

VOLGENS LUKAS

DAVID GOODING

Volgens Lukas

*Een nieuwe verklaring
van het Derde Evangelie*

UITGEVERIJ MEDEMA
POSTBUS 113, 8170 AC VAASSEN

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Gooding, David

Volgens Lukas : Een nieuwe verklaring van het Derde
Evangelie / David Gooding ; [vert. uit het Engels:
A.C. Molenaar]. – Vaassen : Medema

Vert. van: According to Luke : a new exposition of the
third Gospel. – Leicester : Inter-Varsity Press ;
Grand Rapids : Eerdmans, 1987

ISBN 90-6353-239-3 geb.

NUGI 632

Trefw.: Lukas-evangelie ; verklaringen.

© 1995 Uitgeverij Medema, Vaassen

Druk: Biester & Abbes, Almelo

Omslag illustratie: G.B. Oudenampsen, Zwolle

Inhoud

	blz.
Voorwoord	7
Afkortingen	9
Hoe Lukas Christus aan ons voorstelt	11
Doelstellingen, werkwijzen en toelichtingen	13

DEEL I: DE KOMST

I	De aankomst (1:5-2:52)	32
II	Begin van het optreden van de Zoon van God (3:1-4:44)	81
III	Christus' omgaan met zonde en zondaars (5:1-7:1)	113
IV	Christus' weg tot behoudenis (7:2-8:56)	150
V	Christus en het doel van de verlossing (9:1-50)	185

DEEL II: HET VERTREK

	De aard van de reis	217
I	De weg naar de heerlijkheid (9:51-10:37)	225
II	De juiste beoordeling van de noodzakelijkheden, de prioriteiten en de verhoudingen in het leven (10:38-13:21)	249
III	De bestemming die ons wacht (13:22-17:10)	309
IV	De voorbereiding op het regeren met Christus (17:11-19:28)	339
V	De koning gaat in zijn heerlijkheid in (19:29-24:53)	365

AANHANGSELS

1	Over de geldigheid van de toepassing van Aristoteles' wetten van de literaire kritiek op Lukas' werk	431
2	Over de vraag of het gebruik van literaire symmetrie in een historisch werk verenigbaar is met strikte historiciteit	432
3	Over de vragen die worden opgeworpen door verschillende, elkaar uitsluitende analyses van de literaire structuren van bijbelverhalen	434

Voorwoord

De kiem waaruit dit boek is ontsproten werd zo'n veertig jaar geleden in mijn geest gelegd door een terloops gemaakte opmerking van een prediker, Harry Lacey uit Cardiff, dat het lijkt alsof Lukas de stof van zijn Evangelie in een bijna meetkundige rangschikking heeft opgetekend. Sindsdien hebben sterk verschillende schrijvers – klassieke, rabbijnse en christelijke – bijgedragen aan de ontwikkeling van mijn denken over de aard van Lukas' schriftuur, terwijl meer mensen dan ik me nu kan herinneren me hebben geholpen mijn denkbeelden te formuleren, door geduldig naar me te luisteren of levendig met me te discussiëren. Als ik onbewust plagiaat heb gepleegd van iemands stof, bied ik hiervoor mijn oprechte verontschuldigingen aan.

Veertig jaar geleden vormde het onderzoek van de letterkundige structuur van bijbelboeken nog slechts een klein stroompje; in de laatste decennia is het een machtige vloed geworden. Pas als deze tot rust komt zal het mogelijk zijn duidelijk de uiteindelijke en blijvende vorm van het resulterende landschap te onderscheiden. Ondertussen moet een juist besef van middel en doel ons eraan herinneren dat een onderzoek naar literaire structuur altijd ondergeschikt moet blijven aan het voornaamste en voortdurende doel: het begrijpen van Lukas' gedachtengang en zijn geïnspireerde boodschap voor ons.

Een inleidend hoofdstuk biedt een verklaring van mijn benadering van de studie van Lukas' werk, maar het is heel goed mogelijk dat lezers er de voorkeur aan geven met het

Voorwoord

eigenlijke commentaar (p.32) te beginnen en de inleiding te bewaren tot ze het boek uit hebben.

Verscheidene redacteurs en raadgevers hebben uitvoerig en zorgvuldig commentaar geleverd. Ik dank hen allen voor hun hulp, hun enthousiaste aanmoediging, en vooral ook voor de tact waarmee ze mijn stijl het laatste kwart van de twintigste eeuw hebben binnengeloofd. Alle overgebleven taalkundige, literaire en theologische onvolkomenheden zijn natuurlijk niet hun schuld, maar de mijne.

Het typewerk van een deel van het eerste concept is verricht door mevrouw Sue Meara, van de rest van het eerste concept en alle volgende concepten door mevrouw Barbara Hamilton, en in beide gevallen met feilloze deskundigheid. Ik spreek hier mijn dank aan hen uit.

Het boek is opgedragen aan mijn levenslange vrienden Bill en Glenda Cowell. Het was Bill met wie ik begon de rijkdommen van het Evangelie naar Lukas te ontdekken; en door de jaren heen is het huis van Bill en Glenda voor mij en talloze anderen een schitterend voorbeeld geweest van die gastvrijheid die onze Heer volgens Lukas zo bewonderde en aanbeval. Moge Hij hun zijn beloofde beloning schenken.

Afkortingen

Bijbelboeken

Gn	Genesis	Js	Jesaja	Rm	Romeinen
Ex	Exodus	Jr	Jeremia	1 Ko	1 Korinthiërs
Lv	Leviticus	Kl	Klaagliederen	2 Ko	2 Korinthiërs
Nm	Numeri	Ez	Ezechiël	Gl	Galaten
Dt	Deuteronomium	Dn	Daniël	Ef	Efeziërs
Jz	Jozua	Hs	Hosea	Fp	Filippiërs
Ri	Richteren	Jl	Joël	Ko	Kolossers
Ru	Ruth	Am	Amos	1 Th	1 Thessalonikers
1 Sm	1 Samuël	Ob	Obadja	2 Th	2 Thessalonikers
2 Sm	2 Samuël	Jn	Jona	1 Tm	1 Timotheüs
1 Kn	1 Koningen	Mi	Micha	2 Tm	2 Timotheüs
2 Kn	2 Koningen	Na	Nahum	Tt	Titus
1 Kr	1 Kronieken	Hk	Habakuk	Fm	Filemon
2 Kr	2 Kronieken	Zf	Zefanja	Hb	Hebreeën
Ea	Ezra	Hg	Haggai	Jk	Jakobus
Ne	Nehemia	Zc	Zacharia	1 Pt	1 Petrus
Es	Esther	Ml	Maleachi	2 Pt	2 Petrus
Jb	Job	Mt	Mattheüs	1 Jh	1 Johannes
Ps	Psalmen	Mk	Markus	2 Jh	2 Johannes
Sp	Spreuken	Lk	Lukas	3 Jh	3 Johannes
Pr	Prediker	Jh	Johannes	Jd	Judas
Hl	Hooglied	Hd	Handelingen	Op	Openbaring

Hoe Lukas Christus aan ons voorstelt

Lukas' geïnspireerde voorstelling van Christus is gerangschikt in twee grote delen: eerst de 'komst' van de Heer uit de hemel naar de aarde; en vervolgens zijn 'vertrek' van de aarde naar de hemel. Het keerpunt ertussen staat in hfst. 9:51.

Een onvergetelijk tafereel geeft het begin van de 'komst' aan: als Maria en Jozef in Bethlehem aankomen om hun namen te laten inschrijven op de volkstellingslijsten van het toenmalige wereldrijk, is er geen plaats in de herberg voor de geboorte van de Redder van de wereld. Toch eindigt de 'komst' in heerlijkheid: bij de verheerlijking op de berg verschijnt Christus als de Allerhoogste en het Middelpunt in het komende allesomvattende koninkrijk van God.

Een even onvergetelijk tafereel markeert het begin van het 'vertrek' (9:51-56): zekere Samaritanen weigeren Hem in hun dorp te ontvangen. Christus bestraft de wraakzuchtige woede van zijn discipelen en herinnert hen er later aan (10:20) dat hun namen al staan opgetekend op de lijsten van burgers van een heerlijker stad. Geheel passend toont het hoogtepunt van het 'vertrek' de Mens Jezus, verworpen en gekruisigd op aarde, maar nu opgestaan, terwijl Hij opvaart en wordt opgenomen in heerlijkheid.

De 'komst' en het 'vertrek': samen vormen ze Lukas' boodschap van verlossing. De van eeuwigheid af bestaande Zoon van God kwam naar onze wereld en werd mens zoals wij, zodat Hij voor ons hier in deze wereld vergeving, heelheid en vrede met God tot stand kon brengen, en de zekerheid dat

Gods wil uiteindelijk op de aarde zal worden gedaan net zoals in de hemel.

Maar er is meer. Door zijn 'vertrek' heeft Hij de mensheid naar de hoogst verheven plaats van het heelal gebracht. Door de Leidsman van hun behoud langs die weg te volgen, zullen allen die in Hem hun vertrouwen stellen, eens zijn heerlijkheid mogen delen in dat verheven koninkrijk, en met Hem regeren bij zijn terugkomst.

We zullen nu beginnen bij het eerste stadium van de 'komst'.

Doelstellingen, werkwijzen en toelichtingen

(Dit ingelaste hoofdstuk is zeer technisch. Lees het niet nu, tenzij u dat beslist wilt. Gaat u verder naar p.32 en kom terug naar dit hoofdstuk als u het boek uit hebt.)

Deze studie van het Evangelie naar Lukas heeft tot doel, te ontdekken, voorzover dat mogelijk is, wat de essentie en de bedoeling is van ieder onderdeel van het verslag. Laten we daarom beginnen met uit te leggen wat we in deze context daarmee bedoelen.

Op één niveau hoeven we niet ver te zoeken om Lukas' bedoeling met zijn geschrift te ontdekken: hij heeft die zelf vermeld in zijn inleiding (1:1-4). Hij schrijft opdat Theófilus de betrouwbaarheid zou kennen van de zaken die hem onderwezen zijn. Deze uitdrukkelijk vermelde bedoeling beweert impliciet dat zijn teboekstelling betrouwbaar en gezaghebbend is; en natuurlijk is er over deze bewering eindeloos gedebatteerd. We zijn niet van plan deze discussie voort te zetten. Deze studie aanvaardt als een zaak van geloof de traditionele opvatting dat Lukas schreef onder de inspiratie van de Heilige Geest en dat zijn relaas betrouwbaar is. Dat wil niet zeggen dat wetenschappelijk onderzoek naar de historiciteit van de teboekstelling van Lukas ongepast of onvruchtbaar is. Wat we willen zeggen is dat de lezer die het voortgaande debat over dit aspect van Lukas' werk wil volgen, wordt verwezen naar de wetenschappelijke commentaren. Lukas verwacht duidelijk van ons dat we hem geloven als hij zegt dat hij de bronnen van zijn tijd zorgvuldig heeft geraad-

pleegd, en hij verwacht dat wij zijn bewering van betrouwbaarheid als waar aannemen. Dat doen wij, en we gaan bezien wát hij ons dan wel zal vertellen, en welke betekenis hij daaraan denkt te moeten geven, en waarom hij denkt dat we daar kennis van moeten nemen, en wat wij er volgens hem uit moeten concluderen. Zijn uitdrukkelijke doel is ons te overtuigen van de zekerheid van de geschiedenis van Christus: zou hij ons niet willen helpen het essentiële ervan te zien?

Na het noemen van wetenschappelijke commentaren behoort nu opgemerkt te worden dat het onderhavige werk niet is geschreven voor professionele geleerden op het gebied van het Nieuwe Testament. Het is met veel saamhorigheidsgevoel geschreven voor niet-deskundige, maar serieuze lezers van het Evangelie naar Lukas wier voornaamste moeite niet ligt in het precies begrijpen *wat* Lukas zegt,¹ maar in het begrijpen *waarom* hij het zegt. Deze lezers, zo stellen wij ons voor, zullen het waarschijnlijk gemakkelijk vinden om te geloven dat elke gebeurtenis die Lukas verhaalt werkelijk heeft plaatsgevonden precies zoals hij dat zegt; maar ze zullen het bijna onmogelijk vinden te geloven dat Lukas geen andere reden zag om die gebeurtenis op te schrijven behalve het loutere feit dat ze plaatsvond. Ze voelen instinctief dat Lukas een bepaalde betekenis moet hebben gezien in de gebeurtenissen die hij uitkoos voor zijn relaas, en dat hij (of de Heilige Geest die hem inspireerde) de bedoeling moet hebben gehad die betekenis over te brengen op zijn lezers. En als ze dus de tekstcritici en vertalers, de geschiedkundigen en exegeten hebben geraadpleegd en een helder en nauwkeurig begrip hebben gekregen van wat Lukas zegt dat er bij een

¹ Er is een overvloed aan wetenschappelijke exegetische commentaren voorhanden om de niet-deskundige lezer te helpen ontdekken wat Lukas in elke willekeurige passage precies zegt. Waar Lukas' bedoeling onduidelijk of betwist is, zal dit werk de lezer voornamelijk verwijzen naar I. Howard Marshall, *The Gospel of Luke, a Commentary on the Greek Text* (Exeter, Paternoster Press, 1978). Niet alleen zijn de inzichten in dat boek evenwichtig en eerlijk, maar ook bevat het een groot aantal verwijzingen naar andere wetenschappelijke werken geschreven vanuit alle mogelijke overtuigingen. Verwijzingen in de vorm van 'Marshall, p...' zijn naar dit commentaar.

of ander voorval plaatsvond, zijn ze daar niet altijd tevreden mee. Ze hebben het gevoel dat iets hun nog ontgaat; en dat 'iets' is natuurlijk wat volgens Lukas de betekenis van het voorval is. Ze zouden zo nodig een nauwkeurig uittreksel van het verhaal van Lukas kunnen opschrijven; zelfs zouden ze desnoods een preek in elkaar kunnen zetten op basis van het verslag van Lukas, want ze kunnen best intelligent en creatief denken. Maar ze zouden er toch niet zeker van zijn dat de betekenis die hun preek aan de gebeurtenis gaf noodzakelijkerwijs de betekenis zou zijn die Lukas beoogde. Hoe moeten we er dan achter komen wat Lukas bedoelde?

Het is op dit niveau dat dit boek zijn bescheiden hulp aanbiedt door enige hulpmiddelen aan te reiken waardoor we misschien dichter komen bij het doorzien van de essentie en de bedoeling van elk onderdeel van Lukas' relaas. Op vele plaatsen zal het natuurlijk voor de hand liggen. Als Lukas bijvoorbeeld lange passages opschrijft van het onderwijs van de Heer op moreel gebied, is zijn eerste doel zonder twijfel, zoals de inleiding zegt, om ons ervan te verzekeren dat dit een betrouwbare teboekstelling is van wat Christus leerde. Maar ons christelijke instinct zal ons zeggen (zelfs als nauwgezette exegese dat niet kan) dat dit niet zijn enige bedoeling is geweest: zijn doel zal ook geweest zijn ons ertoe te brengen dit morele onderricht te aanvaarden en het in praktijk te brengen.

Bij andere verhalen is het echter niet altijd zo onmiddellijk duidelijk wat de essentie en bedoeling ervan zijn. Neem bijvoorbeeld een gebeurtenis uit de geboorteverslagen. Zacharia, zo wordt ons uitgebreid verteld (1:57-66), noemde zijn zoon Johannes op aandringen van de engel en ondanks luide protesten van zijn vrienden en familie. Onmiddellijk daarna werd hij bevrijd van de stomheid die hem was opgelegd vanwege zijn oorspronkelijke ongelooft in wat de engel zei. 'Hoe moeten we dit opvatten?' zo vragen we ons af. Ongetwijfeld was het goed voor Zacharia om gedwongen te worden te doen wat de engel hem had opgedragen. Maar waarom moeten *wij* daarover horen? Wat maakt het bovendien voor ons uit of Zacharia zijn zoon Johannes, Timotheüs, Haggai of Salomo noemde?

Of neem de gebeurtenis die Lukas uitkiest om te vermelden

den uit de jongenstijd van de Heer (2:41-51). Het is het enige verhaal uit die jongenstijd, en we zijn er dankbaar voor, en voor Lukas' verzekering dat het echt is gebeurd en niet maar een legende is. Maar waarom vertelt hij ons alleen maar dit verhaal uit de hele jongenstijd en het begin van de volwassenheid van de Heer? Het is natuurlijk onbevredigend te zeggen dat Lukas deze gebeurtenis opschreef alleen omdat ze plaatsvond. Natuurlijk vond ze plaats. Maar dat was evengoed het geval met vele andere zaken uit die lange periode. En men kan moeilijk aannemen dat dit, na al zijn onderzoek (1:1-3), het enige verhaal uit de kinderjaren was dat Lukas had gehoord. Waarom dan maar één verhaal? En waarom juist dit verhaal? Wordt het ons verteld omdat het typerend is voor situaties die zich voortdurend voordeden tijdens die kindertijd? Of om de tegenovergestelde reden: dat het juist een niet-typerende, maar bijzondere gebeurtenis was? Ter wille van wie liet God het voorval trouwens plaatsvinden? Ter wille van de rabbi's? Of voor Maria en Jozef? Maria en Jozef komen in dit verhaal bepaald niet op hun best over: ze schijnen nogal opgewonden en bezorgd te zijn. Is het de bedoeling dat we daaruit concluderen dat, ondanks alles wat aan Maria was verteld bij de aankondiging over de uniciteit van haar kind, ze in feite niet verwachtte dat Hij Zich op een ongewone manier zou gedragen? En als dat de bedoeling is, moeten wij dat dan verbazingwekkend vinden, of begrijpelijk? Of staat het verhaal in de Bijbel zodat voorgangers het kunnen gebruiken om ons te waarschuwen niet te handelen zoals Maria en Jozef, en maar zorgeloos verder te reizen met het idee dat Christus bij ons is, terwijl dat niet zo is? Of zijn deze teksten over Maria en Jozef en hun bezorgdheid slechts bijkomstige details, waarvan het voornaamste doel is de theologen te voorzien van bewijsmateriaal voor het zelfbewustzijn van het kind Jezus, dat ze vervolgens kunnen gebruiken bij de opbouw van hun christologieën?

Misschien is het juiste antwoord op al deze vragen de opmerking dat het verhaal niet een legende is die door de schrijver ervan is bedacht om één speciale boodschap over te brengen. Het is een stukje geschiedenis dat, net als elk ander stukje geschiedenis (alleen nog meer!), een veelheid aan betekenissen heeft; en daarom mogen we – misschien moeten

we zelfs – alles eruit afleiden wat er redelijkerwijze maar uit af te leiden is.² Toch zouden we mogen verwachten dat Lukas ons enige aanwijzingen geeft hoe we de geschiedenissen die hij heeft opgeschreven, moeten uitleggen; en wanneer hij ons geen enkele aanwijzing schijnt te geven, zijn we soms teleurgesteld.

Onze teleurstelling komt misschien voort uit het feit dat wij als moderne mensen gewend zijn aan de methodes van moderne geschiedschrijvers. Van de moderne historicus wordt verwacht dat hij niet louter de feiten verzamelt en optekent, maar ons ook op de betekenis ervan wijst, verklaringen ervoor aanreikt en zijn oordeel erover geeft. Als hij dat alles niet deed, zou men hem nauwelijks als een historicus beschouwen. Lukas doet niets hiervan. In feite is hij, net als de andere synoptische evangelisten, berucht om het vrijwel helemaal ontbreken van verklarend eigen commentaar.³ Maar hij is dan ook geen moderne, maar een oude geschiedschrijver. Hij schrijft in de traditie van de grote bijbelse historici, die ook beroemd zijn om hun vertellen van de feiten met een minimum aan expliciet commentaar.

Voor we echter overhaast concluderen dat dit betekent dat Lukas nagenoeg niets heeft gedaan om ons te helpen bij het begrijpen en interpreteren van de gebeurtenissen die hij heeft opgeschreven, moeten we opmerken dat, hoewel Lukas een door-en-door bijbelse geschiedschrijver is, hij ook trekken gemeen heeft met sommige klassieke historici, en met name met de grote pionier van de wetenschappelijke geschiedschrijving, Thucydides. Lukas' gebruik van toespraken in de Handelingen van de Apostelen is vaak vergeleken met Thucydides' gebruik ervan in zijn Historiën.⁴ Thucydides verzekert ons dat hij zijn bronnen nauwkeurig heeft onder-

² Let u erop hoeveel hier wordt overgelaten aan de eigen, subjectieve interpretatie van de lezer – een punt dat zijn nut zal hebben als iemand later geneigd is te klagen dat de interpretatie-methodes van de schrijver van dit boek van nature subjectief zijn.

³ Natuurlijk geeft hij wel *enig* commentaar, zoals in 18:1 en 19:11, bijv.

⁴ Zie bijvoorbeeld I. Howard Marshall, *The Acts of the Apostles: an Introduction and Commentary*, TNTC (IVP, 1980), p.42.

zoekt, maar hij citeert ze maar zelden.⁵ Lukas doet hetzelfde. En wat zelfs interessanter is: Thucydides heeft de gewoonte twee gebeurtenissen of twee toespraken naast elkaar te plaatsen die duidelijke overeenkomsten en/of tegenstellingen bevatten, zodat de lezer ertoe gebracht wordt over deze overeenkomsten en tegenstellingen na te denken. Van daaruit wordt de lezer ertoe gebracht, zonder dat Thucydides enig eigen commentaar hoeft in te brengen, zelf de ironie, de tragedie, of wat dan ook te zien in het menselijk bedrijf dat duidelijk wordt als men de twee verhalen of de twee toespraken in zijn gedachten bijeenhoudt en ze nadenkend vergelijkt en tegenover elkaar stelt.⁶ Lukas geeft misschien andere lessen, maar hij gebruikt een soortgelijke methode.

In 7:36-50 vertelt hij bijvoorbeeld een geschiedenis die door geen van de andere evangelisten is opgeschreven. Een vrouw van de straat komt het huis van Simon de farizeeër binnen, waar de Heer te eten is gevraagd, en begint Hem zeer persoonlijke aandacht te schenken. 'En Simon zei bij zichzelf: Als Deze een profeet was, zou Hij wel weten wie en wat voor een vrouw het is die Hem aanraakt...' Maar Christus leek niet te weten wie Hem aanraakte – tenminste, dat scheen Simon zo toe. En daarna wordt de geschiedenis verder verteld.

In het volgende hoofdstuk vertelt hij een andere geschiedenis (8:43-48): 'Een vrouw (...) kwam van achteren naar Hem toe en raakte de zoom van zijn kleed aan (...) En Jezus zei: Wie is het die Mij heeft aangeraakt? Toen nu allen het ontkenden, zei Petrus (...): Meester, de menigten drukken en dringen U (...) Jezus echter zei: Iemand heeft Mij aangeraakt, want Ik heb gemerkt dat kracht van Mij is uitgegaan. Toen nu de vrouw zag dat zij niet verborgen bleef (...) Als Lukas een modern historicus was geweest, dan zou hij wellicht het tweede verhaal zijn begonnen met de opmerking:

⁵ Zie H.D.F. Kitto, *Poiesis, Structure and Thought* (University of California Press, 1966), p.289,349.

⁶ Het beroemdste voorbeeld hiervan in Thucydides is de plaatsing van het verslag van de Meliaanse Dialoog naast dat van de Siciliaanse Expeditie (eind van Boek V, begin van Boek VI). Maar er zijn meer gevallen. Zie H.D.F. Kitto, op.cit., p.333-338 en de hele passage, p.279-354.

‘Zoëven zagen we hoe het profetisch vermogen van de Heer om het karakter van de vrouw die Hem aanraakte te doorzien, ernstig in twijfel werd getrokken. Nu zullen we een ander voorval overdenken, dat althans gedeeltelijk de twijfel die in het eerdere verhaal is gerezen opheft.’ En vervolgens zou hij aan het eind van het tweede verhaal wellicht het volgende verklarende commentaar hebben toegevoegd: ‘Deze twee voorvallen dan hebben ons gebracht tot de kern van één aspect van Christus’ bediening. Beide voorvallen betroffen vrouwen, beide betroffen seksuele zaken, beide betroffen afwijkingen: het eerste ging over een seksuele afwijking, het tweede over een lichamelijke. Beide vrouwen zullen de pijn hebben gekend gemeden te worden door de orthodoxe samenleving, de eerste vanwege de vrees voor morele besmetting, de tweede vanwege de vrees voor ceremoniële verontreiniging. Christus maakte een eind aan hun isolement en verklaarde hen geschikt om weer in aanraking te komen met fatsoenlijk en rein gezelschap; maar door zo te handelen ondervond Hij dat zijn vermogen van morele en lichamelijke waarneming in het ene geval werd bekritiseerd als oppervlakkig en in het andere als overdreven. Let u er echter eens op hoe duidelijk de Heer Zich bij elk van de twee gelegenheden verdedigde tegen deze kritiek...’ enzovoorts.

Lukas geeft geen van deze inleidende opmerkingen of verklarende slotcommentaren. Maar het zou voorbarig zijn uit de afwezigheid ervan af te leiden dat Lukas, de enige evangelist die het verhaal van de vrouw in Simons huis gebruikt, toen hij het uitkoos uit de bronnen en het dichtbij het verhaal van de bloedvloeiende vrouw plaatste, zelf niet de overeenkomsten en tegenstellingen opmerkte of er geen betekenis in zag. Het is natuurlijk onmogelijk afdoende te bewijzen dat Lukas betekenis zag in de kenmerken van deze twee verhalen; maar wanneer we ditzelfde verschijnsel zien optreden in vele paren van verhalen overal in het Evangelie, zullen we misschien tot de mening gaan overhellen dat een betere verklaring voor het ontbreken van expliciet commentaar van Lukas is gelegen in het feit dat hij een oude geschiedschrijver was in de traditie van het Oude Testament en in die van Thucydides. Net als die historici zal hij veel zorg hebben besteed aan het bestuderen van zijn bronnen, het kiezen van

zijn stof en het zodanig rangschikken daarvan dat de samenhang, de betekenis van de overeenkomsten en tegenstellingen, de aandachtige lezer wel in het oog moet springen. Maar vervolgens zal hij er genoeg mee hebben genomen de stof voor zichzelf te laten spreken en de lezer uit te nodigen actief mee te werken aan het ontdekken van de betekenis ervan, zonder dat hij er voortdurend tussen komt om te verklaren en uit te leggen. Dit is natuurlijk geen moderne manier van geschiedschrijving; het is wat H.D.F. Kitto⁷ de 'dramatische' methode⁸ heeft genoemd. De geschiedschrijving die deze methode oplevert is er echter niet slechter om. Thucydides paarde deze methode aan een ware hartstocht voor historische nauwkeurigheid; er is geen reden te denken dat Lukas dat niet deed.

Maar deze verwijzing naar Thucydische studies waarschuwt de lezer er wellicht voor dat de aanpak van de schrijver van dit boek er één zal zijn van een geleerde die Lukas benadert vanuit de bestudering van klassieke en hellenistische schrijvers. Lukas was echter ongetwijfeld even vertrouwd met hun methodes als met die van de Aramese mondelinge literatuur. De schrijver van dit boek is grootgebracht met Aristoteles en hij neemt aan⁹ dat, in welke andere richtingen men ook zoekt om de 'boodschap' te ontdekken die een schrijver als Lukas wilde overbrengen, men allereerst moet kijken naar drie kenmerken van zijn werk. Ten eerste naar de keuze van zijn stof en de relatieve lengte die hij aan de verschillende onderdelen van die stof toemeet. In de tweede plaats naar eventuele onderwerpen of ideeën die in de verschillende en afzonderlijke onderdelen die hij heeft uitgekozen, terugkeren. Het is in deze terugkerende ideeën, onder-

⁷ A.w. p.282vv., 349v.

⁸ Niet in de populaire betekenis van levendig schrijven, maar in de technische betekenis van het voor zichzelf laten spreken van het verhaal, zonder verklarend en interpreterend commentaar door de schrijver.

⁹ Voor een bespreking van het bezwaar dat het een verkeerde methodiek is om Aristoteles' wetten van de literaire kritiek, geformuleerd in de vierde eeuw voor Christus op basis van fiction-literatuur zoals Griekse tragedies, te gebruiken om een totaal ander soort werk, een geschiedschrijving gebaseerd op feiten uit de eerste eeuw na Christus, te interpreteren, wordt u verwezen naar Aanhangsels 1, p.431.

werpen en accenten dat we hoogstwaarschijnlijk de gedachten van de schrijver en zijn inzichten in de betekenis van zijn stof kunnen ontdekken. En op de derde plaats moet men nauwkeurig letten op de rangschikking van de stof, de 'systasis toon pragmatoon' zoals Aristoteles het zou noemen, de manier waarop hij de afzonderlijke onderdelen van zijn stof ordent in verhouding tot elkaar en tot het geheel, en het effect dat dit heeft op de gedachtengang van zijn relaas. Wat is de logica van zijn rangschikking? Ordent hij zijn stof louter nauwkeurig op chronologische gronden, of groepeer hij gebeurtenissen op grond van een overeenkomstig onderwerp? Zet een bepaald verhaal de gedachtengang van het voorafgaande voort, of breekt het die af? Zijn er in een verhaal of groep van verhalen gedachtengangen met kleinere of grotere hoogtepunten, onderbrekingen, verwickelingen en ontknopingen? Heeft de schrijver de climax van het verhaal daar gelegd waar ons begrip van het verhaal hem zou leggen, of op een voor ons op het eerste gezicht onverwachte plaats?

Laten we eerst eens kijken naar de keuze en lengte van Lukas' stof. Hij vertelt ons klaarblijkelijk niet alles wat Christus deed en zei. Als we overwegen wat Lukas heeft gedaan in gevallen waar hij en Markus van dezelfde bronnen gebruik schijnen te maken, zien we dat hij niet eens alles heeft verteld wat hij in zijn bronnen vond. Hij heeft duidelijk uitgekozen wat hem belangrijk toescheen en aan de onderwerpen die hij uitkoos de ruimte gegeven die hem aanstond. Neem bijvoorbeeld het thema van Christus' ontvangenis, geboorte, baby- en jongentijd. Markus vertelt ons hier niets over. Mattheüs wijdt vier (of vijf of zes, afhankelijk van hoe ze geteld worden) verhalen aan het onderwerp: het geslachtsregister, Jozefs reactie op de ontvangenis en de geboorte, het bezoek aan de wijzen, de vlucht naar Egypte om aan de kindermoord van Herodes te ontkomen, en de terugkeer. En het is opmerkelijk dat met geen woord wordt gerept over de voorloper, Johannes de Doper, of zijn ouders. Lukas daarentegen heeft niet minder dan tien verhalen gekozen voor zijn verslag van de geboorte en kindertijd, waarvan er vijf gaan over gebeurtenissen voor de geboorte, en vijf over de geboorte en de gebeurtenissen die erop volgden. Lukas heeft dus meer verhalen dan Mattheüs. Maar dat niet alleen:

zijn keuze levert een totaal ander accent op. In elk van de eerste vijf verhalen wordt bijvoorbeeld melding gemaakt van Johannes de Doper (in 1:13-17; 1:36; 1:41-44; 1:57-63; 1:76-79). Bijna evenveel ruimte, zo niet meer, wordt aan hem besteed als aan de komende Christus. Lukas was duidelijk zeer geïnteresseerd in Johannes de Doper, en vond dat wij dat ook moeten zijn. Waarom?

Om deze vraag te beantwoorden zouden we in twee richtingen kunnen kijken. We zouden, als we dat zouden willen, kunnen kijken buiten het Lukas-Evangelie; en we zouden kunnen gissen dat Lukas de een of andere externe reden moet hebben gehad om al deze nadruk te leggen op Johannes de Doper. Misschien stond hij in verbinding met en werd hij beïnvloed door groepen van Johannes' discipelen die zelfs na Pinksteren een onafhankelijk bestaan leidden, zoals die welke door hem genoemd worden in Hd18:24-19:7. Misschien vond hij dat Johannes' bediening niet die aandacht had gekregen die zij verdiende, en misschien wilde hij hierin het evenwicht herstellen. De mogelijkheden zijn legio en sommige van onze veronderstellingen zouden misschien zelfs wel juist kunnen zijn.

We doen er echter beter aan althans in de eerste plaats in een andere richting te kijken, namelijk naar het interne bewijs binnen de verhalen zelf, om te zien wat het was in Johannes de Doper waarvoor Lukas zich zo interesseerde. En als we dat doen, zullen we merken dat onze gedachten zich op iets anders gaan richten. Hoewel Johannes de Doper, zoals we al zeiden, in elk van de eerste vijf verhalen wordt vermeld, doet de relatieve lengte¹⁰ van de verhalen vermoeden dat Lukas meer belangstelling heeft voor Johannes' ouders dan voor hemzelf.

En als we dan bezien of er één of meer opmerkelijke thema's in al deze vijf verhalen voorkomen, zullen we het volgende ontdekken:

In het eerste verhaal (1:5-25) komt de engel aan Zacharia aankondigen dat hij en zijn vrouw, hoewel beiden bejaard,

¹⁰ Bijv. in het eerste verhaal krijgt Johannes vijf verzen (1:13-17), zijn vader en moeder meer dan zestien (1:5-13^a, 18-25).

een zoon zullen krijgen; en de engel beschrijft de verheven bediening die deze zoon uiteindelijk zal uitoefenen. En daar (1:17) zou Lukas het verhaal hebben kunnen beëindigen als hij dat gewild had, want op dit punt heeft het verhaal ons alles verteld wat het ons over Johannes de Doper en zijn toekomstige bediening als de voorloper zal zeggen. Maar Lukas is niet alleen maar geïnteresseerd in Johannes en zijn toekomstige bediening: er is iets anders wat hem op het hart lag en hij besteedt de volgende zes verzen om het ons te vertellen. Zacharia vond de aankondiging van de engel ongelofelijk, zei dat tegen de engel en werd om zijn ongeloof met stomheid geslagen: 'U zult zwijgen en niet kunnen spreken tot op de dag dat deze dingen zullen gebeuren, omdat u mijn woorden niet hebt geloofd die op hun tijd zullen worden vervuld' (1:20). En dit was des te pijnlijker, zo legt Lukas uit, omdat Zacharia op dat tijdstip bezig was met de ochtendgebeden in de tempel, en toen hij naar buiten kwam om het volk dat daar stond te wachten, te zegenen, kon hij de zegen niet uitspreken. Na zijn priesterdienst ging hij naar huis en kort daarop werd zijn vrouw zwanger. Daar breekt het verhaal af en Lukas gaat over op een andere geschiedenis. Maar let u erop wat Lukas heeft gedaan: hij heeft onze belangstelling gewekt voor de kwestie van de geloofwaardigheid van de woorden van de engel, ons de straf voor het ongeloof meegeëld, en daarna onze geest vooruit gericht: Zacharia zal stom zijn totdat... We zullen nu niet tevreden zijn voordat we het eind van dit verhaal horen. Lukas heeft de eerste stappen genomen om een climax op te bouwen.

Verhaal 2 (1:26-38) vertelt ons de aankondiging aan Maria. Evenals Zacharia stelde Maria een vraag aan de engel, maar anders dan Zacharia, niet uit ongeloof. Haar moeilijkheid was van morele aard: ze kon niet begrijpen hoe een ongetrouwd meisje moeder zou worden. De engel vertelde haar dat. En ook hier weer (1:35) zou het verhaal ten einde kunnen zijn, want op dit punt is alles verteld wat verteld moest worden over de grootheid van Maria's Zoon en de wonderbaarlijke ontvangenis. Maar het verhaal heeft meer voor ons in petto, en als we dat horen, zal het thema ons vertrouwd in de oren klinken. De engel wist klaarblijkelijk dat Maria's geloof niet hoefde te worden gesteund en aangemoedigd. Dus

verzekerde hij haar dat 'geen enkel ding vanwege God onmogelijk zal zijn' (1:37) en als bewijs, om haar geloof in die verzekering te bevestigen, stelde hij haar op de hoogte van de wonderbaarlijke ontvangenis (1:36) van Elizabeth.

Verhaal 3 (1:39-56) vertelt ons dat Maria, geheel vanzelfsprekend na wat de engel haar had verteld, Elizabeth ging opzoeken, en toen ze in haar huis was het zogenaamde *Magnificat* uitsprak. De gevoelens die worden uitgedrukt in de prachtige lofprijzing waarin Maria uitbreekt, zijn zo verheven dat men niet verbaasd had kunnen zijn als Lukas haar een op zichzelf staande, prominente plaats had gegeven, slechts ingeleid door enkele zeer korte verklarende bijzonderheden. Maar Lukas doet het anders. Eerst vertelt hij ons wat Elizabeth tegen en over Maria zei: 'En gelukkig zij die geloofd heeft; want de dingen die haar van de Heer uit zijn gezegd, zullen worden volbracht' (1:45). Overweldigende dingen zijn er beloofd, en Lukas beijvert zich ze op te schrijven; maar telkens wijst hij erop dat het niet vanzelfsprekend was geloof te hechten aan zulke overweldigende aankondigingen. Zacharia had het onmogelijk gevonden; nu Maria wel geloofde, moest daaraan niet voorbij worden gegaan als aan iets wat vanzelf sprak; het was iets om zich jubelend over te verheugen.

Nadat Maria naar huis was gegaan, baarde Elizabeth haar zoon, die op de achtste dag volgens de voorschriften werd besneden en de naam Johannes kreeg. Als Lukas nu bij de naamgeving van Maria's kind aankomt, is al wat hij zal zeggen: 'En toen acht dagen waren vervuld om Hem te besnijden, ontving Hij de naam Jezus, die door de engel was genoemd voordat Hij in de moederschoot was ontvangen' (2:21). Als Lukas had gewild, dan zou verhaal 4 (1:57-66) ons een even kort verslag van de geboorte, besnijdenis en naamgeving van Johannes de Doper hebben kunnen geven, en hij had onverwijld met verhaal 5 (1:67-79) kunnen doorgaan, de profetie die Zacharia uitsprak over zijn pasgeboren zoon. Hoe prachtig deze profetie op zichzelf ook is als uitdrukking van geloof in de beloften van de oude profeten (1:70), in Gods verbond (1:72) en in Gods eed (1:73) – toch zouden we gemakkelijk iets kunnen missen van de betekenis die Lukas erin zag, als we voorbijgaan aan de bijzonderheden die Lukas opzette-

lijk heeft vermeld in verhaal 4. Acht verzen met levendige, huiselijke bijzonderheden brengen ons tot de climax: Zacharia krijgt zijn spraak terug. Op dit punt herinneren we ons natuurlijk dat hij met stomheid was geslagen vanwege zijn ongeloof in de woorden van de engel. Intussen, zo merken we nu, heeft hij zijn geloof teruggekregen; hij handelt in gehoorzaamheid aan het bevel van de engel en noemt zijn zoon Johannes, tegen alle protesten in. Lukas wijdt nog twee verzen (1:65-66) aan de uitwerking die Zacharia's overgang van de stomheid van het ongeloof naar de welsprekendheid van het geloof had op alle mensen in zijn omgeving. We zijn bij het hoogtepunt aangeland dat Lukas in gedachten had toen hij verhaal 1 schreef.

Laten we hier even stilstaan om ons te oriënteren. In het volgende hoofdstuk zullen we de betekenis van deze eerste vijf verhalen grondiger moeten bestuderen. Hier dienen ze als voorbeeld. Zo leren we begrijpen hoe in Lukas' keuze van stof, de relatieve lengte die hij eraan geeft en de denkbeelden die hij herhaalt in opeenvolgende verhalen, zijn visie op de feiten openbaar wordt. In deze vijf geschiedenissen verhaalt hij de wonderbaarlijke geboorte van Johannes en de maagdelijke ontvangenis van Christus. In één opzicht torent de betekenis van deze twee gewichtige gebeurtenissen, op zichzelf genomen, uit boven al hun bijkomstige details. Maar Lukas heeft er niet voor gekozen deze twee gebeurtenissen op te tekenen als louter objectieve feiten. Hij wil het niet aan ons overlaten eruit te halen wat we willen. Hij nodigt ons uit om ze te bestuderen door middel van de subjectieve ervaring van hen aan wie het eerst werd aangekondigd dat deze gebeurtenissen op het punt stonden te gebeuren, en hij benadrukt herhaaldelijk de eisen die dit stelde aan hun geloof. In het bijzonder heeft hij gedetailleerd de strijd nagespeurd van één man met zijn ongeloof, vanaf zijn aanvankelijke nederlaag tot zijn uiteindelijke overwinning. Dit zal ons niet verbazen als we ons herinneren dat Lukas schreef opdat Theófilus 'de zekerheid zou kennen van de dingen waarin hij was onderwezen' (1:4). Misschien heeft Theófilus, toen er van hem verwacht werd de overweldigende dingen die Lukas hier optekent te geloven, soms wel een zeker medegevoel gehad met Zacharia.

Nu blijft nog de kwestie van Lukas' rangschikking van zijn stof. Over het algemeen volgt hij de chronologische volgorde, maar niet altijd tot in detail. Om één klein voorbeeld te noemen: in zijn verslag van de bediening van Johannes de Doper (3:1-20) volgt Lukas de geschiedenis tot het einde toe, als Johannes in de gevangenis wordt geworpen. Vervolgens, na de gevangenzetting (3:20), gaat hij verder met de doop van de Heer (3:21-22), die natuurlijk plaatsvond voor Johannes' gevangenzetting, en trouwens verricht werd door Johannes, howel Lukas dat niet vermeldt. Daarin zit niets vreemds. Lukas vervalst de geschiedenis niet door af te wijken van de strikt chronologische volgorde: hij rondt alleen maar één deel van zijn geschiedschrijving af voor hij aan het volgende begint, ongeacht het feit dat chronologisch gezien het tweede deel voorafging aan het eind van het eerste.

Dit is volkomen verantwoord en vele historici en biografen doen het. Maar zelfs als Lukas twee verhalen in chronologische volgorde optekent – en dat is meestal het geval – wordt dikwijls duidelijk dat de chronologische volgorde van de twee verhalen niet het belangrijkste kenmerk is in hun relatie tot elkaar. In 18:1 bijvoorbeeld vertelt Lukas ons dat de Heer een gelijkenis sprak. In 18:9 vertelt hij ons dat Hij nog een gelijkenis sprak. Vermoedelijk werd de laatste uitgesproken na de eerste, hoewel ons niet verteld wordt hoeveel later, en of dat bij diezelfde gelegenheid was of niet. Misschien ligt er een betekenis in de chronologische volgorde waarin ze werden uitgesproken; maar van veel meer voor de hand liggende betekenis is het feit dat beide gelijkenissen gaan over bidden, en dat de eerste (zoals we later in bijzonderheden zullen zien) ons eraan herinnert dat ons bidden of niet-bidden aan het licht brengt hoe we denken over de aard van God, terwijl de tweede ons te binnen brengt dat onze gebeden kunnen laten zien, soms maar al te veelzeggend, wat we van onszelf denken.

Of – een ander voorbeeld – neem het verhaal van de blinde bedelaar (18:35-43) en dat van Zacheüs de tollenaar (19:1-10). Hier geeft Lukas, behalve de chronologische, ook nog eens de geografische relatie tussen de twee gebeurtenissen: de eerste vond plaats 'toen Hij Jericho naderde', de tweede 'toen Hij Jericho binnenkwam en erdoor ging'. Is dit dan het

enige verband tussen de twee verhalen? Beslist niet! Het eerste verhaal gaat over een behouden: 'Uw geloof heeft u behouden' (18:42). Het tweede ook: 'Vandaag is aan dit huis behouden ten deel gevallen' (19:9). De eerste man was arm, de tweede rijk. De eerste kwam aan de kost met bedelen: van deze vernederende bezigheid bevrijdde zijn behouden hem. De tweede voorzag in zijn levensonderhoud door het innen van belastingen en blijkbaar (19:8) ook door afpersing; van deze verachtelijke praktijk bevrijdde zijn behouden ook hem.

Maar dat is nog niet alles. Elf verzen voor het verhaal van de blinde bedelaar heeft Lukas de volgende gedachtenwisseling geplaatst:

Christus: 'Hoe moeilijk gaan zij die vermogen hebben, het koninkrijk van God binnen. Want het is gemakkelijker dat een kameel door het oog van een naald binnengaat, dan dat een rijke het koninkrijk van God binnengaat.' Toehoorders: 'Wie kan dan behouden worden?' Christus: 'De dingen die onmogelijk zijn bij mensen, zijn mogelijk bij God' (18:24-27).

We weten niet hoeveel tijd er lag tussen dit gesprek en het voorval van de blinde bedelaar. Uit Lukas' eigen relaas (18:21-34) zouden we kunnen opmaken dat er een zekere tijd was verstreken, en uit Mk10:23-45 weten we dat in die tussentijd het voorval van het verzoek van de twee zonen van Zebedeüs plaatsvond. Voorzover het de chronologie betreft hebben de discipelen misschien volop de tijd gehad om het gesprek te vergeten tegen de tijd dat ze getuigen waren van de behouden eerst van de bedelaar en daarna van Zacheüs. Maar – en hier komen we bij de kern van de zaak – Lukas heeft zijn stof zo gerangschikt dat er in het relaas slechts zeven verzen (18:28-34) staan tussen het eind van het gesprek en het begin van de twee behouden-verhalen. Kunnen wij als lezers zijn vergeten wat hij ons heeft verteld over de praktische onmogelijkheid dat een rijke wordt behouden, wanneer hij ons zeven verzen later vertelt hoe een arme bedelaar behouden werd en daarna – wonder boven wonder – hoe een stinkend rijke tollenaar ook behouden werd? Mochten we het vergeten zijn, dan is dat in ieder geval beslist niet de schuld van Lukas.

Maar nõg is dat niet alles wat Lukas te zeggen heeft.

Markus plaatst niets tussen het verhaal van de blinde bedelaar (Mk10:46-52) en de intocht in Jeruzalem (11:1). Lukas plaatst tussen deze twee punten (18:43 en 19:29) niet alleen het verhaal van Zacheüs (19:1-10), maar ook de gelijkenis van de ponden (19:11-28), die zodoende fungeert als de climax van zijn zorgvuldig gerangschikte gedachtengang: de moeilijkheid van hen die bezittingen of rijkdommen hebben om behouden te worden; toch is dit mogelijk bij God: getuige het feit dat de Heer zowel arm als rijk redde, en de oneerlijke tollenaar veranderde in een weldoener; en daarna zijn discipelen leerde om alle middelen die ze hebben te beschouwen als hun door Hem toevertrouwd, waarvoor ze rekenschap zullen moeten afleggen bij zijn terugkomst.

Als we het dus goed hebben, heeft Lukas hier gesprekken en onderricht bijeengebracht bij verschillende gebeurtenissen, die oorspronkelijk alle min of meer los van elkaar stonden, in die zin dat ze op verschillende tijden en plaatsen plaatsvonden, en door zorgvuldige keuze en schikking laat hij ze dienstdoen als een reeks lessen over een gemeenschappelijk thema. Hiervoor hoefde hij de betekenis of belangrijkheid van de oorspronkelijke onderdelen niet te wijzigen: elk onderdeel heeft op de plek waar het in de reeks staat, dezelfde betekenis als toen het oorspronkelijk plaatsvond als op zichzelfstaande gebeurtenis of op zichzelfstaand gesprek. Twintig afzonderlijke en zelfstandige parels, kostbaar en prachtig op zichzelf, verliezen niets van hun schoonheid of waarde als iemand ze aan een gemeenschappelijke draad rijgt en er een halsketting van maakt. Een halsketting is daarentegen meer dan een aantal afzonderlijke parels. Zo is het ook met deze reeks van onderdelen in Lukas: elk onderdeel levert een eigen bijdrage, die aanvult en compleet maakt wat de andere onderdelen leren. Als men dan ook in dit deel van het Evangelie naar Lukas zou zoeken naar het onderricht van onze Heer over rijkdom, dan zou het volkomen juist wezen zijn opmerkingen over de praktische onmogelijkheid van de behoudenis van rijken te nemen en er een preek over te houden met een waarschuwing voor alle rijken dat hun bezit aan rijkdom iets heel gevaarlijks is. Men kan beter arm zijn dan zijn behoudenis mislopen. Zo'n preek zou volkomen juist zijn, maar het zou niet de hele waarheid zijn.

Om een evenwichtig inzicht in deze zaken aan te reiken, zou de spreker misschien kort daarop een andere preek moeten houden, dit keer over Zacheüs. Veracht en maatschappelijk verworpen door zijn stadsgenoten vanwege zijn onaanvaardbare manier van geld verdienen, werd hij niettemin door de Heer aanvaard en gered, tot grote ergernis van de deugdzame plaatselijke bevolking, waarvan velen ongelukkigerwijze nooit gered werden! Natuurlijk zou deze tweede preek er zorgvuldig op wijzen, vanuit Lukas' verhaal van Zacheüs, dat Christus Zacheüs afpersing niet door de vingers zag, maar hem oprecht bekeerde tot een betere houding ten opzichte van bezittingen. Om deze les kracht bij te zetten en in een verder stadium te brengen, zou het goed zijn als de volgende preek zou gaan over de gelijkenis van de ponden, om erop te wijzen dat het, om het gevaar van rijkdom te vermijden, niet genoeg is om zich te onthouden van afpersing, noch om eenvoudig geen cent te bezitten en bij anderen te klaplopen zoals de blinde man voor hij behouden was; alleen een verantwoord gebruik van onze ponden als rentmeesters die aan de Heer rekenschap moeten afleggen, zal als aanvaardbaar worden beschouwd als de Heer terugkomt en ons ter verantwoording roept.

Nu volgt hieruit niet dat, omdat Lukas door zijn keuze en opbouw deze onderdelen gemaakt heeft tot een voortgaande reeks van elkaar aanvullende lessen over een gemeenschappelijk thema, hij iets dergelijks overal in het Evangelie heeft gedaan. Het zou heel goed kunnen zijn dat de betekenis van sommige onderdelen in het Evangelie om zo te zeggen volledig is op zichzelf. Als we bij nadere bestudering tot die conclusie komen, zullen we geen reden hebben om te klagen. Maar dit boek zal ervan uitgaan dat het de moeite waard is om te onderzoeken of er een verband bestaat tussen het ene onderdeel van het verslag en het volgende. Toegegeven moet worden dat het gevaar bestaat dat als men gaat zoeken naar verbanden, men ze uiteindelijk zal zien waar ze niet bestaan; en het is niet te verwachten dat dit boek er overal in zal slagen dit gevaar te vermijden. In de grensgebieden tussen verklaring en prediking zullen fantasierijke sprookjeskastelen van subjectieve interpretatie gemakkelijker en vaker worden opgetrokken dan in de kalere gebieden van de exegese, die

niet worden bezocht door de verbeelding. Maar de schrijver troost zich met de gedachte dat zijn lezers hun kritische zin zullen gebruiken. Hij veronderstelt niet dat hij hen ervan zal overtuigen dat Lukas alle bedoelingen en alle gedachtenverbanden die de schrijver van dit boek suggereert, ook zo bedoeld heeft. Het zal genoeg zijn als de lezer hier en daar door dit boek wordt geholpen om duidelijker de betekenis te zien van wat Lukas geschreven heeft.

Nog één verduidelijking en dan zijn we gereed om aan het hoofdwerk te beginnen. Op sommige studieniveaus zou het belangrijk kunnen zijn te onderscheiden tussen de betekenis die Lukas zag in de woorden en daden van Christus, en de toegevoegde waarde die we erin kunnen zien als we erop terugkijken in het licht van de verdere openbaringen van de Heilige Geest in de Brieven. Aangezien uiteindelijk zowel de Brieven als het Evangelie van dezelfde Geest afkomstig zijn, hebben we het niet nodig gevonden in dit werk voortdurend dit onderscheid te maken.¹¹

¹¹ Daar dit een studieboek is, zal het de lezer het maximale profijt opleveren als hij eerst leest wat Lukas zegt en daarna voortdurend teruggaat naar de bijbeltekst tijdens het bestuderen van de commentaar.

Deel 1

DE KOMST

HOOFDSTUK I

Lukas 1:5-2:52

DE AANKOMST

Inleidend overzicht

De delen

- (1) De laatste uren voor de dageraad (1:5-80)
- (2) Het opgaan van de zon (2:1-52)

Enkele aanvullende opmerkingen

I. De aankomst

Inleidend overzicht

Zonder enige twijfel is het hoofddoel van de eerste twee hoofdstukken van het Evangelie van Lukas de boekstaving van de vleeswording van de Zoon van God. Geen enkele uitleg van deze hoofdstukken kan juist zijn als de onvergelykbare belangrijkheid van dat unieke gebeuren wordt verdoezeld. Toch heeft Lukas er geen genoegen mee genomen het feit van de vleeswording met slechts enkele verheven woorden op te schrijven op de manier van het vierde Evangelie: 'En het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond' (1:14). Hij heeft het verhaal van de vleeswording omringd door een aantal andere geschiedenissen. Hun algemene functie is duidelijk om te vertellen over de voorbereidingen voor de komst van Christus, zijn ontvangenis en geboorte, en zijn kindertijd. Welke andere functies ze hebben, zal duidelijk worden als we de inhoud, lengte en rangschikking ervan nauwkeurig zullen bekijken.

Tussen verhaal 10 en de volgende gebeurtenis opgeschre-

Hoofdstuk I bevat volgens ons de volgende verhalen:

1.	1:5-25	Zacharia in de tempel
2.	1:26-38	De aankondiging aan Maria
3.	1:39-56	Maria's bezoek aan Elizabeth; de Lofzang
4.	1:57-66	De geboorte en naamgeving van Johannes
5.	1:67-80	Zacharia's profetie
6.	2:1-7	De geboorte van Jezus in Bethlehem
7.	2:8-21	Een engel stuurt herders naar de kribbe
8.	2:22-35	Simons profetie
9.	2:36-40	Anna's profetie
10.	2:41-52	De twaalfjarige Jezus in de tempel

ven in het Evangelie (3:1vv.) ligt een chronologisch hiaat van ongeveer achttien jaar. Het is duidelijk dat deze tien verhalen een bij elkaar horende groep vormen.

We hebben al aanleiding gehad aandacht te besteden aan de interne verhoudingen van deze groep verhalen; laten we dus bezien hoe Lukas de tien verhalen binnen de groep heeft gerangschikt, om te zien of dat ons iets kan vertellen.

We ontdekken dat, hoewel de tien geschiedenissen in één opzicht een voortgaand verhaal bieden, Lukas het relaas niet laat voortgaan in één ononderbroken lijn van verhaal 1 naar verhaal 10. Af en toe onderbreekt hij de gedachtengang even om een algemene opmerking of samenvatting in te voegen, meestal met enige aanwijzing over het tijdsverloop tussen één geschiedenis of verhalengroep en de volgende. In tabelvorm ziet de rangschikking er als volgt uit:

Deze rangschikking levert een eenvoudig patroon op, waarin een reeks van vier paren verhalen wordt voorafgegaan door een enkel, opzichzelfstaand verhaal, en gevolgd door

Verhaal 1 1:5-23 Zacharia in de tempel

Na die dagen nu werd zijn vrouw Elizabeth zwanger; en zij verborg zich vijf maanden en zei: Zo heeft de Heer mij gedaan in de dagen waarin Hij naar mij heeft omgezien, om mijn smaad onder de mensen weg te nemen' (1:24-25).

Verhaal 2 1:26-38 De aankondiging aan Maria
Verhaal 3 1:39-55 Maria's bezoek aan Elizabeth;
de Lofzang van Maria

'Maria nu bleef ongeveer drie maanden bij haar en keerde terug naar haar huis' (1:56).

Verhaal 4 1:57-66 De geboorte en naamgeving
van Johannes
Verhaal 5 1:67-79 Zacharia's profetie

'Het kind nu groeide op en werd gesterkt in de Geest, en was in de woestijnen tot de dag van zijn optreden tegenover Israël' (1:80).

Verhaal 6 2:1-7 De geboorte van Jezus in Bethlehem
Verhaal 7 2:8-21 Een engel stuurt herders naar de kribbe

'En toen acht dagen waren vervuld om Hem te besnijden, ontving Hij de naam Jezus, die door de engel was genoemd voordat Hij in de moederschoot was ontvangen' (2:21).

Verhaal 8	2:22-35	Simons profetie
Verhaal 9	2:36-39	Anna's profetie

'Het kind nu groeide op en werd gesterkt, vervuld met wijsheid; en de genade van God was op Hem' (2:40).

Verhaal 10	2:41-51	De twaalfjarige Jezus in de tempel
------------	---------	------------------------------------

'En Jezus nam toe in wijsheid en grootte en gunst bij God en mensen' (2:52).

een enkel, opzichzelfstaand verhaal. Maar de rangschikking is volkomen natuurlijk. Verhaal 1 staat op zichzelf niet alleen omdat het over een andere gebeurtenis gaat dan die van verhaal 2, maar ook omdat een onderbreking van vijf maanden de twee gebeurtenissen van elkaar scheidt (1:24).

Verhalen 2 en 3 staan bij elkaar omdat er praktisch geen tijd tussen ligt. In verhaal 2 hoort Maria over de wonderbaarlijke zwangerschap van Elizabeth, en daarom gaat ze, zodra de engel vertrokken is, in verhaal 3 Elizabeth 'in die dagen' opzoeken (1:39). In tegenstelling hiermee wordt ons uitdrukkelijk verteld dat er drie maanden voorbijgaan tussen het einde van de Lofzang van Maria in verhaal 3 en het begin van verhaal 4.

Verhalen 4 en 5 vormen een natuurlijk paar. De stof ervan staat in nauw verband met elkaar: in verhaal 4 krijgt Zacharia zijn spraak terug, en in verhaal 5 gebruikt hij die onmiddellijk om zijn grote profetie uit te spreken. Maar daarna verplaatst de onderbreking aan het einde van verhaal 5 ons vele jaren naar het begin van Johannes' openbare bediening; zodat we een heel eind terug moeten om met verhaal 6 te beginnen.

Verhalen 6 en 7 vormen opnieuw een natuurlijk paar, want de geboorte van Christus in Bethlehem werd diezelfde nacht gevolgd door het bezoek van de herders aan de kribbe. Maar aan het einde van verhaal 7 wordt eerst (2:21) een onderbreking van zeven dagen genoemd, en daarna (2:22)

nog een onderbreking van tweeëndertig dagen (de tijd van de reiniging bedroeg veertig dagen na de geboorte).

Opnieuw hebben verhalen 8 en 9 geen aanduiding van een onderbreking ertussen, want die was er niet: Anna kwam erbij 'op datzelfde ogenblik' (2:38) dat Simon zijn profetie beëindigde. Maar natuurlijk is er wel een aanduiding van een onderbreking tussen verhalen 9 en 10: de ruimte ertussen beslaat zo'n twaalf jaar (2:42).

Nu is er nog één verhaal over, dat op zichzelf staat. Aan het eind ervan beslaat nog een algemene opmerking een tussentijd van zo'n achttien jaar voor de volgende gebeurtenis die opgeschreven is.

Uit dit alles valt één ding onmiddellijk op: Lukas' consequente zorg om ons een nauwkeurige tijdtabel van de gebeurtenissen te geven. Hij was duidelijk van mening dat hij dateerbare historische gebeurtenissen te boek stelde, en geen verzonnen fabels, en ook dat hij geen algemene waarheden in mythe-vorm opschreef. Nu is deze ontdekking op zichzelf zo belangrijk, zoals we later zullen zien, dat we geneigd zouden kunnen zijn te denken dat Lukas' rangschikking van zijn stof in dit geheel eenvoudig kan worden verklaard door zijn zorg om een nauwkeurige chronologie. Maar op dit punt herinneren we ons de onbeantwoorde vragen over verhaal 10. Waarom koos Lukas alleen dit verhaal uit de jongensjaren en zette hij het op zichzelf aan het eind van deze reeks van verhalenparen? En dan herinneren we ons dat hij ook een opzichzelfstaand verhaal heeft geplaatst aan het begin van de reeks. We moesten deze twee enkele verhalen maar eens nader bestuderen. Chronologie is belangrijk, maar hier is ze misschien niet het enige waarom het Lukas te doen is.

Verhaal 1 gaat over een oude man in de tempel, en praktisch de hele essentie van het verhaal is gebaseerd op het feit dat hij een oude man is. Verhaal 10 gaat over een jonge jongen in de tempel en ook hier berust het gehele gewicht van het verhaal op het feit dat degene die de leraren van de wet versteld doet staan over zijn vragen en antwoorden, een jonge jongen is, nog maar twaalf jaar oud. Interessant, maar misschien oppervlakkig? Laten we wat dieper zoeken. De vraag gesteld in verhaal 1 betreft het ouderschap: kan een

bejaard echtpaar, volkomen tegen de natuur in, een kind krijgen? De vraag gesteld in verhaal 10 is soortgelijk maar nadrukkelijk verschillend. Weer betreft ze ouderschap. Maria zegt tegen de jongen: 'Kind, waarom heb Je ons dit aangedaan? Zie, je Vader en ik hebben Je met smart gezocht.' En het kind antwoordt: 'Wist u niet dat Ik in de dingen van mijn Vader moet zijn?' Je vader en ik... mijn Vader... Ongetwijfeld verwijst het kind naar bovennatuurlijk ouderschap. Er is hier duidelijk sprake van meer dan oppervlakkige overeenkomsten en verschillen. Deze twee verhalen vestigen onze aandacht op de twee verschillende soorten wonderen die in het verlossingswerk zijn besloten. Met andere woorden: de verhalen beschrijven niet alleen tweemaal het eenvoudige feit dat wonderen de komst van Christus in de wereld omringden. De verhalen vullen elkaar ook aan: ze vertellen ons dat beide wonderen van essentieel verschillende aard, noodzakelijkerwijze betrokken waren bij onze verlossing.

Zacharia en zijn vrouw waren oud. De natuur in hen was in verval, de voortplantingsprocessen reeds gestorven. Dat zij een kind kregen, betekende dat de natuurlijke processen van veroudering en verval werden omgekeerd (1:7,18), en de afwijking van Elizabeths onvruchtbaarheid, die ze haar hele leven had gehad, werd hersteld. Het was inderdaad een wonder, maar als zo'n wonder onmogelijk is, zoals Zacharia eerst dacht, is elk spreken over verlossing ijdele praat, of hoogstens een verkeerde benaming. Een nieuw lichaam dat niets te maken had met het oude lichaam, een nieuwe wereld die niets te maken had met de oude wereld – dat zouden zeker heerlijke zaken zijn; maar het zou geen verlossing zijn. Verlossing moet inhouden het omkeren van het verval van de natuur, de vernieuwing van stervende lichamen en de opstanding van dode, het herstel van bezweken levenskrachten.

Maar dat is nog maar de helft van het verlossingsverhaal. De afkomst van Jezus bracht een wonder van andere aard met zich mee. Niet het herstel van de natuur in haar oorspronkelijke, niet-gevallen toestand, maar het inbrengen in de natuur van iets wat de natuur nooit eerder had gekend: de intrede door geboorte in het menselijk ras van iemand die tegelijk God en mens was. Nogmaals, als dit wonder van

Christus' Goddelijke afkomst niet waar is, is er geen verlossing. Geen enkel mens, hoe heilig ook, kon zich aanbieden als een toereikend offer om de zonde van de wereld weg te dragen, of opstandingsleven te schenken aan de dode lichamen van de ontelbaren die in Hem geloofd hebben.

De conclusie lijkt daarom onontkoombaar dat Lukas verhaal 10 uitkoos om zijn verslag van de vleeswording te voltooien omdat de essentie van de inhoud ervan de kwesties aanvulde die in verhaal 1 ter sprake gebracht werden.

Genoeg over Lukas' keuze en rangschikking van de stof in dit eerste gedeelte. Nu moeten we eens bezien of er een gemeenschappelijk thema in de afzonderlijke verhalen voorkomt, of meerdere thema's. De helft van ons werk hebben we al gedaan. De verhalen 1-5, zo merkten we op in de Inleiding, gaan alle over de reacties van Zacharia, Elizabeth en Maria op de aankondiging van toekomstige wonderbaarlijke gebeurtenissen. Maria gelooft onmiddellijk, maar krijgt niettemin bewijs om haar geloof te bevestigen en versterken. Zacharia gelooft in eerste instantie niet; maar zijn geloof herstelt zich uiteindelijk, en in de verhalen 4 en 5 komt het tot een triomferend hoogtepunt. In de verhalen 6-10 herhaalt zich een soortgelijk, maar toch verschillend thema: Maria's reacties op de dingen die beginnen te gebeuren met haar Zoon, en die over en door Hem worden gezegd. Zoals in de verhalen 1-5 is het ook hier: we zullen geen ongeloof bij Maria aantreffen; maar waar in de verhalen 1-5 de uitdaging voor Maria – evenals voor Zacharia en Elisabeth – was gelegen in het feit dat ze moest geloven in het wonderbaarlijke dat stond te gebeuren, heeft het grote wonder van de vleeswording in de verhalen 6-10 plaatsgevonden, en de uitdaging was daarin gelegen dat ze onder ogen moest zien en begrijpen wat dat wonder met zich meebracht, nu dat zich ging openbaren. En hier heeft Maria, die er geen enkele moeite mee had te geloven dat het wonder zou plaatsvinden, er wel moeite mee te begrijpen en aanvaarden wat het wonder met zich meebracht.

In de verhalen 6 en 7 is Maria door Augustus' volkstelling genoodzaakt in Bethlehem te bevallen, en haar kind moet onverwachts niet in een wieg in de herberg, maar in een

kribbe worden gelegd. Toch komen enkele uren later in diezelfde nacht herders bij de kribbe, die met een wonderlijk verhaal uitleggen hoe ze precies wisten waar ze zijn moesten om het kindje te vinden, en ook wonderlijke dingen over Hem zeggen. Allen die erbij aanwezig waren, verwonderden zich: 'Maria echter bewaarde al deze dingen en overwoog ze in haar hart.'

In de verhalen 8 en 9 verwonderen Maria en Jozef zich 'over wat over Hem gesproken werd (door Simeon), en dan voegt Simeon eraan toe dat eens, om wat er zal gebeuren in verband met haar Zoon, 'een zwaard zal gaan door uw eigen ziel' (die van Maria) (2:33-35).

En ten slotte concentreert verhaal 10 onze aandacht, zoals we al hebben opgemerkt, op de bezorgdheid van Maria en Jozef over de tijdelijke vermissing van Jezus, op hun versted staan over waar Hij mee bezig was toen ze Hem vonden, op Maria's bezorgde berisping, en ten slotte op hun onbegrip van het antwoord dat Hij hun gaf (2:48-50).

We bemerken een opklimmende hevigheid van gevoel: van één vers (2:19) dat Maria's voortdurende overweging van de gebeurtenissen vermeldt, via drie verzen die betrekking hebben op Maria en Jozefs verwondering en Maria's toekomstige smart (2:33-35), naar praktisch een heel verhaal dat Maria en Jozefs angst, zorg, verbazing en onbegrip beschrijft (2:43-51). En we merken de richting van deze gedachtengang op. In de verhalen 1-5 verandert Zacharia's ongeloof in triomferend geloof; in de verhalen 6-10 daarentegen veranderen Maria's verwondering en overdenking via voorgevoelens van toekomstige smart in angstig niet-begrijpen in het heden.

Maar hierover straks meer. Voorlopig kunnen we de ontdekkingen van ons inleidend overzicht als volgt samenvatten: in dit gedeelte plaatst Lukas zonder twijfel de grote objectieve feiten voor onze aandacht van de ontvangenis en geboorte van de voorloper, en van de ontvangenis en geboorte van Christus, met hun precieze tijdsbepalingen. Maar hij heeft meer gedaan. De keuze, lengte en rangschikking van zijn stof geven de hoek aan van waaruit hij ons deze dingen wil laten bekijken, door onze aandacht te concentreren op de subjectieve reacties van Zacharia, Elizabeth Maria en Jozef op deze objectieve gebeurtenissen. We worden gedwongen

deze gebeurtenissen te bekijken door hun ogen, en als we straks hun reacties analyseren, zullen we wellicht ontdekken dat we onze eigen reacties aan het analyseren zijn. Aan de andere kant zijn hun subjectieve reacties evenzeer objectieve geschiedenisfeiten voor ons als de geboorte van Johannes en die van Jezus. Onze beoordeling van het bewijsmateriaal voor deze twee wonderbaarlijke geboorten moet noodzakelijkerwijze ook een beoordeling omvatten van de karakters, de motieven, het gedrag, de gelovigheid of ongelovigheid van de personen die de menselijke hoofdrolspelers waren bij deze hoogst belangrijke gebeurtenissen.

DE DELEN

Deel 1: De laatste uren voor de dageraad (1:5-80)

Verhaal 1. Zacharia in de tempel (1:5-25)

Als de geboorte van Christus, om Zacharia's beeldspraak te gebruiken, 'de Opgang uit de hoogte' was (1:78), dan beslaat hfst.1 van het Evangelie de laatste uren voor zonsopgang. De nacht was lang geweest en voor Israël soms zeer donker. Maar door alles heen – door tijden van nationaal succes en onheil, door de verovering en de terugkeer – was de hoop blijven bestaan dat de nacht eindelijk ten einde zou komen, en, zoals Maleachi het zei, 'de zon der gerechtigheid zou opgaan, met genezing onder haar vleugelen' (4:2). Jesaja had geprofeeteerd (40:3-8) dat voordat de 'heerlijkheid des Heren zich zou openbaren', een voorloper gezonden zou worden, om 'de weg des Heren te bereiden'. Maleachi had daaraan toegevoegd dat voordat de dag des Heren kwam de profeet Elia zou worden gezonden om 'het hart der vaders terug te voeren tot de kinderen en het hart der kinderen tot hun vaders, opdat Ik niet kome en het land treffe met den ban' (4:5-6). En nu, meer dan vierhonderd jaar na Maleachi, scheen de eindeloze nacht ten einde te komen: de dageraad stond op het punt aan te breken. Grote voorbereidingen waren aan de gang, en plannen ontworpen in de eeuwigheid van het verleden begonnen in werking te treden. De voorloper moest geboren worden. Een zekere Zacharia en zijn vrouw Elizabeth, lang tevoren uitverkoren om zijn ouders te worden, moesten nu op

de hoogte worden gesteld van de komende geboorte, en hun moest verteld worden hoe ze het kind moesten opvoeden in de strikte discipline die hoorde bij de unieke, Elia-achtige bediening die hij was voorbestemd te vervullen (1:13-17). En zo werd in de laatste maanden voor zonsopgang de engel Gabriël uitgezonden om Zacharia te vertellen dat hij en zijn vrouw spoedig een kind zouden krijgen. Zacharia weigerde de engel te geloven.

Ongetwijfeld vormt Zacharia's ongelof, komend op dit kritieke moment in de geschiedenis, een zeer dramatisch verhaal; maar het was meer dan alleen maar een zuiver gevoel voor het dramatische dat Lukas het verhaal deed vertellen. Ook was het niet louter Lukas' zorgvuldigheid om het verhaal van het leven en de bediening van Johannes de Doper vast te leggen in zijn historische context die hem ertoe bracht het zo gedetailleerd te vertellen. Aan de eisen van historische tijds- en persoonsbepaling zou zijn voldaan zonder enige teboekstelling van Zacharia's tijdelijke afdwaling in ongelof; en als de eerlijkheid vereiste dat er tóch melding van moest worden gemaakt, zou een korte vermelding barmhartig zijn geweest. Maar in plaats daarvan heeft Lukas het verhaal zeer gedetailleerd opgeschreven. Waarom? Waarschijnlijk omdat hij dacht dat Zacharia's afdwaling belangrijke kwesties opwierp, die moeten worden overwogen.

Laten we in de eerste plaats de redenen van zijn ongelof bezien zoals Lukas die weergeeft. Zacharia's moeilijkheid was niet dat hij van zijn stuk gebracht werd door het plotselinge van de boodschap van de engel, en dat echte nederigheid het hem moeilijk maakte om te geloven dat hij en zijn vrouw waren uitgekozen voor zo'n geweldige eer de ouders te worden van de voorloper van de Messias. Als dat het geval was geweest, zou hij de engel hebben geantwoord zoals Gideon eens deed bij een andere gelegenheid: 'Zie, mijn geslacht is het geringste (...) en ik ben de jongste van mijn familie' (Ri6:15), of woorden van die strekking. Wat hij in werkelijkheid zei, was: 'Waarom zal ik dit weten? Want ik ben oud en mijn vrouw is op hoge leeftijd gekomen' (1:18). Dit was voor hem de echte moeilijkheid: als hij en zijn vrouw een kind kregen, zou dat een wonder van Goddelijk ingrijpen betekenen; en Zacharia achtte zo'n wonder zó uiterst onwaarschijn-

lijk, zelfs al was het een engel van God die het aankondigde – dat trok Zacharia niet in twijfel – dat hij niet bereid was het te geloven, althans niet tenzij hem sterkere gronden voor geloof werden gegeven dan het loutere woord van een engel.

Nu had Zacharia geen tijd om zijn reactie te overdenken voor hij die eruit flapte, en dat is misschien de reden dat zijn reactie een houding aan de dag legde die pijnlijk inconsequent was en grensde aan het ongerijmde. Tenslotte was Zacharia geen atheïst of deïst. Hij was zelfs niet zómaar iemand, maar een priester, die toen de engel aan hem verscheen in het openbaar dienstdeed bij de morgengebeden in de tempel. Bovendien had Zacharia, zoals we van de engel vernemen, in zijn persoonlijke gebeden God gevraagd om een kind; en het heeft geen zin God te vragen om iets wat de natuur zelf weigert te geven, en tegelijkertijd te geloven dat God waarschijnlijk toch nooit zal ingrijpen in de natuur.

Eerlijkheidshalve moeten we natuurlijk bedenken dat Zacharia en zijn vrouw misschien slechts hebben gebeden zolang ze nog op een leeftijd waren dat ze normaal kinderen konden krijgen, en de Schepper alleen maar hebben gevraagd om de natuur een zetje te geven om wat haast te maken met het werk waarvoor de Schepper haar had bedoeld. Ze waren nu allang voorbij die leeftijd. Wilden ze nu nog een kind krijgen, dan zou dat een ingreep van de Schepper vereisen om de processen van veroudering en verval om te keren. Misschien waren ze dus opgehouden met bidden om een kind nadat ze de middelbare leeftijd waren gepasseerd, in het geloof dat deze processen van veroudering en verval ook waren bedoeld door de Schepper, en dat Hij niet zou ingrijpen om processen om te keren die Hijzelf geschapen had.

Hoe het ook zij: dat een gewoon mens het woord van een engel over een persoonlijke zaak weigerde te geloven is ernstig genoeg. Maar ten tijde van het bezoek van de engel was Zacharia geen gewoon mens: hij was de officiële, openbare en priesterlijke vertegenwoordiger van het volk van God. Bovendien was het goede nieuws dat de engel aan Zacharia bracht, niet slechts een privé- of persoonlijke evangelieboodschap: het was, zoals de engel zorgvuldig had uitgelegd (1:15-17), een inleidend en integrerend onderdeel van het evange-

lie zelf. En toch horen we hier Zacharia weigeren deze bijzondere evangelieboodschap te geloven, en de redenen die hij daarvoor aanvoert, zouden de grondslag van het evangelie in zijn geheel loochenen. Als God de natuurlijke processen in Elizabeths lichaam niet kon herstellen, welke hoop was er dan dat de schepping zelf ooit verlost zou worden van haar onderworpenheid aan het verderf? Als God Elizabeths verouderd en afstervend lichaam niet kon doen herleven, hoe kon Hij dan ooit het lichaam van Jezus, dat al drie dagen dood was, doen opstaan uit het graf? En als die opstanding onmogelijk was, zou er nooit enige opstanding mogelijk zijn. De redenen die Zacharia gaf voor zijn ongeloof waren zonder dat hij het wist volstrekt ondermijnend voor het gehele evangelie.

We lezen dat de engel hem met stomheid sloeg. Die handeling was noch wraakzuchtig, noch willekeurig. Over enkele minuten werd Zacharia buiten verwacht en moest hij, als dienstdoende priester van die dag, in Gods naam Gods zegen uitspreken over het wachtende volk. Maar een priester die het gezaghebbende woord van een engel van God niet kan geloven, omdat hij de mogelijkheid niet kan aanvaarden van Goddelijk ingrijpen om het natuurlijke verval om te keren, heeft het geloof verloren in het basisprincipe van de verlossing. Zonder verlossing heeft hij geen evangelie. Zonder evangelie zou iedere zegen uitgesproken over het volk, de meest lege van alle beroepsmatige formaliteiten zijn. Als Zacharia het goede nieuws van de engel niet kon geloven, was het maar beter dat hij niet deed alsof hij het volk zegende. Het was geheel passend dat de engel hem met stomheid sloeg.

Op dit punt aangekomen moeten we opmerken hoe eerlijk Lukas Zacharia behandelt. Hij ontvouwt het hele verhaal van zijn ongeloof, maar dat betekent niet dat hij zijn trouw aan de geestelijke orde of zijn morele rechtschapenheid betwist. Lukas wijst erop dat Zacharia als priester getrouwd was binnen de priesterlijke familie van Aäron (1:5), en wat zedelijk gedrag en persoonlijke heiligheid betreft waren ze 'beiden rechtvaardig voor God, wandelend in alle geboden en inzettingen van de Heer, onberispelijk' (1:6). Maar Israëls godsdienst betrof veel meer dan goed zedelijk gedrag en cere-

monieel. Israëls profeten en priesterdom, ja, Israëls bestaan zelf, waren bedoeld om een getuigenis te zijn van Gods verlossende ingrijpen in de natuur en in de gang van zaken in de wereld. Hoewel Israël ongetwijfeld een soort priesters had vóór de Uittocht, was de speciale rol van het volk onder de andere volken als een koninkrijk van priesters (Ex19:4-6), feitelijk een rechtstreeks historisch resultaat van Gods wonderbaarlijke ingrijpen in de natuur bij de plagen van Egypte en aan de Rode Zee, en van zijn verlossend ingrijpen bij het Pascha. Ook de Levieten, die dienaren waren van de priesters, hadden hun bestaan te danken aan Gods ingrijpen bij het Pascha in Egypte (Ex13:11-16; of Nm3:1-13). Bovendien werden deze grote historische ingrepen van God ten behoeve van Israël niet beschouwd als loutere gebeurtenissen in het verleden: voor Israël waren het beloften en voorbeelden van Gods toekomstige ingrijpen met als doel het herstel van alle dingen. Elk Pascha waarbij Zacharia diende was een gedachtenis aan het Goddelijke verlossende ingrijpen in het verleden, en een profetie voor het toekomstige ingrijpen.

Toen daarom de engel aan de priester Zacharia kwam aankondigen dat God de gebeden had gehoord en op het punt stond zijn profetische beloften te vervullen, en dat de Messias in aantocht was om het herstel van alle dingen tot stand te brengen, en dat Zacharia was uitverkoren om de vader te worden van de voorloper, had Zacharia als priester niet al te verrast mogen zijn. Dat hij de engel niet geloofde omdat dat wonderbaarlijke Goddelijke ingrijpen niet te geloven was, maakte het geloof dat juist hij als priester was aangewezen te vertegenwoordigen (en waarvoor hij werd betaald) tot dwaasheid.

Maar er is geen grond om te denken dat Zacharia's ongelooft in wat de engel zei de uiting was van een weloverdacht standpunt, waarvan hij de consequenties had uitgewerkt tot hun logische conclusies. Het is waarschijnlijker dat het instinctief was, een voorbeeld van het ongelooft in God en zijn Woord dat sinds de zondeval heeft geheerst in het menselijk ras, en dat, hoe sterk ook onderdrukt door godsdienstige discipline, zich in onbewaakte momenten weer gemakkelijk laat gelden. Het herinnert ons eraan dat veel van ons hedendaags ongelooft aan dezelfde bron ontspringt. We vleien onszelf als

we denken dat het wel een gevolg zal zijn van ons wetenschappelijk inzicht. Gelukkig was Zacharia's afdwaling slechts tijdelijk, en deed het in elk geval Gods opzet niet teniet. Niet lang nadat hij thuis gekomen was van zijn priesterlijke dienstreis werd Elizabeth zwanger.

Verhalen 2 en 3. De Aankondiging en de Lofzang van Maria (1:26-56)

We moeten nu afscheid nemen van Zacharia en zijn aanvankelijke ongelof in de mogelijkheid van Goddelijk ingrijpen, hoewel we later naar hem en zijn problemen zullen moeten terugkeren. Voorlopig verplaatst Lukas onze aandacht naar Maria en haar verhaal. Haar verhaal, zoals het hier verteld wordt, bestaat eigenlijk uit twee verhalen: de aankondiging en de lofzang. Het ene geeft Maria's verklaring van hoe ze zwanger werd voor haar huwelijk; het andere geeft haar reactie op die zwangerschap. Tenminste, dat is wat deze twee verhalen weergeven als Lukas geschiedenis schrijft.

Maar doet hij dat wel? Het traditionele antwoord op deze vraag is altijd ja geweest en is dat nog. Maar in de laatste decennia zijn uitingen van de tegenovergestelde mening steeds luider en talrijker geworden. Velen beweren dat de verslagen van Lukas en Mattheüs over de vleeswording van zeer twijfelachtige historische waarde zijn; maar ze zijn geneigd eraan toe te voegen dat dit er niet toe doet, omdat deze verslagen fantasierijke uiteenzettingen zijn van theologische waarheden omtrent Jezus; geen geschiedenis maar godsdienstig verdichtsel. Men kan daarom de vleeswording als historisch feit ontkennen, maar toch in de waarheid van de vleeswording-mythe geloven.

Het zou hier niet de plaats zijn (en ook onmogelijk om te bespreken, of zelfs weer te geven) wat dan wel precies de waarheid is waarvan men beweert dat ze is uitgedrukt in de vleeswording-mythe. De geleerden die verdedigen dat het verhaal een mythe is, zijn het niet allemaal met elkaar eens en zijn er zelf ook niet geheel zeker van wat die waarheid is. Maar enkele van hun redenen om de vleeswording niet als historisch feit te aanvaarden, hebben duidelijk te maken met onze onderhavige studie. De onderliggende bewering is dat Goddelijk ingrijpen onmogelijk is, en dat daarom de vlees-

wording niet kan hebben plaatsgevonden. Als dat waar is, werpt het enkele zeer ernstige kwesties op omtrent de aard van de verslagen van Lukas en Mattheüs. Deze kwesties zijn onlangs zeer bondig en krachtig onder woorden gebracht door Clifford Longley¹.

Als (...) er niets wonderbaarlijks is gebeurd bij Jezus' ontvangenis, zijn de consequenties enorm (...) Het betekent dat Jezus een natuurlijke vader had. Dat was dan of Jozef of iemand anders. Als het Jozef was, zijn de nieuwtestamentische vermeldingen over zijn veronderstelling dat zijn ondertrouwe vrouw zwanger was gemaakt door een andere man niet alleen maar 'religieuze mythe'; het zijn dan opzettelijke leugens, hetzij door Jozef zelf, hetzij door iemand anders verzonnen. Als het [nl. de natuurlijke vader – toevoeging van mij] niet Jozef was, maar inderdaad een andere man, dan was Maria's verhaal een leugen, werd Jozef (of een medeplichtige in de leugen) bedrogen, en zijn de Evangelieschrijvers 'beetgenomen'.

De vraag (...) is (...) hoe vermijden ze [nl. de moderne vrijzinnige theologen] het belasteren van de integriteit (en de kuisheid) van Jozef en Maria?

De enige manier om deze beschuldigingen te weerleggen zou zijn om te zeggen dat de nieuwtestamentische vermeldingen over Jozef nooit enige basis hadden in iets wat Jozef of Maria ooit zeiden of deden; dat wat het historische feit betreft, Jezus waarschijnlijk op de normale wijze geboren werd uit Jozef en Maria na hun huwelijk; en dat Mattheüs' verhaal over de ontdekking van Jozef dat Maria zwanger was door iemand anders voordat ze trouwden niets anders is dan een stukje van de mythe; dat Mattheüs en Lukas (of iemand anders) die deze mythe verzonnen, de eersten zouden zijn geweest om te erkennen dat het verhaal als het als geschiedenis werd beschouwd, belachelijk en onwaar zou zijn; maar dat ze niet van leugens kunnen worden beschuldigd, omdat het nooit hun bedoeling was om geschiedenis te schrijven. Volgens deze theorie moeten ze hebben gedacht dat iedereen (behalve de allerdomste) zou inzien dat hun verhaal een mythe was, bedoeld om een religieuze waarheid over te brengen (en vermoedelijk: dat iedereen zou zien wat die waarheid

¹ 'A Conservative Case for Christ', *The Times* (Londen, 4 juni 1984, p.18).

was); dat Maria, noch Jozef, als ze tijdens hun leven het verhaal hadden gelezen, beledigd of verbijsterd zouden zijn geweest door hun verdraaiing van de historische feiten in het belang van de religieuze mythe; en dat geen van hun tijdgenoten, zelfs geen Joodse, geprobeerd zou hebben deze religieuze mythe te ontkennen om de eenvoudige reden dat de details van de mythe niet historisch juist waren. En ten slotte zou deze theorie moeten toegeven dat, hoewel de eerste christenen ontwikkelde mensen waren en de mythe als zodanig herkenden, christenen na enkele decennia minder ontwikkeld waren, de mythe voor letterlijke geschiedenis aanzagen en dat eeuwenlang bleven doen.

Het hele idee is natuurlijk belachelijk; maar in ieder geval laat nauwkeurig onderzoek van de manier waarop Lukas schrijft niets heel van de theorie. Het toont onmiskenbaar aan dat hij de vleeswording als letterlijke, feitelijke geschiedenis beschouwde, en dat het zijn bedoeling was dat zijn lezers dat ook deden. In de eerste plaats verzekert hij zijn lezer in zijn inleiding dat hij de mondelinge en geschreven bronnen zorgvuldig heeft geraadpleegd, en dat zijn verslag betrouwbaar is. Vervolgens heeft hij, zoals we reeds hebben opgemerkt, zijn stof die betrekking heeft op de vleeswording gerangschikt volgens de precieze tijdstippen van de belangrijkste gebeurtenissen ervan. Ook wordt zijn teboekstelling van de twee wonderbaarlijke zwangerschappen nog nauwkeuriger in de tijdsbepaling. Hij vertelt ons dat Elizabeth zich na de ontvangenis vijf maanden verborg (1:24), dat de engel Maria ervan op de hoogte stelde dat Elizabeth al zes maanden zwanger was (1:36) en dat Maria na het bezoek van de engel Elizabeth opzocht, ongeveer drie maanden bij haar logeerde, en daarna terugkeerde naar huis, voordat Elizabeths kind werd geboren (1:56). Ten slotte dateert hij, als Maria's kind wordt geboren, die geboorte door verwijzing naar de wereldgeschiedenis van die tijd (2:1-2). Deze Lukas heeft deze verhalen niet slechts verteld en het daarna aan ons overgelaten om er naar believen mythe of geschiedenis in te zien. Hij heeft zonder enige twijfel aangegeven dat het zijn bedoeling is dat we ze als geschiedenis beschouwen. Het is daarom onrechtmatig de historiciteit te ontkennen van wat Lukas bedoelde als feitelijke geschiedenis en het daarna te

interpreteren alsof hij het bedoelde als religieuze mythe. Natuurlijk bedoelde Lukas een godsdienstige waarheid over te brengen, namelijk dat Jezus de Zoon van God is; maar in zijn verslag is de godsdienstige waarheid uitdrukkelijk gebaseerd op het historische feit: 'De Heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwden; *daarom ook* zal dat Heilige dat geboren zal worden, Gods Zoon worden genoemd' (1:35).

Er is maar één uitweg mogelijk voor de mythe-theorie, en wel de volgende. Lukas ontdekte, toen hij zijn bronnen raadpleegde, toevallig deze mythe, die toen al bedacht was (ze moet dan al heel vroeg bedacht zijn). Zonder vragen te stellen en zonder zijn hersens te gebruiken, zag hij haar ten onrechte voor geschiedenis aan. Hoewel hij arts was, en reisgenoot van Paulus, werd hij niet zozeer in de war gebracht door het verhaal van een wonderbaarlijke, maagdelijke geboorte dat hij zijn ontwikkelde en beschaafde christenvrienden hierover wilde raadplegen, die hem onmiddellijk zouden hebben verteld dat het een mythe was; maar heel onnozel verzekerde hij zijn lezerspubliek vervolgens dat het geschiedenis was. Deze uitleg is zo uitermate onaannemelijk dat het – om nog enkele woorden van Clifford Longley te gebruiken – 'gemakkelijker is om in wonderen te geloven (...) of in het atheïsme'.

Dus volgens Lukas was de vleeswording een historische gebeurtenis, en dat betekent dat het verhaal van de aankondiging afkomstig is van Maria en het verslag van de lofzang van Maria van haarzelf en/of Zacharia en Elizabeth. Met het vertellen van deze verhalen vestigt Lukas onze aandacht op twee dingen: ten eerste, zoals we zojuist hebben gezien, op een aantal nauwkeurige tijdsaanduidingen verband houdend met de aanvang en de ontwikkeling van de twee wonderbaarlijke zwangerschappen, en ten tweede op Maria's reactie op de grote aankondiging.

De precieze tijdsaanduidingen stellen ons, of Lukas dat nu wel of niet bedoeld heeft, in staat uit te rekenen wanneer Maria haar verhaal voor het eerst heeft verteld. Ze moet het Elizabeth bijna direct na de aankondiging zijn gaan vertellen. En dat betekent dat ze niet heeft gewacht tot niet te verhullen bewijs ervan haar dwong om één of andere verklaring

van haar toestand te geven. Wie zou haar dan hebben geloofd? Ze ging onmiddellijk, toen er nog geen lichamelijke aanwijzingen waren, misschien zelfs niet eens voor haarzelf, op weg om Elizabeth te vertellen dat een engel haar had bezocht en had aangekondigd dat ze een kind zou krijgen zonder dat ze getrouwd was.

Wat voor mogelijke reden zou ze ook maar kunnen hebben gehad in dat stadium om het verhaal te verzinnen en het aan anderen te vertellen als het niet waar was? Misschien zegt iemand dat ze net als elk Joods meisje ervan droomde om de moeder van de Messias te worden. Op zichzelf is dat zeer twijfelachtig. Maar zelfs als het waar zou zijn: ze had niet kunnen dromen dat het op *déze* manier zou gebeuren, hetgeen wordt aangetoond door haar onmiddellijk antwoord aan de engel: 'Maar ik ben niet getrouwd!' (1:34). En als we even het onvoorstelbare aannemen, welk meisje in haar toestand zou proberen haar zwangerschap tengevolge van één of andere oppervlakkige verhouding (waarvoor nog geen enkel bewijs bestond) te verklaren door te beweren dat een engel haar had verteld dat ze zwanger zou worden door een van Godswege tot stand gebrachte bevruchting, en dat haar kind de Messias zou blijken te zijn? Ze kon toch niet verwachten dat iemand haar verhaal zou geloven? Ze was geen Griekse tiener met haar hoofd op hol door het lezen van te veel oude Griekse mythen over goden die mensenvrouwen bezochten. En haar bloedverwanten waren beslist ook geen Grieken. De enige geschiedenis in het Oude Testament over bovennatuurlijke wezens die mensenvrouwen bezochten, was het verhaal over ongeoorloofde, demonische verbintenissen (Gn6:4). Als Jodin, wonend onder nederige, behoudende, godvrezende Joden, zou ze instinctief hebben geweten dat haar verhaal, als ze het verzonnen had, niet de geringste kans maakte om geloofd te worden. We weten wat Jozef ervan dacht toen hij het voor het eerst hoorde (Mt1:19); en we weten wat hij in het begin van plan was. Hij en zijn hele maatschappelijke klasse zouden Maria hebben beschouwd als schuldig aan een strafbare schending van de wet op de ondertrouw, waarvoor de Schrift de doodstraf voorschreef (Dt22:23-24), hoewel die normaal niet meer werd uitgevoerd. We weten ook wat sommige mensen die wisten dat Jezus

ontvangen was voordat Maria getrouwd was, nog steeds dachten over deze zaak toen de Heer al volwassen was, in weerwil van Maria's verklaring (Jh8:41). Dit alles zal Maria ogenblikkelijk hebben voorzien op het moment dat de engel de aankondiging deed. Het maakt het geloof en de godsvrucht waarmee ze zich onderwierp aan de wil en het woord van God (1:38) nog groter; maar het maakt ook dat het volkomen ongeloofwaardig is dat ze het verhaal zou hebben verzonden.

Het tweede waarop Lukas ons zeer gedetailleerd opmerkzaam maakt is Maria's reactie op de aankondiging. Eerst haar geloof en daarna haar vreugde.

Tegen het einde van de aankondiging raadt de engel Maria bijna in zoveel woorden aan om Elizabeth te gaan opzoeken om bevestiging van haar geloof te krijgen. Er is weinig voorstellingsvermogen voor nodig om te begrijpen waarom haar geloof versterking nodig had. Ze was uitgekozen voor een reusachtige, weergaloze en unieke taak: hoe zou haar sterfelijke lichaam de psychologische en geestelijke spanning kunnen doorstaan in de negen lange maanden van wachten? We hebben eerder al nagedacht over de moeite die de moderne mens heeft met zijn geloof in Maria's verhaal. Dat is niet hetgeen Lukas hier bezighoudt. Hier gaat het om hoe Maria zelf, een doodgewoon meisje van vlees en bloed, het geloofde, en bleef geloven; en hoe ze de alles overtreffende eer en de onmetelijke belasting verdroeg zonder haar geloof, haar geestkracht, en de gepaste nederigheid te verliezen, en haar gezond verstand te behouden.

Toen de engel was weggegaan, moet haar eerste verzoeking zijn geweest te denken dat ze zich alles maar had verbeeld. Maar toen ze bij Elizabeth aankwam, ontdekte ze dat deze niet alleen zwanger was, zoals de engel had gezegd, maar ook door profetische inspiratie wist dat Maria de moeder van de Heer ging worden, zonder dat Maria het haar hoefde te vertellen. En Elizabeth bevestigde Maria in haar geloof.

Dus nu weet Maria zeker dat ze de moeder van de Zoon van God zal worden. Hoe zal ze nu reageren? We moeten haar reactie wel zeer nauwkeurig bestuderen, aangezien die reactie deel uitmaakt van het bewijs dat ons wordt geboden

voor de waarheid van haar verhaal. Als ze zich gevoelsmatig niet bewust toont van de onmetelijke grootheid van de eer waarop ze aanspraak maakt, zullen we ons onzeker voelen: begrijpt ze wel wat ze beweert? Als ze daarentegen ook maar het geringste spootje van trots of op-zichzelf-gericht-zijn vertoont, zullen we ons ook niet gelukkig voelen: hoe zou een vrouw die beweerde binnenkort de moeder van de Zoon van God te worden, daarover trots en aanmatigend kunnen zijn zonder daarmee haar bewering geheel te ondergraven? Daarom moeten we, als Maria uitbreekt in lofprijzing en profetie, proberen kritisch te luisteren.

Haar wijze van uitdrukken, zo merken we op, is formeel, verouderd en poëtisch, en grotendeels ontleend aan het Oude Testament. Dit is niet bespottelijk, zoals sommigen hebben gesuggereerd, en zeker niet een aanwijzing dat Lukas hier een gekunsteld verhaaltje in elkaar draait. Ieder die wel eens bijeenkomsten heeft bijgewoond waar niet-geletterde mensen met een bescheiden opleiding onvoorbereide gebeden uitspreken, zal weten dat zulke mensen over het algemeen taal gebruiken die gelardeerd is met archaische uitdrukkingen gebruikt in een oude vertaling van de Bijbel, die ze vanaf hun kinderjaren hebben horen voorlezen; uitdrukkingen vermengd met woorden uit liederen die honderd jaar of langer geleden werden geschreven. Zo doet Maria het nu ook. Dit is voor haar een verheven en geweldig geestelijk moment. Waarschijnlijk is de enige verheven taal die ze kent, bijbelse taal. We zijn dus niet verbaasd over de stijl, misschien straks wel over de inhoud ervan.

Ze begint ermee God te prijzen (1:46) – een normaal begin van ieder gebed. Onmiddellijk daarop (1:47) drukt ze haar grote vreugde uit (het Griekse woord dat Lukas gebruikt om haar oorspronkelijke Aramees te vertalen, duidt op juichende, overstelpende geloofsvreugde). Dus ze is zich gevoelsmatig bewust van het overweldigende wonder van hetgeen aan haar gebeurt. Ze is zich ook bewust van de onmetelijke tegenstelling tussen haar huidige onbekende en nederige toestand, en de geweldig grote bekendheid en eer die haar onvermijdelijk ten deel zullen vallen door alle volgende geslachten heen (1:48).

Wat voor uitwerking, zo vragen we ons af, zal dit alles

hebben op haar persoonlijkheid, op haar bewustzijn van zichzelf en haar maatschappelijke positie, op de verhouding, zoals ze die nu voelt, tussen haarzelf en alle andere mensen, tussen haarzelf en God?

Hier treft ons iets zeer bijzonders: niet éénmaal noemt ze in haar hele lofzang het feit dat ze de moeder gaat worden van de Zoon van God. Natuurlijk is dat wel de realiteit die aan haar vreugde en lofprijzing ten grondslag ligt; maar de manier waarop ze verwijst naar dit grote feit, toont ons wat de gevolgen ervan, zoals zij ze ziet, voor haar zullen zijn.

Haar vreugde, zo legt ze uit, is een gevolg van het feit dat God, door zo jegens haar te handelen, haar Heiland is (1:47). We merken met meer dan enkel belangstelling op dat ze zichzelf nog steeds beschouwt als iemand die gered moet worden, net als de rest van de mensheid.

'Alle geslachten zullen mij gelukkig prijzen' – maar daar voegt ze niet aan toe 'omdat ik de moeder van de Zoon van God zal worden', maar 'omdat de Machtige grote dingen aan mij heeft gedaan' (1:49). Met andere woorden: wat *God* heeft gedaan veeleer dan wat *zij* is, dat vervult haar geest.

Maar wat is, in het licht van deze grote dingen die God voor haar heeft gedaan, haar relatie tot God zoals ze die nu ziet? Het Oude Testament had altijd de nadruk gelegd op de onoverbrugbare kloof die de naam van God scheidt van elke andere naam: Gods naam alleen is heilig. Hebben de grote dingen haar verheven naar een positie waar in feite de afstand en het onderscheid tussen haar en de Goddelijke Personen teruggebracht zijn tot niets? Niet in de ogen van Maria. Zelfs in deze ogenblikken van intense geestelijke vervoering heeft ze geen illusies, geen opkomende godslasterlijke gedachten. Alle geslachten zullen haar gelukkig prijzen; maar onmiddellijk plaatst ze zich als schepsel bij alle andere schepselen: voor Maria is 'zijn naam' nog steeds 'heilig' (1:49).

Ze heeft nu vier verzen uitgesproken. In alle vier heeft ze iets over zichzelf gezegd, maar zonder gewichtigdoenerij of zelfwaan. En dit is het laatste wat we uit Maria's mond zullen horen over haarzelf. Er komen nog tweemaal zoveel verzen, maar Maria spreekt daarin niet meer persoonlijk en expliciet over zichzelf.

Dit komt misschien op ons over als opmerkelijke nederigheid, maar in feite komt het op natuurlijke wijze voort uit de manier waarop ze het gebeuren zelf beoordeelt. Hoewel het gebeuren in één opzicht volkomen uniek is, komt het in een ander opzicht op Maria over als niets abnormaals. Het is een daad van Gods barmhartigheid. Maar 'zijn barmhartigheid is van geslacht tot geslacht voor hen die Hem vrezen' (1:50). Elk van de miljoenen mensen van deze ontelbare geslachten zou over Gods barmhartigheid kunnen verhalen net als zij. Ze ziet het speciale van haar geval niet, want haar oog is niet gericht op haarzelf, maar op de trouw van God. In het oneindig grote aantal van Gods barmhartige daden is haar geval, hoe groot ook, maar een enkel onderdeel.

Maar nederigheid kan soms toch voortkomen uit onwetendheid, en als dat het geval is, dan is het geen echte nederigheid. Zou het zo kunnen zijn dat Maria, als ze eerst beweert de moeder van de Messias en de Zoon van God te zullen worden, en daarna de hele zaak beschouwt als niet meer dan een voorbeeld van Gods algemene barmhartigheid aan alle geslachten, door de mand valt? Zou het kunnen zijn dat ze nooit iets heeft meegemaakt buiten haar klasse van nederige handwerkslieden, en daarom geen idee heeft van wat het inhoudt om bijvoorbeeld de hogepriester van haar volk te zijn, of de Caesar Augustus van de Romeinse wereld, laat staan de Messias van het koningshuis van David en Zoon van God; en dat ze daarom niets ongerijmds ziet in het denkbeeld dat God de rijke, edele, ontwikkelde en machtige families voorbijgaat, en een meisje uit de handwerkstand uit een of andere onbekende familie kiest om de moeder te worden van de Koning der koningen en de Heer der Heren?

Het lijkt bijna dom om deze vraag te stellen, maar het is belangrijk om te zien waarom het antwoord *nee* is. Maria is zich bewust van de grote verschillen in bekwaamheid, middelen en macht die de wijzgeren, de rijken en de aristocraten scheiden van de onontwikkelden, de armen en de zwakken, en zijzelf merkt op dat God voor het doel van de vleeswording opzettelijk aan de eerstgenoemde klasse voorbijgegaan is en iemand heeft gekozen uit de laatste. Maar om dit te verklaren gebruikt ze een serie werkwoorden in de *aoristus* (1:51-53), waardoor de exegeten erover in twijfel zijn of ze

Gods handelen in het verleden beschrijft, of Gods handelen in de toekomst – profetisch gezien, alsof het al gebeurd is –, of Gods gebruikelijke handelen. Wij hoeven de vraag van de uitleggers niet te beantwoorden. Maria bedoelt alle drie. Ze ziet Gods keuze voor haar als louter een voorbeeld van wat God altijd doet, gedaan heeft, en zal doen. En de reden hiervoor is dat, zoals ze ons in de eerste verzen heeft verteld, wat haar overkomt een handelen is van God als Heiland. Als mensen gered worden, verstrooit Hij de hoogmoedigen altijd, machtigen worden altijd van de troon gestoten, en rijken leeg weggezonden, maar Hij verhoogt de nederigen en de hongerigen worden vervuld met goede dingen. Daarom gebruikt ze de poëtische taal van het verleden om haar eigen ervaring te beschrijven, want dit is altijd de ervaring geweest van ieder die, wanneer ook maar, een aspect van Gods heil heeft ondervonden. Hanna had die ervaring in haar huiselijke situatie (zie 1Sm2), hoe verschillend ook van Maria's ervaring. Paulus zou later opmerken dat dit de grondslag is, in de hoogste betekenis van de grondslag, waarop Gods reddend werk is gebaseerd (1Ko1:18-31).

En ten slotte zet Maria datgene wat haar is gebeurd in een andere, ruimere context. 'Hij heeft Zich zijn knecht Israël aangetrokken om te gedenken aan de barmhartigheid (zoals Hij heeft gesproken tot onze vaders) jegens Abraham en zijn nageslacht tot in eeuwigheid' (1:54-55). Honderden malen vanaf haar kindertijd, thuis, in de synagoge, bij godsdienstige feesten, had Maria gehoord over Gods roeping van Abraham, over het ontstaan van haar volk dat uit hem geboren is, over Gods grote verbonden met hem en met zijn zaad; over de wijze waarop God zijn beloften, die verbonden was nagekomen in het verleden, en hoe Hij dat nog zou doen. Daarom was, toen de machtige gebeurtenis haar overkwam, de juiste context ervan al ingeprent in haar geest. Wat aan haar gebeurde, gebeurde aan haar als deel van haar volk, niet omdat zij persoonlijk iets bijzonders was, maar vanwege Gods trouw aan Abraham en zijn zaad. Deze context deed niets af aan het unieke van wat er in haar en door haar gedaan werd, maar hielp haar om zichzelf te zien in de juiste verhouding als deel van Gods handelen met haar volk, de uitverkiezing, geschiedenis en bestemming daarvan. Het

onderkennen van deze context heeft ongetwijfeld haar geloof versterkt, en haar tegelijkertijd in haar verheven taak bewaard voor een overdreven gevoel van eigenwaarde. En door hierop te wijzen versterkt Maria ook ons geloof. Gezien als onderdeel van de unieke geschiedenis van dat unieke volk, lijkt de unieke gebeurtenis van de maagdelijke geboorte en de vleeswording bijna vanzelfsprekend.

Verhalen 4 en 5. De geboorte en naamgeving van Johannes en Zacharia's profetie (1:57-80)

De volgende twee verhalen laten ons terugkeren naar Zacharia. Het eerste (1:57-66) verhaalt de geboorte, de besnijdenis en de naamgeving van zijn zoon; het tweede (1:67-79) stelt de profetie te boek die hij uitsprak over die zoon.

In de loop van het eerste verhaal zal Zacharia zijn spraakvermogen terugkrijgen. Dus laten we ons in het kort weer voor de geest halen hoe en waarom hij dat kwijtraakte. De engel zei tot Zacharia: 'U zult zwijgen en niet kunnen spreken tot op de dag dat deze dingen zullen gebeuren, omdat u mijn woorden niet hebt geloofd die op hun tijd zullen worden vervuld' (1:20). Zacharia's ongeloof duurde niet lang. Misschien was het al heel snel verdwenen nadat hij met stomheid was geslagen, want nadat hij zijn dienst had vervuld en naar huis was gegaan, noteert Lukas kort: 'Na die dagen nu werd zijn vrouw Elizabeth zwanger' (1:23,24). Hier werd het woord van de engel voor zijn ogen vervuld: hij moest het wel geloven. Maar hij bleef stom. Het begin van verhaal 4 (1:57) vermeldt de geboorte van het kind. Mocht Zacharia toch nog getwijfeld hebben, dan maakte deze geboorte daar zonder twijfel een eind aan; maar nog steeds was hij stom. Het is daarom duidelijk dat het verhaal hier niet kon ophouden: het moet ons nog vertellen wat er moest gebeuren voor Zacharia zijn spraak terug mocht krijgen. Toch zou Lukas, als hij dat gewild had, ons in het kort in weinig woorden hebben kunnen vertellen dat Zacharia op het moment dat hij deed wat de engel hem gezegd had te doen (namelijk dat hij zijn zoon Johannes moest noemen), verlost werd van zijn stomheid. En als Lukas dat gedaan had, zouden we daaruit redelijkerwijze hebben kunnen concluderen dat wat de engel wilde, niet alleen *geloof*, maar ook *gehoor-*

zaamheid van Zacharia's kant was, en dat toen die gehoorzaamheid was opgebracht, het verhaal zijn juiste hoogtepunt had bereikt.

In feite heeft Lukas het verhaal een ander aandachtspunt en een andere climax gegeven dan we zojuist hebben gesuggereerd. Natuurlijk zijn Zacharia's geloof en gehoorzaamheid niet slechts zaken van ondergeschikt belang in dit verhaal, integendeel: ze behoren tot de kern ervan. Ook ontkennen we niet dat Zacharia's geloof het hoogtepunt zal zijn van het verhaal in zijn geheel genomen. Maar de climax komt in 1:67-79, als hij, na zijn spraak te hebben teruggekregen, voor het voetlicht zal treden en als hij, de voormalige ongelovige, een profetie zal uitspreken die van begin tot eind van overwinning getuigt. Hier in 1:57-66 echter wordt onze aandacht niet gericht op Zacharia of Elizabeth, maar op hun burenen en bloedverwanten. Als de dag van de naamgeving gekomen is, zijn het de burenen en bloedverwanten die het initiatief nemen: zij zijn het die het kind Zacharia willen noemen. Als Elizabeth hiertegen bezwaar maakt, doen ze over haar hoofd heen een beroep op Zacharia. En wanneer hij zijn schrijftafeltje pakt en erop schrijft: 'Johannes is zijn naam', pauzeert Lukas even om hun verwondering op te schrijven (1:63b) vóór hij eraan toevoegt dat op dit tijdstip Zacharia zijn spraak terugkrijgt. Het is heel duidelijk dat Zacharia de aandacht richt op de burenen en bloedverwanten. En als Zacharia's stilzwijgen wordt verbroken, beëindigt Lukas het verhaal niet onmiddellijk: hij besteedt niet minder dan nog twee hele verzen aan de schildering van de uitwerking die dit op hen had en op de mensen in geheel Judea (1:65-66). Hier is dus de climax, en we moeten zorgvuldig bestuderen wat de uitwerking was, zoals die vermeld staat: 'Allen die het hoorden, namen het ter harte en zeiden: Wat zal dit kind toch zijn?' Onze volgende vraag is dus wát in deze gebeurtenis, opgeschreven in Lukas' relaas, maakte dat ze zo onder de indruk waren over het kind en zijn toekomst.

We merken op dat het niet alleen maar de geboorte was die indruk op hen maakte. Ze beseften dat de geboorte van een kind bij zulke bejaarde mensen iets opmerkelijks was, en ze waren bereid het toe te schrijven aan Gods buitengewone goedheid: ze 'hoorden dat de Heer zijn barmhartigheid aan

Elizabeth had grootgemaakt en zij waren met haar verblijd'. Maar toen ze zagen wat er gebeurde bij de naamgevingsceremonie, waren ze niet zozeer verblijd als wel verwonderd en met ontzag vervuld. Zelfs voordat Zacharia zijn spraak terugkreeg, hebben ze misschien al zijn verhaal gehoord over de engel in de tempel, via Zacharia's schrijftafeltje en Elizabeth; zo niet, dan hebben ze het beslist achteraf gehoord. Het bestond uit twee delen. Eerst had de engel de wonderbaarlijke geboorte voorzegd. Wat men ook mocht denken over Zacharia's verhaal, hier was het kindje in levenden lijve. Maar volgens Zacharia had de engel ook aangekondigd dat zijn kind de voorloper van de Messias zou worden. Dit was een verhaal van een geheel andere orde, wereldschokkend van betekenis. Als het waar was, stonden ze op de drempel van het Messiaanse tijdperk. Maar wàs het wel waar? Tenslotte denken de meeste ouders dat hun eerste kind hoe dan ook bijzonder is, en ze fantaseren er een schitterende toekomst voor. Bejaarde ouders zijn extra geneigd tot zulke buitensporige liefde. Zou het niet mogelijk zijn dat Zacharia werd meegesleept door oudertrots en daardoor overdreef of zelfs fantaseerde? Dat zou niets anders dan natuurlijk zijn.

De tijd zou het natuurlijk leren, maar ondertussen moest aan het kind, wat zijn toekomst ook zou zijn, een naam worden gegeven. Natuurlijk waren de bloedverwanten hierin bijzonder geïnteresseerd. In hun maatschappij werd het als een ramp beschouwd als een man stierf zonder zoon om de familienaam voort te zetten.² De bloedverwanten moeten daarom geweldig opgelucht geweest zijn dat Zacharia's tak van de familie nu een zoon had om de familienaam te laten voortbestaan, en ze waren al bezig hem Zacharia te noemen naar zijn vader, toen Elizabeth zei: 'Nee, hij moest Johannes worden genoemd.' De bloedverwanten waren ontsteld en probeerden haar te laten inzien dat dit de familie-traditie volledig zou verstoren (1:61). Maar Elizabeth hield voet bij stuk. Over haar hoofd heen deden ze een beroep op Zacharia; en tot hun verbazing en ontzetting was hij het eens met zijn

² Dit is het cruciale punt waarom het hele oudtestamentische boek Ruth draait.

vrouw. Het druiste allemaal zo in tegen het natuurlijke gevoel, de familiebelangen en de normale gang van zaken. Waarom moesten ze opzettelijk de relatie tussen het kind en zijn familietraditie verbreken, speciaal als hij, zoals ze beweerden, voorbestemd was om de roemrijke voorloper van de Messias te worden?

En toen sprak de stomme Zacharia weer, en legde uit (of: legde opnieuw uit) dat deze breuk met de familietraditie niet zijn idee was: de engel had hem gezegd dat hij het kind Johannes moest noemen. De burens en bloedverwanten waren diep onder de indruk, net als de mensen in het algemeen, toen het nieuws zich verspreidde door Judea; want hier (dat hoefde niemand hun te vertellen) was iets dat zo tegennaatuurlijk was dat het duidelijk geen door Zacharia verzonnen verhaaltje was, en ze begonnen te overleggen wat dat dan wel inhield: 'Wat zal dit kind toch zijn?'

Johannes groeide daarna op, beweerde de voorloper te zijn en kondigde Jezus aan als de Messias. Johannes werd vermoord, Jezus werd gekruisigd. Vandaag moeten we ons nog steeds de vraag stellen: Was Johannes werkelijk de voorloper? En dat houdt onder andere de vraag in welke motieven Zacharia had om zijn zoon Johannes te noemen.

Dat was dan verhaal 4; maar we zijn nog niet klaar met wat er gebeurde bij de naamgevingsceremonie. Met zijn kleine zoontje voor hem liggend in zijn wiegje, werd Zacharia bewogen tot profetie, door de Heilige Geest, zo wordt ons gezegd (1:67); en 1:68-79 (verhaal 5) stelt te boek wat hij zei. We luisteren kritisch. Zal het werkelijk het stempel dragen van de ingeving van de Heilige Geest, of zal het weinig meer blijken te zijn dan de uitdrukking van vaderlijke trots, en verheerlijking van zijn zoon, vermomd in religieuze bewoordingen?

Merkt u eerst eens zijn gevoel voor verhoudingen op. Van de twaalf verzen van zijn profetie verlopen de eerste acht verzen zonder dat hij zijn zoon ook maar noemt (1:68-75). Dan komen er twee verzen (1:76-77) waarin hij melding maakt van Johannes en zijn voorbestemde bediening; en daarna keren de laatste twee verzen (1:78-79) weer terug naar iets anders. De verhoudingen zijn gezond, maar ze houden geen kleinering van Johannes in, of valse nederigheid

van de kant van Zacharia. Integendeel, ze komen voort uit Zacharia's overtuiging dat Johannes de voorloper zal zijn. Zacharia ziet dat als Johannes inderdaad de voorloper is, er iets aan het gebeuren is dat oneindig veel belangrijker is dan de geboorte van een profeet, hoe verheven die ook zal blijken te zijn. Hier komt God tussenbeide in de geschiedenis om elke profetische belofte waar te maken die ooit in Gods naam gedaan is sinds het begin van de geschiedenis (1:68-70). Bovendien beseft Zacharia dat, daar Johannes de voorloper zal zijn, er weldra iemand zal verschijnen die oneindig veel belangrijker zal zijn dan Johannes. In Zacharia's geest wordt Johannes al in luister overtroffen door de opgaande zon (1:78). God is tussenbeide gekomen. De lange nacht voor Israël en de wereld is voorbij. De zonsopgang uit de hoogte staat op het punt te dagen (1:78). Dat zal verlossing betekenen (1:68); en behoudenis (1:69); en redding uit de dienstbaarheid, en vrijheid om God te dienen (1:74-75); vergeving van zonden en bevrijding van de vrees voor de dood, en vrede (1:77-79). God is tussenbeide gekomen. Hij heeft een hoorn van behoudenis opgericht, dat wil zeggen: een machtige Heiland verwekt, in het huis van David (1:69). En die hoorn is natuurlijk niet Johannes, maar Jezus.

En nu valt ons iets bijzonders op. Zacharia heeft in zijn hele profetie de verleden tijd gebruikt. 'God heeft bezocht (...) heeft een hoorn van behoudenis opgericht.' In één opzicht geheel juist: de Heiland is al gekomen. Maar op dat moment was hij een nog niet geboren baby, zelfs nog niet levensvatbaar. Wat de wereld betrof was de zon nog niet opgegaan. Het was nog steeds donker. Toch voelde Zacharia's geloof de vervulling en overwinning al aan. Het was nu al lang geleden dat de profeten voor het eerst de belofte van God (1:70) hadden gepredikt, en dat God Zelf een verbond had gesloten, bekrachtigd met een eed, met Abraham (1:73). Sindsdien was het geloof dikwijls op de proef gesteld door de gedachte dat die oude profetieën slechts mythen waren, uitdrukkingen van menselijk geloof in de hoop zelf als levensprincipe (want leven zonder hoop is ondraaglijk); dat ze nooit bedóeld waren om letterlijk te worden opgevat, dat er nooit een werkelijke dageraad zou komen in deze wereld; dat de enige manier waarop het geloof kon voortbestaan was: de dageraad een

nieuwe betekenis te geven als een manier om uitdrukking te geven aan een geloof dat de nooit-eindigende nacht een prettige kant had als je alleen maar leerde de juiste houding ten opzichte ervan aan te nemen. En het geloof had terug moeten vechten en had gezegd dat God niet liegen kan, dat Hij moet hebben gemeend wat Hij zei; dat de profeten niet allemaal dwazen waren die zichzelf voor de gek hielden, niet in staat om onderscheid te maken tussen hun eigen gedachten en de stem van God; dat het God was die gesproken had tot die lange rij van unieke profeten; dat Hij eens zijn eed moest nakomen, en het geloof van zovele generaties van mensen moest honoreren.

En nu was het gebeurd. Het geloof was bewaarheid geworden. Maar het geloof was ook nuchter. Dat kon het zich veroorloven. Zacharia kijkt weer naar zijn eigen kind: Ja, jij, mijn zoon, zult het noodzakelijke voorbereidende werk hebben te doen. De Messias zal ons redden van al onze vijanden (1:74), met inbegrip van de grote imperialistische heidense machten. Maar eerst moet Israël berouw hebben. Er kan geen redding komen in andere opzichten voordat Israël de weg tot redding heeft geleerd in de betekenis van de vergeving van zonden en de verzoening met God. Alleen daar ligt de weg uit de duisternis van de schaduw van de dood, en naar de vrede. Het zal de taak van de Messias zijn, mijn zoon, om zijn volk niet alleen vergeving van hun zonden te schenken, maar ook de wetenschap dat ze vergeven zijn. Maar jij moet vooruitgaan en zijn wegen bereiden (1:76-79).

Zacharia kende zijn volk. Hij was niet voor niets priester. Ze zouden meer belangstelling hebben voor politieke bevrijding dan voor berouw, voor vergeving van zonden en voor in het reine komen met God. Het zou moeilijk worden voor Johannes om een weg te banen waarlangs de Messias kon gaan om hun harten te bereiken. Maar niets kon iets aan het feit veranderen, of de triomf van Zacharia's geloof bederven. De Messias was gekomen.

Lukas is halverwege zijn eerste stadium, zijn verslag van de laatste uren vóór de dageraad. In het begin was Zacharia's geloof bepaald zwak geweest. Het is geweldig, hier te zien dat vóórdat de Messias in feite lichamelijk en publieke-

lijk in de wereld was gekomen, Zacharia's geloof zich herstelde en triomfeerde. Moge ons geloof dat ook doen vóórdat de Messias weerkomt.

Deel 2: Het opgaan van de zon (2:1-52)

Verhalen 6 en 7. De geboorte van Jezus in Bethlehem en het bezoek van de herders (2:1-21)

De verhalen 4 en 5 gingen over de geboorte, besnijdenis en naamgeving van de voorloper; de verhalen 6 en 7 vertellen ons over de geboorte, besnijdenis en naamgeving van de Messias. Onmiddellijk is er een levendig contrast tussen de twee verhalengroepen: bij de naamgeving van Johannes werd grote nadruk gelegd op de breuk met de familie-traditie; bij de geboorte van Jezus zullen we zien dat grote nadruk wordt gelegd op het instandhouden van de familie-traditie. Dit contrast is niet maar iets oppervlakkigs. Als de voorloper van Christus zou Johannes zijn 'de stem van een roepende in de woestijn' (3:4), een stem, meer niet. Vóór zijn bediening deed wie hij was en uit welke familie hij kwam niet terzake. Aan de andere kant leidde Johannes als voorloper een beweging die aanvankelijk onafhankelijk was van Jezus, en dat in zekere zin bleef zelfs nadat Jezus zijn eigen openbare dienst was begonnen. Johannes zelf werd nooit één van de groep apostelen van de Heer; zijn bekeerlingen werden beschouwd als zijn discipelen (5:33); en hoewel Johannes' discipelen vaak Johannes verlieten en zich bij Jezus voegden (Jh1:35-37; 3:25-26), ging Johannes nog door met het maken van discipelen (Jh4:1). Bovendien had Johannes zo'n grote invloed op het volk dat velen zich afvroegen of hij wellicht de Messias was. Hij ontkende het uitdrukkelijk en duidelijk, en verklaarde openlijk dat Jezus de Messias was (3:15-17; Jh1:19-34); maar voor het geval dat er toen of later twijfel over zou ontstaan, zorgde de engel door zijn naamgeving ervoor dat de familie-traditie, die absoluut noodzakelijk was voor de Messias, als niet terzake werd verklaard voor Johannes' bediening. Het deed er niet toe wie zijn vader was, of zijn familie.

Voor de Here Jezus was de instandhouding van de familie-traditie essentieel, zoals we al hebben gezegd, en wel om voor de hand liggende redenen. Indien Jezus beweerde dat

Hij de Messias was, beweerde Hij tegelijkertijd dat Hij de Zoon van David was en erfgenaam van het verbond en de beloften die God aan David had gedaan. Dus beschrijft Gabriël bij de aankondiging de voorbestemde rol van Maria's kind als volgt: '(...) en de Heer, God, zal Hem de troon van zijn vader David geven, en Hij zal over het huis van Jakob koning zijn tot in eeuwigheid en aan zijn koningschap zal geen einde zijn' (1:32-33). Zo ook spreekt Zacharia in zijn profetie over Jezus als een 'hoorn van behoudenis', opgericht door God in het huis van David (1:69). Dit is ook maar niet een beetje lokale kleur als gevolg van de Palestijns-Joodse afkomst van Christus, die verdween toen het evangelie zich verspreidde in de heidenwereld; het bleef een essentieel onderdeel van het evangelie. Paulus, de apostel van de heidenen, beschrijft het evangelie als '(...) het evangelie van God (...) aangaande zijn Zoon, die geworden is uit het geslacht van David naar het vlees (...) ' (Rm1:1-3). En jaren later bindt Paulus, schrijvend vanuit een Romeinse gevangenis, Timotheüs op het hart: 'Houd Jezus Christus in herinnering als uit de doden opgewekt, uit het geslacht van David, naar mijn evangelie.' Deze nadruk op de Davidische traditie komt voort uit de aard van het evangelie zelf. Het evangelie is niet maar een verzameling tijdloze, universele waarheden uitgedrukt in de taal van de mythe. Het evangelie houdt in, dat eeuwen geleden God een groot gebeuren in de geschiedenis begon met Abraham en zijn zaad en daarna met David, een gebeuren dat een even letterlijk en historisch feit was als de opkomst van het Romeinse Rijk; en dat Jezus de Messias en Verlosser het hoogtepunt is van dat historisch gebeuren, en dat Hij kwam om alle beloften gedaan aan en door David te vervullen.

Het was daarom absoluut noodzakelijk dat deze koninklijke familie-traditie werd gehandhaafd bij de geboorte van Jezus, en één kenmerk ervan in het bijzonder. De profeet Micha (5:2) had voorgezegd dat de Messias in Bethlehem zou worden geboren; dus moest Jezus in Bethlehem worden geboren. We merken onmiddellijk op hoe onze twee verhalen beide de plaats benadrukken waar Jezus in werkelijkheid werd geboren: in de stad van David, in Bethlehem, in een kribbe (2:4,7, 11-12,15-16); maar daarna merken we op dat het belangrijk-

ste waarmee 2:1-7 (verhaal 6) zich bezighoudt, is de verklaring hoe het kwam dat Hij daar werd geboren.

Het was niet Jozef of Maria die dit zo regelde om, als het zover zou zijn, geloofwaardigheid te schenken aan Jezus' bewering dat Hij Davids Zoon was. De Goddelijke voorzienigheid regelde de dingen zó, dat het de hoogste organisatie-deskundige van de oude wereld was die ervoor zorgde dat Jezus in Bethlehem werd geboren. Caesar Augustus beval een volkstelling.

Het organisatie-principe van de volkstelling was dat iedereen moest teruggaan naar de stad waar zijn familie vandaan kwam om zich te laten inschrijven. Jozef behoorde tot het huis en het geslacht van David, en daarom moest hij naar Davids stad gaan. Hij moest de familie-traditie wel handhaven: de volkstelling dwong hem ertoe.³ Natuurlijk wist Augustus niets over dit gevolg van de volkstelling, en het laatste wat hij of zijn vazal Herodes zou hebben gewild, zou zijn geweest de aanspraken te versterken van een messiaanse troonpretendent van Israël. Voor Augustus was het houden van volkstellingen één van de manieren die hij gebruikte om zijn macht te vergroten over de verschillende delen van zijn rijk. Maar – en hierin ligt het ironische van de zaak – terwijl hij, naar hij dacht, bezig was zijn greep op zijn reusachtige keizerrijk te vergroten, organiseerde hij de dingen zó dat Jezus, Zoon van Maria, Zoon van David, Zoon van God, voorbestemd om te zitten op de troon van Israël en van de wereld, werd geboren in de stad van David, zijn koninklijke voorvader. Doordat hij, geheel zonder het te weten, de profetie van Micha vervulde, bekrachtigde hij dit speciale detail van de claim dat Jezus de Messias was.⁴

Het is een zeer interessant voorbeeld van Gods voorzie-

³ De historici kunnen ons niet met zekerheid zeggen waarom precies het feit dat Jozef uit het huis en het geslacht van David was hem volgens de regels van de volkstelling verplichtte om naar Bethlehem terug te keren. Er zijn twee of drie mogelijke redenen, geen ervan echter zeker. De bureaucratie in de verschillende provincies en vazalstaten van het Romeinse Rijk was bijna net zo ingewikkeld als die van onze tijd. Zie voor een bespreking hiervan Marshall, p.100-102.

nige besturing van de mensenwereld. Toen Johannes de Doper werd verwekt, keerde God de natuurlijke processen om. Toen onze Heer werd ontvangen werd er iets in de natuur ingebracht dat de natuur nooit had gekend, en dat de natuur alleen nooit zou hebben kunnen voortbrengen. Maar toen Gods Zoon, de voorbestemde heerser over de koningen van de aarde, de mensenwereld binnenkwam, was er schijnbaar geen enkele bemoeienis met de vrije wil van de mens. Augustus had zijn eigen, volkomen toereikende redenen voor zijn handelen, en hij deed precies wat hij wilde. Toch deed hij wat hij, als hij het geweten had, niet zou hebben gewild: hij bekrachtigde de aanspraak van de koninklijke Zoon van David. Hij deed in feite wat voorbeschikt was door de raad en voorkennis van God.

Dit wat verhaal 6 betreft; we gaan naar verhaal 7 (2:8-20). Het verhaal van de hemelse legermacht en het bezoek van de herders aan de kribbe is misschien wel het bekendste van alle verhalen over de geboorte van Christus. De prachtige, rijke taferelen van het verhaal spreken tot de diepste emoties van het menselijk hart: herders die waken over hun schapen, een moeder wakend over haar baby, en het engelenkoor dat uitbreekt in gezang in de duisternis van de aardse nacht om de lang verwachte zonsopgang aan te kondigen, de nederige armen verzekerend dat wàt de machtige regeringen van de aarde ook mochten doen, God zorgt voor zijn volk, en er met het hart van een herder voor gekozen heeft dat zijn Zoon niet in een paleis, maar in een kribbe zou worden geboren. We hoeven ook het symbolische van het verhaal niet te ontkennen om de historiciteit ervan in stand te houden. De geschiedenis staat vast, maar zonder het poëtische is ze saai, en loopt gevaar zonder betekenis te worden; de poëzie is iets prachtigs, maar onwerkelijk zonder geschiedenis. In het evangelie van Christus ontmoeten beide elkaar. Slechts de saaiste, meest alledaagse geest zal volhouden dat een gebeurtenis òf symbolisch òf historisch moet zijn, en niet alle-

⁴ Zie Hd18:1vv. voor een ander voorbeeld in Lukas' geschriften van een keizerlijk bevel dat ongewild in een kritieke fase het evangelie bevorderde.

bei tegelijk kan zijn.

Wat ons echter in verhaal 7 voornamelijk zal bezighouden, is zo mogelijk te ontdekken hoe het past in de context van Lukas' relaas. En er zijn aanwijzingen. We hebben al opgemerkt hoe de verhalen 6 en 7 beide de nadruk leggen op de plaats waar de Heer werd geboren: in de stad van David, in Bethlehem, in een kribbe (2:4,7,11,15-16). Maar er is een verschil: verhaal 6 legt uit hoe het kwam dat Jezus hier geboren werd; verhaal 7 verklaart hoe enkele uren nadat Hij was geboren herders precies de plaats wisten waar ze Hem konden vinden: een engel, zo zeiden ze, had het hun verteld. Hierna nemen we notitie van de uitwerking van dit hele incident zoals Lukas zelf het heeft opgeschreven. De herders waren de enigen, voorzover ons wordt verteld, die de engelen hoorden en zagen. Nadat ze de kribbe hadden bezocht en hun verhaal verteld, gingen ze weg terwijl ze God prezen, en we horen niets meer van hen. De mensen die erbij stonden en hoorden wat de herders tegen Maria zeiden, en zij die daarna hun verhaal hoorden, 'verwonderden zich' (2:18), maar over hen horen we ook niets meer. En daarna wordt ons over Maria's reactie verteld, net zoals in het volgende tweetal verhalen (2:33-35) en zelfs nog meer in het slotverhaal (2:43-51): 'Maria echter bewaarde al deze dingen en overwoog ze in haar hart' (2:19).

En geen wonder. Ze moeten een geweldige bemoediging voor haar zijn geweest. De voorbereiding op de komst van een gewone baby, speciaal als het haar eerste is, is voor een moeder een hele verantwoordelijkheid. Aan Maria was gezegd dat haar op wonderbaarlijke wijze ontvangen kind de Zoon van God was. Maar sinds de aankondiging was er verder geen engel meer verschenen om haar af en toe in te lichten over wat voor voorbereidingen en regelingen de juiste zouden zijn voor de Zoon van God. Stelt u zich haar bezorgdheid eens voor! Hoe kon ze weten of ze alles wel goed deed, zoals het behoorde?

Thuis in Nazareth heeft ze vast de best mogelijke voorbereidingen voor de geboorte getroffen, tot de oproep voor de volkstelling al haar plannen in het honderd deed lopen. Om in haar toestand een reis te moeten maken en in een openbaar hotel te logeren was al erg genoeg. Stelt u zich haar

benauwdheid eens voor toen ze daar aankwam en hoorde dat alle kamers bezet waren.

Hun huis in Nazareth was geen paleis; maar Jozef was aannemer en ongetwijfeld hadden ze een redelijk geriefelijk huis. Nu zou ze moeten bevallen in één of ander geïmproviseerd onderkomen, half in het openbaar. En waar kon ze het kind neerleggen als het geboren was? Haar eerste baby! En Gods Zoon! Hoe kon ze nu Gods Zoon in een ruwe kribbe neerleggen?

En toen kwamen de herders en vroegen waar de baby was. Toen ze hun vroegen hoe ze wisten waar ze moesten zijn, antwoordden ze dat een engel van de Heer hun had verteld dat de Heiland, Christus de Heer, diezelfde nacht geboren was in de stad van David.

Op dat moment, zo al niet eerder, moeten de dingen begrijpelijk zijn geworden voor Maria. Gabriël had haar gezegd dat haar kind de troon van zijn vader David zou krijgen; en nu had een engel deze herders naar Davids stad gestuurd. Zij en Jozef waren niet van plan geweest om naar Bethlehem te gaan, maar Augustus had hen ertoe gedwongen; zo scheen het hun toen tenminste toe. Maar nu ontdekte ze wat voor plan er lag achter Augustus en zijn inschrijving, dat haar en Jozef naar Bethlehem had geleid. Maar er was nog een kwestie. Misschien zouden er, met de plotselinge toename van de bevolking, die nacht meer dan één baby geboren zijn in Davids stad. Hoe wisten de herders dat Maria's baby het kind was dat ze zochten? Het antwoord was eenvoudig: de engel had hun een teken gegeven: ze zouden dat kind vinden liggend in een kribbe, nota bene.

Normale vrouwen in Bethlehem legden hun eerstgeboren kinderen niet in een kribbe, daar kunnen we zeker van zijn, tenminste niet als het niet onvermijdelijk was. Voor Maria moet het onbeschrijfelijk ellendig zijn geweest dat ze dat wel moest doen. En nu waren hier de herders, en volgens hen wisten engelen dat de Zoon van God in een kribbe lag, en die engelen waren daar blij om: ze konden het gebruiken als teken om nederige herders te leiden naar waar ze de Heiland zouden kunnen vinden. Sindsdien zijn ontelbare miljoenen natuurlijk dankbaar geweest voor dit teken, want op een hoger betekenisniveau heeft de geboorte in een kribbe hen op

een zekerder manier geleid tot de erkenning dat Jezus Gods Zoon is en Redder der wereld, dan een geboorte in een paleis zou hebben gedaan. Maria kon dat natuurlijk niet voorzien; maar zoveel zag ze wel: als engelen blij waren dat ze de kribbe konden gebruiken als teken voor herders, dan moest een andere Herder haar en Jozef en het kind allereerst naar die kribbe hebben geleid. Alles was dus in orde en dat zou zo blijven: de verantwoordelijkheid voor de herderlijke leiding van de kleine Zoon van God lag in hogere handen dan de hare.

Verhalen 8 en 9. De profetieën van Simeon en Anna (2:22-40)
Misschien zijn we het ondertussen vergeten, maar in de verhalen 2 en 3 hoorden we hoe Maria haar intense vreugde uitte: 'Mijn ziel maakt de Heer groot, en mijn geest verheugt zich over God, mijn Heiland' (1:46-47). In de verhalen 8 en 9 (2:22-39) zullen we horen over Maria's smart: '(...) en ook door uw eigen ziel zal een zwaard gaan' (2:35). Het spreekt vanzelf dat deze tegenstelling geen kunstmatig literair voortbrengsel van Lukas is; nog minder is het het produkt van de subjectieve verbeelding van de huidige schrijver. Het contrast hoort onlosmakelijk bij twee essentiële elementen in Gods verlossingsplan: de vleeswording met de vreugde daarover en het kruis met zijn onvermijdelijke smart. Waar het in deze twee verhalen voornamelijk om gaat is: hoe, wanneer en in wat voor omstandigheden de waarschuwing voor toekomstige smart aan Maria werd overgebracht. Eerder hebben we ons al afgevraagd hoe Maria, een gewone sterveling van vlees en bloed, de geweldige spanning zou verdragen van het vooruitzicht dat ze de moeder van de Zoon van God zou worden. We zullen nu ook kunnen inzien dat, toen ze zag dat Degene van Wie ze geloofde dat Hij de Zoon van God was, werd verworpen door zijn volk en gekruisigd, haar geloof overweldigd zou zijn geweest door onbeschrijfelijke ontzetting en verbijstering, als ze er niet voldoende op was voorbereid. De verhalen 8 en 9 nu zullen deze voorbereiding beschrijven. Op de vleeswording was Maria eerst voorbereid door Gabriël en daarna werd haar geloof verder versterkt door Elizabeth; op het kruis zal Maria eerst worden voorbereid door Simeon, en daarna vertroost en bemoedigd worden

door Anna. Laten we beginnen met deze twee mensen te bestuderen.

Zowel Simeon als Anna had een krachtig en levendig geloof in de door God geïnspireerde profetieën betreffende het plan voor het herstel van Israël. Van Simeon wordt geschreven dat 'hij de vertroosting van Israël verwachtte' (2:25). De schitterende uitdrukking ' vertroosting van Israël ' suggereert dat zijn verwachting was gebaseerd op het plan uiteengezet in bijbelgedeelten als Js40vv. Hij zag uit naar de dag waarop Israëls strijd en tuchtiging ten einde zouden zijn, en God 'zijn volk zou troosten'. Ook was Simeons geest niet zo beperkt dat hij zich slechts interesseerde voor de toekomst van Israël. Zich weer baserend op Jesaja's profetieën (bijv. 42:6; 49:6 enz.) voorzag hij de tijd waarin het licht van Gods heil zich zou verspreiden tot aan de einden der aarde (2:31-32).

Voor wat Anna betreft, van haar wordt geschreven dat ze sprak over Jezus 'tot allen die de verlossing van Jeruzalem verwachtten' (2:38). Ook deze verwachting was niet louter geloof in wat ze graag wilden, of bekrompen chauvinisme. De basis ervan waren de vele beloften van de profeten. Jeremia bijvoorbeeld (hfst.33) had hierover geprofeteerd. Daniël (hfst.9) had een tijdschema gekregen voor het gedeeltelijke herstel van Jeruzalem, de daaropvolgende hernieuwde verwoestingen, en het uiteindelijke volledige herstel ervan. Na de terugkeer uit de ballingschap had de profeet Zacharia herhaaldelijk (1:12-2:13; 8:1-23; 9:9; 12:1-13:1; 14:1-21) verzekerd dat Jeruzalem eens voorgoed zou worden verlost, en zijn taal had duidelijk gemaakt dat hij dacht aan een herstel dat veel glorieuzer zou zijn dan hetgeen tot stand was gebracht toen Nehemia de muren van de stad had herbouwd. Sindsdien was Jeruzalem ontheiligd door Antiochus Epiphanes, en nu vertrapt door de Romeinen. Maar Anna, en zij die geloofden als zij, waren onversaagd in hun geloof: Daniël had gezegd dat na het gedeeltelijke herstel na de ballingschap verwoestingen zouden volgen tot aan het uiteindelijke herstel. Naar de mening van Anna verliepen de dingen volgens plan. Jeruzalems 'weduwstaat' (Kl1:1) had lange tijd geduurd; maar ook Anna was in de letterlijke betekenis een heel lange tijd weduwe geweest, en in zeker opzicht weerspiegelde haar persoonlijke ervaring die van haar stad.

Standvastig biddend en smekend versaaagde ze niet in haar geloof dat eens de smartelijke verwoestingen van de stad tot het verleden zouden behoren, en Jeruzalem verlost zou worden (2:37-38). Als Maria moest worden getroost en versterkt om het vooruitzicht onder ogen te zien dat de Messias zou worden 'uitgeroeid', zoals Daniël had voorgezegd (9:26), was niemand geschikter voor die taak dan Anna.

We gaan terug naar Simeon. Niet alleen had hij een vast geloof in het profetische plan in het algemeen, maar hij had ook een persoonlijke openbaring gekregen betreffende de tijdschema voor de vervulling van enkele details van het plan: '(...) hij had een Goddelijke aanwijzing ontvangen door de Heilige Geest, dat hij de dood niet zou zien voordat hij de Christus van de Heer had gezien.' Uit die openbaring zou men de voorbarige gevolgtrekking kunnen maken dat Simeon in leven zou blijven tot het messiaanse koninkrijk was opgericht, en de vertroosting van Israël die hij verwachtte, volledig was verwezenlijkt. Maar zo vatte Simeon het niet op. Hij zag in *Jesus Gods behoudenis* (2:30). Hij bedoelde natuurlijk niet 'tot stand gebrachte behoudenis': de Verlosser was nog maar een baby; hij bedoelde 'het middel of instrument van de behoudenis'.⁵ Het was duidelijk dat de baby zou moeten opgroeien voordat Hij de behoudenis tot stand kon brengen. Maar toch, nu hij Gods middel tot behoudenis echt geboren had zien worden in deze wereld, gebruikte hij dit niet als basis voor een gebed om te mogen blijven leven tot de behoudenis tot stand was gebracht; in plaats daarvan vatte hij het op als een aanwijzing dat hij nu in vrede mocht heengaan. Hij kon in vrede heengaan, in de vaste wetenschap dat als de Verlosser werkelijk was gekomen, de behoudenis te zijner tijd zou worden tot stand gebracht, hoe lang dat ook nog zou duren. Maar hij was blij te mogen heengaan, omdat hij ook wist – en hierover begon hij aan Maria te vertellen – dat zelfs nadat Hij was opgegroeid, de Verlosser niet

⁵ Het Griekse woord *soterion* kan, evenals het verwante woord *soteria*, 'tot stand gebrachte behoudenis' betekenen. Maar de eerste betekenis ervan is 'middel of instrument van behoudenis'; en het lijkt erop dat het hier in deze betekenis wordt gebruikt.

onmiddellijk zou worden verwelkomd door het volk, de vijand zou verdrijven, de stad Jeruzalem zou bevrijden, Israël zou 'vertroosten', en de wereld op orde zou brengen. Integendeel, de Heiland zou bittere tegenstand en verwerping ontmoeten, en Maria zou de smart over het beleven daarvan ondergaan alsof een groot militair zwaard door haar ziel werd gestoken.

Ook voorzag Simeon al deze dingen niet maar alleen door persoonlijke openbaring aan hem. 'Dit kind,' zo zei hij, 'is gesteld tot een val en opstanding van velen in Israël en tot een teken dat weersproken wordt (...) opdat de overleggingen uit vele harten openbaar worden (2:34-35). Zowel de taal als de ideeën waren ontleend aan het Oude Testament. Jesaja had al vroeg geprofeteerd dat de Heer zou zijn 'een steen waaraan men zich stoot, en een rotsblok waarover men struikelt, voor de beide huizen van Israël (...) velen zullen struikelen en vallen en verpletterd worden (...) (8:14). Evenzo bracht de zinsnede 'een teken dat weersproken wordt' bij-betekeningen over uit het Oude Testament. De zelfstandig-naamwoordsvorm (*antilogia*) van het deelwoord dat Lukas gebruikt voor 'weersproken' (*antilegomenon*) is het woord dat gebruikt wordt in de Griekse vertaling van het Oude Testament om Israëls opstand tegen God in de woestijn vast te leggen (Nm20:13).⁶ En als Simeon uitlegt dat het doel achter het feit dat Christus 'een teken zou zijn dat weersproken wordt' is 'dat de overleggingen uit vele harten openbaar worden', voeren deze woorden ons terug naar de verklaring die God aan Israël gaf waarom Hij hun zulke traumatische ervaringen liet ondergaan in de woestijn: '(...) om u te verootmoedigen en u op de proef te stellen ten einde te weten wat er in uw hart was: of gij al dan niet zijn geboden zoudt onderhouden' (Dt8:2).

Israël was nooit een volk geweest dat opviel door onvoorzwaardelijke gehoorzaamheid, evenmin als welk ander volk dan ook. Toen ze uit Egypte kwamen met verlossingsliederen op hun lippen, zou niemand hebben kunnen vermoeden, dat

⁶ Vergelijk het gebruik ervan in Hb12:3: '(...) Hem die zo'n tegenspraak (*antilogia*) door de zondaars tegen Zich heeft verdragen (...)'

er, verborgen in het hart van velen van hen, al ongeformuleerde gedachten leefden van loutere opstand tegen God, hun Verlosser. Maar de woestijn bracht ze, volgens Gods opzettelijke bedoeling, aan het licht. En Simeon wist wat Jesaja ook wist, dat de menselijke natuur dezelfde is in alle tijden. Hoewel hij verlangend uitzag naar de vertroosting van Israël, wist hij daarom ook dat onder de uiterlijke vormen van godsdienst in veler hart diezelfde geest van rebellie zich schuilhield, en dat het eerste gevolg van de komst van Christus zou zijn dat deze hun verborgen opstandigheid zou aanzetten tot openlijke vijandigheid. In zekere zin móest Christus dat wel doen, want er kon geen vertroosting voor Israël komen vóór de latente opstand tegen God aan de dag gebracht en als zodanig herkend was, voor er berouw over was en het vergeven was.

Simeon was geen pessimist: hij geloofde dat Christus niet alleen de oorzaak zou zijn van de val van velen in Israël, maar ook het middel van hun opstanding (2:34). Ontmaskering, belijdenis en berouw zouden leiden tot vergeving, verzoening; zelfs de heidense volken zouden vallen binnen het bereik van die verzoening. Maar Simeon was een realist. Aan hem was de moeilijke taak opgedragen om Maria er voorzichtig op voor te bereiden dat er, vóór de uiteindelijke vertroosting van Israël, hevige smart moest komen voor Israël, voor haar Zoon, en voor haarzelf.

Het is heel goed mogelijk dat Maria niet alles begreep wat Simeon haar zei; maar later, toen de tegenstand tegen Jezus opkwam, zich verhardde en officieel werd, en Maria in de verleiding kwam om te denken dat Gods plan en tijdschema van de verlossing volkomen in de war liepen, moet ze vaak teruggedacht hebben aan deze ontmoeting met Simeon en Anna in de tempel, en zich getroost hebben. Misschien heeft ze toen nagedacht over het door de Voorzienigheid nauwkeurig bepaalde tijdstip dat Simeon in de tempel bracht op precies het goede moment en op de juiste dag om haar en het Kind te ontmoeten. En dan moet ze wel hebben nagedacht over het feit dat zij en het Kind juist die dag in de tempel waren om te horen wat Simeon had te zeggen over het verlossingsplan – in elk geval: als zij dat niet deed, heeft Lukas zijn best gedaan ervoor te zorgen dat wij dat wél doen. Wel

vijf keer (2:22,23,24,27,39) vertelt Lukas ons dat de reden voor en het tijdstip van haar bezoek aan de tempel was geregeld door de wet van de Here. Die wet eiste twee dingen van haar: het offer in verband met de reiniging van een vrouw na de geboorte van haar kind, en de voorstelling van haar eerstgeboren zoon aan de Here. Omdat haar kind van het mannelijk geslacht was, moesten er veertig dagen verlopen voor ze naar de tempel mocht komen om haar offer te brengen (Lv12:1-8); en zo gebeurde het dat 'toen de dagen van hun reiniging waren vervuld' (2:22), Maria Jezus naar de tempel bracht om Hem voor te stellen aan de Here. Het tijdstip van haar bezoek was niet een toevalligheid: op dit speciale punt werd ze geleid door het tijdschema van Gods wet.

Ook was de voorstelling van haar eerstgeboren zoon aan de Here geen lege formaliteit of louter bijgeloof. De wet (2:23) ging terug tot de tijd van Israëls verlossing uit Egypte, toen onder Gods oordeel de eerstgeborenen van Egypte werden gedood, maar Israëls eerstgeborenen behouden bleven door het bloed van het Paasoffer (Ex12; 13:11-16). Van die tijd af moesten Israëls mannelijke eerstgeborenen, uit erkenning dat hun voorouders in Egypte hun leven dankten aan Gods verlossende genade, worden gewijd aan de dienst van God. Daar die wijding een leven in de dienst van God betekende, zoals bijvoorbeeld dat van Samuël (1Sm1 en 2), of dat van de hele stam van Levi, mochten de ouders normaal gesproken door een betaling van vijf sikkels hun eerstgeborenen loskopen uit dat leven in de dienst van God (Nm18:15-16).⁷ Maar elk eerstgeboren mannelijk kind moest toch nog officieel worden voorgesteld aan de Here; en die steeds terugkerende voorstellingen hadden Israël eraan herinnerd, zoals ook de bedoeling was, dat loskoping de grondslag was van Gods bevrijding van zijn volk. Tegelijkertijd hadden ze een onuitwisbare indruk achtergelaten op het bewustzijn van het

⁷ Lukas noemt niet met zoveel woorden de betaling van vijf sikkels om Jezus los te kopen, en de commentatoren zijn het er niet over eens of Maria en Jozef al dan niet besloten dat het kind geheel aan Gods dienst moest worden gewijd en niet losgekocht (hoewel Hij, anders dan Samuël, later het wereldlijk beroep van timmerman schijnt te hebben uitgeoefend: Mk6:3). Het is niet nodig dat we deze zaak hier oplossen.

volk van wat het grondprincipe van het verlossingsplan was: de prijs van de loskoping is het plaatsvervangende offer.

Het was precies op die dag dat Maria haar eerstgeborene kwam voorstellen aan de Here en daar stond met haar eigen offer in haar hand, dat Simeon op haar toegekomen was en haar voorzichtig had duidelijk gemaakt dat haar Eerstgeborene voor de verlossing van Israël zou moeten lijden. De boodschap was op dat moment gehuld in enige onduidelijkheid, en dat was goed; maar als Maria tenslotte de volledige strekking ervan zou gaan begrijpen, zou ze inzien dat God zowel het tijdstip als de gelegenheid van het overbrengen van de boodschap had geleid. En ze zou beseffen dat het lijden en de dood van haar Zoon niet een ontijdig en tragisch toeval waren: ze waren een noodzakelijk onderdeel van een plan in de eeuwigheid.

Nog een klein detail wat de keuze van het tijdstip betreft kan bij haar opgekomen zijn als ze terugdacht aan die dag in de tempel. Anna had gesproken over Jezus tot allen die de verlossing van Jeruzalem verwachtten. Als nu Anna het eerst zou zijn verschenen, haar boodschap had doorgegeven en het daarna aan Simeon had overgelaten om het verhaal af te maken, zou Maria misschien hebben geconcludeerd dat Simeons aankondiging Anna's enthousiaste boodschap herriep; dat Israëls verwerping van Gods Zoon, hoewel die betekende dat het heil naar de heidenen zou gaan, twijfelachtig maakte of de stad Jeruzalem ooit hersteld zou worden. Maar Anna was er na Simeon bijgekomen, en ondanks alles wat Simeon had gezegd, verzekerde ze haar toehoorders ervan dat de stad Jeruzalem zou worden verlost. Door zich dat te herinneren zou Maria voorbereid zijn op het ergste zonder de moed te verliezen.

Eens zou ze haar Zoon horen wenen over Jeruzalem: 'Jeruzalem, Jeruzalem (...) hoe dikwijls heb Ik (...) en u hebt niet gewild. Zie, uw huis wordt aan u overgelaten (...)' (13:34-35). Eens zou ze horen – en het bloed zou haar in de aderen stollen – hoe Hij waarschuwde dat Jeruzalem zou worden omringd door legers, de inwoners ervan vermoord of gevangengenomen, en de stad zelf vertrappt totdat de tijden van de volken zouden zijn vervuld (21:20-24). Maar ze zou de moed, noch haar geloof verliezen, want ze zou ook horen dat

Hij een paar zinnen later zei: '(...) ze zullen de Zoon des mensen zien komen in een wolk, met kracht en grote heerlijkheid. Als nu deze dingen beginnen te gebeuren, richt u op en heft uw hoofden omhoog, want uw verlossing is nabij' (21:27-28). Als ze dat zou horen, zou ze zich Simeon en Anna herinneren.

Verhaal 10. De twaalfjarige Jezus in de tempel (2:41-52)

We hebben dit laatste verhaal al in ander verband enkele malen onder de aandacht gehad en het is niet nodig hier te herhalen wat we daar ontdekten. Het zal hier wellicht voldoende zijn, op te merken hoe natuurlijk en levensecht het relaas van Lukas is, en hoe knap hij toch het dramatisch hoogtepunt van de gebeurtenis vastlegde.

Als pelgrims reisden Maria en Jozef in een groot reisgezelschap, waaronder een aantal vrienden en verwanten van hen waren (2:44). Het was daarom niet zorgeloos van hen, maar juist heel natuurlijk dat ze de eerste dag van de terugreis niet precies wisten waar de Jongen was. Hij kon Zich hebben bevonden bij elk van de leden van hun uitgebreide familie, of zelfs bij vrienden; en Hij was trouwens een jongen van twaalf en heel goed in staat om overdag voor Zichzelf te zorgen.

Het was ook heel normaal, en typerend voor duizenden ouders die een tijdje een kind kwijt zijn geweest, dat toen ze Hem eindelijk vonden, Maria's plotselinge opluchting maakte dat ze haar opgekropte ongerustheid uitte, zelfs in het bijzijn van zo'n voornaam gezelschap, in een duidelijke, hoewel beheerste berisping van haar Kind.

Maar merkt u nu eens op hoe Lukas het juiste ogenblik kiest voor de climax. In 2:46a laat hij de ouders Jezus vinden; maar hij geeft ons niet onmiddellijk Maria's berisping. Op dit punt gekomen, richt hij eerst onze aandacht op Jezus die tussen de leraren zit, iedereen verbijsterend door de diepte van zijn inzicht en de kwaliteit van zijn antwoorden. In een situatie waarin een kind zonder begeleiding wordt aangetroffen in een openbaar gebouw, zijn de meest voor de hand liggende vragen die de autoriteiten zullen stellen: 'Hé, jongen, ben je hier helemaal alleen? Waar is je vader? Wie is je vader?' Deze vragen moeten bij deze gelegenheid door de

opvallende begaafdheid van het kind voor de theologen van nog meer belang zijn geweest. Toen Jezus' ouders binnenkwamen en zich identificeerden als de ouders van het kind door Maria's berisping: 'Kind, waarom heb Je ons dit aangedaan? Je vader en ik (...)', moeten de theologen daarom met intense belangstelling hebben toegekeken en geluisterd: 'Dus dit is zijn vader; ik ben benieuwd wie hij precies is.'

Op dit dramatische moment sprak het Kind: 'Waarom hebt u Mij gezocht? Wist u niet dat Ik in de dingen van mijn Vader moest zijn?' (2:49).

De dingen van mijn Vader? De geleerde doctoren kenden hun Oude Testament op hun duimpje. In alles wat daarin gedurende eeuwen was opgetekend had zelfs Mozes die de tabernakel had gebouwd, noch David, die de tempel zo graag had willen bouwen, noch Salomo, die hem uiteindelijk gebouwd had, geen profeet, geen koning of gewone burger, zelfs niet de meest aanzienlijke, ooit verwezen naar de tabernakel of de tempel als 'de dingen van mijn Vader'. Het Kind was Zich bewust van een relatie met God die niemand ooit tevoren had bedacht, laat staan uitgedrukt. En die relatie ging gepaard met een dwingende toewijding: 'Ik moest zijn in de dingen van mijn Vader.'

'Wist u dat niet?' vroeg Hij aan Maria en Jozef. De vraag werd gesteld met al de verrukkelijke eenvoud van een kind. Maria had het in elk geval moeten weten, en had een beetje moeten bedenken wat datgene wat Gabriël haar had verteld met zich meebracht; maar tot haar verdediging kan worden gezegd dat ze niet de laatste was die zou geloven dat Jezus de Zoon van God is, en vervolgens met ongelukkige inconsequentie ideeën en meningen zou uitspreken die betekenen dat Jezus Zich op sommige punten vergist zou hebben. Ze had bovendien zo weinig tijd gehad om alle implicaties te doordenken; zelfs wij, die de erop volgende geschiedenis van het leven, de dienst, de dood, de opstanding en de hemelvaart van de Heer kennen, en rotsvast geloven in de vleeswording, zelfs wij zijn er nog niet in geslaagd de betekenis daarvan volledig te doordenken.

Jezus' antwoord verwarde zowel Maria als Jozef, en ze begrepen niet wat Hij zei (2:50). Betekende het dat Hij van nu af aan voortdurend zijn onafhankelijkheid van hen zou

laten gelden? Dat zou het erg moeilijk maken om Hem op te voeden; en tenslotte was Hij nog maar een kind. Hij moest nog toenemen in wijsheid en grootte (2:52). Nee, dat was niet zo: Hij zou niet voortijdig zijn onafhankelijkheid laten gelden. Maria en Jozef moesten nog steeds hun taak als ouders vervullen, en Hij zou hun onderdanig zijn (2:51). Hij was een echt kind.

Maar ze hadden een eerste waarschuwing gekregen; en Maria bewaarde al deze woorden in haar hart (2:51). De tijd zou komen dat ze Hem moest loslaten. Haar unieke taak zou beëindigd zijn. Ze zou Hem dan moeten loslaten op het niveau van de louter menselijke moeder/kind relatie, zodat ze Hem zou kunnen ontvangen als Heiland, Heer en God. Als ze deze gebeurtenis overdacht, zou die haar erop voorbereiden, zodat als de breuk kwam, deze niet zozeer een breuk zou zijn alswel een plaats maken van die unieke vreugde en verantwoordelijkheid voor een oneindig groter wonder van aanbidding en gehoorzaamheid.

Lukas zal in zijn hele Evangelie Maria nog maar eenmaal noemen (8:19-21), en dan niet eens bij haar eigen naam. Tegen die tijd zullen de menselijke, lichamelijke relatie van moeder en broers van de Messias al plaats gaan maken voor de hogere, geestelijke relatie tot Christus van hen die het woord van God horen en doen.

Enkele aanvullende opmerkingen

We begonnen onze bestudering van dit eerste belangrijke gedeelte van het Evangelie met een onderzoek naar Lukas' keuze van de stof, zijn gevoel voor verhoudingen, de herhaling van ideeën en onderwerpen, de gedachtengang, rangschikking en opbouw. We bemerkten al gauw dat hij vijf verhalen had gekozen die de gebeurtenissen vóór de geboorte van Christus beschrijven, en vijf voor de beschrijving van de geboorte en wat daarop volgde. Dat op zichzelf al deed vermoeden dat Lukas een zorgvuldig uitgebalanceerd gevoel voor verhoudingen had. Daarna merkten we op dat verhaal 10 opvallende overeenkomsten en contrasten met verhaal 1 bevatte; en we concludeerden dat verhaal 10 door Lukas werd gekozen omdat het onderwerp ervan dat van verhaal 1 aanvulde. Voorts hebben we gezien dat het belangrijkste

onderwerp van verhalen 6 en 7 in levendig contrast staat met het belangrijkste onderwerp in verhalen 4 en 5; en op gelijke wijze laten verhalen 8 en 9 een duidelijke tegenstelling zien met verhalen 2 en 3.

Dit wekt niet alleen de indruk dat Lukas zijn gekozen stof rangschikte in een zorgvuldig opgebouwde structuur, maar ook dat deze structuur *symmetrisch* is. Dit kan het beste worden voorgesteld in tabelvorm:

Deze opmerking vraagt om commentaar, al was het alleen al omdat veel mensen een instinctieve afkeer hebben van zulke structurele symmetrieën. In een zuiver literair werk zullen

I	Verhaal 1	Een oude man in de tempel. Vraag: wonderbaarlijk ouderschap? Zacharia's ongelooft.
II	Verhalen 2 en 3	Maria's vreugde over de vleeswording; de woorden van Gabriël en Elizabeth; het tijdstip van Maria's bezoek aan Elizabeth.
III	Verhalen 4 en 5	Familietraditie opzettelijk doorbroken bij de geboorte, naamgeving en besnijdenis van Johannes.
IV	Verhalen 6 en 7	Familietraditie opzettelijk gehandhaafd bij de geboorte, naamgeving en besnijdenis van Jezus.
V	Verhalen 8 en 9	Maria's smart over het kruis; de woorden van Simeon en Anna; het tijdstip van Maria's bezoek aan de tempel.
VI	Verhaal 10	Een kleine jongen in de tempel. Vraag: wonderbaarlijk ouderschap? Maria en Jozefs gebrek aan begrip.

ze symmetrie beschouwen als een goedkope kunstgreep neigend naar oppervlakkigheid, en als een teken van slechte smaak. Ze kunnen zich niet indenken dat een auteur van de Heilige Schrift zich zozeer zou verlagen. In een serieus geschiedkundig werk zullen ze een symmetrische structuur als volkomen onmogelijk beschouwen. De geschiedenis, zo argumenteren ze, is per definitie niet symmetrisch, en daarom kan zij niet worden opgeschreven in symmetrische vorm zonder de historische feiten te misvormen. Bovendien hebben de

laatste jaren vele geleerden beweerd symmetrische structuren in Lukas' geschriften te hebben ontdekt, maar hun schema's waren vaak onderling tegenstrijdig. Dit bewijst, zo redeneren hun critici, dat deze symmetrieën niet objectief aanwezig zijn in Lukas' werk: ze zijn scheppingen van de subjectieve verbeelding van de commentatoren.

De kwestie van de literaire smaak is niet zo ernstig als ze lijkt. We geven toe dat symmetrische structuren in de literatuur heden ten dage niet in de smaak vallen, maar er is een overvloed aan bewijs dat ze dat wèl deden bij oude schrijvers van de grootste uitnemendheid. C.H. Talbert noemt in dit verband Homerus, Aeschylus, Euripides, Herodotus, Thucydides, Pindaros, Catullus, Horatius, Vergilius, Propertius en Plutarchos.⁸ Waarschijnlijk is Lukas' smaak meer die van de oude wereld geweest dan die van ons.

Ernstiger is de beschuldiging dat het gebruik van symmetrische structuren onverenigbaar is met de zorg voor historische nauwkeurigheid. We hebben al aangestipt dat deze beschuldiging onterecht is; we zullen haar uitvoeriger bespreken in Aanhangel 2, p.432.

De derde tegenwerping berust op een maar al te juiste waarneming, maar op een verkeerde gevolgtrekking. We geven toe dat de verschillen tussen de symmetrieën die geleerden met een literaire instelling beweren te hebben ontdekt in Lukas en Handelingen, zo groot zijn dat ze het nooit allemaal bij het rechte eind kunnen hebben, maar het wel allemaal bij het verkeerde eind zouden kunnen hebben. Hetzelfde zou heel dikwijls gezegd kunnen worden over de wetenschappelijke inzichten van de exegeten en historici; maar om die reden sluiten we nog niet al bij voorbaat alle pogingen tot exegese of historische kritiek uit. We zoeken geduldig naar degelijke criteria voor de beoordeling van de tegenstrijdige opvattingen die naar voren worden gebracht. Dit zullen we eveneens later bespreken in Aanhangel 3, p.434.

Voor dit ogenblik vragen bepaalde praktische overwegingen

⁸ *Literary Patterns, Theological Themes and the Genre of Luke – Acts*, (Scholars Press, 1974), p.67. De schrijver is het niet noodzakelijkerwijs eens met alle structuren die worden gesuggereerd door Dr. Talbert.

gen echter onze aandacht. In de rest van zijn Evangelie zal Lukas voortdurend doen wat we over zijn schrijfwijze ontdekt hebben in dit eerste gedeelte. Hij zal passages groeperen rond een gemeenschappelijk thema, en hij zal herhaaldelijk een verhaal vertellen dat een bepaald aspect van een zaak laat zien. Dat doet hij omdat hij een uitgebalanceerd verslag wenst te geven van het leven, het werk en het onderwijs van onze Heer. Het resultaat zal zijn, opzettelijk of niet, dat zijn werk dikwijls de indruk geeft van symmetrische opbouw. Op sommige plaatsen zal die indruk opvallend zijn, op andere niet zo duidelijk. Misschien is te verwachten dat, indien hij al symmetrie heeft toegepast, het waarschijnlijker is dat hij die gebruikt heeft bij de rangschikking van gebeurtenissen en gelijkenissen dan bij de teboekstelling van lange passages van nauwkeurig omschreven onderwijs. Maar – en hier is ons eerste praktische punt – de vraag of, en in hoeverre, Lukas de opzet had symmetrische structuren op te bouwen zal niet onze voornaamste zorg zijn. Onze eerste zorg zal zijn de voortgang en het evenwicht van Lukas' denken te ontdekken. Symmetrieën, als ze al bestaan, zijn er zeker niet ter wille van zichzelf: ze zijn het resultaat van het evenwicht in Lukas' denken. Het is mogelijk de voortgang en het evenwicht van zijn denken te volgen zonder vast te stellen of de structuur van zijn relaas *bedoeld* is om een volmaakte symmetrie te vormen of niet.

Ons tweede praktische punt is dat we, om langdradigheid te vermijden, in het vervolg niet noodzakelijkerwijs uitdrukkelijk melding zullen maken van onze overwegingen van keuze, lengte, herhaling van ideeën, gedachtengang, opbouw en structuur, in die gevallen waar ze vanzelfsprekend zijn.

En één laatste praktisch punt van arbeidsbesparende aard. Aan het begin van elk hoofdstuk zullen we een soort inhoudsoverzicht plaatsen, opgesteld met het doel een indruk te geven van wat de belangrijkste ideeën en onderwerpen zijn van dat hoofdstuk, en in welk verband ze tot elkaar staan. Sommige ervan zullen duidelijke, gedetailleerde en volledige symmetrie vertonen, andere weinig of geen. Laat elke lezer er maar naar believeen veel of weinig symmetrie in zien.⁹ Maar zelfs zij die geen enkele symmetrie kunnen accepteren, zullen het misschien handig vinden van tijd tot tijd

de tabellen te raadplegen en ze te gebruiken als landkaarten om hen te helpen in vogelvlucht zicht te houden op het terrein in zijn geheel, terwijl het commentaar centimeter voor centimeter door dat terrein heen gaat in het noodzakelijkerwijs langzame tempo van de voetganger.

⁹ Zie C.H. Talberts opmerkingen over de afkeer van volmaakte en ongebroke symmetrie onder de Ouden van zowel de klassieke wereld als die van het Nabije Oosten, (opcit.pp 78-9). Zijn opmerkingen zijn zeker deugdelijk, zelfs al is het in de praktische literaire kritiek maar al te gemakkelijk een beroep te doen op dit principe teneinde van zeer twijfelachtige passages te beweren dat ze gedeeltelijke symmetrie vertonen.

HOOFDSTUK II

Lukas 3:1-4:44

BEGIN VAN HET OPTREDEN VAN DE ZOON VAN GOD

Inleidend overzicht

De delen

- (1) Johannes in de woestijn en aan de Jordaan (3:1-20)
- (2) Christus aan de Jordaan en in de woestijn (3:21-4:13)
- (3) Christus in Nazareth (4:16-30)
- (4) Christus in Kapernaüm (4:31-43)

II. Begin van het optreden van de Zoon van God

Inleidend overzicht

Daar het belangrijkste onderwerp van Lk1 en 2 de aankomst van de Zoon van God in onze wereld was, is het gemakkelijk in te zien dat het volgende hoofdonderwerp zal zijn het begin van zijn officiële optreden in de mensenwereld en van zijn openbare dienst.

De vraag rijst echter of Lukas de bedoeling had dat we al de volgende hoofdstukken lezen in één onafgebroken opeenvolging, of dat hij, net als in hoofdstuk I, zijn verhalen zo heeft gegroepeerd dat we de betekenis ervan beter begrijpen. Laten we daarom beginnen de opeenvolgende gedachtengangen in kaart te brengen die we tegenkomen.

Lk3 begint met de datering van het begin van Johannes' bediening, beschrijft vervolgens zijn rol en geeft voorbeelden van zijn prediking, totdat Herodes er in 3:20 een eind aan maakt door hem gevangen te zetten. We horen niets meer over Johannes tot 7:18vv. Laten we daarom 3:1-20 deel 1 noemen.

Vervolgens legt Lukas niet het begin van de openbare dienst van Christus vast – dat komt pas in 4:14 – maar drie andere zaken die met elkaar in verband staan door een zeer uitgesproken gemeenschappelijk thema. Eerst de doop (3:21-22), waarbij de Stem uit de hemel bekendmaakt: 'U bent mijn geliefde Zoon.' Daarna volgt het geslachtsregister (3:23-38), dat aantoont dat Jezus 'Zoon van Adam, Zoon van God' is. Dan komt de verzoeking in de woestijn (4:1-13), waarin de duivel tweemaal voorwaardelijk stelt 'als U Gods Zoon bent'.

En als de verzoeken voorbij zijn, beëindigt Lukas de passage op duidelijke wijze met de opmerking: 'En nadat de duivel alle verzoeking tot een eind had gebracht, week hij van Hem voor een tijd' (4:13). Laten we 3:21 – 4:13 daarom deel 2 noemen.

Op dit punt vestigt Lukas onze aandacht op aardrijkskundige zaken. Alle gebeurtenissen uit de eerste twee delen hebben plaatsgevonden in het zuiden van het land: in 3:2-3 kwam Johannes uit de woestijn naar de Jordaan; in 4:1 keerde Jezus terug van de Jordaan en ging de woestijn in, en daarna in 4:9 naar Jeruzalem. Maar nu gaat Jezus om zijn openbare dienst te beginnen naar het noorden, naar Galiléa, en Lukas begint zijn verslag van die dienst met een tamelijk lange algemene vermelding: 'En Jezus keerde in de kracht van de Geest terug naar Galiléa, en een gerucht over Hem ging uit door de hele streek; en Hij leerde in hun synagogen, door allen geëerd' (4:14-15). Na die algemene beschrijving geeft Lukas een bijzonder voorbeeld: zijn onderricht in de synagoge van Nazareth (4:16-30). Het komt tot een ondubbelzinnig einde: de mensen worden woedend en proberen Hem te doden; maar 'Hij ging midden tussen hen door en vertrok' (4:30). Laten we deze gebeurtenis deel 3 noemen.

Een tweede geografische notitie scheidt deel 3 van wat volgt: 'En Hij daalde af naar Kapernaüm, een stad van Galiléa' (4:31). Hier was de ontvangst heel anders: hier denken de mensen er niet aan te proberen Hem te doden, integendeel, ze trachten Hem over te halen bij hen te blijven; maar Hij blijft erbij dat Hij moet vertrekken om elders te gaan prediken (4:42-43). We kunnen de gebeurtenissen in Kapernaüm (4:31-43) deel 4 noemen.

Let u er nu eens op wat Lukas doet op dit punt. In plaats van verder te gaan met de volgende gebeurtenis, last hij een pauze in met een algemene samenvattende opmerking (4:44): 'En Hij predikte in de synagogen van Judéa.'¹ Deze samenvatting herhaalt nagenoeg de samenvatting in 4:15, en het effect ervan is dat deze twee samenvattingen, de eerste aan

¹ Dit (en niet '... van Galiléa') schijnt de juiste lezing te zijn. 'Judéa' betekent vermoedelijk, evenals in 1:4: 'het hele land Palestina', zie Marshall, p.199.

het begin van deel 3 en de tweede aan het eind van deel 4, de twee delen aan elkaar koppelen. De twee delen geven tenslotte twee specifieke voorbeelden van het handelen van de Heer in het algemeen, samengevat in zijn onderricht en prediking in de synagogen. Bovendien, als we verder lezen na de samenvatting in 4:44, ontdekken we dat in hoofdstuk 5 geen melding meer wordt gemaakt van synagogen: pas in 6:6 treffen we Christus weer in een synagoge aan.

Laten we daarom de wenk ter harte nemen, stilhouden bij 4:44, en de vier delen die we tot hier zijn tegengekomen nader bekijken. Veel van de stof in deze delen hebben Lukas en de andere evangelisten gemeenschappelijk. Hij heeft die stof ongetwijfeld opgenomen omdat hij zijn eigen redenen heeft er iets mee te zeggen. Maar er zijn bepaalde kenmerken die eigen zijn aan Lukas, en die kunnen ons misschien helpen sneller de richting van zijn gedachten te ontdekken. Laten we enkele ervan bekijken.

Afgezien van een paar zinsneden en ideeën, is het voorval in Nazareth (4:16-30, deel 3) eigen aan Lukas. De eerste belangrijke boodschap ervan is voor de hand liggend en expliciet: Christus identificeert Zichzelf en zijn dienst door het lezen van een passage uit Js61 en door de bewering dat Hij de vervulling daarvan is. Dit doet ons onmiddellijk terugdenken aan 3:2-6 (deel 1), waar Johannes de Doper werd geïntroduceerd en zijn bediening geïdentificeerd door een vrij lang citaat uit Jesaja (40:3-5). De parallel kan haast niet toevallig zijn; zij is zeker niet zonder betekenis.

Deel 1 heeft ook zijn eigen bijzonderheid. Evenals Mattheüs laat Lukas Johannes de Doper een beroep doen op de mensen om in de praktijk aan te tonen dat hun berouw echt is, en de aanval van zijn prediking niet af te weren met een valse verdediging: 'Begint niet bij uzelf te zeggen: Wij hebben Abraham tot vader' (3:8; Mt3:7-10). Anders dan Mattheüs echter geeft Lukas er de voorkeur aan de noodzaak van dit praktische bewijs te benadrukken: alleen hij beschrijft dat drie groepen van mensen Johannes vroegen welke werken ze moesten doen om hun bewering te bewijzen dat ze berouw hadden (3:10-14). Maar hier aangekomen bezien we het gebeurde in Nazareth nog eens. Daar gaan in 4:23 de zaken om zo te zeggen in omgekeerde richting, want de men-

sen eisen van de Heer dat Hij meer werken moet doen om zijn bewering waar te maken: 'Zeker zult u deze vergelijking tot Mij zeggen: Dokter, genees Uzelf; alles wat wij hebben gehoord dat in Kapernaüm is gebeurd, doe dat ook hier in Uw vaderstad.' Natuurlijk beschouwt Christus deze vraag om verder bewijs als niets anders dan de valse verdediging van het volk van hun onwil om te geloven, en Hij besteedt de rest van zijn tijd in de synagoge om dit te bewijzen. Maar het gaat er nu alleen maar om, vast te stellen dat de belangrijkste elementen in deel 3 elementen in deel 1 in evenwicht brengen en aanvullen. Wat daarvan de bedoeling is moeten we later overwegen; maar we hebben het vermoedelijk te danken aan Lukas' opzettelijke keuze en rangschikking van zijn stof.

Of neem een ander bijzonder kenmerk van Lukas. In 3:23-38 stelt hij het geslachtsregister van Christus te boek. Nu heeft Mattheüs ook een geslachtsregister van Christus, maar hij plaatst het aan het begin van de geboorteverhalen (1:1-17), niet tussen de doop en de verzoeking in de woestijn, zoals Lukas doet; en Mattheüs' register werkt van voor naar achteren vanaf Abraham tot Christus, niet van achter naar voren van Christus naar 'Adam, zoon van God' (3:38). Lukas' dieper liggende redenen achter deze rangschikking zullen we later onderzoeken; maar het oppervlakkige effect ervan hebben we al opgemerkt: het geeft aan Lukas' deel 2 (3:21-4:13), vergeleken met Mattheüs' vergelijkbare passage, nog een voorbeeld van de term 'Zoon van God', en een extra betekenis waarin de term wordt gebruikt (dat wil zeggen, als aanvulling op de betekenis waarin hij wordt gebruikt bij de doop en de verzoeking). Maar vergelijk hiermee één van Lukas' bijzonderheden in 4:41 (deel 4). Mattheüs (8:16), sprekend over wat er in Kapernaüm gebeurde toen het avond geworden was, zegt alleen maar: '(...) en Hij dreef de geesten uit met een woord (...)' Markus (1:34) zegt meer: '(...) en vele demonen dreef Hij uit; en Hij liet de demonen niet toe te spreken, omdat zij wisten Wie Hij was.' Maar Lukas zegt nog meer: 'En er gingen van velen ook demonen uit, terwijl zij de woorden riepen: U bent de Zoon van God. En Hij bestrafte hen en liet hun niet toe te spreken, omdat zij wisten dat Hij de Christus was.' De uitdrukking 'Zoon van God' zullen we pas

in Lk8:28 weer aantreffen, en daarna maar zelden. Onze uiteenzetting zal de vraag moeten beantwoorden waarom hij er zoveel nadruk op legt in zowel deel 2 als deel 4.

Voor dit moment vestigen de overeenkomsten die we hebben opgemerkt in de delen 1 en 3, en ook tussen de delen 2 en 4, de sterke indruk dat deze vier delen bedoeld zijn als bij elkaar horend in een hechte groep. We zullen deze groep hoofdstuk II noemen. We zullen natuurlijk willen doordringen onder de oppervlakkige overeenkomsten ervan om zo mogelijk te ontdekken wat Lukas ons wilde laten zien met deze keuze en rangschikking van de stof. Laten we, om ons daarbij te helpen, een inhoudstabel opstellen die ons met één oogopslag de belangrijkste kenmerken van de vier delen laat zien.

DE DELEN

Deel 1: Johannes in de woestijn en aan de Jordaan (3:1-20)

Hoofdstuk I beschreef de aankomst in onze wereld van de Zoon van God als baby, en zijn opgroeien als kind. Hoewel de geboorte was voorbereid en aangekondigd door een engel, en bejubeld door hemelkoren, vond zij op aarde bijna geheel onopgemerkt plaats. Het was een privé-aangelegenheid, en zo was het ook bedoeld. Wat de identiteit van het kind betreft wisten maar weinig mensen buiten de families van Maria en Elizabeth Wie het kind was, of alleen dat Hij op een of andere wijze bijzonder was. De herders in het veld van Bethlehem en hun beperkte kring van vrienden en bekenden wisten er iets van. Simeon en Anna wisten meer. De geleerden in de tempel waren nieuwsgierig geworden en tot nadenken geprikkeld. Overigens was de zaak bijna volledig privé gebleven, zoals elke normale kindertijd behoort te zijn.

Dit verandert allemaal in hoofdstuk II. De privé-situatie is voorgoed voorbij. De tijd is gekomen dat de Zoon van God openlijk gaat optreden. Op twee hoofdvragen zal daarom nu antwoord worden gegeven: Wie is Jezus Christus precies, en waarvoor is Hij op aarde gekomen? Het was voor de mensen van zijn eigen tijd beslist nodig dat deze zaken heel zorgvul-

Vorbereiding op de openbare dienst (3:1-4:13)**Deel 1: Johannes in de woestijn en aan de Jordaan (3:1-20)**

1. *Johannes' identiteit en functie* (3:4-6): de vervulling van Js.40:3-5.
2. *De vraag om bewijs aan het volk*: 'Brengt dan vruchten voort, de bekering waardig; en begint niet bij u-zelf te zeggen: wij hebben Abraham tot vader' (3:8).
3. *De reactie van het volk*: 'Toen nu het volk in afwachting was en allen in hun harten overlegden over Johannes, of hij misschien de Christus was...' (3:15).
4. Herodes zet Johannes gevangen (3:20-21).

Deel 2: Christus aan de Jordaan en in de woestijn (3:21-4:13)

1. *Christus' identiteit*: 'Mijn geliefde Zoon' (3:22); Zoon van Adam, Zoon van God (3:28); als U Gods Zoon bent... (4:3,9).
2. *De vraag om bewijs aan Christus*: 'Als U Gods Zoon bent, zeg dan tot deze steen dat hij brood moet worden... werp Uzelf dan van hier naar beneden (4:3,9).
3. *Een kwestie van gezag*: 'de duivel zei ... U zal ik al deze macht ... geven ... als U voor mij geknield zult aanbidden, zal zij geheel van u zijn' (4:6-7).

Het begin van de openbare dienst (4:14-44)**Deel 3: Christus in Nazareth (4:16-30)**

1. *Christus' identiteit en zending* (4:17-19): de vervuller van Js61:1-2.
2. *De vraag om bewijs aan Christus*: 'Zeker zult u ... tot Mij zeggen: Dokter, genees Uzelf; alles wat wij gehoord hebben dat in Kapernaüm is gebeurd, doe dat ook hier in Uw vaderstad' (4:23).
3. *De reactie van het volk*: En allen gaven Hem getuigenis en verwonderden zich over de woorden van genade die uit zijn mond kwamen, en zeiden: Is Deze niet de Zoon van Jozef?' (4:22).
4. Het volk tracht Jezus om te brengen (4:28-30).

Deel 4: Christus in Kapernaüm (4:31-43)

1. *Christus' identiteit*: 'de Heilige van God' (4:34); 'de Zoon van God' (4:41).
2. *De weigering van bewijs van demonen*: 'Jezus bestrafte hem en zei: Zwijs ... Hij bestrafte hen en liet hun niet toe te spreken, omdat zij wisten dat Hij de Christus was (4:35,41).
3. *Een kwestie van gezag*: '... en zij spraken en zeiden: Wat is dit voor een woord? Want met gezag en kracht gebiedt Hij de onreine geesten en zij gaan uit' (4:36).

dig werden uitgelegd en aangetoond, want hun verwachtingen van wie of wat de Messias zou zijn als Hij kwam, en wat Hij zou doen, waren vaak onzeker, dikwijls verward en tegenstrijdig. En ook vandaag is het niet veel beter: in de christenheid bestaat heel wat onzekerheid en verwarring over deze vragen. Lukas zal het daarom niet aan ons overlaten om, zo goed en zo kwaad als we dat kunnen, uit een grote hoeveelheid afzonderlijke voorvallen en uitspraken af te leiden Wie Jezus was en waarvoor Hij kwam. Hij zal vastleggen wat er werd gezegd bij zijn officiële introductie door de door God aangestelde voorloper, door God de Vader, door Christus Zelf, en zelfs door de wereld der demonen. Bovendien zal de vorm van de structuur waarin Lukas deze introducties aan ons doorgeeft zijn eigen boodschap overbrengen. Hier vinden we maar niet een toevallige verzameling verhalen, waarvan het ongestructureerde gemis aan verhoudingen sommige onderdelen meer op de voorgrond stelt dan ze verdienen en andere minder. Lukas heeft ernaar gestreefd ons een volledig en afgerond beeld te geven, waarvan de essentiële elementen worden voorgesteld in zorgvuldig evenwicht, in de juiste verhoudingen en met gepaste nadruk.

Deel 1 (3:1-20) beschrijft de bediening van de voorloper. Let u op de indrukwekkende lijst van namen waarmee het begint: keizer Tiberius Caesar, de militaire stadhouder van Judéa, Pontius Pilatus, de viervorst Herodes, Filippus en Lysánias, en de hogepriesters Annas en Kajafas. Deze lijst dient om het begin van Johannes' bediening te dateren; maar zij doet nog meer: zij helpt ons het kaliber van Johannes te ontdekken. Deze mannen bezaten het hoogste gezag in het land, maar Johannes kwam met een nog hoger gezag. Zij vormden de gevestigde orde van de georganiseerde samenleving, Johannes kwam uit de woestijn. Maar in die woestijn was het woord van God gekomen tot Johannes, de zoon van Zacharia (let op de formele aanduiding van zijn afstamming), en dat woord had hem aangesteld tot profeet van de orde van mannen als Jesaja, Jeremia en Ezechiël, die, onder de rechtstreekse inspiratie van God, keizers, koningen en priesters zowel als volken in hun geheel hadden voorgelicht, en soms berispt en veroordeeld.

Hij kwam, zegt Lukas, predikend de doop van bekering

als uitdrukking van berouw, die vervolgens zou leiden tot vergeving (3:3). In één opzicht was een oproep tot bekering natuurlijk de standaardboodschap van iedere profeet of prediker; maar Johannes' oproep tot bekering was verschillend van alle andere. Hoe verschillend, dat laat Lukas ons nu zien door het citeren van een profetie uit Jesaja (40:3-5). De kern van die profetie was een beeldspraak, afgeleid van de oude gewoonte dat wanneer een keizer of een andere hoogwaardigheidsbekleder het plan had een stad te bezoeken, de stedelingen konden worden verplicht een goed aangelegde toegangsweg te maken, waarlangs hij kon voortgaan met alle gepaste pracht en waardigheid, op zijn weg naar de stad. Die beeldspraak gebruikend voorspelde Jesaja dat Israël eens zou worden opgeroepen om een toegangsweg te bereiden voor zo'n bezoeker. Wat voor bezoeker? Jesaja liet zijn toehoorders niet in onzekerheid: 'Bereidt (...) de weg van Jahweh (...) een baan voor onze God (...) Zeg tot de steden van Juda: Zie, hier is uw God! Zie, Adonai Jahweh zal komen met kracht (...) zijn loon is bij Hem en zijn vergelding gaat voor Hem uit' (40:3,9-10).

Dat zei Jesaja, en nu gebruikt Lukas Jesaja's woorden om de dienst van Johannes te beschrijven en om de persoon te identificeren die Johannes aankondigde. Het is daarom van het grootste belang om op te merken dat Lukas niet maar een paar toepasselijke zinsneden van Jesaja leent om Johannes' bediening te beschrijven vanwege het feit dat deze dienst hier en daar een bepaalde overeenkomst vertoonde met datgene waarover Johannes sprak. Lukas verklaart dat Johannes' bediening de *vervulling* was van Jesaja's profetie. Het was de stem van Johannes die volgens Jesaja voorbestemd was het volk op te roepen de toegangsweg gereed te maken; en hieruit volgt dat de bezoeker die Johannes aankondigde de Bezoeker was, aangekondigd door Jesaja: Jahweh Zelf.

Natuurlijk citeert Lukas Jesaja's profetie in een Griekse vertaling. Voor Jesaja's 'Bereidt (...) de weg van Jahweh', zet hij 'Bereidt de weg des HEREN' (Grieks: *kuriou*); maar hij bedoelt precies Dezelfde als Jesaja: het Griekse woord *kurios* is de standaardvertaling van Jahweh in het Griekse Oude Testament. Voor Jesaja's 'effent (...) een baan voor onze God ,

zet Lukas 'maakt zijn paden recht'; maar dat betekent niet dat Lukas de profetie op een lager plan brengt om haar te laten slaan op een minder belangrijke figuur: de grammatica bewijst dat het voornaamwoord 'zijn' betrekking heeft op 'de Here' – 'Jahweh' uit de voorafgaande regel; en als men dichtelijk parallellisme in aanmerking neemt, zal men tot dezelfde conclusie komen. Voor Lukas was de bezoeker aangekondigd door Johannes dus niemand anders dan de bezoeker voorzeggd door Jesaja: het is de Here God, Jahweh Zelf, komend tot zijn volk, vleesgeworden in de persoon van Jezus Christus. Men zou nauwelijks het belang van Johannes' bediening van wegbereider voor de komst van zo'n Bezoeker kunnen overschatten.

Maar Lukas is nog niet klaar met Jesaja's beeldspraak. Het oude Hebreeuws luidde: 'en de heerlijkheid des Heren zal geopenbaard worden en alle vlees tezamen zal het zien' (Js40:5). De Septuaginta had een verklarende vertaling gebruikt: 'en de heerlijkheid des Heren zal gezien worden en alle vlees zal de behoudenis van God zien'; en hieruit vindt Lukas het genoeg alleen de tweede van de twee zinsneden te citeren. Voor hem was ongetwijfeld de behoudenis de vorm waarin de heerlijkheid van God speciaal werd geopenbaard door de komst van Jezus; en wij kunnen zijn gedachtengang volgen: 'Johannes kwam de doop van bekering tot vergeving van zonden prediken, zoals geschreven staat: (...) Alle vlees zal de behoudenis van God zien' (3:3,6). Het zal in het Evangelie van Lukas een opvallend thema blijven dat onze Heer het heerlijke en Goddelijke recht bezat om onvoorwaardelijke vergeving van zonden te geven, en dat Hij dit recht gebruikte om mensen behoudenis te schenken (5:20-24; 7:48-50). Maar Jesaja had gezegd dat om de heerlijkheid des Heren te zien de mensen een weg voor Hem moesten bereiden zodat Hij hen kon bereiken; en Johannes (en Lukas de geschiedschrijver) stelden dezelfde voorwaarde: als de mensen de behoudenis van God wilden zien in de vorm van vergeving van zonden, moesten ook zij voor God een toegangsweg bereiden. De naam van die toegangsweg zou 'berouw' zijn. Het zien en genieten van Gods heerlijkheid, behoudenis en vergeving zouden niet automatisch volgen op de lichamelijke komst en aanwezigheid van de vleesgeworden God; slechts zij in wier

hart berouw een toegangsweg had gemaakt, zouden deze Goddelijke geschenken zien en genieten.

Daarom besteedt Lukas nu niet minder dan acht verzen (3:7-14) aan de beschrijving van de moeite en de ijver waarmee Johannes trachtte de mensen te bewegen om de weg te bereiden. Hij wees erop dat het Oude Testament niet alleen had gesproken over de komende Messias, maar ook over de komende toorn (3:7; zie bijvoorbeeld Mt4:1). Vergeving was een dringende noodzaak. Maar evenals nu wilden de mensen het maar liever niet laten komen tot radicaal berouw. Ze gedroegen zich, zo zei hij, als adders bij een bosbrand: trachtend te ontsnappen aan de vlammen maar zonder ook maar het geringste verlangen hun boze aard te laten veranderen. Ze gedroegen zich alsof ze zich, om aan de komende toorn te ontkomen, alleen maar hoefden te onderwerpen aan de louter uiterlijke rite van de doop, zonder enig praktisch bewijs te leveren van waarachtig berouw. Johannes betuigde dat hij hun geen enkele aanwijzing had gegeven van zo'n ontsnappingsweg, wie dat dan ook wèl gedaan mocht hebben (3:7). Ook probeerden ze zich, in plaats van berouw te hebben, te verschuilen achter het feit dat ze lichamelijk afstamden van Abraham, en Johannes moest hen waarschuwen dat lichamelijk nakomelingschap van Abraham niet in de plaats kon komen van berouw, en geen verweer was tegen de komende toorn (3:8). Zoals een boom niet wordt beoordeeld aan de hand van het botanische etiket eraan, maar op grond van het criterium of zijn vruchten goed of slecht zijn, zo zou dat eens met hen gebeuren. Als hun leven slechte vruchten zou blijken te hebben voortgebracht, zouden ze worden omgehakt en in het vuur geworpen, ongeacht wiens kinderen ze waren – tenzij ze berouw hadden, en praktisch bewijs leverden om aan te tonen dat hun berouw echt was.

Verontrust door zijn prediking kwamen verschillende soorten mensen Johannes vragen wat berouw in hun geval zou betekenen (3:10-14). Gewone burgerknechten te horen dat voor hen een werk van berouw zou zijn hun bereidheid om hun levensbehoeften aan voedsel en kleding te delen met mensen die niets hadden. Tollenaars, dat het voor hen betekende dat ze ophielden meer te vragen dan het vastgestelde belastingbedrag. En soldaten, dat ze zouden stoppen met het

afpersen van geld of goederen met geweld, of door mensen vals te beschuldigen; zij moesten tevreden zijn met hun soldij en proviand.

Tot dusver heeft Lukas eerst de Bezoeker voor Wie de weg bereid moest worden geïdentificeerd, en ons daarna getoond wat het bereiden van de weg met zich meebracht. In zijn volgende drie verzen (3:15-17) keert hij terug naar het thema van de onmetelijke grootheid van de komende Bezoeker. Johannes' profetisch gezag en unieke bediening brachten natuurlijk een geweldig groot gevoel van verwachting teweeg onder de mensen, zozeer zelfs dat sommigen zich begonnen af te vragen of Johannes zelf misschien de Christus was. Johannes ontkende dat natuurlijk, maar maakte van de gelegenheid gebruik om de mensen voor te bereiden op het feit dat wanneer de Christus kwam, Deze oneindig veel groter zou zijn dan hij, zoals zou blijken uit zijn onmetelijk verhevener dienst. Hij zou machtiger zijn dan Johannes, maar niet slechts in die zin dat Hij meer zou bezitten van dezelfde macht als Johannes had: de macht van Christus zou van een totaal andere orde zijn dan die van Johannes. Johannes doopte met water; de Christus zou dopen met de Heilige Geest en met vuur (3:16). Daarmee zou de Christus twee dingen doen waarvoor noch Johannes, noch enig ander gewoon mens, hoe aanzienlijk ook, de macht of het gezag had: Hij zou geestelijk leven geven aan hen die berouw hadden en geloofden, en Hij zou de toorn van God voltrekken aan hen die niet geloofden en geen berouw hadden. We weten niet hoeveel Johannes begreep van wat uiteindelijk de doop met de Heilige Geest zou blijken te betekenen; maar hij wist zeker genoeg om te weten dat de Heilige Geest niet een onpersoonlijke macht is, maar God Zelf. Johannes kon berouwvolle mensen in water dopen, in zekere zin kon iedereen dat. Slechts Eén die God was kon mensen in de Heilige Geest dopen, of de Heilige Geest in mensen brengen.

Johannes kon ook – en hij deed het vaak – onboetvaardige zondaars berispen en hen waarschuwen voor de komende toorn (3:7). Maar het was Johannes niet gegeven, en dat wist hij ook, het laatste oordeel uit te oefenen, het uiteindelijke onderscheid tussen de mensen te maken, de tarwe te brengen naar de hemelse graanschuren en de toorn van God uit

te oefenen op het kaf (3:17). Maar een ambt waarvan het zowel dwaasheid als godslastering zou zijn geweest als Johannes het voor zichzelf of enig ander gewoon mens had opgeëist, dat ambt, zo verklaarde hij, zou de komende Bezoeker bekleden.

Uit hetgeen Lukas erover zegt, maken we op dat de manier waarop Johannes' bediening eindigde uiterst betekenisvol, misschien wel symbolisch was. Hij had de komende Bezoeker aangekondigd en de mensen opgeroepen zich gereed te maken om Hem te ontvangen. Herodes weigerde niet alleen om berouw te hebben: hij besloot Johannes tot zwijgen te brengen. Dus sloot hij hem op in de gevangenis. Dat stond gelijk aan het sluiten van de deur voor de Bezoeker nog voor Hij was aangekomen. Later, zo zal Lukas ons ten slotte vertellen (23:8-9), kreeg Herodes naar hij dacht de kans zijn nieuwsgierigheid te bevredigen en de Bezoeker vele vragen te stellen. Maar toen zweeg de Bezoeker.

Deel 2: Christus aan de Jordaan en in de woestijn (3:21-4:13)

En nu komt de Bezoeker aan. Johannes had Hem aangekondigd als niemand minder dan Jahweh, de Schenker van vergeving, de Doper in de Heilige Geest, de laatste Rechter van de mensen, de Uitvoerder van de komende toorn. Dat was natuurlijk allemaal waar, maar het was niet het hele verhaal. Om de verklaring van Wie Hij is volledig te maken, zullen we moeten luisteren naar deel 2. Bij de doop zullen wij horen dat Hij, in een betekenis die uniek is voor Hem, de Zoon van God is. In het geslachtsregister zullen wij horen dat Hij, in een betekenis die voor alle mensen geldt, de zoon van Adam, zoon van God is. En daarna zullen wij in de verzoeking in de woestijn zien hoe Hij aantoonde dat Hij de ware Zoon van God was door zijn niet aflatende trouw aan de essentiële principes van het Zoonschap.

Lukas besteedt slechts twee verzen (3:21-22) aan de doop: opzettelijk elimineert hij of beperkt hij tot een minimum alles behalve die aandachtspunten waarop hij wil dat wij ons concentreren. Die zijn natuurlijk onuitsprekelijk subliem. De dooper wordt niet genoemd: Lukas heeft ervoor gekozen Jo-

hannes' openbare bediening helemaal tot het einde ervan te volgen, vóór hij terugkeert naar de doop van Christus. Hij bedoelt niet het feit te ontkennen of te verhullen dat het Johannes was die doopte, maar de persoon die doopte en zelfs de verrichting van de doop zelfliggen buiten de sfeer van zijn belangstelling. De omstandigheden worden in het kort vermeld: '(...) al het volk werd gedoopt en ook Jezus was gedoopt en bad.' Tot op dat punt zou Hij gewoon één van de vele duizenden hebben kunnen zijn. En toen vond de sublieme gebeurtenis plaats die bekendmaakte en aantoonde dat Jezus geheel uniek was: 'De hemel werd geopend en de Heilige Geest daalde op Hem neer in lichamelijke gedaante als een duif, en er kwam een stem uit de hemel: U bent Mijn geliefde Zoon, in U heb Ik welbehagen gevonden.' Drie feiten worden ons hier meegedeeld, en een ogenblik lang wordt het ons toegestaan slechts drie Personen te zien in hun afzonderlijke, Goddelijke heerlijkheid.

Uit de geopende hemel komen (1) de Heilige Geest en (2) de stem. Beide richten zich op Christus. De Heilige Geest daalt in lichamelijke gedaante op Hem neer als een duif. Waarom een duif? Misschien was het de bedoeling dat we zouden denken aan Noachs duif, die 'geen rustplaats vond voor het hol van haar voet' op de wateren van de zondvloed, en om in contrast daarmee te benadrukken dat de Zoon van God, komend uit de wateren van de doop in de Jordaan, een geschikte rustplaats was voor de Geest van God. Misschien is het ook helemaal niet nodig echo's uit het verleden op te roepen. Bij de komst van de Heilige Geest op Pinksteren (Hd2) symboliseren de tongen als van vuur vanzelfsprekend de van God ingegeven tongentaal, waarvan vermeld staat dat de Heilige Geest die op dat moment gaf aan de discipelen. Dus zou de afdaling van de Heilige Geest als een duif hier heel goed een zinnebeeldige uitdrukking kunnen zijn van de voldoening en het welbehagen van de Vader in de Zoon die de stem uit de hemel tegelijkertijd bekendmaakt. Hoe dit ook moge zijn, de hoofdzaak die we hier moeten vasthouden is Lukas' nadrukkelijke vermelding dat de Heilige Geest neerdaalde in de vorm van een gedaante, dat wil zeggen: zichtbaar. We hebben hier niet te maken met een of andere persoonlijke ervaring in het innerlijk bewustzijn van

Christus, onzichtbaar voor anderen, en slechts bekend omdat Christus er later over vertelde aan zijn discipelen. De uitdrukkelijke essentie van Lukas' relaas is dat het neerdalen van de Heilige Geest van de Vader op de Zoon bij deze gelegenheid opzettelijk zichtbaar werd gemaakt (in Jh1:32-34 wordt van Johannes de Doper vermeld dat hij zei het te hebben gezien). En tegelijk met de zichtbaar gemaakte aanwezigheid van de Heilige Geest wordt die van de Vader hoorbaar gemaakt als Hij verklaart: 'U bent mijn geliefde Zoon, in U heb Ik welbehagen gevonden.' De woorden werden gericht tot de Zoon: 'U bent...' Volgens Mattheüs (3:17) hoorden ook andere mensen die woorden en ze begrepen er terecht uit dat ze betekenden: '*Dit is mijn geliefde Zoon.*' Maar Lukas wenst onze aandacht uitsluitend te concentreren op de drie Personen, opdat we Jezus zouden zien als de Zoon van God in zijn unieke relatie met de Vader en met de Heilige Geest. Hier wordt ons geen dogma van de Drieëenheid gepresenteerd in ingewikkelde, filosofisch-theologische termen, hoe passend en noodzakelijk dat later ook zou worden. Hier is een openbaring uit een open hemel en een bewijs, Goddelijk in zijn verheven eenvoud, van de heerlijke relaties tussen de Personen van de Drieëenheid. Het wijst ons op de unieke betekenis waarin Jezus de Zoon van God is.

Er is natuurlijk nòg een betekenis waarin Hij de Zoon van God was; en Lukas voegt hier, zorgvuldig als altijd in het bewaren van het evenwicht van de waarheid, het geslachtsregister van Christus in, om aan te tonen dat Hij '(...) zoon van Adam, zoon van God' was, dat wil zeggen dat Hij zoon van God was in de betekenis waarin Adam zoon van God was. Jezus was waarachtig mens.² God en mens; niet het een zonder het ander, maar beide. Waarachtig mens, maar niet louter mens.

Hierna gaat Lukas verder met de verzoeking in de woestijn. Het verloop van het verhaal – de zoon van Adam zoon

² Voor de problemen in verband met de details van het geslachtsregister, zie Marshall p.157-165. Welke de juiste oplossing van deze problemen ook moge zijn, het spreekt vanzelf dat Lukas, als hij vastlegt dat Jezus naar men meende de zoon van Jozef was, zijn verslag van de maagdelijke ontvangenis niet vergeet of tegenspreekt.

van God, die wordt verzocht door de duivel in verband met (onder andere) eten – voert ons in gedachten terug naar het verhaal van Adams eten van de boom in ongehoorzaamheid; en dat op zijn beurt werpt meer licht op onze twee fundamentele vragen: Wie is Jezus en waarvoor is Hij gekomen? Hij is de tweede Mens, gekomen om te triomferen waar de eerste mens faalde, voorbestemd in de opstanding het begin en hoofd te worden van een nieuwe mensheid, zoals Adam het begin en hoofd was van de oude. Maar de eerste verzoeking toont het verschil tussen Hem en de eerste mens. ‘Als U Gods Zoon bent,’ zegt de duivel, ‘zeg dan tot deze steen dat hij brood moet worden’ (4:3). Zo’n voorstel zou, onnodig om te zeggen, voor Adam nooit een verzoeking zijn geweest, evenmin als voor wie van ons dan ook. Adam had de macht niet om stenen in brood te veranderen, noch heeft enig mens die sindsdien gehad. Voor Christus daarentegen was de hele hevigheid van de verzoeking gelegen in het feit dat Hij, als Gods Zoon, wel de macht had om als Hij dat wilde stenen in brood te veranderen. Hij gaf, met alle eerbied gesproken, de duivel niet als antwoord: ‘Doe niet zo dwaas; Ik heb geen macht om stenen in brood te veranderen’, maar: ‘Niet van brood alleen zal de mens leven.’ Christus’ antwoord geeft aan dat, hoewel Hij inderdaad de Zoon van God is, Hij ook mens is en zich voorstelt te leven onder de voorwaarden die juist en gepast zijn voor een mens, een zoon van Adam.

En zo werd de eerste overwinning behaald. Het was echter geen overwinning voor een leven van onthouding. Het menselijk leven, wil het werkelijk leven zijn en niet een vorm van levende dood, heeft meer nodig dan brood voor het onderhoud ervan: het is afhankelijk van Gods Woord en van gemeenschap met Hem in liefdevolle gehoorzaamheid aan dat Woord. Adam in de hof van Eden, omringd door elke denkbare soort voedsel, werd in de verleiding gebracht om Gods Woord ongehoorzaam te zijn, was dat ook, en ontdekte dat ongehoorzaamheid tot de dood leidt. Israël in de woestijn moest honger lijden (Dt8:3) en werd toen gevoed met manna om te leren dat de mens niet alleen van brood leeft maar van alles wat uit de mond des Heren uitgaat. Hoewel Christus nu honger heeft na zijn veertig dagen van vasten in de woestijn, onderwerpt Hij Zich gewillig aan het geschreven Woord – ‘Er

staat geschreven' – en weigert te eten zonder Gods Woord gesproken tot zijn hart.

De tweede verzoeking was wat de hevigheid ervan betreft niet zozeer gelegen in de vraag Wie Jezus was als in de macht die de duivel zelf beweerde te bezitten: '(...) al deze macht (...) is mij overgegeven en aan wie ik wil geef ik ze.' We hoeven niet te proberen uit te maken in hoeverre die bewering juist was. Iets ervan was zeker waar. Vergelijk Op13:2, waar de Schrift over het beest zegt: 'En de draak gaf hem zijn macht en zijn troon en groot gezag.' Toegegeven, de uitdrukking 'al deze macht is mij *overgegeven*' toont het onuitroeibare besef aan van de duivel dat hij een schepsel is en zijn macht uiteindelijk ontleent aan de Schepper. Maar in dit feit ligt nu precies de hevigheid van de verzoeking: waarom verleent God aan de duivel zo'n langdurige en schijnbaar succesrijke macht? Waar de eerste verzoeking het geloof in God als de verschafter van de levensbehoeften op de proef stelde, zal de tweede het geloof in God als de morele heerser van het heelal op de proef stellen, en het geloof in zijn beloften dat de Zoon des Mensen en de heiligen (Dn7) de heerschappij over alles gegeven zou worden.

De aanbidding die de satan verlangde, hield vermoedelijk niet die elementen van bewondering en lofprijzing in die de aanbidding van God gewoonlijk inhoudt. Wat de satan verlangde was dat Christus hem zou erkennen als de Allerhoogste en als autoriteit die niet kan worden overwonnen, maar waarmee rekening moet worden gehouden en waarmee een compromis moet worden gesloten. Op die voorwaarden was de duivel bereid om Christus over de hele wereld succes te laten hebben. Vele bewegingen, daarvoor en daarna, zowel politieke als religieuze, hebben op die voorwaarden succes en macht gekocht, terwijl ze hun houding rechtvaardigden op gronden van opportuniteit of realisme of noodzaak. Het gevolg ervan is geweest dat ze de mensheid, ondanks veel schijnbare vooruitgang, de gevangene maakten van demonische krachten van kwaad, zowel in persoonlijke levens als in sociale en politieke instellingen. Christus citeert opnieuw de Schrift als de gezaghebbende uitdrukking van Gods absolute autoriteit (4:8) en weigert te knielen voor wie dan ook behalve God. In de verborgenheid van Gods bedoelingen en rege-

ring van het heelal zou deze weigering Christus het kruis kosten; maar ze zou voor de mensheid het uitzicht op vrijheid teweegbrengen, waarover we Hem al gauw zullen horen spreken als Hij zijn openbare dienst aanvangt (4:18).

De derde verzoeking was wat de hevigheid ervan betreft opnieuw gelegen in het feit dat Jezus de Zoon van God was, maar ook in de beslistheid die Hij had getoond om de Heilige Schrift te vertrouwen en God te gehoorzamen. Daarom citeerde de duivel een Schriftplaats die beloofde dat de Messias door engelen zou worden bewaard, en hij daagde Christus uit niet alleen te vertrouwen op die belofte, maar een bewijs van dat vertrouwen te geven door ernaar te handelen. De verzoeking was uitermate geraffineerd. We herinneren ons hoe Johannes de Doper er terecht bij het volk op aangedrongen had dat het geen zin had om alleen maar te beweren dat ze kinderen van Abraham waren: ze moesten iets doen, ze moesten praktisch bewijs leveren van de geldigheid van hun bewering. Bovendien heeft voor de vrome geest de uitdaging om op Gods Woord te vertrouwen en in het geloof voorwaarts te gaan een sterke bekoring, en weigering, of aarzeling zelfs, om te handelen kan lijken op gebrek aan geloof. Maar Christus doorzag het bedrog: het was in feite niet een uitdaging om op God te vertrouwen, maar om Hem te verzoeken, niet om zijn Zoonschap te bewijzen, maar er misbruik van te maken. Er was geen woord gekomen van God dat Christus gebod van de tempel af te springen; er was geen noodzaak in verband met Gods werk of een menselijke behoefte die het vereiste. Het enige motief om het te doen zou eigenwaan zijn, of het verlangen God op de proef te stellen om te zien of Hij zijn belofte zou houden; en de Schrift verbiedt de mens God op die manier op de proef te stellen. God hoeft Zich niet te bewijzen; over zijn trouw bestaat geen twijfel die opgeheven moet worden door Hem een examen af te nemen. Van de tempel af te springen zou betekend hebben dat Jezus het initiatief zou hebben genomen en God in een situatie zou hebben gedwongen waarin Hij geen andere keus zou hebben gehad dan Zich erachter op te stellen om een ramp te voorkomen, of anders te zijn beschuldigd van ontrouw als Hij dat niet gedaan had. Dat zou de rollen van mens en God, en van Zoon en Vader, hebben omgekeerd. Sa-

tans eis een daad te stellen als bewijs van Christus' Zoon-schap was vals, en Christus weigerde. De duivel slaagde er zodoende alleen maar in aan te tonen dat Jezus werkelijk de waarachtige Zoon van God was.

Deel 3: Christus in Nazareth (4:16-30)

Op het eerste gezicht is het opmerkelijk dat Lukas voor zijn eerste belangrijke voorbeeld van Christus' openbare dienst een voorval heeft gekozen waarbij de reactie van de mensen zo vijandig was, en hun oordeel over zijn aanspraken zo absoluut negatief. Toegegeven, Lukas geeft nauwkeurig weer dat vóór Christus deze negatieve reactie in Nazareth onder-vond, Hij heel goed ontvangen was in heel Galiléa (4:14-15); en hij brengt de verwerping in Nazareth onmiddellijk weer in evenwicht met de goede ontvangst in Kapernaüm (4:31-43). Maar toch: waarom stelt hij het gebeurde in Nazareth zo op de voorgrond?

Eén reden zou kunnen zijn dat de prediking in Nazareth het programma volgde. Zij is daardoor een geschikte inlei-ding op de openbare dienst van Christus. Om Zichzelf en zijn zending te identificeren, citeerde Hij Js61:1-2 en 58:6, en dit brengt in herinnering de manier waarop Lukas Johannes en zijn zending identificeerde in 3:4-6 door een soortgelijk citaat uit Jesaja. Het is een essentieel punt in het Evangelie dat noch Johannes noch Jezus gekomen was om een of andere nieuwe godsdienst of beweging te stichten waarvan niemand ooit gehoord had. Beiden beweerden de vervulling te zijn van het Schriftuurlijke, profetische programma. Natuurlijk zou geen enkel mens met verantwoordelijkheidsgevoel Christus' bewering aannemen zonder het bewijs ervoor te hebben onderzocht. De mensen van Nazareth echter kwamen tot de conclusie dat het bewijs ontoereikend was en de bewering vals. Met het vastleggen van hun conclusie bedoelt Lukas natuurlijk niet te zeggen dat hij toegeeft dat het een juiste conclusie was; maar na aan de conclusie zo'n sterke rucht-baarheid te hebben gegeven zal Lukas zich vermoedelijk veel moeite geven om ons te laten zien waarom zij onjuist was.

Voor we echter gaan bezien waarom de mensen van Naza-reth de bewering verwierpen, moesten we eerst maar eens

nauwkeurig overwogen wat die bewering was. In de eerste plaats beweerde Christus de gezalfde Knecht des Heren te zijn: 'De Geest van de Here is op Mij, doordat Hij Mij heeft gezalfd (...)' (4:18). In de tweede plaats beschreef Hij zijn zending als één van prediking: '(...) om aan armen het evangelie te verkondigen.' Arm in welke betekenis? Er is geen reden waarom het woord niet onder andere zou slaan op de armen in geldelijk opzicht; maar het zal zeker ook slaan op armoede in andere betekenissen. In zijn toespraak noemt de Heer twee mensen die in het verleden Gods genade hadden ondervonden: de ene was een arme weduwe (4:26), maar de andere was een bijzonder rijke edele, de aanvoerder van de Syrische legers, wiens armoede niet gelegen was in geldgebrek maar in zijn volkomen hulpeloosheid tegenover de meelaatsheid (4:27). En om niet verder te gaan dan het volgende hoofdstuk, 5:27-30: sommigen van de eersten die baat vonden bij het evangelie waren de geldelijk rijke tollenaars. Hun armoede was moreel en geestelijk. Dit is in feite het patroon in het hele evangelie: de term 'arm' slaat op allerlei soorten armoede, maar duidt bovenal aan de geestelijke armoede waaraan allen in gelijke mate lijden.

Waaruit bestond het goede nieuws voor de armen dan wel? Vermoedelijk zullen de volgende zinnen en bewoordingen van het citaat het ons vertellen. Eén element, 'loslating', krijgt dubbele nadruk: '(...) aan de gevangenen loslating (...) om verbrokenen heen te zenden in vrijlating.' Het Griekse woord voor loslating of vrijlating is *aphesis*. Het erbij behorende werkwoord heeft een heel scala van betekenissen: 'wegzenden', 'ontslaan', 'laten gaan', 'vrijlaten', 'toelaten', en dan nog de bijzondere betekenis van 'vergeven', daar iemand vergeven betekent: hem ontheffen van zijn schuld of schulden, zijn verplichtingen of zijn verdiende straf. Het zelfstandig naamwoord *aphesis* kan betekenen 'vrijlating', 'ontslag', 'bevrijding' in algemene zin, of anders 'vergeving'. De betekenis ervan in deze passage zal afhangen van de betekenis waarin de uitdrukkingen 'gevangenen' en 'verbrokenen' werden bedoeld. Laten we daarom opmerken dat het woord voor 'gevangene' in het Grieks (*aichmalootos*) letterlijk een oorlogsgevangene aanduidt. Het is niet een woord dat men zou gebruiken voor iemand die in de gevangenis zit voor een mis-

daad of voor een politieke overtreding (dat in nieuwtestamentische taal *desmios* zou zijn). Hieruit volgt daarom dat onze Heer het woord niet in zijn letterlijke betekenis kan hebben gebruikt in de synagoge van Nazareth. Hij verklaarde dat de belofte van Jesaja die dag werd vervuld in de oren van zijn gehoor: aan gevangenen werd vrijlating aangeboden. Het is duidelijk dat Hij niet sprak over letterlijke oorlogsgevangenen. In overdrachtelijke zin daarentegen zijn er volop voorbeelden in het Evangelie waar Christus vrijheid schonk aan mensen die gevangenen waren van hun schuld (7:41-50), van de verpletterende en pijnigende macht van de satan (8:26-39), van de liefde tot geld (bijv. 19:1-10), enzovoorts. We moeten daarom concluderen dat dit de betekenis was waarin Hij sprak van gevangenen.

Het andere element in het evangelie voor de armen was het aanbod aan de blinden van het herkrijgen van het gezicht. Het is duidelijk dat dit aanbod inhield het letterlijk gezichtsvermogen aan de lichamelijk blinden, daar verschillende gevallen van genezing van blinden staan opgeschreven in het Evangelie (7:21, 18:35-43). Maar weer is het onmogelijk te denken dat het aanbod beperkt bleef tot de blinden in deze letterlijke betekenis. Wat voor soort plan zou dat wel zijn geweest dat bekendmaakte dat het om deze twee hoofdzaken ging: vrijheid van letterlijke oorlogsgevangenen, en lichamelijk gezichtsvermogen voor blinden? Als men het echter in geestelijke zin opvat, was het dubbele aanbod een toepasselijke samenvatting van het evangelie, zoals ook blijkt uit het feit dat dezelfde twee elementen, uitgedrukt in andere woorden, opnieuw opduiken in andere samenvattingen van het evangelie door andere predikers. Daar is bijvoorbeeld Paulus, zoals opgetekend door Lukas, die zijn zending uitlegt voor Agrippa: '(...) om hun ogen te openen, opdat zij zich bekeren van de duisternis tot het licht [d.w.z. voor de blinden het herkrijgen van het gezicht], en van de macht van de satan tot God, opdat zij vergeving [*aphesis*] van zonden [d.w.z. voor de gevangenen vrijlating] en een erfdeel onder de geheiligden ontvangen (...)' (Hd26:18). Opgevat in de geestelijke betekenis was het aanbod bovendien onmiddellijk van toepassing op het gehoor in de synagoge te Nazareth en wel op een zeer onrust verwekkende manier, zoals we straks zullen zien.

Het laatste element in het programma had te maken met Gods tijdschema. Jesaja's profetie had voorzeggd dat de gezalfde Knecht des Heren 'een jaar van het welbehagen des Heren' zou uitroepen, en 'een dag der wrake van onze God' (61:2); en het is er Lukas duidelijk om te doen dat wij precies begrijpen hoeveel van dit programma in vervulling ging op die dag in Nazareth. Hij schildert het tafereel tot in treffende bijzonderheden. Christus staat op om voor te lezen; de dienaar overhandigt Hem de boekrol; Hij zoekt de passage in Jesaja op en leest haar voor tot Hij komt bij deze dubbele zinsnede; Hij leest het eerste deel ervan voor tot en met 'een jaar van het welbehagen des Heren', stopt middenin de zin en rolt, met de ogen van allen in de synagoge op Hem gevestigd, de boekrol weloverwogen weer op, geeft hem terug aan de dienaar, gaat zitten, en begint met te zeggen: 'Heden is dit Schriftwoord in uw oren vervuld.'

Voor veel mensen, in het bijzonder voor hen die in Hem geloofden, betekende dit een schok en een teleurstelling, speciaal toen ze ontdekten wat dat zou betekenen. Johannes de Doper, zo herinneren we ons, had aangekondigd dat de Christus twee dingen zou doen: Hij zou niet alleen Gods Heilige Geest schenken aan hen die geloofden; maar Hij zou ook het kaf met onuitblusbaar vuur verbranden (3:16-17). Deze verwachting was juist: Christus zal eens de toorn van God volvoeren (2Th1:7-10). Johannes' teleurstelling schijnt echter veroorzaakt te zijn door het onjuiste idee dat Christus er onmiddellijk toe zou overgaan een eind te maken aan het kwaad en degenen die geen berouw hadden te vernietigen. In de naam van de komende Christus had Johannes de zonden van Herodes aan de kaak gesteld, en Herodes, die geen berouw had, had Johannes in de gevangenis geworpen. Johannes had daarom blijkbaar verwacht dat Christus Herodes zou komen kastijden en hem bevrijden; en toen Christus niets ondernam om dat te doen, was Johannes teleurgesteld (7:18-23), en moest hem worden verzekerd dat de vervulling van het profetisch programma niet had gefaald, was gestaakt of fout gelopen. Het was niet zo dat het kwaad zo sterk verschanst zat en Christus en zijn volgelingen zo weinig in getal en zo zwak waren dat het op dat moment nog niet verstandig was Herodes aan te vallen en te trachten zijn

macht te breken. Christus was helemaal niet van plan Herodes' politieke macht omver te werpen teneinde Johannes' gevangenisdeur te openen, of om het oordeel uit te voeren over Herodes of enig ander slecht mens. Hij was gekomen om het jaar van het welbehagen des Heren in te stellen, waarvan het doel was het verkondigen van het evangelie en het verschaffen van een manier om te ontsnappen aan de komende toorn. Pas als dat jaar voorbij was – en Gods genadige lankmoedigheid zou ervoor zorgen dat het een zeer lang jaar werd – zou de betrekkelijk korte maar hevige dag van de wraak komen.

Dat waren de aanspraak en het programma van de Heer. De toehoorders moesten toegeven dat uit zijn woorden verwondering wekkende genade sprak; maar daar stond tegenover dat Hij voor hen, zijn bloedverwanten, vrienden en buren, uiteindelijk niets meer was dan de zoon van Jozef (4:22). En waar zou Hij voldoende bewijs vandaan halen om de verbijsterende aanspraak te staven die Hij zojuist had gemaakt?

Christus las hun gedachten. 'Zeker zult u,' zo zei Hij, 'deze vergelijking tot Mij zeggen: Dokter, genees uzelf.' Het is volkomen duidelijk wat ze bedoelden met hun onuitgesproken spreekwoord: het was hun verdediging tegen de beschuldiging van ongeloof. Ze geloofden Hem niet, dat gaven ze toe. Maar dat was niet hun schuld, maar de zijne, omdat Hij geen toereikend bewijs leverde. Daar moest Hijzelf iets aan doen. Het had geen zin hen te verwijten dat ze Hem niet geloofden; ze waren bereid om te geloven als Hij hun voldoende bewijs leverde. Daar moest Hijzelf voor zorgen. Ze hadden gehoord dat Hij vele wonderbaarlijke dingen had gedaan in Kapernaüm. Maar dat was niet genoeg; als Hij wilde dat ze zijn beweringen geloofden, moest Hij de waarheid ervan bewijzen door nog veel meer van zulke werken te doen in zijn vaderstad.

Zo uitgedrukt (en let u erop dat het Christus Zelf was die het zo uitdrukte!) lijkt het argument van het volk uitermate redelijk. Had Johannes niet op precies dezelfde manier tegen het volk betoogd dat het tot niets diende om alleen maar te zeggen dat ze Abrahams ware kinderen waren en berouw hadden, maar dat ze praktisch bewijs moesten leveren dat hun bewering echt was? Het zou daarom heel vreemd zijn als

Christus, zoals sommige commentatoren schijnen te denken, niet alleen weigerde hun het bewijs te geven waarom ze zo begrijpelijkerwijs vroegen, maar in plaats daarvan vele dingen zei die strikt genomen niet terzake deden en alleen maar dienden om hen zo kwaad te maken dat ze het niet meer konden verdragen. In werkelijkheid was hetgeen de Heer zei wel degelijk relevant, en niet kwetsend. Het was een poging om hen in de eerste plaats te doen inzien dat het soort bewijs waarom ze vroegen niet het soort bewijs was dat ooit zijn aanspraken zou kunnen staven; in de tweede plaats dat het bewijs dat hun volkomen zekerheid kon geven direct voor hen beschikbaar was; en in de derde plaats dat het niet van Hem, maar van hen afhing of ze hun voordeel deden met dat beschikbare bewijs. Om hun eigen beeldspraak te gebruiken: als dokter kon Hij hen genezen, en hun daaruit resulterende goede gezondheid zou onweerlegbaar bewijs zijn dat het waar was wat Hij van Zichzelf beweerde; maar of ze zouden willen toegeven dat ze ziek waren en genezing nodig hadden, en of ze Hem zouden willen toestaan hen te genezen en hun zo het gewenste bewijs te leveren, moesten zijzelf beslissen, en niet Hij.

Zo herinnerde de Heer hen in de eerste plaats aan de geruchten van zijn wonderen in Kapernaüm. Die hadden hun al objectief en sterk bewijs geleverd dat zijn aanspraak geen onzin was, maar onvervalste waarheid bevatte. Het eenvoudig herhalen van het leveren van dat soort objectief bewijs in Nazareth zou de zaak niet verder hebben gebracht.

In de tweede plaats wees Hij hen erop dat de moeite die ze ermee hadden om zijn aanspraak te accepteren niet slechts voortkwam uit gebrek aan objectief bewijs. Er was nog een andere factor bij betrokken, een subjectieve psychologische moeilijkheid, die zo algemeen erkend was dat ze was uitgedrukt in een gangbaar gezegde: geen profeet is aange-naam in zijn vaderstad (4:24).

Deze moeilijkheid had niets te maken met de deugdelijkheid van het bewijs. Ze had ook niets te maken met logica. Het was een ongerijmde – of tenminste een niet-rationele maar instinctieve – gevoelsmatige vooringenomenheid. Het zou moeilijk voor hen zijn deze vooringenomenheid te overwinnen; maar die moeilijkheid lag bij hen, niet bij Hem. Ze

zouden het bestaan ervan moeten inzien, en haar overwinnen, wilden ze ooit het bewijs eerlijk onder ogen zien. Als ze de vooringenomenheid niet in zichzelf herkenden, kon hun aanklacht dat het bewijs ontoereikend was slechts rationalisering van hun vooringenomenheid zijn.

In de derde plaats citeerde Christus een paar oudtestamentische geschiedenissen – maar op dit punt moeten we heel voorzichtig zijn, daar vele commentatoren het moeilijk vinden de toepasbaarheid in te zien van de twee verhalen op de kwestie van de vraag naar bewijs van de toehoorders die Christus geacht werd te bespreken. Sommigen hebben zelfs beweerd dat de verhalen niets te maken hebben met de voorafgaande discussie: Lukas heeft alleen maar tamelijk slecht knip- en plakwerk gedaan met zijn bronnen en hier een paar verhalen ingevoegd die oorspronkelijk niets te maken hadden met de gebeurtenissen in Nazareth. Anderen, die opmerken dat Christus nadruk legt op het feit dat in beide verhalen Gods profeet werd gezonden om zegen te brengen aan heidenen en niet aan Israëlieten, denken dat Christus de bekrompenheid van zijn Joodse toehoorders bekritiseerde. Deze verklaring is zeker beter dan de eerste, omdat ze een redelijke gedachtengang aan de hand doet; Jezus verdedigt Zich hier tegen de weigering van de Joden om in Hem te geloven door deze twee oudtestamentische verhalen te gebruiken als een soort profetie om te voorzegggen dat in Hem, hoewel verworpen door zijn volksgenoten, eens zal worden geloofd door miljoenen heidenen. Maar deze uitleg raakt toch niet de kern van de zaak. De toehoorders klaagden dat het bewijs voor zijn aanspraak ontoereikend was. Het zou beslist niet voldoende geweest zijn als Hij had geantwoord: 'Het doet er niet toe; miljoenen heidenen zullen het geloven, net als heidenen in het verleden Gods profeten hebben geloofd toen Israël dat niet deed.' De vraag waarom het ging was op welke gronden de heidenen in het verleden geloofden en op welke gronden de miljoenen heidenen in de toekomst zouden geloven. Als de Joden van Nazareth het bewijs ontoereikend vonden om in te geloven, hoe zou het dan wèl toereikend zijn voor het geloof van de heidenen? Waren heidenen slechts goedgelovige sufferds? Het is duidelijk dat we het verwijzen van Christus naar deze twee oudtestamentische

verhalen ernstig moeten nemen en ze nauwkeurig moeten bestuderen.

Toen de weduwe van Sarepta Elia ontmoette, had ze hem nooit gezien voor zover we weten (1Kn17:8-16); en wat hij van haar verlangde was in zekere zin buiten alle proporties. Ze had nog maar één handvol meel, maar toch stond hij erop dat zij eerst een koek maakte voor hem. Hij voegde er natuurlijk aan toe dat als ze dat eerst deed en hem de koek gaf, haar voorraad meel daarna op wonderbaarlijke wijze in stand zou blijven. Maar ze moest haar handvol meel eerst opgebruiken om voor hem een koek te maken. Waarom geloofde ze hem eigenlijk? Hij beweerde een profeet te zijn, maar welk bewijs had ze dat zijn bewering waar was? Als ze geleken had op de mensen van Nazareth, zou ze hebben geëist dat Elia eerst een wonder deed – het op wonderbaarlijke wijze vullen van haar pot zou een heel geschikt wonder geweest zijn – en dan zou ze hem geloven en een koek voor hem maken. Maar Elia zei uitdrukkelijk dat het andersom moest. Zonder enig bewijs behalve Elia's plechtige belofte in Gods naam, moest ze haar laatste beetje meel gebruiken om eerst voor hem een koek te maken, en dan, zo zei hij, zou het wonder gebeuren.

Gelukkig geloofde ze hem wèl, maakte de koek, en het wonder gebeurde: zij en haar zoon werden voorzien van voedsel voor de rest van de hongersnood. Ze had de proef op de som genomen dat Elia te vertrouwen was. Ze had nu onomstotelijk bewijs. Maar wat bracht haar er eigenlijk toe hem meteen te vertrouwen? Het antwoord is eenvoudig: het was het besef van haar diepe armoede en haar noodlottig gebrek aan redmiddelen. Als ze weigerde hem te geloven, zou ze haar laatste handje meel voor zichzelf en haar zoon bewaren, ze zouden het opeten, en binnen een paar dagen dood zijn. Als ze haar laatste beetje aan Elia gaf en hij een bedrieger zou blijken te zijn, wat zou dat er dan nog toe doen? Ze zou hoogstens een paar uur eerder sterven. Als ze hem vertrouwde en hij betrouwbaar zou blijken, zouden haar zoon en zij gered zijn. Eigenlijk maakte haar diepe armoede het makkelijk voor haar om de realiteit van de situatie in te zien. Als ze nog een halve pot meel had gehad toen ze Elia tegenkwam, zou ze misschien in de verleiding zijn gekomen te weigeren

het risico te nemen om hem te vertrouwen, in de ijdele hoop dat ze met haar halve pot meel op de een of andere manier het eind van de hongersnood zou halen.

Het is niet moeilijk de toepasselijkheid van het verhaal op de toehoorders in Nazareth te zien. Ze verlangden bewijs dat Christus' bewering waar was. Christus zei dat er afdoend bewijs direct beschikbaar was. Wat was eigenlijk zijn aanspraak? Die was dat Hij was gekomen, als Gods gezalfde Dienstknecht, om verlossing, vergeving, bevrijding van schuld en geestelijke slavernij te geven aan mensen die geestelijke gevangenen waren, arm en zonder redmiddelen. Als ze arm en zonder redmiddelen waren, hoefden ze slechts een beroep op Hem te doen en zou Hij hun aantonen in hun eigen, persoonlijke subjectieve ervaring, dat zijn aanspraak waar was. Ze hoefden zich alleen maar tot Hem te wenden. Als Hij een bedrieger zou blijken te zijn, zouden ze nog niets verloren hebben.

Maar daar lag natuurlijk de moeilijkheid; ze waren niet arm, althans niet in eigen ogen. Ze waren fatsoenlijke, geestelijk rijke mensen, goede ouders, loyale burgers, eerlijke kooplui, trouwe bezoekers van de synagoge. Zijn bewering dat Hij de Messias was, gekomen om alles in de wereld recht te zetten, was al bizar genoeg voor een jongeman die ze vanaf zijn vroegste jeugd hadden gekend; maar ze waren bereid het objectieve bewijs van nog meer wonderen te overwegen als Hij kon herhalen wat Hij, naar men zei, had gedaan in Kapernaüm. Maar er was niet zo'n dringende persoonlijke noodzaak voor hen. Te suggereren dat er een parallel of toepasselijkheid voor hen verbonden was aan het verhaal van deze heidense weduwe – dat was een belediging. Dacht Hij nu echt dat zij, zijn tantes en ooms, zusters, broers, neven en nichten, vrienden en burenen, zouden toegeven dat ze moreel en geestelijk arm waren, onvolwaardig en reddeloos, en dat ze zich zouden wenden tot Hem als hun enige hoop? Het was uitermate vernederend en beledigend.

Maar dat was de reden waarom het verhaal van Naäman zo toepasselijk was; want toen Naäman hoorde wat Elisa had gezegd dat hij moest doen om van zijn melaatsheid af te komen, voelde hij zich zo vernederd dat hij eerst wegging in woede (2Kn5:9-14). Wat bracht hem ertoe dat hij van gedach-

ten veranderde en zich onderwierp? Het simpele maar harde feit dat hij melaats was. Zijn dienaren wezen hem erop dat, hoewel het vernederend was dat men hem vroeg zoiets onwaardigs te doen als zich te baden in de Jordaan, het toch beter was het maar te doen en genezen te worden, dan de melaatsheid te laten voortwoekeren en uiteindelijk de vernederingen te ondergaan die de voortschrijdende ziekte met zich mee zou brengen.

Maar de toehoorders in Nazareth hadden er genoeg van. Dat Hij hun zei dat ze geestelijk blind, reddeloos en doodarm waren was erg genoeg; maar om nu te horen dat ze minder wijs waren dan deze heidense melaatse was onverdraaglijk. Ze probeerden Christus te doden.

Nu kunnen we misschien begrijpen waarom Lukas het gebeuren in Nazareth zo op de voorgrond heeft gesteld. Het was in de eerste plaats een belangrijke uiteenzetting van hetgeen waarop de Heer aanspraak maakte. Maar Lukas beseftte dat het niet voldoende was slechts die aanspraak te maken: er moest bewijs zijn om haar te verdedigen. Ongetwijfeld vond hij het treurig te moeten vertellen dat Christus' eigen bloedverwanten en stadgenoten de aanspraak verwierpen; maar het was ook belangrijk dat hij Theófilus en ons zou kunnen aantonen op welke gronden ze haar verwierpen. Het is mogelijk dat de mensen van Nazareth zijn gebleven bij hun redenering dat het was omdat het bewijs ontoereikend was; we kunnen nu begrijpen dat het weinig te maken had met de ontoereikendheid van het bewijs, maar alles met hun weigering hun ware geestelijke toestand onder ogen te zien, met andere woorden: hun weigering om berouw te hebben. Ze konden niet begrijpen dat Jozefs zoon de Messias was. Maar Jesaja had dan ook gezegd, en Johannes de Doper had het herhaald, dat als de mensen de heerlijkheid des Heren wilden zien als Hij kwam, en de heerlijkheid van zijn verlossing, ze een toegangsweg voor Hem moesten bereiden.

Deel 4: Christus in Kapernaüm (4:31-43)

Voor het laatste deel van zijn 'Begin van het optreden van de Zoon van God' heeft Lukas praktisch dezelfde stof gekozen als die welke Markus heeft opgeschreven in zijn eerste hoofd-

stuk, 1:21-39. Het feit dat de stof van Lukas dezelfde is als die van Markus betekent natuurlijk niet dat niet alles wat in dit deel staat moet worden toegeschreven aan Lukas in dezelfde mate als de stof van deel 3 bijvoorbeeld, die uitsluitend bij hem vermeld staat. Als Lukas stof overneemt uit welke bron dan ook, maakt hij door die beslissing die stof de zijne. Als hij hetzelfde zegt als Markus, is dat omdat hij hetzelfde wenst te zeggen als Markus. Als hij bepaalde punten in de stof nadruk wenst te geven, meer dan Markus doet, voelt hij zich beslist vrij om dat te doen, zoals we al eerder hebben gezien. Het is nu onze taak zo mogelijk aan het licht te brengen waarom Lukas deze stof heeft gekozen om zijn inleidend verslag van Wie Jezus was en wat Hij kwam doen af te ronden.

Deel 4 dan vertelt ons dat toen Christus naar Kapernaüm was gegaan, Hij leerde in de synagoge (4:31), zoals Hij had gedaan in Nazareth. Maar bij deze gelegenheid horen we de inhoud van zijn toespraak niet. In plaats daarvan concentreert Lukas zich op het gezag van zijn prediking en de uitwerkingen; en van de verschillende uitwerkingen van zijn dienst concentreert Lukas zich weer meer op de ene dan op andere: zijn macht over boze geesten. In de synagoge wierp Hij een onreine geest uit bij iemand, en dat vormt voor Lukas het belangrijkste thema (4:33-36). Nadat Hij de synagoge had verlaten, ging Hij naar het huis van Petrus en genas daar diens schoonmoeder (4:38-39), en later die avond genas Hij een groot aantal mensen van allerlei (niet nader aangeduide) ziekten (4:40). Maar daarop keert Lukas weer terug naar Christus' macht over demonen en wijdt daar nog een heel vers aan (4:41). Het is duidelijk dat voor Lukas de tegenstand van demonen en Christus' overwinning daarover, in zijn dienst niet iets bijkomstigs was, maar tot de kern ervan behoorde. De nadruk in deel 4 is op zichzelf genoeg om dit aan te tonen; maar als we ons herinneren wat ons zo kort geleden verteld is in deel 2 over Satans aanval op Christus in de verzoeking in de woestijn, is er geen twijfel meer mogelijk. Als we deze kwestie van Christus' macht over demonen overwegen, zullen we in feite ontdekken dat de hoofdthema's die in hoofdstuk II hebben gedomineerd, er door bijeengebracht worden: de aard en het doel van Christus' zending,

het gezag van het Woord, de identiteit van Jezus en het bewijs voor zijn aanspraken.

Eerst dan de aard en het doel van zijn zending. In de verzoeken had Satans poging om de Zoon van God te verleiden gefaald; nu in deel 4 zien we de Zoon van God in de aanval gaan.

Lukas verhaalt hoe de door een demon bezetene in de synagoge van Kapernaüm luidkeels uitriep: 'Ach, wat hebben wij met U te maken, Jezus, Nazaréner? Bent U gekomen om ons te verderven? Ik weet Wie U bent: de Heilige van God' (4:34-35). Het was een retorische vraag; maar als we haar moesten beantwoorden, zouden we heel goed de woorden van Johannes kunnen gebruiken: 'Hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken van de duivel zou verbreken' (1Jh3:8). Het is op dit niveau van geestelijke oorlogvoering dat de slag om het behoud van de mens uiteindelijk moest worden uitgevochten.

Het zou natuurlijk onjuist, dwaas en gevaarlijk zijn om te suggereren dat ieder mens is bezeten van een of andere demon. Bezetenheid is volgens het Nieuwe Testament een extreme vorm van geestelijke slavernij. Daar staat tegenover dat het de schrijvers van het Nieuwe Testament ernst is als ze verklaren dat iedere niet-wedergeborene in een zeer reëel opzicht onder de macht van de satan is (zie bijv. Hd26:18; 2Ko4:3-4; Ef2:2; Kol1:13; 1Pt2:9), dat zijn ogen moeten worden geopend voor dat feit, en dat hij Christus moet toelaten hem uit zijn geestelijke duisternis en slavernij te brengen tot de vrijheid van Gods licht. En het was natuurlijk daarover dat Christus sprak toen Hij in Nazareth verklaarde dat Hij gekomen was om aan de gevangenen vrijlating te brengen en aan de blinden het gezicht. Zijn toehoorders konden niet alleen niet zien dat Hij de Messias was, maar ze werden in feite woedend en trachtten Hem in razernij te doden. Het was maar al te duidelijk bewijs dat ze gevangenen van de satan waren, blind voor hun eigen toestand en voor waar hun redding lag. Als dergelijke mensen ooit bevrijd moesten worden, zou Christus de macht van de satan over hen moeten breken.

In deze grote geestelijke oorlogvoering waren twee zaken uiterst belangrijk: het gezag van het Woord van God, zowel

geschreven als verkondigd, en de identiteit van Jezus. De eerste drie delen hebben onverbiddelijk het gezag van het Woord benadrukt, de noodzaak het te gehoorzamen, en het strategische belang van de verkondiging ervan (3:2,3-4; 4:4,8,12,15,16-21). Nu neemt deel 4 het verhaal op. Het toont ons Christus uitgaande tot de strijd tegen geestelijke krachten. Hoe zal Hij te werk gaan? Welke wapens, welke methodes zal Hij gebruiken? Het was, zegt Lukas, terwijl 'Hij leerde op de sabbatten. En zij stonden versteld over zijn leer, want zijn woord was met gezag' (4:32) dat de man met een boze geest het uitschreeuwde omdat hij de hogere macht van Christus herkende. Het is voor Lukas niet genoeg het feit op te schrijven dat Christus de demon uitwierp: Lukas vindt het van belang ons ook de uitwerking op de toehoorders te geven: 'En er kwam verbazing over allen; en zij spraken tot elkaar en zeiden: Wat is dit voor een woord? Want met gezag en kracht gebiedt Hij de onreine geesten en zij gaan uit!' (4:36). De nadruk moet wel opvallen. In de verzoeking in de woestijn had Christus het schijnbare gezag dat de duivel Hem aanbood van de hand gewezen en alles ingezet op het gezag van het geschreven Woord van God. Nu oefent Hij triomferend het gezag van God Zelf uit door zijn eigen gesproken woord. En niet alleen tegen demonen; want als Lukas boekstaft hoe Christus Petrus' schoonmoeder bevrijdde van haar koorts, herhaalt hij eenvoudig de uitdrukking die hij gebruikt voor Christus' manier van doen met de demonen: 'Hij *bestrafte* de koorts' (4:39, en vgl. 4:35 en 41).

De boodschap van deel 4 is duidelijk. We weten natuurlijk dat Christus voor de redding en verlossing van de mensheid later een andersoortige strijd zou moeten voeren op Golgotha. Maar dat doet niets af aan de belangrijkheid van het punt dat deel 4 beoogt: in de strijd voor de bevrijding uit de macht van de satan is de allereerste tactiek de verkondiging van het in de hoogste mate en absoluut gezaghebbende Woord van God. En daaruit volgt dat het verwaarlozen van de prediking van dat Woord, of in ieder geval het zaaien van twijfel bij de mensen wat het gezag en de betrouwbaarheid ervan betreft, gelijk staat met het in de kaart spelen van de satan en met het helpen instandhouden van hun onderwerpenheid aan hem. Het was zijn besef dat het van het hoogste

belang was om het Woord aan zoveel mogelijk mensen te prediken, zo zegt Lukas (4:42-44), dat maakte dat Christus Kapernaüm verliet, ondanks zijn populariteit daar, om elders te gaan prediken.

De tweede zaak van zeer groot belang in de strijd tegen geestelijke boosheid is de identiteit van Jezus. Tweemaal wordt ons verteld (4:34 en 41) dat demonen als ze uit hun slachtoffers gingen, schreeuwden dat ze in Jezus de Christus, de Zoon van God, herkenden. Steeds bracht Christus hen tot zwijgen. Op het eerste gezicht is dat misschien verwonderlijk. In dit hele hoofdstuk heeft de kwestie van de noodzaak van bewijs om aan te tonen Wie Jezus is, erg op de voorgrond gestaan. We zouden daarom misschien hebben verwacht dat Jezus de aandacht van de mensen zou vestigen op het getuigenis van deze verslagen demonische machten. Maar natuurlijk deed Hij dat niet. In de loop van de grote strijd zeggen de satan en zijn demonen misschien soms om tactische redenen wel iets wat waar is – bij de derde verzoeking citeerde de satan zelfs de Schrift – of ze worden misschien tegen hun wil gedwongen iets te zeggen wat waar is; maar ze zeggen dat nooit uit trouw aan de waarheid of met enige bedoeling de mensen ertoe te brengen de waarheid te geloven.

De Waarheid is uiteindelijk een Persoon; in de grote oorlogvoering door alle eeuwen is zijn identiteit van het hoogste belang. Uiteindelijk zijn slechts zij te vertrouwen die uit loyaliteit aan die Persoon spreken. Natuurlijk maken zij die ontkennen dat Jezus de Christus, de Zoon van God, is daarmee duidelijk dat ze aan de verkeerde kant vechten.

HOOFDSTUK III

Lukas 5:1-7:1

CHRISTUS' ONGANG MET ZONDE EN ZONDAARS

Inleidend overzicht

De delen

- (1) Christus en de autoriteiten (5:1-26)
- (2) Christus' principes op het gebied van geestelijke discipline (5:27-39)
- (3) Christus en de autoriteiten (6:1-19)
- (4) Christus' principes op het gebied van de moraal (6:20-49)

III. Christus' omgang met zonde en zondaars

Inleidend overzicht

In de hierna volgende hoofdstukken van Lukas wordt vooral één onderwerp op de voorgrond geplaatst: Christus' morele onderwijs. Hoofdstuk 6 bijvoorbeeld bevat Lukas' tegenhanger (6:20-49) van Mattheüs' Bergrede. We hoeven niet te beslissen of hetgeen Lukas hier optekent, werd uitgesproken bij dezelfde gelegenheid als wat Mattheüs optekent in de Bergrede, of dat Christus, zoals zoveel andere predikers, vele gelijksoortige, maar niet identieke toespraken hield bij verschillende gelegenheden. Ook hoeven we voorlopig niet stil te staan bij het verschil in lengte: de Bergrede in Mattheüs beslaat niet minder dan drie hele hoofdstukken (5-7), terwijl Lukas' tegenhanger maar dertig verzen (6:20-49) in beslag neemt. De algemene overeenkomst van de stof bij Lukas en die van de Bergrede is voldoende om onze aandacht te vestigen op het feit dat een aanmerkelijk gedeelte van de volgende twee hoofdstukken in beslag zal worden genomen door Christus' morele onderwijs.

Even opvallend is de herhaling door deze twee hoofdstukken heen van de woorden 'zonde', 'zondaren' en 'zondig'. Het eerste verhaal in hoofdstuk 5 is alleen bij Lukas te vinden, en we mogen aannemen dat hij besloot het zo'n vooraanstaande plaats te geven omdat hij van oordeel was dat de boodschap ervan bijzonder geschikt was voor het begin van dit nieuwe gedeelte van zijn Evangelie. Hier is de climax van het verhaal in Lukas' eigen woorden: 'Toen nu Simon Petrus dit zag, viel hij aan de knieën van Jezus neer en zei: Ga uit van mij, want ik ben een zondig mens, Heer.'

In het derde verhaal (5:17-26) ontvangt een man die naar Christus werd gebracht om genezen te worden van zijn verlamming, onverwachts eerst iets anders: 'Mens, uw zonden zijn u vergeven' (5:20). En als de Schriftgeleerden daar tegenin brengen: 'Wie kan zonden vergeven dan God alleen?' (5:21), antwoordt Christus: 'Wat is gemakkelijker: te zeggen: uw zonden zijn u vergeven, of te zeggen: Sta op en loop? Maar opdat u weet dat de Zoon des mensen macht heeft op de aarde zonden te vergeven (...)' (5:22-24).

Ook in hoofdstuk 5:30-32 vinden we dat thema, in de volgende passage: 'En hun Farizeeën (...) mopperden (...) en zeiden: Waarom eet en drinkt U met de tollenaars en zondaars? En Jezus zei tot hen: (...) Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars tot bekering.'

Vervolgens lezen we in 6:32-34 dat Christus zijn discipelen eraan herinnert: 'Als u liefhebt hen die u liefhebben, wat voor dank hebt u? Immers, ook de zondaars hebben lief die hen liefhebben. En als u goeddoet aan hen die u goeddoen, wat voor dank hebt u? Ook de zondaars doen hetzelfde. En als u leent aan hen van wie u hoopt terug te ontvangen, wat voor dank hebt u? Ook zondaars lenen aan zondaars (...)'

Maar niet alleen de woorden 'zonde' en 'zondaars' vallen op in deze hoofdstukken, ook andere woorden van gelijke strekking. In 6:2 beschuldigen de Farizeeën Christus' discipelen ervan dat ze iets doen 'wat op de sabbat niet geoorloofd is'. Christus beantwoordt hun beschuldiging door erop te wijzen dat David en zijn mannen eens van de toonbroden aten, 'die men niet mag eten behalve alleen de priesters' (6:4).

Zo ook is de kern van het verhaal van de man met de verschroepelde hand (6:6-11): 'Ik vraag u of het geoorloofd is op de sabbat goed te doen of kwaad te doen?' (6:9).

Er zijn nog andere plaatsen in deze hoofdstukken waar de Farizeeën, zonder in feite de woorden 'verkeerd', of 'niet naar de wet', of 'zondig' te gebruiken, door hun vraagstelling impliceren dat Christus iets verkeerd doet. In 5:30 impliceert hun vraag 'Waarom eet u en drinkt u met de tollenaars?' dat het verkeerd is met hen te eten. In 5:33 impliceert hun vaststelling 'De discipelen van Johannes vasten dikwijls (...) maar die van U eten en drinken' dat Christus er verkeerd aan doet zijn discipelen niet te laten vasten.

Het is dus duidelijk dat deze hoofdstukken zullen gaan over het onderwijs van Christus over goed en kwaad, over wat volgens de wet en niet volgens de wet is, over goedgevoelen en kwaad doen, over zonde en zondaars en hoe we die moeten tegemoet treden, over rechtvaardigheid en vergeving, onreinheid en reiniging, met andere woorden: over de morele onderwerpen.

We zullen er zo mogelijk allereerst achter moeten zien te komen hoever dit onderwerp bedoeld is zich uit te strekken over de volgende hoofdstukken, alvorens Lukas een ander onderwerp laat domineren in zijn relaas. Dat is niet moeilijk: aan het eind van de lange prediking over de moraal heeft Lukas op zijn eigen typerende manier een slotopmerking geplaatst die hoofdstuk III formeel afsluit en het scheidt van hoofdstuk IV: 'Nadat Hij al zijn woorden ten aanhoren van het volk had voleindigd, ging Hij Kapernaüm binnen' (7:1).

Vervolgens moeten we de keuze en rangschikking van zijn stof bekijken. Veel van de stof die Lukas in dit gedeelte van zijn Evangelie heeft opgeschreven, hebben hij en Mattheüs en/of Markus gemeen; maar sommige opvallende kenmerken zijn eigen aan Lukas. Zoals we al hebben opgemerkt, is het allereerste verhaal in hoofdstuk III specifiek voor Lukas (zie 5:1-11). Markus heeft geen tegenhanger van Mattheüs' Bergrede; Lukas wel, maar hij zet die op een heel andere plaats dan Mattheüs. Mattheüs plaatst de Bergrede vóór de reiniging van de melaatse (8:1-4), de genezing van de verlamde (9:2-8), de roeping van Levi en de kritiek geuit door de discipelen van Johannes (9:14-17), de roeping van de apostelen (10:1-4), het incident in het korenveld (12:1-8) en de man met een verschrompelde hand (12:9-14). Lukas plaatst zijn versie ná al deze zaken en sommige hiervan plaatst hij zelfs in een andere volgorde dan Mattheüs. Over het algemeen liggen de keuze en de volgorde van Lukas dichter bij die van Markus; maar Lukas' teboekstelling van de wonderbare visvangst (5:1-11) en een tegenhanger van de Bergrede betekent onvermijdelijk dat zijn gedachtengang verschilt van die van Markus. We moeten daarom ontdekken of Lukas' rangschikking van zijn stof ons misschien zal helpen om de bijzondere manier te ontdekken waarop hij de dingen bekijkt.

Hij begint in hoofdstuk 5 met drie verhalen die alle drie

worden ingeleid met een formeel 'En het gebeurde', en die elk een wonder beschrijven. In het eerste (5:1-11) wordt Petrus ertoe gebracht zijn zondigheid te beseffen en te belijden, en wordt hij tot een 'visser van mensen' gemaakt. In het tweede (5:12-16) wordt een man gereinigd van melaatsheid en als getuigenis naar de priesters gestuurd. In het derde (5:17-26) worden een mens zijn zonden vergeven, wordt hij genezen van zijn verlamming en gebruikt als praktische les voor de Schriftgeleerden. Daar ze zelfs bij oppervlakkige lezing bepaalde kenmerken gemeen lijken te hebben, zullen we deze drie voorvallen deel 1 noemen.

'En daarna ging Hij naar buiten', zegt Lukas (5:27), en er volgt een discussie, uitgelokt door de bekering van Levi, over de geestelijke discipline die Christus oplegde aan zijn 'bekeerde zondaren' en aan Zichzelf in zijn contacten met hen (5:27-35). Christus beëindigt de discussie met een gelijkenis die driedelig blijkt te zijn: oude en nieuwe kledingstukken, oude en nieuwe wijnzakken, en oude en nieuwe wijn (5:36-39). Laten we deze discussie deel 2 noemen.

Hoofdstuk 6 begint met drie verhalen, elk ingeleid door een formeel 'Het gebeurde nu'. In het eerste (6:1-5) bekritisieren de Farizeeën Hem en zijn discipelen omdat ze korenaren plukken en stukwrijven op de sabbat. Christus weerlegt de kritiek. In het tweede (6:6-11) tart Christus de Schriftgeleerden en Farizeeën en geneest een man met een verschrompelde hand op de sabbat in de synagoge. De Farizeeën zijn woedend en beginnen op wraak te zinnen. In het derde (6:12-19) kiest Christus zorgvuldig twaalf speciale discipelen, noemt hen apostelen en verbindt hen publiekelijk aan Hem terwijl Hij zijn werk van genezing voortzet ten aanschouwen van grote menigten uit het hele land. Er loopt een duidelijke gedachtengang door alle drie de verhalen. Laten we ze deel 3 noemen.

'En Hij hief zijn ogen op naar zijn discipelen,' zegt Lukas (6:20), en dan volgt er een lange uiteenzetting van Christus' morele leer (6:20-38). Christus beëindigt de uiteenzetting met een gelijkenis die weer driedelig blijkt te zijn: deze is

De Nieuwe Weg (5:1-39)

Deel 1: Christus en de autoriteiten (5:1-26)

- (1) *In de vissersboot* (5:1-11):
Christus de Heer van het dagelijkse werk. Petrus, de deskundige visser, wordt overtuigd van zonde, maar wordt gemaakt tot visser van mensen.
- (2) *De onaanraakbare melaatse* (5:12-16):
Christus 'streckte zijn hand uit, raakte hem aan...' De gereinigde melaatse wordt als een getuigenis naar de priesters gezonden.
- (3) *De genezing van de verlamde* (5:17-26):
Aanwezig waren Christus en Farizeeën en Schriftgeleerden uit heel Galiléa, Judéa en uit Jeruzalem. 'En er was kracht van de Heer om gezond te maken' (5:17). De verlamde wordt tot een getuigenis gemaakt voor de theologen.

Deel 2: Christus' principes op het gebied van geestelijke discipline (5:27-39)

- (1) *Houding ten opzichte van de zondige rijke en maatschappelijk doodverklaarde tollenaars* (5:27-28):
Christus bekeert de tollenaar Levi, die zijn onaanvaardbare manier van geld verdienen opgeeft en Christus volgt.
- (2) *Houding ten opzichte van sociaal contact met zondaren* (5:29-32):
Farizeeën bekritisieren Christus omdat Hij een maaltijd bijwoont met rijke tollenaars en zondaars. Christus noemt zijn reden ervoor: de zieken hebben een arts nodig.
- (3) *Houding ten opzichte van vasten en geestelijke oefeningen* (5:33-35):
Gedrag van de bruiloftsgasten wordt bepaald door de tegenwoordigheid of afwezigheid van de bruidegom.
- (4) *Een driedelige gelijkenis* (5:36-39):
(a) oude en nieuwe kledingstukken, (b) oude en nieuwe wijnzakken, (c) oude en nieuwe wijn.

De Enige Weg (6:1-49)

Deel 3: Christus en de autoriteiten (6:1-19)

- (1) *In het korenveld* (6:1-5):
Christus de Heer van de sabbat. De discipelen worden beschuldigd van zonde, maar Christus verdedigt en rechtvaardigt hen.
- (2) *De man met een verschrompelde hand* (6:6-10):
Christus zegt: 'Strek uw hand uit.' De genezing van de man wordt gebruikt als les voor de Schriftgeleerden en Farizeeën.
- (3) *De genezing van de menigte* (6:12-19):
Aanwezig waren Christus en zijn zojuist aangestelde apostelen. Een grote menigte uit Judea, Jeruzalem, Tyrus en Sidon verzamelde zich. 'Er ging kracht van Hem uit en maakte allen gezond' (6:19).

Deel 4: Christus' principes op het gebied van de moraal (6:20-49)

- (1) *Houding ten opzichte van armoede, honger, verdriet en maatschappelijke uitstoting* (6:20-23):
'Gelukkig u, armen ... gelukkig bent u wanneer de mensen ... u uitstoten ... ter wille van de Zoon des mensen.'
- (2) *Houding ten opzichte van rijkdom, samenleving, gelach en maatschappelijke aanvaarding* (6:24-26):
'...wee u, rijken, ... u die verzadigd bent ... wanneer alle mensen goed van u spreken ...', want 'u hebt uw troost al'.
- (3) *Houding ten opzichte van vijanden en mensen die te leen vragen* (6:27-38):
Gedrag van zonen van de Allerhoogste moet overeenstemmen met dat van hun Vader.
- (4) *Een driedelige gelijkenis* (6:39-49):
(a) goed en slecht gezicht, (b) goede en slechte vruchtbomen, (c) goed en slecht bouwen.

gebaseerd op het gezichtsvermogen (6:39,42), vruchtbomen en vruchten (6:43-45)¹, en bouwen (6:46-49). Laten we deze uiteenzetting van Christus' morele onderwijs deel 4 noemen.

Louter beoordeeld uit het gezichtspunt van de oppervlakkelijke, formele rangschikking ervan, is de stof in hoofdstuk III beslist op een zeer nette en ordelijke wijze geordend. Onze verklaring zal deze rangschikking in het oog moeten houden, voor het geval dat Lukas haar gebruikt om ons te helpen de belangrijkheid te zien van de feiten die hij te boek stelt. Hieronder volgt een schema om ons in staat te stellen de inhoud van dit hoofdstuk in één oogopslag te overzien.

DE DELEN

Het hoofdelement van het morele onderwijs van de Here Jezus is, als we er voor het eerst opmerkzaam op worden, ontegenzeggelijk verbazingwekkend te noemen: volgens Christus is Hijzelf het criterium en de toetssteen van wat goed en kwaad is.

Aan het begin van hoofdstuk III (5:5) is het het woord van Christus, en niets anders, dat Petrus bij zijn dagelijkse visserswerk moet gehoorzamen om succes te hebben. Aan het eind van het hoofdstuk (6:46-49) is het de huichelarij om Jezus Heer te noemen en dan niet te doen wat Hij zegt, die uiteindelijk leidt tot onheil.

In 5:21-25 is het omdat Jezus de Zoon des mensen is dat Hij het gezag heeft dat alleen God toekomt (5:21), om zonden te vergeven in de volle zin van het woord.

In 6:5 is het omdat Hij de Zoon des mensen is dat het geoorloofd is voor zijn discipelen om voor Hem te werken op de sabbat.

¹ De vermelding van schatten in 6:45 leidt geen nieuwe gelijkenis in gebaseerd op het vergaren van schatten; het is slechts een figuurlijke bewoording die en passant wordt gebruikt om de toepassing van de gelijkenis van de vruchtboom duidelijk te maken: een goede boom brengt goede vruchten voort: een goed mens brengt goede vruchten voort uit de goede schat van zijn hart.

En in 6:22 is het omdat Hij de Zoon des mensen is dat vervolging ter wille van Hem een grote zegen betekent.

Dit hoofdelement van zijn morele leer is des te verbazingwekkender als we ons herinneren dat Hij Zich niet richtte tot een moreel en godsdienstig achterlijk volk: Hij leefde en leerde temidden van een volk waarvan het morele en godsdienstige besef meer was ontwikkeld dan bij enig ander volk in de wereld. Het Oude Testament had in de oude wereld zijn weerga niet, niet alleen vanwege het verheven eengodendom en de morele beginselen ervan, maar ook om de nadruk die erin werd gelegd op het feit dat godsdienst en moraal twee niet van elkaar te scheiden zijden waren (en moesten zijn) van één en dezelfde medaille. Toen onze Heer op aarde kwam, hadden de nauwgezette priesters, de zorgvuldige exegeten en de geleerde theologen van de Joodse godsdienst eindeloos nagedacht – en ze doen dat nog steeds – over de vraag hoe ze uit het Oude Testament konden afleiden wat goed was en wat kwaad, in welke situatie dan ook. Het ontbrak het jodendom niet aan deskundigen. De meeste van hen aanvaardden het Oude Testament als het Woord van God en daarom ook als de fundamentele autoriteit wat betreft alle morele en godsdienstige zaken. Velen van hen waren van mening dat de tradities van de oudsten even bindend waren voor de mensen als het Woord van God. Anderen waren het daar niet mee eens, en dit gaf natuurlijk aanleiding tot veel geredetwist tussen de verschillende richtingen. Maar als ze Christus zagen optreden en Hem onderwijs hoorden geven, waren de meeste deskundigen het erover eens dat Hij godslasterlijk was (5:21), los van zeden en onzorgvuldig (5:30,33), en volstrekt wetteloos (6:2); en ze zochten redenen om Hem te beschuldigen (6:7), overlegden hoe ze Hem tot zwijgen konden brengen (6:11) en stootten zijn discipelen uit als bozen (6:22). De Heer verdedigde Zichzelf en zijn discipelen natuurlijk. Soms ging Hij over tot de aanval en bekritiseerde dan de deskundigen om wat, naar Hij beweerde, verdraaiingen waren van zowel de godsdienst als de moraal. Het is niet vreemd dat dit hoofdstuk vol staat met geredetwist (5:21-24,30-32,33-35; 6:2-5,7-11,22-23); en Lukas schrikt er niet voor terug ons erover te vertellen. Beter een krachtig moreel besef, zelfs al leidt dat tot veel con-

troverse, dan vrede die het gevolg is van morele onverschilligheid.

Lukas zal ons dus op twee niveaus Christus tonen in contrast met de Joodse godsdienst en de deskundigen ervan. In hoofdstuk 5 toont Lukas ons in het algemeen gesproken het jodendom als een systeem dat goed was in zijn tijd, ja, zelfs door God gegeven; er wordt geen kritiek op geleverd, behalve dat het nu oud is en verouderd begint te raken. Tegen deze achtergrond stelt Lukas ons Christus voor als Iemand die iets bracht dat geheel nieuw, hoger en beter is. In hoofdstuk 6 daarentegen stelt Lukas ons, weer over het algemeen gesproken, het jodendom voor als een systeem dat is verdraaid door de verkeerde interpretaties van de godsdienstige en theologische autoriteiten. Deze verdraaiingen stelt Christus aan de kaak om wat ze zijn, en Hij stelt Zichzelf, zijn voorbeeld en zijn woord ervoor in de plaats als de enige waarachtige en beslissende autoriteit.

Maar het wordt tijd om ons te gaan bezighouden met de details van Lukas' verslag.

Deel 1: Christus en de autoriteiten (5:1-26)

Vanuit vele gezichtspunten bekeken hangen de eerste drie verhalen van hoofdstuk III als groep met elkaar samen. In elk ervan vinden we Christus in relatie met een deskundige autoriteit op een of ander gebied. In verhaal 1 (5:1-11) is dat gebied de visserij, en de deskundige autoriteit is Petrus, een meester in de viskunst. In verhaal 2 (5:12-16) is het gebied van de ceremoniële reinheid en onreinheid, en de deskundige autoriteiten zijn de priesters. En in verhaal 3 (5:17-26) is het gebied dat van de bijbeluitleg en de deskundige autoriteiten zijn de wetgeleerden (5:17).

Op elk gebied brengt Christus tot ieders verbazing (5:9-10,15,26) het er beter van af dan de deskundigen, ja, zelfs beter dan zij zich zelfs maar kunnen voorstellen. Als de meester-visser, na te hebben betuigd dat er geen vis in de buurt is (5:5), op Jezus' woord zijn netten uitwerpt, krijgt hij een geweldige vangst (5:6). De priester was deskundig in het vaststellen van melaatsheid (Lv13 en 14) en had het gezag

een melaatse rein te verklaren, als hij ooit herstelde; maar de priester kon een melaatse niet genezen. De Heer kon dat wel en deed het ook. De wetgeleerden waren deskundige theologen. Ze zouden uitvoerig en met groot profijt hebben kunnen spreken over het oudtestamentische leerstuk van de Goddelijke vergeving. Maar ze konden natuurlijk die Goddelijke vergeving niet uitoefenen en een zondaar bevrijden van de schuld van zijn zonden. Niets minder dan dat was hetgeen waarvoor Christus het gezag had, naar Hij beweerde; en Hij zette aan zijn bewering kracht bij door het verrichten van een wonder (5:20-26).

Elk van deze verhalen vertelt in feite een wonder en, zoals we al hebben opgemerkt, de mensen die Christus zo wonderbaarlijk behandelt, worden tot een getuigenis gemaakt voor anderen. Petrus krijgt een bediening voor alle mensen in het algemeen: 'van nu aan zul je mensen vangen' (5:10). De melaatse wordt met opzet naar de priester gestuurd 'hun tot een getuigenis' (5:14). De verlamde en zijn vergeving en genezing worden tot een getuigenis gemaakt voor zowel theologen (5:17) als leken (5:26). Maar de wonderen hebben niets in zich van verborgen kritiek op de deskundigen van het jodendom, en het is belangrijk dat hier op te merken, omdat Christus in hoofdstuk 6 sommige van die deskundigen heel hevig zal bekritisieren. De wonderbare visvangst is niet bedoeld om te suggereren dat als Joodse vissers maar efficiënter waren, zij ook altijd geweldige vangsten zouden hebben; de wonderbaarlijke genezing van de melaatse is niet bedoeld om te suggereren dat als de Joodse priesters maar heiliger waren, zij ook in staat zouden zijn om melaatsen te genezen. En de wonderbaarlijke genezing van de verlamde is niet bedoeld om aan te tonen dat als de Joodse wetgeleerden maar kundiger of nauwkeuriger waren in hun uitleg, zij ook het Goddelijke recht zouden kunnen uitoefenen om zonden te vergeven. Natuurlijk niet. De wonderen zijn voluit wonderen. Ze openbaren de uniekheid van Jezus: Hij is de Zoon des mensen; en ze bewijzen dat met de komst van de Zoon des mensen een nieuw tijdperk is aangebroken en een nieuwe manier van handelen met het eeuwenoude probleem van zonde en zondaars. Het bewijs zal drie gebieden bestrijken: het dagelijkse werk en de drijfveren daarvan: godsdienstige

discipline en de relatie ervan tot persoonlijke reinheid; uitleg van de Bijbel en de relatie ervan tot het praktische leven.

Laten we nu de verhalen afzonderlijk bekijken.

(1) In de vissersboot (5:1-11)

Het is uitermate zinvol in een reeks verhalen en toespraken die de zonde als onderwerp hebben, dat het eerste verhaal gaat over Christus' vermogen om iemand te doordringen van zijn zondigheid. Hoe kan iemand zijn zondige denkwijzen corrigeren als hij zich er niet van bewust is? Het is ook niet zonder betekenis dat het eerste verhaal zondigheid op het ruimst mogelijke gebied, het dagelijks werk, tot onderwerp heeft.

Op een dag, zo wordt ons verteld (5:3), gebruikte Christus Petrus' boot als preekstoel en hield van daaruit een toespraak. Petrus zat gedurende de hele toespraak aan Christus' zijde, maar voorzover we weten, overtuigde de toespraak hem niet van zonde. Nadat Hij uitgesproken was, droeg de Heer Petrus op uit te varen naar de diepte en de netten uit te werpen voor een vangst. Nu lagen toespraken Petrus misschien niet zo, maar vissen was zijn vak. Op dat gebied was hij een autoriteit, en door zijn deskundigheid en zijn recente ervaring wist hij dat het geen zin had de netten uit te werpen voor een vangst: er was geen vis in de buurt. Een lange nacht van vruchteloos vissen had dat aangetoond, en hij zei dat tegen de Heer (5:4-5). Maar toen nam hij een besluit dat een omkeer teweeg zou brengen in zijn hele houding ten opzichte van zijn dagelijkse werk: 'Op Uw woord echter zal ik de netten uitwerpen,' zo zei hij (5:5). Tot nu toe waren Petrus' beweegredenen om zijn netten uit te werpen altijd voor de hand liggend en natuurlijk geweest: de hoop om vis te vangen en wat te verdienen. Waarom niet? Maar deze dag wierp hij, zonder hoop op vis of verdienste, zijn netten uit om een totaal andere reden en met een totaal ander motief: eenvoudig omdat Christus het hem opdroeg, uit gehoorzaamheid aan de Heer, om Hem te behagen. Het resultaat was een enorme visvangst, groter dan zijn visgerei aankon.

De uitwerking op Petrus was begrijpelijk. Het wonder was geen onderwijs in betere methoden, die als hij ze opvolgde zijn verdiensten groter zouden maken: het wonder vestig-

de zijn aandacht op de Persoon van Jezus. Hoewel Petrus' begrip van Wie Jezus was op dit ogenblik waarschijnlijk nog maar vaag was, had hij in feite de Heilige van God ontdekt. Hier was de Heer van de vissen en de vissers, de Heer van de natuur, de Heer van de mensen en van hun dagelijks werk. En hier stond die Heer niet maar in een preekstoel toespraken te houden, maar zat naast Petrus in zijn boot, aan zijn dagelijks werk, niet alleen om hem te leiden bij zijn werk, maar als Degene die Petrus moest trachten te behagen bij dat werk. En dan te denken dat hij, vertrouwend op zijn deskundigheid, zich nog maar een paar minuten geleden had aangematigd Hem te vertellen dat zijn bevel de netten uit te werpen onverstandig was! Het maakte dat Petrus zich zo bewust werd van zijn zondigheid dat hij zichzelf ongeschikt voelde in dezelfde boot te zijn als Christus en bezig met hetzelfde werk. 'Ga uit van mij,' zei hij, 'want ik ben een zondig mens, Heer' (5:8).

Natuurlijk ging de Heer niet van hem uit, en bekritiseerde Hij Petrus zelfs niet. Het was niet Petrus' schuld dat hij tot dat moment gewoon aan het werk was gegaan om de kost te verdienen en daarin plezier te hebben voorzover dat mogelijk was. Hij had zich nog niet gerealiseerd Wie Jezus was en Jezus had voordien nog niet te kennen gegeven dat Hij de Leidsman wilde zijn van Petrus' werk. Toen het hem werd gevraagd, was Petrus direct bereid geweest zijn materieel beschikbaar te stellen ter bevordering van Christus' godsdienstige doel; maar hij had toen nog niet beseft dat hij bij alles wat hij deed voor Christus mocht werken. Zodra hij dat besepte, toonde hij zich bereid om aan die uitdaging gehoor te geven.

Het zou echter wel eens kunnen zijn dat wij, die allang weten Wie Jezus is en wat Hij van ons verlangt op het gebied van ons dagelijks werk, ons met reden zondiger zouden moeten voelen dan Petrus. Onze zondigheid als christenen is misschien het meest te zien niet in de incidentele grove misstap waaraan we schuldig kunnen zijn, maar aan de voortdurende inferieure kwaliteit van de motivering van ons dagelijks werk. Hoe lang geleden is het dat we ons dagelijks werk deden niet in de eerste plaats om het noodzakelijke materiële profijt ervan, of om het genoeg dat eraan te beleven is,

maar in de eerste plaats om de Heer te behagen en Hem te gehoorzamen? En als het zondig is voor een christen om een ander motief te hebben voor het doen van zijn dagelijks werk dan de Heer te behagen (Mt6:31-32; Ko3:23), hoeveel dagen hebben we dan wel niet in zonde doorgebracht!

Petrus' belijdenis van zijn zondigheid werd echter niet beantwoord met een woord als 'wees niet bang, je vele zonden zijn je alle vergeven'. Petrus dacht op dat moment niet aan bepaalde en persoonlijke zonden die hij gedaan had, maar aan zijn zondigheid in het algemeen, en zijn onwaardigheid als persoon: 'Ik ben een zondig mens.' Christus' antwoord was feitelijk: 'Zit er maar niet over in; ondanks dat kan Ik wat van je maken en je gebruiken; van nu aan zul je mensen vangen.' Bij zijn dagelijks werk ving hij vis, en dat was een vakkundig karwei. Nu moest hij die vakkundigheid niet opgeven, maar toepassen op een hoger niveau. Petrus' dagelijks werk zou op een hoger geestelijk niveau gebracht worden, waarvoor het lagere, materiële niveau slechts de noodzakelijke, praktische basis was. Om te leven moeten we eten, en vis is daar even geschikt voor als wat dan ook. Maar het leven houdt meer in dan eten; en daarom heeft zelfs het vangen van vis, gedaan uit de juiste motieven, uiteindelijk bedoelingen die veel verder gaan dan alleen maar het in leven houden van mensen. Nadat de Heer van het dagelijks werk Petrus heeft geleerd om dat werk te doen met het juiste motief ('op Uw woord echter zal ik de netten uitwerpen'), roept Hij Petrus nu om te dienen op het niveau van de uiteindelijke bedoeling van zijn levenswerk. 'Van nu aan,' zegt Hij, 'zul je mensen vangen', natuurlijk voor God en zijn koninkrijk. Daarop verliet Petrus zijn wereldlijke beroep om zich te wijden aan geestelijk werk (5:11). Maar we moeten onthouden dat de ervaring die het begin was van zijn grote geestelijke arbeid een ervaring was die hij van Christus had bij zijn wereldlijke werk. Voor de gelovige zijn wereldlijk en geestelijk werk niets anders dan verschillende uiteinden van een ongedeeld spectrum, en het wereldlijke werk kan en moet dezelfde uiteindelijke doeleinden op het oog hebben als het geestelijke. Sinds de Messias is gekomen, mogen wij in ons dagelijks werk niet meer tevreden zijn met iets minders dan Hem en zijn zaak te dienen.

(2) De onaanraakbare melaatse (5:12-16)

Nadat Petrus' zondigheid ontmaskerd was, kwam er een man 'vol melaatsheid' naar de Heer (5:12). Zijn onreinheid hoefde niet ontmaskerd te worden: lang geleden had een priester de diagnose al gesteld, en hij moest 'onrein, onrein!' roepen (Lv13:46). Zijn melaatsheid was trouwens voor iedereen duidelijk: hij zat er vol mee.

We weten niet precies welke ziekte, of groep van ziekten, in bijbelse tijden werd aangeduid met de term 'melaatsheid'. Wat het ook was, de ziekte werd, net als elke andere ziekte, soms beschouwd als een Goddelijke kastijding opgelegd aan sommige mensen om hun zonden (vgl. het geval van koning Uzzia, 2Kr16-21); maar men meende dat niet altijd.² Niettemin werd in oudtestamentische tijden melaatsheid tezamen met vele andere lichamelijke functies en defecten (Lv15) aangezien voor iets dat iemand niet alleen lichamenlijk maar ook ceremonieel onrein maakte; en de ceremoniële zowel als de lichamelijke onreinheid werd als besmettelijk beschouwd. De ziekte moest daarom door een priester worden vastgesteld, en met zo'n diagnose moest de zieke officieel onrein worden verklaard, en afgezonderd van de aanwezigheid van God in de tempel en van maatschappelijk contact. Wanneer, als dat ooit gebeurde, de melaatse gereinigd was in de zin van lichamenlijk genezen, moest hij daarna de priester weer opzoeken om zijn lichamenlijke genezing te laten constateren, en bovendien moest hij bepaalde offers brengen en bepaalde wassingen verrichten voordat hij tenslotte officieel ceremonieel rein kon worden verklaard (Lv14). De voorschriften waren zwaar voor de zieke, maar ze waren noodzakelijk voor de bescherming en de gezondheid van het volk.

Deze uitgebreide ceremoniële behandeling van melaatsheid en de reiniging ervan hebben christenen van alle eeuwen er natuurlijk toe gebracht melaatsheid te beschouwen als een soort schildering van de onreinheid van de zonde en Christus' reiniging van de melaatse als een gelijkenis die zijn vermogen toont iemands leven te zuiveren. Het is waar dat

² Het Nieuwe Testament leert ook dat, hoewel ziekte een Goddelijke tuchting kan zijn voor een gelovige om zijn zonde (1Ko11:29-32), ziekte beslist niet altijd het gevolg is van persoonlijke zonde (Jh9:1-3).

in recentere tijden fijngevoelige mensen bezwaar hebben gemaakt tegen deze gedachte op grond van het feit dat die een vreselijk stempel drukt op mensen die lijden aan lichamelijke melaatsheid. Het bezwaar is begrijpelijk, maar, met alle respect gezegd, onlogisch. Verlamming (Hb12:12), blindheid (Jh9:1-3,40-41) en kanker (2Tm2:17) worden alle drie gebruikt in het Nieuwe Testament als beeldspraak voor geestelijke malaise. Melaatsheid is slechts één van de vele lichamelijke ziekten die goed gebruikt kunnen worden als beeldspraak voor morele en geestelijke onreinheid. Hoe heiliger iemand is, des te eerder hij dat zal erkennen (Js6:5). De dagelijkse ondervinding heeft ons geleerd dat morele en geestelijke onreinheid niet denkbeeldig zijn; maar ook het gevaar van besmetting is dat niet. Nog steeds wordt onze moderne wereld erdoor geplaagd, en daarom zijn we vol belangstelling voor wat Christus' houding was ten opzichte van zowel de onreine man als de Joodse wetten op het gebied van de onreinheid.

Christus' reiniging van de melaatse toonde twee dingen tegelijk aan: zijn Goddelijk medelijden en zijn vermogen wonderen te doen. Hij zou de man hebben kunnen genezen door slechts het bevel uit te spreken: 'wees rein'; maar in zijn erbarming strekte Hij zijn hand uit en raakte hem aan (5:13). Er is weinig voorstellingsvermogen voor nodig om zich in te denken wat de aanraking van die hand betekende voor een man die van de maatschappij afgezonderd was geweest als onaanraakbare. Maar we moeten Christus' medelijden niet verkeerd interpreteren: het had niets in zich van kritiek op de Joodse priesters. Hij suggereerde niet dat, als ze maar meer deernis met de man hadden gehad, ze hem niet hadden uitgestoten. De aanraking van de Heer had het wonderbare vermogen om melaatsheid uit te bannen. Dat vermogen hadden de priesters niet. Voor hen zou de aanraking van de melaatse hebben betekend dat de besmetting zich verspreidde; en dat zou vals medelijden zijn geweest. Hun door God opgelegde plicht was de normen van reinheid te handhaven, melaatsheid vast te stellen, melaatsen onrein te verklaren, en – hoe pijnlijk en drastisch dat ook was – hen af te zonderen. Door de melaatse aan te raken deed de Heer niet iets wat het standpunt van de priesters ten opzichte van onreinheid

ondermijnde; integendeel, Hij hield hun gezag hoog; want toen Hij de man had gereinigd, zond Hij hem naar de priesters om zich te laten inspecteren, en Hij droeg hem op de offers te brengen vereist door de wet van Mozes (5:14).

Hetzelfde geldt bij analogie voor morele en geestelijke onreinheid. Velen schijnen tegenwoordig te denken dat het medelijden van Christus voor onreine mensen een losse moraal rechtvaardigt. Maar dat is een gevaarlijke misvatting. De wet van God veroordeelt onreinheid, en waarschuwt ervoor dat als men erin volhardt, dit zal leiden tot eeuwige afzondering (Op21:27). Christus kan inderdaad wat de wet niet kan: Hij kan een mens reinigen (Jh13:10; Ef5:26). Maar dat betekent niet dat Hij het oneens is met de wet. Iemand reinigen is niet hetzelfde als zeggen dat op grond van medelijden vuil niet meer zozeer als vuil hoeft te worden beschouwd. Reiniging veronderstelt dat vuil vuil is, schandelijk, gevaarlijk en onaanvaardbaar. Van Christus staat trouwens vermeld (16:14-18) dat Hij met zoveel woorden ontkennde dat Hij gekomen was om een tolerantere houding ten opzichte van de morele eisen aan de wet aan te moedigen; en zijn apostelen waarschuwen ons later ernstig dat verschillende vormen van morele onreinheid besmettelijk zijn (1Ko 5:6; Hb12:14-15).

Aan de andere kant gaf Christus door de gereinigde melaatse naar de priesters te zenden 'hun tot een getuigenis' een tweede, uiterst belangrijke wenk. Hij vroeg hun aandacht voor het feit dat er Iemand was gekomen met een oneindig grotere macht dan zij of hun rituelen bezaten. Zij konden een melaatse niet genezen, Hij wel.

Opnieuw is er de analogie op het morele en geestelijke niveau, en openbaart zich de heerlijkheid van Christus' macht. Het is niet alleen maar zo dat de Joodse begrippen omtrent ceremoniële verontreiniging, en de rituelen der offers en de wassingen, uiteindelijk zouden verdwijnen als zijnde elementaire, uitwendige symbolen die niet meer pasten in een wereld die mondig was geworden; maar de wet die was toevertrouwd aan Israël, hoewel van goddelijke oorsprong, kon zelfs niet op het hoogste en meest geestelijke niveau ervan in het hart en leven van een mens de reinheid voortbrengen die deze wet terecht vereiste. Maar wat de wet

niet kon – en kan – doen, kan Christus wèl. Dit is het voortdurend herhaalde thema van het Nieuwe Testament (bijv. Hd15:8-9; Rm7:7-8:11; Tt3:3-7; Hb9:9-14).

(3) De genezing van de verlamde (5:17-26)

Zowel Mattheüs (9:1-8) als Markus (2:1-12) vermeldt de genezing van de verlamde waarmee Lukas nu verdergaat (5:17-26); maar alleen Lukas vertelt ons in de beginverzen dat er ‘Farizeeën en wetgeleerden’ bij zaten, ‘(...) die uit elk dorp van Galiléa en Judéa en van Jeruzalem bijeengekomen waren’ (5:17). De hier gebruikte Griekse term *nomodidaskalos* (wetgeleerde) komt op slechts twee andere plaatsen in het Nieuwe Testament voor, hetgeen schijnt aan te geven dat er bij deze gelegenheid een aantal officiële Joodse leraren van het Oude Testament aanwezig waren. Deze mannen verschilden van de priesters, over wie we zojuist nadachten: de priesters waren deskundigen op het gebied van de uitoefening van de Joodse rituelen, de wetgeleerden op het gebied van de Joodse theologie.

Bij deze gelegenheid was de les die Christus hun leerde niet dat God, omdat Hij een vergevende God is, er behagen in schept de berouwvolle zondaar te vergeven. Dat wisten de Joodse theologen (en vermoedelijk zelfs de Joodse schoolkinderen) al uit het Oude Testament. Wat Christus hun leerde was iets opzienbarend nieuws: Hij bevrijdde persoonlijk een man van de schuld van zijn zonden (5:20). De theologen begrepen onmiddellijk wat deze bewering inhield. Het Oude Testament gaf niemand, geen priester, profeet of theoloog, een dergelijk gezag. Ze konden in Gods naam verklaren dat God die en die zonde had vergeven, of zou vergeven; maar niemand had het gezag in zijn eigen naam vergeving uit te spreken, zoals Christus zojuist had gedaan. Ze beschuldigden Hem ervan dat Hij Zich op godslasterlijke wijze een Goddelijk recht toeëigende (5:21). En Christus’ antwoord was niet bedoeld om uit te leggen dat ze Hem verkeerd begrepen hadden. Integendeel. Hij toonde hierna met een wonder aan dat Hij persoonlijk als Zoon des mensen hier op aarde het gezag had om, zonder te wachten op een eindoordeel, onvoorwaardelijke en definitieve vergeving uit te spreken in zijn eigen naam.

Hoe verbazingwekkend dit ook was voor de theologen, een zelfs nog uitdrukkelijker betuiging van het heerlijke nieuwe element dat Christus heeft ingebracht in het begrip vergeving en het bezit daarvan, kwam bij de dood, de opstanding en de hemelvaart van de Heer. Het jodendom had vanzelfsprekend altijd de Goddelijke vergeving gekend en genoten. Maar het was vergeving van een soort die zelfs de vroomste van hen liet zitten met een geweten dat nog niet volmaakt was (Hb10:1-23), zonder enig besef dat de zonde definitief en volledig was weggedaan, en daarom met de noodzaak voortdurend nieuwe offers te brengen om latere zonden weg te doen. Voor hen was het vraagstuk van de vergeving dus altijd en op elk tijdstip onopgelost. Ze hadden niet de vrijheid binnen te treden in de heilige plaats van Gods aanwezigheid, en de kwestie van de uiteindelijke aanvaarding door God bleef onzeker. In tegenstelling hiermee maakt de vergeving die Christus geeft het geweten volmaakt, in de zin dat degene die vergeven is, er zeker van is dat God zijn zonden nooit meer zal gedenken, nooit meer de kwestie van zijn schuld en de gerechte straf daarop in het gericht zal brengen. Deze vergeving bevrijdt dus degene die vergeven is van de noodzaak voortaan nog offers te brengen voor zijn zonden en geeft hem volledige vrijheid om binnen te treden in de aanwezigheid van God, waar hij welkom is, zowel hier en nu als in het hiernamaals.

We moeten echter onmiddellijk opmerken, dat toen de theologen tegenwierpen dat Jezus' bewering godslasterlijk was, ze (althans in dit stadium) niet onredelijk waren. Als Hij niet de Goddelijke Zoon des mensen was geweest, zou zijn bewering inderdaad godslasterlijk zijn geweest; en ze hadden nog maar weinig aanwijzingen (velen van hen waren uit het zuiden gekomen, zie 5:17) die bewezen dat deze speciale aanspraak rechtmatig was. Om hen gerust te stellen deed Christus daarom vervolgens een wonder. Niet zomaar een wonder natuurlijk, maar één dat bedoeld was om aan te tonen dat de vergeving die Hij zojuist had uitgesproken niet gefingeerd was, of klinkklare wetteloosheid, maar reëel en onvervalst Goddelijk. Nadat Hij de verlamde had vergeven, bevrijdde Hij hem vervolgens van zijn verlamming en gaf hem de kracht om te wandelen ter verheerlijking van God.

De man zelf, zegt Lukas, ging weg naar zijn huis, terwijl hij God verheerlijkte; en allen die het zagen ontzetten zich, en ook zij verheerlijkten God toen ze de man die verlamd was geweest zagen wandelen (5:25-26).

Nu wil het geval dat in het Hebreeuws ‘wandelen’ een standaard beeldspraak is voor iemands leven en gedrag (bijv. Ef4:17). Wat Christus hier laat zien, wordt voor ons daarom vanzelfsprekend een illustratie van wat zijn apostelen bedoelen als zij spreken over de mogelijkheid die Christus geeft aan hen die Hij vergeeft, om ‘in nieuwheid van leven’ te wandelen (Rm6:4).

Deel 2: Christus’ principes op het gebied van geestelijke discipline (5:27-39)

Na drie voorbeelden, ontleend aan verschillende maar representatieve levensterreinen, te hebben opgetekend van Christus’ nieuwe en betere wijze van handelen met zonde en zondaars, richt Lukas zich nu op het uiteenzetten van de geestelijke discipline die Christus verwachtte van zijn bekeerlingen, en die Hij Zichzelf en zijn discipelen oplegde bij zijn omgang met hen. Om de kwestie duidelijk te illustreren vermeldt Lukas enkele extreme gevallen.

(1) Christus’ houding ten opzichte van de zondig rijke en maatschappelijk doodverklaarde tollenaars (5:27-28)

Alle mensen zijn zondaars, maar in de ogen van de Joden waren tollenaars driemaal zo slecht. In de eerste plaats werkten ze voor de gehate Romeinse imperialisten, en dat maakte hen in de ogen van velen tot verraders. In de tweede plaats waren ze als klasse afpersers en bedriegers: de rabbi’s rangschikten hen onder de dieven. In de derde plaats werden ze, omdat hun beroep hen noodzakelijkerwijze in voortdurend contact bracht met heidenen, door Joden van de strengere soort beschouwd als voortdurend ritueel onrein. Dit alles bij elkaar genomen betekende dat tollenaars werden beschouwd als de allerlaagsten, behorend tot de klasse van de ‘zondaren’, als de prostituées, en maatschappelijk doodverklaard.

Levi was een tollenaar; wat zou Christus verlangen dat bekering voor hem zou inhouden?

We herinneren ons wellicht dat Johannes de Doper had geleerd dat er niets moreel verkeerd zat in het innen van belasting voor het keizerlijk gezag; het verkeerde zat hem in het bedrog en de afpersing die tollenaars gewoonlijk toepasten. Waarachtig berouw betekende voor Johannes daarom niet noodzakelijkerwijze dat ze het innen van belasting moesten beëindigen, maar wèl dat ze alle bedrog en afpersing moesten opgeven (3:12-13). Christus schijnt hetzelfde standpunt te hebben ingenomen. Zijn bekeerling Zacheüs bijvoorbeeld gaf bedrog en afpersing op, beloofde herstelbetalingen, maar beloofde niet het innen van belasting op te geven; en Christus verlangde dat blijkbaar ook niet van hem (19:1-10).

Maar bij Levi was er geen sprake van eenvoudig voldoen aan de minimaal noodzakelijke vereisten. Christus riep hem om Hem te volgen. 'En hij liet alles achter, stond op en volgde Hem.' Christus deed niets minder dan hem losmaken van zijn liefde voor het geld, en veranderde hem in een onbaatzuchtige volgeling van Hem. Dat was iets wat jaren van tucht van de synagoge en van maatschappelijke verstoting niet hadden kunnen bereiken.

(2) Christus' houding tegenover zondaren (5:29-32)

Zijn bekering tot Christus gaf Levi onmiddellijk liefde en zorg voor zijn vroegere medezondaars, zoals hij nooit eerder voor hen of iemand anders had gehad: het verlangen om hen ook bekeerd te zien was natuurlijk. Is men echt bekeerd door de genade van Christus als men als gevolg daarvan niet het verlangen heeft dat anderen ook bekeerd worden? Levi's verlangen zette zich om in daden: hij richtte een grote maaltijd aan, waarbij zijn vroegere collega's Christus konden ontmoeten en Hem konden horen prediken.

De Farizeeën en hun bijbeldeskundigen echter bekritiseerden de Heer en zijn discipelen omdat zij aanwezig waren bij die maaltijd. In hun gedachtengang stond sociale omgang met zulke verschrikkelijk asociale zondaars gelijk aan het door de vingers zien van zonde, en dat bracht op zijn beurt Christus' evangelieprediking in diskrediet. Misschien zou de aanwezigheid van die Farizeeën bij zulke maaltijden inderdaad het door de vingers zien van zonde hebben betekend.

Zij hadden geen evangelie, *zij* hadden niet de macht van Christus om zondaren te bekeren, *zij* waren niet zoals Hij de grote Heelmeester. Misschien zouden ze het gevaar gelopen hebben dat ze zelf zouden zijn bezweken voor morele besmetting. Christus zei hun niet dat ze eigenlijk zulke feesten moesten bijwonen. Tenslotte zendt men ook zo maar niet iedereen naar een patiënt die aan pokken lijdt om die te verplegen. Daar staat tegenover dat, als geen enkele dokter of verpleegster zo'n patiënt bezoekt en verpleegt, de patiënt zal sterven zonder enige kans op herstel. Daarom moet er wel iemand de zieke opzoeken. 'Zij die gezond zijn, hebben geen arts nodig,' zei Christus, 'maar zij die ziek zijn. Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars tot bekering' (5:31-32).

Het zou beslist een vreemde arts zijn die vond dat hij alles deed wat hij kon en moest doen tegen ziekten, als hij gezonde mensen vertelde van de gevaren van ziekten, en zelf nooit in de nabijheid van zieken kwam. En bovendien: 'rechtvaardigen' en 'zondaars' – waren dat in dit verband geen relatieve begrippen? Waren de Farizeeën wel zo rechtvaardig dat ze helemaal geen geneesheer nodig hadden?

(3) Christus' houding ten opzichte van het vasten en geestelijke oefeningen (5:33-35)

Christus' critici hadden nog meer kritiek, en ditmaal betrof die niet wat Hij bereid was te doen om bekeerlingen te maken, maar wat Hij met hen deed als ze dat wáren. Ze zeiden: 'De discipelen van Johannes vasten dikwijls en doen gebeden, evenzo ook die van de Farizeeën, maar die van U eten en drinken' (5:33). Ze vonden deze laksheid verontrustend: het leek alsof de ernst erdoor uit de godsdienst werd gehaald.

De Heer antwoordde met een vergelijking: 'Kunt u soms de bruiloftsgasten laten vasten, terwijl de bruidegom bij hen is?' (5:34). Nee, natuurlijk niet. Bij zo'n gelegenheid te proberen de gasten te dwingen om te vasten, zou onzinnig en ongepast zijn.

'Er zullen echter dagen komen,' zo zei Christus, 'dat de bruidegom van hen wordt weggenomen, dan zullen ze vasten' (5:35). Maar nu was de vergelijking begonnen te veranderen in beeldspraak. Christus was de Bruidegom. Voor zijn disci-

pelen maakten zijn aanwezigheid, zijn vergeving, hun bevrijding uit de geestelijke slavernij, en de nieuwe perspectieven die Hij voor hen opende, hun vreugde gelijk aan die bij een bruiloftsmaal. Als hun in dat stadium van hun geestelijke ervaring was opgelegd om te vasten, zou dat hoogst misplaatst en gekunsteld zijn geweest. Het heeft geen zin te vasten om het vasten. Wil het enig nut hebben, dan moet het in verband staan met de geestelijke realiteit van een bepaalde situatie.

Dat betekende niet dat ze nooit zouden vasten. Dat zouden ze zeker doen als de Bruidegom werd weggenomen. In de geschiedenis gebeurde dat bij de kruisiging, hoewel hun verdriet heel gauw daarna werd veranderd in de vreugde van de opstanding, de hemelvaart en de komst van de Heilige Geest (Jh16:19-22). Geestelijk kan het gebeuren dat een gelovige niet de nabijheid van de Heer kwijtraakt, maar wél het gevoel van de pure blijdschap om die aanwezigheid. Of hij bevindt zich misschien in het heetst van een geestelijke strijd. Het kan dan heel nuttig zijn om te vasten.

Er zullen ons twee dingen opvallen in Christus' antwoord op deze kritiek. Het eerste is de nuchterheid ervan: er was in Hem geen spoor van dweepzucht te bekennen. Het tweede is iets van veel groter belang. Opnieuw, zoals zo vaak in dit deel van het Evangelie, stelt Christus Zichzelf voor als de sleutel, de leidende factor, de bestuurder van waarachtig geestelijk leven. De levens van zijn discipelen worden niet zozeer beheerst door regels en voorschriften alswel door de praktische werkelijkheid van een levende relatie met een levende Heer. Voor hen zijn vergeving, behoud, moraal, ethiek en godsdienstige discipline allemaal afhankelijk van een persoonlijke relatie met Christus.

Dit was iets nieuws in het jodendom. En de Heer gaat ons nu de relatie van het nieuwe ten opzichte van het oude uitleggen.

(4) Een driedelige gelijkenis (5:36-39)

Naarmate we zijn gevorderd in dit eerste deel van hoofdstuk III, is het steeds duidelijker geworden dat Christus in zijn omgaan met zonde en zondaars de mensen niet teruggeroepen heeft tot een strengere en meer toegewijde gehoorzaam-

heid aan de Joodse leer die ze al kenden. Zijn komst heeft veeleer iets totaal nieuws en beters geïntroduceerd. In Hem, zoals iemand anders het zou zeggen (Hb11:40), 'heeft God iets beters voorzien'.

Om het verband te verduidelijken tussen dit nieuwe en het oude, vertelde Christus nu een gelijkenis (5:36-39). Het is één enkele gelijkenis, maar die heeft drie delen, en alle drie hebben ze gemeen dat 'het oude' het jodendom vertegenwoordigt en 'het nieuwe' Christus en het christendom.

De oude en nieuwe klederen. De rituelen en disciplines van het jodendom, 'de gerechtigheid die op grond van de wet is' (Rm10:5), hoe goed ook van oorsprong, zijn nu een versleten kled. Het is onmogelijk hun bruikbaarheid te handhaven door te trachten ze op te lappen met een paar nieuwe elementen uit het evangelie van Christus. Het oude kled moet worden afgedankt en het nieuwe ervoor in de plaats worden aangetrokken.

Dit bleek een moeilijke les te zijn voor sommige Joodse christenen. Mensen als Paulus en Barnabas namen het onmiddellijk aan (Hd15; Gl5:3-4; Fp3:2-14). Anderen, zoals Petrus, namen het aan (Hd15:7-11), maar werden soms verleid tot een compromis (Gl2:11-21). De christenheid heeft niet altijd weerstand geboden aan de verleiding zich te verbeelden dat het evangelie kan worden uitgedrukt in rituelen, ceremoniën, offers en priesterorden, overgenomen uit de Joodse godsdienst. Maar Christus' waarschuwing geldt nog steeds: als je probeert een oud kledingstuk op te lappen met een stukje stof dat je uit een nieuw haalt, zullen beide kledingstukken worden bedorven en de beoogde reparatie zal mislukken.

De oude en nieuwe wijnzakken. Christus brengt een nieuwe, bruisende vreugde teweeg in de harten van zijn discipelen. De oude, traditionele Joodse vormen voor de uitdrukking van godsdienstig leven zijn nu stijf en onplooibaar geworden. De nieuwe wijn van het nieuwe leven in Christus zou zich onmogelijk kunnen onderwerpen aan de onbuigzame beperkingen ervan. Niet dat christelijke vreugde en geestdrift de bedoeling hebben discipline en zelfbeheersing geheel terzijde te schuiven; maar er zullen nieuwe vormen bedacht moeten worden, plooibaarder en toch als gevolg daarvan sterker.

De oude en nieuwe wijn. De wijn van de Joodse godsdienst is belegen geworden en tot rust gekomen door eeuwen van ervaring en toenemend traditionalisme. Het evangelie van Christus en de behoudenis die het bewerkstelligt, zijn nieuwe wijn. Iemand die een smaak ontwikkeld heeft voor de traditionele, bezadigde waardigheid van het jodendom, zal niet meteen genieten van het christendom; hij zou zelfs aanstoot kunnen nemen aan de nieuwheid ervan. Velen deden dat. Sommigen doen het nog.

Men zal echter opmerken dat, hoewel het jodendom voortdurend met het evangelie van Christus wordt vergeleken, steeds geheel ten voordele van het evangelie, er niets oneerbiedigs wordt gezegd over het jodendom. Het kleed van het jodendom is nu oud; maar het kan niet ontkend worden dat het in zijn tijd een goed, door God Zelf gegeven kleed was. De wijnzakken van het jodendom zijn oud geworden en te stijf voor de nieuwe wijn; maar ze hadden uitstekend dienstgedaan voor de oude wijn. Er wordt eigenlijk toegegeven dat in zekere opzichten het jodendom sommige mensen bij het eerste proeven beter zal smaken dan het christendom. Met andere woorden: het evangelie van Christus wordt vergeleken met een goed, gezond jodendom, dat God Zelf had ingesteld om in een reële behoefte te voorzien totdat Christus zou komen.

Deel 3: Christus en de autoriteiten (6:1-19)

We zijn nu halverwege in hoofdstuk III, en nu beginnen de zaken een ernstiger karakter aan te nemen. Het evangelie van Christus wordt nu niet meer vergeleken met kenmerken van het jodendom die in hun tijd goed waren maar nu oud en verouderd raakten. Het wordt veeleer geplaatst tegenover ontoereikende interpretaties, en vervolgens volstreekte verdraaiingen van de Joodse leer. In het eerste verhaal van dit gedeelte beschuldigen de Farizeeën Christus en zijn discipelen ervan dat ze Gods wet overtreden, en Christus moet erop wijzen dat hun beschuldiging gebaseerd is op een verkeerde uitleg van de Heilige Schrift. In het tweede verhaal moet Christus de uitleg van de Farizeeën van de wet op de sabbat tegenspreken; die uitleg was niet alleen onjuist, maar ook

volstrekt immoreel. In het derde verhaal gaat Jezus als Israëls Messias voorbij aan alle traditionele godsdienstige autoriteiten van het jodendom en stelt twaalf apostelen aan om zijn eigen, met gezag beklede, vertegenwoordigers te zijn voor het volk. Zo doet Hij een eerste stap op het pad dat uiteindelijk zou leiden tot het volledige uiteengaan van het christendom en het jodendom. Laten we deze verhalen in detail bekijken.

(1) In het korenveld (6:1-5)

De oudtestamentische wet op de sabbat (Ex20:8-11) verbood werken op de sabbat. Daarover bestond geen twijfel. Toen de discipelen van de Heer korenaren plukten op een sabbat, die met hun handen stuk wreven en de korrels opaten, beschuldigden sommigen van de Farizeeën hen ervan dat ze de sabbat schonden (6:1-2). Als de beschuldiging juist was geweest, zouden de discipelen en stilzwijgend ook Christus erdoor schuldig zijn verklaard aan zonde.

Deze gebeurtenis is ook vastgelegd door Mattheüs (12:1-8) en Markus (2:23-28). Beiden delen ons mee dat onze Heer als antwoord een aantal verschillende redenen gaf ter rechtvaardiging van het gedrag van zijn discipelen. Lukas verkiest bij slechts één ervan stil te staan, en daarom gaat het ons hier ook alleen om die ene reden. De Heer verkoos niet, zoals Hij had kunnen doen, erop te wijzen dat hun definitie van werken op de sabbat aanvechtbaar was en geen bewijskracht had in de Schrift. Waar Hij wèl op wees, was dat hun toepassing van de algemene wet op de sabbat in dit speciale geval onjuist was: zij zag voorbij aan het feit dat de Schrift zelf onder bepaalde omstandigheden uitzonderingen op godsdienstige voorschriften toeliet, getuige het precedent dat was geschapen door Davids eten van de toonbroden (6:3-4; 1Sm 21).

De wet die de toonbroden regelde, was geen morele wet, maar slechts een godsdienstig voorschrift. De strikte wijding van de toonbroden aan God en aan zijn priesters was bedoeld om Israël de heiligheid bij te brengen van de Heer, van zijn dienst en van degenen die Hij verkoos om Hem te dienen in de speciale bediening van het priesterschap. Onder normale omstandigheden waren de symbolen van die dienst verboden

voor niet-priesters. Maar de gelegenheid opgetekend in 1Sm 21 was geen normale. In de eerste plaats was David zelf geen gewone burger. Hij was de gezalfde des Heren (1Sm16). Hij was Gods onderkoning in Israël. Bovendien was hij toentertijd in groot gevaar, op de vlucht voor Saul die hem wilde doden, en had verschrikkelijke honger. Het was voor God van het allergrootste belang dat de gezalfde des Heren te eten zou krijgen; en het was daarom volkomen gepast dat een symbool waarvan de strikte wijding de bedoeling had om Israël te leren de dienst van de Heer te eerbiedigen, gebruikt werd om in de nood van de gezalfde des Heren te voorzien. En als het voorzien in zijn nood ook het voorzien in de noden van zijn dienaren betekende, was daar niets onbetamelijks aan.

Nu volgt de analogie tussen de wet op de toonbroden en de wet op de sabbat, tussen David als de gezalfde des Heren en Jezus als de Zoon des mensen. De sabbat werd ingesteld onder andere (als zeer belangrijke reden) om de mensen te leren één dag per week op te houden met zichzelf te dienen en de dag te wijden aan de dienst van God. Maar Jezus was geen gewoon mens. Hij was de Christus, de Zoon van David (1:32), de Gezalfde des Heren (4:18), de Zoon des mensen in de volste betekenis, en als de Zoon des mensen maakte Hij Zich bekend als Heer van de sabbat. Hij had recht op de nooit ophoudende dienst van zijn discipelen. Als het plukken van het koren in zijn dienst werd gedaan, dan was het volkomen gepast dat zelfs op de sabbat te doen.

Als een toerist een voor het publiek toegankelijk groot buitenhuis bekijkt en dan terechtkomt voor een deur waarop 'privé' staat, moet hij het verbod van de eigenaar respecteren. Maar als de zoon van de eigenaar door die deur naar buiten komt en hem te eten vraagt, negeert hij het verbod van de eigenaar niet als hij de zoon volgt door de privé-deur. Zelfs als we toegeven dat de Farizeeën niet beseften dat Jezus de unieke en meer dan menselijke Zoon des mensen was (Dn7:13-14), dan was het toch een foute toepassing van de wet op de sabbat, hoewel in onwetendheid gemaakt, om de discipelen te beschuldigen van zonde omdat ze werkten voor Gods Zoon op Gods sabbat.

Voordat we afstappen van dit gedeelte, zouden we er misschien over moeten nadenken hoe deze gebeurtenis de nor-

men die God van Israël verwachtte, verhoogt en niet verlaagt. Er was hun geleerd zes dagen per week hun werk te doen, en dan één dag van de zeven als heilig voor de Heer te reserveren. Het is maar al te gemakkelijk voor de christen om in de fout te vervallen zich in te beelden dat de christelijke vrijheid hem toestaat die norm te verlagen, tot er uiteindelijk geen enkele dag heilig is voor de Heer; terwijl de Heer ons in feite heeft geleerd dat voor de christen elke dag moet zijn toegewijd aan zijn dienst. We herinneren ons misschien dat Christus in 5:11 Petrus leerde dat Hij de Heer was van het dagelijks werk van de gelovige; hier leert Hij zijn discipelen dat Hij ook de Heer van hun sabbat is.

(2) De man met een verschrompelde hand (6:6-11)

Nu volgt er nog een confrontatie tussen Christus en de farizeese uitleggers van de Schrift. Die vond plaats in een synagoge op een andere sabbat. Aanwezig in de synagoge was een man met een verschrompelde hand, en de Farizeeën keken toe om te zien of Christus hem zou genezen; ze stonden gereed om Hem van zonde te beschuldigen als Hij dat deed, aangezien volgens hen het genezen van iemands hand werk was en daarom verboden op de sabbat.

Christus, die in 5:14 zo zorgvuldig het gezag van de priesters had hooggehouden, trotseerde nu deze zogenaamde gezaghebbenden. Hun onuitgesproken gedachten doorziende, zei Hij tegen de man naar voren te komen, waar iedereen hem kon zien. Dat vestigde ongetwijfeld ieders aandacht op de deerniswekkende, verschrompelde en onbruikbare hand van de man. Hoe kan iemand denken dat het houden van de sabbat bedoeld was om die toestand te laten voortduren? God had in zijn erbarming de sabbat ingesteld opdat mensenhanden zouden kunnen uitrusten en weer nieuwe kracht zouden kunnen opdoen om nieuw werk te doen, en niet met het doel hun onvermogen om enig werk te doen te laten voortduren. Christus, die in zijn erbarming zijn eigen hand had uitgestrekt en de melaatse had aangeraakt (5:13), zei nu tegen deze man zijn hand uit te strekken, en Hij genas hem. Maar het was niet enkel medelijden dat de Heer bewoog; ook deed Hij dit keer geen beroep op zijn speciale positie en rechten als de Zoon des mensen en Heer van de sabbat, zelfs niet op

het gezag van een bepaald Schriftgedeelte. In plaats daarvan beriep Hij Zich op het gezag van de moraal, en voerde aan dat een interpretatie van de sabbatswet die in strijd was met de fundamentele moraal, verkeerd moest zijn, want die interpretatie zou lastering betekenen van het karakter van God, die de sabbat had ingesteld. De genezing van de hand te verbieden zou hetzelfde zijn als de man kwaad te doen. 'Ik vraag u,' zei Jezus, 'of het geoorloofd is op de sabbat goed te doen of kwaad te doen, een leven te behouden of verloren te laten gaan?' (6:9).

Niettemin, toen Christus de Schriftgeleerden en Fari- zeeën trotseerde en de man genas, 'raakten zij vervuld van uitzinnigheid en bespraken samen onder elkaar wat zij met Jezus zouden doen' (6:11). De godsdienstige geest is iets merkwaardigs, is niet noodzakelijkerwijs geïnteresseerd in doodgewone moraal, nog minder in het verlichten van menselijke ellende en smart, maar is wèl geïnteresseerd in het houden van regels; in het bijzonder van regels die ontspruiten aan zijn eigen, gekoesterde uitleggingen van Schrift en traditie; en aan die uitleggingen zal hij het absolute gezag van God toeschrijven. Zelfs als de vleesgeworden God, tegen die interpretaties in, tussenbeide komt met een wonder van Goddelijke goedheid om menselijke ellende te lenigen, dan zal hij nog, in plaats van zijn interpretaties te herzien, een plan beramen opdat zulke wonderen niet weer kunnen gebeuren. Lukas beschrijft deze houding terecht als uitzinnigheid (6:11). Het spreekt vanzelf dat dit beslist niet de ware Joodse leer was, maar een verdraaiing ervan. Evenmin hoeft te worden opgemerkt dat het christendom ook niet altijd is ontkomen aan soortgelijke foute interpretaties.

(3) De genezing van de menigten (6:12-19)

De woede van de Schriftgeleerden en Farizeeën over Christus' openlijke trotsering van hun gezag en zijn ontmaskering in het bijzijn van het volk van de dwaasheid van hun gekoesterde interpretaties van de Schrift, was ernstiger dan het op het eerste gezicht lijkt. Die woede zou uiteindelijk leiden tot Christus' dood. 'In die dagen', zegt Lukas (6:12), bracht de Heer daarom een nacht door in gebed op een berg, en deed daarna twee dingen.

In de eerste plaats koos Hij zorgvuldig twaalf mannen uit zijn discipelen en stelde hen aan als zijn apostelen. Wat deze mannen zouden zijn en doen, horen we later van Lukas en uit de rest van het Nieuwe Testament. Ze zouden kort daarop worden uitgezonden als officiële afgezanten van de Messias naar het volk, hun aantal, twaalf, overeenstemmend met het aantal stammen van Israël. Aan hen zou Hij zijn macht en gezag delegeren (9:1). Na Pinksteren zouden zij zijn officiële getuigen zijn (Hd1:8,22) en leiders van de nieuwe gemeenschap, de Kerk van Christus. Uit hun midden zouden sommigen worden uitgekozen om de geïnspireerde schrijvers van het Nieuwe Testament te worden, de officiële kanalen van de openbaring gegeven aan de Gemeente, van de opgestane Heer door de Heilige Geest (Jh14:26; 15:27; 16:13-15).

In de tweede plaats kwam Hij, na hen gekozen te hebben, van de berg af waar Hij had gebeden, en ging op een vlakke plaats staan, vóór een geweldige menigte van discipelen en van het gewone publiek uit het hele land, uit het noorden en uit het zuiden (6:17). Dit was de eerste keer dat de twaalf publiekelijk bij Hem stonden in hun officiële hoedanigheid, vóór zo'n representatieve menigte uit het gehele volk. Die gebeurtenis zouden ze nooit meer vergeten, en ook niet wat Hij hun die dag liet zien van wat Hij en zijn leer betekenden. De mensen waren gekomen, zo vertelt Lukas, 'om Hem te horen en van hun ziekten gezond te worden. En (...) er ging kracht van Hem uit en maakte allen gezond' (6:17-19). We herinneren ons die andere samenkomst waarover Lukas ons kort geleden vertelde (5:17), toen een representatieve verzameling van wetgeleerden bijeengekomen was uit elk dorp van Galiléa en Judéa en van Jeruzalem. Bij die gelegenheid had Hij die wetgeleerden een demonstratie gegeven van het kenmerkende van zijn leer. De kracht van de Heer was bij Hem om te genezen, en de genezende aard van zijn leer manifesteerde zich toen Hij eerst de zonden van een verlamde vergaf en hem daarna bevrijdde van zijn verlamming, en hem de kracht gaf om te wandelen tot eer van God. En toen zijn zojuist aangestelde apostelen nu zo bij Hem stonden op de vlakke, ging er kracht van Hem uit en genas Hij de menigten; en in die samenhang met genezen 'hief Hij zijn ogen op

naar zijn discipelen' (6:20) en leerde hun wat de brieven aan Timotheüs en Titus later zouden beschrijven als 'de gezonde woorden van onze Here Jezus Christus' (1Tm6:3).

Deel 4: Christus' principes op het gebied van de moraal (6:20-49)

We zijn nu aangekomen bij Lukas' equivalent van de Bergrede. We hoeven niet de vraag te beantwoorden of de woorden opgetekend door Lukas al dan niet door Christus werden uitgesproken bij dezelfde gelegenheid als door Mattheüs vermeld in de Bergrede. Vele predikers spreken bij verschillende gelegenheden over dezelfde onderwerpen, maar op iets andere wijze, en dat kan Christus heel goed ook hebben gedaan. Voor onze doeleinden zullen de verschillen tussen de stof, weergegeven door Lukas en Mattheüs, bijzonder leerzaam zijn. We kunnen niet verwachten dat we recht zullen doen aan het geheel van het morele onderricht van de Heer, dat hier door Lukas is samengevat; dat zou een nauwkeurige exegese van elk detail nodig maken, en een breed opgezette bespreking van de praktische toepassingen ervan. Zo'n studie zou ons ver voeren buiten de proporties van dit boek. We moeten ons tevredenstellen met het bespreken van de globale gedachtengang van Lukas, en met dat doel zullen die kenmerken die Lukas' weergave onderscheiden van Mattheüs Bergrede, een bruikbare gids blijken te zijn.

(1) De juiste houding tegenover armoede, honger, verdriet en maatschappelijke verstoting (6:20-23)

In de eerste plaats merken we op dat waar Mattheüs' Bergrede negen zaligsprekingen heeft, Lukas er slechts vier heeft (6:20-23). Hier wordt geen zaligspreking uitgesproken over de positieve toestand van de zachtmoedigen, de barmhartigen, de reinen van hart en de vredestichters; alleen de negatieve toestanden van armoede, honger en wenen worden genoemd, en zij die daaronder lijden, worden gelukkig verklaard vanwege de beloning die ze genieten en zullen ontvangen. Daarna volgt een laatste zegening, die meer nadruk krijgt dan de andere drie bij elkaar. Deze verklaart gelukkigheden die worden gehaat, uitgestoten uit het gezelschap van de

mensen, gesmaad, wier namen als slecht worden verworpen ter wille van de Zoon des mensen: in één woord, zij die maatschappelijk dood verklaard worden, niet maar om iets willekeurigs, goed of slecht, maar ter wille van Christus.

(2) De juiste houding tegenover rijkdom, samenleving, lachen en maatschappelijke aanvaarding (6:24-26)

De 'weeën' die de Heer in deze verzen uitspreekt, hebben geen tegenhanger in Mattheüs' Bergrede; ze zijn eigen aan Lukas. Ze drukken een mengeling van verontwaardiging en smart uit, en meer van smart dan van verontwaardiging. Ze herhalen grotendeels in tegengestelde uitdrukkingen wat de zaligsprekingen zeggen, en onderstrepen ze op die manier. Nu valt de sterkste nadruk wat de 'zegeningen' betreft, zoals we zojuist hebben opgemerkt, op hen die gehaat, verstoten en beschimpt worden ter wille van de Zoon des mensen: zij lijden, zo legt Christus uit, op dezelfde wijze als eertijds de profeten (6:23). Dus vermeldt het overeenkomstige 'wee' hier (6:26) dat zij waarvan alle mensen goedspreken, op dezelfde wijze worden behandeld als eertijds de valse profeten. Lukas laat geen twijfel bestaan over hetgeen Christus hiermee wilde zeggen. Hij dacht aan de scherpe kritiek op zijn onderwijs, waarvan we voorbeelden hebben gezien in hoofdstuk III, en Hij dacht nog meer aan de vijandigheid die zijn ontmaskering van het valse onderwijs van de Farizeeën begon op te wekken. We hebben daarvan al één onaangenaam geval gehad in 6:11; uiteindelijk zou deze vijandigheid, zoals we weten, ertoe leiden dat Hij werd vermoord, en, zoals Lukas optekent in de Handelingen, tot het uitbreken van vervolgingen van de Gemeente.

Dan is nog een kleine, maar veelzeggende eigenaardigheid van Lukas het opmerken waard. In Mattheüs drukt Christus Zich als volgt uit: 'Gelukkig de armen van geest, want van *hen* is het koninkrijk der hemelen' (5:3), in Lukas 'hief Hij zijn ogen op naar zijn discipelen en zei: Gelukkig *u*, armen, want van *u* is het koninkrijk van God' (5:20). En dit gebruik van de tweede persoon meervoud in plaats van de derde, zet zich voort in alle zaligsprekingen en 'weeën'.

Het effect hiervan is dat Christus de grote menigte van mensen die naar Hem luisterden, verdeelt in twee groepen: *u*

die arm bent, honger hebt en weent, en u die rijk bent, verzadigd bent en lacht; u die gefeliciteerd moet worden en u over wie geweend moet worden. Het laatste contrast is van bijzondere betekenis. Het gaat daar niet over hen over wie kwaad wordt gesproken en over hen van wie alle mensen goedspreken. Het contrast is tussen hen wier naam als slecht wordt verworpen *ter wille van de Zoon des mensen* en hen over wie alle mensen goedspreken. En hetzelfde is van toepassing op de andere tegenstellingen. Met andere woorden: de twee groepen zijn niet zij die om welke reden dan ook arm, hongerig en verdrietig zijn, en zij die om welke reden dan ook rijk en verzadigd zijn en lachen. Het fundamentele criterium dat de grote menigte in twee groepen verdeelt, is of ze echte discipelen van Christus zijn of niet.

Het geval van de tollenaar Levi (5:27-32) zal dit punt illustreren. Vóór zijn bekering was hij, net als zijn mede-tollenaars, gehaat door het volk, maatschappelijk verstoten, en werd zijn naam als slecht verworpen. Maar dat betekende natuurlijk niet dat hij de zaligheid genoot waarover Christus sprak, want hij had zich deze behandeling niet op de hals gehaald ter wille van Christus. Hij behoorde in feite tot de rijken, de verzadigden, hen die lachen – een juiste beschrijving van de gasten aan zijn maaltijden van vóór zijn bekering. Maar toen veranderde Christus hem: hij staakte zijn afpersingen, gaf zijn winstgevende beroep op en deelde er magere, gemeenschappelijke beurs met de Heer en zijn rondreizende groep van evangelisten om het evangelie bekend te maken aan het volk. Vreemd genoeg veranderde zijn bekering in één opzicht niet veel aan de dingen: er werd nog steeds kwaad over hem gesproken. Hoewel de Farizeeën het tollenaar-zijn sterk afkeurden, waren ze niet blij over zijn bekering tot Christus, en ook niet met zijn pogingen ervoor te zorgen dat andere tollenaars behouden werden (5:29-30). En hoewel de armen ongetwijfeld blij waren dat er wat minder tollenaars waren, toen ze ontdekten dat Jezus niet bereid was een revolutie tegen de Romeinen te leiden, stelden ze zich uiteindelijk achter de Farizeeën en Sadduceeën op, verwierpen Christus en zijn apostelen, met inbegrip van Levi, en gaven de voorkeur aan een revolutionaire activist (23:13-25). Maar nu kwam Levi wel in aanmerking voor de salig-

heid waarover Christus sprak: de armoede, het lijden, de kritiek en de verstoting die hij nu moest ondergaan, werden door hem verdragen uit loyaliteit aan Christus en zijn evangelie.

Laten we ons nog even bezighouden met een ander element in dit gedeelte van het onderwijs van Christus: zijn opmerkelijke deernis met de rijken die geen scrupules hebben. In 5:27-31 had Hij Zich, ondanks hevige kritiek van de Farizeeën, onder hen begeven met het medelijden dat een goede arts heeft met doodzieke mensen. Nu vertelt Hij ons hier in 6:25-26 wat Hem bewoog zijn 'wee' uit te spreken over hen: het is de gedachte dat de troost die zij in dit leven genieten, de enige troost is die ze ooit zullen hebben. Als we komen bij het verhaal van de rijke man en Lazarus (16:19-31), zullen we beter zien wat Hij bedoelt als Hij zegt dat zulke mensen alle troost al hebben die ze ooit zullen krijgen (16:25); en dan zullen wij ook gemakkelijker zijn medelijden begrijpen. Het zal ook interessant zijn om te ontdekken dat tegen die tijd (16:13-15) de Farizeeën een andere toon hebben aangeslagen wat de ernst van het dienen van mammon betreft.

(3) De juiste houding tegenover vijanden en mensen die te leen vragen (6:27-38)

Er volgen nu een aantal uitvoerige morele aansporingen. Ze zijn niet alleen op zichzelf belangrijk, maar houden ook wat zojuist gezegd is in evenwicht. Iemand die zich erin verheugt als hij uit de menselijke gemeenschap wordt verstoten, te schande gemaakt en verworpen als een boze, en die het als een ramp beschouwt als er door iedereen goed over hem wordt gesproken, zou het gevaar kunnen lopen een zeer onaangenaam persoon te worden, een echte Ismaël: zijn hand tegen ieder, en ieders hand tegen hem. Christus ondervangt dit gevaar door zijn discipelen te vertellen hoe hun houding moet zijn tegenover diezelfde vijanden die hen hebben uitgeworpen en kwaad van hen hebben gesproken. 'Hebt uw vijanden lief, doet wèl aan hen die u haten, zegent hen die u vervloeken, bidt voor hen die u smaden (...) leent (...) weest ontfermend (...) oordeelt niet (...) veroordeelt niet (...) laat los (...) geeft.'

Christus' omgang met zonde en zondaars

Twee basisprincipes lopen als een rood draad door deze aansporingen. Het eerste is dat van volgen van Christus, verwacht wordt dat zij zich veel voortreffelijker gedragen dan zondaars (6:32-34). Het is een feit dat veel van de vriendelijke en edele houdingen en daden waarop we allen trots zijn, die zijn welke alle leden van alle groepen aan de dag leggen tegenover leden van hun eigen groep. We hebben allemaal onze mede-socialisten, of mede-kapitalisten, of mede-nationalisten, of geloofsgenoten lief. Maar daar is helemaal niets bijzonders aan. Zelfs zondaars doen dat. Christus roept zijn volgelingen op om hun vijanden, degenen die hen verdrücken en beroven, die geweld tegen hen gebruiken, lief te hebben en wél aan hen te doen (6:27-29).

Het tweede is dat volgelingen van Christus hetzelfde karakter aan de dag moeten leggen als hun Vader (6:35-36). Hij is rechtvaardig, maar Hij is meer dan rechtvaardig: Hij is ontfermend. Dat moeten zijn zonen ook zijn. Het is niet zo zeer een kwestie van het opvolgen van regels, of zelfs van het roepen om gerechtigheid. Het is een kwestie van overerven, door de wedergeboorte, van de aard van de Vader, en die aard tonen door zich te gedragen als volwassen zonen. Het zoonschap, zo zou men bijna kunnen zeggen, is de leutel van Christus' morele leer. We herinneren ons hoe Hij in 5:34-35 uitlegde dat het gedrag van 'zonen van de bruiloftszaal' (als het Grieks de bruiloftsgasten noemt) afhankelijk is van de aan- of afwezigheid van de bruidegom. En de analogie veranderde in beeldspraak: Hij is de Bruidgom en zijn discipelen zijn zijn 'zonen van de bruiloftszaal'. Hij noemt Hij zijn discipelen zonen van de Vader. En we kunnen concluderen wat het voor hen echt moreel gedrag niet zo zeer een kwestie is van het houden van regels alswel een kwestie van het ontwikkelen van een Goddelijk karakter, als gevolg van het hebben van Goddelijk leven in de gemeenschap met Christus.

(4) Een driedelige gelijkenis (6:39-49)

De tweede helft van hoofdstuk III eindigt, net als de eerste met een gelijkenis in drie delen. Maar er is een belangrijk verschil in de boodschap van de twee gelijkenissen. De eerste driedelige gelijkenis (5:36-37) had tot doel het nieuwe wat betere te stellen tegenover wat goed was in zijn tijd, maar w

oud en ontoereikend. De tweede driedelige gelijkenis heeft tot doel het waarachtige, het goede en het juiste te stellen tegenover wat uitgesproken onwaarachtig en door-en-door slecht is.

Het eerste deel van de tweede gelijkenis (6:39-42) is gebaseerd op een analogie met het gezichtsvermogen, en is van toepassing op hen die anderen iets willen leren. Het hekelt twee fouten. In de eerste plaats de fout van de man die totaal niets kan zien, en toch beweert anderen te leiden (6:39-40), met het onvermijdelijke gevolg dat hijzelf in de kuil valt, en dus ook zijn discipelen, die uiteraard niet verder kunnen komen dan de leraar van wie zij afhankelijk zijn. Het is droevig om te luisteren naar iemand die geen persoonlijke ervaring van Christus' verlossing heeft, en tracht anderen te onderwijzen in het evangelie van Christus.

In de tweede plaats is er de fout van de man die wel kan zien, maar wiens gezichtsvermogen ernstig is aangetast: hij heeft een balk in zijn oog, zoals de Heer met verrukkelijke overdrijving zegt, en hij kan niet echt zuiver zien. In prozaïsche taal gezegd: hij heeft de een of andere opvallend slechte gewoonte of houding in zijn leven die alle anderen kunnen zien, maar vreemd genoeg kan hijzelf die blijkbaar niet zien; bovendien is hij juist degene die voortdurend wijst op de onbelangrijke foutjes en tekortkomingen van anderen, en biedt hij aan hun inzicht te verbeteren door die splinters uit hun ogen weg te doen. Feitelijk zou hij de balk in zijn eigen oog wel kunnen zien als hij dat wilde: zijn vitten op anderen is alleen maar compensatie voor het ongestraft laten voortbestaan van zijn eigen veel grotere fout. Onze Heer noemt hem een huichelaar (6:41-42).

Het tweede deel van de gelijkenis (6:43-45) is gebaseerd op een analogie met vruchtbomen en hun vruchten. De vrucht van een boom is een onfeilbare aanwijzing voor de aard van de boom. Zo zijn iemands daden, woorden en opvattingen onfeilbare aanwijzingen voor de toestand van zijn hart. Maar er bestaat een altijd aanwezige verleiding om de pijnlijke conclusies te vermijden die het gevolg zijn van de toepassing van dit principe op mijzelf, door mijn weinige goede daden en woorden te beschouwen als 'echt iets voor mij', en mijn vele slechte daden en woorden als 'zo ben ik niet

echt'. Maar op die manier bedriegen wij onszelf. Zeker, een christen kan, als hij tenminste weet waar hij het over heeft, met Paulus zeggen: 'Als ik nu dat doe wat ik niet wil, dan doe ik het niet meer, maar de zonde die in mij woont' (Rm7:20). Maar Paulus legt daar uit waarom gelovigen zondigen, en geeft hun geen excuus om door te gaan met zondigen en zich daar niet al te druk over te maken. Een man wiens gesprekken voortdurend gaan over slechte dingen, groot of klein, heeft een slecht hart; want datgene waarover iemand praat, komt uit de overvloed van zijn hart. De meest godvruchtige man is soms ontzet over wat incidenteel plotse-ling bij hem opborrelt, dat niet is gegaan door de filter van zijn morele beoordeling, en openbaart wat voor smerige zaken er nog zijn achtergebleven in de diepten. Maar als de algemene tendens van iemands gesprekken slecht is, moet de bron ook slecht zijn. Geen excuus kan het verband tussen de vruchten van een boom en de aard ervan tenietdoen.

En ten slotte het derde deel van de gelijkenis. Dit is geba-seerd op een analogie met bouwen (6:46-49). Er is maar één methode om een huis te bouwen dat een storm veilig kan doorstaan: diep graven en de funderingen ervan op de rots aanbrengen. Maar diep graven kan soms lastig zijn. Het is maar al te gemakkelijk om tevreden te zijn met een opper-vlakkige kennis van het christendom, en een oppervlakkige, zogenaamde belijdenis van het geloof, zonder werkelijke ge-hoorzaamheid aan Christus (6:46). Maar evenals er slechts één fundering is, zullen ook slechts zij die door persoonlijk contact met Hem rechtstreeks en stevig gebouwd zijn op het fundament van zijn Woord, dat zij geloven, toepassen en uit-voeren, de stormen overleven in dit leven en daarna.

HOOFDSTUK IV

Lukas 7:2-8:56

CHRISTUS' WEG TOT BEHOUDENIS

Inleidend overzicht

De delen

- (1) Redding van de dood: een geschenk op grond van geloof (7:2-17)
- (2) Valse verwachtingen van verlossing, en verwerping van de Verlosser (7:18-35)
- (3) Behoudenis en de liefde en dienst van hen die vergeven zijn (7:36-8:3)
- (4) De verborgenheden van het koninkrijk in verband met de behoudenis (8:4-21)
- (5) Verlossing van de natuurelementen (8:22-25)
- (6) Verlossing van geestelijke machten, en verwerping van de Verlosser (8:26-39)
- (7) Verlossing van de verspilling van levenskrachten (8:40-48)
- (8) Verlossing en een 'geheime' opwekking uit de dood (8:49-56)

IV. Christus' weg tot behoudenis

Inleidend overzicht

Hoofdstuk 7 en 8 van Lukas bevatten hoofdzakelijk opzichzelfstaande verhalen van genezingen en wonderen verricht door Christus Zelf. Daarna wendt Lukas zich in 9:1 af van Christus' eigen dienst en richt zich op de uitzending van de twaalf apostelen. Het lijkt er daarom sterk op dat Lk7 en 8 bedoeld zijn om een eenheid te vormen als hoofdstuk IV van het Evangelie.

Eén thema krijgt bijzondere nadruk in deze twee hoofdstukken: het onderwerp van de behoudenis. Dat kunnen we in de eerste plaats concluderen uit de herhaling van het Griekse werkwoord voor 'behouden', *sooizo*. Dit werkwoord en de bijbehorende samenstelling *diasooizo* (redden behouden, verlossen) kunnen een breed scala van betekenissen overbrengen. In het Nieuwe Testament wordt *sooizo* gebruikt voor het redden van mensen in de concrete betekenis, uit gevaar of onheil, bijvoorbeeld het redden van de verdrievoudingsdood (Mt8:25). Het kan ook betekenen 'behouden' in de betekenis van 'genezen', zoals in Mt9:22. Het kan de diepere betekenis hebben, en heeft die ook vaak, van 'vergeving' en 'redding uit een leven van zonde' (Lk7:50; 11:35). De erbij behorende zelfstandige naamwoorden *sooteria* (behoudenis, redding, verlossing) en *sooter* (Redder, Verlosser, Heiland) worden gebruikt in verband met de verzulling van de behoudenis bij de wederkomst van Christus (Rm13:11, 1Pt2:20-21). In zekere zin zou men dus kunnen bezweren dat punttindeel het hele Nieuwe Testament beheerst wordt door het thema van

de behoudenis. Niettemin blijft het waar dat er in Lk7 en 8 een meer dan gemiddelde concentratie van de term 'behouden' voorkomt. Het werkwoord *diasooizo* staat in 7:3 en nergens anders in het hele Evangelie. Vóór hoofdstuk 7 komt het werkwoord *sooizo* slechts één keer voor (6:9); maar in de hoofdstukken 7 en 8 staat het vijf keer (7:50; 8:12,36,48,50). Laten we deze Schriftplaatsen eens nader bekijken.

Het verhaal van de vrouw in Simons huis (7:36-50) staat alleen in Lukas. Het is in feite een aangrijpend verhaal van verlossing: 'Uw geloof heeft u behouden, ga heen in vrede,' zegt Christus tot de gevallen vrouw die vergeving heeft gekregen (7:50).

De overige verhalen hebben de andere evangelisten ook, maar Lukas gebruikt het woord 'behouden' meer dan zij.

In zijn beschrijving van de genezing van de slaaf van de hoofdman gebruikt Mattheüs twee werkwoorden: *therapeuo* (8:7), dat 'behandelen' of 'genezen' betekent, en *iaomai* (8:8,13), dat 'gezond worden' betekent. Lukas gebruikt drie werkwoorden: *iaomai* (7:7) en *hugiainoo*, dat 'gezond zijn' betekent, maar in de inleiding tot het verhaal (7:3) *diasooizo*, dat redden betekent in de zin van redden van de dood.

In 8:4-15 tekent Lukas de gelijkenis van de zaaier op, evenals Mattheüs in 13:3-23 en Markus in 4:3-20. Alle drie de evangelisten leggen natuurlijk uit wie de mensen zijn die worden voorgesteld door het zaad dat bij de weg viel: het zijn zij die het woord horen, maar onmiddellijk komt de duivel en pakt weg wat in hun hart gezaaid is. Alleen Lukas voegt eraan toe waaróm de duivel dat doet: 'opdat zij niet geloven en behouden worden' (8:12).

Mattheüs (8:28-34), Markus (5:1-20) en Lukas (8:26-39) vertellen alle drie het verhaal van de bezetene, en alle drie beschrijven ze hoe de omstanders aan de volksmassa die uit de naburige stad was gekomen, vertelden wat er was gebeurd. Lukas, en alleen hij, brengt hun verklaring als volgt onder woorden: 'Zij nu die het hadden gezien, berichtten hun hoe de bezetene was behouden' (8:36).

Alle drie de synoptische evangelisten vertellen de onderling verbonden verhalen van de bloedvloeiende vrouw en het dochtertje van Jäirus. Alle drie verhalen dat de vrouw 'werd behouden' (d.w.z. genezen, Mt9:22; Mk5:34; Lk8:48). Maar in

het geval van het dochtertje van Jairus gebruikt Mattheüs de term 'behouden' helemaal niet. Markus gebruikt hem in de vraag om hulp die Jairus tot Christus richtte toen het meisje nog leefde (5:23). Lukas daarentegen gebruikt de term echter niet op dit punt van het verhaal. Hij wacht tot het meisje dood is en iedereen de hulp heeft opgegeven, en tekent dan Christus' woorden tot Jairus op: 'geloof alleen en zij zal behouden worden' (8:50). Dat geeft het woord 'behouden' beslist een opmerkelijke extra betekenis.

Lukas heeft dus in deze twee hoofdstukken een aantal verhalen verzameld die hij ons aanbiedt als voorbeelden van behoudenis. Een vluchtige blik zal laten zien dat ze niet alle voorbeelden zijn van hetzelfde aspect van behoudenis. Bovendien biedt hij naast deze voorbeelden nog andere gebeurtenissen die, zonder in feite de term 'behouden' te gebruiken, duidelijk bedoeld zijn als nog meer voorbeelden van behoudenis. Samen vormen ze een indrukwekkende reeks. De slaaf van de hoofdman wordt gered van de dood (7:2-3); de zoon van de weduwe van Nain, die al dood was en op weg om begraven te worden, wordt opgewekt uit de dood (7:12-15). De vrouw in Simons huis wordt gered van haar zondige verleden door de gave van de vergeving (7:47-50). De discipelen op het meer worden gered van de verdrinkingsdood in de storm (8:23-24). De bezetene wordt gered uit de macht van demonen (8:27-36). De bloedvloeiende vrouw wordt gered van een kwellende lichaamszwakte (8:43-48), terwijl het dochtertje van Jairus wordt gered uit de slaap van de dood (8:50-55).

Naar men mag aannemen, bedoelt Lukas deze gebeurtenissen in zekere zin als typische voorbeelden van Christus' macht om te redden. Maar behalve deze gebeurtenissen bevatten de hoofdstukken 7 en 8 twee lange passages die de commentariëren en leraren de eers e behandelt zaken die aan de orde kwamen in verband met Johannes de Doper (7:13-36), en de tweede bevat een selectie van gelijkenissen, waarvan die van de zaaier het meest op de voorgrond treedt (8:4-11). Natuurlijk komt de vraag op of de onderwerpen die in de twee passages worden behandeld, al dan niet verband te maken hebben met het onderwerp behoudenis, en zo ja, wat. We hebben al opgemerkt dat Lukas, de gelijkenis van de zaaier

uitdrukkelijk heeft verbonden met de kwestie van de behoudenis; maar de passage die gaat over Johannes de Doper gebruikt de term niet expliciet. Markus heeft geen tegenhanger van deze passage; Mattheüs wel (11:2-19), maar hij plaatst die in een totaal andere context dan Lukas: ná de uitzending van de twaalf apostelen, en niet, zoals Lukas, ervoor. Om, indien mogelijk, te ontdekken waarom Lukas haar geplaatst heeft waar ze staat, en wat dat dan te maken heeft met de context, zouden we kunnen bekijken hoe Lukas zijn stof heeft gerangschikt in dit hoofdstuk in zijn geheel. In het begin van dit boek merkten we op dat het verhaal van de vrouw in Simons huis, dat alleen Lukas geeft, opvallende overeenkomsten vertoont met het verhaal van de bloedvloeiende vrouw, dat andere evangelisten ook vermelden. Misschien heeft hij de passage over Johannes de Doper in zijn context opgenomen omdat het kwesties ter sprake brengt die in verband staan met zaken die ook elders in dit gedeelte van het Evangelie ter sprake komen. Dat moesten we maar eens onderzoeken. Laten we beginnen met het maken van een inhoudsopgave.

Het eerste verhaal (7:2-10) beschrijft de redding van de dood van de slaaf van de hoofdman. Lukas laat het met de woorden 'en het gebeurde vervolgens' (7:11) volgen door het verhaal van de zoon van de weduwe van Naïn (7:11-17), die door de Heer uit de dood werd opgewekt. Daar Lukas deze gebeurtenissen aan elkaar schijnt te verbinden, en ze beide gaan over redding van de dood, zullen we 7:2-17 deel 1 noemen.

Dan (7:18-23) vertelt Lukas hoe Johannes de Doper twee van zijn discipelen naar Christus stuurt met een vraag, en welk antwoord Christus gaf op die vraag. Dit wordt na het vertrek van Johannes' discipelen gevolgd door een lange berisping van de menigte om hun verkeerde houding ten opzichte van Johannes en Christus (7:24-35). Daar bij beide passages Johannes betrokken is, zullen we ze deel 2 noemen.

Daarop volgt het verhaal van de vrouw in Simons huis, die bij Jezus kwam met tranen, kussen en olie. Lukas verbindt dit verhaal door de woorden 'en het gebeurde daarna' met zijn vermelding van een groep vrouwen die Christus en zijn discipelen volgden en 'hen dienden met hun bezittingen'

(8:1-3). Laten we deze twee verhalen over vrouwen toegewijd aan Christus, deel 3 noemen.

Vanaf 8:4 begint de Heer in gelijkenissen te spreken. Eerst is er de gelijkenis van de zaaier (8:4-15), dan de gelijkenis van de lamp (8:16-18), en aan het eind, als zijn moeder en broers Hem komen opzoeken, verklaart Hij in beeldspraak 'mijn moeder en mijn broeders zijn dezen die het woord van God horen en doen' (8:19-21). Laten we dit gelijkengedeelte (8:4-21) deel 4 noemen.

Op dit punt richt het relaas zich op een boottocht die Christus en zijn discipelen maakten over het meer en terug. Het verhaal bestaat uit vier onderscheiden episodes. De eerste, die van de storm, vond plaats terwijl ze het meer overstaken (8:22-25). Die kunnen we deel 5 noemen. De volgende, de genezing van de bezetene, vond plaats toen ze aan land waren gegaan aan de overzijde (8:26-39). We zullen die deel 6 noemen. De andere twee episodes vonden plaats toen ze teruggekeerd waren. De eerste was de genezing van de bloedvloeiende vrouw (8:40-48), en die noemen we deel 7; en de tweede was de opwekking van het dochttertje van Jäirus: die zullen we deel 8 noemen.

Op dezelfde wijze als het verhaal van de vrouw in Simons huis en het verhaal van de bloedvloeiende vrouw bepaalde overeenkomsten en tegenstellingen vertonen in de details van de stof ervan, zo doen sommige van de andere verhalen dat ook, zoals duidelijk zal worden als we nu de belangrijkste details van de acht delen in schema brengen. Het zal één van de belangrijkste opgaven van onze uiteenzetting vormen te trachten het essentiële van deze overeenkomsten en contrasten te ontdekken.

DE DELEN

Deel 1: Redding van de dood: een geschenk op grond van geloof (7:2-17)

We hoeven niet te twifelen welk aspect van de behoudenis wordt voorgesteld door de verhalen van de slaaf van de hoofdman en de zoon van de weduwe van Naïn: het is redding van de dood. De verhalen zijn zeer dramatisch: de ene

Deel 1: Redding van de dood: een geschenk op grond van geloof: de slaaf van de hoofdman en de zoon van de weduwe van Naïn (7:2-17)

1. De hoofdman tot Christus: 'Spreek met een woord en laat mijn knecht gezond worden, want ook ik ben een mens onder gezag van anderen gesteld ... en ik zeg ... 'ga, en hij gaat, en ... Kom, en hij komt' ... Jezus verwonderde Zich over hem ... en zei ... 'Zelfs in Israël heb Ik zo'n geloof niet gevonden.'
2. De zoon van de weduwe van Naïn stond op het punt begraven te worden toen Christus zei: 'Jongeman ... sta op' (Gr. *égertheti*). En de dode ging overeind zitten en begon te spreken ... En vrees beving allen.

Deel 2: Valse verwachtingen van verlossing, en verwerping van de Verlosser: Johannes en 'de mensen van dit geslacht' (7:18-35)

1. Johannes vraagt zich af of Jezus 'Degene die zou komen' is, of dat ze een ander moeten verwachten. Jezus doet vele wonderen in bijzijn van Johannes' boodschappers en zegt tot hen: 'Gaat heen en bericht Johannes wat u hebt gezien en gehoord...'
2. 'Wat bent u gaan zien? Een mens in zachte kleren gekleed? Zij die prachtig gekleed gaan en in weelde leven, zijn in de paleizen. Maar wat bent u gaan zien? Een profeet? Ja ... zelfs meer dan een profeet.'
3. 'Al het volk ... rechtvaardigde God, daar zij waren gedoopt met de doop van Johannes; de Farizeeën ... hebben de raad van God voor zichzelf terzijde gesteld, daar zij niet door hem waren gedoopt.' Zij zeiden dat Johannes een demon had!

Deel 5: Verlossing van de natuurelementen: de discipelen en de storm op het meer (8:22-25)

1. En Hij bestrafte de wind en de golfslag van het water, en zij hielden op ... Hij nu zei ... 'Waar is uw geloof?' Zij ... verwonderden zich en zeiden ... 'Wie is toch Deze, dat Hij zelfs de winden en het water gebiedt en zij Hem gehoorzamen?'
2. Christus viel in slaap en de boot liep vol en dreigde te zinken. 'Zij ... wekten Hem (Gr. *diegeiran*) ... Hij echter stond op (Gr. *diegertheis*) en bestrafte de wind ... Zij ... vreesden ...'

Deel 6: Verlossing van geestelijke machten, en verwerping van de Verlosser: de bezetene en de mensen van de streek (8:26-39)

1. De verlost bezetene vraagt Christus bij Hem te mogen zijn, maar Christus zendt hem weg en zegt: 'Keer terug naar huis en vertel alles wat God u heeft gedaan.' En hij ging weg en verkondigde door de hele stad alles wat Jezus had gedaan.
2. Zij liepen uit om te zien wat er was gebeurd; en zij vonden de man (die lange tijd geen kleren had gedragen) aan de voeten van Jezus zitten, gekleed en goed bij zijn verstand.
3. Zij nu ... berichtten hun hoe de bezetene was behouden (d.w.z. ze vertelden hoe de demonen in de varkens waren gegaan en de kudde in het meer was verdronken). En de hele volksmassa ... vroeg Jezus van hen weg te gaan.

Deel 3: Behoudenis en de liefde en dienst van hen die vergeven zijn: de vrouw in Simons huis en de vrouwen die dienden (7:36-8:3)

1. 'Een vrouw ... ging ... achter Hem staan, bij zijn voeten en begon zijn voeten met haar tranen nat te maken...'
2. '... de farizeeër ... zei ... Als Deze een profeet was, zou Hij wel weten wie en wat voor een vrouw het is die Hem aanraakt...'
3. Hij nu zei tot de vrouw: 'Uw geloof heeft u behouden, ga heen in vrede.'
4. 'Enige vrouwen die ... waren genezen ... dienden hen met hun bezittingen.'

Deel 4: De verborgenheden van het koninkrijk in verband met de behoudenis: de gelijkenissen van de zaaier, de lamp en de verwanten (8:4-21)

1. 'U is het gegeven de verborgenheden (d.w.z. de geopenbaarde geheimen) van het koninkrijk van God te kennen, maar tot de overigen spreek Ik in gelijkenissen, opdat zij kijkend niet kijken en horend niet verstaan.'
2. '... de duivel ... neemt het woord uit hun hart weg, opdat zij niet geloven en behouden worden.'
3. De ware kring van verwanten: Christus' moeder en broeders zijn zij die het woord van God horen en doen.

Deel 7: Verlossing van de verspilling van levenskrachten: de bloedvloeiende vrouw (8:40-48)

1. 'Een vrouw ... kwam van achteren naar Hem toe en raakte de zoom van zijn kleeid aan ...'
2. ... Jezus zei: 'Wie is het die Mij heeft aangeraakt?' Toen nu allen het ontkenden ... zei Jezus: 'Iemand heeft Mij aangeraakt, want Ik heb gemerkt dat kracht van Mij is uitgegaan.'
3. Hij nu zei tot haar: 'Dochter, uw geloof heeft u behouden, ga heen in vrede.'
4. Een vrouw ... die heel haar levensonderhoud aan artsen had uitgegeven, maar door niemand kon worden genezen ...

Deel 8: Verlossing en een 'geheime' opwekking uit de dood: de opwekking van Jairus' dochtertje uit de slaap van de dood (8:49-56)

1. Hij liet niemand met zich naar binnen gaan dan Petrus, Johannes en Jakobus, en de ouders van het kind. En Hij zei: 'Zij is niet gestorven, maar slaapt.' En zij (de menigte) lachten Hem uit, daar zij wisten dat zij gestorven was. ... Hij beval de ouders niemand te zeggen wat er was gebeurd.
2. Iemand zei: 'Uw dochter is gestorven; val de Meester niet lastig.' Jezus echter ... antwoordde ... 'geloof alleen en zij zal behouden worden'.
3. De herstelde kring van verwanten: Christus, zijn apostelen, de vader en moeder, en het uit de dood opgewekte kind.

man stond op het punt te sterven, de ander was al dood en zou worden begraven; en beiden werden gered en kregen het leven.

Dit zijn de fundamentele feiten van de verhalen; maar het wordt niet aan ons overgelaten ervan te maken wat we willen. De verhalen zelf vertellen ons uitdrukkelijk de voorwaarden waaronder deze mannen van de dood werden gered en nieuw leven kregen.

Laten we eerst de hoofdman behandelen. Hij was een heiden, en in zijn nederigheid (7:7) stuurde hij enkele Joodse oudsten om Christus te vragen om te komen en zijn slaaf te redden. Zij maakten echter de gebruikelijke fout te pleiten voor zijn behoud op grond van de verdienstelijke werken van de hoofdman. Nu had de hoofdman ongetwijfeld een opmerkelijke staat van goede werken. Hij had het Joodse volk lief en had voor de plaatselijke Joden een synagoge gebouwd (7:5). Wanneer we de kosten van zo'n gebouw in ogenschouw nemen, en het feit dat Romeinen (zoals de latere satiricus Juvenalis) gewoonlijk de Joden, hun geloof en hun gebedshuizen verachtten, kunnen we misschien begrijpen waarom de Joden pleitten: 'Hij is het waard dat U dit voor hem doet.' De Heer luisterde naar hun pleidooi en ging met hen mee naar het huis van de hoofdman. In de werken van de hoofdman zag Christus ongetwijfeld het bewijs van iemand met een oprecht hart, die echt probeerde God te behagen zo goed hij maar kon.

Maar de hoofdman was te verstandig om zijn pleidooi voor de redding van zijn slaaf te laten berusten op zijn persoonlijke verdienste. Toen hij beseftte dat de Heer zijn huis naderde, zond hij vrienden om Hem te zeggen: 'Heer, doe geen moeite, want ik ben niet belangrijk genoeg dat U onder mijn dak binnenkomt. Daarom heb ik ook mijzelf niet waard geacht naar U toe te komen' (7:6-7). Al was het alleen maar de keizer, Tiberius Caesar, geweest van wie hij een of andere gunst wenste te ontvangen, dan zou hij, hoezeer hij die gunst ook verlangde, zich niet waardig of belangrijk genoeg hebben geacht de keizer te vragen persoonlijk naar zijn huis te komen om de gunst te verlenen. Hij had dus genoeg kennis van etiquette, en zelfs geestelijk inzicht, om te beseffen dat het volkomen ongepast en niet terzake was om over zijn eigen ver-

diensten op te scheppen in het bijzijn van Christus, of het idee te geven dat Christus, als Hij zijn verdiensten in aanmerking nam, wel de moeite zou behoren te nemen naar zijn huis te komen om de redding tot stand te brengen die hij verdiend had. Het allereerste dat hij deed, was elke verdienste te ontkennen.

En bovendien had de hoofdman opgemerkt dat het gezag van Christus zo groot was dat Hij helemaal niet naar zijn huis hoefde te komen. Christus hoefde slechts een woord van bevel te spreken en de slaaf zou onmiddellijk gezond worden (7:7-8). Als officier in het leger had de hoofdman slechts een bevel te geven en onmiddellijk voerden soldaten het uit, omdat achter hem en zijn bevel het gezag stond van de opperbevelhebber van de Romeinse strijdkrachten, Zijne Keizerlijke Majesteit. Over welk gezag Christus beschikte, wist de hoofdman niet precies; maar zijn verzoek doet vermoeden dat hij wist dat Christus gezag had over de machten van leven en dood. Daar hij inzag dat alle verdienste, macht en gezag in Christus en zijn woord waren gelegen, deed hij nederig zijn verzoek: 'Spreek met een woord en laat mijn knecht gezond worden.' Christus' verwonderde commentaar was (en let u erop dat dit het commentaar van de Heer is en niet onze eigen in het verhaal ingebrachte gedachte): 'Ik zeg u, zelfs in Israël heb Ik zo'n groot geloof niet gevonden.'

Dit eerste geval van behoudenis heeft uitdrukkelijk de fundamentele principes vastgelegd op grond waarvan de behoudenis werd geschonken en ontvangen bij die gelegenheid, en naar men mag aannemen ook bij alle andere gelegenheden: behoudenis wordt niet verleend op grond van iemands goede werken, goede eigenschappen of verdiensten. Ze wordt geschonken op grond van geloof. En geloof is volgens dit verhaal niet het vertrouwen dat we zo goed mogelijk hebben gehandeld, dat God onze verdiensten royaal zal beoordelen; geloof is het opgeven van ons vertrouwen in onze werken en verdiensten, en iedere gedachte dat we de behoudenis kunnen verdienen, en ons volledig en zonder voorbehoud verlaten op de Persoon van Christus en het gezag van zijn woord.

Maar dit is zo belangrijk en zo moeilijk te begrijpen – let u nog eens op de verwondering van de Heer dat een heiden het zo goed begreep en vele Joden niet! – dat Lukas deze les

nog duidelijker heeft gemaakt door hier een ander verhaal aan toe te voegen dat geen van de andere evangelisten heeft opgetekend, het verhaal van de weduwe van Naïn (7:11-17). Wat een contrast vormt ze met de hoofdman: hij een sterke, indrukwekkende persoonlijkheid met ruime middelen en vele edele werken die tot zijn eer strekken; zij een arme, ontredderde weduwe. Terwijl ze haar enige zoon volgde naar het graf, werd Jezus met ontferming bewogen, bracht de droevige begrafenisstoet tot stilstand, deed de jongeman opstaan uit de dood, en gaf hem aan zijn moeder (7:15). Let u op het werkwoord: Hij *gaf* hem aan haar. Op dat heerlijke moment werden er geen voorwaarden gesteld, geen beloften afgedwongen. De ontzagwekkende gave van nieuw, onverwacht leven was blijkbaar een onvoorwaardelijke gave, een handeling van Gods onverdeelde genade.

Als deze verhalen worden samengevoegd, geven ze positief en negatief de voorwaarden voor behoud weer. Of je vele goede werken op je naam hebt en ruime geldmiddelen, zoals de hoofdman, of helemaal niets, zoals de weduwe, het maakt geen verschil: want de behoudenis is niet op grond van werken, veel of weinig, goed of slecht; zij is door genade, door het geloof, Gods gave.

De laatste twee bijzinnen zijn, zoals de lezer zal hebben beseft, ontleend aan Paulus (Ef2:1-10). Niet geheel willekeurig: in de context waarin hij ze gebruikt, spreekt hij over de behoudenis uit de geestelijke dood door de gave van het nieuwe leven in Christus. Maar het is duidelijk dat, of het nu gaat om behoud van de lichamelijke dood, zoals bij de slaaf van de hoofdman en de zoon van de weduwe, of om behoud uit de geestelijke dood, de fundamentele principes van de behoudenis dezelfde zijn.

Maar laten we nog even teruggaan naar de hoofdman. Toen Christus zijn geloof prees, bekende Hij dat Hij zelfs in Israël zo'n groot geloof niet had gevonden. Waarom niet? vragen we ons af. Als redding van de dood een geschenk was, waarom riepen de mensen er dan niet luidkeels om?

Eén antwoord is dat de redding niet slechts op grond van geloof plaatsvond: zij vond plaats op grond van geloof in Christus; en dat betekende, zoals vele van de verhalen in dit hoofdstuk duidelijk zullen maken, de erkenning, hoe zwak

ook, van Wie Jezus was, zoals de hoofdman of de menigte in Naïn dat deden (7:16). En hier begonnen voor veel mensen de twijfel en de moeilijkheden, zoals we nu zullen gaan zien.

Deel 2: Valse verwachtingen van verlossing, en verwerping van de Verlosser (7:18-35)

Als de behoudenis afhangt van geloof in Jezus als de Christus, de Zoon van God, is het onmiddellijk duidelijk waarom zovelen van zijn tijdgenoten zich zelfs niet tot Hem wendden om verlossing: ze geloofden niet dat Hij de Christus was. Het bewijs voor zijn aanspraak daarop, zo zullen ze hebben gezegd, was niet alleen ontoereikend, het was ook negatief. Lukas vertelt Theófilus (en ons) daar heel open over. Hij schreef op wat Christus' tijdgenoten zeiden en deden, en de redenen die ze gaven voor hun verwerping van zowel Johannes de Doper als Jezus. Hij schreef ook op wat Jezus zei en deed als antwoord daarop. En dan laat hij zijn lezers zelf de conclusie trekken.

Van alles wat de onderhavige passage ons vertelt, is het meest verwarrende misschien wel dat Johannes de Doper zelf op een bepaald moment ging twijfelen en in verwarring raakte over Jezus. Tijdens zijn openbare dienst had hij Jezus aangekondigd als Degene die zou komen, dat wil zeggen: Degene wiens komst lang beloofd was door de profeten. Hij had verklaard dat Hij die kwam een tweevoudige dienst zou uitoefenen: Hij zou allen die berouw hadden en geloofden, dopen met de Heilige Geest; maar Hij zou ook 'het kaf met onuitblusbaar vuur verbranden' en 'elke boom die geen goede vruchten voortbracht, omhakken en in het vuur werpen' (3:9,16-17). Het lijkt erop, te oordelen naar zijn uitdrukking 'de bijl ligt al aan de wortel van de bomen' (3:9), dat hij geloofde dat het oordeel voor de deur stond, en dat de voltrekking van Gods toorn zeer spoedig zou plaatsvinden.

Maar in de tijd waarover onze passage spreekt, zat Johannes in de gevangenis (3:20; vgl. 7:18-19 met Mt11:2-3). Daar werd hem door zijn discipelen gemeld dat Jezus wonderbaarlijke dingen deed (7:18), en dat klopte natuurlijk precies met de helft van Johannes' verwachtingen van wat Hij die kwam, zou doen. Maar Jezus maakte blijkbaar in het ge-

heel geen aanstalten om aan de andere helft van zijn verwachtingen te beantwoorden. Hij had zelfs geen enkele poging gedaan om Johannes uit de gevangenis te krijgen, of om Gods oordeel te volvoeren over de slechte Herodes, die hem daarin had gezet. Waarom niet? Hoe kon Hij nu de Messias zijn als Hij dat niet deed? Het was prima dat Hij rondging en hier eens een slaaf genas en daar de zoon van een weduwe uit de dood deed opstaan – daar had Johannes niets op tegen. Maar hoe zat het nu met de grote kwesties? Wanneer zou Jezus nu eens beginnen met het rechtzetten van onderdrukkende regeringen? Met het opruimen van boosaardige heersers zoals Herodes? Met het beëindigen van de Romeinse tirannie en het herstel van de politieke onafhankelijkheid van Israël onder een rechtvaardige regering? Hoe kon Jezus met overtuiging beweren het antwoord te zijn op de problemen in de wereld, als Hij wat deze zaken betreft in gebreke bleef, en Zich er slechts mee tevredenstelde individuele personen te redden? De kwestie bracht Johannes in grote verwarring en hij zond twee discipelen naar Christus met de vraag: 'Bent U Degene die zou komen, of moeten wij een ander verwachten?'

Johannes is niet de enige die met dit probleem heeft gezeten. Tot op vandaag zijn er velen die vinden dat ze niet in Jezus kunnen geloven als Hij alleen maar geïnteresseerd is in het redden van individuele personen, en niet in het rechtzetten van de grote politieke, economische en sociale wantoestanden in de wereld.

Het antwoord van de Heer (7:21-23) hield niet in dat Hij nooit Gods oordeel zou uitvoeren over slechte mensen en regeringen. Zijn antwoord bestond uit het doen van een aantal wonderen, zoals Jesaja had geprofeteerd dat de Messias ze zou doen (Js35:3-5; 61:1-3), en Hij zond Johannes bericht daarover, zodat hij zonder verder te twijfelen zou inzien dat Jezus bezig was een deel van het programma dat de profeten hadden opgesteld uit te voeren: en dat, als Hij nu al een deel ervan uitvoerde, het andere deel later aan de beurt zou komen.

Het programma van de Messias had, dat is duidelijk, bepaalde ingebouwde prioriteiten. Bij het vervullen van de oudtestamentische profetie stond Christus erop dat het pre-

diken van het evangelie aan de enkeling (7:22) voorrang moest hebben boven de uitvoering van Gods oordeel over de goddelozen in het algemeen, en over onrechtvaardige regeringen in het bijzonder. Het zou voor ons allemaal een ellendige zaak zijn als dat niet zo was. De dag van de Heer zal beslist komen, ondanks alle verwijten en kritiek dat hij te lang wordt uitgesteld (2Pt3:3-10); en voor velen zal hij te spoedig komen. De reden waarom hij op zich laat wachten is dat 'God lankmoedig (...) is, daar Hij niet wil dat iemand verloren gaat, maar dat allen tot bekering komen.' Misschien hebben we het gevoel, net als Johannes, dat het onrecht dat we lijden om wraak schreeuwt. Misschien hebben we, weer net als Johannes, het gevoel dat door het straffen van het onrecht in de wereld uit te stellen, Jezus zijn eigen reputatie van Messias op het spel zet. Maar wij dienen een Messias die in zijn erbarming over de mensen, de behoudenis van de enkeling stelt boven zijn eigen reputatie.

Maar voor de meesten van Christus' tijdgenoten was de moeite die ze ermee hadden om te erkennen dat Jezus de Messias was, van geheel andere aard dan die van Johannes. Dus toen Johannes' boodschappers waren weggegaan, begon de Heer tot de menigte te spreken over Johannes, en zodoende door te dringen tot hun geweten. In feite was het zo dat deze mensen, toen Johannes begon te prediken in de woestijn, bij duizenden naar hem toegekomen waren (3:7). Sindsdien echter hadden velen van hen dat proberen te vergeten. Maar de Heer stond hun dat niet toe. Met krachtige en diep doordringende ironie herinnerde Hij hen er niet alleen aan dat ze de woestijn in waren gegaan naar Johannes de Doper, maar ook waarom ze waren gegaan (7:24-28). Ze waren niet de woestijn ingegaan om een riet door wind bewogen te gaan aanschouwen, of een mens in zachte kleren gekleed. Vanzelfsprekend niet. Ze waren naar Johannes de Doper toe gegaan omdat ze hadden geloofd dat hij de voorloper van de Messias was, voorgezegd door Jesaja (hfst.40). Maar als Johannes de voorloper van de Messias was, dan was Jezus de Messias, en de mensen zouden allen zonder uitzondering hun vertrouwen in Hem hebben moeten stellen, en Hem hebben moeten ontvangen als Verlosser en Opperheer. Velen hadden dat in feite ook gedaan; maar velen ook niet,

en zij deden hun best om te vergeten dat ze ooit iets in Johannes de Doper hadden menen te zien. Ze beweerden nu dat Johannes een demon had, dat wil zeggen dat hij gek was, en dat Jezus moreel slap, onverantwoordelijk en losbandig was (7:33-34).

Het komt vaak voor dat mensen gegrepen worden door een of andere godsdienstige ervaring en later tot andere gedachten komen, en zich dan generen voor hun eerdere opwinding. Wat ons moet interesseren, op onze afstand in de geschiedenis, is wat hen op andere gedachten bracht. Uit wat Lukas ons vertelt, was het de prediking van Johannes, en in het bijzonder de nadruk die hij legde op zijn doop (7:29-30). Johannes predikte dat de zonden van de mensen onverdraaglijk aanstotelijk waren voor God. Ze waren blootgesteld aan de toorn van God. 'Adderengebroad,' zo bulderde hij tegen hen, 'wie heeft u een aanwijzing gegeven om de komende toorn te ontvluchten?' (3:7). Velen uit de menigte, met inbegrip van (en misschien wel speciaal) de tollenaars, zagen in dat Johannes' prediking waar was (7:29). Ze wisten dat ze zondaars waren. Johannes' veroordeling van hun zonde, zijn waarschuwingen voor Gods toorn, aanvaardden ze als Gods rechtvaardige oordeel over hun leven, en ze lieten zich dopen met nederige belijdenis van hun zonde en hun behoefte aan verlossing. Maar niet de Farizeeën en de wetgeleerden. Dat waren mannen die prat gingen op hun verdienstelijke wetsbetrachting en vol vertrouwen hun hoop op behoudenis grondden op hun verdiensten. Niet dat ze zouden hebben beweerd dat ze Gods wet volmaakt hadden gehouden. Maar ze voelden zich er zeker van dat de Almachtige, als het aankwam op een eindexamen, Zich zou gedragen als een vriendelijke schoolmeester of een toegeeflijke professor, hun tekortkomingen over het hoofd zou zien en hun een hoog cijfer zou toekennen. Johannes' krachtige prediking dat Gods heiligheid geen enkele tekortkoming door de vingers kon zien, beschouwden ze als overdreven. Toen hij eraan toevoegde dat zij in principe (zo niet in dezelfde mate) de wet hadden overtreden evenals de tollenaars en de onwetende massa, en in gelijke mate blootstonden aan de toorn van God, en verlossing nodig hadden, concludeerden ze dat Johannes' prediking alleen maar belachelijk was, en dat Johannes zelf een demon

had, en dat hij emotioneel in de war was. 'Kijk alleen maar naar zijn ascetische leefwijze,' zeiden ze, alsof de morele waarheid van een preek zou kunnen worden vastgesteld door een beroep op de persoonlijkheid en gewoonten van de prediker. Het was, zo duidde Christus aan, Gods wet die Johannes vertolkte: door Johannes' prediking over de heiligheid en de toorn van God te verwerpen, verwierpen ze de raad van God (7:30).

Maar toen ging Christus verder en wees erop dat ze, als ze hun redenen om Johannes te verwerpen consequent hadden doorgevoerd, Jezus hadden moeten aanvaarden. Hoewel ook Hij nu en dan de toorn van God predikte, misschien ernstiger dan ooit iemand had gedaan (Mt5:21-22; 10:15; Mk 9:45-48; Lk16:22-31), bracht Hij toch een boodschap van vergeving en verlossing, en van de liefde van God, die boven alle verwachting heerlijk en vreugdevol is. Hij had gezag, zo beweerde Hij, om mensen hier op aarde vergeving te schenken in de volledige en absolute en definitieve zin van het woord (5:24).

Dit moest de Farizeeën toch wel bevallen. Ze hadden Johannes' prediking van de toorn van God niet prettig gevonden, en dat is te begrijpen. Maar deze prediking van de liefde van God, van een zo milde vergeving, die zo zeker was dat men hier op aarde al kon weten dat men door God aanvaard was, zonder te hoeven wachten op het eindoordeel – deze prediking moesten ze toch wel toejuichen. De berouwvolle tollenaars en zondaars deden dat natuurlijk. Maar niet de Farizeeën! Zij wezen op Christus' gemis aan een ascetische leefwijze, en op zijn omgang met tollenaars en zondaars (met het doel hen te bekeren), en maakten Hem uit voor een man zonder godsdienstige principes, wiens prediking de mensen er beslist toe bracht de wet te veronachtzamen en in zonde te leven.

Christus' commentaar was dat ze leken op kinderen op de markt die zin hadden in dansen noch wenen (7:31-32). Ze wilden niets weten van de heiligheid en toorn van God, maar ook niet van de liefde en vergeving van God. Alles wat ze wilden, was een God die klein genoeg was om het mee op een akkoordje te gooien, en die net deed alsof hun onvolmaakte wetsbetrachting toereikend was; een verlossing die zo klein was dat ze die met hun verdiensten konden verkrijgen, en

een verlossingsleer die de beslissing van het laatste oordeel op fatsoenlijke wijze onzeker liet.

Als dit dan de historische redenen waren waarom vele van Christus' tijdgenoten zowel Johannes de Doper als Jezus verwierpen, zullen we er tenminste geen moeite mee hebben ze te begrijpen: we horen ze vaak genoeg verwoord in onze eigen tijd. Maar de beschuldiging dat Christus' verlossingsleer een leer van wetteloosheid is, is zeer ernstig, alleen al omdat een oppervlakkige en onevenwichtige uiteenzetting van de leer haar in feite erg wetteloos kan laten klinken. Op dit punt voegt Lukas echter twee verhalen in, die alleen hij geeft, en die het effect hebben aan te tonen dat de beschuldiging vals is. Dat effect is beslist niet onbedoeld.

Deel 3: Behoudenis en de liefde en dienst van hen die vergeven zijn (7:36-8:3)

De twee verhalen van deel 1 toonden aan dat de behoudenis niet op grond van werken is, maar door genade door het geloof. Deel 3 zal nu twee verhalen bieden om aan te tonen dat hoewel de behoudenis niet op grond van werken is, zij, als ze eenmaal is ontvangen, leidt tot goede werken. Op die manier zal deel 3 de kritiek beantwoorden die door de Farizeeën en wetgeleerden werd afgevuurd tegen Christus in de passage die we zojuist hebben overdacht.

Eén van de Farizeeën nodigde Christus uit voor een maaltijd (7:36). Misschien was hij het met zichzelf niet eens over Jezus, was hij zo onder de indruk door zijn morele prediking dat hij op het punt stond te denken dat Hij misschien een profeet was, maar in de war gebracht door het soort mensen met wie Hij omging en van wie Hij zei dat het zijn bekeerlingen waren. In elk geval, toen er plotseling een prostituée de eetkamer binnenkwam en persoonlijke aandacht aan Christus begon te schenken, en Christus geen poging deed daar een eind aan te maken, besloot Simon dat dit dan uiteindelijk bewees dat Jezus geen profeet was: 'Als Deze een profeet was, zou Hij wel weten wie en wat voor een vrouw het is die Hem aanraakt, want zij is een zondares' (7:37-39). Profeten behoorden meer dan wie ook een juist onderscheidingsvermogen op moreel gebied te hebben.

Nu is het waar dat deze vrouw een prostituée was geweest; maar blijkbaar was ze sindsdien door geloof in Christus (7:50) behouden en waren haar zonden vergeven. (Het is van belang op te merken dat de tijd van het werkwoord in 7:48 de voltooid tegenwoordige is. Niet 'uw zonden zijn nu [op dit moment] vergeven', maar 'uw zonden zijn [op enig moment in het verleden, hoe kortgeleden ook] vergeven [geworden]'. En dezelfde tijd staat in vs.47.) De moeilijkheid zou echter zijn Simon daarvan te overtuigen. Ieder die in Christus geloofde, zou Hem op zijn woord geloofd hebben. Maar Simon geloofde niet in Christus. Er zou heel wat meer overtuigend bewijs voor nodig zijn vóór hij het geloofde. Dus ging de Heer hem een gelijkenis vertellen over twee schuldenaars, waarvan de kern was dat een schuldenaar aan wie een schuld is kwijtgescholden, zijn schuldeiser daarom zal liefhebben; en hoe groter de schuld die is vrijgescholden, hoe groter de liefde zal zijn. Als verhaal was de gelijkenis waarheidsgetrouw: er was niets geforceerds of gedwongens aan. Ja, Simon zelf noemde zelfs met genoegen met algemeen erkende gedragsprincipe dat de gelijkenis illustreerde; hetgeen de toepassing van de gelijkenis toen die kwam onweerlegbaar maakte. Als we die toepassing in eigen woorden mogen weergeven, luidde ze als volgt.

'Simon, Ik zeg je,' zei Christus, 'dat de vele zonden van deze vrouw vergeven zijn. Als je vraagt op welke gronden Ik dat beweer, kijk dan eens naar het bewijs. Dat huilen boven mijn voeten, dat afdrogen daarvan met haar haar, dat kussen en zalven van mijn voeten – waaruit komt dat allemaal voort, Simon? Zei je zelf zoëven niet dat wanneer aan een schuldenaar een grote schuld is vrijgescholden, hij geweldige dankbaarheid en liefde zal voelen voor de schuldeisers die hem de schuld vrijscholden? Deze vrouw heeft ongetwijfeld een enorme schuld opgebouwd. Maar kijk eens naar haar buitengewoon grote dankbaarheid en liefde voor Mij. Is dat niet, naar je zelf toegaf, het bewijs dat die enorme schuld haar kwijtgescholden is?'

Dat zou zeker het geval zijn, als Christus de Grote Schuldeiser was, die gezag had de zonden van mensen te vergeven. Bij de andere gasten in de kamer stokte plotseling de adem van verbazing, toen ze de betekenis zagen van wat

Christus zei, en probeerden het te begrijpen: 'Wie is Deze dat Hij zelfs zonden vergeeft?' (7:49).

Ondertussen worstelde Simon met zijn eigen problemen. Zijn eigen behandeling van Christus – de Heer had hem er zojuist aan herinnerd (7:44) – was niet bepaald in overeenstemming geweest met de normale beleefdheid van een gastheer tegenover een gast. Als dankbaarheid en liefde voor Christus het bewijs waren dat iemands zonden waren vergeven, wat onthulde Simons ondankbaarheid dan over Simon?

Maar laten we teruggaan naar de vrouw. Lukas had nauwelijks een geschikter voorbeeld kunnen kiezen op deze plaats in zijn relaas. Vergeving is dat aspect van de behoudenis dat het meest de kwestie van de echtheid ervan aan de orde stelt. Is vergeving méér dan het door de vingers zien van zonde? En is van alle soorten zondaren die om vergeving vragen, een dergelijke vrouw niet iemand wier berouw het meest door de mensen in twijfel zal worden getrokken, iemand van wie de mensen maar al te grif zullen verwachten dat ze naar haar vroegere leven zal terugkeren, en wier bekering ze hoogstwaarschijnlijk als onecht zullen beschouwen? Haar kussen en zalven van de voeten van de Heiland, het afdrogen van zijn voeten met haar haren, zou het niet louter een vluchtige emotionaliteit kunnen zijn? Of erger?

Maar Lukas' verhaal is nog niet af. 'En het gebeurde daarna,' zo zegt hij (8:1), dat terwijl Christus rondreisde met zijn prediking in stad en dorp door het hele land, enige vrouwen Hem volgden, die hun tijd, geld en energie besteedden aan de verzorging van Christus en zijn discipelen (8:1-3). Maatschappelijk gezien vormden ze een zeer gemengd gezelschap, en tenminste één van hen kwam uit de bevoorrechte klasse. Maar wat ze allen gemeen hadden, was dankbaarheid jegens Christus, omdat Hij hen had gered van boze geesten en ziekten. Daar ze zich er niet mee tevreden stelden als hun dankbaarheid zich slechts in emotionaliteit uitte, hadden ze vrijwillig dit vermoeiende en onromantische werk op eigen kosten op zich genomen.

Tezamen genomen geven deze twee verhalen van deel 3 dus hun gemeenschappelijke bedoeling weer: hoewel behoudenis niet is op grond van werken, maar door genade door geloof, toch zal zij, als ze waarachtig wordt ervaren, leiden

tot liefde en dankbaarheid tot de Heiland, en liefde en dankbaarheid zullen op hun beurt leiden tot toewijding en praktische goede werken. Niet dat alle betuigingen van behoud echt zijn, natuurlijk niet – maar het is de functie van het volgende deel om ons daarover te vertellen.

Deel 4: De verborgenheden van het koninkrijk in verband met de behoudenis (8:4-21)

In deel 3 werd ons bewijs aangeboden dat de behoudenis die door Christus werd gepredikt, waarachtig en effectief is. Voor vele mensen is de hele kwestie van behoudenis, de aanvaarding ervan en de uitwerking, een raadselachtig mysterie. Ze zien het belang van ethiek in, en aansporingen om beter te leven vinden ze heel zinvol. Het schijnt hun ook redelijk toe om te hopen dat, als we ons best doen, ondanks onze zwakheden en verleidingen, God uiteindelijk genadig zal zijn in zijn oordeel over ons. Maar het denkbeeld dat iemand in zijn tegenwoordige leven het Woord van God kan horen en geloven, en behouden kan worden (8:12), dat vinden ze nogal vreemd. Het is een verborgenheid op zichzelf maar ook iets dat de satan meer dan wat ook zal aangrijpen om te voorkomen dat het wortel schiet in hun hart (8:12). En als het nog gecompliceerder wordt doordat veel betuigingen van behoud zeer twijfelachtig of zelfs onecht zijn, zijn ze geneigd de hele zaak af te wijzen als iets onbegrijpelijks, zo niet als een waanidee.

Volgens Christus in de passage die nu voor ons ligt (8:10), is deze moeite om de behoudenis te begrijpen, te verwachten. Gods weg tot behoudenis, dat wil zeggen zijn manier om zijn koninkrijk te vestigen, is ongetwijfeld een verborgenheid; hoewel het woord 'verborgenheid' op de lippen van Christus een ietwat andere betekenis heeft dan in ons normale spraakgebruik. Hij bedoelt dat Gods weg tot behoudenis een plan is, bedacht door God, waarover niemand ooit iets te weten zou zijn gekomen als God het niet had geopenbaard. Hij heeft het geopenbaard door zijn Woord en ten slotte en ten volle door Christus en zijn apostelen (Ef3:1-13). Het is daarom een publiek geheim. En toch, hoewel het een publiek geheim is, zullen de mensen het nooit begrijpen tenzij Chris-

tus het hun openbaart door het levende Woord van God te spreken in hun harten.

Dat betekent niet dat bepaalde mensen automatisch en voorgoed zijn uitgesloten van de mogelijkheid om de behoudenis te begrijpen, getuige wat er gebeurde toen Christus de gelijkenis van de zaaier uitsprak. Deze gelijkenis legde de processen en reacties uit die in gang worden gezet als het woord van God wordt gepredikt met al zijn levenskracht om geloof voort te brengen, en mèt het geloof behoud en het begrijpen daarvan. De discipelen begrepen evenmin als de rest van de mensen de betekenis van de gelijkenis toen ze die voor het eerst hoorden. Maar zij waren zo verstandig, Christus te vragen om verdere toelichting (8:9), en Hij voldeed natuurlijk aan hun verzoek. En zo staat het met alles wat met de behoudenis verband houdt. Als het aanbod van behoudenis zelf in het begin voor de toehoorders lijkt te zijn verpakt in duistere taal die moeilijk te begrijpen is, dan kan de toehoorder zich altijd in het gebed tot Christus wenden voor de nodige toelichting. En die zal zeker worden gegeven.

Maar laten we nu de gelijkenissen behandelen die bij deze gelegenheid werden uitgesproken, die van de zaaier, de lamp en de verwanten.

De gelijkenis van de zaaier (8:4-15) constateert dat er vier verschillende reacties bij de mensen zijn op het aanbod van behoudenis door de prediking van het Woord van God. De eerste is de onmiddellijke verijdeling van enig effect door de satan zelf (8:12). De tweede is dat het Woord, hoewel het oppervlakkig wordt ontvangen, geen enkele gelegenheid krijgt om wortel te schieten; en als de verleiding komt, toont die aan dat het ontvangen oppervlakkig is geweest en er geen wortels zijn gevormd. De derde reactie is dat er naar het Woord wordt geluisterd met enige ernst; maar voordat het besluit om het te ontvangen en te gehoorzamen kan worden uitgevoerd, wordt het in de kiem gesmoord door de zorgen of de rijkdom en genietingen van dit leven, en er komt niets van terecht.

Geen van deze reacties is van enig nut. De enige reactie die dat wel is, is die van mensen die, als ze het Woord gehoord hebben, het in een uitnemend en goed hart bewaren en met volharding vrucht dragen (8:15). Het Woord van God is

iets levends, zoals zaad. Waar het de gelegenheid krijgt, zal het zijn levenskracht tonen door vruchten voort te brengen. Als er geen blijvende vrucht wordt voortgebracht, dan kan men zich afvragen of het Woord echt ontvangen is, net zoals Simons volkomen gebrek aan liefde en dankbaarheid jegens Christus aantoonde dat hij nooit vergeving en redding had ontvangen. Ook is een voorbijgaande vloed van vreugde en enthousiasme geen geldig bewijs dat het Woord is ontvangen. Er moet een volhardende voortgang zijn, een vrucht dragen tot volle rijpheid (8:13-14).

Op dezelfde manier is de gelijkenis van de lamp (8:16-18) erop gericht ons te waarschuwen om uit te kijken hoe we horen' (8:18), dat wil zeggen dat we ervoor moeten zorgen dat we doen wat we horen. Er zijn mensen die als men hen ertoe zou kunnen brengen te belijden hoe het met hen staat, zouden zeggen dat ze het evangelie hebben aangenomen. En toch spreken ze er nooit met iemand over, zelfs niet met hun vrienden of hun kinderen. Maar dat is toch wel een heel vreemd gedrag. Het evangelie is per definitie licht. Niemand zou ooit een lamp aansteken en die dan onder een vat of onder een bed zetten; hij zou haar op een plaats zetten waar ze licht kan geven en gezien worden. Het is trouwens onmogelijk altijd maar te verbergen waar men staat in betrekking tot het evangelie. Wat verborgen is, zal vroeg of laat tevoorschijn komen – dat wil zeggen: het zal tevoorschijn komen als het er ook echt *is*. Het gevaar bestaat, zoals 8:18 aantoonde, dat iemand die denkt dat hij het evangelie heeft aangenomen, en het verborgen houdt en er nooit over praat, vroeg of laat wel eens zou kunnen ontdekken dat, als hij de aanwezigheid van het evangelie in zich wil opsporen, dit er in feite niet is – en nooit geweest is.

Ten slotte de gelijkenis van de verwanten (8:19-21). Deze maakt hetzelfde punt duidelijk: als we beweren een levende relatie met Jezus Christus te hebben, dan zal het bewijs dat we die relatie ook echt hebben, niet gevonden worden in onze bewering dat we die hebben, maar in het feit dat we het Woord van God horen, gehoorzamen en doen. Als het horen, gehoorzamen en doen er niet zijn, moet het bestaan van de relatie ernstig in twijfel worden getrokken.

Deel 5: Verlossing van de natuurelementen (8:22-25)

De inhoudstabel voor dit hoofdstuk suggereert dat we doen wat Lukas wilde dat we zouden doen, namelijk dat we, als we nadenken over de delen 5-8, de gebeurtenissen en lessen van de delen 1-4 in onze gedachten houden.

In 7:11-17 werd ons verteld over de zoon van de weduwe van Naïn, die op het punt stond begraven te worden toen Christus tussenbeide kwam en hem zei op te staan. Zo werd de jongeman op het nippertje gered. In 8:22-25 schijnt het omgekeerde plaats te zullen vinden. Christus lag te slapen in een schip toen er een hevige storm opstak. Het schip vulde zich met water en dreigde te zinken met alle opvarenden, maar Christus sliep door, Zich blijkbaar niet bewust van het gevaar. In grote angst wekten de discipelen Hem: 'Meester, Meester, wij vergaan.' Toen stond Hij op en bestrafte de wind en de golven, en er ontstond een stilte. Toen bestrafte Hij de discipelen: 'Waar is uw geloof?' vroeg Hij.

Op het eerste gezicht lijkt de bestraffing misschien nogal streng. Hun angst was zo goed te begrijpen, en het leek er echt op dat ze ieder moment konden zinken, en dat Christus daar niets van merkte. Als de Heer wakker was geweest en Zich duidelijk bewust van wat er gebeurde, en er toch niets aan had gedaan, dan zou het misschien anders hebben gelegen.

Maar hoewel hun angst begrijpelijk was, des te minder verontschuldiging was er voor hun gebrek aan geloof, hoe meer we erover nadenken. De heidense hoofdman (7:2-17) had opgemerkt dat Jezus macht had te gebieden over de krachten van leven en dood. De discipelen waren erbij geweest toen Jezus de zoon van de weduwe had gered uit de muil van het graf, en de mensen van Naïn waren scherpzinnig genoeg geweest om te zien dat dit een Goddelijke tussenkomst was (7:16) en dat Jezus op zijn minst een groot profeet was, die door God was verwekt. Hadden de discipelen niet geluisterd naar het gesprek tussen Jezus en de boodschappers van Johannes, en zijn herhaalde verzekering krachtens zijn vele wonderen, dat Hij Degene was die zou komen, de Messias, die eindelijk na eeuwen van profetie en voorbereiding was gekomen om de plannen van God te volvoeren om Israël en de heidenen te bevrijden en te verlossen?

Dus toegegeven dat de angst van de discipelen begrijpelijk en instinctief was. Maar waar was hun gezond verstand? Als Jezus was Wie ze zelfs in dit vroege stadium in hun ervaring met Hem geloofden dat Hij was, zou logisch denken hun hebben moeten vertellen dat het Goddelijke plan voor de verlossing van de mensheid niet op het punt stond te mislukken omdat een plotselinge storm de lang beloofde Messias slapend had overvallen en Hij door onoplettendheid zou zijn omgekomen. Maar angst is een machtige sloper van logica, en tenslotte waren ze nog leerlingen: ze geloofden Johannes en ze geloofden Jezus en erkenden zijn wonderbaarlijke bewijzen van zijn Messiasschap; maar toch verraste het hun nog te ontdekken dat Hij ook Heer was van de natuurelementen (8:25).

Er is weinig verontschuldiging voor ons falen in geloof en logisch denken, als we in het ene uiterste geval Jezus belijden als de mens geworden God en daarna het onderhavige verhaal afdoen als niets anders dan een 'wonder van de natuur', of als we in het andere uiterste geval Jezus belijden als Heer van het heelal en daarna bang zijn dat Hij ons en onze omstandigheden heeft vergeten.

We leven in een heelal dat dodelijk vijandig is tegenover het menselijk leven: alleen het wonder van de schepping en de Goddelijke onderhouding ervan houdt onze planeet met al haar schitterende aanpassingen en voorzieningen voor de voortplanting van menselijk leven in stand. Binnen het gebied van onze aarde wordt het leven van tijd tot tijd bedreigd en vernietigd door winden, golven, bliksem, stormen, overstromingen, droogte, lawines, aardbevingen, branden, hitte, koude, bacillen, virussen en epidemieën. Vroeg of laat zal één ervan ons misschien verdelgen. Het verhaal van het stilten van de storm is natuurlijk niet bedoeld om ons te vertellen dat Christus nooit zal toelaten dat een gelovige omkomt door verdrinking, of enige andere natuurramp. Vele gelovigen zijn zo omgekomen. Wat het wél laat zien, is dat Hij Heer is over de natuurelementen in het heelal, dat voor Hem niets bij toeval gebeurt, en dat geen enkele kracht in de schepping zijn plan voor ons eeuwig behoud kan tenietdoen of ons kan scheiden van de liefde van God, die is in Christus Jezus onze Heer (Rm8:38-39).

Deel 6: Verlossing van geestelijke machten, en verwerping van de Verlosser (8:26-39)

Deel 5 schilderde de verlossing van de krachten in de natuur. Maar de natuurkrachten zijn niet de enige krachten in het heelal die voor de mens vijandig kunnen zijn. Er zijn ook geestelijke machten die de mens trachten te verdelgen: verleidende geesten, zoals de Schrift ze noemt (1Tm4:1-2), en de satan zelf (Hd26:18). De bezetene is een extreem voorbeeld van wat satanische krachten kunnen doen met een menselijke persoonlijkheid die geheel in hun macht is gekomen. In tegenstelling tot de Heilige Geest, die een mens altijd vrijmaakt, zijn persoonlijkheid ontwikkelt en zijn zelfbeheersing en waardigheid vergroot, lijken satanische machten er altijd naar te streven om iemands persoonlijkheid te overmeesteren, uiteindelijk zijn zelfbeheersing te gronde te richten, en hem te beroven van zijn zelfrespect, zoals ze dat deden bij de bezetene. Deze geestelijke machten hadden hem grote lichaamskracht gegeven: hij had dikwijls de ketenen en voetboeien stukgebroken waarmee goedbedoelende vrienden hem hadden gebonden (8:29). Helaas worden sommige mensen gefascineerd door geestelijke macht. Elke ervaring die hun ogenschijnlijk meer dan menselijke macht geeft, zal automatisch bij hen overkomen als deugdelijk en goed. En daarin ligt de misleiding. Geestelijke wezens kunnen de mensen verbazingwekkende krachten geven; maar uiteindelijk zullen die krachten verderfelijk blijken te zijn voor de menselijke persoonlijkheid en zelfbeheersing. Zo was het ook gegaan met de bezetene. Toen hem werd gevraagd wat zijn naam was, zei hij niet 'Johannes' of 'Thomas', of welke naam zijn ouders hem ook hadden gegeven (8:30). Hij had allang de strijd opgegeven om zichzelf te zijn, om zijn eigen leven te besturen. Een legioen van boze machten bestuurde hem. Zielelijk en schaamteloos verbleef hij tussen de graven (8:27). Natuurlijk was deze man een extreem geval, maar niettemin een waarschuwing om ons te laten zien wat het inhoudt als mensen te gronde gaan, zoals zal gebeuren als ze niet door Christus worden vrijgemaakt uit de macht van de zonde en de satan (Ef2:2; Kol:13).

Deel 6 is dus het verhaal hoe Christus de man bevrijdde

uit de overheersing van boze geesten, en hem zijn vrijheid en zelfbeheersing hergaf. Maar het is meer. Als dit alles was geweest, zou het verhaal hebben kunnen ophouden bij 8:33, maar Lukas besteedt nog vier verzen (8:34-37) aan de beschrijving van de reactie van de plaatselijke bevolking op Christus' bevrijding van de bezetene. En dat is een somber verhaal. Toen de Heer de bezetene tegemoet trad, had de man eerst Hem gesmeekt hem met rust te laten. Christus stond het hem niet toe. De man was niet vrij in zijn handelen; door een sterkere macht gedreven uitte hij slechts de wil van zijn demonische meesters. Christus negeerde het verzoek, want het ging Hem erom de man zijn vrijheid te geven, en hem zover te brengen dat elk verzoek dat hij zou doen de uitdrukking zou zijn van zijn eigen vrije wil. Maar toen de mensen uit de stad Christus vroegen om weg te gaan, voldeed Hij onmiddellijk aan hun verzoek en vertrok (8:37). Hun verzoek was de uiting van hun eigen vrije keuze, gemaakt met open ogen, en met alle bewijs vlak voor hun ogen; en Christus respecteerde hun keuze. Hij zal nooit iemand zijn vrije wil ontnemen, zelfs niet om hem te redden.

Zelfs nu is Lukas' verhaal nog niet ten einde; hij wijdt er nog twee verzen aan (8:38-39) om ons te vertellen hoe de nu bevrijde bezetene, toen Jezus wegging aan Hem vroeg Hem te mogen vergezellen. Zijn verzoek werd afgewezen; straks zullen we zien om wat voor redenen.

Als we nu terugdenken aan 7:18-35, zullen we ons herinneren dat die passage de verwerping van Christus beschrijft door een groep mensen, net als de onderhavige passage. De 'mensen van dit geslacht' (7:31) waren uitgegaan in de woestijn om het opzienbarende verschijnsel te zien in de vorm van Johannes de Doper, aanvankelijk in de veronderstelling dat hij de voorloper van de Messias was. Uiteindelijk verwierpen ze hem en zijn prediking, en ze beweerden dat zijn ascetische levensstijl aantoonde dat hij een demon had. Dat was een hoogst twijfelachtige beschuldiging; maar het is begrijpelijk dat niemand een man met een demon in zijn nabijheid wenst.

Zet nu hiernaast het geval van de bezetene uit onze passage. Er bestond geen twijfel over dat hij door demonen was bezeten. Sommigen uit de plaatselijke bevolking hadden vele

malen geprobeerd hem te binden met kettingen en voetboeien, en zijn zelfvernietigende en asociale gedrag te beteugelen. Toen Christus echter niet alleen de man beteugelde, maar ook de demonen uitdreef en hem volledig bevrijdde, stond hun dat niet aan. Dezelfden die de man tevoren hadden proberen te helpen, vroegen zijn Bevrijder nu om weg te gaan.

Waarom? Ze waren bang, zegt Lukas. Dat vertelt hij ons twee keer (8:35,37). Vreemd. Lukas zegt niet dat ze bang waren voor de man toen hij naakt over de begraafplaats zwierf. Misschien waren ze het wel, misschien ook niet. Maar hoe dat ook zij, was het niet vreemd dat ze bang waren nu ze de man gekleed en goed bij zijn verstand zagen zitten? Wat was er om bang voor te zijn? Men kan slechts concluderen dat ze bang waren voor Christus, bang voor zijn bovennatuurlijke en voor hen geheimzinnige macht om demonen uit te werpen. Ze konden de verandering die de man had ondergaan niet begrijpen. Voor hen was de macht die dit had bewerkstelligd, angstaanjagend. Maar wat een droevige tekening van de gevallen en niet-wedergeboren toestand van de mens is dit: dat men zich meer thuis voelt bij demonen dan bij Christus, die de macht heeft om demonen uit te werpen.

Toch is dit dikwijls het geval. Men is bereid een misdadiger of een dronkaard te helpen, of als ze onverbeterlijk blijken te zijn, de één naar de gevangenis en de ander naar het ziekenhuis te brengen; maar men vindt het gênant en een beetje griezelig als de misdadiger of dronkaard door Christus wordt gered en veranderd in een wedergeboren discipel, gezond naar lichaam en geest. Men begrijpt niet hoe de verandering is bewerkt. Misschien is men blij voor de man dat zijn toestand is verbeterd, maar men wil niets te maken hebben met Degene die de verbetering tot stand heeft gebracht: men is niet van plan zelf zijn discipel te worden.

Er was natuurlijk nog een andere reden voor de vrees van de mensen. Lukas benadrukt het feit dat de varkenshoeders, die getuigen waren geweest van wat er met de kudde varkens was gebeurd, aan de mensen van de streek vertelden 'hoe de bezetene was behouden' (8:31-36). Het verhaal van de varkens klinkt vreemd in onze oren. De demonen smeekten of ze, als ze dan uit de man uitgedreven moesten worden, in de varkens mochten gaan; maar toen de varkens zich in het

meer stortten en verdronken, raakten de demonen waarschijnlijk opnieuw hun tijdelijke belichaming kwijt. Christus had zeker vooruit geweten wat er zou gebeuren, en had het opzettelijk toegestaan. De vernietiging van de varkens zou duidelijk laten zien wat de nog grotere uiteindelijke vernietiging van de man zou zijn geweest als de demonen de baas over hem waren gebleven. In zekere zin waren de varkens opgetreden als plaatsvervangers van de man. Als de man zelf was verdronken in het meer, zou dat ook de demonen uit hem verwijderd hebben; maar daarbij zou de man zelf ook zijn omgekomen. Dus de varkens stierven en werden begraven in het meer; de man zelf was bevrijd. Maar dat plaatste de mensen van de streek voor een belangrijke en angstaanjagende keuze: 'ze waren door grote vrees bevangen', zegt Lukas (8:37). Sommigen van hen waren, zoals we opgemerkt hebben, bereid geweest om de man te helpen toen het erom ging hem te boeien; maar als iemands bevrijding van demonen ten koste ging van een hele kudde varkens, was het een totaal ander geval. Een kudde varkens vertegenwoordigde een enorme hoeveelheid voedsel en geld! Ze besloten dat ze Christus moesten vragen om weg te gaan voor Hij misschien nog andere bezetenen ging bevrijden.

Christus voldeed aan hun verzoek. Maar toen de bevrijde bezetene vroeg of hij met Hem mee mocht gaan, wees Christus hem af. De vrijheid voor deze man zou niet betekenen dat hij mocht doen wat hij wilde, zelfs al was het zijn wens om bij de Heer te zijn, waar hij zich ongetwijfeld het veiligste voelde. De vrijheid bestond uit het vrij gehoorzamen aan de bevelen van Degene, aan wiens voeten zittend hij vrede en gezondheid had gevonden. Dus werd de man naar zijn huis en stad gestuurd als getuige, en hij bleek een zeer geestdriftige getuige te zijn (8:39). Als ooit 'de wijsheid werd gerechtvaardigd door haar kinderen' (7:35), was dat wel in het geval van deze man, aan wie de vleesgeworden Wijsheid zijn gezonde verstand had teruggegeven. Misschien hebben de mensen van de streek in de maanden die volgden, toen ze hem gadesloegen en zijn verhaal hoorden van wat Christus had gedaan, hun vrees voor Christus verloren, zoals Johannes de Doper zijn twijfel kwijtraakte toen zijn discipelen hem berichtten over de wonderbaarlijke dingen die Jezus had gedaan (7:21-23).

Deel 7: Verlossing van de verspilling van levenskrachten (8:40-48)

‘Toen nu Jezus terugkeerde, wachtte de menigte Hem op, want zij zagen allen naar Hem uit,’ zegt Lukas (8:40), die hier een woord gebruikt voor ‘uitzien naar’ (*prosdokaoo*) dat hij al eerder gebruikte in de vraag van Johannes de Doper: ‘(...) of moeten wij een ander verwachten?’ (7:20). Wat een verwachtingen vervulden de gedachten van de menigte! Speciaal een zekere Jäirus zag verlangend uit naar de terugkomst van de Heer. Zijn enige dochter lag op sterven, en het was ongetwijfeld met enig ongeduld dat hij wachtte op de terugkomst van Christus, zodat hij Hem kon vragen naar zijn huis te komen om zijn dochtertje te redden (8:41). Zodra Christus was aangekomen, kwam hij zijn verzoek doen, en Christus ging met hem op weg naar zijn huis. Maar terwijl Hij erheen ging (legt Lukas uit) drongen de menigten tegen Hem aan (8:42) en Christus werd opgehouden en kon niet vooruitkomen. Toen kwam er een vrouw om genezen te worden (8:43) en dat hield de Heer nog meer op. Het moet een marteling zijn geweest voor Jäirus.

Als we gewend zijn de Evangelie-verhalen afzonderlijk en als praktisch opzichzelfstaand te lezen, zullen we op dit punt waarschijnlijk geen probleem zien in wat ons nu wordt verteld. Als we ons daarentegen nog herinneren wat Lukas ons zo uitdrukkelijk vertelde in het verhaal van de hoofdman, zou hier een vraag kunnen rijzen, en die zou als volgt luiden: Wat deed het ertoe dat de Heer werd opgehouden en Jäirus’ huis niet kon bereiken? Was het in het verhaal van de hoofdman niet het centrale punt dat Christus kon redden op een afstand, en ook daadwerkelijk de slaaf van de hoofdman redde van de dood, zonder naar diens huis te hoeven gaan? Waarom verloste de Heer Jäirus niet van de kwelling van het wachten door enkel het woord te spreken en Jäirus’ dochtertje te redden van de dood, zonder te wachten tot Hij in het huis van Jäirus was? Is Lukas zelf zozeer vergeten wat hij ons met zoveel zorgvuldigheid vertelde over de hoofdman? Beseft hij niet dat het verhaal waar we nu mee bezig zijn een vraag moet doen rijzen in de geest van ieder die het eerdere verhaal serieus heeft genomen? Lukas vertelt ons hier het

antwoord niet, en als hij tenslotte aanlandt bij het einde van Jairus' verhaal, zullen enkele van de nadere details die hij geeft het raadsel alleen nog maar groter maken.

Intussen volgt hij de onderbreking in de gebeurtenissen die wordt veroorzaakt door een vrouw die probeerde genezing te verkrijgen door alleen maar de zoom van Christus' kleet aan te raken. Lukas presenteert haar geval als nog een voorbeeld van 'behoudenis' (8:48), en daar zijn voorbeelden tot dusver verschillende aspecten van de behoudenis hebben geïllustreerd, doen we er goed aan te beginnen met de vraag welk aspect hier wordt voorgesteld. Net als bij de bezetene ging het bij de vrouw om iets chronisch (8:27-29 en 43); maar haar geval had duidelijk niets te maken met demonen. Het was een lichamelijke kwaal, waarschijnlijk een baarmoederbloeding. Het ondermijnde haar levenskrachten en putte blijkbaar ook haar geldmiddelen uit (8:43): ze had heel haar levensonderhoud uitgegeven aan vergeefse pogingen om genezing te vinden.¹ Het behoort tot de zwakte en gebrokenheid die wij mensen erven tengevolge van de zondeval, dat behalve zuiver lichamelijke mechanismen ook verschillende psychosomatische processen soms verkeerd kunnen gaan, met soortgelijke gevolgen. Vrees is daar een bijzonder voorbeeld van. Vrees is bedoeld om het leven te bevorderen of te beschermen, maar ze kan uit de hand lopen, en lichamelijke energie verspillen zonder enig nut.

Hoe dit ook zij, het belangrijkste van het verhaal is opnieuw gelegen in de manier waarop de patiënt wordt genezen: keer op keer wordt ons verteld dat ze Christus aanraakte. Vier van de zes verzen van het verhaal worden gebruikt om ons te vertellen hoe de vrouw genezing zocht door de zoom van Christus' kleet aan te raken zonder te worden opgemerkt; maar dit bleek onmogelijk, omdat Christus merkte dat iemand Hem had aangeraakt, en erop stond te weten wie het was die Hem had aangeraakt. Op dit punt protesteerden

¹ De zinsnede in 8:43 'die heel haar levensonderhoud aan artsen had uitgegeven' komt in vele handschriften niet voor (hoewel een soortgelijke zinsnede wel te vinden is in Mk5:26) en wordt om die reden weggelaten in sommige vertalingen. Volgens Marshall, p.344, is er geen duidelijke beslissing mogelijk hetzij voor of tegen weglating ervan.

de discipelen dat het bij al dat gedrang van de mensen rondom Hem dwaas was om te vragen wie Hem had aangeraakt; maar Christus bleef erbij dat iemand Hem had aangeraakt en was pas tevreden toen de vrouw naar voren kwam en voor al het volk opbiechtte waarom ze Hem had aangeraakt. Als we nu nog niet inzien dat het Lukas' bedoeling is dat we Christus' vermogen om iemands aanraking op te merken onze aandacht geven, dan hebben we gewoon niet gelet op wat Lukas zegt. Bovendien móeten we ons wel herinneren dat het verhaal van de vrouw in Simons huis (7:36-50) ook speciaal ging over een vrouw die Christus aanraakte. Voor Simon was de kernvraag of Christus nu wel of niet de reputatie kon aanvoelen van de vrouw die Hem aanraakte. Aanvankelijk was Simon van mening dat de Heer dat niet kon, want als Hij het had gekund, dan zou Hij naar Simons beoordeling helemaal niet hebben toegelaten dat de vrouw Hem aanraakte. We moeten daarom deze op elkaar gelijkende gevallen van het aanraken van de Heer en zijn opmerkingsvermogen in deze twee verhalen nader onderzoeken.

Om te beginnen valt ons op dat de nood bij beide vrouwen te maken had met hun sekse: bij de eerste vrouw was de nood van morele aard, bij de tweede van lichamelijke. In het Joodse denken bracht de aanraking van beide vrouwen verontreiniging teweeg: dit was wat Simon dacht over de vrouw in zijn huis, en wat Lv15:19-27 verklaarde omtrent de vrouw die bloed vloeide. Ze was zelf onrein (Lv15:25), en daardoor werd ieder die haar aanraakte ook onrein. Dat betekent dat beide vrouwen de pijn en eenzaamheid moeten hebben gekend van te worden beschouwd als ongeschikt om contact te hebben met reine en fatsoenlijke mensen. Voor beide vrouwen werd de eenzaamheid opgeheven doordat de oorzaak ervan werd verwijderd, en daardoor konden ze weer in gezond gezelschap komen. Misschien was één van de redenen waarom de bloedvloeiende vrouw probeerde genezen te worden zonder dat iemand het merkte, niet alleen een natuurlijke zedigheid, maar ook vrees voor de mensen: godsdienstige mensen onder de menigte zouden kwaad op haar hebben kunnen worden omdat ze zich onder hen begaf en hen zodoende besmette met haar onreinheid. Als dat zo was, bestond de weldaad van haar genezing niet in de laatste plaats

uit het feit dat ze zich voortaan vrij onder de mensen kon bewegen zonder de verborgen vrees dat haar kwaal zou worden ontdekt. Op het morele vlak deed vergeving hetzelfde voor de vrouw in Simons huis: Christus' openbare bevestiging van de echtheid van haar behoudenis maakte het mogelijk voor haar om zich geaccepteerd te voelen in fatsoenlijk gezelschap, zonder de vrees dat haar verleden voortdurend tegen haar zou worden ingebracht. Behoudenis betekende dat ze weer in de maatschappij werd opgenomen.

In de tweede plaats merken we op dat, hoewel beide verhalen de kwestie van Christus' opmerkingsvermogen ter sprake brengen, het punt waarom het gaat bij elk van de twee gelegenheden verschillend is. In het eerste verhaal is de vraag of Christus de aard van de vrouw die Hem aanraakt kan aanvoelen; in het tweede of Hij kan voelen of iemand Hem heeft aangeraakt. Als streng moralist had Simon weet van de menselijke neiging om je beter voor te doen dan je bent en een valse houding aan te nemen om je ware aard te verbergen; en hoewel zijn eigen houding er één was die gemakkelijk kon ontaarden in harde en liefdeloze achterdocht en gebrek aan vertrouwen, was zijn zorg voor de bescherming van fatsoenlijke mensen tegen de misleidingen van ongewenste personen op zichzelf beslist oprecht en realistisch. Volgens hem behoorde een profeet meer dan anderen de mensen te kunnen doorzien en door hun vermomming heen te kijken (1Kn14:2-6); en hij concludeerde dat Christus de ware aard van de vrouw niet kon doorzien, en daarom geen ware profeet was en werd beetgenomen. Zoals we weten, bewees de afloop dat Simon het bij het verkeerde eind had. Simon had zijn gedachten vóór zich gehouden (7:39), maar Christus las ze zonder dat hij ze Hem vertelde (7:40). Bovendien bleek dat Hij er Zich volledig van bewust was wat voor soort vrouw ze geweest was. Hij interpreteerde haar 'aanraking' van Hem geheel anders dan Simon; maar Hij verschafte Simon ook een onweerlegbaar argument dat zijn interpretatie de juiste was.

De noodzaak van een juiste interpretatie van het bewijs in zulke gevallen blijft altijd een praktisch probleem. Mensen zoals deze vrouw, en misdadigers van allerlei soort, zijn berucht om het doen van valse verklaringen van behoudenis,

en om hun misbruik van de lichtgelovigheid van de christelijke gemeenschap. Bovendien kunnen door de misleiding van de gemeenschap, het evangelie en het hele begrip van bekering en behoudenis in opspraak worden gebracht. Wanneer zulke mensen echter waarachtig zijn bekeerd, kan het aan de andere kant hun geestelijke voortuitgang ernstig schaden als de christelijke gemeenschap overdreven achterdochtig is, en weigert hen te vertrouwen en te accepteren. Het vereist beslist meer dan menselijke wijsheid om het bewijsmateriaal waarmee zulke bekeerlingen komen, op de juiste wijze te interpreteren.

In het geval van de tweede vrouw ging het om Christus' vermogen iets waar te nemen niet alleen omtrent de vrouw, maar ook omtrent Zichzelf. Hij wist, zo zei Hij, dat iemand Hem had aangeraakt op een meer dan toevallige of oppervlakkige wijze, omdat Hij merkte *dat er kracht van Hem was uitgegaan* (8:46). Dit vertelt ons het uiterst belangrijke feit dat de kracht die ons behoudt geen onpersoonlijke kracht is. Zeker, de kracht van Christus ging over op de vrouw toen ze niet Hem, maar enkel de zoom van zijn kleding aanraakte. Ze werd genezen, omdat haar geloof waarachtig was en niet slechts bijgeloof (8:48); maar ze ontdekte wat waarachtig geloof moet betekenen: we kunnen niet behouden worden door de kracht van Christus zonder in aanraking te komen met Christus als Persoon. Dat is onmogelijk, om de eenvoudige reden dat we geen geloof in Christus kunnen betrachten en putten uit zijn kracht zonder dat Hij dat weet; maar die onmogelijkheid behoedt ons voor minstens twee gevaren. Ze behoedt het geloof voor ontaarding in bijgeloof, en het beschouwen van Christus (of zijn kleding) als een relikwie dat de een of andere magische, onpersoonlijke kracht bezit. Ze behoedt het geloof er ook voor alleen maar een vorm van egoïsme te zijn, en het beschouwen van de behoudenis als pure zelfverbetering. Menigeen is eerst naar Christus gekomen alleen om kracht te krijgen om een of andere zwakheid te overwinnen, zoals bijvoorbeeld gokken of alcoholisme, dat je lichaam verwoest en je geldmiddelen verspilt. Christus staat klaar om te antwoorden op elke dergelijke schreeuw om hulp. Maar in zijn genade wil Hij niet dat zo iemand zijn behoudenis gebruikt om genezen te worden; Hij zal erop aan-

dringen dat zo iemand Hem leert kennen als Persoon, en Hem, zoals de vrouw, openlijk belijdt als zijn Verlosser.

Deel 8: Verlossing en een 'geheime' opwekking uit de dood (8:49-56)

Nu hervat Lukas het verhaal van Jaïrus en zijn dochtertje, en we herinneren ons onze vraag: waarom verlost Christus Jaïrus niet van zijn angstige spanning door zijn reeds ruchtbaar geworden vermogen om op afstand te redden te gebruiken, en door zijn dochter van de dood te redden zonder te wachten tot Hij zijn huis had bereikt?

Eén reden is mogelijkterwijs geweest het op de proef stellen en versterken van Jaïrus' geloof. Toen de hoofdman tegen Christus zei: 'Heer, doe geen moeite' (Gr: *mè skullou*), was dat een uiting van zijn geloof (7:6). Toen iemand uit het huis van Jaïrus kwam zeggen de Meester niet lastig te vallen (Gr: *mèketi skulle*), was dat een verleiding om het geloof in Christus op te geven op grond van het feit dat het nu te laat was, dat de situatie nu zo was dat Christus er niets meer aan kon doen. De Heer verijdelde deze verleiding en behoedde Jaïrus voor hopeloos verdriet door hem uit te dagen om te blijven geloven: 'Geloof alleen en zij zal behouden worden' (8:50).

Verder is er natuurlijk het simpele en voor de hand liggende feit dat als Christus het meisje op afstand had gered, het laatste voorbeeld van behoudenis in deze reeks voorbeelden er één zou zijn geweest van redding *van* de dood; zoals het nu ging, was het een prachtig voorbeeld van redding *uit* de dood. Nu werd ook de zoon van de weduwe van Naïn gered uit de dood; maar zijn verhaal, zo ontdekken we, maakte onderdeel uit van een les over de voorwaarden waaronder behoudenis wordt geschonken. De les van het verhaal van het dochtertje van Jaïrus is een andere: waar het om draaide, was dat, terwijl alle mensen wisten dat het meisje dood was – en dat was ze ook echt – Christus beweerde dat de dood voor haar slechts een slaap was (8:52). Onderwezen door Christus, hebben sindsdien gelovigen de dood van het lichaam altijd beschouwd als een slaap, en door de apostel Paulus hebben ze verder leren geloven dat de eindfase van

hun behoudenis zal plaatsvinden als de Heer komt en hun dode lichamen wekt uit de slaap van de dood (1Th4:14-17).

In het licht hiervan zou je wel gespeend moeten zijn van ieder greintje verbeeldingskracht om het verhaal van de opwekking van het dochtertje van Jäirus niet te behandelen zoals het vierde Evangelie de opwekking van Lazarus behandelt (Jh11). In dat geval weigerde Christus eveneens Lazarus op afstand te genezen of op tijd naar Bethanië te gaan om Lazarus te redden van de dood. Om te beginnen ging Hij pas toen Lazarus 'sliep' (11:11), daarna kwam Hij in Bethanië om hem uit de slaap te wekken (11:11), en ten slotte maakte Hij zijn opwekking uit de dood tot een voorafschaduw van de grote opstanding van de doden bij zijn wederkomst (11:24-27).

Als er waarheid gelegen is in het idee dat de opwekking van Jäirus' dochtertje bedoeld was als voorafschaduw van de opstanding bij de komst van de Heer, zou dat ook een oplossing kunnen zijn van het andere probleem dat dit verhaal moeilijk maakt: Christus' aandringen op geheimhouding. Er mocht niemand het huis in behalve drie discipelen en de ouders (8:51); en nadat het meisje was teruggebracht uit de dood, werd aan de ouders bevolen niemand te zeggen wat er was gebeurd. We vragen ons af hoe het mogelijk was de zaak geheim te houden. Alle mensen buiten het huis wisten dat ze dood was. De beroeps-rouwklagers waren gehuurd voor de begrafenis en waren al druk bezig met wenen en weeklagen. Mocht er niet aan hen verteld worden dat hun diensten niet meer nodig waren, en waarom? En zelfs als het hun niet werd gezegd, zouden ze het meisje al gauw weer levend zien, en het nieuws zou als een lopend vuurtje rondgaan. Als het een geheim moest blijven, zou het een publiek geheim zijn.

Maar dat is dan ook wat een 'verborgenheid' in de nieuwtestamentische betekenis van het woord is. Bepaalde details van de opstanding bij de komst van Christus worden verborgenheden genoemd (1Ko15:51). Als Christus in deel 4 één verborgenheid van het koninkrijk uitlegt die Hij door middel van een gelijkenis had meegedeeld, is het misschien niet helemaal ondenkbaar dat Hij hier in deel 8 een andere grote verborgenheid illustreert door middel van een wonder.

HOOFDSTUK V

Lukas 9:1-50

CHRISTUS EN HET DOEL VAN DE VERLOSSING

Inleidend overzicht

De delen

- (1) De oprichting van het koninkrijk gezien vanuit de wereld (9:1-27)
- (2) De oprichting van het koninkrijk gezien vanuit de andere wereld (9:28-50)

V. Christus en het doel van de verlossing

Inleidend overzicht

We beginnen nu aan hoofdstuk V, en onze eerste taak is vast te stellen tot hoever dit gedeelte zich uitstrekt. Die taak is eenvoudig, want 9:51 is de centrale tekst in de gedachten-gang van het hele Evangelie. Hoewel dit woord op maar even meer dan een derde van het Evangelie staat, kondigt dit woord aan dat voor Christus de tijd om te worden opgenomen in de hemel nu ophanden is, en bijgevolg wendt Christus zijn gezicht vastbesloten naar Jeruzalem. Vanaf dit punt zal het relaas een verslag worden van Christus' reis van de aarde naar de hemel, om welke reden we alles wat volgt na 9:50 'Het Vertrek' hebben genoemd. Maar als 'Het Vertrek' bij 9:51 begint, zijn er maar vijftig verzen over (9:1-50) om het laatste stadium van 'De Komst' te vormen.

Op het eerste gezicht is dit enigszins verwonderlijk. We zouden redelijkerwijs hebben kunnen verwachten dat, als laatste stadium van 'De Komst', hoofdstuk V zou functioneren als een duidelijke en krachtige climax voor alles wat vooraf is gegaan. Misschien doet het dat ook wel, want belangrijkheid en zeggingskracht zijn niet noodzakelijkerwijs afhankelijk van lengte. Maar toch, met slechts 50 verzen, vormt hoofdstuk V het kortste onderdeel van 'De Komst'. Waarom is het zo kort?

Wat de reden ook mag zijn, de korthed is in ieder geval opzettelijk. Vergelijking van dit deel van het Evangelie met de overeenkomstige delen ervan in Mattheüs en Markus laat zien dat, terwijl Lukas heeft verkozen heel weinig in dit deel op te nemen wat Mattheüs en Markus niet hebben, hij ervoor

gekozen heeft grote stukken weg te laten van wat ze wèl hebben. Na zijn korte vermelding van Herodes in 9:7-9 geeft hij geen verslag van de verjaardagsdans die leidde tot de onthoofding van Johannes de Doper, zoals Mattheüs (14:1-12) en Markus (6:14-29). Alle drie hebben de spijziging van de vijfduizend en de belijdenis dat Jezus de Messias van God is. Tussen deze twee verhalen vermeldt Mattheüs (14:22-16:12) echter het lopen op de zee, de terugkeer naar Gennézareth, het geschil over het wassen van de handen, de Kananese vrouw, genezingen en de spijziging van de vierduizend, de vraag om een teken, en de waarschuwing tegen het zuurdeeg van de Farizeeën. Markus heeft hier (6:45-8:26) dezelfde lange lijst van verhalen en nog enkele meer. Lukas heeft er niet één van: in zijn relaas wordt de spijziging van de vijfduizend (9:10-17) onmiddellijk gevolgd door de belijdenis van Jezus als de Christus van God (9:18-27).

Lukas' korthed werd hem daarom kennelijk niet opgedrongen door gebrek aan bronnenmateriaal. We kunnen eventueel zeggen dat de korthed een gevolg was van het feit dat hij in het tweede gedeelte van zijn Evangelie allerlei interessante stof wilde opnemen die Mattheüs en Markus niet opgetekend hebben (wat volkomen waar is); maar dat hij gebrek had aan plaatsruimte vanwege de begrenzing van de lengte van zijn boek, hem opgelegd door de antieke methodes van boekproductie (overigens een zeer twijfelachtig argument, daar hij desgewenst een meerdelig werk had kunnen schrijven zoals Thucydides, als hij dat gewild had); en dat daarom de praktische noodzaak om later ruimte te scheppen voor zijn extra stof hem dwong om uit hoofdstuk 9 de meeste van de verhalen weg te laten die Mattheüs en Markus hebben opgenomen. Of we een dergelijke verklaring toereikend vinden, zal in ieder geval deels afhangen van de vraag of we vinden dat praktische noodzaak op zichzelf voldoende is om de keuzen en beslissingen te verklaren van een schrijver met Lukas' bekwaamheid – nog afgezien van de Heilige Geest, die hem inspireerde. Tenslotte is er een andere of bijkomende reden mogelijk. Het zou kunnen zijn dat Lukas deze vijftig verzen, en niet meer, schreef omdat met deze speciale keuze van de stof alles gezegd was wat hij op dit punt in zijn Evangelie wenste te zeggen, en dat hij niet meer zou hebben

gezegd, zelfs als hij er alle ruimte in de wereld voor had gehad.

Hoe dit ook zij, als we kijken naar de manier waarop hij zijn geselecteerde stof heeft bijeengebracht, vallen ons de kenmerken van een zeer opzettelijke rangschikking onmiddellijk op. Zie de inhoudsopgave voor hoofdstuk V (p.370).

We merken op dat het effect van Lukas' keuze en rangschikking van de stof is dat de hoofdthema's van de verzen 1-27 in een soort spiegelbeeld terugkeren in de verzen 28-50. Daar dit effect hoogstwaarschijnlijk opzettelijk door Lukas zo is bedoeld, zullen we moeten proberen het doel van deze rangschikking te ontdekken.

Ondertussen is één ding duidelijk: het belangrijkste van de stof staat in de twee middelste gedeelten, 9:18-27 en 9:28-36. Deze twee gedeelten doen, elk op zijn eigen wijze, drie uiterst belangrijke uitspraken. De eerste betreft de identiteit van Jezus. In 9:20 brengt Petrus namens alle apostelen officieel de overtuiging onder woorden waartoe ze zijn gekomen, namelijk dat Jezus de Christus van God is. In 9:35 verklaart de stem uit de wolk dat Jezus 'Mijn uitverkoren Zoon' is. De tweede uitspraak betreft Christus' naderende verwerping, dood en opstanding. 9:22 kondigt deze gebeurtenissen aan in duidelijke, ongecompliceerde taal; 9:31 zinspeelt op dezelfde gebeurtenissen met de machtig suggestieve zinsnede 'Zijn uitgang (...) die Hij zou volbrengen in Jeruzalem'. De derde betreft Christus' wederkomst. In 9:26 spreekt Christus openlijk over de tijd dat de Zoon des mensen zal komen in zijn heerlijkheid en die van de Vader en van de heilige engelen; terwijl de verheerlijking op de berg (9:28-36) volgens één van de deelhebbers aan die glorieuze gebeurtenis een vooruitblik was op de wederkomst. 'Want niet als navolgers van vernuftig verzonnen fabels hebben wij u de kracht en *parousia* van onze Here Jezus Christus bekendgemaakt,' zegt Paulus, 'maar als ooggetuigen van zijn majesteit (...) toen wij met Hem op de heilige berg waren' (2Pt1:16-18). De uitdrukking *parousia* verwijst in het Nieuwe Testament in verband met onze Heer zonder uitzondering naar zijn wederkomst.

Hiermee kunnen we al zien dat hoofdstuk V in feite zal functioneren als hoogtepunt van de eerste helft van het Evangelie. Er kan geen groter hoogtepunt van wat dan ook

Deel 1: De oprichting van het koninkrijk gezien vanuit onze wereld (9:1-27)

A Instructie en uitzending van de twaalf (9:1-2).

- (a) Kracht en macht over demonen gegeven aan de twaalf (9:1-2).
- (b) Instructies hoe ze moeten reageren op ontvangen of niet ontvangen worden (9:3-6).
- (c) Herodes is in verlegenheid door berichten dat Jezus Johannes de Doper is (die hij heeft onthoofd), opgestaan uit de dood; hij vraagt zich af Wie Jezus in werkelijkheid is (9:7-9).

B De spijziging van de vijfduizend (9:10-17).

De discipelen krijgen opdracht de menigten te voeden; ze protesteren dat ze dat niet kunnen; dan voedt Christus hen op wonderbaarlijke wijze.

C De belijdenis van Jezus als de Christus van God (9:18-27).

- (a) Jezus bidt alleen (9:18).
- (b) De mensen identificeren Jezus foutief als Johannes of Elia; Petrus belijdt Hem als de Christus van God (9:18-20).
- (c) Aankondiging van Christus' verwerping, dood en opstanding; aansporing van discipelen het kruis op te nemen in het licht van de komst in heerlijkheid; belofte van een blik op het koninkrijk (9:21-17).

Deel 2: De oprichting van het koninkrijk gezien vanuit de andere wereld (9:28-50)

C' De verheerlijking van Jezus (9:28-36).

- (c') Blik op Christus, Mozes en Elia in heerlijkheid; gesprek over Christus' dood, opstanding en hemelvaart, te volbrengen in Jeruzalem (9:28-32).
- (b') Petrus' woorden impliceren dat hij Mozes en Elia tot dezelfde klasse rekent als Christus; maar de Stem maakt Jezus bekend als 'Mijn uitverkoren Zoon' (9:33-35).
- (a') Jezus wordt alleen gevonden (9:36).

B' De genezing van de enige zoon van een vader (9:27-43).

De vader smeekt de discipelen de demon uit te werpen, maar ze kunnen het niet; Christus geneest de jongen op wonderbaarlijke wijze.

A' Verder onderricht van de twaalf (9:43-50).

- (c') Discipelen in verlegenheid over Christus' verklaring dat Hij moet worden overgeleverd in de handen van mensen (9:43-45).
- (b') 'Wie dit kind ontvangt in mijn naam, ontvangt Mij; en wie Mij ontvangt, ontvangt Hem die Mij heeft gezonden' (9:46-48).
- (a') Johannes maakt bezwaar dat Christus' macht over demonen wordt uitgeoefend door anderen dan de twaalf; hij wordt terechtgewezen door Christus (9:49-50).

zijn dan de wederkomst van de Heer; en hoofdstuk V biedt niet alleen de eerste uitdrukkelijke mededeling in het Evangelie dat er een wederkomst zal plaatsvinden, maar geeft ons ook een grootse vooruitblik op die komende heerlijkheid.

DE DELEN

Deel 1: De oprichting van het koninkrijk gezien vanuit onze wereld 9:1-27

Zoals we ons herinneren, gaf hoofdstuk IV ons vele verschillende voorbeelden en aspecten van de behoudenis. Hoe prachtig ze ook waren, ze waren allemaal gevallen van behoudenis van een enkele persoon, en om die reden kon hoofdstuk IV niet functioneren als de climax van de eerste helft van het Evangelie. Het behoud van de enkeling is ontzettend belangrijk, maar het is niet alles. Zeker, het laatste voorval in hoofdstuk IV bleek, voor hen met ogen om het te zien, een prototype te zijn van de opstanding van degenen die ontslapen zijn in Jezus, bij zijn komst. Maar er is een hele geestelijke zieke wereld waaraan we moeten denken; en niets minder dan de universele oprichting van het koninkrijk van God in elke uithoek van de aarde zou de hunkering van onze verwachtingen kunnen bevredigen. Hoofdstuk V zal ons vertellen van dat koninkrijk: hoe Christus het liet verkondigen aan heel Israël (9:2) door zijn apostelen; hoe Hij erover sprak tot de menigten die Hem opzochten (9:11); en hoe Hij aan een paar bevoorrechten een vooruitblik erop gaf (9:27). Hoofdstuk V zal, zoals we al zeiden, de prediking door het hele land vermelden, en verklaringen en vermaningen die Hij aan de menigten gaf. Maar voor het grootste deel zullen de lessen in dit stadium worden gegeven aan de besloten kring van de twaalf – bij één gelegenheid aan slechts drie van hen – en soms zal zijn aangegeven dat ze alleen voor hun oren bestemd waren (9:21,36,43-44). Totdat Christus daadwerkelijk werd gekruisigd, maakten Gods strategieën voor het oprichten van zijn koninkrijk deel uit van die verborgen wijsheid (9:45 en 1Ko2:7-8) waarvan geen van de heersers van deze wereld weet had, want als ze ervan geweten hadden, zouden ze de Heer der Heerlijkheid niet hebben gekruisigd. Deel 1

zal vertellen over de processen waardoor de apostelen gereed werden gemaakt om expliciet te horen wat die strategieën moesten zijn.

Instructie en uitzending van de twaalf (9:1-9)

De inhoud en lengte van de verslagen van de uitzending van de twaalf zijn op het eerste gezicht enigszins vreemd. Eén vers (9:1) beschrijft de overdracht van de noodzakelijke bevoegdheid aan de apostelen. Vier verzen (9:2-5) beschrijven hun instructies. Bij elkaar vijf verzen voor hun voorbereiding – en dan wordt de hele uitzending afgedaan in één enkel vers: ‘Zij nu vertrokken en trokken de dorpen door, terwijl zij overal het evangelie verkondigden en genezingen verrichtten’ (9:6). Er worden geen voorbeelden van hun prediking gegeven; er worden geen uitdrijvingen van demonen of gevallen van genezing beschreven; er wordt geen gedetailleerd verslag uitgebracht over hoe goed of anderszins ze in deze of die stad of dit of dat dorp waren ontvangen. Het is duidelijk dat Lukas ons niet veel zegt van wat we graag zouden horen: maar hij heeft ons, naar we mogen aannemen, verteld wat hij nodig vindt voor ons, en we moesten daarom maar even stilstaan bij de bijzonderheden daarvan.

Ons wordt verteld dat het eerste deel van de opdracht van de apostelen bestond uit prediking. De inhoud van hun prediking moest het koninkrijk van God zijn (9:2), en hun boodschap wordt verder omschreven als evangelie, als goed nieuws (9:6). Hun verkondiging hield ongetwijfeld een oproep tot berouw in, zoals Johannes de Doper die had laten horen; misschien bevatte hun prediking ook wel een aanwijzing van de morele eisen die zouden worden gesteld aan leden van het koninkrijk, zoals Christus ze had uitgesproken in zijn prediking op de vlakke plaats (6:20-49). Maar in de eerste plaats moest hun prediking het goede nieuws verkondigen dat het lang verwachte koninkrijk van God werkelijk op komst was. Voor elke Jood die de prachtige beschrijvingen van de komende eeuw uit het Oude Testament kende, was de aankondiging dat het koninkrijk van God ophanden was, vanzelfsprekend goed nieuws. Maar de werkelijkheid en de aard van dat koninkrijk moesten nader worden aangetoond door het tweede deel van de opdracht van de apostelen: hun

werd bovennatuurlijke kracht en macht gegeven om de mensen te bevrijden van de heerschappij van de machten van boze geesten, en hen lichamelijk te genezen. Dit alles was niet louter een aansporing voor de mensen om hun leven te beteren en hun zwakheden te bestrijden: dit waren wat een latere schrijver (Hb6:5) zou beschrijven als 'de krachten van de toekomstige eeuw', die zich baan braken in de wereld om te helen en te redden.

Vervolgens (9:3-4) werd de apostelen gezegd te verwachten dat het volk de kosten van hun voedsel, onderdak, kleding en reizen zou betalen. De Koning van het volk – al erkenden ze Hem nog niet als zodanig – 'kwam tot het zijne' (Jh1:11) en Hij had het recht een beroep te doen op het volk om zijn boodschappers te onderhouden. 'De zijnen' hebben Hem, zoals we weten, niet aangenomen; en toen dat gebeurde en Hij officieel buiten de wet werd gesteld, herriep Hij uitdrukkelijk de hier gegeven instructies (22:35-38). Maar in dit stadium moesten de apostelen verwachten te worden ontvangen en onderhouden. Sterker nog, ze moesten het zó begrijpen dat weigering om hen te ontvangen een uitermate ernstige zaak was: waar dat ook gebeurde, moesten ze bij hun vertrek het stof van hun voeten schudden als een getuigenis tegen hen die hen hadden afgewezen. Ze kregen geen krachten zoals Elia eens had bezeten (9:54; 2Kn1:9-14) om op degenen die hen afwezen snelrecht uit te oefenen. Aan de andere kant moesten ze aan iedereen duidelijk maken dat het koninkrijk van God dat ze aankondigden, niet maar bestond uit een aantal suggesties voor een alternatieve levensstijl, noch uit één keuze voor de toekomst uit meerdere; het was het koninkrijk van God: het afwijzen ervan was hetzelfde als schuldig zijn aan het afwijzen van God Zelf, en het gevaar lopen van eeuwige verdoemenis.

Zo vertrokken de apostelen met hun opdracht, en hoewel ons, zoals we al opmerkten, hiervan geen gedetailleerd verslag wordt gegeven, krijgen we wel een beschrijving van de globale uitwerking ervan op het volk. Die wordt ons echter op een indirecte manier gegeven (9:7-9): de uitwerking op het volk wordt weergegeven door de ogen van Herodes. De indruk van de mensen in het algemeen was dat ze getuige waren van een visitatie door iemand uit de andere wereld. Ze

gisten dat het misschien Johannes de Doper was, opgestaan uit de dood, of Elia teruggekomen uit de hemel om de toekomstige eeuw in te luiden (Ml4:5), of één van de oude profeten die was opgestaan. Dat is op zichzelf interessant. Ze beseften niet meer slechts, zoals ze eerder hadden gedaan, dat een groot profeet onder hen was verwekt (7:16); ze beseften nu dat er in de Persoon van Jezus iemand uit de andere wereld deze wereld was binnengekomen. Hun gissingen over de identiteit van Jezus waren weliswaar onjuist, maar de onderliggende gedachte ervan was absoluut juist. Jesaja Jeremia en Ezechiël bijvoorbeeld waren grote profeten; maar hun geboorte was die van een gewoon mens. Het koninkrijk van God kwam niet door hen, ze waren bij wijze van spreken geen invasie vanuit de andere wereld. Jezus wel.

Maar, zoals we al zeiden, Lukas vraagt ons om de uitwerking op de mensen niet rechtstreeks, maar door de ogen van Herodes te bekijken. En dat is nog interessanter, want de apostelen hadden de komst van het koninkrijk, dat wil zeggen de heerschappij van God, aangekondigd, en Herodes was één van de heersers over deze wereld – ongetwijfeld een tamelijk onbeduidende heerser, maar toch een heerser. Bovendien was Herodes, toen Johannes de Doper de mensen had opgeroepen zich voor te bereiden op de komst van de Messias, gebelgd geweest over de morele eisen van Johannes en had hem tot zwijgen gebracht – nogal afdoende, zo had hij gedacht, eerst door hem gevangen te nemen en daarna door hem te doden. Als er dus enige grond was voor wat de mensen zeiden, was Herodes in ernstige moeilijkheden. Zedenpredikers konden lastig zijn, speciaal als ze populair waren bij de massa; maar uiteindelijk konden ze allemaal tot zwijgen worden gebracht – indien de dood het eind was voor zover het deze wereld betrof. Als echter de dood en het graf geen toereikende barrières waren tegen de terugkeer van Johannes, of Elia, dan verkeerden Herodes en zijn troon in verschrikkelijk groot gevaar. Ongetwijfeld zei Herodes tegen zichzelf dat de massa het slachtoffer was van dom bijgeloof; maar het maakte hem toch onrustig, nu niet zozeer over bepaalde morele kwesties – die waren van ondergeschikt belang – maar over de Persoon van Jezus. Wie was Hij nu eigenlijk precies? Was Hij niet meer dan een profeet of heilige man? Of vormde Hij

werkelijk een soort invasie uit de andere wereld? ‘En hij trachtte Hem te zien’ (9:9). Als dat dus de uitwerking was van de prediking en bediening van de apostelen in de tijd vóór de opstanding van Christus, spreekt het vanzelf dat dat ook het effect moet zijn van onze prediking sinds Pinksteren. We falen in onze voornaamste taak als we de mensen de indruk geven dat het koninkrijk van God alleen maar te maken heeft met de regeling van de moraal in deze huidige tijd, en we hen er niet toe brengen om in te zien dat de cruciale vraag is Wie Jezus is, en of Hij eens opnieuw onze wereld zal binnenkomen als Hij komt in zijn heerlijkheid en die van de Vader en van de heilige engelen (9:26).

De spijziging van de vijfduizend (9:10-17)

Nu volgt het verhaal van de spijziging van de vijfduizend, en om daar de essentie van te begrijpen moeten we aandacht besteden aan de context ervan en de plaats in de gedachten-gang van het hele hoofdstuk. Het wonder was ongetwijfeld een les voor de mensen, maar nog meer voor de apostelen. We maken dit in de eerste plaats op uit de onderlinge verhoudingen van het verhaal, en vervolgens ook uit het feit dat het tekortschieten van de apostelen dat in dit verhaal aan de kaak wordt gesteld en verholpen, wordt herhaald en benadrukt in het verhaal van dat andere wonder (9:37-42) dat tegenover dit verhaal staat in Lukas’ zorgvuldig gerangschikte schema.

Het vond plaats, zegt Lukas, toen de apostelen waren teruggekeerd van hun zending en vertelden wat ze hadden gedaan (9:10). Christus trok Zich met hen terug naar Bethsaïda; maar toen de menigten merkten waar ze naartoe waren gegaan, volgden ze hen. Begrijpelijk: de uitzending en prediking van de apostelen door het hele land hadden natuurlijk bij hen verwachtingen gewekt, en hen gebracht tot het intense verlangen dat de aloude profetieën over een komende tijd van universele vrede en een smarteloos paradijs tenslotte misschien toch echt waren en op het punt stonden vervuld te worden. En Christus, die de honger van het menselijk hart naar bevrijding van de frustraties en teleurstellingen en pijn van het leven in deze huidige eeuw kende, bestrafte de menigte niet voor deze inbreuk op zijn privacy.

Hij verwelkomde hen en sprak tot hen over het koninkrijk van God, en genas hen die genezing nodig hadden (9:11). Dat zal hun verwachtingen nog verder hebben opgevoerd.

Maar kort daarop kwamen de apostelen tussenbeide om de Heer erop te wijzen (alsof Hij dat Zelf niet beseftte) dat het laat werd en dat er geen winkels of logementen waren in de verre omtrek, en dat Hij de menigte maar beter weg kon sturen om voedsel en onderdak te zoeken in de dichtstbijzijnde dorpen. Misschien was deze onbedoelde onbeschaamdheid in het nemen van het initiatief om Christus te vertellen wat Hij moest doen, het resultaat van een gevoel van macht en gezag dat het succes van hun recente uitzending in hen had teweeggebracht. Maar wat er vervolgens gebeurt, toont aan hoe ontoereikend hun inzichten nog steeds waren wat betreft de Persoon en de macht van Christus, en de aard van het komende koninkrijk dat ze door het hele land hadden aangekondigd. Christus was helemaal niet van plan de mensen weg te sturen. Hij wilde hun een voorafschaduwing geven van wat het koninkrijk van God, al het doorgebroken was, zou betekenen. Jesaja had op zijn dichterlijke wijze (25:6-9) beloofd dat God eens een feestmaal zou aanrichten voor alle volken van de wereld, 'een feestmaal van vette spijsen, belegen wijnen: van mergrijke, vette spijsen en gezuiverde, belegen wijnen'. Eén element van dat Goddelijke bevrediging gevende feestmaal zou zijn de vernietiging van de dood voor eeuwig, en het afwissen van alle tranen. De tijd voor de aanrichting van dat feestmaal was natuurlijk nog niet gekomen; maar Christus zou de menigten en de apostelen er een beeldend voorproefje van geven, en een demonstratie van de krachten die het uiteindelijk tot stand zouden brengen. Er zou natuurlijk een wonder voor nodig zijn, en wel een wonder op grote schaal: niets minder dan een wonder van die orde kon het toekomstige feestmaal voorafschaduwen. Maar eerst deed Christus iets interessants: Hij droeg de apostelen op zelf de menigten te spijzigen. Nu hadden de apostelen nog nooit een wonder op zo grote schaal gezien. Ze waren getuigen geweest van de genezing van enkelingen; ze hadden trouwens zelf tijdens hun recente uitzending bovennatuurlijke krachten mogen gebruiken om demonen uit te drijven en mensen gezond te

maken. Maar deze reusachtige mensenmenigte te eten geven, zo'n vijfduizend mannen tellend, afgezien van vrouwen en kinderen, was wel een totaal andere zaak. Toch was hun reactie niet zo verschrikkelijk intelligent. Christus had niet de gewoonte praktische onzin uit te spreken, en ook dreef Hij niet de spot met hun zwakke krachten. Als Hij hun nu opdroeg de menigte te eten te geven, had dat hen op zijn minst met schrik moeten doen beseffen dat er meer vastzat aan het koninkrijk van God en de krachten van Jezus dan ze zich tot nu toe hadden gerealiseerd. In plaats daarvan was het beste wat hun in gedachten kwam de mogelijkheid om naar de dichtstbijzijnde handelaren te gaan (groothandelaren natuurlijk) en de benodigde hoeveelheid voedsel te kopen; anders hadden ze, zo merkten ze op, slechts vijf broden en twee vissen.

Maar de erbarmelijke ontoereikendheid van hun hulpmiddelen en de volslagen onmogelijkheid van de situatie zolang hun denkbeelden beperkt bleven tot de normale natuurlijke gang van zaken van het leven in deze wereld, leverden de contrasterende achtergrond op waartegen Christus schitterend kon laten zien wat er te pas komt bij de komst van het koninkrijk. Opkijkend naar de hemel (9:16), liet Hij de machten van de hemel opnieuw deze wereld binnendringen en Hij veranderde de armzalige hulpmiddelen ervan in meer dan genoeg om de menigten te spijzigen. Die les is nog steeds nodig. Wij leggen terecht nadruk op de morele wetten van het koninkrijk van God, en streven ernaar ze ook nu toegepast te krijgen op de sociale en economische problemen van de wereld. Maar we moeten ons ervoor hoeden door die zorg van *nu* onze ideeën te laten beperken over wat het koninkrijk van God *eens* met zich mee zal brengen. Het koninkrijk van God zal, als het doorbreekt, niet eenvoudig betekenen dat de activiteiten van nu worden voortgezet op een zorgzamer, rechtvaardiger, efficiënter manier. Het zal niets minder zijn dan de invasie van onze wereld door de krachten van de wereld van de andere zijde, die de natuur bevrijdt van haar zuchten en frustraties, en de schepping verandert van een systeem van onvermijdelijk verval in een wereld van vrijheid, bevrediging en volmaakte vervulling, waaruit de dood is vernietigd en het leed verdwenen.

De belijdenis van Jezus als de Christus van God (9:18-27)

We hebben het hoogtepunt van het eerste deel bereikt. Zoals we hebben opgemerkt, vertelt Lukas ons niet dat er tussen de spijziging van de vijfduizend en de belijdenis van Jezus als de Christus van God een geruime tijd ligt, waarin heel wat gebeurtenissen plaatsvonden. Natuurlijk ontkent hij dat niet. Maar wanneer we in Lukas' relaas de Heer aan de apostelen horen vragen: 'Wie zeggen de menigten dat Ik ben?' en de apostelen antwoorden: 'Johannes de Doper, of Elia, of één van de oude profeten die is opgestaan' – is het onmogelijk dat we zijn vergeten dat we al deze ideeën al eens gehoord hebben, nog maar tien verzen hiervoor. Vanwaar de herhaling? Waarom zou Lukas, na zoveel stof te hebben overgeslagen, ook niet Christus' eerste vraag hebben kunnen weglaten, om verder te gaan met de tweede, die tenslotte de kern van de zaak is: 'Wie zegt u dat Ik ben?'

We kunnen ons over die herhaling slechts een oordeel vormen aan de hand van het effect ervan. Ze benadrukt in de allereerste plaats het simpele maar belangrijke feit dat toen de apostelen Jezus beleden als Gods Messias, ze dat deden terwijl ze volledig op de hoogte waren van alle andere gissingen en ideeën die in die tijd werden geopperd. Toen ze Hem daarom beleden als Messias, was dat niet omdat ze onder de indruk waren gekomen van het bovennatuurlijke element in zijn bediening, en geen andere, minder extreme manier konden bedenken om het te verklaren. De ideeën van het volk hadden allemaal iets bovennatuurlijks in zich omtrent Jezus en zijn bediening; en Jezus nam de moeite zijn apostelen ertoe te brengen al die ideeën opnieuw te overwegen voordat ze definitief en officieel hun eigen overtuiging onder woorden brachten. Hun belijdenis staat zodoende in opzettelijke tegenstelling tot alle andere ideeën. Ze drukt uit dat alle andere ideeën, hoe verheven ook, niet toereikend zijn om uit te drukken Wie Jezus is: Hij is niemand minder dan de onvergelykbare, unieke Messias van God. Met deze officiële, weloverwogen, gezamenlijke, uitdrukkelijke belijdenis van de kant van de apostelen hebben we niet alleen een climax bereikt in dit deel van het Evangelie van Lukas, maar ook een keerpunt in de geschiedenis van de wereld.

Maar nog nauwelijks waren de apostelen tot het volle

besef gekomen dat Jezus de Messias was, of Jezus ging verder met de aankondiging van de reeks gebeurtenissen die zouden leiden tot de oprichting van het koninkrijk. Het is voor ons niet mogelijk precies te weten welke gedachten de apostelen zelf misschien al hebben gehad over deze zaak; maar uit hun latere opmerkingen en gedrag maken we op dat waarschijnlijk het laatste wat ze verwachtten was, dat de Messias door het volk zou worden verworpen en gekruisigd. Daarom kregen ze juist dat onmiddellijk te horen. Als ze enkele maanden lang in de veronderstelling waren gelaten dat Hij verwachtte dat de aanwezige belangstelling en het enthousiasme van de menigten zouden uitgroeien tot zijn nationale erkenning als de Messias, slechts om later te ontdekken dat het volk precies het tegenovergestelde zou doen, zou dat hun reden hebben gegeven om aan te nemen dat Hij de situatie verkeerd had ingeschat, en dat zijn verwachtingen en plannen voor het oprichten van het koninkrijk de kans liepen onjuist te blijken. Nu zijn populariteit bij de massa op haar hoogtepunt was, en het geloof van de apostelen en hun inzicht in zijn ware identiteit hun toppunt hadden bereikt, gaf Hij hun daarom nu onmiddellijk duidelijk te verstaan dat Hij wist dat Hij zou worden verworpen.

Vervolgens moeten we aandacht schenken aan wie Hij precies noemde als degenen die Hem gingen verwerpen. Het is niet helemaal juist om te zeggen wat we zoëven zeiden, dat Hij voorspelde dat het volk Hem zou verwerpen. Het waren de godsdienstige leiders, zo zei Hij, die zijn aanspraken zouden afwijzen en Hem zouden laten kruisigen. Bij het volk was Hij zeer populair, zoals we zojuist hebben gezien, en dat bleef Hij volgens Lukas (19:47-48; 20:1,45; 21:37-38; 22:2-6) tot aan de allerlaatste week. Pas op het laatste moment waren de godsdienstige leiders in staat de menigten naar hun kant over te halen, roepend om zijn kruisiging. Men zou daarom hebben kunnen denken dat het voor de hand liggende besluit in dit stadium was, de apostelen door het hele land een campagne te laten organiseren om de mensen ervan op de hoogte te stellen dat Jezus de Messias was, en daarna de massale steun van het volk te gebruiken om de tegenstand van de godsdienstige leiders neer te slaan. Onze Heer deed precies het tegenovergestelde: Hij gebood zijn apostelen nie-

mand te zeggen dat Hij de Messias was (9:21).¹ Eén reden voor dat verbod was ongetwijfeld wat velen hebben gesuggered: de ideeën van het volk over Wie de Messias zou zijn en wat Hij zou doen, waren zo ontoereikend, om niet te zeggen verdraaid, en zó vermengd met de politiek van die tijd, dat een bekendmaking door het hele land dat Jezus de Messias was, wel eens een hoogst ongewenste politieke beweging op gang gebracht zou kunnen hebben, en massa's enthousiaste maar onbekeerde volgelingen zou hebben kunnen opgeleverd, die totaal ongeschikt waren om dagelijks hun kruis op te nemen om Christus te volgen, en waarschijnlijk meer geschikt om het zwaard op te nemen om te vechten voor wat ze dachten dat zijn rechten waren. De verklaring die Christus Zelf echter gaf voor het verbod, was dat Hij verworpen moest worden en gedood: niet alleen 'zou worden', maar 'moest worden'. Het 'moest worden' werd ongetwijfeld voorgeschreven door de Goddelijke strategie voor de oprichting van het koninkrijk. Het betekende dat iedere poging die verwerping en dood uit de weg te gaan of zich ertegen te verzetten, niet alleen nutteloos zou zijn, maar ook strijdig met de wil van God. Bij het bekendmaken van deze noodzaak legde Christus vervolgens echter niet de erachter liggende redenen uit; Hij noemde slechts de noodzaak en ging over op de overige stappen in het verloop van de oprichting van het koninkrijk. Zijn dood zou worden gevolgd door zijn opstanding. Die zou zijn aanspraak zeker overtuigend bewijzen; maar Hij duidde aan dat zijn opstanding niet meteen een eind zou maken aan alle tegenstand, en niet de onmiddellijke oprichting van het koninkrijk van God zou betekenen. Integendeel. Ieder die erover dacht Hem te volgen, werd gewaarschuwd dat dat, zelfs

¹ Dit verbod schijnt niet absoluut te zijn geweest, en ook niet steeds van kracht, zelfs vóór de opstanding. Toen de blinde man (18:38) Hem aanriep als de Zoon van David, zei Jezus hem niet dat nooit meer te zeggen. Toen bij de intocht in Jeruzalem (19:38-40) de menigten Hem begroetten als 'de Koning die komt in de naam van de Heer', weigerde Hij te doen wat de Farizeeën van Hem eisten, namelijk hen tot zwijgen te brengen. En Zelf vervees Hij van tijd tot tijd publiekelijk naar Zichzelf in bewoordingen die voor de scherpzinnigen lieten doorschemeren dat Hij de Messias was, bijvoorbeeld: 'Meer dan Salomo is hier' (11:31).

na de opstanding, zou betekenen dat hij zichzelf moest verloochenen en dagelijks zijn kruis moest opnemen, en dezelfde vijandigheid van de wereld verdragen als Christus, en de schande en verachting delen van een volgeling van een Christus die gekruisigd was. Iemand die een discipel wilde zijn, zou beslist niet met een zegepralende Christus heersen over een onderworpen wereld (1Ko4:8), maar integendeel bereid moeten zijn zijn leven te verliezen om Christus' wil.

Ook stelde Christus niet in het vooruitzicht dat als zijn discipelen bereid waren al dat lijden een tijdlang te ondergaan, de tegenstand uiteindelijk zou worden overwonnen en de wereld langzamerhand zou worden bekeerd, zodat het koninkrijk van God stukje bij beetje zou worden gevestigd op aarde. In de betekenis waarin Christus erover sprak, zou het koninkrijk van God pas worden opgericht bij zijn persoonlijke wederkomst in zijn eigen heerlijkheid en die van de Vader en van de heilige engelen (9:23-26). Dan, en niet eerder, zou de tijd komen voor de beloning voor hen die ter wille van Hem geleden hadden; en dan zouden zij die Hem in zijn afwezigheid hadden geloofd, tot de ontdekking komen van de eeuwige schade die ze door die loochening hadden opgelopen.

Als de belijdenis van de apostelen van Jezus als de Messias van God een hoogtepunt was in hun ervaring met Jezus, moet deze aankondiging hun een vreselijke anti-climax hebben toegeschenen, en hen hebben vervuld met ontzetting. Als het koninkrijk pas bij de wederkomst zou worden opgericht op aarde, dan lag er een somber vooruitzicht vóór hen van kruisdragen en lijden, zonder veel waarschijnlijkheid dat zij het koninkrijk ooit zouden zien. Ze zouden heel goed dood kunnen zijn voor het kwam. Waar zouden ze dan het vertrouwen vandaan halen om te blijven geloven in en te hopen op de komst van een koninkrijk dat ze waarschijnlijk nooit zouden zien?

Christus onderkende het probleem en de noodzaak om het geloof van zijn apostelen te versterken, en door middel van hen het geloof van volgende generaties van gelovigen (2Pt1:12-21), zowel in de werkelijkheid van dat koninkrijk als in de zekerheid van de komst ervan. 'Ik zeg u,' voegde Hij eraan toe (9:27), 'er zijn sommigen van hen die hier staan, die de dood geenszins zullen smaken voordat zij het koninkrijk van God hebben gezien.' Hier verwees Hij natuurlijk

naar wat drie van de discipelen een paar dagen later zouden zien: de verheerlijking op de berg.²

Deel 2: De oprichting van het koninkrijk gezien vanuit de andere wereld (9:28-50)

Het is niet toevallig dat de stof in de tweede helft van hoofdstuk V een soort spiegelbeeld laat zien van de stof van de eerste helft. Neem bijvoorbeeld het gedeelte dat we zojuist hebben behandeld (9:18-27) en het gedeelte dat nu volgt (9:28-36). In één opzicht gaan ze beide, zoals we al hebben opgemerkt, over precies dezelfde dingen: de identiteit van Jezus vergeleken met Mozes en Elia, zijn dood, opstanding en wederkomst. Het verschil is dat deze twee gedeelten deze zaken bekijken vanuit twee totaal verschillende gezichtspunten: het eerste vanuit het gezichtspunt van mensen in deze wereld, het tweede vanuit het gezichtspunt van personen in de andere wereld. In 9:18-27 is de identiteit van Jezus iets waarvan mensen zich langzamerhand volledig bewust gaan worden door hun ervaring; in 9:28-36 is die identiteit iets dat altijd bekend is geweest. In 9:18-27 is de dood van Christus iets waarover de apostelen horen dat het plaats zal vinden als gevolg van zijn verwerping door de godsdienstige leiders in Jeruzalem. Het klinkt als een nederlaag (althans tijdelijk). In 9:28-36 is de dood van Christus iets dat lang

² Sommigen vinden het moeilijk, zo niet onmogelijk, om te geloven dat deze belofte sloeg op de verheerlijking op de berg. In het bijzonder vinden ze dat de uitdrukking 'zij zullen de dood geenszins smaken voordat ze (...) hebben gezien' erg vreemd zou zijn als die verwees naar iets dat al na een paar dagen zou gebeuren. Dit probleem is inderdaad reëel als men denkt dat het koninkrijk van God pas in de toekomst zal komen. Maar zoals we op het punt staan uit te leggen, zal het koninkrijk van God niet pas beginnen te bestaan als het op aarde komt. Het bestaat al in de andere wereld. In feite zagen Mozes en Elia het al op het moment dat Christus tegen zijn discipelen stond te praten voordat Hij de berg opging. Maar natuurlijk, voordat het koninkrijk in volle openbaarheid op aarde komt, zou de normale wijze voor een mens om het te zien, zijn: te sterven zoals Mozes, of te worden opgenomen zoals Elia. Het te mogen zien zonder te sterven en vóór men stierf, was iets buitengewoons. Tegelijkertijd stond het zien van het koninkrijk zoals het al bestond in de eeuwige wereld gelijk aan het zien ervan zoals het uiteindelijk op aarde zou worden opgericht.

tevoren beraamd is en nu op het punt staat in triomf in vervulling te gaan. Bovendien vormen in 9:18-27 de belijdenis van Jezus als Gods Messias en de aankondiging van zijn dood, opstanding en komst in heerlijkheid de climax waar alles in deel 1 naartoe heeft geleid; terwijl in 9:28-36 de heerlijkheid van het koninkrijk, de lang tevoren beraamde 'uitgang' in Jeruzalem en de zekerheid van de uiteindelijke oprichting van het koninkrijk op aarde bij de wederkomst, het beginpunt vormen in het licht waarvan de rest van deel 2 voortgaat.

De verheerlijking van Jezus (9:28-36)

De eerste uitwerking van de verheerlijking op de apostelen was ongetwijfeld hen zonder enige zweem van twijfel te overtuigen van het werkelijke bestaan van de andere wereld, het eeuwige koninkrijk. Onze wereld is niet de enige: er is er nog een. Verder werd hun gegeven te zien dat die andere wereld niet alleen maar in de toekomst van onze wereld ligt, maar gelijktijdig ermee bestaat, hoewel ook ervoor en erna. Bovendien zagen ze dat, hoewel die wereld voor ons als regel onzichtbaar is, Christus met beide werelden gelijktijdig in contact stond; en wat nog meer was, dat zijn persoon en kleding, hoewel Hij nog op aarde was, een glans konden aannemen die paste bij de heerlijkheid van de andere wereld (9:29). Bovendien 'spraken twee mannen met Hem, Mozes en Elia, die in heerlijkheid verschenen' (9:30-31). Dat is heel interessant, omdat deze twee mannen in onze wereld gescheiden waren geweest door de tijd, daar ze in twee geheel verschillende eeuwen hadden geleefd; in die andere wereld waren ze bij elkaar. Klaarblijkelijk hebben tijd en verandering geen invloed op die wereld, zoals ze dat wel hebben op de onze. En toch zou het onjuist zijn de voorbarige gevolgtrekking te maken dat er in die wereld geen verleden of toekomst is, maar slechts één eeuwigdurende tegenwoordige tijd, want ons wordt verteld dat Mozes en Elia met Christus spraken over een gebeurtenis die blijkbaar voor hen alle drie in de toekomst lag: Christus' dood en opstanding (letterlijk: zijn *exodus*) die Hij op het punt stond te volbrengen in Jeruzalem (9:31). Hij was nog niet gestorven: dat wist Hij natuurlijk, maar zij ook.

Hun gesprek ging over Christus' exodus. In deze wereld had Mozes toezicht gehouden op het offeren van het Paaslam om Israël te behoeden voor de toorn van God, als eerste stap naar hun bevrijding uit de slavernij en hun exodus uit Egypte. In die andere wereld, zo niet al eerder, moet hij allang hebben ontdekt dat zijn Paasoffer en exodus een extra dimensie hadden: ze waren een voorafschaduwung en profetie van het offer van de Messias, een belofte die eens zou moeten worden 'vervuld in het koninkrijk van God' (22:16). En verder moet hij hebben begrepen dat zijn eigen Pascha in Egypte niet alleen maar een bruikbare overeenkomst was die toevallig mooi voor de hand lag toen God besloot dat de Messias moest sterven. Tot de offerande van de Messias om Israël en allen die dat willen te behoeden voor de toorn van God en de heerschappij van de satan was besloten eeuwen vóór het Pascha van Mozes.

Ook Elia had, toen hij in deze wereld leefde, een offer gebracht (1Kn18). Het doel ervan was geweest Israël terug te brengen van zijn ijdele afgodendienst om de ware en levende God te dienen. De werkwijze ervan was eenvoudig geweest: de God die door vuur uit de hemel kon aantonen dat Hij het offer aannam dat gebracht werd ten behoeve van Israël, zou worden erkend als de ware God. In die andere wereld moet ook Elia hebben ingezien dat zijn offer mede een voorafschaduwung was van de manier waarop God Zich reeds had vorgenommen Israël en de hele mensheid terug te brengen van hun valse goden: de offerande van de Messias, gebracht ten behoeve van alle mensen, waarvan de aanvaarding werd bezeugen door de opstanding van Christus en de komst van de Heilige Geest uit de hemel.

Een paar dagen eerder had het nieuws van de aanstaande dood van Christus de apostelen een plotselinge, onverwachte schok toegeschenen, een obstakel op de weg van hun verwachtingen, daar geplaatst door de verdorvenheid van de godsdienstige leiders van hun volk. Nu, op de berg der verheerlijking, begonnen ze te ontdekken dat de dood van Christus een offer was, voorgekend van voor de grondlegging van de wereld, waarvan zowel de wet als de profeten hadden gesproken en geprofeteerd, en dat nu op het punt stond even weloverwogen te worden gebracht als het weloverwogen was vorgenommen.

Bovendien was hetgeen de apostelen op de berg der verheerlijking zagen niet slechts een gezicht van het verleden en van de naaste toekomst zoals het zich in heerlijkheid voerde aan enkele personen: het was ook het bewijs van de volstreckte zekerheid van Christus' wederkomst. Dit is niet iets wat we zelf maar moeten opmaken uit het verhaal: Petrus zelf vertelt ons (2Pt1:12-18), zoals we al eerder hebben opgemerkt, dat dit één van de dingen was waarvan de verheerlijking hen overtuigde. Het bewijs dat hij aanhaalt, berust op zowel oog- als oorgetuigenis: ze waren, zo zegt hij, ooggetuigen van zijn majesteit, en ze hoorden de stem uit de luisterrijke heerlijkheid. Laten we daarom nagaan welk element van alles wat op de heilige berg gebeurde, Petrus, toen hij er later over nadacht, ertoe bracht er zo zeker van te zijn dat de gekruisigde Jezus eens zou terugkomen in heerlijkheid. 'Want niet als navolgers van vernuftig verzonnen fabels,' zo schrijft hij, 'hebben wij u de kracht en komst van onze Here Jezus Christus bekendgemaakt, maar als ooggetuigen van zijn majesteit. Want Hij ontving van God de Vader eer en heerlijkheid, toen van de luisterrijke heerlijkheid zo'n stem tot Hem kwam: 'Deze is mijn geliefde Zoon, in Wie Ik welbehagen heb gevonden.'" Dat wil zeggen dat Petrus hier niet alleen verwijst naar het feit dat op de heilige berg Christus' gezicht en kleding werden veranderd. Hij merkt hier op dat Jezus op een bepaald punt in de gebeurtenissen van God de Vader een geweldig bewijs van eer en heerlijkheid kreeg. Met Petrus als onze gids moesten we maar teruggaan naar Lukas' verslag ervan om te zien op welk punt ervan precies Hem dit eerbewijs van heerlijkheid werd gegeven.

Het gesprek tussen Christus, Mozes en Elia ging, zoals we hebben opgemerkt, over Christus' uitgang in Jeruzalem, over het feit dat Hij de heerlijkheid moest verlaten, moest afdalen in de verdorven en zondige wereld daar beneden, en moest gaan naar Jeruzalem en de dood: de Zoon des mensen moest heengaan zoals bepaald was (22:22). Mozes en Elia waren al van Hem aan het scheiden (9:33) toen Petrus voorstelde dat het goed zou zijn als ze niet weggingen, maar allen zouden blijven waar ze waren op de berg. Hij stelde zelfs voor drie tenten te maken, één voor Christus, één voor Mozes en één voor Elia, om hun verblijf te veraangename. Hij had

net als de andere twee apostelen geslapen – klaarblijkelijk had hij het gesprek niet al te nauwlettend gevolgd – en hij beseft niet wat hij zei. Het was niettemin een zeer ongelukkig voorstel. Niet alleen hield het in dat hij Mozes en Elia op hetzelfde niveau stelde als Christus, maar het zou ook een belemmering en uitstel hebben betekend van de uitgang die in de eeuwigheid was beraamd en waarvoor de tijd nu was gekomen. Het was op dit punt in de gebeurtenissen – toen Mozes en Elia weggingen na zijn exodus te hebben besproken, en Christus op het punt stond van de berg af te dalen en zijn uitgang te beginnen – dat de wolk kwam en Jezus van de ‘luisterrijke heerlijkheid’ Zelf het geweldige bewijs van eer en heerlijkheid kreeg: ‘Deze is mijn uitverkoren Zoon, hoort Hem.’ Niet alleen was de uitgang beraamd door de Vader, ook vulde Christus’ bereidheid om hem te volbrengen het hart van de Vader met welbehagen en bracht Hem ertoe de Zoon op deze wijze te eren.

Toen Petrus later in zijn leven terugdacht aan deze grote gebeurtenis, raakte hij overtuigd van twee dingen. In de eerste plaats: de dood van Christus was geen tragisch toeval, maar voorgekend, dat wil zeggen voorbeschikt, vóór de grondlegging van de wereld (1Pt1:20). In de tweede plaats: de schande van de kruisdood stond de oprichting van het koninkrijk niet in de weg. Christus’ bereidheid om te lijden was de oorzaak van het welbehagen van de Vader, zijn grond voor het verlenen van de hoogste eer aan Jezus. Niet alleen wekte Hij Hem op uit de dood en gaf Hem eer (1Pt1:21), maar eens zou Hij voor het oog van het gehele universum doen wat Hij had gedaan op de berg der verheerlijking. Hij zou zijn Zoon verheerlijken en Hem de eer geven waarop Hij recht heeft: Christus zou terugkomen (2Pt1:16) niet alleen in zijn persoonlijke heerlijkheid maar ook in die van de Vader Zelf en van de heilige engelen (9:26). Geen enkele heerlijkheid zou voor de Vader te groot zijn om te verlenen aan de Gekruisigde.

Terwijl de stem kwam, zegt Lukas, werd Jezus alleen gevonden. De wetgever en de profeet waren er niet meer. Al hadden ze nog zo’n hoge positie, het waren slechts mensen. Hun rol in de geschiedenis was er een geweest van voorbereiding op de menswording, dood en opstanding van Christus.

Nu Hij gekomen was, traden zij op de achtergrond. De eigenlijke verlossing van de wereld zou op Christus, en op Hem alleen, neerkomen.

De genezing van de enige zoon van een vader (9:37-43)

De volgende dag daalden ze van de berg af, zegt Lukas (9:37); en als ons voorstellingsvermogen ons ook maar iets heeft doen zien van de glorie van de verheerlijking, zal het aangrijpende van deze woorden ons niet ontgaan, speciaal als we de geestelijke verdorvenheid en nood zien waardoor ze in de wereld onderaan de berg onmiddellijk werden omgeven.

Twee dingen zullen ons helpen om de betekenis van het volgende voorval te zien zoals Lukas wil dat we het zien. Eerst kunnen we zijn verslag vergelijken met de verslagen van Mattheüs en Markus. Net als Mattheüs (17:14-20) vermeldt Lukas niet de vier verzen van het gesprek tussen Christus en de vader van de door een demon bezeten jongen over de vraag hoe lang de jongen de kwaal al had en over de noodzaak en de mogelijkheden van het geloof; dit gesprek heeft Markus vastgelegd in 9:21-24. In afwijking van zowel Mattheüs (17:19-20) als Markus (9:28-29), vermeldt Lukas ook niet het erop volgende gesprek tussen de apostelen en Christus over de reden waarom zij de demon niet hadden kunnen uitdrijven. Daartegenover heeft Lukas enkele kleine maar belangrijke punten die de anderen niet hebben. Alleen Lukas schrijft op dat de jongen de enige zoon van zijn vader was, en dat de vader zijn smeekbede aan Christus gedeeltelijk baseerde op dit feit (9:38); en alleen Lukas vertelt ons dat de Heer, toen de jongen genezen was, hem teruggaf aan zijn vader (9:42). Een hele wereld van betekenis ligt opgesloten in deze korte zinsneden: de unieke relatie en de bijzondere liefde van een vader voor zijn enige zoon; de tragische gevolgen van de stuiptrekkingen en persoonlijkheidsveranderingen die werden veroorzaakt door de bezetenheid, die in een heel wezenlijke betekenis de jongen had weggenomen van zijn vader en de vreugde van de relatie totaal had bedorven; en de heerlijke resultaten van de genezing, namelijk dat de jongen werd 'teruggegeven' aan zijn vader, en de vreugde van de relatie werd hersteld.

En dan vermeldt alleen Lukas de uitwerking die dit had op de menigte: 'Allen stonden versteld over de majesteit van

God' (9:43). Het woord dat Lukas gebruikt voor 'majesteit' (Grieks: *megaleiotès*) is interessant. Het komt slechts tweemaal elders voor in het Nieuwe Testament, eenmaal in Hd 19:27 en eenmaal in 2Pt1:16; en in het laatste geval wordt het door Petrus gebruikt om de majesteit van Christus te beschrijven die Petrus had gezien op de berg der verheerlijking. Lukas' korte beschrijving van de uitwerking op de menigte laat ons dus zien wat Christus deed door het wonder dat Hij verrichtte: toen Hij afdaalde van de berg der verheerlijking, waar de majesteit van God was getoond zoals deze zich manifesteert in het eeuwige koninkrijk, bracht Hij iets van de heerlijkheid met Zich mee naar beneden in de geestelijke verdorvenheid en nood van onze wereld, en gaf Hij de mensen iets te zien van de majesteit van God.³

Er is bovendien nog iets dat we kunnen doen om ons te helpen begrijpen wat Lukas ons in dit verhaal wil laten zien: we kunnen het vergelijken met en stellen tegenover het verhaal van 9:10-17 dat we al hebben bestudeerd. Dat was ook een verhaal van een wonder waarbij menigten betrokken waren, en net als hier (9:40) werd de discipelen daar gevraagd de noodzakelijke hulp te bieden en waren ze daartoe niet in staat (9:13). Maar er zijn verschillen zowel als overeenkomsten: in 9:13 was het Christus die de discipelen zei de menigten te eten te geven, wat ze niet konden, terwijl hier in 9:40 het de vader was die de discipelen smeekte zijn zoon te genezen, wat ze niet konden. Verder was het wonder van de vijfduizend, zoals we ontdekten, ook een in de praktijk gebrachte gelijkenis. Waarschijnlijk zal het wonder van de genezing van de zoon van de vader dat ook blijken te zijn. Maar de nood die Christus lenigde bij de eerste gelegenheid was honger; de nood die Christus lenigt in het onderhavige verhaal is iets totaal anders, ofschoon niet minder illustratief voor de algemene menselijke toestand.

³ Vergelijk wat er gezegd wordt over de huidige rol van de gelovige in de wereld in Fp2:15, waarin ook de taal van Dt32:5 wordt gebruikt: 'Onbesproken kinderen van God temidden van een krom en verdraaid geslacht, waaronder u schijnt als lichten in de wereld' (of: 'als hemellichamen in het heelal'; het Griekse woord vertaald met 'schijnen' wordt gebruikt voor het opkomen en schijnen van de hemellichamen).

Nu vermeldt Lukas, zoals we al hebben opgemerkt, in zijn versie van het verhaal niet het daarop volgend gesprek tussen de discipelen en Christus over de reden waarom zij niet in staat waren geweest de demon uit te drijven. Lukas concentreert onze aandacht uitsluitend op Christus' berisping (als het dat geweest is) van de menigte: 'O ongelovig en verdraaid geslacht, hoe lang zal Ik nog bij u zijn en u verdragen? Breng uw zoon hier' (9:41). Wat was, zo vragen we ons af, de reden voor deze tamelijk strenge opmerking? Was de situatie niet ellendig genoeg, in het bijzonder voor de vader, zonder zijn ellende nog groter te maken door deze berisping? En was de toestand niet extra ellendig omdat hij Christus' eigen apostelen had gesmeekt de demon uit te drijven en ze het niet konden? Waarom lijkt de Heer geen geduld te hebben met de man en de menigte?

Laten we ons de situatie nog eens voor de geest halen. Hier was een vader met zijn enige zoon. De liefde, genegenheid en verwachtingen die hij moet hebben gehad voor dat enig kind kunnen we ons indenken. En nu werd de vader wreed beroofd van de vreugde in zijn zoon door diens bezetenheid die de jongen deed stuiptrekken, waarbij zijn ledematen werden verwrongen en zijn gelaatstrekken vervormd tot hij schuimbekte, en waarbij zijn persoonlijkheid hoogstwaarschijnlijk ook werd verwrongen. En wat de foltering nog groter maakte, was het onvermogen van zelfs de discipelen om er iets aan te doen. Het was zeker beangstigend voor de vader; maar het was evenzeer, zo niet nog meer beangstigend voor Christus om te zien dat het volk van God was gebracht tot zulke hulpeloze ellende, als gevolg van hun afdwalen van God en hun gebrek aan geloof in Hem. In zijn droefheid beschreef de Heer de situatie met een uitdrukking die we voor de eerste maal aantreffen in Dt32:5vv. Het is de moeite waard de uitdrukking in haar context te citeren. Mozes berispt Israël voor het verlaten van God en het volgen van afgoden: '(...) een verkeerd en vals geslacht. Vergeldt gij op deze wijze de Here, gij dwaas en onwijs volk? Is Hij niet uw Vader, die u geschapen heeft, die u gemaakt heeft en toebereid?' (32:5-6) '(...) Maar (...) zij offerden aan de boze geesten, die geen goden zijn, aan goden die zij niet hebben gekend' (32:17) '(...) Toen de Here dat zag, heeft Hij hen ver-

worpen, omdat Hij gekrenkt was door zijn zonen en dochteren' (32:19). 'Hij zeide: Ik wil (...) zien wat hun einde wezen zal, want zij zijn een verkeerd geslacht, kinderen die geen trouw kennen' (32:20).

Dit is een erg ontroerende passage en de toepasselijkheid op de situatie in ons verhaal is onmiddellijk duidelijk. De stuiptrekkende ledematen van de jongen, zijn vertrokken gezicht en gestoorde persoonlijkheid, en de smart van de vader bij het zien van zijn enige zoon in zo'n toestand, waren een maar al te sprekend beeld van de smart van de Vader bij het zien van zijn zonen en dochters in Israël die Hem hadden verlaten, aangetrokken door valse godsdiensten en demonische machten, en verdorven, verdraaid en kromgetrokken op het dieperliggende niveau van hun geestelijke relaties. En dit alles als gevolg van verlies aan geloof in, liefde voor, en gehoorzaamheid aan de Vader. Voor *de* Zoon van de Vader was het een bijna ondraaglijke smart om te moeten blijven temidden van zulke trouweloze en verdorven zonen: 'hoe lang zal Ik nog bij u zijn en u verdragen?' zei Hij.

Hoe moest de ellende dan in orde gebracht worden en Israëls zonen en dochters teruggebracht worden tot de Vader? Als de ellende was begonnen met ondankbaarheid en daarna ongeloof dat zich verergerde tot ongehoorzaamheid, en vervreemding en trouweloosheid, totdat elke willekeurige godsdienst, demonische macht of bijgeloof aantrekkelijker en boeiender was geworden dan de Vader Zelf, dan is het duidelijk dat louter zedenpreken en vermaningen niet toereikend zouden zijn om hen terug te brengen. Dan hadden ze een nieuwe openbaring van de Vader nodig, een visioen van zijn majesteit en heerlijkheid, om de begoocheling van de zonde en de aantrekkingskracht van de afgodendienst te verbreken, en een vernieuwd besef te doen ontwaken van de onvergelykelijke grootheid van God, en geloof en aanbidding en gehoorzaamheid teweeg te brengen.

En dat is precies wat Christus deed voor de mensen in ons verhaal. De discipelen waren er niet toe in staat geweest. Zij waren natuurlijk de discipelen die achtergebleven waren toen Christus met de drie anderen de berg opgegaan was, en zij hadden dus de heerlijkheid van de wolk niet gezien, of de stem van de Vader gehoord. De Zoon van de Vader was er-

voor nodig. Vanuit de glans van de verheerlijking, waarbij de stem uit de 'luisterrijke heerlijkheid' Hem had aangeduid als 'mijn geliefde Zoon', was Hij van de berg afgedaald naar de geestelijke verdorvenheid van de vlakke om bekend te maken hoe de Vader in werkelijkheid was en om zijn heerlijkheid te openbaren aan enkele van zijn lang verloren zonen. En de uitwerking op de mensen, zegt Lukas, was als volgt: ze stonden allen versteld over de majesteit van God.

Lukas' verhaal is natuurlijk geschiedenis. Het is allemaal echt gebeurd. Maar er is weinig verbeeldingskracht voor nodig om in te zien dat het ook een gelijkenis is, van hoe de Zoon van de Vader neerdaalde niet slechts van de berg der verheerlijking, maar uit de hemel zelf langs de weg van de menswording, om de Vader te verklaren (Jh1:18; 14:9), en tenslotte naar Golgotha ging, opdat wij, arme, begoochelde en verdorven mannen en vrouwen, ver afgedwaald van God, 'de lichtglans van de kennis van de heerlijkheid van God in het aangezicht van Jezus Christus' (2Ko4:6) zouden mogen zien; en door het zien ervan zouden mogen worden verlost en teruggegeven aan de Vader.

Verder onderricht van de twaalf (9:43-50)

Als dat dan de reden was waarom Christus neerkwam uit de heerlijkheid, volgt daaruit dat zijn apostelen en dienaren bereid moeten zijn totdat Hij terugkomt gebruikt te worden voor datzelfde doel. Met het oog daarop is het laatste gedeelte van hoofdstuk V gewijd aan verder onderricht van de twaalf over de manier waarop ze hun zending in de wereld moesten aanpakken. In het bijzonder moesten ze weten welke houding ze moesten aannemen ten opzichte van de macht en het gezag die hun werden toevertrouwd voor hun werk als vertegenwoordigers van hun Heer. De geschiedenis heeft ons zonder twijfel het belang van deze les aangetoond: de pogingen van de kerk om macht en gezag uit te oefenen in de wereld in de naam van Christus hebben soms het respect van de wereld verspeeld doordat ze overduidelijk strijdig waren met hetgeen Christus voorstond.

Terwijl iedereen zich nog verwonderde over de geweldige daden van macht die Christus verrichtte (9:43), drukt Hij zijn apostelen op het hart dat Hij die deze machtige daden

deed, uiteindelijk zou worden 'overgeleverd in handen van mensen'. De apostelen begrepen niet wat Hij zei. In de eerste plaats begrepen ze blijkbaar niet waar 'overgeleverd worden in handen van mensen' op sloeg, en ze waren bang om Hem ernaar te vragen (was dat omdat ze misschien onbewust bang waren voor wat het antwoord zou zijn?). Verder scheen de uitdrukking zwakheid en hulpeloosheid te impliceren; en waarschijnlijk konden ze er niet bij dat Iemand die bovennatuurlijke macht kon uitoefenen zoals Christus, overgeleverd zou worden in de handen van de mensen, alsof Hij volkomen onbekwaam was om Zichzelf te redden. Lukas legt uit dat het niet helemaal hun schuld was dat ze de les niet konden begrijpen: 'het was voor hen verborgen, zodat (of: opdat) zij het niet begrepen' (9:45). Toen Christus werd aangehouden, veroordeeld en gekruisigd, zagen ze maar al te duidelijk wat het betekende, en het schokte en ontzette hen. In een wereld die de macht aanbad, was kruisiging de hoogste graad van schande en zwakte, en een gekruisigde Messias leek een onzinnige tegenstrijdigheid in woorden. Later zouden ze de Goddelijke wijsheid van de strategie van het kruis inzien. Toen begrepen ze dat loutere macht niet toereikend is om het hart van de mens te veranderen, om een mens te verzoenen met God, om zijn opstandigheid te veranderen in geloof en liefde en gehoorzaamheid, en daarom ontoereikend om het menselijk probleem op te lossen en het koninkrijk van God op te richten. En toen zagen ze ook in dat het kruis met al zijn schijnbare zwakte en schande in staat was om te doen wat macht op zichzelf niet kon: 'het zwakke van God is sterker dan de mensen' (1Ko1:25). Ook zagen ze dat Christus' kruislijden geen ongelukkig obstakel was op Christus' weg naar de heerlijkheid: Hij was uit die heerlijkheid weloverwogen neergedaald om te lijden aan het kruis. Het kruis was een uitdrukking van de wijsheid van de 'luisterrijke heerlijkheid'. En toen werden ze zich bewust van het feit dat de boodschap van het kruis de enige boodschap is die zin heeft bij het evangeliseren van de wereld, en dat het principe van het kruis het enig veilige principe is om te volgen bij de inrichting en het besturen van de gemeenten (1Ko1:18-4:13).

Vervolgens was er nog een les die Christus hun moest leren (9:46-48). Toen Christus hen had uitgezonden, had Hij

hun kracht en macht (9:1) gegeven en hun op het hart gedrukt dat het zeer belangrijk was hoe de mensen hen ontvingen (9:3-5): als ze hen verwierpen, zouden ze gevaar lopen door God te worden veroordeeld. Misschien was het dit, gepaard met de uiteenlopende graden van succes die door de verschillende apostelen op hun zending waren bereikt, of misschien het feit dat slechts drie van hen Christus hadden mogen vergezellen op de berg der verheerlijking, of misschien waren het al deze dingen en nog meer daarnaast – wat het ook was, het bracht hen ertoe te denken dat zijzelf belangrijk waren, en er vervolgens onder elkaar over te twisten wie van hen de belangrijkste was. Christus leerde hun deze misvatting af door hen erop te wijzen dat wanneer Hij maar een kind uitzond als zijn vertegenwoordiger met een of andere opdracht, het even belangrijk zou zijn of de mensen het kind wel of niet ontvingen, wanneer het zou zijn als ze een officiële apostel wel of niet ontvingen. De belangrijkheid was niet gelegen in het kind zelf of in de apostelen zelf, maar in het feit dat ze *Christus* vertegenwoordigden en dat *Christus God* vertegenwoordigde. In dit opzicht bestonden er geen graden van belangrijkheid: zelfs de minste onder hen was groot als hij Christus en de Vader vertegenwoordigde, en niemand kon ooit een verhevener grootheid bereiken dan door het vertegenwoordigen (met welke nederige opdracht dan ook) van de 'luisterrijke heerlijkheid'.

Ten slotte was er nog een derde les (9:49-50). Toen de apostelen waren uitgezonden (9:1), was hun kracht en macht over alle demonen gegeven. Dat was prachtig geweest. Tot hun verbazing kwamen ze echter iemand anders tegen die ook demonen uitdreef in de naam van Christus. Ze beseften onmiddellijk dat dat hoogst ongepast was. We hebben het hem verhinderd, zegt Johannes.

Misschien moeten we Johannes niet te haastig veroordelen. De reden die hij opgeeft – 'omdat hij [U] niet met ons volgt' – is misschien dubbelzinnig. Rekende hij Christus mee met dat 'ons', of dacht hij alleen aan de twaalf? Als hij alleen de twaalf bedoelde, waren ze beslist schuldig aan bekrompen eigenwaan. Zo beschouwd zouden ze er geen moeite mee hebben gehad dat ze, door deze man te verbieden demonen uit te drijven in de naam van Christus, vele mensen ertoe veroor-

deelden om in geestelijke slavernij te blijven. En wat nog erger is, we hebben net gehoord (9:40) dat bij tenminste één gelegenheid negen apostelen niet in staat waren geweest zèlf een demon uit te drijven. Niet in staat te zijn het zelf te doen en het toch iemand anders te verbieden, dat was niet bepaald de beste manier om het werk van de Heer te bevorderen.

Aan de andere kant kan het 'ons' van Johannes bedoeld zijn geweest om Christus daarbij in te sluiten. In dat geval zou zijn zorg zijn geweest dat de man die demonen uitdreef in de naam van Christus, probeerde werk voor Christus te doen zonder bereid te zijn onvoorwaardelijk de zijde van Christus te kiezen en met Christus en zijn apostelen de weg van het discipelschap te volgen waartoe Christus hen had geroepen. Het equivalent daarvan in onze tijd zouden mensen zijn die in de naam van Christus zich met allerlei hulpverleningswerk bezighouden, maar niet bereid zijn alle geboden en leringen te gehoorzamen die Christus voor zijn Gemeente heeft voorgeschreven. Het is niet iets onbelangrijks, als belijdende christenen al of niet alles in acht nemen wat Christus de apostelen heeft opgedragen (Mt28:19). Als men dat niet doet, kan dat een symptoom zijn van een zeer ernstige geestelijke toestand (Mt7:22-23; 1Jh2:19).

Hoe Johannes het ook bedoelde, Christus' antwoord bracht hen tot rust. Let u erop dat Hij bij deze gelegenheid niet zei: 'Wie niet tegen Mij is, is voor Mij', maar: 'Wie niet tegen u is, is voor u.' Christus dacht hierbij aan de praktische moeilijkheden die zich op het pad van de apostelen zouden voordoen als ze bezig zouden zijn met het werk voor de Heer. Het zou het leven van de apostelen vergemakkelijken als allen die probeerden de naam van Christus te gebruiken, alle geboden van Christus opvolgden. Aan de andere kant zouden de apostelen, in een wereld waarin de gehoorzaamheid zelden volkomen is, zich kunnen troosten als ze bedachten dat ieder die niet uitgesproken tegen hen was, vóór hen was. Bovendien had Christus hen er al op gewezen dat bij de komst van de Zoon des mensen in zijn heerlijkheid alle twijfels over oprechtheid en onoprechtheid, gehoorzaamheid en ongehoorzaamheid, grondig zullen worden beoordeeld en de beloning daarmee in overeenstemming zal zijn (9:23-26).

Deel 2

HET VERTREK

De aard van de reis

We hebben het keerpunt in het Evangelie bereikt. Tot nu toe heeft Lukas de komst van onze Here Jezus Christus in onze wereld beschreven. Maar op dit punt komt er een zeer belangrijke verandering: onze Heer begint aan zijn vertrek, en de gehele rest van het Evangelie is gewijd aan een verslag van dat vertrek. Om te beginnen is het keerpunt zeer duidelijk aangegeven: 'Het gebeurde nu, toen de dagen van zijn opneming in vervulling gingen, dat Hij zijn gezicht vastbesloten wendde om naar Jeruzalem te gaan' (9:51); en vervolgens zal Lukas ons in de hele rest van het Evangelie van tijd tot tijd eraan herinneren dat Christus op reis is (9:52,57; 10:1, 38; 13:22,33; 17:11; 18:35; 19:1,11,28-29,37,41,45; 24:50-51).

We moeten er nu onmiddellijk zorgvuldig notitie van nemen welke bestemming van de reis wordt vermeld. Soms stelt men op grond van 9:51 dat het doel van de reis van de Heer Jeruzalem was. Maar dat is niet juist. Het is waar dat de reis *via* Jeruzalem ging; maar het doel van de reis was wat Lukas beschrijft als 'zijn opneming'. De uitdrukking heeft dezelfde betekenis als die eraan wordt gegeven door het vroeg-christelijke gezang, geciteerd door Paulus (1Tm 3:16), dat zegt dat Christus werd 'geloofd in de wereld, *opgenomen in heerlijkheid*'. Met andere woorden, met 'zijn opneming' verwijst Lukas naar Christus' hemelvaart. Dat en niets anders was de bestemming van de reis.

Deze opmerking is belangrijk. Een reis van Galiléa naar Jeruzalem hoeft niets meer te zijn dan een letterlijke, geografische reis; maar een reis van Galiléa naar de hemel kan

niet alleen maar een letterlijke, geografische reis zijn. Bovendien, als we rekening houden met wat het doel van de reis was, wordt het duidelijk dat de reden waarom de reis via Jeruzalem moest gaan ook niet van geografische aard was. Jeruzalem is geografisch gezien niet dichterbij de hemel dan enige andere plaats op aarde. De reden waarom de Heer via Jeruzalem ging, was in de eerste plaats van historische aard. Jeruzalem was de hoofdstad van de Joodse natie, aan wie God de Messias had beloofd. Het was de hoofdstad van de koningen van Juda, die de voorvaderen en prototypes van de Messias waren geweest. In die stad had God Zich verwaardigd zijn aanwezigheid een plaats te geven in de tempel, zoals Hij in geen andere tempel op aarde had gedaan. Maar aan die stad had God een reeks van geïnspireerde profeten gezonden, die in steeds meer bijzonderheden de komst van de Messias hadden voorgezegd. Jeruzalem was dus de stad van de Messias, waar Hij het recht had te worden ontvangen en verwelkomd en op de troon gezet. Om Zich te presenteren als Israëls Koning (zoals Zc9:9 had verklaard dat Hij zou doen) moest Hij Zich presenteren in Jeruzalem.

Maar de reden waarom Christus' reis van de aarde naar de hemel via Jeruzalem moest gaan, was niet alléén van historische aard: zij was ook van morele, geestelijke en verlossende aard. Jeruzalem, de stad die door God boven alle andere steden was begunstigd en bevoorrecht, had de profeten gedood, en had hen die door God naar haar toegezonden waren, gestenigd (13:34). Als Christus was gekomen om de zonden van de mensen aan de kaak te stellen en vervolgens ermee af te rekenen, dan moest Hij naar Jeruzalem gaan. Daar zou Hij de meest gruwelijke vorm van opstand tegen God aantreffen die de zonde ooit heeft voortgebracht: de opstand niet van openlijke, gezworen, verklaarde en oprechte vijanden, maar de opstand van mensen die voorwendden het meest godsdienstig verlichte en godvruchtige volk te zijn van alle volken op aarde. Zoals Hijzelf opmerkte: 'Ik moet evenwel vandaag en morgen en de volgende dag voortgaan, want het gaat niet aan, dat een profeet omkomt buiten Jeruzalem' (13:33).

Bovendien hadden de Goddelijke wijsheid en liefde bepaald dat in Jeruzalem Israëls moord op de Messias de aan-

leiding zou worden voor Christus' verzoenend lijden, dat verlossing voor Israël en de wereld mogelijk zou maken. En om diezelfde reden was Jeruzalem de plaats van waaruit het was beschikt dat het evangelie zou uitgaan naar de hele wereld: 'Zó staat er geschreven dat de Christus moest lijden en uit de doden opstaan op de derde dag, en in zijn naam bekering tot vergeving van zonden moest worden gepredikt aan alle volken, te beginnen bij Jeruzalem' (24:46).

Zoals we al hebben opgemerkt, nodigde Christus, vlak voordat Hij begon aan zijn reis van de aarde naar de hemel, ieder die dat wilde, uit om Hem te volgen (9:23). Hij zou de 'Leidsman van de behoudenis' worden voor al die vele zonen die God van plan was tot heerlijkheid te leiden (Hb2:10). Het is daarom duidelijk dat ook hier de weg waarlangs discipelen worden uitgenodigd Christus te volgen, in een dubbele betekenis moet worden opgevat. Voor een klein aantal discipelen die tijdgenoten van Hem waren, betekende discipelschap het volgen van Christus langs een heel letterlijke weg door Palestina naar Jeruzalem. Maar zelfs het voortgaan langs die letterlijke weg verwikkelde hen dagelijks in ervaringen die voortgang langs de figuurlijke weg van discipelschap vereiste en teweegbracht. Voor allen die Hem sindsdien zijn gevolgd, brengt dat volgen echter niet reizen langs een speciale letterlijke weg met zich mee (behalve natuurlijk waar de dienst letterlijk reizen van enige aard nodig maakt), maar is het helemaal een kwestie van voortgaan op een weg van morele en geestelijke vorderingen die leiden naar de heerlijkheid.

De reis die Christus maakte van Galiléa naar de hemel via Jeruzalem was dus zowel letterlijk als figuurlijk, zowel geestelijk als geografisch van aard; en dat zal noodzakelijkerwijs een belangrijk effect hebben op de manier waarop Lukas verslag uitbrengt van die reis. Om ons van tevoren te helpen zien wat die effecten waarschijnlijk zullen zijn, zodat we als we ze tegenkomen er niet door in de war gebracht worden, zal het nuttig zijn een eenvoudig voorbeeld met overeenkomsten te construeren. De overeenkomsten zullen natuurlijk niet geheel nauwkeurig zijn, maar nauwkeurig genoeg voor ons praktische doel.

Veronderstel dat een Amerikaans burger tevoorschijn treedt uit de totale onbekendheid om president van de Ver-

enigde Staten te worden, en uiteindelijk zijn autobiografie schrijft. Hij geeft die als titel *Mijn reis vanuit een blokhut naar het Witte Huis*, en een vriend geeft ons een exemplaar ervan voor onze verjaardag.

Wat voor reis zullen we verwachten beschreven te vinden in het boek? Een letterlijke, geografische reis vanaf zijn geboorteplaats naar het Witte Huis in Washington? Of een figuurlijke reis vanuit de armoede naar de rijkdom, vanuit de onbekendheid naar de roem, vanuit de politieke onbelangrijkheid naar de rang van machtigste politieke leider van de wereld? Het antwoord is dat we niet òf het een òf het ander van de reis verwachten, maar allebei. Het zou een verschrikkelijk saai boek zijn als het alleen de geografische reis beschreef; aan de andere kant zou de figuurlijke reis, ofschoon verreweg het belangrijkste en interessantst, onmogelijk zijn zonder de geografische reis, en we zullen daarom verwachten dat er van tijd tot tijd verwijzingen naar de geografische reis voorkomen in het boek.

Laten we ons vervolgens – op gevaar af twijfel te wekken aan ons gezond verstand – afvragen of we mogen verwachten dat de woorden ‘blokhut’ en ‘Witte Huis’ in de titel van het boek, verwijzen naar letterlijke, concrete woonhuizen waarvan de geografische plaats precies zou kunnen worden aangewezen op een landkaart, of dat van ons wordt verwacht dat we ze opvatten als symbolen van totale onbekendheid in het ene geval, en verblindende politieke eer in het andere. (We zouden een soortgelijke vraag kunnen stellen over Lukas’ eerdere vermelding dat Jezus werd geboren ‘in een kribbe’ en ‘in de stad van David’). Opnieuw is natuurlijk het antwoord dat onze vraag een onjuist alternatief stelt. De blokhut zal een zeer letterlijk, geografisch aanwijsbaar gebouw blijken te zijn; maar tegelijkertijd zal het woord ‘blokhut’ sterk emotionele en figuurlijke bijbetekenissen overbrengen. En de woorden ‘Witte Huis’ zullen, hoewel in overdrachtelijke zin gebruikt voor ‘presidentschap van de Verenigde Staten’, ook betrekking hebben op een heel letterlijk – smaakvol en geriefelijk – huis.

Nu zijn sommige bijbeluitleggers, hoewel ze vermoedelijk zullen erkennen dat de reis van de Heer in Lukas’ relaas in theorie zowel letterlijk als figuurlijk zou kunnen worden op-

gevat, tot de conclusie gekomen dat de reis eigenlijk niets anders is dan een gekunstelde literaire constructie. Ze redeneren als volgt. Nadat Lukas heeft vermeld dat de Heer Zich vastbesloten wendde om naar Jeruzalem te gaan, stelt hij Hem voor terwijl Hij Galiléa verlaat en door Samaria trekt; maar als Christus uiteindelijk Jeruzalem nadert, laat Lukas Hem via Jericho komen, wat niet gebeurd zou zijn als Hij langs een rechtstreekse route door Samaria naar Judéa was gereisd. Bovendien wijzen ze erop dat er na passages die aanduiden dat de Heer Samaria heeft bereikt andere passages volgen die de indruk wekken dat Hij terug is in Galiléa. Ze concluderen daaruit dat Lukas blijkbaar de aardrijkskunde van Palestina niet erg goed kende, want als hij ermee op de hoogte was geweest, zou hij de Heer rechtstreeks van Galiléa naar Jeruzalem hebben laten gaan, en zou hij later geen opmerkingen hebben laten vallen die inhouden dat Hij, in plaats van vastbesloten naar Jeruzalem te reizen, in verschillende richtingen het hele land doortrok. Ze zijn echter van mening dat de geografische tegenstrijdigheden er niet toe doen, omdat de veronderstelde geografische reis niet historisch is, maar niets anders dan een gekunstelde literaire methode om een draad te vormen waaraan Lukas de grote hoeveelheid speciale stof kan ophangen die hij inbrengt in dit deel van zijn Evangelie.

Onze presidentiële autobiografie kan ons helpen de deugdelijkheid van dit soort redeneringen te beoordelen. Veronderstel dat de blokhut tweeduizend kilometer ten westen van Washington stond. Als de reis van de politicus naar het Witte Huis alleen maar geografisch was, zouden we mogen verwachten dat het verhaal aangaf dat de genomen route min of meer rechtstreeks naar het oosten liep. Maar we beseffen al van tevoren dat de reis meer dan een geografische is: het is ook de reis van een politieke carrière. We zullen dus als we het boek lezen niet verbaasd zijn dat de ene reis van de blokhut naar het Witte Huis bestond uit honderden reizen in alle richtingen dwars door de Verenigde Staten, en letterlijk talloze reizen die onze politicus maakte als lid van het congres, en later als senator, vanuit zijn kiesdistrict naar Washington – en terug! In welke geografische richting zijn reizen hem ook voerden, op welk moment dan ook, we zullen toch volko-

men begrijpen dat hij wat hem betreft toch de meest directe route volgt die hij kent om in het Witte Huis te komen. Wat voor soort literaire critici zouden de mensen denken dat we waren als we de autobiografie als volgt zouden bekritisieren: de schrijver van dit boek kent de kaart van de VS blijkbaar niet erg goed! Nadat hij in het begin heeft verklaard dat hij zijn reis vanaf de blokhut in het Midden-Westen naar het Witte Huis ging beschrijven, schrijft hij later op dat hij een toespraak hield in San Francisco, dat zoals we allemaal weten niet ligt op de weg in oostelijke richting vanaf de blokhut naar Washington, maar uiterst westelijk.

Misschien kan onze vergelijking ons ook helpen bij een moeilijkheid die anderen hebben. Hoewel er in de tweede helft van het Evangelie een aantal verwijzingen naar de geografische reis van Galiléa naar Jeruzalem staan, zijn deze betrekkelijk weinig in getal als men bedenkt dat het reisverhaal zelf minstens 400 verzen lang is. Bovendien schijnt er in de overgrote meerderheid van de onderdelen van het verhaal in dit deel van het Evangelie geen enkel expliciet reis-motief aanwezig te zijn. Het zijn eenvoudig toespraken en wonderen die Christus hield en verrichtte in de loop van zijn reis naar Jeruzalem; maar hun betekenis en boodschap lijken weinig te maken te hebben met het feit dat Hij op weg was naar Jeruzalem. Dit zou daarom kunnen suggereren dat we niet te veel gewicht moeten hechten aan dit veronderstelde reis-motief in de tweede helft van het Evangelie.

Laten we, voordat we deze suggestie aanvaarden, nog eens kijken naar onze presidentiële autobiografie. We zullen ontdekken dat, hoewel het boek bij elkaar genomen een aardig aantal verwijzingen naar geografische reizen bevat, deze verwijzingen tamelijk verspreid en onregelmatig in het verhaal voorkomen. Ze zullen heel erg dik gezaaid zijn in zijn beschrijving van het begin van zijn carrière, toen hij een letterlijke reis naar New York maakte en er een *tickertape parade* plaatsvond in de straten ervan; en daarna zal er misschien heel weinig worden gezegd over letterlijke reizen tot het hoofdstuk dat de allereerste reis behandelt van een Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken naar en door China. Daarna wordt er misschien hoofdstukken lang weer heel weinig van enig belang gezegd over letterlijke reizen. En dat

zal ons niet verbazen: letterlijke reizen zijn tenslotte slechts ondergeschikt aan het hoofdthema van het boek, de ene grote figuurlijke reis.

En dan zal ons nog iets anders opvallen in het boek. Grote gedeelten zullen zelfs geen enkele expliciete vermelding bevatten over de figuurlijke reis. In één hoofdstuk zal onze politicus bijvoorbeeld uitvoerig zijn diplomatieke successen beschrijven als Ambassadeur van de Verenigde Staten in Moskou. Hij zal zijn verhaal niet onderbreken om erop te wijzen in welk verband deze successen stonden met zijn voortgang langs de weg naar het Witte Huis; niet omdat dat verband er niet was, maar omdat het vanzelf spreekt dat het er was.

Als we deze vergelijking toepassen op Lukas' relaas van de reis van onze Heer, is er nog één ander ding dat we ons moeten herinneren. We moeten voortdurend in 't oog houden wat we eerder zeiden, namelijk dat het einddoel van de weg waarlangs de Heer reisde, en waarlangs Hij zijn discipelen uitnodigde Hem te volgen, niet Jeruzalem was, maar de hemel. Als we dit vergeten en terugvallen in de denkfout dat het doel Jeruzalem was, zullen we er natuurlijk niets van begrijpen dat zo weinig verhalen, wonderen, leerredes en gelijkenissen iets te maken hebben met de reis naar Jeruzalem. Maar als we in gedachten houden dat het doel van de reis is 'te worden opgenomen in heerlijkheid', de uitgang uit deze wereld naar de hemel, het vertrek uit de tijd naar de eeuwigheid, dan zullen we ontdekken dat de stof die ons wordt geboden tijdens de letterlijke reis, in hoge mate van toepassing is op de figuurlijke, en in het bijzonder op de voortgang langs die weg van hen die discipelen willen zijn. Vele van de verhalen en gelijkenissen hebben tot doel ons ervoor te waarschuwen dat sommige mensen onvoorbereid voor de hemel aan het eind van de reis zullen komen. Sommigen, zo zegt 13:25, zullen aankomen als de deur gesloten is. Anderen, zoals de boer in de gelijkenis van de rijke dwaas (12:16-21), zullen veel eerder in de eeuwigheid belanden dan ze hadden verwacht, en onvoorbereid. Voor weer anderen zoals Lazarus, zal het eind van de reis het eind van een leven van pijn betekenen, en het begin van eeuwige vertroosting; voor nog weer anderen, zoals de rijke man in hetzelfde ver-

haal, zal het eind van de reis het einde betekenen van welk genot ze ooit hebben gekend en het begin van eeuwige smart (16:19-31). De gelijkenis van de onrechtvaardige rentmeester (16:1-9) herinnert ons eraan klaar te zijn voor het moment waar we naartoe reizen, waarop we net als de rentmeester van ons huidige, tijdelijke rentmeesterschap zullen worden ontheven en de wereld van de eeuwige woningen zullen binnengaan.

Natuurlijk kan men hiertegen inbrengen dat als we erbij blijven dat de reis in de tweede helft van het Evangelie van Lukas een reis is uit deze wereld naar de andere, uit de tijd naar de eeuwigheid, er niets is in het hele leven, laat staan in de tweede helft van het Evangelie van Lukas, waarvan men niet zou kunnen zeggen dat het verband houdt met zowel de reis als het doel ervan. Dat is volkomen juist; maar misschien is dat nu precies wat Lukas wil zeggen. Het hele leven is een reis. We zijn voortdurend op weg. We kunnen niet stilstaan. We kunnen nooit zeggen dat we 'er zijn'. Maar als we niet zeker zijn van het doel, kan de levensreis in plaats van een weloverwogen gang naar een vreugdevolle bestemming te zijn, een onzeker ronddwalen worden of een doelloos rondgaan in cirkels. En dan maakt Lukas ons natuurlijk nog iets duidelijk. Hoewel alle mensen langs een bepaalde weg reizen, en alle wegen naar de eeuwigheid leiden, leiden niet alle wegen naar Gods hemel. Welke weg is het dan die ons zeker naar Gods hemel zal leiden? Die wil Lukas ons wijzen. Hij zal ons eerst Christus Zelf reizend langs die weg laten zien, terwijl Hij door Jeruzalem gaat en door het lijden aan het kruis, en daarna de heerlijkheid binnengaat; en dan zal hij ons vertellen hoe en op welke gronden zij die Hem volgen er zeker van mogen zijn diezelfde heerlijkheid in te gaan, en hoe ze zich goed kunnen voorbereiden op wat het leven in die heerlijke wereld zal betekenen.

HOOFDSTUK I

Lukas 9:1-51-10:37

DE WEG NAAR DE HEERLIJKHEID

Inleidend overzicht

De delen

- (1) De kosten en smarten van de weg (9:51-10:16)
- (2) De vreugden en triomfen van de weg (10:17-37)

I. De weg naar de heerlijkheid

Inleidend overzicht

Zoals te verwachten is, komen in de eerste gedeelten van hoofdstuk I van het Vertrek veel verwijzingen voor naar het feit dat Christus nu is begonnen aan een reis. Het eerste fragment vertelt ons hoe Hij zijn gezicht vastbesloten wendde om naar Jeruzalem te gaan (9:51), boden voor Zich uitzond om de nodige voorbereidingen te treffen (9:52), en toen Hij in een dorp niet werd ontvangen omdat Hij op weg was naar Jeruzalem, naar een ander dorp ging (9:56). Het tweede fragment begint met de herhaling van het feit dat 'zij op weg waren' (9:57) en gaat verder met het verslag van de lessen die Christus leerde aan drie personen die discipelen wilden worden, over wat het volgen van Hem langs die weg met zich mee zou brengen. Het derde fragment begint eveneens (10:1) met een verwijzing naar het feit dat Christus op reis was door het land, en vertelt hoe Hij nog eens zeventig mannen voor Zich uitzond naar elke stad en plaats waar Hij op die reis zou komen.

Daarna komen nog drie fragmenten die geen enkele vermelding bevatten van Christus' reis. In 10:17-20 keren de zeventig terug naar Christus, vol blijdschap over hun prestaties en worden door Christus zowel aangemoedigd als berispt. In 10:21-24 uit Christus zijn eigen vreugde en dank aan de Vader voor wat er gebeurt en wijst de discipelen op hun bijzonder gezegende positie. Ten slotte vertelt Christus als antwoord op de vraag van een wetgeleerde de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan. Pas na deze tweede groep

van drie fragmenten neemt Lukas het thema van Christus' reis weer op met een expliciete reisvermelding: 'Het gebeurde nu, terwijl zij reisden, dat Hij in een dorp kwam' (10:38).

Het zou daarom een logische werkhypothese zijn om aan te nemen dat de hervatting van de reisvermeldingen in 10:38 bedoeld is om het begin van een nieuw hoofdstuk aan te geven in het relaas van de reis, en dat de zes fragmenten die we zojuist vluchtig hebben aangeroerd, bedoeld zijn om als groep hoofdstuk I van het Vertrek te vormen. De hypothese kan gemakkelijk worden getoetst. Hebben deze zes fragmenten een overheersend thema of thema's gemeen? Of vertonen ze misschien andere aanwijzingen dat ze een samenhangende groep vormen?

Het valt ons onmiddellijk op dat het eerste (9:51-56) en laatste (10:25-37) fragment allebei over Samaritanen gaan. Dit zou natuurlijk een oppervlakkig en onbetekenend kenmerk kunnen zijn; maar er zijn aanwijzingen dat dat niet zo is. In de eerste plaats heeft alleen Lukas deze twee verhalen, en daarom moeten zijn keuze en plaatsing ervan heel opzettelijk zijn geweest. Vervolgens zijn deze twee verhalen duidelijk variaties op een gemeenschappelijk thema. In het eerste weigeren enkele Samaritanen, gedreven door vijandigheid tegenover de Joden op grond van ras en godsdienst, om Christus gastvrijheid te verlenen in hun dorp. Daarop stellen twee apostelen voor vuur uit de hemel op hen te laten neerdalen; zij worden door Christus bestraft om hun onchristelijke houding. In het tweede wordt een Jood in elkaar geslagen, beroofd en halfdood achtergelaten langs de weg. Twee mede-Joden komen voorbij en doen niets om hem te helpen; maar een Samaritaan, alle godsdienstige en rassenhaat opzij zettend, verleent hem eerste hulp, vervoert hem naar een herberg en betaalt voor zijn verblijf tot hij volledig is hersteld. Het is duidelijk dat beide verhalen ons iets belangrijks te zeggen hebben over hoe onze reactie en houding moeten zijn tegenover mensen die ons vijandig gezind zijn op grond van ons geloof en ras. En het is misschien veelzeggend dat in het eerste verhaal de Samaritanen er slecht vanaf komen, omdat het toch hun aanvankelijke opstelling was die de Joodse apostelen boos maakte, maar in het tweede de Samaritaan wordt geprezen om zijn gedrag, dat zoveel nobeler was dan dat van de Joodse priester en Leviet.

Deze twee fragmenten zijn echter niet de enige die dit thema behandelen. Het derde fragment (10:1-16) vertelt ons over de uitzending van de zeventig. Het is de langste van de zes (gerekend naar het aantal verzen), en ook dit verhaal komt alleen bij Lukas voor, hoewel de instructies die de zeventig krijgen in wezen gelijk zijn aan de instructies die de twaalf kregen op hun eerdere zending (vgl. Mt10:9-13). Wat voor dit moment voor ons belangrijk is, is het feit dat dit fragment van de zestien verzen er drie besteedt (10:10-12) aan de instructies hoe de zeventig moeten reageren op hen die hen verwerpen en weigeren hun gastvrijheid te verlenen, nog eens drie (10:13-15) aan Christus' veroordeling van Chozazin, Bethsaïda en Kapernaüm om hun verwerping van Hem en zijn boodschap, en een laatste vers (10:16) aan het uitspreken van het algemene principe: 'Wie u hoort, hoort Mij; en wie u verwerpt, verwerpt Mij; en wie Mij verwerpt, verwerpt Hem die Mij heeft gezonden.' De verwerping die in deze verzen zo zwaar wordt benadrukt, is niet – of niet alleen – verwerping van Joden door Samaritanen, maar vaker van Joden door Joden; maar het betreft hier natuurlijk verwerping op godsdienstige gronden. En dus hebben we hier drie fragmenten, die alle drie alleen door Lukas zijn opgeschreven, en alle drie een gemeenschappelijk thema hebben, waarvan er één is geplaatst aan het begin, één in het midden, en één aan het eind van deze reeks van zes fragmenten. Op zijn minst doen ze dienst om alle zes fragmenten bijeen te houden.

We zullen daarom nu bekijken of er een herkenbaar patroon van de gedachtengang door alle zes fragmenten loopt, of dat de zes een mengeling zijn van gelijke en ongelijke ideeën, van met elkaar wel of niet verband houdende onderwerpen. Nu hebben we al opgemerkt dat terwijl de eerste drie fragmenten alle drie expliciet de reis van Christus noemen, de tweede drie dat niet doen. Er is niets gekunstelds aan deze rangschikking. De eerste drie fragmenten gaan alle drie over praktische zaken die verband houden met de reis:

(1) Het vooruit zenden van een kleine groep om praktische regelingen te treffen in een geschikt dorp of geschikte stad voor de overnachting van Christus, zijn apostelen en al de andere, misschien wel heel talrijke discipelen die Hem

volgden. Een dorp waar binnenkort zo'n grote menigte neerstreek, moest tijdig worden gewaarschuwd om voorbereidingen te treffen om die allen onderdak te verlenen.

(2) Drie personen die discipelen willen worden, krijgen te horen welke eisen zullen worden gesteld aan hen die Christus op zijn reis willen volgen.

(3) Zeventig discipelen worden twee aan twee vooruitgezonden naar elke stad en elk dorp waar Christus een bezoek zou brengen, niet om praktische voorbereidingen te treffen voor zijn komst, maar om de mensen geestelijk voor te bereiden op de geweldige keuzen waarvoor ze zullen komen te staan als Christus komt en Zichzelf en zijn boodschap aan hen aanbiedt.

De reden waarom de volgende twee fragmenten niet verder spreken over Christus' reis, is dat op dit punt (10:17) de zeventig terugkeren van de hunne en dan een blij verslag uitbrengen van hun prestaties; en nadat Christus commentaar heeft geleverd op hun verslag, drukt Hij in het volgende fragment (10:21-24) zijn eigen blijdschap uit over de gebeurtenissen waarvan de discipelen nu getuige zijn. Wat we in deze fragmenten aantreffen, is dus niet een verslag van de voortgaande reis, maar bespiegelingen over de betekenis van de reis van Christus tot dusver, en van de reizen van de zeventig.

Nu is er nog één fragment over, dat Christus antwoord bevat op een vraag die Hem op dat moment wordt gesteld door een wetgeleerde. Op het eerste gezicht lijkt zowel vraag als antwoord misschien niets met de hoofdgedachte van het relaas te maken te hebben. Maar in werkelijkheid zet het antwoord, zoals we al hebben gezien, in feite één van de overheersende thema's in dit gedeelte van het Evangelium voort, en dat alleen al zou Lukas' beslissing om deze gelijkennis te kiezen en die hier te plaatsen, volledig kunnen verklaren. Maar er is ook nog een ander, enigszins bijzondere kenmerk in te ontdekken: het verhaal van de gelijkennis bevat een geweldige hoeveelheid reisvermeldingen, veel meer dan eigenlijk strikt genomen nodig zijn om de moreel te duidelijk te maken. De man die in handen van rov r viel, was natuurlijk op reis, en de priester en de Leviet waren dat ook. Toen kwam de Samaritaan, 'die op reis was (10:33), bij hem

Deel 1: De kosten en smarten van de weg (9:51-10:16)

- I. *Christus' weg naar zijn hemelvaart* (9:51-56):
Discipelen zijn woedend dat de Samaritanen Christus niet toestaan in hun dorp te verblijven; ze stellen voor vuur uit de hemel op hen te laten neerdalen. Christus bestraft hen. Hij is op weg om in de hemel te worden verwelkomd (9:51).

- II. *De eisen en kosten van het volgen van de Zoon des mensen* (9:57-62):
 - (a) De Zoon des mensen heeft geen plaats op aarde waar Hij zijn hoofd kan neerleggen.
 - (b) Aan iemand die volgeling wil worden, wordt gezegd dat zijn taak om het koninkrijk te prediken voorrang heeft boven zijn veronderstelde plicht om zijn vader te begraven.
 - (c) Een discipel wordt gewaarschuwd voor de verleiding om 'achterom te kijken'; niemand die zijn hand aan de ploeg slaat en achterom kijkt, is geschikt voor het koninkrijk van God. (Het Griekse werkwoord voor 'kijken' is *blepoo*).

- III. *De reizen van de zeventig* (10:1-16):
 - (a) 'Ik zend u als lammeren midden onder de wolven...'
 - (b) 'Geneest de zieken... en zegt...: Het koninkrijk van God is nabij u gekomen...'
 - (c) 'De arbeider is zijn loon waard.'

en redde zijn leven; en voor zover het de les betrof die de gelijkenis moest uitdrukken, zou het verhaal hier hebben kunnen ophouden. Maar het gaat verder: de Samaritaan zette de man op zijn eigen rijdier, vervoerde hem naar een herberg en verzorgde hem. Zelfs nu is het verhaal nog niet ten einde. De volgende dag gaf de Samaritaan bij zijn vertrek de herbergier voldoende geld om voor verscheidene dagen te betalen voor kost en inwoning van de Jood. Nu hebben we toch beslist voldoende bijzonderheden om het plaatje af te maken van een buitengewoon vriendelijke, vrijgeveige en zorgzame Samaritaan, die echt zijn naaste liefhad als zichzelf. Misschien is dat wel zo, maar nog is het verhaal niet uit: de Samaritaan moet nog wat meer reizen. Als hij vertrekt, kondigt hij aan dat hij weer terugkomt, en belooft bij zijn terugkomst de herbergier alle extra onkosten te zullen vergoeden die hij misschien gemaakt heeft.

Deel 2: De vreugden en triomfen van de weg (10:17-37)

- I. *Satans val uit de hemel als een bliksem (10:17-20):*
Discipelen zijn verrukt dat de demonen aan hen onderdanig zijn in Christus' naam. Christus voorziet Satans uitwerping uit de hemel. Hij bestraft zijn discipelen: ze moeten zich veeleer verblijden over hun hemels burgerschap.
- II. *De vreugden en zegeningen van de verbondenheid met de Zoon van de Vader (10:21-24):*
 - (a) De Vader van de Zoon is Heer van hemel en aarde.
 - (b) De Zoon verklaart dat alles Hem is overgegeven door zijn Vader, en dat de wederkerige kennis van Vader en Zoon slechts bekend is bij hen aan wie de Zoon Hem wil openbaren.
 - (c) De ogen van de discipelen zijn gezegend omdat ze zien wat ze zien, want koningen en profeten hebben gewenst deze dingen te zien maar hebben ze niet gezien. (Het Griekse werkwoord voor 'zien' is *blepoo*).
- III. *De reizen van de zeventig (10:1-16):*
 - (a) 'Ik zend u als lammeren midden onder de wolven...'
 - (b) 'Geneest de zieken... en zegt...: Het koninkrijk van God is nabij u gekomen...'
 - (c) 'De arbeider is zijn loon waard.'

Nu beweren de exegeten met hun strikte logica terecht dat de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan niet bedoeld is als allegorie en niet als zodanig moet worden behandeld. Aan de andere kant: als Lukas misschien, behalve zijn interesse voor geschiedenis en voor strikte exegese, ook enig literair gevoel had, zou de verleiding bestaan nog een opmerking te maken: op de plaats waar ze staat in het beginstadium van het Vertrek met zijn noodzakelijkerwijs zware nadruk op Christus' reis en de reizen van de zeventig, funktioneert de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan met haar even opvallende reisthema ongeveer zoals een neven-intrige dat zou doen in een literair werk: die versterkt indirect het hoofdthema van het werk. En misschien is er nog wel meer van te zeggen, maar voor het moment moeten we onze aandacht richten op nog een andere inleidende opmerking.

We hebben hier twee groepen van fragmenten met drie

fragmenten in elke groep. De eerste groep begint met de vermaarde zinsnede: '(...) toen de dagen van zijn opneming in vervulling gingen (...)' Deze woorden verwijzen naar de hemelvaart van onze Heer en het zou onmogelijk zijn het belang en de betekenis van de verhoging van de mens Christus Jezus naar de rechterhand van God in de hemel te overdrijven. Maar als we kijken naar de beginverzen van de tweede groep, horen we daar Christus bekendmaken (10:18): 'Ik zag de satan als een bliksem uit de hemel vallen.' Jezus die opstijgt naar de hemel, en de satan die uit de hemel valt – deze twee gebeurtenissen vullen elkaar zo overduidelijk aan dat het nauwelijks mogelijk zou zijn de betekenis van de ene te begrijpen zonder de andere.

Hierover later meer. De vraag die onmiddellijk naar boven komt is: als de gedachte van het eerste fragment van de tweede groep zo duidelijk de gedachte van het beginfragment van de eerste groep aanvult, hoe staat het dan met de andere fragmenten van de twee groepen? Als blijkt dat die hetzelfde doen, is het duidelijk dat we met dit feit rekening zullen moeten houden bij ons commentaar.

In de inhoudstabel van de twee groepen fragmenten staan de hoofdgedachten ervan naast elkaar gerangschikt.

DE DELEN

Deel 1: De kosten en smarten van de weg (9:51-10:16)

We moeten nu de drie fragmenten van het eerste deel één voor één overdenken. Als we daarmee bezig zijn, moeten we erop bedacht zijn dat deze fragmenten een natuurlijke opklimming vormen, en om een evenwichtig inzicht te krijgen in de zaken die erin worden behandeld, moeten we het hele verhaal ervan ten einde toe laten spreken. In het eerste fragment (9:51-56) bijvoorbeeld worden twee apostelen berispt om hun voorstel vuur uit de hemel te laten neerdalen op een Samaritaans dorp dat had geweigerd Christus gastvrijheid te verlenen. Maar in het derde fragment wordt tegen de zeventig gezegd (10:11-12) dat als enige stad weigert hen te ontvangen 'het in die dag draaglijker zal zijn voor Sodom dan voor die stad'. En we weten allen wat er met Sodom gebeur-

de: 'het regende vuur en zwavel van de hemel en verdelgde hen allen' (17:29). Er zitten heel duidelijk twee kanten aan de vraag wat er moet gebeuren met hen die Christus verwerpen; maar laten we beginnen bij het begin.

I. Christus' weg naar zijn hemelvaart (9:51-56)

We beginnen nu aan het relaas van de reis die de mens Jezus van Nazareth zou voeren naar de hoogste top van het heelal, om Zich te zetten aan de rechterhand van de kracht van God (22:69). De eindbestemming van de reis was onuitsprekelijk glorieus; maar de weg naar die bestemming leidde door onbeschrijfelijke smart: de weg moest gaan door Jeruzalem. Onze Heer had geen valse voorstelling van wat Hij daar moest doormaken; maar toen de dagen van zijn opnemering naderden, ging Hij vastbesloten op weg naar Jeruzalem. In de eerste stadia ervan ging de reis door Samaria, en Lukas' verhaal vertelt hoe, toen Christus' boodschappers vooruitgingen om regelingen te treffen voor zijn verblijf in een zeker Samaritaans dorp, de inwoners ervan Hem niet wilden ontvangen. We herinneren ons dat toen Hij op aarde kwam er door een samenloop van omstandigheden voor Hem en zijn ouders geen plaats was in de herberg (2:7); nu, aan het begin van zijn vertrek, was er geen plaats voor Hem in het dorp. Maar deze keer was er geen samenloop van omstandigheden: de Samaritanen hadden Hem best onderdak kunnen verlenen, maar weigerden.

Hun reden daarvoor was zowel droevig als ironisch. Ze verwierpen Hem omdat Hij op weg was naar Jeruzalem (9:53), en zo groot was de godsdienstige vijandigheid tussen Samaritanen en Joden, dat een Jood die op weg was naar Jeruzalem om daar deel te nemen aan de godsdienstige feesten, een ongewenst persoon was in Samaria. Ze hadden er geen flauw idee van dat Hij naar Jeruzalem ging om verworpen te worden door de godsdienstige autoriteiten (9:22) en te worden gekruisigd. En nog minder beseften ze dat Hij op weg was naar Jeruzalem om te sterven voor hun verlossing. Hij had niet aangezet tot de verbittering van de godsdienstige vijandschap tussen Joden en Samaritanen, en keurde die ook niet goed. Maar dat maakte geen verschil: voor hen was Hij een stereotype, een Jood die opging naar de godsdien ti-

ge feesten in Jeruzalem, en zonder verder navraag te doen sloten ze Hem buiten.

Jakobus en Johannes waren zo woedend over deze belediging van hun Meester dat ze voorstelden onmiddellijk vuur van de hemel te laten neerdalen op het Samaritaanse dorp. Nu zullen we in 10:11-16 horen welke ernstige consequenties er moeten volgen op het kennen maar toch weloverwogen verwerpen van Christus en zijn boodschappers. Maar daar spreekt Christus over verwerping ondanks overvloedig en onmiskenbaar duidelijk bewijs (10:13). Hier handelden de Samaritanen uit dom godsdienstig vooroordeel: ze wisten niet wat ze deden. Christus berispte zijn apostelen erom dat ze zelfs maar met de suggestie kwamen het oordeel over hun hoofden neer te roepen. Ook probeerde Hij niet met de Samaritanen te redeneren; Hij ging rustig naar een ander dorp voor die nacht, reisde verder naar Jeruzalem en stierf daar voor hen. Niet lang daarna hoorden de Samaritanen waarom Hij gestorven was, en velen van hen – laten we hopen dat de mensen uit dit dorp erbij waren – bekeerden zich tot Christus (Hd8:5-25).

II. De eisen en kosten van het volgen van de Zoon des mensen (9:57-62)

De ervaring van Jakobus en Johannes laat zien dat een discipel van Christus bereid moet zijn de vijandschap van de wereld te aanvaarden zonder verlangen naar wraak; de les die de eerste van de drie die discipelen wilden worden te horen kreeg, laat zien dat een discipel van Christus bereid moet zijn weerstand te bieden aan de verlokkingen van het gerief van de wereld. De Zoon des mensen, zo legde Christus uit, had zelfs niet het gerief dat simpele dieren als vossen en vogels hadden: zij hadden hun eigen holen en nesten, terwijl Hij geen eigen huis had, geen rustplaats waar Hij Zich kon terugtrekken, Zich neerleggen en uitrusten. Hij moest altijd verder trekken, slapen in de huizen van anderen, of in herbergen, zonder enige basis om naar terug te keren. Het volgen van Christus op de weg naar Jeruzalem zou vanzelfsprekend voor een discipel een soortgelijk 'dakloos' bestaan met zich meebrengen. Maar de les heeft beslist nog een hoger betekenisniveau. Zij die Christus beginnen te volgen op de

weg naar de heerlijkheid, moeten bereid zijn het denkbeeld op te geven dat deze wereld hun thuis is; ze worden reizigers, rusteloos verder trekkend, onderweg gebruikmakend van de onderkomens die zo'n leven biedt, maar zonder plaats om zich te vestigen aan deze zijde van de hemel.

De les voor de tweede man die discipel wilde worden, leert ons dat een volgeling van Christus niet alleen bereid moet zijn het gerief van een thuis op te geven: hij moet ook de eis afwijzen dat familieverplichtingen voorrang hebben. Toen hij geroepen werd om Christus te volgen, stemde deze man daarin toe, maar vroeg toestemming om eerst zijn vader te gaan begraven. Het kan heel goed zo geweest zijn dat de vader van de man nog niet dood was en hij dus niet alleen maar vroeg om een paar uur uitstel om de begrafenis bij te wonen. Het is waarschijnlijker dat de vader bejaard was en dat de man, met zijn Joods gevoel voor de godsdienstige plicht om zijn ouders een eervolle begrafenis te geven, Christus toestemming vroeg het volgen van Hem uit te stellen tot zijn vader was gestorven (en misschien ook tot hij zijn vaders bezit had geërfd). Nu is het een uitdrukkelijk door Christus vermeld feit (Mt 15:3-9) dat de zorg voor bejaarde ouders een door God opgelegde plicht is, die onder geen enkel godsdienstig voorwendsel terzijde mag worden geschoven. Als iemand daarom Christus als Heer aanneemt, zal Deze hem opdragen zijn plicht jegens zijn ouders te vervullen. Maar onze man maakte twee fouten. Hij vroeg toestemming om eerst te doen wat hij als een plicht beschouwde vóórdat hij een volgeling van Christus kon worden. Van zo'n plicht kan natuurlijk geen sprake zijn. Als Jezus Gods Zoon is, geldt onze er te plicht Hem. Iemand die van mening is dat hij eerst een andere plicht moet vervullen, voordat hij vrij is een volgeling van Christus te worden, heeft er geen idee van Wie Christus is. En in de tweede plaats vroeg de man niet om toestemming om voor zijn bejaarde vader te *zorgen* maar om hem te *begraven*. Door te vragen om uitstel om Christus te volgen tot hij zijn vader had begraven, bewees de man dat hij geen begrip had van de urgentie en de belangrijkheid van de taak waarvoor Christus hem riep. Die taak was hem te gaan en het koninkrijk van God te verkondigen (9:60). Het grote publiek – met inbegrip van zijn vader – moest dringend die

boodschap horen: hun eeuwig behoud hing af van dat horen en van het gehoor geven aan de dringende oproep ervan. Het zou een zeer eigenaardige manier zijn van plichtsbetrachting als zoon tegenover zijn vader, voorlopig maar geen prediker van het evangelie te worden tot zijn vader dood en begraven was. Bovendien wees de Heer de man erop dat geestelijk dode ongelovigen de taak van het begraven van zijn vader konden verrichten als hij stierf; maar geestelijk dode ongelovigen konden niet het evangelie prediken aan hem of aan wie dan ook. 'Laat de [geestelijk] doden de [lichamelijk] doden begraven,' zei Christus (9:60). Het is geen liefdeloosheid en ook geen plichtsverzuim voor een gelovige om de geestelijk doden te laten doen wat ze voor zichzelf kunnen doen, ten einde zelf meer tijd te hebben om te doen wat zijzelf niet kunnen. Een chirurg verspilt geen tijd met het poetsen van de schoenen van zijn patiënten.

Het plichtsgevoel van de man jegens zijn vader was daarom onecht – zelfs onecht ten opzichte van de diepste nood van zijn vader. Het was een plichtsgevoel dat niet was opgelegd door de eisen van Gods wet of door het evangelie, maar door de maatschappelijke en godsdienstige gebruiken van de wereld. De aanspraak op discipelschap van Christus vereiste dat daaraan geen aandacht werd besteed.

De les voor de derde man die discipel wilde worden, toont dat een volgeling van Christus bereid moet zijn zijn familiebanden finaal te verbreken. Een soldaat die wordt opgeroepen om te vechten ter verdediging van zijn land en familie, moet bereid zijn zijn familie te verlaten en naar het front te vertrekken. Onze derde discipel wilde het volgen van Christus uitstellen tot hij naar huis was geweest en afscheid had genomen van zijn familie. Maar afscheid nemen volgens de maatschappelijke gebruiken van die tijd zou een hele reeks van afscheidinners hebben betekend gedurende vele dagen, de tijd van vertrek alsmaar hebben uitgesteld tot morgen (zie bijv. Ri19:3-8), en het steeds moeilijker hebben gemaakt om te vertrekken. 'Niemand die zijn hand aan de ploeg slaat en achterom kijkt, is geschikt voor het koninkrijk van God,' zei Christus (9:62). Het is bij het ploegen een eerste regel dat je, als je een rechte voor wilt ploegen, je ogen onafgewend gevestigd houdt op het oriëntatiepunt aan de andere kant van

het veld. Als je daar niet meer op let, maar achteromkijkt, zal de ploeg alle kanten uit dwalen. Het valt niet te ontkennen dat als we de hand aan de ploeg slaan van de dienst in het koninkrijk van God, we het offer van bepaalde vreugden van het gezinsleven onder ogen zullen moeten zien; dat offer zou heel goed groter kunnen worden naarmate de ploeg vooruitgaat. Als we, wanneer het moeilijker wordt, omkijken en hunkeren naar het geriefelijker leven dat we hebben achtergelaten, zullen we onze ogen niet meer op het doel hebben dat we nastreefden zoals van ons werd verwacht. Onze voortvarendheid zal verflauwen, onze daadkracht zal worden aangetast, ons richtingsgevoel zal in de war raken en ons ploegen misschien wel helemaal tot stilstand komen.

III. De reizen van de zeventig (10:1-16)

Terwijl het eerste fragment als les had dat een volgeling van Christus bereid moet zijn de vijandschap van de wereld zonder vergelding te verdragen, en het tweede duidelijk maakte wat de kosten zijn als men een discipel en heraut van het koninkrijk wordt, beschrijft het derde wat het eigenlijke werk van een heraut inhoudt. We kunnen natuurlijk geen rechte lijnen trekken van de zeventig, die Christus dienden vóór zijn kruisiging, naar ons, die Hem dienen na Pinksteren. We wezen er al op dat de instructies die bij deze gelegenheid werden gegeven, later werden gewijzigd, en in bepaalde opzichten omgekeerd (22:35-38). Maar we kunnen proberen de betekenis van deze instructies te ontdekken voor de speciale opdracht waarmee de zeventig werden uitgezonden, en er dan bepaalde algemene principes uit afleiden.

De situatie was dat Christus Zelf op het punt stond een aantal steden en dorpen te bezoeken op zijn weg naar Jeruzalem en de heerlijkheid. Omdat Hij de Koning was, de Messias van God, de Zoon van de Vader, betekende dat dat het koninkrijk van God op het punt stond de mensen van deze steden en dorpen dicht, ja zelfs heel dicht nabij te komen. Aan hen zou dan de gelegenheid en verantwoordelijkheid zijn om Hem òf te ontvangen, en met Hem het koninkrijk van God, òf zowel Hem als het koninkrijk te verwerpen. De gevolgen van Israëls verwerping van Hem zouden ernstig en vèrstrekkend zijn, zelfs in deze wereld, zoals de latere

geschiedenis heeft aangetoond. De gevolgen in de komende wereld zouden niet af te meten zijn. Maar de tijd voor overweging, keuze en beslissing als Hij kwam en door hun steden trok, zou nogal kort zijn. Het was daarom belangrijk dat ze werden voorbereid op zijn bezoek (19:44), en dat hun overvloedig getuigenis werd aangeboden op grond waarvan ze tot een besluit konden komen. Vandaar de voorbereidende zending van de zeventig: niemand mocht overhaast tot het nemen van een beslissing worden gedreven zonder tijd te hebben gehad voor overweging en zonder het getuigenis te hebben begrepen.

Christus' eerste opmerking (10:2) toonde zijn besef van de grote mogelijkheden van het zendingsveld, maar ook van het verschrikkelijke tekort aan arbeiders. Negentien eeuwen lijken niet veel te hebben veranderd aan die situatie.

Vervolgens legde Hij zijn aanpak uit (10:3-12). Hij maakte Zich geen illusies over de fundamentele vijandigheid van de wereld ten opzichte van God, zijn koninkrijk en zijn Zoon. Deze wereld is een gevallen wereld, zijn tijdgenoten waren een verdraaid en boos geslacht (9:41; 11:29), en leken op een troep wolven. Het was echter Christus' tactiek zijn discipelen volslagen weerloos en afhankelijk van hun genade midden onder hen te zenden. Ze mochten geen geld, extra kleren of proviand meenemen. Het effect daarvan zou zijn dat de mensen in de steden zouden worden gedwongen tot een besluit wat ze met hen aan moesten. Als de zendelingen genoeg geld hadden om zichzelf te onderhouden, dan zou het besluit hun toe te staan een kamer in een hotel te huren slechts een commerciële transactie zijn zonder geestelijke bijbetekenis. Maar als de mensen kwamen te staan tegenover straatarme, behoeftige mannen die beweerden de afgezanten van de Messias Zelf te zijn, zouden ze gedwongen worden te beslissen of ze hen als zodanig zouden ontvangen en hun gastvrijheid verlenen, of hen af te wijzen.

De zendelingen moesten duidelijk maken dat ze niet zomaar een gezelligheidsbezoek kwamen brengen, of dat ze zonder bepaald plan kwamen: ze mochten niemand groeten onderweg, zoals men dat in het oosten gewoon was; ze moesten duidelijk tonen dat de zaak waarvoor ze kwamen urgent was, en zich daarop concentreren.

Als ze een huis binnengingen, moesten ze vrede over het huis uitspreken (10:5-6). Dat betekende niet dat ze, als de bewoners van het huis slecht waren, het kwaad door de vingers moesten zien door hun te vertellen dat God met iedereen vrede voorheeft, hoe slecht men ook is, en dat niemand ooit verloren zal gaan. Verre van dat. Het uitspreken van vrede was het bekendmaken van hun doel: ze waren gekomen om een boodschap van vrede en vergeving te brengen. Als er mensen in het huis waren die ervoor openstonden en bereid waren om behouden te worden, zouden ze het heil binnengaan van de vrede die de zendingen verkondigden. Als de mensen van het huis, na de boodschap te hebben aangehoord, cynisch en ongelovig waren, zou de aangeboden vrede hun geen heil geven, maar terugkeren op de zendingen. God noch zijn dienaren kunnen vrede uitspreken over hen die Christus afwijzen.

En daarna moesten de zendingen duidelijk maken dat hun evangelieprediking geen dekmantel was voor een gemakkelijk en prettig leven. Welk huis hen ook opnam, ze moesten er blijven; zelfs als het voedsel en het onderdak slecht waren, mochten ze niet rondkijken naar een ander huis waar ze beter eten en comfortabeler logies konden krijgen. Ze waren geen toeristen op vakantie, en ook geen klaplopende pseudo-evangelisten (10:7).

Bovendien konden de verschillende steden die ze bezochten heel goed andere voedselwetten en -gebruiken hebben. Dat deed er niet toe. In welke stad ze ook kwamen, ze moesten eten wat hun werd voorgezet (10:8). Ze mochten geen moeilijkheden en twist maken over onbetekenende spijswetten en zodoende de belangrijke zaak van het evangelie dat ze kwamen brengen, verduisteren.

En dan moesten ze de zaak waarom het ging volstrekt duidelijk maken: ze moesten de zieken genezen om de echtheid van hun boodschap te bewijzen, en zeggen dat het koninkrijk van God nabijgekomen was. Ze moesten aankondigen dat Jezus op het punt stond naar hen toe te komen: dit zou de tijd zijn van zijn bezoek, hun kans op behoud, hun moment van beslissing (10:9).

Als de mensen van een stad daarentegen weigerden hen te ontvangen, mochten ze niet zomaar vertrekken. Door het

symbolische gebaar van het publiekelijk afvegen van de stof van de stad dat aan hun voeten kleefde, moesten ze de vreselijke betekenis van wat die verwerping inhield, duidelijk maken. Ze moesten een beroep doen op de mensen om in te zien dat ze de gelegenheid hadden om behouden te worden: het koninkrijk van God was nabij hen gekomen. Wanneer het oordeel over hen kwam, dat erger zou zijn dan het oordeel over Sodom, zouden ze nooit kunnen zeggen dat ze nooit een kans hadden gehad om gered te worden, dat ze helemaal niet wisten wat ze deden toen ze de Redder verwierpen (10:10-12).

Op dit punt schijnt Christus overweldigd te zijn geworden door de gedachte aan steden als Chorazin, Bethsaida en Kapernaüm, die getuigen waren geweest van zijn machtige werken, en toch geen berouw hadden gehad, en zich niet hadden bekeerd. Zich afwendend van zijn discipelen sprak Hij zijn wee uit over hen: 'En u, Kapernaüm, zult u soms tot de hemel verhoogd worden? Tot de hades zult u worden neergestoten' (10:13-15). Er zijn uiteindelijk twee bestemmingen. Als men denkt aan de adembenemende kans en mogelijkheid dat een mens het evangelie kan aannemen en Christus volgen naar de heerlijkheid van de hemel, betekent dat dat men zoals Christus aan het begin van zijn instructies (10:2) wordt vervuld van een geweldig besef van de potentiële oogst die kan worden binnengehaald door de evangelisten. Maar als de hemel een reële mogelijkheid is voor de mens, de hel is dat ook. Er zijn geen twee hemelen, één voor hen die Christus aannemen, en een andere voor wie Hem verwerpen.

Na Zich te hebben gericht tot de steden, ging Christus verder met de instructies voor de zeventig, en wees op de ernstige gevolgen die afwijzing van hen en hun boodschap met zich mee zou brengen: afwijzing van hen stond gelijk aan verwerping van Hem; en verwerping van Hem was verwerping van God (10:16). Niemand is geschikt om het evangelie te prediken, niemand heeft begrepen wat het evangelie inhoudt, die niet ziet dat als iemand de Heiland afwijst, dit een regelrechte ramp betekent. Maar bij al deze instructies is dat wat de zeventig het beste gereedmaakte om effectieve evangelisten te zijn misschien wel geweest dat ze getuigen

waren van de diepe droefheid van het hart van de Heiland bij de gedachte aan het oordeel dat Chorazin, Bethsaïda en Kapernaüm te wachten stond vanwege hun dwaasheid om te weigeren zich te bekeren.

Deel 2: De vreugden en triomfen van de weg (10:17-37)

Deel 1 was ernstig en somber, doordat het op realistische wijze en met gepaste ernst de kosten en het lijden behandelde die het volgen van Christus met zich meebrengt, de eisen die worden gesteld aan het discipelschap en de dienst van de Heer, en de ernst die onlosmakelijk verbonden is aan het prediken van het evangelie, omdat de mogelijkheid aanwezig is dat zij die het horen misschien besluiten het af te wijzen en zich op die wijze onbeschrijfelijke schade op de hals te halen. Maar er is nog een andere kant aan het verhaal, een blijde kant door de jubelende vreugde en verwondering verbonden te zijn met de Zoon van de Vader, achter Hem aan te reizen langs de weg naar de heerlijkheid, en getuige te zijn van de triomf van zijn verlossingswerk. Deel 2 geeft deze andere kant van het verhaal, die we zullen zien als we de drie fragmenten ervan bestuderen, en ze vergelijken en contrasteren met de drie fragmenten van deel 1.

I. Satans val uit de hemel als een bliksem (10:17-20)

De zeventig keerden terug van hun zending jubelend van blijdschap over een ontdekking die ze hadden gedaan: 'Heer, zelfs de demonen zijn ons onderdanig in Uw naam' (10:17). Zonder het te weten gaven zij voor de eerste maal uiting aan een thema dat na de hemelvaart en Pinksteren zou aanzwellen tot een machtig crescendo van vreugde en lofprijzing toen de eerste christenen de betekenis beseften van het 'opgenomen zijn' in de hemel van hun Heer. 'Hij is heengegaan naar de hemel,' zegt Petrus (1Pt3:22), 'terwijl engelen, machten en krachten Hem onderworpen zijn.' God (...) heeft Hem gezet 'aan zijn rechterhand in de hemelse gewesten', zegt Paulus (Ef1:20-22), 'boven alle overheid, gezag, kracht en heerschappij en elke naam die genoemd wordt, niet alleen in deze, maar ook in de toekomstige eeuw. En God heeft alles aan zijn voeten onderworpen (...)' In feite zag Christus wat er op

deze zending tot Israël gebeurde als het eerste succes in een oorlog die zou eindigen met Satans volledige uitwerping uit de hemel. 'Ik zag de satan als een bliksem uit de hemel vallen,' zei Hij (10:18). Zijn visioen was profetisch. De christenen na Pinksteren realiseerden zich dat ze nog te strijden hadden tegen 'de geestelijke machten van de boosheid in de hemelse gewesten' (Ef6:12). Maar ze twijfelden niet aan de afloop (Rm16:20); en wat hen met geestdrift vervulde, zoals het de zeventig had gedaan, was dat ze hier op aarde het triomferend gezag van Christus' naam mochten uitoefenen. 'Ik heb u de macht gegeven,' zei Christus (10:19) '(...) over alle kracht van de vijand, en niets zal u enige schade toebrengen.' Nogmaals, de zeventig moesten nog leren dat het bezit van dit gezag hen niet zou vrijwaren van het lijden of zelfs martelaarschap. Het zou echter betekenen dat niets hun schade zou kunnen toebrengen door hen te scheiden van Gods liefde; in alles zouden ze 'meer dan overwinnaars' zijn, en zeker zouden ze nooit schade lijden van de tweede dood (Rm8:37; Op2:11).

Het is dus begrijpelijk dat ze verrukt waren. Toch verlegde Christus, zonder op hun blijdschap de domper te zetten, de gerichtheid ervan enigszins: 'Evenwel, verblijdt u niet hierover dat de geesten u onderdanig zijn, maar verblijdt u dat uw namen staan ingeschreven in de hemelen' (10:20). Het is iets geweldigs effectieve dienst te mogen verrichten hier op aarde in de naam van Christus; het is nòg geweldiger zeker te zijn van de hemel terwijl men nog op aarde is. Het Griekse woord voor 'ingeschreven' heeft de bijbetekenis van 'ingeschreven op de lijst van burgers van een stad'. Het herinnert een gelovige eraan dat als hij in de diepste betekenis 'dakloos' is op aarde, hij al een burger van de hemel is (Fp3:20). En het heeft zeker betekenis dat Christus niet wachtte tot het eind van de reis voor Hij zijn discipelen dit heerlijke feit liet weten: volgens Lukas was het niet lang nadat zij op de thuisreis waren gegaan naar de heerlijkheid (9:51), dat Hij hun deze verzekering gaf. 'Verblijdt u bovenal hierin,' zei Hij. Inderdaad, als een gelovige hiervan niet zeker kon zijn, hoe zou hij zich dan überhaupt kunnen verblijden? Te geloven in de werkelijkheid van de hemel, maar door het leven te gaan in onzekerheid of men er ooit wel komt, zou

geen vreugde maar een kwelling betekenen. Het was de zekerheid te weten dat hun namen al waren ingeschreven in de hemel die Paulus sterkte in de gevangenis, en zijn medewerkers kracht gaf ondanks zware vervolging (Fp1:29; 4:3).

We kijken terug naar het eerste fragment van deel 1 (9:51-56). Dat men hun ontvangst en gastvrijheid had geweigerd in een Samaritaans dorp, stak de apostelen toentertijd als een onduidbare belediging en ontbering. Misschien hielp de ontdekking dat ze al volledige burgerrechten in de hemel hadden hen nu om de zaak in de juiste proporties te zien.

II. De vreugden en zegeningen van de verbondenheid met de Zoon van de Vader (10:21-24)

In 9:58 wees de Heer iemand die discipel wilde worden erop dat de Zoon op aarde geen plaats had om zijn hoofd neer te leggen. Dat toont ons zeker de duizelingwekkende genade van zijn Zelfopoffering. Maar er is nog een andere kant aan de zaak: terwijl Hij de aandacht van de man vestigde op zijn dakloosheid op aarde, verheugde Hij Zich tegelijkertijd in het glorieuze feit waaraan Hij nu (10:21) uitdrukking geeft, namelijk dat zijn Vader Heer van hemel en aarde was, eigenaar van elke vierkante centimeter van de aarde, en van de hemel op de koop toe. Christus had geen medelijden met Zichzelf om zijn dakloosheid. Ook voelde Hij niet de geringste teleurstelling of schaamte over het feit dat, na al zijn oneindige opoffering, zijn bekeerlingen tot dusver niet eens de wijzen en verstandigen van deze wereld waren, maar slechts mensen die in verstandelijk opzicht op zijn best kleine kinderen konden worden genoemd. Integendeel. Het vulde Hem met vreugde dat God in zijn soevereiniteit 'deze dingen' had verborgen voor de wijzen en verstandigen. Onnodig te zeggen dat Christus hier geen uiting gaf aan exclusivisme of een bepaald soort omgekeerd elitisme. Hij bedoelde dat de kennis van God en zijn heil niet één van die zaken is die hun geheimen wel moeten prijsgeven, als men maar voldoende verstandelijk vermogen bezit om ze te analyseren. Atomen en moleculen bijvoorbeeld, en alles wat met natuurkunde te maken heeft, behoren wél tot dat lage niveau. Toegegeven moet worden dat ze zeer ingewikkeld zijn, en dat er verstandelijke vermogens voor nodig zijn die grenzen aan het genia-

le om hun geheimen te doorgronden; maar dat is alles wat ervoor nodig is, juist omdat natuurkundige zaken behoren bij zo'n laag niveau. Als men iets hoger gaat op de schaal van de dingen, tot het niveau van het menszijn, dan zouden alle reuzen-intellecten in de wereld tezamen niet in staat zijn een mens volledig te kennen door eenvoudig hun hersens te gebruiken, als die mens niet bereid zou zijn zich open te stellen en zich te laten kennen door zijn gedachten en gevoelens mee te delen. Hoeveel te meer is dat het geval bij God. De grote mysteries van zijn persoon, zijn gedachten, zijn hart, zijn heil, zijn tē oneindig verheven en wonderbaarlijk om te worden doorgrond en begrepen door ze eenvoudig te onderwerpen aan een voldoende diepgaande verstandelijke analyse. Naar Gods eigen verkiezing en besluit blijven ze verborgen voor wijzen. En toch, hoe ondoorgrondelijk mysterieus ze ook zijn, was het volgende wat Christus bewoog tot heilige vreugde, zijn Vaders vermogen en bereidheid om ze te openbaren aan (in geestelijk) opzicht kleine kinderen. Nogmaals, dit was geen exclusivisme: iedereen kan zich, als hij er het besef voor heeft, opstellen als een kind tegenover Gods grote mysteries. Niettemin is het opwindend en vreugdevol Gods vermogen en bereidheid om Zich te openbaren aan de nederigsten in werking te zien. Mensen met een reusachtig verstand ontdekken vaak dat het praktisch onmogelijk voor hen is hun diepzinnige, wijsgerige inzichten mee te delen aan mensen met een beperkt verstand. Voor God geldt dat niet. Neem bijvoorbeeld de twaalf apostelen, allen onaanzienlijke mannen, en de zeventig. Naar Christus Zelf toegaf, waren het kleine kinderen in geestelijk opzicht. Maar niet alleen hadden ze diepgaande dingen over God en zijn Zoon en zijn heil begrepen, maar ze hadden deze dingen kort geleden ook met succes doorgegeven aan velen van hun medemensen.

Vervolgens gaf Christus uitdrukking aan het gevoel van oneindige rijkdom dat zijn hart vervulde (10:22). Als Zoon van de Vader genoot Hij de unieke kennis van de intieme relatie die er is in het hart van de Godheid, en mèt die unieke kennis het unieke voorrecht haar door te geven aan wie Hij maar wilde. Hier waren onnaspeurlijke rijkdommen en onmetelijke schatten. Paulus (Ef3:8) raakte bijna in extase

bij de gedachte met Christus het voorrecht te mogen delen deze rijkdom toegankelijk te maken voor de heidenen. En wie zou dat niet? Toch was er één man, zoals we ons herinneren, die met één oog op zijn plicht jegens zijn vader, en één op de erfenis die hij zou krijgen als zijn vader stierf, vroeg om uitstel van het prediken voor Christus tot zijn vader dood en begraven was (9:60). Zijn gevoel voor waarden lijkt een beetje vreemd in dit verband.

Ten slotte (10:23) wenste Christus zijn discipelen geluk met hun buitengewoon gezegende positie. Met de Zoon van de Vader nu op aarde en al op de weg die Hem zou voeren naar de hoogstverheven heerlijkheid, zagen en hoorden ze dingen waarnaar koningen en profeten in voorbije eeuwen vergeefs hadden uitgezien om te mogen zien en horen. Maar nu liepen de lange eeuwen van voorbereiding ten einde. Nu reeds waren de demonen onderworpen aan de discipelen in de naam van Christus. Spoedig zou de macht van de duivel teniet worden gedaan. Spoedig zou de mens Christus Jezus worden opgenomen in heerlijkheid, ver boven alle hemelen; en eens zouden zij, zijn vrijgekochten, Hem volgen naar die glorieuze staat van heerlijkheid – hun namen waren al opgeschreven in de hemel. En het begon allemaal vlak voor hun ogen te gebeuren. Wat een schouwspel en wat een vooruitzicht! Als ze hun ogen gericht hielden op die glorieuze dingen, zou dat hen helpen als ze ‘de ploeg volgden’ (9:62) om niet terugverlangend achterom te kijken naar de verlokken-de dingen die ze hadden achtergelaten.

III. Reizigers op de weg naar Jericho (10:25-37)

De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan, zo vertellen ons de exegeten, mag niet worden uitgelegd als een allegorie. En ze hebben natuurlijk gelijk – hoewel de verleiding om haar als een allegorie te lezen praktisch onweerstaanbaar is gebleken voor generaties van christenen. De gelijkenis werd geconstrueerd om een zeer praktisch antwoord te geven op een zeer praktische vraag op moreel gebied van een Joodse wetgeleerde, en hem zijn plicht in te prenten om zijn naaste lief te hebben als zichzelf door hem een praktisch voorbeeld te geven van wat het betekent je naaste lief te hebben als jezelf.

De eerste vraag van de wetgeleerde was geweest wat hij moest doen om het eeuwige leven te beërven, en onze Heer had hem verwezen naar de wet, die hij zo goed kende en zo vlot kon citeren: 'U zult de Heer, uw God, liefhebben met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw kracht en met heel uw verstand, en uw naaste als uzelf.' Maar de wetgeleerde wilde zichzelf rechtvaardigen. Hij wilde niet dat het leek alsof hij een eenvoudige vraag had gesteld waarop hij het antwoord al wist, zoals iedereen. Hij had een probleem met het tweede van de twee geboden: 'En wie is mijn naaste?' vroeg hij. Of het nu wel of niet een echt probleem voor hem was – Lukas zegt dat zijn eerste vraag bedoeld was om de Heer te verzoeken (10:25) – het probleem dat hij stelde, was een werkelijk probleem. Wordt van ons verwacht dat we iedereen in de hele wereld zonder uitzondering behandelen als onze naaste en hem liefhebben als onszelf? En als dat onmogelijk is, waar moeten we dan de grens trekken? En moeten we verschrikkelijke zondaren en gemene tirannen en godslasterlijke kettters behandelen als onze naasten en ook hen, samen met alle anderen, liefhebben als onszelf? Of mogen we met ons gezonde verstand het gebod zó opvatten dat met 'naaste' de mensen in onze familie, onze straat, onze synagoge, of desnoods nog onze volksgenoten, worden bedoeld, maar verder niet? Mogen we het ook zó opvatten dat onze politieke of nationale vijanden, omdat ze vijanden zijn, hebben opgehouden onze naasten te zijn?

Het theoretische probleem dat door de vraag van de wetgeleerde werd gesteld, was geen beuzelachtige of onverantwoordelijke vraag; maar onze Heer beantwoordde hem niet op het theoretische vlak. Hij beantwoordde hem door een praktisch voorbeeld te geven. En, zoals vele commentatoren hebben opgemerkt, Hij gaf geen direct antwoord op de precieze vraag die de wetgeleerde stelde, zoals wordt aangetoond door de laatste vraag aan de wetgeleerde (10:36). Hij vroeg niet: 'Wie was de naaste die deze drie volgens het gebod moesten liefhebben?', maar: 'Wie van deze drie werd de naaste, of handelde als naaste, van de man die in handen van de rovers was gevallen?' Uit praktisch oogpunt was dat alle voorlichting die de wetgeleerde, of wie dan ook, nodig had: wanneer we ook maar iemand op ons pad tegenkomen die in

grote nood is, moeten we medelijden met hem hebben en hem helpen zoals wij graag zouden willen dat *wij* geholpen werden als we in nood waren.

Onze Heer had de personen in deze gelijkenis weloverwogen gekozen. De man die in handen van rovers viel, was een Jood, de man die handelde als zijn naaste een Samaritaan. Als zelfs de Joodse priester en de Leviet niet de moeite namen hun mede-Jood te helpen, was het iets verbazingwekkends dat een Samaritaan dat wèl deed. Zo groot was de godsdienstige en racistische vijandschap tussen Joden en Samaritanen, dat als de Jood springlevend was geweest in plaats van halfdood, en de Samaritaan hem een glas water had aangeboden, de Jood dat met venijnige verontwaardiging zou hebben geweigerd. En toch werd de Samaritaan bewogen door een medelijden dat alle godsdienstige vijandschap overwon, en hij behandelde de Jood met buitengewone edelmoedigheid.

De moraal is overduidelijk. Toch zal het nuttig zijn de les die hier wordt geleerd te vergelijken met de les in 10:10-12. De zeventig hadden geleerd dat als mensen hen en hun boodschap verwierpen, ze het stof van hun voeten tegen hen moesten afvegen, en hen in de ernstigste bewoordingen moesten waarschuwen dat ze zichzelf onderhevig maakten aan het oordeel van God. Ze mochten niet de mening zijn toegedaan dat verschillen in godsdienstig geloof op dit niveau er niet toe doen zolang we elkaar maar liefhebben. Zij moesten de mensen leren dat verwerping van Christus en van het evangelie, en van hen die het prediken, tot eeuwig onheil zal leiden. Maar nu presenteert de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan de andere kant van het verhaal. Veronderstel dat een christen zijn bitterste godsdienstige vijand tegenkomt, iemand die hem en zijn christelijk evangelie heeft afgewezen, en die hem zelfs heeft vervolgd – veronderstel dat hij deze man in nood aantreft, dan moet hij alle natuurlijke wrok overwinnen en optreden als naaste van zijn vijand, hij moet die man liefhebben als zichzelf.

In het licht hiervan is het moeilijk te begrijpen hoe mensen die verklaarden christenen te zijn, zich hebben ingebeeld dat ze de zaak van Christus bevorderden door hun legers te laten uitrukken en de Turken te bevechten; en even moeilijk

te begrijpen hoe in onze dagen mensen zichzelf ervan kunnen overtuigen dat het juist is het geloof te verdedigen of het evangelie te bevorderen met kogels en bommen.

Dit was de praktische morele les die de gelijkenis bedoelde te leren. Misschien moeten we de gelijkenis nu maar laten voor wat ze is, om niet, als we er langer bij stilstaan, verzeild te raken in de allegorische betekenissen die we eerder verwierpen. Maar we mogen toch wel één eenvoudige en praktische vraag stellen om mee te besluiten. Die luidt als volgt: als dit de manier is waarop Christus ons leerde onze naaste lief te hebben als onszelf, hoe heeft Hijzelf dan in praktijk gebracht wat Hij predikte? Wij en de hele mensheid waren zonder twijfel terechtgekomen in de macht van wat Christus 'slangen' en 'schorpioenen' noemt, en, wat nog erger is, in de macht van de vijand zelf (10:19). In die verschrikkelijke toestand hadden we geen recht op de Zoon van de Vader vóór Hij vlees werd; we waren zijn naasten niet, en Hij onze naasten niet. Maar door de vleeswording verkoos Hij te komen naar waar wij waren; en ondanks het feit dat mensen Hem vervolgden tot op een kruis, redde Hij ons ten koste van Zichzelf, en heeft Hij de kosten voor de voltooiing van onze verlossing en voor onze vervolmaking voor de onvoorstelbare heerlijkheid vooruitbetaald. En wat nog meer is, als Hij weerkomt, zal Hij allen (zoals de zeventig, de apostelen en de discipelen) die op enigerlei wijze Hem geholpen hebben bij zijn taak, vorstelijk schadeloosstellen.

HOOFDSTUK II

Lukas 10:38-13:21

HET JUIST BEOORDELEN VAN DE NOODZAKELIJKHEDEN, DE PRIORITEITEN EN DE VERHOUDINGEN IN HET LEVEN

Inleidend overzicht

De delen

- (1) Het bepalen van de zwaarst wegende noodzakelijkheden in het leven (10:38-11:28)
- (2) Het zien van Gods Woord in zijn juiste verhoudingen (11:29-12:12)
- (3) Het zien van bezittingen in hun ware perspectief (12:13-53)
- (4) Het juist beoordelen van de tijd en de tijden (12:54-13:21)

II. Het juist beoordelen van de noodzakelijkheden, de prioriteiten en de verhoudingen in het leven

Inleidend overzicht

In 10:17, zo herinneren we ons, keerden de zeventig terug en brachten aan Christus verslag uit van wat ze hadden meegeemaakt op hun reizen door het hele land om de mensen voor te bereiden op zijn komst. Dat verslag is nu gedaan, en Lukas hervat de teboekstelling van Christus' reis met: 'Het gebeurde nu, terwijl zij reisden, dat Hij in een dorp kwam, en een vrouw genaamd Martha ontving Hem in haar huis' (10:38). Hierna is er geen verdere reisvermelding meer tot 13:22, hetgeen suggereert dat hoofdstuk II bedoeld is zich uit te strekken van 10:38 tot 13:21.

Dat levert een lang hoofdstuk op met slechts twee wonderen en voor het grootste deel in beslag genomen door lange stukken onderricht, gesprekken en discussies. Behalve het dorp dat in 10:38 wordt genoemd, maar niet met name, wordt van geen enkel ander dorp melding gemaakt, noch van enige andere plaats of stad. Vermoedelijk is Lukas' keuze van stof bedoeld als typisch voorbeeld van het onderricht dat Christus gaf en van de discussies en twistpunten die zijn beweringen opriepen in alle plaatsen die Hij bezocht. Wat er eigenlijk plaatsvond, wordt heel in het begin van het hoofdstuk duidelijk gemaakt (11:20): door Christus' aanwezigheid, zijn woorden en zijn bovennatuurlijke werken, werd het koninkrijk van God binnen het bereik gebracht van de mensen

in elk dorp en elke stad waar Hij doorheen trok; en zij moesten beslissen wat ze daarmee, en met Hemzelf zouden doen.

Nergens in dit hoofdstuk maakt Hij er met zoveel woorden aanspraak op dat Hij de Messias is; maar overal zijn het belang en de betekenis van zijn aanspraken onmiskenbaar. In 11:31-32 bijvoorbeeld waarschuwt Hij de menigten dat zijn boodschap aan hen verstrekkender is dan die van Jona aan de Ninevieten, en dat hun reactie op Hem het vonnis over hen zal bepalen bij het laatste oordeel. Zo wijst Hij ook in 12:8-9 zijn discipelen erop dat iemands belijdenis of verloochening van Hem hier op aarde zal bepalen of Hijzelf die persoon in de hemel zal belijden of verloochenen. Bovendien zegt Hij in 12:35-48 tegen zijn discipelen dat wanneer Hij terugkomt – en Hij moet hier wel verwijzen naar zijn wederkomst – Hij hen ter verantwoording zal roepen voor hun dienst aan Hem tijdens zijn afwezigheid. De trouwe slaven zullen dan beloofd worden. Maar als iemand die zegt een slaaf te zijn, door hetgeen hij heeft gedaan ontrouw onrechtvaardig en eigenlijk een ongelovige blijkt te zijn geweest, zal dat de vreselijkste consequenties hebben.

De eisen die Christus stelde, waren dus heel zwaar, en toch was de tijd die Hij kon doorbrengen in een stad of een dorp om die eisen te stellen en de echtheid ervan aan te tonen, heel kort: Hij was tenslotte op reis en trok door deze steden en dorpen op zijn weg van de aarde naar de heerlijkheid. Voor de mensen was er zoveel om te beslissen, en zo weinig tijd waarin ze dat konden doen; en niets minder dan het vonnis van het laatste oordeel hing af van hun beslissing. Het is waar, er werden aanwijzingen gegeven dat er tussen zijn vertrek en zijn wederkomst een tamelijk lange tussentijd zou liggen voor overweging, berouw, geloof en dienst. In 12:11-12 bijvoorbeeld spreekt Christus van een tijd waarin zijn discipelen voor het gerecht zullen worden gebracht en de Heilige Geest deze gelegenheden zal laten gebruiken als gelegenheden om te getuigen voor Christus. Zoals we weten gebeurde dat niet tijdens zijn tijd op aarde, maar pas na zijn opstanding en hemelvaart. En het feit dat Hij hun belooft dat de Heilige Geest (veeleer dan Hijzelf) hun zal leren wat ze moeten zeggen, is verder bewijs dat Hij hier verwijst naar de tijd tussen zijn hemelvaart en wederkomst. Bovendien

wijst de Heer er, zoals we hebben gezien, in 12:35-48 niet alleen op dat er een tussentijd zal zijn tussen zijn vertrek en zijn wederkomst, waarin zijn slaven zullen moeten optreden als rentmeesters voor hun afwezige Heer, maar Hij laat toe dat die tussentijd voor sommige slaven lang genoeg is om de indruk te krijgen dat de Heer zijn terugkomst uitstelt (12:45). Ondanks dit alles wordt in dit hele hoofdstuk de urgentie van de toestand telkens weer benadrukt. In 12:20 worden we eraan herinnerd dat een mens zijn leven slechts te leen heeft en dat het 'in deze nacht' zou kunnen worden teruggeëist. In 11:49-52 maakt Christus bekend dat het bloed van alle profeten dat vanaf de grondlegging van de aarde vergoten is 'van dit geslacht' geëist zal worden; en in 13:6-9 voegt Hij er door middel van een gelijkenis aan toe dat dit geslacht leeft in geleende tijd: het vonnis is in feite al uitgesproken, en hoewel er uitstel van executie is verleend, zal het vonnis moeten worden uitgevoerd tenzij er spoedig bewijs is van oprecht berouw van de zijde van het volk. In 12:40,46 worden Christus' slaven gewaarschuwd dat zijn wederkomst zal plaatsvinden als ze die het minst verwachten; en in 12:57-59 waarschuwt een levendige beeldspraak niet alleen Christus' tijdgenoten, maar ons allen dat we op een reis zijn die ons weldra zal brengen voor de Rechter van het Hoogste Gerechtshof, tenzij we in de snel afnemende tussentijd tussen nu en het eind van de reis stappen ondernemen om de zaak in der minne te schikken. Met andere woorden: in dit hoofdstuk wordt getoond dat de urgentie van de toestand waarin de mensheid verkeert, voortkomt uit verschillende oorzaken: plotselinge, onverwachte dood door 'natuurlijke' oorzaken (12:20), gruweldaden of rampen (13:1-5), of de tussenkomst van het oordeel van de Voorzienigheid over een buitengewoon zondig geslacht (11:49-51), of de plotselinge wederkomst van Christus (12:40,46), terwijl de pijnlijke korthed van zelfs het langste leven vergeleken met de duur van de eeuwigdurende gevolgen ervan over alles heen hangt (12:59).

De eisen die Christus stelde, waren dus uiterst verstrekkend en dringend; maar hoofdstuk II zal ons ook tamelijk gedetailleerd laten zien volgens welke criteria zijn tijdgenoten Hem en zijn eisen beoordeelden. Vanzelfsprekend beoordeelden ze Hem, net als de mensen in onze tijd, in het licht

van hun bestaande normen, hun veronderstellingen over wat het belangrijkste is in het leven, hun opvattingen over eerlijkheid en gerechtigheid, hun denkbeelden over de godsdienst, en hun meningen, hetzij als leken, hetzij beroepsmatig, over wat de Bijbel leert. Als Christus beter had gepast bij hun vooropgezette meningen over deze zaken, zouden ongetwijfeld meer mensen op zijn eisen zijn ingegaan. Zoals de zaken nu stonden, zal dit hoofdstuk uitwijzen dat Hij er dikwijls op moest wijzen dat hun opvattingen, normen, waarden en begrippen misplaatst en onjuist, zo niet bepaald slecht en huichelachtig waren. Wanneer mensen ontdekten wat Christus eigenlijk predikte en vertegenwoordigde, was hun eerste reactie er dan ook dikwijls één van verwondering (11:14,38), en soms van verontwaardiging en verbolgenheid (11:45,53-54; 13:14).

In 10:38-42 bijvoorbeeld doet een vrouw die lijdt onder de onbillijkheid waarmee haar zuster haar naar haar gevoel behandelt, een beroep op Christus om haar zuster daarover aan te spreken, en ervoor te zorgen dat het eerlijk toegaat. Christus' antwoord is precies het tegenovergestelde van wat ze verwacht. In 12:13-15 doet een man die naar zijn gevoel door zijn broer wordt beroofd van zijn rechtmatige aandeel van het vermogen van zijn vader, een beroep op Christus om met zijn broer te spreken en erop te staan dat er recht geschiedt. Christus weigert iets dergelijks te doen en brandmerkt het beroep van de man op recht als een vorm van hebzucht. In 11:37 nodigt een farizeeër de Heer uit voor een maaltijd en ergert zich aan zijn volkomen veronachtzaming van de godsdienstige voorschriften die voor de farizeeër het wezen van heiligheid vormen. En als Christus hem er vervolgens op wijst dat zijn godsdienstig besef, zijn morele beoordeling, zijn motieven, zijn principes van bijbelse interpretatie verward, buiten proportie, vals en huichelachtig zijn, zijn hij en zijn mede-ijveraars woedend – wat niet verwonderlijk is (11:53-54).

In dit hoofdstuk eist Christus dus een radicale herwaardering van menselijke waarden, verhoudingen, prioriteiten en ambities, en zijn eis stuit natuurlijk op een gevarieerde reactie. Het geslacht van Christus' tijdgenoten, zo zegt 11:29 was buitengewoon slecht; maar aan de andere kant vertelt

13:17 dat de menigte zich verblijdde over al de heerlijke dingen die Jezus deed. Martha, hoe een toegewijd discipel ze ook was, trok bijna in twijfel of de Heer werkelijk om rechtvaardigheid gaf (10:40); maar natuurlijk accepteerde ze de terechtwijzing van de Heer. Sommige anderen niet: ze waren bereid zijn genezing van een stomme openlijk te veroordelen als een werk van de duivel zelf (11:15-23).

Hiermee komen we bij wat één van de belangrijkste onderwerpen is van dit hoofdstuk: niet minder dan vier fragmenten gaan over verschillende aspecten van de intense vijandigheid en verdeeldheid die werden opgewekt door Christus' presentatie van Zichzelf en zijn eisen. In 11:14-28 beweren sommige mensen, die niet kunnen ontkennen dat Christus' macht bovennatuurlijk is, maar vastbesloten zijn niet toe te geven dat Hij van God komt, dat Christus samenspannt met de duivel; en Christus vat hun beschuldiging ernstig genoeg op om er krachtige en uitvoerige argumenten tegen in te brengen. In 11:53-12:12 beginnen de Schriftgeleerden en Farizeeën Christus echt te vervolgen, en moet Hij zijn discipelen waarschuwen dat deze vervolging zal toenemen tot het punt waarop ze voor het gerecht gesleept zullen worden, en misschien ter dood gebracht. In 12:49-53 gaat Christus als het ware over tot de aanval, en maakt bekend dat Hij is gekomen om vuur te werpen op de aarde, niet om vrede te brengen, maar om verdeeldheid te veroorzaken; en Hij wijst er verder op dat het vuur dat Hij al aangestoken heeft, nog niets is vergeleken bij de brand die zal volgen op zijn dood en opstanding. En in 13:10-30 is er een regelrechte veldslag tussen Christus en een overste van een synagoge, waarin Christus, als de overste Hem bekritiseert om het feit dat Hij op de sabbat een vrouw heeft verlost van een geest van ziekte, hem openlijk beschuldigt van huichelarij ten overstaan van de hele menigte, en hem aan de kaak stelt als iemand die gevaarlijk dicht bij de kant van de satan staat in het conflict. Het is duidelijk dat Christus' tocht door Palestina naar de heerlijkheid niet bepaald een plezierreisje was, en ook geen ceremoniële optocht. De reis liep door gebied dat wemelde van de vijanden, waar menige vesting, voorpost en hinderlaag bemand was door de agenten van de vijand, die vastbesloten waren weerstand te bieden aan Degene die was geko-

men om 'de werken van de duivel te verbreken' (1Jh3:8), zijn vesting binnen te dringen, hem te ontdoen van zijn wapenrusting en zijn gevangenen te bevrijden (11:21-22; 13:16).

Als dit dan enkele van de hoofdthema's zijn die steeds terugkomen in hoofdstuk II, dringt de vraag zich op of het de bedoeling is dat we de inhoud van dit hoofdstuk lezen als een opeenvolging van min of meer los van elkaar staande verhalen, of als een bij elkaar horend geheel, of als een reeks gedachtengangen die zich elk grotendeels concentreren op één aspect van de gemeenschappelijke thema's. Hier kunnen we ons in eerste instantie laten leiden door de vier 'tegenstand'-fragmenten (zoals we ze zouden kunnen noemen) die we zojuist bekeken hebben. Allereerst moeten we opmerken dat het vierde van deze fragmenten niet alleen het laatste fragment van het hoofdstuk is, maar ook een climax van triomf vormt op het tegenstand-thema. Als Christus de kritiek van de overste van de synagoge weerlegt, wordt ons in 13:17 gezegd dat 'al Zijn tegenstanders beschaamd werden en de hele menigte zich verblijdde over al de heerlijke dingen die door Hem gebeurden'. En dit beeld van triomf wordt nog versterkt door twee gelijkenissen die de voortgang van het koninkrijk van God uitbeelden: de ene gaat over een mens die een mosterdzaad zaaide dat uitgroeide tot zulke afmetingen dat de vogels konden nestelen in zijn takken; en de andere gaat over een vrouw die wat zuurdeeg verborg in drie maten meel, totdat het geheel doorzuurd was (13:18-21). Het is gemakkelijk te begrijpen waarom Lukas het hoofdstuk afsloot op deze toon van triomf.

Vervolgens moeten we echter opmerken dat het eerste 'tegenstand'-fragment (11:14-28) opvallend veel lijkt op dit laatste 'tegenstand'-fragment, zowel wat inhoud als vorm betreft. Bij beide gelegenheden was een wonder betrokken, en bij beide wonderen was sprake van iemand die werd bevrijd van een boze geest. Bij beide voorvallen werd Christus bekritiseerd en bij beide verwikkelde zijn triomfale weerlegging van de kritiek Hem in een discussie over Satans macht en tactiek. Net zoals de hoofddiscussie in het vierde fragment wordt versterkt door twee eindverhalen, één over een man en één over een vrouw, wordt bovendien in het eerste fragment de hoofddiscussie (11:14-23) eerst gevolgd door een ver-

Deel 1: Het bepalen van de zwaarstwegende noodzakelijkheden in het leven (10:38-11:28)

- I. *Een familietwist*: een vrouw doet een beroep op Christus om haar zuster te zeggen haar eerlijke deel van het werk te doen (10:38-42). *Christus' oordeel*: Hij weigert het goede deel dat Maria heeft gekozen van haar weg te nemen. Martha is bezorgd en druk bezig met veel dingen klaar te maken, maar heeft het éne noodzakelijke over het hoofd gezien.
- II. *Lessen over het gebed* (11:1-13).
- (a) *Voorbeeld van gebed voor de komst van Gods koninkrijk*: 'moge ... Uw koninkrijk komen ... geef ons dagelijks ons toereikend brood ... vergeef ons onze zonden, want ook wijzelf vergeven ieder die ons iets schuldig is.'

Deel 2: Het zien van Gods Woord in zijn juiste verhoudingen (11:29-12:12)

- I. *Het volk verlangt een teken*, maar het krijgt geen teken dan het teken van Jona (11:29-36). *Kwesties van bewijs*: In het oordeel zal de houding van de Koningin van het Zuiden en van de Ninevieten ten opzichte van het bewijs dat voor hen beschikbaar was, tegen 'dit geslacht' worden aangevoerd en de veroordeling van 'dit geslacht' zeker maken.
- II. *Weeën over de Farizeeën en wetgeleerden* (11:37-52).
- (a) *Valse verhoudingen en doelstellingen in godsdienstige praktijk*: '... u reinigt de buitenkant van de drinkbeker en de schotel, maar uw binnenste is vol roof en boosheid ... u geeft tienden van de munt en de wijnruit ... en u gaat voorbij aan het oordeel en de liefde van God.'

Deel 3: Het zien van bezittingen in hun ware perspectief (12:13-53)

- I. *Een familie-twist*: een man doet een beroep op Christus om aan zijn broer op te dragen de erfenis eerlijk te verdelen (12:13-21). *Christus' reactie*: Hij weigert als rechter en verdeler op te treden, maar vertelt van een rijke dwaas die grote voorraden voor vele jaren aanlegde, maar vergat dat zijn leven diezelfde nacht van hem kon worden weggenomen.
- II. *Zegeningen voor trouwe dienaren* (12:22-48).
- (a) *Valse en ware verhoudingen en doelstellingen wat betreft materiële dingen*: '... het leven is meer dan het voedsel, en het lichaam dan de kleding ... u gaat de vogels te boven, en de bloemen ... zoekt niet wat u eten of drinken zult ... zoekt zijn koninkrijk ...'

Deel 4: Het juist beoordelen van de tijd en de tijden (12:54-13:21)

- I. *De mensen en tekenen*: Ze kunnen weer-tekenen onderkennen, maar niet 'deze tijd' (12:54-59). *Wees je eigen rechter*: Het is beter je eigen zaak te beoordelen en in der minne te schikken met je tegenstander, dan voor de rechter te komen, je zaak te verliezen en een lange gevangenisstraf te krijgen opgelegd.
- II. *Lessen over berouw* (13:1-9).
- (a) *Verkeerde interpretaties van Gods soevereiniteit*: 'Denkt u dat deze mensen groter zondaars en schuldenaars waren dan alle anderen omdat hun deze gruweligheden en ongelukken overkwamen? Nee! ... als u zich niet bekeert, zult u allen evenzo omkomen...'

- (b) *De dringende noodzaak van gebed:* Evenals de man die te middernacht naar zijn vriend ging om brood te vragen, moeten wij vragen, zoeken, kloppen, omdat ieder die zoekt, zal vinden. '... de Vader die van de hemel is, zal de Heilige Geest geven aan hen die er Hem om bidden.'
- (b) *Principes van verantwoordelijkheid bij het onderricht in de Schriften:* '... u belast de mensen met moeilijk te dragen lasten, en zelf raakt u die lasten niet met één van uw vingers aan ... uw vaders hebben de profeten gedood ... u stemt in met wat ze deden ... Daarom zal het bloed van alle profeten van dit geslacht worden geëist ... U hebt de sleutel van de kennis weggenomen.'
- (b) *Principes van verantwoordelijkheid in christelijk rentmeesterschap:* '... als de slaaf zijn mede-slaven begint te slaan, en te eten en te drinken en dronken te worden, zal de heer ... komen ... en hem in tweeën hakken. ... de slaaf die de wil van zijn heer heeft gekend ... en niet naar zijn wil heeft gedaan, zal met vele slagen worden geslagen ... wie die niet heeft gekend ... met weinige slagen ... wie veel is toevertrouwd, van hem zal men des te meer vragen.'
- (b) *De urgentie van berouw:* Drie jaar is de eigenaar vrucht komen zoeken van zijn vijgeboom en vond die niet. De boom heeft nog één jaar gekregen om vruchten voort te brengen: als hij dat niet doet, zal hij worden omgehakt.
- III. *De tegenstander wordt verslagen:* Christus werpt een stomme demon uit en wordt ervan beschuldigd het te doen door de macht van de satan (11:14-28). *Christus beantwoordt zijn critici:* De satan is niet verdeeld. Christus, de Sterkere, heeft de sterke overwonnen en zijn slachtoffers bevrijd. *Waarschuwend voorbeeld* van een man naar wie een demon terugkwam met zeven andere, en zij woonden in hem. *Een vrouw prijst Christus'* moeder gelukkig en wordt berispt. Gelukkig zijn zij die Gods Woord horen en doen.
- III. *Het overwinnen van de vrees voor de tegenstander:* Christus instrueert zijn discipelen hoe ze zich moeten gedragen als ze worden vervolgd en voor het gerecht gebracht (11:53-12:12). '... de Schriftgeleerden en de Farizeeën begonnen Hem heftig aan te vallen en Hem over vele dingen uit te horen, terwijl zij Hem een strik spanden, om Hem te vangen op iets dat uit zijn mond kwam.'
- III. *Het uitdagen van de tegenstander:* Christus vertelt zijn discipelen het werkelijke doel van zijn komst (12:49-53). 'Vuur ben ik komen werpen op de aarde ... niet om vrede te brengen, maar veeleer verdeeldheid...'
- III. *Triomf over de tegenstanders:* Christus bevrijdt een vrouw van een geest van ziekte en wordt bekritiseerd omdat Hij op de sabbat geneest (13:10-21). *Christus beantwoordt zijn critici:* 'Moest deze vrouw die de satan ... had gebonden, niet van deze band worden losgemaakt op de sabbat?' *Gelijkenis van een vrouw* die zuurdeeg verborg in drie maten meel, totdat het geheel doorzuurd was.

haal over een man van wie een onreine geest is uitgegaan, maar later terugkwam met zeven andere, bozere geesten, en, zoals de vogels in de mosterdboom, weer ging wonen in de ongelukkige mens (11:24-26); en daarna door een verhaal van een vrouw die Christus wilde prijzen om zijn overwinning op zijn critici, maar dat ongelukkigerwijze deed door indirect zijn moeder te prijzen en daarvoor moest worden terechtgewezen. Het is dus op zijn minst duidelijk dat Lukas bedoelde dat we de overeenkomsten – en de verschillen – opmerken tussen deze twee verhalen, en zorgvuldig nadenken over de betekenis daarvan. En als dat zo is, zou het een logische werkhypothese zijn om te veronderstellen dat de triomf van het eerste ‘tegenstand’-verhaal bedoeld is om te dienen als een kleine climax in het verloop van het relaas, vooruitlopend op de grote climax van het vierde ‘tegenstand’-verhaal. Dat geldt dan ook voor de andere twee ‘tegenstand’-verhalen. Laten we daarom een inhoudstabel voor hoofdstuk II opstellen op basis van deze hypothese en kijken hoe die eruitziet. We kunnen niet verwachten dat een hoofdstuk dat wordt gedomineerd door lange stukken onderricht en met heel weinig gebeurtenissen, dezelfde scherp omlinjende symmetrie te zien geeft als andere hoofdstukken, maar dat doet er niet zoveel toe. De inhoudstabel zal ons tenminste in staat stellen om het hele hoofdstuk met één oogopslag te overzien, en te zien welke gedachtenverbanden, als die er zijn, er tussen de verschillende delen van het hoofdstuk bestaan.

DE DELEN

Deel 1: Het bepalen van de zwaarst wegende noodzakelijkheden in het leven (10:38-11:28)

I. Een familietwist (10:38-42)

Het eerste verhaal van deel 1 is kort en komt snel terzake: onder alle plichten en noodzakelijkheden van het leven is er één opperste noodzakelijkheid waaraan altijd prioriteit moet worden gegeven, en die, als de omstandigheden ons dwingen een keuze te maken, moet worden gekozen met uitsluiting van alle andere. Die opperste noodzakelijkheid is het zitten aan de voeten van de Heer en het luisteren naar zijn woord

(10:39,42). Zo moet het zijn. *Als* er een Schepper is, en als die Schepper bereid is ons te bezoeken en tot ons te spreken, zoals Hij in zijn vleesgeworden hoedanigheid Martha en Maria bezocht en tot hen sprak, dan is het duidelijk onze eerste plicht als zijn schepselen, zoals het ook de grootste vreugde behoort te zijn, aan zijn voeten te zitten en te luisteren naar wat Hij zegt.

Maar het is erg gemakkelijk deze prioriteit uit het oog te verliezen en andere noodzakelijkheden aan ons te laten opdringen en te laten voorgaan. En daar hoeft men geen atheïst of onverschillige zondaar voor te zijn. Martha was geen vijand van Christus. Integendeel, ze was één van zijn meest toegewijde en geestelijk scherpzinnigste discipelen (Jh11). Toen Christus in haar dorp kwam, was zij het die Hem ontving in haar huis, en het was liefde en toewijding voor de Heer die haar ertoe brachten vreselijk veel zorg te besteden aan een gastvrij onthaal (10:40-41), om Hem zo waardig als haar mogelijk was te ontvangen. Dat hield echter in dat ze vreselijk druk bezig was met het klaarmaken van het gastenverblijf, het inkopen van levensmiddelen, het koken, bakken en opdienen van de maaltijden, en het afwassen, en dus maar erg weinig tijd had om echt te gaan zitten luisteren naar wat de Heer zei. Natuurlijk was het niet zo dat ze niet genoot van zijn conversatie: ze zou er evenveel van hebben genoten als Maria; maar ze had heel duidelijke en vastomlijnde ideeën over wat er gewoon gedaan moest worden als je zo'n belangrijk persoon als de Heer te gast had. Als je het haar had gevraagd, zou ze ongetwijfeld hebben uitgelegd dat echte liefde praktisch is, en dat werk voorrang moet hebben boven genoegen; en het vervulde haar met wrevel toen Maria stopte met werken en ging zitten aan de voeten van de Heer om te luisteren naar zijn woorden. Het betekende dat Maria al het genoegen van het bezoek had, en Martha al het werk te doen kreeg, haar eigen deel daarvan zowel als dat van Maria. Zoals Martha het zag, was Maria egoïstisch, onverantwoordelijk en oneerlijk.

Het nare was dat Christus er niets aan deed; integendeel, het leek Martha dat Hij Maria zelfs aanmoedigde in haar verkeerde gedrag door haar daar te laten zitten en tegen haar te praten. Juist dat, zo zou men kunnen denken, had

Martha ertoe moeten brengen te vermoeden dat haar eigen denkbeelden misschien ergens niet klopten; maar in plaats van te gaan twifelen aan haar eigen lijst van noodzakelijkheden en prioriteiten, ging ze naar Christus toe en suggereerde dat Hij onverantwoord bezig was door Maria aan te moedigen zich zo unfair te gedragen. Martha had natuurlijk ongelijk, en het was droevig en ironisch dat haar liefde voor en toewijding aan de Heer haar door een verkeerd gevoel voor noodzakelijkheden en prioriteiten op een punt hadden gebracht waarop ze de rechtvaardigheid in twijfel trok van juist Degene die ze zich verplicht voelde zo stipt te dienen.

Vriendelijk maar beslist moest Christus haar berispen. Niet dat Hij de belangrijkheid van dienen in het algemeen, of haar dienen in het bijzonder, onderwaardeerde. Later in dit hoofdstuk (12:35-38,42-44) zullen we Hem van zijn slaven een bereidheid horen eisen om te allen tijde te dienen, en in die dienst trouw en eerlijk te zijn; en wat nog meer is, Hij zal beloven dat Hij als Hij terugkomt, zijn trouwe slaven zal belonen door Zich te 'omgorden, hen te laten aanliggen en hen te dienen'. Maar toen Hij een bezoek bracht aan Martha's huis, was Hij op reis (10:38). De tijd die Hij bij de twee zusters kon doorbrengen, was beperkt, en als Hij wegging, zou het een hele tijd duren voor Hij weer terugkwam. De vraag was daarom of ze het werk tot een minimum zouden beperken, zich tevreden zouden stellen met weinige en eenvoudige maaltijden om op die manier de Heer de maximale hoeveelheid tijd te geven om met hen te spreken en te genieten van zijn gemeenschap met hen, of dat Martha erop zou staan vele en uitgebreide maaltijden op te dienen, waarvan het gereedmaken haar heel weinig tijd zou laten om te gaan zitten luisteren naar de Heer. In die omstandigheden kan er geen twijfel over bestaan waaraan Christus de voorkeur zou hebben gegeven – Hij zou Martha's gemeenschap hebben verkozen boven haar dienst – en wat Hij eigenlijk voor Martha als meer noodzakelijk beschouwde. Maar Martha's ideeën over wat er moest worden gedaan, verschilden van die van Christus, en waren, zoals we nu kunnen begrijpen, onjuist. Ze bedoelde het goed, ze had de Heer lief, ze dacht dat ze Hem diende; maar met haar verkeerde gevoel voor verhoudingen wat betreft hetgeen nodig was, beroofde ze in feite de

Heer van wat Hij het liefst wilde, en haarzelf van wat het meest noodzakelijk was; en dat was zo gekomen juist omdat ze niet eerst aan zijn voeten was gaan zitten en lang genoeg naar Hem geluisterd had om te ontdekken wat Hij beschouwde als de opperste noodzakelijkheid.

Het verhaal heeft een duidelijke les voor ons. Wij zijn ook op reis. Het leven is kort, zelfs in het gunstigste geval. We kunnen niet alles doen: er is niet genoeg tijd. Net als Maria (10:42) zullen we daarom moeten kiezen, en heel weloverwogen moeten kiezen. De zaken in het leven zullen zich niet automatisch rangschikken in een goede volgorde van prioriteiten. Als we er niet bewust een punt van maken om 'het zitten aan de voeten van de Heer en het luisteren naar zijn Woord' tot de allerbelangrijkste noodzaak te maken, zullen honderd en één andere dingen en plichten, die er alle aanspraak op maken eerste vereisten te zijn, onze tijd en energie tiranniseren, en ons beroven van 'het goede deel' in het leven.

Het is natuurlijk geen toeval dat dit hoofdstuk begint met het verhaal van Martha en Maria. Ongetwijfeld vereiste de chronologie dat het verhaal vooraan staat. Maar ongetwijfeld speelde de logica (onder de inspiratie van de Heilige Geest) evenzeer een rol bij Lukas' keuze en rangschikking van de stof. Dit hoofdstuk zal grotendeels in beslag worden genomen door de noodzaak de prioriteiten en verhoudingen in het leven op de juiste wijze te bepalen. Hoe zullen we dat ooit kunnen, als we, voordat we ook maar iets anders doen, niet eerst gaan zitten aan de voeten van de Heer en Hem laten vertellen wat de echte prioriteiten van het leven zijn?

II. Lessen over het gebed (11:1-13)

Als de eerste noodzakelijkheid in het leven is de Heer tot ons te laten spreken, is de tweede ongetwijfeld dat wij tot de Heer spreken. We moeten bidden. De hoogste gaven in het leven komen niet automatisch tot ons, en de belangrijkste doelen in het leven worden niet bereikt zonder erbij na te denken. We zijn niet maar radertjes die gedachteloos ronddraaien in een of ander onpersoonlijk mechanistisch heelal. We zijn personen, geschapen door een persoonlijke God, in staat gesteld om met Hem te communiceren. Na het wonder van zijn bereidheid tot ons te spreken, is er de onuitsprekelijk-

ke eer dat wij tot Hem mogen spreken. Wij mogen Hem vragen om gaven die Hij ons graag wil geven, en daardoor kunnen we die persoonlijke relatie tussen onszelf en Hem ontwikkelen die het voornaamste doel is van ons geschapen zijn.

Maar waaròm moeten wij Hem vragen? Wat zijn de belangrijkste en meest noodzakelijke dingen in het leven? En om welke van die dingen moeten we in de eerste plaats vragen, omdat ze het allerbelangrijkst zijn, en welke komen op de tweede plaats? Het leven is een reis, we zijn voortdurend in beweging, we voelen dat we een bepaalde vooruitgang moeten maken. Maar naar welk doel? Wat zou ons voornaamste ideaal moeten zijn, wat ons hoogste streven?

Nadat hij Christus Zelf had horen bidden, vroeg één van zijn discipelen Hem heel verstandig hun een voorbeeld van gebed te geven, hun te vertellen waarvóór ze moesten bidden en hoe ze hun prioriteiten in het gebed moesten rangschikken.

In Lukas' teboekstelling van het gebed dat Christus hun toen leerde, staan vijf beden. Eerst zijn er twee beden die betrekking hebben op Gods eigen belangen: zijn naam en koninkrijk; dan volgen er drie die betrekking hebben op de onze: dagelijks brood, vergeving en bescherming tegen verzoeking. Gods belangen eerst, daarna de onze. Dat is duidelijk de juiste volgorde voor schepselen die bidden.

Dus Gods belangen eerst. Hier staat wat God is op de eerste plaats, zijn karakter, zijn heerlijkheid. We moeten bidden dat zijn Naam zal worden geheiligd, dat wil zeggen apart gezet, beschouwd met ontzag als het heiligste, kostbaarste en heerlijkste in het heelal. De waarden in het leven zullen nooit op de juiste wijze worden geschat of in hun ware licht worden gezien tenzij we zien dat Gods Naam niet alleen de hoogste is van al die waarden, maar ook de bron van alle werkelijke waarde die enig persoon of ding bezit. Als Gods Naam gedevalueerd wordt, en God Zelf onteerd, dan wordt alles wat zijn oorsprong vindt in Hem – en dat is alles wat er is – op overeenkomstige wijze in waarde en eer verminderd. Verloochen God geheel, en niets zal uiteindelijk enige waarde blijken te hebben. En toch wordt in deze armzalige wereld Gods Naam niet naar behoren geheiligd, zelfs niet door de grootste heiligen, nog minder door ons gewone heiligen, om

maar niet te spreken van de goddelozen. We hebben het besef van Gods heiligheid verloren, en we leven in een wereld waarin heilige zaken meer en meer omlaag gehaald worden en het leven steeds banaler wordt.

Maar dat zal niet altijd zo blijven. God heeft zijn bedoelingen en plannen om zijn koninkrijk universeel te vestigen, zodat zijn wil zal worden gedaan hier op aarde zoals in de hemel, en zijn Naam zal worden geheiligd zoals het behoort, en alle waarden van het leven zullen stralen met de glans en schittering van de edelstenen van het nieuwe Jeruzalem. Dat is Gods bedoeling en die zal worden volvoerd. Maar die volvoering moeten we niet beschouwen als iets dat vanzelf wel komt. We moeten er actief om bidden, onze wil op één lijn brengen met Gods wil, en de komst van zijn koninkrijk maken tot ons grootste verlangen, doel en ideaal.

Helaas doen we dat vaak niet, want we hebben onze eigen, persoonlijke idealen, plannen, oogmerken en doelstellingen in het leven, en als we er niet voor zorgen voortdurend te bidden zoals Christus ons heeft geleerd, zullen ze langzamerhand onze geest en gezichtskring gaan vervullen, zodat er voor Gods plannen en bedoelingen weinig tijd, ruimte of aandacht overblijft. Het kan zelfs gebeuren dat we het gebed omdraaien door het hoofdthema ervan onze persoonlijke en familie-belangen te maken in plaats van Gods koninkrijk en bedoelingen. Dat is dwaas, zelfs uit het oogpunt van ons eigen bekrompen eigenbelang. Geen enkel doel of ideaal van onszelf kan uiteindelijk betekenis hebben of bevrediging geven als het niet onderworpen is aan en deel is van de ene grote bedoeling achter het heelal. Het zou toch vanzelfsprekend moeten zijn dat het veel belangrijker is voor ons eigen bestwil dat Gods koninkrijk komt dan dat onze eigen kortzichtige en dikwijls verkeerd begrepen idealen worden bereikt. Maar zelfs dit is een gevaarlijke overweging, als die ons laat denken dat ons eigenbelang de voornaamste zorg bij ons bidden moet zijn. Het eerste en belangrijkste punt van het model voor het gebed dat Christus ons heeft nagelaten, is dat niet onze belangen maar die van God altijd de eerste plaats moeten krijgen.

Dus Gods belangen eerst; maar daarna is het juist en goed dat we bidden voor die van onszelf. Van de drie soorten din-

gen die Christus ons opdraagt te vragen voor onszelf, heeft er één te maken met onze lichamelijke behoeften, en twee met onze morele en geestelijke behoeften. Weer merken we de verhouding op. Onze lichamelijke behoeften staan op de eerste plaats: geef ons dagelijks ons toereikend brood (als dat de juiste vertaling is; misschien 'ons brood voor (of: tot) morgen'; zie de commentaren). Dat is zinnig en praktisch. Het lichamenlijk bestaan met al zijn steeds terugkerende behoeften is de noodzakelijke basis, althans in deze wereld, voor geestelijke ervaring. We moeten het niet verachten, noch het aan de andere kant als vanzelfsprekend beschouwen. Het grootste genot van onze lichamelijke zegeningen is trouwens gelegen in het besef dat ze van God komen.

Maar aan één gebed voor onze lichamelijke behoeften moeten we er twee toevoegen voor onze morele en geestelijke behoeften. Boven al het lichamenlijk hebben we vergeving nodig voor bedreven zonden, en bevrijding van verzoeking opdat we in de toekomst niet in zonde vallen. En als *wij* vergeving net zo nodig hebben als ons dagelijks brood, heeft onze broeder dat ook. Als we daarom God komen vragen om deze eerste noodzakelijkheid voor onszelf, zal God erop aandringen dat wij ons op onze beurt bereid tonen om hen die ons misschien iets schuldig zijn, te vergeven.

Dit dan is de juiste rangschikking van prioriteiten van de dingen waarvoor we moeten bidden. Maar er is nog een aspect van het gebed dat ons gevoel voor prioriteiten en onze beoordeling van wat werkelijk noodzakelijk is, zal aantonen, en dat is niet hetgeen waarvóór we bidden, maar de drijfveer die ons ertoe brengt ervoor te bidden en ons helpt bij ons bidden. Dit aspect behandelt Christus nu in 11:5-13.

Laten we in dit verband allereerst opmerken dat de gave die de Vader bereid is te schenken en waarom we moeten bidden, zijn Heilige Geest is (11:13). De profeten hadden bekendgemaakt dat God eens zijn Geest zou uitstorten en een machtige herleving van zijn volk Israël zou teweegbrengen (Ez36:26-27), en zijn Geest ook zou uitstorten op de hele mensheid (Jl2:28-32; zie ook Hd2:17). Generaties van godvruchtige mensen in Israël moeten hebben gebeden om de vervulling van deze beloften; en nu stonden, hoewel ze het niet wisten, Christus' tijdgenoten aan de vooravond zelf van

Pinksteren, waarop de verrezen Heer, die van de Vader de belofte van de Heilige Geest had ontvangen, zijn Heilige Geest zou uitstorten op hen die geloofden (Hd2:33). Hoe ernstig sommigen van Christus' tijdgenoten baden om de Heilige Geest zullen we straks zien. Voor ons die aan de andere kant van Pinksteren leven, is de situatie natuurlijk enigszins anders. De Heilige Geest, die nog niet was gegeven zolang Jezus op aarde was en nog niet ten hemel was gevaren (Jh7:39), is nu wèl gegeven. In dat opzicht hoeft de in Christus gelovige niet meer te bidden om de Heilige Geest te ontvangen: hij heeft Hem al ontvangen (1Ko12:13; Ef1:13). Dat betekent echter niet dat het voor ons die na Pinksteren leven, helemaal geen zin heeft om te bidden om de gave van de Vader van de Heilige Geest. In Ef1:16-19 duidt Paulus erop dat hij zonder ophouden bidt voor hen die reeds verzegeld zijn met de Heilige Geest, dat God hun een geest van wijsheid en openbaring zal geven in de kennis van Hem; en ook in Ef3:14-21 verklaart hij dat hij bidt dat God hun zal geven door zijn Geest met kracht gesterkt te worden naar de innerlijke mens, zodat Christus in hun harten zal wonen.

Vragen om de Heilige Geest kan dus per definitie niet iets zijn dat voor eens en altijd wordt gedaan. We moeten, zo zegt Christus (11:9) steeds doorgaan met vragen, zoeken, kloppen.¹ Als dit zo is, zullen twee dingen bepalen of we wel of niet volharden in dit soort gebed. Het eerste is onze inschatting van de dringende noodzakelijkheid van de gave die we zoeken. We behoren te worden gedreven door een besef van de volstrekte onmisbaarheid ervan, hetgeen ons volledig 'onbeschaamd' zal maken als we erom vragen (11:18).

Op het eerste gezicht lijkt onbeschaamdheid (Gr. *anaideia* = opdringerigheid) een slechte eigenschap aan te duiden en soms is dat ook het geval. Maar de betekenis ervan is niet altijd of noodzakelijkerwijze slecht. Het woord beschrijft iemand die geen schaamtegevoel heeft, geen scrupules als hij iets doet of ergens om vraagt. Als er redenen zijn waarom die persoon scrupules zou moeten hebben of schaamte zou moe-

¹ De gebiedende wijzen in het Grieks staan alle in de tegenwoordige tijd, hetgeen duidt op een herhaalde handeling, en niet een eenmalige.

ten voelen, dan is onbeschaamdheid natuurlijk iets slechts; maar als iemands zaak goed is, dan is de onbeschaamdheid er op te staan niet afkeurenswaardig, maar prijzenswaardig. Om dit punt te illustreren schildert Christus een man bij wie in het midden van de nacht een onverwachte gast aankomt; hij ontdekt dat hij zijn gast niets te eten kan aanbieden (11:5-8). Als oosterling met een oosters gevoel voor de belangrijkheid van gastvrijheid heeft hij totaal geen scrupules om naar het huis van een vriend te gaan, al is het middernacht, en hem uit zijn bed te halen om van hem het nodige voedsel te lenen om zijn gast voor te zetten. Zijn vriend maakt misschien wat geïrriteerde opmerkingen over het feit dat hij op dit uur van de nacht moet opstaan; maar hij zal geen aanmerkingen maken op de onbeschaamdheid van de man. Omdat hij dezelfde ideeën heeft over de plicht van gastvrijheid, zal hij zijn onbeschaamdheid als volkomen gerechtvaardigd beschouwen. Wij in het westen denken anders over de urgentie van de noodzaak gasten die middenin de nacht aankomen, een maaltijd voor te zetten. In onze cultuur zou een equivalent zijn of we middenin de nacht een dokter moeten laten komen bij een zieke. We zouden ons generen als we de dokter lieten komen voor iets dat een onbeduidende stoornis zou blijken te zijn. Maar als iemand in het gezin een zware hartaanval kreeg, zouden we totaal geen scrupules hebben de dokter te roepen op wat voor uur in de nacht en bij wat voor weer dan ook.

Dat is de illustratie. Ze laat zien dat allen die vragen om de verlichting en versterking van hun innerlijk door de Heilige Geest, zeker de gaven waarom ze vragen zullen ontvangen; maar of we vragen, en blijven vragen, of niet, zal afhangen van de mate waarin we de gave als onontbeerlijk beschouwen. Als we bijvoorbeeld vandaag vragen om de verlichting door Gods Geest door zijn Woord, opdat we God en zijn genade en zijn bedoelingen beter mogen kennen, en dan morgen vergeten te vragen, of te zoeken in zijn Woord, of te kloppen aan de deur van de hemel, en dat de volgende zes maanden blijven vergeten, zal het duidelijk zijn dat we de gave waarom we vragen niet als erg belangrijk of noodzakelijk beschouwen; en het is niet waarschijnlijk dat we haar zullen ontvangen.

Aan de andere kant garandeert Christus dat degene die ijverig volhardt in het vragen, zoeken en kloppen, vast en zeker zal worden beloond; en Hij zet die garantie kracht bij met een tweede illustratie (11:9-13). Deze keer legt de illustratie niet de nadruk op de onbeschaamdheid van hen die vragen, maar op het karakter van de Gever en de volmaaktheid van zijn Vaderschap. De mensen, zo verklaart Christus (11:13), zijn boos, en desondanks weten ze toch goede gaven te geven aan hun kinderen. Geen enkele normale aardse vader zou, als zijn kind hem om brood vroeg, weigeren het te geven, of het kind bedriegen door het iets aan te bieden wat er oppervlakkig op lijkt maar waardeloos of gevaarlijk is. Als men daarom ervan op aan kan dat zeer onvolmaakte aardse vaders hun kinderen goede gaven zullen geven, hoeveel te meer zal dan Hij die het beeld en de volmaaktheid Zelf van het vaderschap is, de Heilige Geest niet schenken aan hen die erom vragen? (11:13). Het was op deze zekerheid, zo merkten we op, dat Paulus zijn verzoeken placht te baseren: 'Om deze oorzaak buig ik mijn knieën voor de Vader (...) naar Wie elke familie in hemelen en op aarde wordt genoemd, opdat Hij (...) u geeft door zijn Geest gesterkt te worden naar de innerlijke mens, zodat Christus door het geloof in uw harten woont (...)' (Ef3:14-17).

III. De tegenstander wordt verslagen (11:14-28)

Tot dusver hebben we in dit hoofdstuk twee fragmenten gehad. Het eerste ging over het luisteren naar de Heer die tot ons spreekt. Het tweede over ons spreken tot God. Nu komen we in het derde fragment een man tegen die stom was. Hij kon tot niemand spreken.

Alle handicaps zijn droevige zaken, maar er is iets extra deerniswekkends, bijna iets angstwekkends, in stomheid bij een mens. Het vermogen om te spreken en zich duidelijk uit te drukken, om te communiceren met anderen, is een kenmerkend menselijk talent, het behoort tot de karakteristieke glorie van het menszijn. Stomheid berooft een mens van een deel van wat het betekent om mens te zijn; een menselijke persoonlijkheid zit erdoor gevangen in zijn eigen geest en lichaam.

Christus wierp door een wonder de demon uit die verant-

woordelijk was voor de stomheid van de man. Hoewel dit wonder lijkt op andere wonderen die Lukas heeft opgeschreven, was het meer dan dat: het was een uitgebeelde gelijkenis. Veel mensen lijden aan een stomheid die erger is dan lichamelijke stomheid. Zoals de mens oorspronkelijk werd geschapen, was hij bedoeld om met God te spreken. Bewust van zichzelf en van God kon de mens bewust reageren op de Schepper, en in woorden communiceren met Hem die het Woord is. Maar vele mensen spreken in werkelijkheid nooit tot God, ze bidden nooit. Ze zeggen dat er geen Schepper is met Wie ze kunnen praten; of als die Schepper er al is, hebben ze er geen belangstelling voor om met Hem te spreken; of ze weten niet hoe ze moeten bidden, of ze kunnen het niet. Dit is overduidelijk het werk van de vijand. Als het Gods wens en bedoeling is, en de belangrijkste glorie van de mens dat hij de priester van de schepping is en het antwoord aan de Schepper onder woorden brengt, dat hij spreekt met God zoals een zoon spreekt met zijn vader, dan is het duidelijk waarom het voor de vijand van groot strategisch belang is om het vermogen van de mens om met God te spreken te verlammen, om de geest van de mens in hem op te sluiten, en om, voorzover het om God gaat, deze aarde te veranderen in een zwijgende planeet (om een uitdrukking te lenen).

Het was daarom iets heerlijks wat de Heiland deed toen Hij de demon uitwierp die verantwoordelijk was voor de lichamelijke stomheid van de man. Lukas vertelt ons dat toen het zwijgen van jaren werd doorbroken en de man voor het eerst in zijn leven sprak, de menigte zich verwonderde (11:14). En dat is te begrijpen: ze waren zo gewend geraakt aan het feit dat deze man stom was, dat ze zich nooit hadden voorgesteld dat dat ooit anders zou zijn. Nog heerlijker echter is de grote geestelijke bevrijding die Christus met dit wonder wilde illustreren. Om er een beeld van te krijgen, mogen we misschien wat beelden ontlenen aan een illustratie die Hijzelf gebruikte in het twistgesprek dat volgde op zijn wonder (11:21-22). 'Wanneer de sterke wèlbewapend zijn hofstede bewaakt, zijn zijn bezittingen in vrede.' Dat wil zeggen, ze blijven onaangetast en veilig, ze geven hem geen last of bezorgdheid. Daar hebt u nu de ware toestand van een gebedsloze, geestelijk stomme mensheid. Hun vrede, schijn-

bare tevredenheid en geestelijk zwijgen, is de vrede van een gevangenis. Hoewel ze het bezit zijn van de sterke vijand, vragen ze God om niets, zelfs niet om bevrijding, omdat hun gebedloze tongen zijn vastgeketend door een tiran die eendeloos veel listen tot zijn beschikking heeft om hen rustig te houden en iedere ontsnapping of ieder contact met de wereld hierboven te voorkomen. Velen van hen zijn er zelfs van overtuigd dat er geen wereld hierboven bestaat (vgl. Ef2:1-3).

In die grimmige toestand mogen we God danken dat Hij er niet op wachtte tot de gevangenen Hem uitnodigden om hen te helpen. Hij nam het initiatief. Hoewel de vijand sterk en wèlbewapend was, kwam door middel van de vleeswording een Sterkere dan hij de gevangenis binnendringen, de tiran overmeesteren, en spreken tot de gevangenen. Zijn wonderbaarlijke bevrijding van één gevangene van een demon van lichamelijke stomheid verbaasde de anderen zeker; maar het wonder was méér dan een blijk van bovennatuurlijke macht, maar bedoeld om het bestaan van God en zijn koninkrijk aan te tonen. Het was ook bedoeld als teken om de mensen aan te moedigen hun stilzwijgen te verbreken, om hen te bevrijden en hen te laten spreken tot de Vader. Sindsdien is de Sterkere dan de sterke door zijn dood binnengedrongen in de diepste kerker van de vijand en heeft zijn laatste bolwerk opengebroken. Tallozen zijn vrijgemaakt (Ko2:13-15; Hb2:14-15). De opgestane en triomferende Heer heeft 'Satans buit verdeeld' (11:22).

We moeten onze fantasie beteugelen, en misschien Lukas onze excuses maken, want we hebben wat hij opschrijft als een eenvoudige illustratie, genomen en gebruikt alsof het een allegorie is. Toch zitten we niet veraf van de beeldspraak die andere christenen hebben gebruikt. Als Paulus zegt (Ef4:7-13): 'Christus heeft de gevangenschap gevangen genomen en heeft de mensen gaven gegeven', zijn de gaven waaraan hij denkt de voormalige gevangenen van de satan, die de ten hemel gevaren Heer heeft bevrijd en gegeven aan de Gemeente als apostelen, evangelisten en leraars.

Christus bevrijdde iemand uit de greep van een stomme demon. De kracht waarmee Hij dit deed was vanzelfsprekend bovennatuurlijk: niemand trok dat in twijfel. We zouden hebben mogen verwachten dat het voor iedereen even-

zeer vanzelfsprekend was dat deze bovennatuurlijke kracht van God kwam; maar dan zouden we de greep van de vijand op de geest van bepaalde mensen onderschatten, en de geraffineerdheid van zijn tegenstand tegen Christus. Sommigen in de menigte suggereerden dat de kracht die Christus aanwendde, van de duivel was, en anderen dachten dat dat heel goed het geval kon zijn en vroegen Hem hun een teken van de hemel te geven om te bewijzen dat dat niet zo was (11:15-16). De suggestie was zo dwaas dat we verbaasd kunnen zijn dat Christus nog de moeite nam er antwoord op te geven. Maar de suggestie was niet alleen dwaas: ze was ook onheilspellend. Ze mochten dan gevangenen zijn in Satans gevangenis, maar het koninkrijk van God was naar hen doorgebroken (11:20). Gods vinger raakte hen aan; God sprak tot hen. Waarvan ze zojuist getuigen waren geweest was een rechtstreekse, ondubbelzinnige demonstratie van de Heilige Geest. Nu moesten ze de uiteindelijke beoordeling in hun leven maken; en ze stonden op het punt een beslissing te nemen, die als ze die eenmaal weloverwogen hadden gemaakt, onomkeerbaar zou zijn, en die hun bevrijding voor eeuwig onmogelijk zou maken. Verwerp de Heilige Geest, noem het Hoogste Goed kwaad, noem de Waarheid Zelf, bekrachtigd door Absolute Heiligheid, een leugen en God Zelf heeft geen verder bewijs meer, niets over om nog te zeggen wat een mens tot berouw, geloof en verlossing zou kunnen brengen. God Zelf is tot zwijgen gebracht (1Sm19:23-24; 28:6,15).

Toen deze mensen dus vastbesloten waren deze fatale keuze te maken, was Christus niet bereid hen die te laten maken zonder dat ze precies wisten wat ze deden. Hij wilde hun beslist niet toestaan te veronderstellen dat het de redelijkheid of de ware godsdienst of de moraal was die hen tot deze keuze dwong. Hij wees erop dat ze om het bewijs van Gods Heilige Geest die door Hem werkte, te verwerpen hun gezonde verstand moesten uitschakelen, hun algemene moraal verwerpen, en bovendien hun eigen geestelijke axioma's en gedragsprincipes verloochenen. Willens en wetens, en weloverwogen, moesten ze zwart noemen wat ze in iedere andere samenhang en levenssituatie wit zouden hebben genoemd. Het is nog wel in te denken dat de satan om tactische redenen af en toe een demon uitwierp. Maar om te suggereren

dat hij dat geregeld zou doen, zoals Christus, en zo zijn eigen koninkrijk zou verdelen en verwoesten, was duidelijk een absurditeit (11:17-18). In de tweede plaats dreven de zonen van zijn critici ook demonen uit (11:19,20), en men was algemeen van oordeel dat ze dat deden door de kracht van God. Waarom zouden ze dan iets anders zeggen van Christus? Om een heel goede reden, die de Heer nu aangaf (11:20). Hun zonen beweerden niet dat ze op het punt stonden het koninkrijk van God in de wereld te brengen. Christus wel. Als het dus Goddelijke kracht was die Hem in staat had gesteld een demon uit te werpen, bleek zijn bewering overtuigend waar te zijn. Het was nu precies hun onwil zijn claim en de betekenis ervan voor hen persoonlijk, te aanvaarden, die hen had gebracht tot hun absurde stellingname, namelijk te suggereren dat Jezus samenspande met de duivel. Bovendien – en hier komt de illustratie die we eerder leenden – je kunt geen dingen wegnemen van een zwaarbewapend man die ze bewaakt, tenzij je eerst de man overmeestert en ontwapent. Het feit zelf dat Christus de stomme had bevrijd uit Satans klauwen, was voldoende bewijs dat Hij niet aan Satans kant stond: als Sterkere dan de satan had Hij hem klaarblijkelijk overmeesterd.

In het licht hiervan gaf Christus hun toen twee heel dringende waarschuwingen. De eerste was: 'Wie niet met Mij is, is tegen Mij, en wie niet met Mij bijeenbrengt, verstroot' (11:23). Christus' critici waren openlijk tégen Hem; en daar Christus in gevecht was met de vijand, was het duidelijk aan welke kant zij stonden. Vele anderen in de menigte echter zijn waarschijnlijk van mening geweest dat, hoewel zij natuurlijk – net als alle fatsoenlijk denkende mensen – tegen gebrekkigheid en bezetenheid waren, en hoewel ze Christus' critici als extremisten beschouwden, ze toch niet zelf positief en actief partij hoefden te kiezen voor Christus. Christus waarschuwde hen dat in de oorlog waarin Hij streed een dergelijke neutraliteit in feite onmogelijk is.

In de tweede plaats waarschuwde Hij de menigte dat, hoe goed het ook is om een demon uit iemand te drijven – en Hij had zojuist toegegeven dat de zonen van zijn critici er soms in slaagden dat te doen – dat niet genoeg is (11:24-26). Die persoon blijft rein en zuiver achter, maar leeg; en het gevaar

bestaat dat de demon terugkeert met zeven andere, bozere demonen, en weer bezit neemt van die persoon, en die zal geen kracht hebben om ze te weerstaan. Evenzo is vernieuwing zonder wedergeboorte en de inwoning van de Heilige Geest gevaarlijk ontoereikend. Niet voor niets drong Christus er eerder (11:9-13) bij zijn tijdgenoten op aan om, hoewel het jodendom waartoe ze behoorden was gezuiverd van afgodendienst en grondig vernieuwd door de ballingschap, vurig de gave van de Heilige Geest te zoeken. En niet voor niets werd Petrus jaren later (2Pt2:20-22) geïnspireerd om zo levendig de gevaren te schilderen van een morele reiniging die niet gepaard gaat met wedergeboorte en het ontvangen van de Goddelijke natuur (1Pt1:22-23; 2Pt1:4).

Deel 1 is bijna uit. Het heeft vele gewichtige zaken behandeld; maar Lukas vindt het toch de moeite waard er nog één detail aan toe te voegen (11:27-28). Een vrouw in de menigte, die had gehoord hoe triomferend Christus zijn tegenstanders antwoord gaf, complimenteerde Christus, beleed misschien ook zijn Messiasschap, door op oosterse wijze op te merken hoe schitterend het moest zijn om zijn moeder te zijn. Dat was het ook, Christus ontkende het niet. Maar hoe geweldig het ook was zijn moeder te zijn, dat op zichzelf zou niemand hebben gered. Het is geestelijke verwantschap met Christus die essentieel is, niet lichamelijke. Dus zonder haar goed bedoelde opmerking tegen te spreken wees Christus erop waar het grotere geluk gelegen is: '(...) veeleer gelukkig zij die het Woord van God horen en bewaren.' Hierbij moet iets in onze herinnering terugkomen. Aan het begin van dit deel werd ons gezegd dat het 'goede deel' in het leven is te zitten aan de voeten van de Heer en zijn Woord te horen (10:39,42). Dat was natuurlijk waar, maar niet de hele waarheid. Tenslotte is niet slechts het horen van het Woord van God, maar ook het bewaren ervan, wat telt.

Deel 2: Het zien van Gods Woord in zijn juiste verhoudingen (11:29-12:12)

1. Het volk verlangt een teken (11:29-36)

In 11:16 in deel 1 verlangden enkelen in de menigte van Christus een teken uit de hemel. Hierop komt de Heer nu

aan het begin van deel 2 terug en geeft hiermee het thema aan dat in dit deel zal gaan domineren: *bewijs*. De aanspraken van Christus stelden zijn tijdgenoten voor beslissingen die oneindig verreikende consequenties met zich meebrachten. Het is te begrijpen dat ze Hem vroegen hun onbetwistbaar bewijs te leveren dat zijn aanspraken rechtmatig waren.

Het is daarom op het eerste gezicht verwonderlijk dat Hij weigert aan hun verzoek te voldoen. Had Hij eerder niet zijn toehoorders verzekerd dat aan ieder die zoekt, zal worden gegeven waarnaar hij zoekt? Waarom weigert Hij dan nu het wonderteken waarom de mensen vroegen, te geven? De reden was natuurlijk niet dat er iets verkeerd of onbevredigends zat aan bewijs door middel van wondertekenen.² De reden was dat er iets heel erg mis was met de mensen: 'Dit geslacht is een boos geslacht; het verlangt een teken, en het zal geen teken worden gegeven (...)' (11:29).

Nu zijn in één opzicht alle mensen boos (11:13); maar Christus' geslacht was bijzonder boos. Hun verlangen naar dit extra teken was zelf boos, een vorm, zegt Lukas (11:16), van verzoeken van Christus. Hun verlangen was niet oprecht. Het bewijs dat ze zogenaamd verlangden, was niet een logisch of wetenschappelijk bewijs dat de kracht achter Christus' handelen bovennatuurlijk was: allen waren het erover eens dat die bovennatuurlijk was. Het bewijs dat ze eisten, was moreel en geestelijk bewijs dat het wonder van God kwam en niet van de duivel. In theorie is dit een zeer belangrijk punt, dat onze moderne wereld, tussen twee haakjes, gevaar loopt te vergeten. Louter bovennatuurlijke kracht is niet op zichzelf goed; we moeten vragen stellen over de morele en geestelijke kwaliteit ervan voor we ons erdoor laten beïnvloeden.

Maar Christus had al vele wonderen gedaan, waarover ze ongetwijfeld hadden gehoord, en bovendien had Hij zojuist een man genezen van stomheid. De morele en geestelijke kwaliteit van zijn daden van bovennatuurlijke kracht was

² We moeten ervoor oppassen dat we 1Ko1:22-23 niet verkeerd uitleggen, namelijk dat er iets wezenlijk onbevredigends zit in het gebruik van wonderen van de Heer als bewijs. Vergelijk Jh20:30-31; Hd2:22; 14:8-11; 19:11-12.

overduidelijk en constant. Te suggereren dat het niet duidelijk was, dat er een redelijke mogelijkheid was dat die kracht boos was, en dat er een teken van de hemel voor nodig was om te bewijzen dat ze niet van de duivel was, was afschuwelijk. Als de soorten wonderen die Christus al gedaan had, dat niet onomstotelijk hadden bewezen, wat voor wonder zou er dan voor nodig zijn om het ooit te bewijzen? In feite zouden de mensen die om nòg een teken vroegen, er nooit door zijn overtuigd, noch door hoeveel andere tekenen ook. Dat ze een teken verlangden, wees niet op hun bereidheid om te geloven als er maar afdoende bewijs werd geleverd, maar op een rationalisering van hun onwil om het volkomen toereikende bewijs te geloven dat ze al hadden. En het was nog erger: het was een vorm van verzoeken van Christus. Als Hij had geprobeerd hun nog een teken te geven, dan zou Hij, althans in hun ogen, hebben toegegeven dat hun twijfels over de morele kwaliteit van zijn eerdere wonderen gegrond waren. Christus werd niet misleid door een dergelijk verzoek om meer bewijs.

Geen verder teken werd hun dus gegeven, behalve dat van de profeet Jona: 'Want zoals Jona voor de Ninevieten een teken was, zo zal ook de Zoon des mensen het zijn voor dit geslacht' (11:30). Dit roept onmiddellijk de vraag op: in welk opzicht was Jona een teken voor de Ninevieten? Mattheüs wijst in zijn verslag (12:38-40) expliciet op de parallel tussen Jona's 'begrafenis' in het zeemonster en Christus' dood, begrafenis en opstanding. Lukas vestigt niet expliciet de aandacht op deze parallel, en dit heeft sommigen ertoe gebracht te denken dat Lukas aannam dat de parallel tussen Jona en Christus slechts gelegen was in het feit dat ze beiden door God waren gezonden om een ernstige opwekking tot berouw te doen uitgaan naar een volk dat dreigde onder Gods ophanden zijnde oordeel te komen. Het kan zijn dat deze uitleg juist is; en als dat zo is, is hij gepast en ernstig genoeg. Als het gaat om mensen wier enige reactie op bewijs na bewijs hardnekkige uitvluchtzoekerij is, komt er een punt waarop de enige hoop hen tot hun zinnen en tot berouw te brengen, een directe, ondubbelzinnige aankondiging is van ophanden Goddelijk oordeel, zoals Jona met zoveel effect overbracht naar de Ninevieten.

Twee overwegingen echter geven gegronde redenen om te denken dat Lukas evenveel betekenis moet hebben gezien in de parallel als Mattheüs. In de eerste plaats is er de betekenis van het woord 'teken', dat het centrale punt van overeenkomst vormt tussen Jona's bediening en die van Christus. In de context (11:16,29-30) betekent 'teken' hier 'wonder'. Jona's optreden in Ninevé en zijn prediking waren op zichzelf nauwelijks een wonder. En daar Christus' tijdgenoten vastbesloten waren om het bewijs van Christus' wonderdaden te verwerpen, is het eigenlijk evenmin aan te nemen dat ze zijn prediking als een wonder beschouwden. Het was de wonderbaarlijke manier waarop Jona in Ninevé belandde, die kracht bijzette aan zijn prediking en hem een teken maakte voor de Ninevieten. Op dezelfde wijze zouden het Christus' dood, begrafenissen en opstanding zijn die Christus maakten tot Gods ultieme teken voor Israël (vgl. Jh2:18-22).

In de tweede plaats laat Lukas in 12:50, aan het eind van deel 3, Christus verwijzen naar zijn aanstaande dood, begrafenissen en opstanding als een 'doop'. De andere synoptische Evangelien tekenen Christus' gebruik van dit beeld op bij andere gelegenheden (Mt20:22-23; Mk10:38-39) alleen Lukas schrijft het in deze context op. Het is moeilijk aan te nemen dat hij, toen hij de parallel beschreef tussen Jona en Christus in 11:29-30, in het geheel geen verband zag met de 'doop' die hij op het punt stond te vermelden in 12:50.

Als we dus mogen vermoeden dat Christus door deze parallel tussen Hemzelf en Jona verwees naar zijn dood, begrafenissen en opstanding, maakt dat zijn uitspraak in 11:29 tot een boodschap van niet alleen oordeel, maar ook oneindige genade. Toegegeven, het was zinloos de mensen nog een teken te geven. Wat ze nodig hadden, was: gebracht te worden tot berouw over hun onwil om de wondertekenen die ze al hadden gekregen, te geloven. Maar God had bewijs voor hen van een andere soort, precies erop berekend om hen tot berouw te brengen; bewijs dat Hij hen liefhad ondanks hun slechtheid. Hij zou het ongeloof toestaan zijn Zoon te kruisigen. Hij zou Hem daarna opwekken uit de dood, en in plaats van hen op staande voet met het oordeel te overweldigen, zou Hij hun vergeving aanbieden, verzoening en ontkoming uit het oordeel in de naam van en door het lijden van juist Die-

gene die ze hadden gekruisigd. Als ze niet konden zien dat een dergelijke liefde 'van de hemel' was, zouden ze de hemel nooit herkennen, zelfs als ze hem zagen, en zou hun hel hun eigen keuze zijn.

Hierna gaat Christus daarom nu verder met zijn tijdgenoten te vertellen hoe hun zaak zal worden behandeld in het laatste oordeel. De populaire mening hierover is dat het oordeel zich zal bezighouden met de beoordeling van hoe goed of slecht iemands werken zijn geweest. En dat zal ook gebeuren, als het komt tot het uitspreken van het vonnis (Op 20:12). Maar evenmin als iemand ooit gered zal worden op grond van zijn werken, hoe goed ook, zal het vonnis van het laatste oordeel afhangen van de slechtheid van iemands werken, maar van het feit dat hij niet heeft geloofd (Jh3:18), en dat als gevolg daarvan zijn naam nooit is geschreven in het boek van het leven (Op20:15). Daar de zaken zó staan, zal het oordeel zich noodzakelijkerwijze bezighouden met de beoordeling van de kans die iemand heeft gehad om te geloven, welk bewijs er voor hem beschikbaar was en wat hij heeft gedaan met dat bewijs. Volgens Christus, die tenslotte de Rechter zal zijn bij die gelegenheid (Jh5:22-24), zullen getuigen worden opgeroepen om aan te tonen wat andere mensen hebben gedaan met het bewijs dat voor hen beschikbaar was, en zo vast te stellen wat de persoon in kwestie had kunnen doen, als hij dat had gewild, met de hoeveelheid bewijs waarover hij beschikte.

In het geval van Christus' tijdgenoten zullen de getuigen die worden opgeroepen, de Koningin van het Zuiden en de Ninevieten zijn (11:31-32). Het contrast tussen de houding van de Koningin en die van Christus' tijdgenoten zal de laatste veroordelen wegens schuldige onverschilligheid ten opzichte van Gods Zelfopenbaring. De enige aanwijzing die zij had, was een bericht over de opmerkelijke wijsheid van een koning in een ver land. Maar zo sterk was haar verlangen naar wijsheid dat ze de grote afstand aflegde om te luisteren naar Salomo. Vergeleken bij Christus' wijsheid was die van Salomo maar bescheiden; maar toen Christus in Israël op bezoek was, beweerden velen van zijn tijdgenoten dat ze niet konden inzien dat Hij zo bijzonder wijs was; sommigen veroordeelden Hem zelfs zonder Hem aangehoord te hebben

(Jh7:50-51). Hun gebrek aan belangstelling voor de wijsheid van de mensgeworden God en hun minachting voor Hem zullen de grond zijn voor hun schuldigverklaring bij het laatste oordeel. Er ligt voor ons een waarschuwing in: hoewel Christus niet meer op aarde verblijft, heeft het bericht over Hem ons wel bereikt, en van ons wordt verwacht dat we er actief en energiek gevolg aan geven, en zoeken, vragen, kloppen totdat we Hem hebben gevonden. Verzuim om met voldoende belangstelling de Heer te zoeken komt onder het oordeel.

Het contrast tussen de Ninevieten en Christus' tijdgenoten zal op dezelfde wijze de laatstgenoemden veroordelen wegens morele verdorvenheid. Jona's morele prediking was heel simpel: slechts een waarschuwing dat het oordeel op het punt stond over hen te komen vanwege hun zonde. Hoewel ze heidenen waren, zonder wet van Mozes om hun geweten te onderwijzen, hadden ze er geen moeite mee in te zien dat ze Gods oordeel verdienden; en ze bekeerden zich *en masse*. Christus' Bergrede bracht, ondanks de verheven moraal ervan, geen massa-bekering in Israël teweeg. Ze konden gewoon niet inzien dat het verschrikkelijk nodig voor hen was dat ze zich bekeerden (3:7-9; 7:30-34). En Christus legt nu uit waarom ze dat niet konden.

Wil een mens voorgelicht worden door welk bewijs dan ook, dan moet dat bewijs natuurlijk voor hem beschikbaar zijn. Maar dat is niet alles. Het licht van het bewijs moet in die mens binnengelaten worden door middel van zijn waarnemingsvermogen. Dit vermogen noemt Christus het lichamelijke oog (11:34), en Hij vergelijkt de werking ervan met die van een lamp in een huis. Als de lamp goed werkt en op een standaard wordt geplaatst, wordt het huis gevuld met licht. Als iemand echter de lamp verbergt op een geheime plaats of hem bedekt met een korenmaat, zal het huis donker blijven. Zo is dat ook met iemands waarnemingsvermogen. Als dat 'eenvoudig' is (11:34), dat wil zeggen open, eerlijk, niet gecompliceerd door bijbedoelingen en vooroordelen, zal het het licht van het bewijs dat God het voorlegt, binnelaten. Maar het is maar al te goed mogelijk dat zijn waarnemingsvermogen slecht is, dat het verduisterd raakt door kwade begeerten en vooroordelen. In dat geval zal, hoe duidelijk het bewijs ook is, het licht ervan nooit zijn geest en

persoonlijkheid verlichten, want het oog, waarvan de functie is het licht door te laten, vervormt het nu ernstig, of houdt het geheel en al buiten.

Christus waarschuwt ons om dat niet te laten gebeuren (11:35); en zijn waarschuwing impliceert dat het binnen ieders vermogen ligt om het niet te laten gebeuren. Zelfs een niet-wedergeboren mens, slecht als hij is, heeft voldoende moreel besef om te weten hoe hij goede gaven moet geven aan zijn kinderen (11:13), of in zijn rustiger momenten te erkennen dat hij door ambitie of hebzucht of jaloersheid zijn waarneming van een bepaalde situatie laat vervormen. Zo is dat ook met het licht van het bewijs dat Christus hem voorlegt. Het is nutteloos en gevaarlijk om te betuigen dat een niet-wedergeboren mens niet kan weten wanneer hij zijn begeerte, of zijn hebzucht, zijn ambitie of zijn vrees, zijn waarneming van het bewijs laat vervormen. Hij kan het weten, zegt Christus, en wat meer is, hij kan er iets aan doen, en zal er verantwoordelijk voor worden gehouden om er iets aan te doen. Als hij wilde, zou hij Christus' wijsheid kunnen onderkennen zoals de Koningin van het Zuiden die van Salomo onderkende, en erop reageren, zoals de Ninevieten reageerden op Jona's prediking. En als hij dat niet doet, zal hij schuldig worden verklaard bij het laatste oordeel, omdat hij niet heeft gedaan wat hij had kunnen doen.

II. Weeën over de Farizeeën en wetgeleerden (11:37-52)

We verlaten nu de menigte en volgen Christus in het huis van een farizeeër; maar we mogen verwachten dat met het onderwerp dat tot hier besproken werd, zal worden voortgegaan, want juist terwijl Christus sprak over de noodzaak het 'oog' ervoor te behoeden om 'boos' te worden en het licht te vervormen of buiten te sluiten, vroeg deze farizeeër Hem te eten (11:37).

Dat waarvan we op het punt staan getuigen te zijn, is erg droevig. Hier waren godsdienstige mensen, die buitengewoon toegewijd waren aan het onderhouden van de wetten van het Oude Testament. Men zou hebben mogen verwachten dat dit hun morele besef en hun geweten zou hebben ontwikkeld, en hen zo zou hebben voorbereid om de deugdelijkheid van Christus' morele prediking te herkennen, de juistheid van

zijn oproep tot berouw en het Goddelijk waarmerk van het heil dat Hij bekendmaakte. Helaas hadden ze echter hun ogen boos laten worden, vertroebeld door hebzucht, ijdelheid en harteloze hoogmoed. Als gevolg daarvan was het weinige licht uit het Oude Testament dat nog tot hun geest had kunnen doordringen, gedurende het doorlatingsproces op groteske wijze vervormd. Alleen al het overdenken van hun toestand zal voor ons een ernstige waarschuwing inhouden. Want laten we hier onmiddellijk zeggen dat noch de Farizeeën noch de wetgeleerden zich opzettelijk ten doel hadden gesteld om slecht en verdorven te zijn. Precies het tegenovergestelde was hun oogmerk geweest. Maar langzamerhand hadden zij hun gevoel voor verhoudingen en hun morele inzicht zó door godsdienstige hoogmoed en zuiver theoretische theologie laten vervormen dat ze tenslotte slecht en verdorven waren geworden. En toen Christus hen daarop wees, kwamen ze niet tot inkeer, maar werden ze zijn bitterste vijanden en meest meedogenloze vervolgers (11:53-54). Laten we Christus' gedetailleerde analyse van hun toestand volgen zoals Lukas die heeft opgeschreven.

In de eerste plaats werden ze geheel in beslag genomen door religieuze symbolen en rituelen, onder verwaarlozing van de morele realiteiten en plichten waarnaar deze symbolen verwezen. In het Oude Testament had God zijn eis van morele en geestelijke reinheid kracht bijgezet door Israël bepaalde symbolische rituele wassingen te laten verrichten. De Farizeeën maakten twee fouten wat deze symbolische rituelen betreft. In hun ijver de wet te houden, hadden ze deze bijbelse voorschriften uitgebreid met duizend en één regels die geen enkele bijbelse grond hadden; en ook waren ze gaan denken dat als iemand ook maar één van hun aanvullende regels veronachtzaamde, dat een ernstige schending van de ware heiligheid was. Toen daarom Christus één van hun zelfgemaakte regels negeerde en at zonder eerst een rituele wassing te verrichten, waren ze echt ontzet; hun valse, door mensen opgestelde normen van heiligheid maakten dat Christus' ware, onbezoedelde heiligheid hun toescheen als zonde (11:38), en daardoor werden ze tegen Hem bevooroordeeld.

In de tweede plaats hadden ze hun naleving van uiterlijke rituelen gemaakt tot een surrogaat voor moreel gedrag. Hun

nauwgezette rituele reiniging van drinkbekers en schotels van ceremoniële verontreiniging gaf hun het gevoel dat ze een hoge graad van heiligheid hadden bereikt, terwijl ze ondertussen weinig of niets deden aan de oneindig veel ernstiger hebzucht en slechtheid die hun innerlijk vervulden met echte, morele onreinheid (11:39). Het antwoord op hebzucht is niet de handen te wassen als men is thuisgekomen van de markt, en ook niet de buitenkant schoon te maken van de drinkbeker die gevuld is met goederen verkregen door buitensporige winsten. Het antwoord is het gestolen goed weg te geven aan de armen (11:41). Door zich in zo'n situatie te concentreren op symbolische rituelen loopt men het gevaar aansporingen tot morele plichtsbetrachting te veranderen in een surrogaat daarvan.

Christus' volgende beschuldiging was dat de Farizeeën bij het houden van Gods wetten alle gevoel voor verhouding hadden verloren tussen de ene plicht en de andere: ze gaven tienden van de munt, de wijnruit en alle groente, maar verwaarloosden het oordeel en de liefde van God (11:42). Ze dreven de letter van de wet fanatiek op de spits, maar negeerden en overtraden de hele geest en bedoeling ervan. Nu werd, in tegenstelling tot de eindeloze wassingen die de Farizeeën hadden toegevoegd aan de wet, het geven van tienden voorgeschreven door de wet zelf. Zeker, het uitbreiden van het geven van tienden tot de allerkleinste kruiden wijst op een al te nauwgezet geweten; maar als de Farizeeën echt het gevoel hadden dat de wet tot dit uiterste moest worden doorgevoerd, wilde Christus niets zeggen dat hun geweten zou kunnen krenken. De wet op de tienden, zei Hij (11:42), moest worden nageleefd. Maar uiteindelijk was het geven van tienden een onbelangrijke plicht vergeleken bij de oneindig veel verhevener opdracht om God lief te hebben en rechtvaardig te handelen ten opzichte van de medemens. Bovendien was het geven van tienden in Israël ingesteld als middel om zijn liefde tot God te tonen in het onderhouden van zijn tempeldienaren, en voorts als middel om de liefde van God te tonen aan de vreemdeling, de wees en de weduwe (Dt14:29). Tien-den van munt en wijnruit geven, en tegelijkertijd onrecht doen aan de vreemdeling, de wees en de weduwe en geen liefde tot God te tonen, maakte de geest van de wet op de tien-

den en de werkelijke bedoeling ervan tot een aanfluiting, en veranderde haar in een liefdeloze, automatische, financiële transactie.

Vervolgens ontmaskerde Christus de valse motivatie die veel van de religieuze activiteiten van de Farizeeën ontkrachtte, zelfs als die op zichzelf goed waren: ze hadden de belangrijkste zetels in de synagogen en de begroetingen op de markten lief (11:43). Niemand kan een godsdienstige daad verrichten met het doel zichzelf te verheffen en die daad tegelijkertijd verrichten ter verheerlijking van God.

Bovendien hebben we, zodra we zelfverheerlijking toelaten in onze motivatie, ons morele besef misvormd. Als dit tot het uiterste wordt doorgevoerd, kan het het geloof in Christus onmogelijk maken: 'Hoe kunt u geloven,' zei Christus bij een gelegenheid, 'u die eer van elkaar aanneemt en niet de eer zoekt die van de enige God komt?' (Jh5:44).

Ten slotte wees Christus op de ernstige uitwerking die de schijnheiligheid van deze Farizeeën had op de mensen in het algemeen. Onder de indruk van het uiterlijk vertoon van strikte toewijding van de Farizeeën aan godsdienstige rituelen en voorschriften, waren de mensen ongevoelig geworden voor de morele corruptie waaraan diezelfde Farizeeën zich te buiten gingen in hun privé- en zakenleven; en denkend dat wat zulke 'heilige' mannen ook maar deden, moreel verantwoord was, volgden ze hun voorbeeld van hebzucht en slechtheid met een onbekommerd geweten. De droevige ironie van de situatie wordt levendig tot uitdrukking gebracht door de beeldspraak ontleend aan hun eigen ceremoniële wet, die de Heer gebruikte om deze Farizeeën te beschrijven (11:44). Volgens het Oude Testament (Nm19:11-22) veroorzaakte het aanraken van een lijk of gebeente van een mens ceremoniële verontreiniging. Als gevolg daarvan werden graven gewoonlijk duidelijk aangegeven, omdat, als dat niet gebeurde, een pelgrim op weg naar de tempel bijvoorbeeld zonder het te weten over een graf zou kunnen lopen, daardoor zelf zou worden verontreinigd en de verontreiniging zou verspreiden in de tempel (Nm19:13). Ironisch genoeg maakte nu juist de gerichtheid van de Farizeeën op de uiterlijke inachtneming van ceremoniële reinheid gepaard met hun ernstige verwaarlozing van waarachtige innerlijke heiligheid, dat ze leken op

onaangeduide graven, alleen nog erger: op overbrengers van morele besmetting op het argeloze publiek.

Het spreekt vanzelf dat niet alle Farizeeën waren zoals zij die door de Heer aan de kaak werden gesteld; en zelfs zijn drievoudige 'wee u' (11:42-44) is meer een uitroep van smart dan een uitspreken van een oordeel. Maar we worden erdoor gewaarschuwd dat als het aankomt op de kwestie van de belangrijkste beslissingen in het leven, de godsdienst met grote zorg moet worden behandeld: er is juist hier een groot gevaar dat we de verhoudingen en prioriteiten uit het oog verliezen. Toen de wetgeleerden Christus' openlijke beschuldiging van deze Farizeeën hadden aangehoord, protesteerden ze (11:45-52); want zij waren het die door hun uitleg de ingewikkelde regels en voorschriften uit het Oude Testament hadden afgeleid die de Farizeeën trachtten na te komen. Door de Farizeeën te veroordelen impliceerde Christus daarom dat de uitleg van het Oude Testament van de wetgeleerden ongeldig en verkeerd was; en de opmerking dat het exegetische systeem dat in de rabbinale scholen gangbaar was, fundamenteel onjuist was, was zoiets radicaals dat de wetgeleerden er kennelijk niet helemaal zeker van waren of Christus dat werkelijk bedoelde. Begreep Hij werkelijk wat zijn kritiek inhield? 'Meester,' zei één van hen, 'door deze dingen te zeggen beledigt U ook ons.' Maar in plaats van zijn excuses te maken, of zijn opmerkingen af te zwakken, stelde Christus vervolgens de theoretici even openhartig aan de kaak als de practici.

De eerste beschuldiging was dat ze de gewone mensen moeilijk te dragen lasten oplegden, terwijl ze zelf die lasten met geen vinger aanraakten (11:46). De zware lasten waren natuurlijk de tienduizend en één regels en voorschriften die ze fabriceerden uit de tekst van de Bijbel met hun (voor hen heel knappe en verfijnde, maar voor ons vaak vreemde) rabbinse analyse en exegese. Zó ingewikkeld waren deze regels en voorschriften dat men wel een uiterst bekwaam jurist moest zijn om te weten of men nu wel of niet de wet overtrad; en een serieuze poging om de regels in acht te nemen maakte de morele en godsdienstige plichtsbetrachting tot een ondraaglijke last (vgl. Mt11:28-30). Het tweede deel van deze beschuldiging wordt echter op verschillende manieren

uitgelegd. Sommigen denken dat Christus bedoelde dat nadat de theoretici anderen lasten hadden opgelegd, ze zelf geen enkele poging deden om in praktijk te brengen wat ze predikten, maar liever hun vakkundige spitsvondigheid aanwendden om eindeloze uitvluchten en ontsnappingsclausules te bedenken teneinde te vermijden dat ze diezelfde lasten zelf moesten dragen. Dit was zeker gedeeltelijk waar voor wat betreft de Joodse theoretici; het is in feite soms een verleiding voor alle godsdienst-theoretici om te denken dat hun superioriteit in de studie en kennis van de Bijbel hen op een of andere wijze ontheft van de noodzaak om zelf de regels uit te voeren die ze anderen opleggen. Maar de Joodse theoretici voerden wèl vele van de voorschriften die ze bedachten, uit, en beroemden zich daarop. Het is daarom waarschijnlijker dat de Heer zinspeelde op hun harteloze, onbarmhartige wetticisme, dat er behagen in schepte de wet voor te schrijven, maar zich er weinig voor inzette het gewone volk, dat ze verachtten (Jh7:49), te helpen, of hun lasten te verlichten. Voorbeelden van die houding liggen in de tekst voor het grijpen. We hebben al mensen ontmoet (11:15) die beweerden dat Christus' bevrijding van een man van zijn stomheid een werk van de duivel was. In 13:10-16 zullen we een soortgelijk voorbeeld tegenkomen: hun onbarmhartige wetticisme zal volhouden dat mensen niet mogen worden genezen op de sabbat; ze moeten in hun ellende worden gelaten.

De tweede beschuldiging tegen de wetgeleerden was dat hun hart niet verschilde van dat van hun voorvaderen die de profeten hadden vermoord. 'U bouwt de graftomben van de profeten, maar uw vaders hebben hen gedood' (11:47). Door het bouwen van deze graftomben, zo voert Christus aan (11:48), getuigden ze niet alleen van het feit dat het hun vaders waren geweest die de profeten hadden gedood, ze toonden daar ook door aan dat ze toestemden in de daden van hun vaders.

Op het eerste gezicht lijkt dat misschien een hardvochtige en zelfs oneerlijke beschuldiging. Was het bouwen van de graftomben van de profeten niet een teken van berouw, een poging om goed te maken wat hun vaders verkeerd gedaan hadden? Volgens Christus niet. De juiste manier om een dode profeet te eren en geestelijk voordeel van hem te hebben,

is zijn boodschap uit te voeren. Als Hosea in Gods naam zegt: 'Barmhartigheid wil Ik en geen offer' (6:6), is de juiste manier om Hosea te eren niet een prachtig bewerkte graftombe voor hem te bouwen en die te vereren, maar, zoals Christus de wettici aanspoorde (Mt9:13), zijn woorden te gehoorzamen en genade en barmhartigheid te tonen. Maar deze theoretici waren dezelfde mensen die samen met de Farizeeën op het punt stonden Christus te vervolgen om zijn kritiek op hun wetticisme en morele inconsequentie, met dezelfde moorddadige haat als hun vaders aan de dag hadden gelegd ten opzichte van de profeten die hen in hun tijd hadden berispt (11:53-54). Dat deze mannen de overblijfselen van de dode profeten vereerden, was niets anders dan bijgeloof.

Aan deze tweede beschuldiging voegde Christus daarom een nog ernstiger uitspraak toe (11:49-51). Zijn tijdgenoten waren de meest bevoorrechte van alle geslachten in de geschiedenis van Israël: op hen zouden de Goddelijke toorn en wraak neerkomen die door de eeuwen heen steeds groter waren geworden. Deze verklaring brengt een heel belangrijk principe van Gods oordelende voorzienigheid ter sprake. Als God tussenbeide komt met oordeel in de loop van de geschiedenis en niet wacht tot het laatste oordeel buiten de loop van de geschiedenis, en als Hij niet elk geslacht met oordeel bezoekt onmiddellijk nadat het heeft gezondigd, dan rijst de vraag hoe het rechtvaardig kan zijn dat het ene geslacht in het bijzonder de bezoeking moet ondergaan van Gods zeer groot geworden wraak, en het andere niet.³

Die vraag wordt nu door Christus beantwoord (11:49-51). Zijn eigen geslacht was druk bezig graftomben te bouwen voor de profeten die hun vaders hadden gedood. Opdat niemand abusievelijk zou denken dat dit een teken van berouw was, had de Goddelijke wijsheid besloten naar dit geslacht profeten en apostelen te zenden die geen enkel voorgaand geslacht ooit het voorrecht had gehad te horen: Johannes de Doper; daarna de Messias Zelf; daarna Christus' apostelen. Hun boodschap zou een oneindig veel heerlijker verkondiging

³ De zondvloed en de ballingschap zijn voorbeelden in de oudtestamentische geschiedenis van een dergelijk oordeel.

van het evangelie zijn dan alle vorige generaties ooit hadden gehoord. En door deze profeten en apostelen en dit evangelie af te wijzen, zouden ze aantonen dat ze instemden met hun voorouders die de vroegere profeten hadden gedood, en dat ze zodoende deel hadden aan hun schuld; en nog schuldiger waren dan hun voorouders door hun afwijzing van de zoveel grotere profeten en apostelen. Dus terecht en rechtvaardig zou de wraak neerkomen op dit geslacht, vanwege de moorden op alle profeten vanaf de grondlegging van de wereld.

Dit ernstige oordeelsprincipe was van kracht in 70 na Christus en nogmaals in het jaar 135, toen God de Romeinen toestond Jeruzalem en zijn tempel te verwoesten, de inwoners ervan te decimeren, grote aantallen van hen als gevangenen te deporteren, en Jeruzalem te veranderen in een heidense stad (21:20-24; 1Th2:14-16). Het zal in nog grotere mate van kracht zijn op de afvallige christenheid en het jodendom aan het einde der eeuw.

Christus' laatste aanklacht tegen de wetgeleerden was misschien wel het meest vernietigend van alle. 'Wee u, wetgeleerden, want u hebt de sleutel van de kennis weggenomen; zelf bent u niet binnengegaan en hen die wilden binnengaan, hebt u verhinderd' (11:52). Het was tenslotte de taak van de wetgeleerden om de Schrift zó te verklaren, dat gewone mensen die gemakkelijker zouden kunnen begrijpen, zich zouden kunnen bekeren, gered worden en ingaan in de geestelijke rijkdommen van Gods Woord. Maar hun uitleg was zo ver verwijderd geraakt van de oorspronkelijke bedoeling van dat Woord, dat ze niet alleen zelf onwetend bleven van de ware rijkdommen van de Schrift, maar dat het ook tienduizend maal moeilijker was geworden voor de gewone man om Gods Woord te begrijpen dan zonder die uitleg. Zulke exegese veroordeelt zichzelf.

Deze aanklacht tegen de Farizeeën en de wetgeleerden is één van de ernstigste passages in de hele Schrift. Er zijn voor ons ook lessen in te vinden. Als deel 1 door zijn vermelding van Maria en de niet met name genoemde vrouw ons heeft aangemoedigd het Woord van God te horen en te bewaren; als het begin van deel 2 ons heeft aangemoedigd met het voorbeeld van de Koningin van het Zuiden om de wijsheid van God te zoeken, dan is de rest van deel 2 zonder twijfel

een ernstige waarschuwing hoe we het Woord van God niet moeten horen en hoe we de wijsheid van God niet moeten behandelen. Gods Woord is ons gegeven tot ons heil, maar het is mogelijk het te misbruiken en het te verdraaien, tot ons eigen verderf (2Pt3:16).

III. Het overwinnen van de vrees voor de tegenstander (11:53-12:12)

Aan het eind van de maaltijd moet de sfeer in de eetkamer van de farizeeër zeer gespannen zijn geweest. Toen Hij het huis uitging, 'begonnen de Schriftgeleerden en de Farizeeën Hem heftig aan te vallen en Hem over vele dingen uit te horen, terwijl zij Hem een strik spanden, om Hem te vangen op iets dat uit zijn mond kwam' (11:53-54). Om hun houding juist te beschrijven moet Lukas het woordgebruik van de jacht gebruiken. Ze achtervolgden Christus zoals men een wild dier achtervolgt, hier Hem bestokend, daar Hem in het nauw brengend, terwijl ze Hem probeerden aan te zetten en te verlokken om iets ondoordachts te zeggen dat ze konden gebruiken als grond voor beschuldiging, of om Hem op zijn woorden te vangen. Ondertussen (12:1) verzamelden de menigten zich in zo groten getale dat ze elkaar verdrongen. Voor de discipelen moet het erg angstaanjagend zijn geweest, precies de situatie waarin ze misschien geneigd hadden kunnen raken bij zichzelf te zeggen dat het geloof een persoonlijke zaak is, en dat het niet nodig was hun loyaliteit tegenover Christus al te openlijk uit te bazuinen. Dus begon Christus hun eerst te leren dat ze Hem openlijk moesten belijden, hoe angstaanjagend het ook was om dat te moeten doen, en in de tweede plaats hoe ze met hun vrees moesten omgaan en hoe ze die konden overwinnen.

Hij begon ermee (12:1-3) hen te waarschuwen dat ze niet huichelachtig moesten trachten te verbergen wat ze werkelijk geloofden; en de reden van zijn waarschuwing was dat het uiteindelijk toch onmogelijk is om het te verbergen: 'Er is niets bedekt dat niet ontdekt, en verborgen dat niet bekend zal worden. Daarom, alles wat u in de duisternis hebt gezegd, zal in het licht worden gehoord; en wat u in het oor hebt gesproken in de binnenkamers, zal op de daken worden gepredikt.'

Het woord voor 'bedekt' in het Grieks van vs.2 is *krypton*, en dat voert ons terug naar 11:33, waar Christus opmerkte dat 'niemand die een lamp ontsteekt, die *eis krypton* (d.w.z. op een verborgen plaats) zet (...) maar op de kandelaar, opdat zij die binnenkomen het licht zien'. Daar waarschuwde de Heer tegen het gevaar ons oog zo troebel te laten worden dat het licht van Gods waarheid niet in ons verduisterd hart kan komen. Hier in 12:1-3 waarschuwt Hij ons voor het tegenovergestelde gevaar, namelijk dat we weigeren het licht van God dat is doorgedrongen in ons hart, naar buiten te laten komen en openlijk bekend te laten worden.

Maar hoe kan iemand de vrees overwinnen die hem in verleiding brengt zijn geloof verborgen te houden? We kunnen vrees (dat wil zeggen: echte, gezonde vrees, niet de neurotische soort) nooit helemaal verdrijven, en dat is ook niet de bedoeling. Vrees is een beschermend mechanisme dat de Schepper Zelf in ons heeft aangebracht. Christus zegt ons daarom niet eenvoudig dat we niet bang hoeven te zijn, maar veeleer dat we ons ervan moeten verzekeren dat we de dingen vrezen waarvoor we het meest bang móeten zijn; en als we daarvoor bang zijn, zal dat ons bevrijden van kleinere angsten. Het is ongetwijfeld iets angstaanjagends om bedreigd te worden door mensen die de macht hebben je lichaam te doden; maar als ze dat eenmaal hebben gedaan, zijn ze verder machteloos. Het zou daarom erg kortzichtig zijn om de vrees voor vervolging door mensen ons ertoe te laten brengen om God te verloochenen, want God is in staat oneindig veel meer te doen: 'Maar Ik zal u tonen voor Wie u bang moet zijn: weest bang voor Hem die, nadat Hij gedood heeft, macht heeft om in de hel te werpen; ja, Ik zeg u, weest bang voor Hem' (12:5). En deze grotere vrees zal ons bevrijden van de kleinere.

Maar vrees voor Gods macht is slechts één element in onze genezing: het andere is vertrouwen op Gods gevoel voor betrekkelijke waarden (12:6-7). Het enkele musje dat je voor niets krijgt als je vier andere koopt, wordt door God opgemerkt. Zelfs de haren op ons hoofd zijn geteld. Dus of we leven of sterven, op ieder moment merkt God op wat er met ons gebeurt. Als dat zo is, is het enige andere wat we nog hoeven te weten, hóeveel waarde Hij aan ons hecht. Jullie

zijn van veel meer waarde dan vele musjes, zegt Christus; en zijn kruis vertelt ons hoeveel meer.

Hierna volgt (12:8-9) een aansporing om onze prioriteiten en verhouding juist te beoordelen op een ander gebied. We zouden niet menselijk zijn als we het niet heel erg krenkend vonden afgewezen te worden door onze medemens. Maar het belijden van Christus zal een dergelijke afwijzing soms met zich meebrengen. We moeten daarom onthouden dat we hier rekening moeten houden met twee gerechtshoven. Het ene is dat van de menselijke maatschappij en de beoordeling van de mensen. Het andere dat van de hemel en het doorluchtige gezelschap van de engelen. We moeten beslissen van welk hof wij de waardering het hoogst op prijs moeten stellen. Verloochening van Christus voor de mensen op aarde betekent verloochening voor de engelen van God in de hemel; terwijl het belijden van Hem voor de mensen betekent door Hem beleden te worden voor de engelen van God (12:8-9).

Ten slotte vraagt Christus ons in 12:10-12 om de ernst van verschillende zonden te overwegen. Een woord gesproken tegen de Zoon des mensen kan worden vergeven, maar lastering tegen de Heilige Geest niet; en het belang van die opmerking wordt hier aangetoond door de laatste verzen, 12:11-12. Zij die in Christus geloven, zo waarschuwt Christus de discipelen nu, zullen mogelijk eens voor de rechtbank worden gesleept. Dat zou voor velen van hen een angstaanjagende ervaring zijn, maar Christus bemoedigde en kalmeerde hen door twee overwegingen. In de eerste plaats hoefden ze zich geen zorgen te maken over wat ze moesten zeggen als de tijd voor hen kwam om zich te verdedigen: de Heilige Geest zou hun leren wat ze moesten zeggen. In de tweede plaats zou de Heilige Geest het getuigenis van de christenen gebruiken om voor allen in het gerechtshof zijn bovennatuurlijke, Goddelijke en definitieve getuigenis af te leggen over de persoon van Christus. Niet zozeer de christenen zouden terechtstaan als wel het hof zelf. Mocht enige rechter, aanklager of getuige bewust, willens en wetens, en opzettelijk het getuigenis van de Heilige Geest lasteren, dan zou hij in zijn dwaasheid de onvergeeflijke en tot in eeuwigheid durende zonde begaan; nog tijdens zijn leven zou hij het punt overschrijden waarna er geen weg terug meer is. Daar de moge-

lijke consequenties voor de getuigen, de rechter en de jury zó ernstig zouden zijn, zou dit bij de gelovige die terechtstond meer medelijden voor zijn vervolgers dan voor hemzelf te weegbrengen (Hd7:60).

Deel 3: Het zien van bezittingen in hun ware perspectief (12:13-53)

I. Een familie-twist (12:13-21)

Het eerste verhaal in deel 3 gaat, net als het eerste verhaal in deel 1, over een familie-twist. De overeenkomsten tussen de twee verhalen springen in het oog; waar het ons momenteel meer om gaat, is de verschillen op te merken. Het verhaal in deel 1 ging over de verstandige verdeling van de tijd tussen werken aan de ene kant en luisteren naar het woord van de Heer aan de andere. Het verhaal in deel 3 gaat over het juist verdelen van materiële bezittingen. Het thema staat dus vast: deel 3 zal grotendeels gedomineerd worden door de kwestie van de materiële bezittingen, en de noodzaak ze in hun ware perspectief te zien en er de juiste houding tegenover aan te nemen.

‘Meester, zeg mijn broer dat hij de erfenis met mij moet delen,’ zei iemand uit de menigte. We komen niet te weten of de man een rechtvaardige zaak had tegen zijn broer of niet, want Christus weigerde op te treden als rechter of als scheidsrechter. Misschien had hij inderdaad wel een rechtvaardige zaak; maar Christus beschouwde het niet als zijn taak recht te spreken in de zakentwisten tussen mensen die niet zijn discipelen waren (12:14). Eens zal Hij natuurlijk optreden als ‘rechter en deler’ over iedereen; maar die tijd was nog niet gekomen toen Hij op aarde was. En die tijd is nog steeds niet gekomen. Bovendien gebruikte Hij zijn weigering om in deze zaak op te treden als een gelegenheid om een waarschuwing uit te spreken tegen hebzucht; en het verband lijkt duidelijk. Als het gaat om materiële bezittingen is Christus niet van mening dat het halen van onze wettige rechten noodzakelijkerwijze het beste voor ons is. Het is mogelijk (niet noodzakelijk) dat we bij het halen van onze wettige rechten wat bezittingen betreft, (soms, niet altijd) worden aangedreven door hebzucht. In welk geval het krij-

gen van onze wettige rechten een overwinning zou zijn voor onze hebzucht. Christus zal ons nooit helpen zo'n 'overwinning' te behalen. 'Let op,' zei Hij, 'en waakt voor alle (dat wil zeggen: allerlei, alle mogelijke) hebzucht' (12:15). Hebzucht komt blijkbaar in vele vermommingen, en meer situaties dan we misschien beseffen, tonen er voorbeelden van.

Het Griekse woord voor hebzucht, *pleonexia*, is interessant: het betekent 'meer (d.w.z. meer dan zijn eerlijke aandeel) hebben, of willen hebben'. Maar de reden die Christus geeft (12:15) waarom we moeten waken voor zulke hebzucht, is nog interessanter. Oudere vertalingen, en vele van de nieuwere, geven het Grieks van dit vers weer als 'iemand's leven bestaat niet in de overvloed van de dingen die hij bezit'. Nu heeft het woord 'overvloed' behalve de gewoonlijk bedoelde betekenis van 'ruime hoeveelheid' ook de betekenis van 'overdaad'. In wat de Heer zegt in 12:15 zou het Griekse woord deze beide betekenissen kunnen hebben; maar de gelijkenis die de Heer dan gebruikt ter illustratie van zijn uitspraak, toont duidelijk aan dat het woord bedoeld is in de betekenis van 'overdaad'.

Letterlijk vertaald zegt het Grieks: 'Niet door er meer dan genoeg van te hebben bestaat iemand's leven uit de dingen die hij bezit.' Onze Heer zegt dus niet dat het hebben van een redelijk ruime hoeveelheid dingen in dit leven verkeerd of onnodig is: Hij zegt dat, hoewel het noodzakelijk is in dit leven voldoende goederen te hebben, iemand's leven niet bestaat in wat hij overdadig veel meer heeft dan voor zijn levensonderhoud noodzakelijk is.

De rijke boer in de gelijkenis had een probleem. Zijn landerijen brachten zulke buitengewoon rijke oogsten op dat hij niet alleen voldoende had om in zijn onmiddellijke behoeften te voorzien, maar genoeg voor vele jaren (12:17,19). Zijn probleem was daarom te bedenken wat hij moest doen met het overtollige. Hij besloot het op te slaan. Maar dat bracht hem voor een ander probleem: waar? Hij had niet genoeg ruimte om het op te slaan (12:17). Hij loste zijn tweede probleem op door te besluiten zijn bestaande schuren af te breken en grotere te bouwen, om er het overtollige in op te slaan, en daarna op te houden met werken en vele jaren lang van het leven te gaan genieten.

God noemde hem een dwaas om te besluiten zijn teveel op deze manier op te slaan. In de eerste plaats had hij vergeten dat zijn lichamelijke leven hem slechts geleend was. Het kon elk moment worden teruggevraagd, en inderdaad zou het diezelfde nacht worden teruggevraagd. En als zijn lichamelijke leven hem ontnomen was, zou het onmiddellijk duidelijk worden dat hij twee ernstige fouten had gemaakt door te besluiten zijn overvloedige goederen op aarde op te slaan. In de eerste plaats zou hij er nooit plezier van hebben en ze zouden in andere handen vallen (12:20). In de tweede plaats zou hij, omdat hij plannen had gemaakt het teveel te gebruiken om schatten voor zichzelf te verzamelen en niet te investeren in Gods eeuwige belangen, niet rijk zijn in God.

Hieruit trekken we de eerste belangrijke les van dit deel. Materiële goederen worden niet alleen aan ons gegeven voor ons levensonderhoud in deze wereld, maar ook om ze te gebruiken om rijk te worden in God; zodat we, door ze te investeren in Gods belangen, tijdelijke, materiële, aardse goederen kunnen veranderen in eeuwige rijkdom. Door ze niet op die manier te beleggen beroven we onszelf van de enige rijkdom die uiteindelijk de moeite waard is om te bezitten.

II. Zegeningen voor trouwe dienaren (12:22-48)

De gelijkenis van de dwaze boer werd gericht tot de menigten; maar ze heeft ook iets te zeggen voor discipelen. u weidt Christus uit over het thema van 'het rijk zijn in God' ten nutte van zijn discipelen. De eerste les betreft dan de zuigkracht die schatten uitoefenen op ons hart: 'Waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn' (12:34). Als je je schatten opslaat op de aarde, zullen deze onvermijdelijk je hart trekken in de richting van de aarde. Als je ze in de hemel opslaat, zullen ze je hart, en daarmee je doelstellingen, ambities en verlangens, trekken in de richting van de hemel. De hemel zal niet echt een realiteit zijn voor iemand die niet bereid is klinkende munt erin te beleggen, en in de belangen ervan; maar op gelijke wijze wordt de hemel meer een realiteit voor iemand die daar wèl toe bereid is.

Om op deze manier te investeren in de hemel zal het nodig zijn dat we bevrijd worden van bezorgdheid (12:22) en vrees (12:32). Als we bezorgd zijn dat we niet genoeg voedsel

en kleding zullen hebben, zullen we, als we niet oppassen, ons zoeken naar voedsel en kleding de belangrijkste bezigheid van ons leven laten worden, met veronachtzaming, of zelfs volledige uitsluiting, van veel belangrijker dingen. Het is daarom van levensbelang dat we voedsel en kleding in hun juiste perspectief zien. Beide zijn noodzakelijk om in leven te blijven. Maar het voornaamste doel van het leven is niet slechts ons te voeden zodat we in leven kunnen blijven. Ook hebben we geen lichamen gekregen alleen maar om onze tijd en energie te besteden aan het kleden ervan (12:22-23). We hebben een lichaam en leven gekregen opdat we Gods koninkrijk, zijn heerschappij en zijn wil zoeken. 'Zoekt zijn koninkrijk,' zegt Christus (12:31), en Hij brengt zo zijn aansporing in 11:2 in herinnering, en versterkt die, dat onze allereerste vraag in het gebed moet zijn om de komst van Gods koninkrijk. Dat is het waarom het leven allereerst draait: te zoeken naar de heerschappij van God, en de groei ervan in ons leven hier en nu; te zoeken naar de uitbreiding van die heerschappij in de levens van anderen; te zoeken naar, en te bidden en werken voor de komst van het koninkrijk van God over de hele wereld bij de terugkomst van Christus. En Christus garandeert ons dat, als we weigeren te leven als wereldse mensen die voedsel en kleding tot hun belangrijkste doel in het leven maken, en als we in plaats daarvan het koninkrijk van God tot ons eerste doel maken, God onze Vader, die weet dat we voedsel en kleding nodig hebben, ervoor zal zorgen dat we die krijgen (12:30-31).

Let op de raven, zegt Christus. Ze zaaien niet en maaien niet, noch slaan ze voedsel op. Men zou daarom kunnen denken dat ze in onze sterk concurrerende wereld niet in leven kunnen blijven. Maar dat doen ze wèl. God voedt ze (12:24).

Verschillende opmerkingen zijn hier op hun plaats. Christus zegt hier niet dat vogels niet hoeven te werken om te eten te krijgen. Ze moeten er heel hard voor werken. In de tweede plaats zegt Christus niet dat omdat raven niet zaaien of maaien of voedsel opslaan voor de winter, wij dat ook niet hoeven doen. God voedt ze ondanks het feit dat Hij ze niet het vermogen heeft gegeven om deze dingen te doen. Aan de eekhoorn heeft God het instinct gegeven om voedsel op te slaan (natuurlijk niet voor de volgende twintig jaar, zoals de dwaze

boer!); het is Gods manier van voeden van de eekhoorn, en als de eekhoorn dat vermogen niet gebruikt, zal hij niet op wonderbaarlijke wijze gevoed worden. Wij hebben onvergelijklijk grotere vermogens van God gekregen dan raven of eekhoorns. Dat is Gods normale manier om ons te voeden. In de derde plaats is Christus niet zo onrealistisch dat Hij niet heeft bemerkt dat vogels ten prooi vallen aan ouderdom, ziekte, vijanden hongersnood: Mt10:29 bevat zijn uitspraak dat niet één musje op de aarde valt zonder dat uw Vader het weet. Ook beweert Hij niet dat geen enkele gelovige ooit zal sterven van honger of kou. Wat Christus wèl zegt, is dat zolang God het nodig vindt ons in deze wereld te laten om de grondbeginselen van het koninkrijk te leren en in praktijk te brengen, en om te werken aan de uitbreiding ervan en te bidden voor de komst ervan, God ervoor instaat dat we voldoende voedsel en de kleding zullen hebben voor de reis. Wanneer in Gods wijsheid de reis ten einde loopt, kunnen we door bezorgd te zijn op geen enkele manier ook maar iets aan onze levensduur toevoegen: en als die verstreken is, zullen we geen voedsel en kleding meer nodig hebben. Waarom zouden we ons dan bezorgd maken over onbelangrijker zaken, als bezorgdheid over het allerbelangrijkste geen zin heeft? (12:25).

Laten we een praktisch voorbeeld nemen om de betekenis van dit alles voor ons dagelijks leven aan te tonen. Het plegen van omkoperij en corruptie is duidelijk tegen de principes van het koninkrijk. Een gelovige zakenman, bedreigd met ontslag door zijn firma als hij er niet in toestemt omkoperij te plegen, zal zijn ontslag moeten accepteren en voor vele opofferingen komen te staan om trouw te zijn aan het koninkrijk. Maar God garandeert hem genoeg voedsel en kleding om het mogelijk te maken in deze wereld te gehoorzamen aan de heerschappij van God. Stel echter dat hij bang is om God te vertrouwen, en omkoperij pleegt om zijn baan te houden en voedsel en kleding voor zichzelf en zijn gezin te kunnen kopen. In dat geval zal hij naar Gods normen gemeten nu juist het doel van het leven hebben gemist dat het voedsel en de kleding überhaupt nodig maakte.

Wij zijn dus van veel meer waarde dan de vogels (12:24). In 12:6-7 gebruikte Christus bijna dezelfde woorden om zijn discipelen aan te moedigen verleiding te weerstaan in het

dagelijkse zakenleven. In sommige landen komen christenen voor vervolging te staan, in andere niet. Misschien is het wel zó dat de verleidingen in het leven van alledag soms nog moeilijker zijn te weerstaan dan openlijke vervolging.

Christus heeft gesproken over voedsel (12:24), nu spreekt Hij over kleding (12:27-28). In dit verband worden niet vogels maar bloemen gebruikt voor aanschouwelijk onderwijs, omdat het niet onze grotere waarde is waar het om gaat, maar onze grotere duurzaamheid. Bloemen gaan maar zeer kort mee; en toch geeft God Zich grote moeite om ze te versieren. Ze hebben maar zo'n korte levensduur dat we zouden kunnen denken dat het niet de moeite waard is om er zoveel werk van te maken. Maar dat doet God wel. En zal God dan niet zorgen voor onze kleding en verfraaiing (bij Salomo of de lelies bleef het niet slechts bij functionele saaiheid) waar wij zoveel langer moeten meegaan?

Hfst.12:22-31 heeft de kwestie van het verkrijgen van voedsel en kleding behandeld; nu gaat 12:32-34 over de vraag wat we moeten doen met persoonlijke bezittingen als we die eenmaal hebben verworven: 'Verkoopt uw bezittingen en geeft aalmoezen' (12:33). Om deze opdracht in zijn juiste proporties te zien moeten we aandacht schenken aan de context ervan. Christus beweert hier niet dat geen enkele christen ook maar iets mag bezitten. Martha zondigde niet doordat ze een huis bezat (zie ook Hd5:3-4) waarin Christus Zelf graag logeerde. Ook zegt Christus niet dat het verkeerd is voor een christen om schatten te bezitten. Integendeel. Hij moet ernaar streven zoveel mogelijk duurzame schatten te krijgen. Dat wil echter zeggen dat hij er zoveel mogelijk van moet overbrengen naar de hemelen, waar ze veilig zijn voor verlies, devaluatie, diefstal of bederf. En dat betekent weer er zoveel mogelijk van nu aan de armen (van welke soort dan ook) te geven.

Hier is de grote hindernis om Christus te gehoorzamen *vrees* (12:32). Onze weinige bezittingen lijken ons zo belangrijk en waardevol dat we bang zijn voor het verlies ervan als we ze weggeven. Om deze vrees op te heffen stelt Christus onze bezittingen in hun ware perspectief: 'Wees niet bang, kleine kudde, want het is het welbehagen van uw Vader u het koninkrijk te geven.' Het is het welbehagen, Hij heeft

besloten, het koninkrijk te geven. Ja, de erfenis is nu zelfs bevestigd en gegarandeerd door een onherroepelijk verbond (Gl3:15-29). Erfgenamen van een eeuwig koninkrijk; waarom zouden we dan nog bang zijn een paar tijdelijke bezittingen weg te geven? Hoe zouden we het trouwens durven wagen om er te veel van vast te houden en op die manier in gebreke te blijven ze om te zetten in een eeuwige schat? (12:33). Laten we God bidden dat we niet in de fout vervallen van de farizeeër van 11:39-41: aan de buitenkant ritueel godsdienstig, maar in de praktijk krenterig en inhalig.

En nu gaat Christus in 12:35-48 over op nog een andere overweging die materiële bezittingen voor een discipel in hun juiste perspectief zal plaatsen: de wederkomst van de Heer. De les is tweeledig. In de eerste plaats (12:35-40) moeten we onze houding ten opzichte van materiële zaken ons er niet toe laten brengen dat we niet gereed zijn voor de komst van de Heer. In de tweede plaats (12:41-48) zullen, als Hij komt, al zijn slaven Hem verantwoording verschuldigd zijn voor wat ze hebben gedaan met hun materiële bezittingen, en met alle andere gaven en toevertrouwde zaken onder hun beheer.

Om te beginnen weten we de tijd van Christus' wederkomst niet; maar wanneer die ook zal plaatsvinden, Hij verwacht dat Hij ons gereed zal vinden om Hem te dienen. Die verwachting is billijk. Om de taal van zijn gelijkenissen te gebruiken: als wij verwachten dat God gereedstaat om ons te antwoorden als we aan zijn deur kloppen (11:9), is het niet meer dan billijk dat wij klaar en voorbereid zijn voor wat Christus ook maar wil dat we doen als Hij komt en op onze deur klopt (12:36). Eén gevaar bij materiële zaken is dat we er zó door in beslag genomen raken dat we de Heer vergeten, en weinig tijd hebben voor geestelijke gemeenschap met Hem of voor zijn dienst. Hoe denken we, als Hij plotseling zou komen, in dat geval onmiddellijk gereed gevonden te worden om die mate van intieme en persoonlijke gemeenschap geschonken te krijgen die Hij belooft aan zijn trouwe slaven? (12:37). Bovendien is het dagelijks leven met zijn praktische zaken van werk, voedsel en kleding, zoals we zojuist hebben gezien, bedoeld als oefenschool waar we leren de regels van Gods koninkrijk in praktijk te brengen. Als we zoals mensen van de wereld (12:30) het leven alleen maar

hebben gebruikt om schatten voor onszelf te vergaren op aarde; als we zoals de Farizeeën van 11:48 weinig moeite hebben gedaan om de liefde en rechtvaardigheid van God in praktijk te brengen in het dagelijks leven; hoe kunnen we dan verwachten dat we, als de Heer komt, plotseling klaar zullen zijn om actief met Hem te regeren (2Tm2:12) en liefde en rechtvaardigheid uit te oefenen en af te dwingen als verantwoordelijke bewindslieden in zijn koninkrijk?

De tweede les wordt ons bijgebracht aan de hand van het beeld van een rentmeester in een grote huishouding, aan wie de goederen van zijn heer zijn toevertrouwd om die gedurende diens afwezigheid te gebruiken ten goede van zijn medeslaven. Om dit beeld op juiste wijze te begrijpen en toe te passen, moeten we eerst de vraag stellen die de eerste les in Petrus' gedachten opriep: 'Heer, zegt U deze gelijkenis tot ons [dat wil zeggen tot Uw waarlijk bekeerde, gelovige discipelen] of ook tot allen [met inbegrip van niet-wedergeboren, ongelovige mensen]?' (12:41). Het antwoord dat de rest van het Nieuwe Testament op deze vraag zou geven, zou zeker zijn dat terwijl ware discipelen van Christus rentmeesters zijn over speciale geestelijke gaven (1Ko4:1-5; Tt1:7; 1Pt4:10-11), als het over materiële goederen en natuurlijke gaven gaat, niemand de absolute bezitter is van deze dingen: alle mensen zijn niets meer dan rentmeesters. We hebben niets in deze wereld gebracht, en zullen, net als de dwaze boer (12:20), als we eruit gaan niets meenemen. Goederen en natuurlijke gaven worden tijdelijk door God aan mensen toevertrouwd, zodat ze ze kunnen gebruiken ten goede van hun medemens.

De ware gelovige in Christus zal laten zien dat hij dat is door een trouwe rentmeester te zijn; en als Christus terugkomt, zal hij worden beloond voor zijn getrouwheid in de dingen van dit leven, door met ondenkbaar grotere verantwoordelijkheden te worden belast (12:42-44). Als iemand echter handelt als een ontrouwe rentmeester en het in hem gestelde vertrouwen schendt, zijn materiële goederen en natuurlijke gaven gebruikt om zich uit te leven, zijn medemens bedriegt, de armen verdrukt of de ware dienaren van God vervolgt zoals de Farizeeën en wetgeleerden van 11:47-51, dan bewijst zijn ontrouw als rentmeester dat hij een ongelovige

is. Als Christus terugkomt, zal Hij die man tot ongelovige verklaren en dienovereenkomstig met hem handelen (12:45-46).⁴ Er zijn uiteraard graderingen van trouw en ontrouw, en de meest oprechte gelovige zal ronduit toegeven dat hij een nutteloze slaaf is (17:10). Maar in 12:45-46 beschrijft de Heer een extreem en duidelijk geval. Iemand mag verklaren wat hij wil, maar als hij zich voortdurend en consequent op een onchristelijke wijze gedraagt, dan is hij geen echte gelovige (Ef5:5; 1Jh3:10) en de wederkomst van Christus zal hem aan de kaak stellen. Laten we ons er daarom van verzekeren dat we bij de komst van de Heer in aanmerking komen voor de zegen (12:37-38) zowel als de beloning (12:44) van de oprechte slaaf van Christus.

Het noemen van de straf die zal worden toegemeten aan de ongelovige bij de wederkomst, brengt de Heer er ten slotte toe twee principes te noemen volgens welke zijn beoordeling zal plaatsvinden. Ten eerste zal, naarmate er meer kennis was van de wil van de Heer, de bestraffing van de mens die die wil niet deed, strenger zijn (12:47-48). Ten tweede zal, naarmate er meer aan iemand is toevertrouwd, zijn verantwoordelijkheid groter zijn (12:48).

III. Het uitdagen van de tegenstander (12:49-53)

In het begin van deel 3 zagen we dat Christus weigerde 'rechter of deler' over mensen te zijn (12:14) tijdens zijn tijd op aarde. In 12:41-48 heeft Hij uiteengezet dat Hij bij zijn wederkomst beslist wèl zal optreden als rechter en deler over allen. Nu wijst Hij er in dit laatste gedeelte van deel 3 op dat Hij in één opzicht reeds de opperste 'deler' van mensen is in deze huidige eeuw: in tegenstelling tot wat men algemeen denkt, is Hij niet gekomen om vrede op de aarde te brengen, maar vuur en verdeeldheid (12:49,51).

Deze verklaring moet evenals alle andere worden gelezen in haar context. Ze is niet bedoeld om bij voorbaat de latere

⁴ Het Griekse woord *apistos* kan 'ontrouw' zowel als 'ongelovig' betekenen. Het tegenovergestelde ervan, *pistos*, in het analoge beeld van 12:42, is juist vertaald met 'trouw' en niet met 'gelovig'. Maar in 12:46, waar de toepassing van de analogie op de voorgrond staat, wordt *apistos* beslist bedoeld in de betekenis van 'ongelovig', zoals overal elders in het N T.

verklaring van het Nieuwe Testament te weerspreken: 'En Hij is gekomen en heeft vrede verkondigd aan u die veraf was, en vrede aan hen die nabij waren' (Ef2:17). De mensen zijn zondig en onder de macht van de satan. Om binnen te gaan in de vrede met God moeten ze worden wakker geschud uit hun zelfgenoegzaamheid, zich bekeren, geloven en gered worden. Zelfs maar een poging om mensen te waarschuwen voor hun ware toestand zal zowel menselijke als satanische tegenstand uitlokken, zoals we al gezien hebben in 11:15 en 11:53-54, en zoals we opnieuw zullen zien in 13:14-17. En daar niet allen zich zullen bekeren of zullen verlangen te worden gered, moet er wel verdeeldheid komen, en ook de tijdelijke en eeuwige consequenties daarvan. Christus kwam de mensen niet uit liefhebberij verlossen; zijn prediking was geen spelletje voor Hem. Hij was niet gekomen om de mensen te vertellen dat het er niet toe deed wat ze geloofden, dat goed of kwaad op hetzelfde neerkwam, zowel nu als in de eeuwigheid, of ze het evangelie geloofden of niet, of ze de Heiland aannamen of Hem verwierpen. Hij was gekomen om verdeeldheid te brengen en af te dwingen. Er moesten beslissingen worden genomen: voor Christus of tegen Hem (11:23), voor God of de duivel (11:15-20), voor behoud of verdoemenis, voor de hemel of de hel. En als de beslissing verdeeldheid binnen de familie teweegbracht, dan moest dat maar zo zijn (12:52-53).

De laatste twee jaar of meer had Hij gepredikt tot zijn geslacht en vroeg of laat moest de tijd komen voor het afdwingen van de verdeeldheid. In één opzicht verlangde de Heer met ongeduld naar die komende tijd: 'Vuur ben Ik komen werpen op de aarde, en wat wil Ik graag dat het al ontstoken zou zijn!' (12:49; vgl. NIV). En de gevolgen van Israëls beslissing zouden zo ernstig zijn dat Israël, in Gods grote genade en ten koste van Christus' oneindig grote lijden, pas tot een uiteindelijke beslissing omtrent Jezus zou worden gedwongen als ze het volledige bewijs van zijn doop hadden gekregen: zijn lijden, dood, begrafenis en opstanding (12:50). Het doel van zijn komst was gedeeltelijk zeker 'om zijn dorsvloer te zuiveren' (3:17); maar in zijn Goddelijke erbarming zou Hij 'het kaf' niet 'met onuitblusbaar vuur verbranden' voordat Hij, door Zelf de toorn van God te ondergaan, het voor al-

len die dat wilden mogelijk had gemaakt van dat vuur te worden gered.

Deel 4: Het juist beoordelen van de tijd en de tijden (12:54-13:21)

I. De mensen en tekenen (12:54-59)

Het thema van het oordeel, dat zo op de voorgrond heeft gestaan in de voorafgaande delen van dit hoofdstuk, zet zich onverminderd voort tot in dit laatste deel. Hier wordt aan de inherente ernst ervan een extra nadruk gegeven door overwegingen van tijd, van de korthed van de tussentijd die het huidige moment scheidt van ophanden zijnde tijdelijke en eeuwige oordelen, en van de lengte van de vonnissen die het Hooggerechtshof zal opleggen. De lessen die in dit laatste deel worden geleerd, zullen natuurlijk lessen zijn die onze Heer aan zijn tijdgenoten leerde in hun speciale historische situatie; maar de beginselen die aan deze lessen ten grondslag liggen, zijn nog steeds van toepassing.

De eerste les was dat het oordeel voor de deur stond, en Christus berispte de huichelachtigheid van de mensen die voorwendden dat ze niet konden inzien dat dit zo was. Ze konden de tekenen in de natuur van een naderende storm of van verzengende hitte onderkennen. Hoe was het dan mogelijk dat ze de tekenen van de morele en geestelijke storm die om hen heen opstak, niet konden onderkennen? (12:54-56).

Om te beginnen konden ze toch zeker de groeiende vijandigheid tegen Hem aanvoelen van de zijde van de vooraanstaande Schriftgeleerden, Farizeeën en Sadduceeën. Wat voorspelde die vijandigheid bij een volk dat al zo lang de reputatie had zijn profeten te vervolgen? De beschuldigingen die ze al tegen Hem hadden ingebracht, logen er niet om: sommigen waren al zover gegaan dat ze Hem ervan beschuldigden te heulen met de satan (11:15). De aanklacht was absurd, maar ze toonde wel hun vastbeslotenheid om te ontkennen dat Hij van God kwam. Dat moest betekenen dat er spoedig een godsdienstig proces zou komen met als vanzelfsprekende uitslag een oordeel van godslastering en een doodvonnis. Waarom konden mensen dat dan niet zien?

En als de autoriteiten uiteindelijk hun zin kregen en Hem

ter dood lieten brengen, wat zou dat dan betekenen? Zo zeker als een zuidenwind zou worden gevolgd door verzengende hitte, zo zeker zou de gerechtelijke moord op de Gezalfde van de Heer (4:18) worden gevolgd door de toorn van God over Israël. Zowel de moraal als de geschiedenis moest het volk toch waarschuwen dat dat onvermijdelijk was. Israëls verwerping en vervolging van de profeten in voorbije eeuwen waren uiteindelijk gevolgd door Gods oordeel in de vorm van de ballingschap. Christus was groter dan Salomo en Jona en al de profeten. Hij was in feite de Komende van Wie de profeten hadden gesproken (4:17-21). De Farizeeën en wetgeleerden bestreden zijn claim krachtig. Als ze hun tegenstand zover doorvoerden dat ze Hem ter dood brachten, zou de zaak uit hun handen overgaan naar het Goddelijke gerechtshof; en het vonnis dat dat hof Israël zou opleggen, zou bijzonder lang en streng zijn (12:57-58). Het was nodig dat Israël heel ernstig en heel snel nadacht, om in te zien hoe ongegrond hun zaak was tegen Hem, en hoe sterk Gods rechtszaak tegen hun zonden; en in het reine te komen met Jezus voor het te laat was.

Wij weten natuurlijk wat er gebeurd is. Israël zette zijn tegenstand hardnekkig voort en veroordeelde Jezus binnen betrekkelijk weinig maanden ter dood. Hij bood geen weerstand en deed niets terug, maar 'gaf Zich over aan Hem die rechtvaardig oordeelt' (1Pt2:23). De Rechter verklaarde Zich vóór Jezus door Hem uit de dood op te wekken en de Heilige Geest uit te zenden in zijn naam (Jh16:8-11; Hd2:36). Toen kreeg Israël de gelegenheid zich te bekeren; maar toen het volk als volk weigerde zich te bekeren, 'is de toorn over hen gekomen tot het einde toe' (1Th2:16). Israël werd verstrooid onder de heidenen en Jeruzalem werd aan de heidenen overgegeven om vertreden te worden tot de tijden van de heidenen vervuld zouden zijn (21:24). Israël zou er lange tijd over doen om het laatste koperstukje te betalen.⁵

⁵ Het spreekt vanzelf dat het feit dat God heidenen gebruikte om zijn tijdelijke oordelen over Israël uit te voeren, hun barbaarse wreedheden tegen Israël niet rechtvaardigt, evenmin als het in voorbije tijden de gruwelen van Assyrië tegen Israël rechtvaardigde. De heidenen zullen nog worden gestraft voor hun antisemitisme. Zie Js10:5-15.

De ervaring van Israël als volk van Gods tijdelijke oordelen is echter slechts een deel van het verhaal. De zaak tussen elke individuele Jood en Christus blijft bestaan, en ook de mogelijkheid dat die zaak eens zal worden berecht door het hoogste en laatste gerechtshof, en een eeuwig vonnis zal krijgen. Zodra we in deze termen beginnen te denken, moeten we echter beseffen dat niet alleen Joden maar ook wij heidenen in die positie verkeren. Het leven is een reis die spoedig ten einde zal zijn; en na de dood komt het oordeel (Hb9:27). We doen er allen goed aan de zaken tussen onszelf en Christus te regelen voordat we het einde van de weg bereiken, zodat onze zaak nooit in dat gerechtshof komt.

Christus is niemands tegenpartij voor het gerecht (de betekenis van het Griekse woord *antidikos*). Tegenpartij in deze betekenis is de benaming van de duivel (1Pt5:8). Ook zal Christus niemand, Jood of heiden, aanklagen bij de Vader (Jh5:45) zoals de duivel ononderbroken doet (Op 12:10). Aan de andere kant getuigt Christus wèl tot ons dat er een zaak tegen ons bestaat: onze daden zijn slecht (Jh7:7); en Hij dringt bij ons op behoudenis aan. Als we over deze dingen met Hem twisten, of Hem negeren, en onze zaak in het eindgericht komt, dan waarschuwt Hij ons dat de uitspraak niet anders kan zijn dan schuldig, en het vonnis niet anders dan voor eeuwig (Jh3:18-19,36). Hij dringt er daarom bij ons op aan onze zaak zelf te beoordelen en haar hier in dit leven te regelen, zodat ze het gerecht van het laatste oordeel nooit bereikt.

Op een andere plaats in het Nieuwe Testament vertelt Hij ons eenvoudig en rechtuit hoe we dit kunnen doen: 'Wie mijn woord hoort en gelooft Hem die Mij heeft gezonden, die heeft eeuwig leven en komt niet in het oordeel maar is uit de dood overgegaan in het leven' (Jh5:24). De Griekse bewoordingen van deze verklaring zijn afdoende duidelijk. Er staat hier niet alleen dat de gelovige niet zal worden geoordeeld hoewel dat natuurlijk waar is. Maar er staat ook dat zijn zaak zelfs niet in het gericht zal komen, omdat zij al is geregeld, en de gelovige al is overgegaan van de dood in het leven (vgl. Rm8:1).

Veel mensen doen geen enkele poging om zaken als deze met Christus te regelen, omdat ze niet beseffen dat dat mo-

gelijk is. Op de een of andere manier hebben ze het idee gekregen dat het onmogelijk is vooruit te lopen op het vonnis van het laatste oordeel. Voor hen is het nodig dat ze Christus, die de rechter zal zijn in dat oordeel, hen ervan laten verzekeren dat het mogelijk is.

Anderen zien geen dringende noodzaak om de zaken met Christus te regelen. Ze hebben nog niet ontdekt dat hun zaak er hopeloos voorstaat, en dat God al heeft verklaard dat dat het geval is (Rm2:1; 3:19-23). Ze dobberen maar wat voort door het leven naar het laatste oordeel toe, onder de begoocheling van de aangename maar volledig valse illusie dat ze, hoewel niet volmaakt, toch ook niet slecht genoeg zijn om veroemd te worden. Als ze volharden in een dergelijke irreële denkwijze, is dat echter precies wat er met hen zal gebeuren. Voor hen is het dringend noodzakelijk dat hun wordt getoond hoe hun zaak er in werkelijkheid voorstaat. Tot hen en tot mensen als zij richt Christus zijn volgende lessen.

II. Lessen over bekering (13:1-9)

De eerste les leert ons hoe we gruweldaden, zoals Pilatus beging aan enkele Galileeërs (13:1-2), en ongelukken, zoals dat wat zekere mensen in Siloam overkwam (13:4), moeten interpreteren. Christus' tijdgenoten geloofden in Gods beschikende voorzienigheid, en waren daardoor blijkbaar geneigd te denken, zoals velen voor en na hen, dat de slachtoffers van deze gruweldaden en rampen schuldig moesten zijn geweest aan buitengewone zonden, die tot dan toe misschien geheim waren gehouden, maar nu aan het licht kwamen door het buitengewone lijden dat God over hen had laten komen als straf voor die zonden. Christus zei dat hun interpretatie onjuist was.

De moderne humanist, die opmerkt dat gruweldaden en rampen vaak goede mensen overkomen, terwijl doortrapte schurken eraan ontkomen, trekt de conclusie dat het onbillijke van dit alles zijn bewering bewijst dat er geen God is. Ook *zijn* interpretatie is onjuist.

Sommige gruweldaden en rampen laat God misschien komen over bepaalde mensen of volken als straf in dit leven voor hun bijzonder afschuwelijke zonden. Maar niet alle gruweldaden en rampen moeten worden beschouwd als Gods

straffen over speciale zonden van de slachtoffers. Om de juiste les te leren uit deze gebeurtenissen moeten we het over een totaal andere boeg gooien. We zijn allen zondaars. Als we onszelf vergelijken met andere mensen, zullen we echte, soms grote verschillen opmerken. Dat zijn echter slechts graduele verschillen. Ze helpen niet mee om iets te veranderen aan het feit dat we allen ernstig te kort komen aan de eisen van God. We zijn allen schuldig en hebben geen enkele verontschuldiging. We vallen allen onder de toorn van God. We hebben allen ons leven verbeurd (Rm1:18-20; 2:1; 3:19). Het wonder is niet dat wordt toegelaten dat sommigen gruweldaden en rampen overkomen, maar het wonder is dat er überhaupt iemand *gespaard* wordt. Het is zeker, en Christus bevestigt het tweemaal uitdrukkelijk (13:3,5), dat als we ons niet bekeren, we allen zullen omkomen, niet noodzakelijkerwijs door een of ander ongeluk of een of andere ramp hier op aarde, maar eeuwig onder de toorn van de Almachtige God. Dat we niet al omgekomen zijn, is bovendien niet omdat we ook maar iets beter zijn dan mensen die door een gruwel daad of ongeluk zijn weggevaagd de eeuwigheid in. Dat heeft een totaal andere oorzaak, zoals de tweede les in dit gedeelte nu duidelijk zal maken.

Deze tweede les (13:6-9) wordt ons gegeven in de vorm van een gelijkenis. Die vertelt ons over een vijgeboom waarvan de eigenaar drie jaar achter elkaar kwam om er vruchten aan te zoeken. Omdat hij er geen enkele vond, gaf hij opdracht hem om te hakken. Maar de tuinman smeekte om uitstel van executie voor nog één extra jaar, om hem nog één kans te geven om te doen wat hij kon om de boom ertoe te brengen vrucht te dragen. Als de boom daarna nog steeds in gebreke bleef om vrucht te dragen, moest de eigenaar hem maar omhakken. Er kon niet van hem worden verwacht dat hij meer dan één jaar extra zou wachten.

We kunnen misschien niet met zekerheid zeggen hoeveel details in deze gelijkenis bedoeld zijn als zinnebeeldige voorstellingen; maar drie belangrijke lessen komen er duidelijk uit naar voren. In de eerste plaats zegt Christus hier tegen zijn tijdgenoten dat als ze geen vruchten voortbrachten die God tevredenstelden, ze niet voor onbepaalde tijd gespaard konden blijven. Dat kan trouwens niemand in die toestand.

In de tweede plaats zal ons het verschil opvallen tussen wat Christus hier zegt en wat Johannes de Doper zei in zijn tijd (3:9). Dezelfde figuurlijke taal gebruikend, waarschuwde Johannes de mensen dat de bijl reeds aan de wortel van de boom lag. Ze wachtte slechts op het bevel van de Eigenaar en dan zou de tuinman haar oppakken en alle bomen omhakken die niet aan de verwachtingen voldeden. Maar toen Christus deze gelijkenis uitsprak, had de Eigenaar dat bevel al doen uitgaan. Hij had drie jaar (de tijd van Christus' bediening op aarde?) gewacht op tekenen van bekering, en daar Hij niets van die vrucht kon ontdekken, had Hij bevel gegeven de vijgeboom om te hakken. En de boom zou al zijn omgehakt, als de tuinman niet tussenbeide was getreden bij de Eigenaar en tijdelijk uitstel had gekregen, zodat hij een laatste poging kon doen om de boom over te halen de vereiste vrucht voort te brengen. Christus' tijdgenoten leefden in geleende tijd. En wij ook (2Pt3:9-12). We bedriegen onszelf als we denken dat het vonnis van het laatste oordeel over de onbekeerden en ongelovigen nog onzeker is. Het vonnis is al uitgesproken (Rm3:19). Als we ons niet bekeren, zullen we omkomen.

In de derde plaats hadden Christus' tijdgenoten het uitstel niet te danken, evenmin als wij, aan hun eigen goedheid of verdienste, en zeker niet aan hun grotere morele voortreffelijkheid boven andere mensen van wie ze verkozen te denken dat ze uitzonderlijk schuldige zondaars waren. Ze hadden het te danken, als we de gelijkenis zo mogen uitleggen, aan de voorspraak van Christus. Zeker, in 12:49-53 zagen we Hem in Goddelijk ongeduld om vuur op de aarde te werpen en de zaken tot hun uiteindelijke beslissing te brengen. Hier zien we de andere kant van zijn karakter: dezelfde Jezus pleit hier voor een uitstel van executie van het vonnis, zodat de mensen langer de gelegenheid zouden hebben om zich te bekeren en gered te worden.

III. Triomf over de tegenstanders (13:10-21)

We beginnen nu aan het laatste onderdeel van deel 4. Evenals de eerste twee onderdelen houdt het zich bezig met de kwestie van de korthed van de tijd. Maar terwijl de eerste twee gedeelten ons ernstig waarschuwden dat de mensen heel erg weinig tijd hebben om zich te bekeren en te worden

gered, brengt dit laatste gedeelte vol vreugde de andere kant van de zaak: hoelang iemand ook onder de slavernij van de satan mag zijn geweest, hij of zij kan in één ogenblik worden gered. Voor zover het van God afhangt, hoeft niemand ook maar vijf minuten te wachten. Deze les moest Christus echter uitspreken pal tegenover de tegenstand van de zijde van een overste van een synagoge, die van mening was dat eerbied voor Gods wet vereiste dat de redding van een zekere vrouw moest wachten tot de sabbatdag voorbij was. We moeten daarom nu de aard van de toestand van de vrouw overdenken, de aard van het wonder dat Christus aan haar verrichtte, en de ware betekenis van de sabbat.

We zagen eerder dat de gebeurtenis van de genezing van de stomme niet alleen een wonder was, maar ook een gelijkenis. Dat is eveneens het geval, en op heel natuurlijke wijze, met de wonderbaarlijke genezing van de vrouw in het onderhavige verhaal. Welke naam er ook wordt gegeven aan haar lichamelijke toestand, het is zeker dat deze haar had beroofd van een belangrijk deel van haar menselijke waardigheid: ze was voorgoed kromgebogen en niet in staat zich op te richten. Uit één oogpunt bekeken was dat niets anders dan een lichamelijke toestand. Aan de andere kant is de rechtopgaande houding van de mens meer dan louter een anatomisch feit. Net als het spraakvermogen waarvan de demon de man in 11:14-26 had beroofd, is het een menselijk kenmerk, een passende lichamelijke uitdrukking van de morele, geestelijke en officiële waardigheid van de mens als Gods onderkoning, geschapen naar het beeld van God om heerschappij te voeren over alle andere schepselen (Gn1:26-27). Evenzo is de gebogen rug de typische lichamelijke houding van de lastdrager en de slaaf onder het juk, en wordt zo een natuurlijk en sprekend beeld van de gevolgen van verdrukking en slavernij. Bovendien was de lichamelijke conditie van de vrouw niet slechts te wijten aan lichamelijke oorzaken. Christus verklaarde dat die conditie een gebondenheid was die was te weeggebracht door de satan, wiens boosaardigheid vanaf het eerste begin getracht heeft de mens te beroven van zijn heerschappij en zijn waardigheid, en hem te degraderen tot slaaf. Er zijn maar weinig mannen en vrouwen die een gebogen rug hebben in lichamelijke zin, maar moreel en geestelijk

ontdekken alle mannen en vrouwen vroeg of laat dat ze gekromd en neergebogen zijn door zwakheden van welke aard dan ook, en dat ze de kracht niet hebben zichzelf ervan te bevrijden.

Op een dag echter, zo vertelt ons het verhaal, liep de vrouw schuifelend de weg naar de synagoge om het Woord van God te horen, want het was sabbat. Welk woord zou de Bijbel voor haar en haar toestand hebben? Ongehinderd, ongecompliceerd door farizeese tradities van uitleg, zou de Bijbel duidelijke taal hebben gesproken. Misschien wel dit: 'De zevende dag is de sabbat van de Here, uw God; dan zult gij geen werk doen (...) gij zult gedenken dat gij dienstknechten in het land Egypte geweest zijt, en dat de Here, uw God, u vandaar heeft uitgeleid met een sterke hand en met een uitgestrekte arm' (Dt5:14-15). Of misschien zelfs wel: 'Ik ben de Here, uw God, die u uit het land Egypte heb geleid, opdat gij hun niet meer tot slaven zoudt zijn; Ik heb de stangen van uw juk verbroken en u rechtop doen gaan' (Lv26:13). De overste van de synagoge was echter een farizeeër, en hij zou haar hebben gezegd dat als God ooit bereid zou zijn haar te bevrijden en rechtop te doen staan, dat zeker vandaág niet zou zijn: vandaag was het sabbat, en het zou God niet verheerlijken als ze op de sabbat werd bevrijd van haar gebondenheid. Maar voordat hij de kans had iets te zeggen, strekten sterke armen zich uit en legden hun handen op haar, en een andere stem zei: 'Vrouw, u bent verlost van uw ziekte' – en onmiddellijk richtte zij zich op en verheerlijkte God (13:12-13).

De overste van de synagoge was verontwaardigd en probeerde de mensen de les te lezen over het kwaad dat ze deden als ze op de sabbat kwamen om genezen te worden; maar Christus stelde zijn huichelachtigheid aan de kaak en bracht hem tot zwijgen. Hij en zijn soort hadden er geen enkele moeite mee op de sabbat hun ossen en ezels van hun kribben los te maken en ze naar de drinkplaats te leiden, op grond van het feit dat het een noodzakelijke daad van barmhartigheid was. En nu stond hier niet maar een dier, maar een mens; en niet zómaar een mens, maar een dochter van Abraham (13:16), de vriend van God, geroepen zoals Abraham om voor Gods aangezicht te wandelen (Gn17:1); en acht-

tien jaar lang had de satan haar gebonden en dubbel gebogen, zodat ze haar hoofd niet meer omhoog kon richten, haar ogen niet naar de hemel kon opslaan of haar medemensen aankijken, maar slechts voortschuifelen in rampzalige gebondenheid. Was er wèl barmhartigheid voor dieren, maar níet voor haar? Moest een wettische godsdienst de kans krijgen om, in plaats van haar te bevrijden, op haar reeds gebroken rug lasten te binden die niet te dragen waren? (11:46). Christus wilde daar niets van weten, maar eiste dat het vrijmaken van een mens uit de band van de satan een noodzaak was die niet mocht worden uitgesteld: ja, het was zelfs gepast dat de vrijmaking op de sabbat werd verricht.

Bij deze woorden schaamden de overste van de synagoge en zijn mede-ijveraars zich diep, en alle aanwezigen waren opgetogen over de heerlijke dingen die Christus deed (13:17). Christus had getriomfeerd. Zeker, de bevrijding en het herstel van één onbekende vrouw in een niet met name genoemde synagoge in Palestina was in bepaald opzicht maar een heel kleine triomf. Maar uit het kleine zaadje van die overwinning zou een boom groeien veel groter en majestueuzer dan die van Nebukadnezar (Dn4:10-22). De vertakkingen ervan zouden zich eens uitstrekken tot aan de grenzen van het heelal, tot de schepping zelf zou worden bevrijd van de slavernij van het verderf tot de heerlijke vrijheid van de zonen van God, en allen in de hemel en op aarde geborgenheid, bevrediging en verrukking zouden vinden in de luister van zijn heerschappij. Zijn werk op aarde was verborgen: weinigen in de wereld hadden nog van Hem gehoord. Maar zoals zuurdeeg in meel zou het zich verspreiden, totdat er geen plaats meer was in de hemel, de aarde of de hel, die niet de kracht van zijn triomferend gezag zou voelen.

Ondertussen heeft de opgestane Christus zijn strijd voortgezet tegen alle verdraaiingen van Gods evangelie, bedoeld om de mensen in slavernij te houden, of om hen weer gevangen te nemen als ze zijn vrijgemaakt. Hoor de Heer protesteren door de mond van Petrus: 'Waarom verzoekt u God door een juk op de hals van de discipelen te leggen dat noch onze vaders noch wij in staat zijn geweest te dragen?' (Hd15:10). Lees wat Hij schrijft met de pen van Paulus: 'Voor de vrijheid heeft Christus ons vrijgemaakt; staat dan vast en laat u

niet weer onder een slavenjuk binden' (Gl5:1). Moge Hij ons zijn medewerkers maken om 'hun ogen te openen, opdat zij zich bekeren van de duisternis tot het licht, en van de macht van de satan tot God' (Hd26:18), totdat de man bevrijd van zijn stomheid en de vrouw bevrijd van haar zwakheid in het leven zullen regeren tot heerlijkheid van de Schepper door Jezus Christus onze Heer (Rm5:17).

HOOFDSTUK III

Lukas 13:22-17:10

DE BESTEMMING DIE ONS WACHT

Inleidend overzicht

De delen

- (1) Het glorieuze gezelschap van de heiligen (13:22-14:6)
- (2) De voldoeningen van het Messiaanse feestmaal
(14:7-15:2)
- (3) De vreugden van de verlossing (15:3-16:18)
- (4) De vertroosting van de hemel (16:9-17:10)

III. De bestemming die ons wacht

Inleidend overzicht

Hoofdstuk III ligt tussen de twee reisaanduidingen in 13:22 en 17:10. Het allereerste gedeelte (13:22-30) geeft al meteen het overheersende thema ervan aan. Het komende koninkrijk beschrijvend, zegt Christus: 'Er zullen er komen van oost en west, en van noord en zuid, en aanliggen in het koninkrijk van God' (13:29). In 14:15-24 wordt deze beeldspraak uitgewerkt tot een gelijkenis, waarin Christus het komende koninkrijk vergelijkt met een groot avondmaal. Nu hebben beide passages tegenhangers in Mattheüs (7:21-23; 8:11-12; 22:1-14); maar in 15:11-32 stelt Lukas de gelijkenis van de verloren zoon te boek, die geen van de andere evangelisten heeft opgetekend. In deze gelijkenis wordt de vreugde over de thuiskomst van de verloren zoon uitgedrukt in een feestmaal met muziek en dans (15:23-25) en zij komt overeen met de vreugde waarvan eerdere verzen (15:7,10) zeggen dat ze uitbreekt onder de engelen in de hemel over zondaars die zich bekeren. Verder heeft Lukas in 16:19-31 nog een belangrijk verhaal dat geen van de andere evangelisten vermeldt. Het gaat over een rijke man, wiens dagelijkse maaltijden schitterende feesten waren, maar die in het toekomstige leven onlesbare dorst leed (16:24); maar het gaat ook over Lazarus de bedelaar, die in dit leven hunkerde naar een paar kruimels om zijn honger te stillen, maar die in het hiernamaals rustte in Abrahams schoot en vertroost werd (16:21,23,25).

Nu is de overdenking van deze toekomstige vreugden op zichzelf heerlijk; maar juist daarom wordt dit hoofdstuk ook

gekenmerkt door onuitsprekelijke droefheid. In alle vier de hoofdfragmenten die we zojuist hebben genoemd, staan mensen op de voorgrond die om welke reden dan ook deze vreugden mislopen. Zoals we zullen zien, lopen twee groepen ze onopzettelijk mis, hoewel elk ervan om verschillende redenen; en hun uiteindelijke frustratie is verschrikkelijk. De andere twee groepen lopen ze opzettelijk mis, elk ervan wéér om verschillende redenen; hun weloverwogen afwijzing van de behoudenis is ontstellend.

Het is natuurlijk niet meer dan normaal dat Christus, toen zijn reis Hem steeds dichterbij zijn eigen bestemming van de heerlijkheid bracht, de mensen steeds vaker herinnerde aan de twee mogelijke bestemmingen die hun wachtten aan het eind van hun reis door het leven: *in* het huis van de Vader met het feestmaal van vreugde en voldoening, of *buiten* het huis van de Vader met de eeuwige frustraties en pijnen ervan. En omdat het mogelijk is dat mensen het huis van de Vader mislopen, is het begrijpelijk dat Hij er heel veel tijd aan besteedde om voor ons de verschillende redenen te analyseren waarom de reis door het leven van sommige mensen zo'n rampzalig einde zal hebben. Het is duidelijk zijn bedoeling ons te waarschuwen om niet hun dwaze en noodlottige houding aan te nemen.

Nu loopt in één opzicht de gedachtengang in dit hoofdstuk ononderbroken door, waarbij het laatste fragment in één deel ook dienstdoet om het thema van het volgende deel in te leiden. Als we echter een inhoudsopgave opstellen die de voorrang geeft aan de vier fragmenten die het dominerende thema bevatten, zal dat ons helpen te zien hoe de afzonderlijke gedeelten van het hoofdstuk met elkaar en met het geheel in verband staan (zie p.312-313).

DE DELEN

Deel 1: Het glorieuze gezelschap van de heiligen (13:22-14:6)

I. De smeekbeden van de verlorenen afgewezen (13:22-30)

Het eerste deel komt onmiddellijk na de dringende en uitermate praktische kwestie die het hele hoofdstuk zal domine-

Deel 1: Het glorieuze gezelschap van de heiligen (13:22-30)

I. *De smeekbeden van de verlorenen afgewezen (13:22-30).*

- (a) Daar zal het geweest zijn ... wanneer u Abraham ... zult zien en al de profeten in het koninkrijk van God, maar uzelf buitengeworpen.
- (b) De deur is gesloten.
- (c) U zult ... buitenstaan en ... kloppen en zeggen: Heer, doe ons open; en Hij zal antwoorden ...: Ik weet niet vanwaar u bent; gaat weg van Mij.

II. *Christus' houding ten opzichte van zijn onvermijdelijke verwerving (13:31-35).*

- (a) Het gaat niet aan dat een profeet omkomt buiten Jeruzalem.
- (b) Gaat heen en zegt tot die vos
- (c) ... hoe dikwijls heb Ik uw kinderen willen bijeenverzamelen en u hebt niet gewild.

III. *De behoeften van de mens en wat God toekomt (14:1-6).*

Het gebeurde, toen Hij ... in een huis ... was gekomen om brood te eten, dat zij op Hem lieten ... Er stond een waterzuchtig mens voor Hem ... En Hij zei ...: Wie van u zal, als een zoon of een os in een put valt, hem er niet *terstond* uittrekken op een sabbatdag?

Deel 2: De voldoeningen van het Messiaanse feestmaal (14:7-15:2)

De uitnodiging van de Heer afgeslagen (14:7-24).

Drie gelijkenissen:

- (1) Voor gasten: de eer te worden verhoogd.
- (2) Voor gastheren: de eeuwige beloning voor ware gastvrijheid.
- (3) Het Messiaanse feestmaal. Allen begonnen zich eenparig te verontschuldigen ... Toen werd de heer des huizes toornig ...

II. *De kosten van het discipelschap (14:25-35).*

- (a) Wie van u ... gaat niet eerst de kosten zitten berekenen ...
- (b) Ieder van u, die niet afscheid neemt van al zijn bezittingen, kan mijn discipel niet zijn.

III. *De Farizeeën bekritisieren Christus (15:1-2).*

De klacht is dat Hij niet streng genoeg is: de Farizeeën en de Schriftgeleerden mopperden en zeiden: Deze ontvangt zondaars en eet met hen.

Deel 3: De vreugden van de verlossing (15:3-16:18)

- I. *De smeekbede van de Vader van de hand gewezen (15:3-32).*
- Drie gelijkenissen*
- (1) De vreugde over het vinden van een verloren schaap.
 - (2) De vreugde over het vinden van een verloren munt.
 - (3) Het welkom-thuis feestmaal. ... de oudste broer ... werd ... toornig en wilde niet naar binnen gaan; zijn vader nu ... spoorde hem aan ...

- II. *De berekeningen van het rentmeesterschap (16:1-13).*
- (a) Hoeveel bent u ... schuldig? ... Honderd vat olie? ... Ga vlug zitten en schrijf vijftig.
 - (b) Als u niet trouw bent geweest met wat een ander toebehoort, wie zal u dan geven wat u toebehoort?

III. *De Farizeeën beschimpen Christus (16:14-18).*

De klacht is dat Hij te streng is: Farizeeën, die geldzuchtig waren, beschimpten Hem. En Hij zei ... Het is gemakkelijker dat de hemel en de aarde voorbijgaan, dan dat één tittel van de wet vervalt.

Deel 4: De vertroosting van de hemel (16:19-17:10)

- I. *De smeekbeden van de verlorenen afgewezen (16:19-31).*
- (a) ... in de hades ..., terwijl hij in pijnen verkeerde, zag hij Abraham uit de verte, en Lazarus in zijn schoot.
 - (b) ... er is ... een grote kloof gevestigd.
 - (c) En hij riep ...: Vader Abraham, ... zend Lazarus naar mij toe ... naar mijn broeders. Abraham wijst beide verzoeken af.

- II. *De houding van discipelen ten opzichte van onvermijdelijke aanleidingen tot vallen (17:1-4).*
- (a) Het is onmogelijk dat er geen aanleidingen tot vallen komen
 - (b) Als uw broeder zondigt, bestraf hem.
 - (c) En als hij zevenmaal per dag tegen u zondigt en zevenmaal tot u terugkeert ... zult u hem vergeven.

III. *Wat de Heer toekomt en de behoeften van zijn slaven (17:5-10).*

En wie van u, die een slaaf heeft die ploegt ... zal bij zijn thuiskomst van het veld tot hem zeggen: Kom *terstond* hier en lig aan? Maar ... niet ...: Maak mijn maaltijd klaar ... en daarna kun jij eten en drinken?

ren: de kwestie van de behoudenis en de uiteindelijke toegang tot het komende koninkrijk van God. ‘Heer,’ vroeg iemand, ‘zijn het weinigen die behouden worden?’

De Heer beantwoordde zijn vraag niet direct, maar ten slotte zeer duidelijk: als de deur die toegang geeft tot het koninkrijk uiteindelijk is gesloten – en we moeten aandacht schenken aan het ernstige feit dat die deur eens gesloten zal worden – zullen er velen buitengesloten zijn. En dat niet alleen: velen zullen buitengesloten zijn die dachten dat ze zouden binnengaan. Ze zullen als het te laat is, ontdekken dat hun verwachting ongegrond en vals was: ze zijn de behoudenis misgelopen, geheel onverwacht en onopzettelijk.

De Heer merkt twee dingen op over deze mensen: ten eerste hun verwondering dat ze buitengesloten zijn en vervolgens hun teleurstelling en frustratie. Als ze aankloppen om binnengelaten te worden en de Heer des huizes van achter de gesloten deur antwoordt dat Hij hen niet kent en niet weet vanwaar ze komen, blijkt hun verwondering hieruit dat ze luid protesteren dat Hij hen beslist moet kennen, omdat ze vroeger in zijn bijzijn hebben gegeten en gedronken, en Hij in hun straten heeft geleerd (13:25-26). Hieruit maken we op wat Mattheüs uitdrukkelijk zegt (7:21-23), dat de Heer des huizes niemand anders is dan Christus Zelf, en dat deze mensen zich beroepen op het feit dat ze, toen Hij op aarde was, zijn medegasten waren, of zelfs zijn gastheren, bij diners waarbij Hij aanwezig was: ze kenden Hem uit de maatschappelijke omgang. En wat nog meer was: ze waren erbij geweest als Hij predikte: ze kenden zijn opvattingen en hadden wel enig belang gesteld in zijn preken. Klaarblijkelijk waren ze van mening dat dat wel voldoende was om toegang te verkrijgen tot het koninkrijk van God. Ze zijn verbijsterd als ze ontdekken dat het niet voldoende is.

Wat is er dan nodig om binnen te kunnen komen? De Heer des huizes maakt het duidelijk: voor ieder die naar binnen wil, is het nodig dat Christus hem of haar persoonlijk kent (Jh10:14-15,27-29) door een wederkerige rechtstreekse relatie. De mensen die buiten de gesloten deur staan, hebben kennelijk nooit een dergelijke persoonlijke omgang met Christus gehad. Ze zijn nog steeds wat ze altijd waren: ‘werkers van ongerechtigheid’. Toen ze op aarde waren, hebben

ze nooit radicaal berouw gehad over hun zondige toestand, nooit getracht vergeving te krijgen van Christus, en de gave van het eeuwige leven. Ze zijn nooit één van 'de zijnen' (Jh13:1) geworden; ze zijn nooit uit God geboren door persoonlijk Christus te ontvangen als Redder en Heer (Jh1:12-13). En omdat ze Hem nooit als zodanig ontvangen hebben, moeten ze nu van Hem weggaan.

Hun ontzetting is verschrikkelijk, hun teleurstelling zeer bitter (13:28-29). In de beeldende taal die Christus gebruikt, worden ze afgeschilderd als staande buiten de gesloten deur, maar in staat om door een spleet of raampje in de deur naar binnen te kijken in de grote feestzaal van het koninkrijk van God; en ze kunnen de gasten zelfs zien arriveren en hun plaats innemen aan het feestmaal. De gasten komen uit elke periode van de geschiedenis: daar zijn Abraham, Izaäk en Jakob en al de profeten. Ze komen niet alleen uit de Joden, die nationale banden hadden met deze grote aartsvaders, maar uit elke natie en uit alle windstreken van de aardbol. Wat een reusachtige verzameling van geloof, wat een rijkdom aan ervaring. Wat een tafelgesprekken zullen er zijn aan dat eeuwige feestmaal, waarbij allen uit iedere natie elkaar kennen en begrijpen en verrijken, omdat elk van hen tijdens zijn reis door het leven de Heer des huizes heeft leren kennen.

Zo dicht bij Christus te zijn geweest op aarde zonder Hem te hebben ontvangen en Hem persoonlijk te hebben leren kennen, en daarom voor eeuwig buitengesloten te zijn van het glorieuze gezelschap van de heiligen, terwijl anderen uit lang vervlogen tijden en culturen de ingang hebben gevonden (13:30) – wie zal de teleurstelling en frustratie ervan meten? Daar zal het geweest zijn en het tandengeknars (13:28). Het behoort een zaak van het allergrootste belang voor ons te zijn ons ervan te vergewissen dat wij onder degenen zijn die ingaan door de nauwe deur (13:24).

II. Christus' houding ten opzichte van zijn onvermijdelijke verwerping (13:31-55)

Het eerste fragment heeft ons verteld wat ons, als we het voor het eerst horen, vreemd in de oren moet klinken, zo niet schokken: de tijd zal komen dat Christus Zelf mensen zal

buitensluiten van de eeuwige gelukzaligheid ondanks hun smeekbeden om binnengelaten te worden. Maar het eerste fragment moet niet worden gelezen zonder het tweede, dat de andere kant van het verhaal laat zien.

We krijgen daarom nu te horen hoe de Farizeeën aan Christus Herodes' voornemen overbrengen om Hem te doden als Hij in het gebied van Herodes bleef. Herodes' vage besef van hetgeen Jezus voorstond (9:3-9), deed hem waarschijnlijk vrezen dat Jezus de een of andere Messiaanse opstand wilde leiden, en hij wenste geen ordeverstoring in zijn gebied. Herodes was niet geïnteresseerd in het hemelse feestmaal en het glorieuze gezelschap van de heiligen: hij had Johannes de Doper al vermoord bij één van zijn eigen feestmalen (Mt14:3-11). Hij was alleen geïnteresseerd in politieke macht en in genotzucht. Christus verachtte zijn waarden, zijn kleingeestige sluwheid en zijn bedreigingen, en stuurde hem een scherp gestelde berisping (13:32). Christus volgde een Goddelijk voorbeschikte koers door deze wereld, Hij wilde Gods liefde tot de mensen tot uitdrukking brengen door ontelbare daden van genade en redding. Herodes' bedreigingen zouden Hem er niet toe brengen zijn bediening te verhaasten of te bekorten. Ook konden Herodes' bedreigingen met de dood Hem geen angst aanjagen: Hij was bereid en gereed, ja zelfs voornemens om te sterven.

Het zou alleen niet een of ander onbetekenend politicus als Herodes gegeven zijn Hem te doden in het belang van een of ander onbeduidend politiek bedrog. Als Christus stierf, zou Hij sterven op een plaats en door de hand van mensen die zijn dood de allergrootste betekenis zouden geven. En als we die betekenis hebben begrepen, zal dat duidelijk maken waarom Hij uiteindelijk de smeekbeden van de verlorenen moet afwijzen.

Jeruzalem had al eeuwen de reputatie dat het de profeten doodde die God ernaartoe zond (13:34). De Heiland wist dat voordat Hij in de wereld kwam. Toch kwam Hij. Jeruzalem liep het gevaar van de toorn van God voor zijn verwerping van Gods profeten. Daarom bood Christus Zichzelf aan als zijn Redder, en riep de inwoners dringend op, zoals een hen haar kuikens roept, om beschutting en redding te zoeken onder zijn verlossing brengende bescherming. Toen Hij hen

voor de eerste keer riep, weigerden ze, zoals Hij van tevoren wist; maar het feit dat Hij dat wist, weerhield Hem er niet van om te roepen, of om de oprechtheid van zijn roepen te verminderen, of zijn bereidheid om te redden, Hij riep vele, vele malen opnieuw (13:34), maar ze wilden niet gered worden. Als Hij eens hun smeekbeden zal moeten afwijzen, zal dat alleen zijn omdat zij eerst de zijne steeds maar weer hebben afgewezen.

Maar er zit nog meer aan vast. Toen zij besloten Hem te verwerpen, respecteerde Hij die beslissing en aanvaardde hun verwerping. Jeruzalem was de hoofdstad van de Messias Zelf; en in Jeruzalem stond Gods eigen huis. Christus bracht geen leger op de been en gebruikte ook niet zijn wondermacht om zijn vijanden uit Jeruzalem te verdrijven en Israëls opstandige priesterdom uit het huis van zijn Vader te zetten. In plaats daarvan liet Hij toe dat zij Hem zowel uit de tempel als uit de stad zetten; en wat van zijn Vader en van Hem was geweest, liet Hij in hun handen: 'uw huis', zei Hij, 'wordt aan u overgelaten' (13:35). Dit is iets verschrikkelijks als men erover nadenkt: als mensen de vrije wil die God hun heeft gegeven gebruiken om de Heiland te verwerpen, zal God noch Christus die vrije wil vernietigen of opzij zetten. Dat betekent natuurlijk niet dat de nietige mens de macht heeft om de wil van de Almachtige uit te schakelen. Het was altijd Gods wil dat die van de mens echt vrij zou zijn, en dat de mens nee zou kunnen zeggen tegen God als hij dat wensde. Maar als ze zonder berouw aankomen bij het huis waarover Hij de onbetwiste Heer is, zal Hij niet verplicht zijn hen daarin binnen te laten.

Laten we vooral aandacht besteden aan de manier waarop Christus Jeruzalems verwerping van Hem aanvaardde. Toen de laatste van zijn vele smeekbeden stuitte op hun vastbesloten afwijzing, zou Hij, zoals we ons zouden kunnen indenken, zijn laatste reis naar Jeruzalem hebben kunnen opgeven, en zijn volk hebben kunnen prijsgeven aan het hope-loze en eindeloze lijden als gevolg van hun fatale beslissing. Hij deed het tegenovergestelde. Hij zette zijn voorbeschikte reis naar Jeruzalem voort, vastbesloten om door hun hand te sterven. Eens, al zou het ook nog lang duren, zou die dood het middel zijn om Israël tot berouw te brengen (Js53:3-5),

en het middel tot hun reiniging (Zc12:10-13:1), zodat ze, als ze bij zijn wederkomst Hem zien die zij doorstoken hebben, door hun tranen van berouw heen zullen kunnen zeggen: 'Gezegend Hij die komt in de naam van de Heer' (13:35).

III. De behoeften van de mens en wat God toekomt (14:1-6)

'Heer, doe ons open,' zeggen zij die buiten op de deur staan te kloppen om binnengelaten te worden, 'we hebben in Uw bijzijn gegeten en gedronken' (13:25-26). Voor het geval we zouden denken dat hun smeekbeden het bewijs waren van echt berouw, vertelt Lukas nu over een gebeurtenis die laat zien wat 'eten en drinken in het bijzijn van Christus' betekende voor dit soort mensen toen Hij en zij op aarde waren. Een van de oversten van de Farizeeën nodigde Christus uit in zijn huis voor een maaltijd. 'En zie, er stond een waterzuchtig mens voor Hem,' zegt Lukas (14:2). Christus moest hem wel opmerken.

De vraag is hoe hij daar was gekomen en op zo'n in het oog vallende plaats stond. Zoals alle commentatoren opmerken, was hij blijkbaar geen gast: toen Christus hem had genezen, zond Hij hem weg. Het lijkt erop dat hij daar met opzet was neergezet door de Farizeeën, die vervolgens op Christus letten (14:1) om te zien wat Hij zou doen. Zij waren van mening dat genezen op de sabbat gelijkstond met het breken van de wet. Ze wisten wat Hij voorstond en predikte, maar ze moesten een situatie scheppen om te zien of Hij het zou wagen hen in hun gezicht te trotseren, de man te genezen en op die manier Zichzelf als wetsovertreder te brandmerken. Hij vroeg hun of het geoorloofd was op de sabbat te genezen. Het bleef doodstil (14:3-4). Dus genas Hij de man en stelde toen een andere vraag. Weer doodse stilte. Ze hadden geen antwoord waarmee ze hun standpunt konden rechtvaardigen (14:5-6). Maar dat betekende niet dat ze bereid waren zich te bekeren of zich zelfs maar te herbezinnen over hun denkbepelden. Ze waren van mening dat Christus ongelijk had, en het hele incident was in scène gezet om aan te tonen hoe fout Hij wel zat. Natuurlijk verwachtten ze eens te worden toegelaten tot het Messiaanse feestmaal; maar ze geloofden niet dat Jezus de Heer des huizes zou zijn.

Alleen al het feit dat ze het met Hem oneens waren, was

iets ernstigs; maar ook ernstig was de zaak waaróver ze het met Hem oneens waren. Het ging om niets minder dan de houding van God ten opzichte van de behoeften van de mens, en zijn behoudenis. Hun overtuiging was dat de eer die aan God en zijn wet verschuldigd was, betekende dat er op de sabbat geen werk mocht worden gedaan. Daarover was iedereen het wel eens, want dat schreef de Schrift voor. Ze voegden er echter aan toe dat het gezond maken van iemand op de sabbat werk was, en dat Gods eer en gehoorzaamheid aan zijn wet vereisten dat in de nood van de man, hoe groot ook, op de sabbat niet mocht worden voorzien. Dat moest wachten.

Zo'n strengheid is in de gedachten van sommige mensen prijzenswaardig, omdat ze een bewijs zou zijn van grote heiligheid, zelfverloochening en toewijding aan God. Christus liet ons zien dat ze huichelachtig en vals is. In de eerste plaats wees Christus erop dat als hun zoon of os¹ op een sabbat in een put viel, elk van hen hem er onmiddellijk snel zou gaan uittrekken. Als de jongen of de os ook maar een paar minuten aan zijn lot werd overgelaten, zou hij kunnen verdrinken. En nu stond hier een man wiens lichaam zich op ziekelijke wijze met water vulde; spoedig (en niemand van hen wist hoe spoedig) zou dat dodelijk blijken te zijn. Waarom zou men hem laten wachten op zijn redding als ze zelfs hun dieren niet zouden laten wachten?

Het antwoord had niets te maken met Gods eer, maar alles met hun trots en eigenbelang. Ze waren van oordeel dat ze door het houden van Gods wet verdienste verwierven; en van hun verdienste waren hun aanname door God en hun uiteindelijke toegang tot zijn koninkrijk afhankelijk. Dus voegden ze regels toe aan de wet op de sabbat, die die dag niet alleen maar tot een dag van rust en verlustiging in God maakten, maar tot een rigoureuze test van vaardigheid in het houden van eindeloze, strikte regels. Hun motief was dat hoe strikter de regels waren die ze onderhielden, des te meer verdienste ze voor zichzelf vergaarden. Hun interpretatie stond hun toe hun os op de sabbat op te trekken uit een put,

¹ Sommige manuscripten hebben 'ezel of os'.

omdat ze geld verloren als het dier verdronk. Maar ze hielden de hand aan hun regel tegen de genezing van een mens op de sabbat: als hij doodging, verloren ze niets. Het was niet Gods eer, of het welzijn van de mens, maar hun eigenbelang en trots op hun prestaties waarom ze zich bekommerden.

Wat de Farizeeën zo boos maakte, was dat volgens Christus hun verdienste waardeloos was. Hun opgezwollen idee over godsdienstige prestaties was een ziekelijke geestelijke toestand, die gevaarlijker was dan de lichamelijke opgezwollenheid die het leven van de zieke man bedreigde. In de eerste plaats zijn aanvaarding door God en toegang tot zijn koninkrijk niet afhankelijk van iemands verdienste; ze kunnen dat ook niet zijn en zullen het ook nooit worden. Bovendien had God nooit zijn volmacht gegeven voor hun toevoeging van deze strikte regels aan zijn sabbatswet, en er ook nooit zijn goedkeuring aan gegeven, en daarom bracht hun betrachting ervan hun ook geen verdienste in zijn ogen. Erger nog: hun regels stonden gelijk aan lastering van het karakter van God. Zijn eer en recht vereisen nooit dat de redding van een mens moet wachten. Als een mens in uiterste nood en gevaar verkeert, zal God altijd voorrang geven aan die nood: Golgotha heeft ons later getoond hoe uitermate ver Hij bereid is daarbij te gaan.

De Farizeeën waren echter niet bereid hun vermeende verdienste op te geven. Volgens hen had Jezus ongelijk, en was zijn begrip van God en van de behoudenis eveneens onjuist. Als ze uiteindelijk aankomen bij de deur van het koninkrijk, zullen ze er bepaald niet in slagen binnen te komen door er eenvoudig op te wijzen dat ze per slot van rekening Jezus toch te eten hebben gevraagd en enkele theologische redevoeringen van Hem hebben bijgewoond, ook al waren ze het niet met Hem eens. Christus is niet de democratisch gekozen voorzitter van een religieuze club waartoe iedereen, wat zijn opvattingen ook zijn, of hij het eens is met de voorzitter of niet, het recht van toegang heeft. Hij is de Zoon van de Vader en Heer van het Huis. Het feestmaal is zijn uitdrukking van hoe God is. Het verwerpen van zijn prediking staat gelijk aan het verwerpen van het feestmaal.

Deel 2: De voldoeningen van het Messiaanse feestmaal (14:7-15:2)

I. De uitnodiging van de Heer afgeslagen (14:7-24)

In 14:1-6 zat Christus aan een maaltijd in het huis van een farizeeër. De drie gelijkenissen die Lukas nu opschrijft, werden verteld toen Christus aan tafel was met mede-genodigden in iemands huis. We hoeven er geen tijd aan te besteden om erachter te komen of dit het huis van dezelfde farizeeër was en dezelfde gelegenheid of niet: dat kunnen we aan de exegeten overlaten. Voor ons doel is het voldoende, op te merken dat de gedachtengang uit deel 1 doorgaat zonder onderbreking.

De eerste twee gelijkenissen behandelen de vraag welke houding gasten en gastheren behoren aan te nemen tegenover aardse ontvangsten; de derde gaat over de vraag hoe de houding van mensen moet zijn ten opzichte van het Messiaanse feestmaal. De twee vragen staan met elkaar in verband: verkeerde houdingen ten opzichte van aardse ontvangsten kunnen ertoe bijdragen dat mensen verkeerd gaan denken over het hemelse feestmaal.

In de eerste plaats maakte Christus dan ook opmerkingen over het feit dat voor sommige mensen de grootste voldoening van een bruiloftsmaal gelegen is in de gelegenheid die het geeft om hun eigen vermeende verdienste en aanzien ruchtbaar te maken. Ze kunnen niet bescheiden genieten van de maaltijd en het gezelschap als een hoffelijk geschenk dat hun wordt gegeven, geheel onafhankelijk van hun eigen belangrijkheid, en het overlaten aan de gastheer, als die dat zo wenst, om een onverwacht eerbewijs aan hen te verlenen; ze moeten op de ereplaatsen zitten, zodat iedereen kan zien hoe voornaam ze wel zijn, want anders kunnen ze niet echt genieten van het feestmaal.

In de tweede plaats bekritiseerde Christus de neiging van sommige gastheren om geen arme gasten uit te nodigen, die hun onmogelijk hun gastvrijheid konden terugbetalen. Hun diners waren eerder berekend op tegenprestaties. Hun gasten bedankten hun gastheren dan wel alsof het diner gratis was, maar in hun hart wisten ze dat van hen werd verwacht dat ze hem terugbetaalden. Dat veranderde de betekenis van

de overdadige schotels van de gastheer aanzienlijk, en ook het genot ervan voor zijn gasten.

Christus' kritiek op deze verre van ideale houdingen bracht een van zijn disgenoten ertoe op te merken: 'Gelukkig hij die brood zal eten in het koninkrijk van God' (14:15). De achterliggende gedachte was heel juist: niemand wordt uitgenodigd op dat feest op grond van zijn verdienste en voornameheid, en geen enkele gast zal daarom die gebeurtenis bederven door met zijn eigen veronderstelde verdienste te pronken. Ook wordt er van geen enkele gast verwacht dat hij de Gastheer betaalt voor het feestmaal met goed gedrag, zelfverloochening of het naleven van godsdienstige voorschriften; geen enkele gast kan trouwens de Gastheer ooit terugbetalen. Het feestmaal is een werkelijk gratis geschenk, gegeven met de onvervalste royaliteit van de Gastheer. De opmerking bracht Christus er echter toe opnieuw te spreken over het Messiaanse feestmaal, maar deze keer anders dan in zijn beschrijving in 13:25-30.

Eerst vestigt Hij de aandacht op de overvloedige voorbereidingen: het moet een groots avondmaal worden met vele gasten en met alle schotels goed klaargemaakt (14:16-17). Ongetwijfeld zullen de genietingen van de eeuwigheid van een hogere orde zijn dan louter lichamelijke bevrediging; maar zelfs in deze wereld is een feestmaal veel meer dan een middel om lichamelijke honger te stillen. De beeldspraak van een feestmaal, niet zomaar een maaltijd, verzekert ons ervan dat geen enkele eventuele begeerte of wens die ons door God is gegeven, een misleiding zal blijken te zijn, maar alle op de rijkste en heerlijkste manier zullen worden vervuld.

In de tweede plaats noemt zijn beschrijving van de gasten die uiteindelijk zullen genieten van het feestmaal, niet, zoals in 13:28, de roemrijke heiligen Abraham, Izaäk, Jakob en al de profeten, maar de armen, de verminkten, de blinden, de kreupelen (14:21). Dit zijn mensen wier ervaring in deze wereld hen lijkt te hebben misleid door hun enig besef te geven van hoe het leven zou kunnen zijn als het werkelijk vervuld werd, en vervolgens hun mogelijkheden te verijdelen, en hun begeerten en diepe verlangens onbevredigd te laten. Heel veel mensen heeft het leven zoiets aangedaan, zo niet lichamenlijk dan wel gevoelsmatig en geestelijk. De zalig-

heid zal hun ruimschoots compensatie geven door onbeperkte verzadiging.

In de derde plaats waren er, net als in 13:25-30, sommigen die het feestmaal misliepen, maar nu anders: die eersten liepen het onopzettelijk mis; ze smeekten om te worden binnengelaten, maar werden buitengesloten. Dézen lopen het met opzet mis, uitgenodigd om te komen, op het afgesproken uur ontboden om hun plaats in te nemen, maar de uitnodiging weloverwogen afslaand. Ze maken beleefde verontschuldigungen, maar de verontschuldigungen zijn uiterst doorzichtig. Ze zouden best kunnen komen als ze dat wensten, maar ze verkiezen om niet te komen. Het avondmaal is blijkbaar niet goed genoeg voor hen.

De gelijkenis herinnert ons eraan dat er massa's mensen zijn die de behoudenis juist om deze reden afwijzen. Ze genieten van de gaven van de Schepper, maar de Schepper Zelf vinden ze vervelend. Ze wijzen de behoudenis welbewust af. Ze geven toe dat het leven op aarde niet volmaakt is, maar het geeft hun toch voldoening; het eeuwige leven, zo weten ze zonder er zelfs maar van geproefd te hebben, zou hun niet bevallen. Ze zullen dan ook krijgen wat ze gekozen hebben: ze zullen nooit proeven van het feestmaal (14:24).

II. De kosten van het discipelschap (14:25-35)

Het hemelse feestmaal is gratis. Het voldoet aan al Christus' voorwaarden voor ware gastvrijheid: er hoeft niet voor te worden betaald en het hoeft niet verdiend te worden; de Gastheer kan er nooit voor worden vergolden. Maar dat het kosteloos is, betekent nog niet dat het goedkoop is. Integendeel. Dit fragment zal ons vertellen dat de behoudenis zo duur is dat we, als het krijgen ervan als geschenk, het verlies van al het andere voor ons met zich mee zou brengen, we bijzonder dwaas zouden zijn als we dat verlies niet zouden aanvaarden. Duizenden hebben voor die keuze gestaan, en doen dat nog, al dadelijk aan het begin van hun leven als christen. Ze zien even duidelijk als Saulus van Tarsus dat deed, dat de behoudenis een gratis geschenk is. Maar even duidelijk zien ze dat hun belijdenis van geloof in Christus hun hun carrière, hun vrienden, hun familie en misschien zelfs wel het leven kan kosten; en ze moeten kiezen tussen

Christus en de behoudenis aan de ene kant, en al het andere aan de andere. Alle discipelen van Christus moeten klaarstaan voor die keuze, wanneer dan ook. Ze moeten bereid zijn al het andere te 'haten', dat wil zeggen op de tweede plaats te laten komen, en zo nodig zelfs op te geven (14:26).

In de tweede plaats zegt Christus uitdrukkelijk dat niemand een discipel van Hem kan zijn zonder zijn eigen kruis te dragen en Hem te volgen (14:27). Hij moet bereid zijn dezelfde vijandigheid van de wereld te accepteren als Christus onderging. Maar nog meer. Een man die zijn eigen kruis droeg langs de straten van een stad in de oudheid, was gewoonlijk een veroordeelde misdadiger of een verslagen opstandeling die ter dood was veroordeeld, beroofd van al zijn rechten en bezittingen, en op weg naar zijn terechtstelling. Ieder die aanspraak maakt op vergeving omdat Christus stierf als zijn plaatsvervanger, belijdt daarmee dat hijzelf een zondaar is die al zijn rechten en alles heeft verbeurd behalve wat de genade van Christus hem geeft.

Het kan daarom niet worden ontkend dat het discipelschap een hoge prijs is, zowel aan het begin van de weg als daarna. Christus verbergt het feit niet voor ons. De discipel staat voor een reusachtige onderneming; zoals bij elke andere belangrijke onderneming, bijvoorbeeld het bouwen van een toren of het maken van een verovering, moeten de kosten van de uitvoering tot aan de voltooiing ervan nauwkeurig worden berekend en onder ogen gezien (14:28-33). Een gids zou kunnen aanbieden een gezelschap onervaren reizigers op een bijzonder gevaarlijke reis te begeleiden. Hij zou kunnen garanderen dat hij hen veilig zou overbrengen. Hij zou kunnen aanbieden het voor niets te doen en weigeren er een beloning voor aan te nemen. Maar hij zou ook heel wijselijk als voorwaarde kunnen eisen dat gedurende de reis ieder in het gezelschap zichzelf en al zijn bezittingen en proviand onder zijn zeggenschap moet stellen en zich onvoorwaardelijk aan zijn gezag moet onderwerpen. Christus garandeert dat Hij elke ware discipel zal leiden door de levenszee en zal brengen naar het hemelse feestmaal. Onderweg zal Hij hun leren welk gedrag van hen verwacht wordt aan het feestmaal. Het feestmaal zelf is kosteloos, en Christus vraagt geen betaling voor zijn diensten. Maar Hij stelt als absolute

voorwaarde dat iedere discipel afstand doet van alle rechten op zijn bezittingen. Dat betekent niet dat hij alles moet weggeven aan andere mensen. Wat andere mensen betreft (en daarbij is de kerk inbegrepen), blijft zijn recht op privé-bezit in stand (Hd5:4). 'Al zijn bezittingen' omvat niet alleen geld en goederen, tijd en energie, talenten en lichaam en ziel, maar ook vrouw en kinderen. Het is duidelijk dat van een discipel niet wordt gevraagd zijn vrouw en kinderen aan anderen te geven. Maar hen en al het andere moet hij overgeven aan Christus, en hij moet bereid zijn Christus' gezag over alles onvoorwaardelijk te aanvaarden. Zout is goed; maar zout dat smakeloos is geworden, is waardeloos. Kan men het nog zout noemen? Een reiziger die niet bereid is zijn leunstoel in zijn studeerkamer te verlaten, *is* geen reiziger. Een discipel die niet bereid is de Meester te volgen of te doen wat Hij zegt, *is* geen discipel (14:34-35).

III. De Farizeeën bekritisieren Christus (15:1-2)

In 14:1-6 zetten de Farizeeën een zieke man neer bij een diner waarvoor ze Christus hadden uitgenodigd, om een krachtmeting te forceren: of Hij zou Zich onderwerpen aan hun rabbinale voorschriften voor de sabbat en de zieke ziek laten, of Hij zou de zieke genezen op de sabbat en bewijzen zondig en ongodsdienstig te zijn in hun ogen door de ceremoniële wet niet in acht te nemen.

Nu bekritisieren ze Hem opnieuw, deze keer wegens morele slapheid: Christus verwelkomde tollenaars en losbandige mensen, en was bereid met hen te eten. Volgens de Farizeeën stond dit gelijk aan het door de vingers zien van hun immoraliteit. Die kritiek was buitengewoon onbillijk. Ze zag Christus' ondubbelzinnige onderwijs tegen immoraliteit over het hoofd, dat in feite veel strenger was dan dat van de Farizeeën zelf (16:18; Mt5:27-32); en hun kritiek zag ook over het hoofd met welk doel de tollenaars en zondaars zijn gezelschap zochten, en waarom Hij met hen wilde eten. Ze kwamen om Hem te horen prediken (15:1) en ze wisten precies welke morele normen Hij voorstond. Maar zoals de verloren zoon, die ontevreden was met zijn peuleschillen (15:16-17) en smachtte naar iets dat meer bevredigde, zetten ze hun eerste aarzelende stappen terug naar huis, naar de Vader. Natuur-

lijk verwelkomde Christus hen, en niet alleen bij zijn officiële openbare prediking. Hij had voor hen een uitnodiging voor een feestmaal dat hun diepste verlangens kon bevredigen met heilzame en verrukkelijke heerlijkheden, in plaats van de peuleschillen waarmee ze hadden getracht hun verdorven begeerten te verzadigen. Hoe en waar kon Hij de uitnodiging beter aan hen uitleggen en tonen dat ze echt was, en hoe ze haar konden aannemen, dan door een maaltijd met hen te hebben en aan tafel met hen te praten? Het gaf de Farizeeën grote persoonlijke voldoening dat ze erin slaagden hun eigen godsdienstige voorschriften te houden; maar ze hadden weinig belangstelling voor de vreugde die God vond in het terugwinnen van hen die Gods wetten hadden overtreden. En dat was een ernstige zaak, want zoals deel 3 ons hierna gaat vertellen, is één van de voornaamste vreugden die de Heer des huizes ons uitnodigt met Hem te delen aan zijn feestmaal, zijn vreugde als de Verlosser van mensen.

Deel 3: De vreugden van de verlossing (15:3-16:8)

I. De smeekbede van de vader van de hand gewezen (15:3-32)

Evenals het eerste fragment van deel 2 bestaat dit fragment uit drie gelijkenissen, waarvan de derde een feestmaal schildert. Lukas wil waarschijnlijk dat we de overeenkomsten tussen deze twee fragmenten zien, maar meer nog de verschillen. Zoals de mensen van 14:16-20 de uitnodiging tot het grote avondmaal afsloegen, zo weigerde de oudste broer van 15:25-32 naar binnen te gaan en deel te nemen aan het welkomstmaal voor zijn broer; in tegenstelling tot de mensen uit 14:16-20 had hij er echter bezwaar tegen om naar binnen te gaan niet omdat het feestmaal niet goed genoeg was, maar omdat het in zijn ogen te goed was. Dat wil zeggen, te goed voor die verkwistende broer van hem. De vader kwam naar buiten en smeekte hem om naar binnen te gaan, maar hij was boos en weigerde (15:28). Hij maakte zeer krachtig bezwaar tegen alles wat er gebeurde. Als zijn broer er vandoor kon gaan, een losbandig leven leiden, schande brengen over zijn familie, al zijn geld en zijn kansen weggooien, en dan thuishomen, de een of andere betuiging van berouw afleggen, om dan meteen met veel drukte te worden ontvangen, be-

handeld alsof er niets was gebeurd, ja zelfs beter dan hij ooit in zijn leven behandeld was, dan werden daarmee zonde en een slecht leven beloond. Het maakte al het harde werk tot een aanfluiting, dat werk van lange jaren dat hijzelf in de boerderij had gestoken door zijn vader te dienen als een slaaf. Als dat zijn vaders idee van vergeving was, van het 'redden van het verlorene', dan wenste hij daar niets mee te maken te hebben.

De gelijkenis was gericht tot de Farizeeën, zo wordt ons uitdrukkelijk verteld (15:1-3). Zij hadden bezwaar gemaakt tegen het feit dat Christus tollenaars en beruchte figuren ontving, en het is niet moeilijk in te zien dat de gelijkenis als op hen van toepassing bedoeld was. Misschien is het eerste waarop gewezen kan worden het punt waarop de twee korte inleidende gelijkenissen ons voorbereiden op de derde, belangrijkste gelijkenis: er is reusachtige vreugde te beleven in het vinden van het verlorene. In de dingen van elke dag merkt iedereen dat. De Farizeeën zelf (15:4,8) zouden een spontane vreugde ervaren bij het vinden van een verloren schaap, of een verloren drachme, en hun vrienden zouden de natuurlijke echtheid van die vreugde onderkennen als hun werd gevraagd erin te delen. De vreugde is in de bescheiden aardse beleving ervan in feite analoog aan de vreugde die engelen op een veel hoger niveau ervaren bij de bekering van een zondaar. De vader in de derde gelijkenis betuigde daarom begrijpelijkerwijs tegen zijn zich beklagende oudste zoon dat het volkomen juist en billijk van hem was een welkomstmaal aan te richten met muziek en vrolijkheid om het vinden van zijn verloren zoon te vieren, en volkomen redelijk en juist dat hij verwachtte dat de oudste zoon zou meedoen (15:32). Maar de oudste broer wilde niet deelnemen aan het welkomstmaal; in zijn ogen was zijn vader slap, toegeeflijk en verschrikkelijk oneerlijk. De vrolijkheid was volgens hem immoreel.

De gelijkenis vertelde de Farizeeën dus dat hun gevoelens niet overeenkwamen met die van de Vader en de engelen, en dat ze gevaar liepen zich opzettelijk buiten te sluiten van één van de voornaamste vreugden van het hemelse feestmaal. De gelijkenis deed nog meer: ze zette voor de Farizeeën precies uiteen waarom ze geen vreugde voelden bij de behoudenis van tollenaars en zondaars. De grief van de oudste broer was

dat hij jarenlang als een slaaf voor zijn vader had gewerkt en nooit één van zijn vaders geboden had overtreden, en er nooit iets voor had gekregen om met zijn vrienden vrolijk te zijn, zelfs geen bokje. Maar zijn broer, die geen werk had gedaan, maar in plaats daarvan zijn vaders vermogen aan schandelijke uitspattingen had verkwist, hoefde maar thuis te komen en hij kreeg het kalf dat de familie vetgemest had klaarstaan voor een bijzonder feestelijke gelegenheid. Dat stond gelijk aan het belonen van zonde en egoïsme, en het afstraffen van eerlijke inspanning om zich te gedragen zoals het hoorde.

De Farizeeën hadden dezelfde gevoelens wat betreft Christus' evangelie van vergeving en verlossing door genade. Ze hadden zich eerlijk ingespannen om Gods geboden te onderhouden. Net als de oudste broer waren ze trots op hun staat van dienst; maar die had hun nooit enige vreugde gebracht, noch het besef door God te zijn aanvaard, of enige zekerheid behouden te zijn. Dat was ook onmogelijk. Behoudenis en aanvaarding door God kunnen op die voorwaarden nooit worden verkregen (Rm4:4-7; Ef2:4-10). Maar nu waren hier sommige van die tollenaars en zondaars die praktisch elk gebod hadden overtreden en schandelijk hadden geleefd, en die genoten nu door simpel berouw en geloof van het welkom van Christus, en die voelden de aanraking van Gods aanvaarding in hun hart; voor hen was het alsof het grote feestmaal al was begonnen. Het maakte de Farizeeën boos; en natuurlijk konden ze niet anders dan het brandmerken als onecht.

De gelijkenis houdt nog een ander antwoord in op de kritiek van de Farizeeën. Verbaasd over de grief die zijn oudste zoon voelde, wees zijn vader erop dat hij door de verloren zoon te verwelkomen de oudste zoon op geen enkele wijze had benadeeld of beroofd van wat van hem was. 'Al het mijne is het jouwe,' zei hij. Maar dat bracht hem niet tot rede. 'Zoveel jaren dien ik u als slaaf,' zei hij – en inderdaad: hij had de mentaliteit van een slaaf. Hij had geen gevoel voor het feit dat hij erfgenaam was van alles wat de vader bezat, louter omdat hij, zonder enige verdienste van hemzelf, de zoon van zijn vader was. Als een slaaf dacht hij slechts alles voor zichzelf te moeten verdienen door zijn eigen harde werken. Gulheid voor een failliete maar berouwvolle verkwister was

voor hem geen uitdrukking van zijn onverdiende rijkdom als erfgenaam van alles wat zijn vader bezat, maar verspilling van zuur verdiend loon, dat hij zich niet kon veroorloven weg te geven. Hij zou niet deelnemen aan de vreugde van een welkomstmaal dat tegen zulke hoge kosten werd aangericht.

Op dezelfde wijze, en om soortgelijke redenen, sluiten velen zich nog steeds welbewust buiten van de mogelijkheid met God de vreugden van de verlossing te delen, zowel nu als later.

II. De berekeningen van het rentmeesterschap (16:1-13)

De gelijkenis van de verloren zoon liet een jongeman zien die zijn vermogen verkwistte in een bandeloos leven (15:13). De gelijkenis van dit tweede fragment laat een rentmeester zien, die de bezittingen van zijn meester verkwistte; dat zei men althans (16:1). De eerste van de twee gelijkenissen leert ons dat, als we ons leven op zondige wijze verspillen en dan ter elfder ure terugkomen naar God met waar berouw en geloof, het feit dat we ons leven hebben verspild geen enkel verschil zal maken voor de vergeving die we krijgen of voor onze aanvaarding door de Vader. De tweede gelijkenis geeft de andere kant van het verhaal: als we ons leven verspillen, zal dat in een ander opzicht verschil maken voor de eeuwigheid.

De methodes van de rentmeester zijn misschien niet helemaal juist geweest: het is niet de bedoeling dat we ze overnemen. Maar wat we wèl moeten overnemen, is zijn vooruitziende blik. Omdat hij beseftte dat hij spoedig zijn betrekking zou moeten verlaten en dat hij niet veel langer het beheer over de bezittingen van zijn meester zou hebben, gebruikte hij zijn tijdelijke rentmeesterschap over deze bezittingen om zich vrienden te maken, zodat die, als hij zijn baan kwijt raakte, hem zouden ontvangen in hun huizen.

Wij verkeren in een soortgelijke positie. Niets van wat we hebben in dit leven behoort ons toe. We hebben niets in deze wereld gebracht en zullen er niets uit meenemen (1Tm6:7). We zijn slechts rentmeesters. Eens zullen we moeten vertrekken en alles achterlaten. Zolang we daarom wat de Heer hier 'de onrechtvaardige Mammon' noemt (zo genoemd omdat het geld in deze wanordelijke wereld zo oneerlijk verdeeld is?) onder ons beheer hebben, moeten we het gebruiken, natuurlijk niet om behoudenis te verkrijgen, want die is

niet te koop: ze is een gave; maar om vrienden te maken. Geen ontrouwe vrienden van het soort dat de verloren zoon waarschijnlijk gemaakt heeft, maar vrienden die ons zullen verwelkomen in de eeuwigheid, en die eeuwig onze vrienden zullen blijven. 'Maakt u vrienden met de onrechtvaardige Mammon, opdat, wanneer die u ontvalt, men u ontvangt in de eeuwige tenten' (16:9).

Het is nodig dat we enige praktische realiteitszin inbrengen in onze verwachting van hoe het hemelleven zal zijn. In sommige opzichten zal het niet noodzakelijkerwijs heel veel verschillen van het leven nu. We moeten overwegen dat, hoewel alle gelovigen even welkom zullen zijn in de hemel en allen even bemind zullen zijn, niet allen evenveel vrienden zullen hebben. Wanneer, als de boeken opengaan, in de hemel bekend wordt dat het uw offerbereidheid was die de exemplaren van het Evangelie van Johannes leverde die een hele volksstam uit het heidendom tot geloof in Christus brachten, zal die hele stam u dan niet eeuwige dankbaarheid bewijzen, een dankbaarheid die ze niet zullen bewijzen aan mij die mijn overtollige geld uitgaf aan een of andere luxe voor mijn eigen genot? Bovendien, als het gaat om onze relatie met Christus als Verlosser, dan is het natuurlijk een éénrichtingsproces waarin Hij al het verlossende werk doet. Maar wanneer het gaat om onze relatie met Hem als Vriend, is die relatie een tweerichtingsproces: 'U bent mijn vrienden,' zegt Hij (Jh15:14) 'als u doet wat Ik u gebied.' Als onze kant van deze vriendschap hier ontbrak, zal dat daar dan geen enkel verschil maken?

In de verzen die volgen op de gelijkenis, gaat Christus er toe over enkele van de eeuwigdurende verschillen op te noemen die een ontrouw rentmeesterschap zal opleveren (16:10-13). Vergeleken bij de werkelijke en eeuwige rijkdom is de onrechtvaardige Mammon slechts iets onbelangrijks (16:10-11). Maar ons gebruik ervan geeft genoeg gelegenheid om te laten zien of we trouw of onrechtvaardig zijn geweest. Als we niet trouw zijn geweest in de onrechtvaardige Mammon, zegt Christus, wie zal ons dan de ware rijkdom toevertrouwen? Bovendien is niets van wat we hebben in deze tijdelijke wereld, van onszelf. Het wordt ons slechts tijdelijk in goed vertrouwen geleend. In die eeuwige wereld zal het anders

zijn. Daar wacht ons een eeuwige erfenis, die ons in en door Christus met een verbond beloofd is (Gl3:15-29). Maar die bezitten is één ding; tot daadwerkelijk en praktisch beheer erover te worden aangesteld, is iets heel anders. Als we daarom in dit leven niet trouw zijn geweest met wat Iemand Anders toebehoort, wie zal ons dan het daadwerkelijke beheer geven over het onze in de toekomstige eeuw? (16:12). En ten slotte, bij ons gebruikmaken van de Mammon hier in dit leven staat een uiterst belangrijke zaak op het spel. We kunnen de Mammon gebruiken in de loop van, en voor, onze dienst aan God; òf we kunnen hem dienen als een doel op zich. Als we dit laatste doen, betekent dat, zoals God het ziet, dat we Hem verachten en Hem de tweede plaats geven (16:13). Niemand kan verwachten dat een leven zo doorgebracht in verachting van God geen enkel verschil zal maken als we in de eeuwigheid komen.

III. De Farizeeën beschimpen Christus (16:14-18)

In 15:1-2 bekritiseerden de Farizeeën Christus omdat Hij te slap zou zijn. Nu, in 16:14, na zijn prediking over het juiste gebruik van geld te hebben aangehoord, beschimpen ze die prediking omdat ze te streng zou zijn. Ze waren, zo zegt Lukas, geldzuchtig; en dat verklaart hun bespotting. Hun moest worden gezegd dat de normen die ze zelf hadden opgesteld en op de naleving waarvan ze zich beroemden, oneindig veel te laag waren gesteld om door God geaccepteerd te worden. En dit betrof niet alleen geldzaken. Christus at inderdaad met hoeren en tollenaars in zijn verlangen dat ze zich zouden bekeren; maar zijn leer over de seksuele moraal, het huwelijk en de echtscheiding drong aan op een Goddelijk ideaal dat sommige van de critici van zijn evangelie, tevreden met louter inachtneming van de wet, niet bereid waren te benaderen of zelfs maar de overwegen (16:18).

Ook vandaag nog zal louter religie een mens vaak afhouden van het aanvaarden van de behoudenis door geloof, op grond van de gedachte dat die wel moet leiden tot een onzorgvuldig leven; en in plaats daarvan zal religie hem aansporen om zijn uiterste best te doen om Gods wet na te komen. Als dat dan, wanneer hij zijn uiterste best doet om Gods wet na te komen, geen spoor van levensheiliging heeft opge-

leverd, zal die loutere religie hem troosten met de gedachte dat God tenslotte heel redelijk is: slechts een fanaticus zou veronderstellen dat Hij van ons verlangde dat wij zijn wet zo strikt nakwamen. Maar een dergelijke loutere religie is vals: daar zou onmogelijk een hemel die die naam waard is, op gebouwd kunnen worden. In feite verkeert de mens die zich troost met zulke slappe denkbeelden over Gods wet, in doodsgevaar, zoals het volgende fragment zal aantonen.

Deel 4: De vertroosting van de hemel (16:19-17:10)

I. De smeebeden van de verlorenen afgewezen (16:19-31)

Van de Farizeeën die Christus' leer over de juiste houding tegenover geld beschimpten, wordt niet gezegd dat ze rijk waren, maar geldzuchtig (16:14); en dat is niet hetzelfde. De gevaren verbonden aan de geldzucht worden nu ernstig naar voren gebracht door het verhaal van de Heer over een rijke man, die zich kleepte in de duurste stoffen en wiens maaltijden elke dag schitterende feesten waren; maar toen hij stierf, bemerkte hij dat hij in de hel was.

Net als de mensen van 13:25-30 liep de rijke man de hemel onopzettelijk mis. Hij verwachtte niet dat hij aan de verkeerde kant van de grote kloof terecht zou komen, evenmin als zij verwachtten dat ze aan de verkeerde kant van de gesloten deur zouden staan. Hij smeekte om verlichting van zijn pijnen, zoals zij smeekten dat men de deur zou openen; maar zijn smeebeden werden, net als die van hen, afgewezen. Hoe kwam het dan dat hij de behoudenis was misgelopen?

Hier zullen we voorzichtig moeten zijn, want we zouden gemakkelijk te snel kunnen zijn met ons oordeel dat hij de behoudenis misliep omdat hij niet royaal genoeg was geweest met zijn geld en zich niet had bekommerd om de armen. Een dergelijke conclusie zou waarheid bevatten, maar slechts een halve waarheid; en zoals zoveel halve waarheden zou ze gevaarlijk misleidend kunnen zijn. Ze zou sommige mensen ertoe kunnen brengen zich in te beelden dat als ze, in tegenstelling tot de rijke man, zich wèl bekommeren om de armen en hongerigen in de wereld en flinke giften afstaan, ze zich op die manier zouden kunnen verzekeren van het recht op toegang tot de hemel. Zo is het natuurlijk niet. De Schrift

verklaart uitdrukkelijk dat de behoudenis niet op grond van werken, maar door het geloof is (Ef2:8-9; Tt3:5).

Aan de andere kant zal de behoudenis, hoewel die niet kan worden *verdiend door* liefde en goede werken, wèl altijd *leiden tot* liefde en goede werken. Een belijdenis van een geloof dat zijn echtheid niet bewijst door goede werken, is niet oprecht (Jk2:14-24).

Zo stond het met de rijke man: hij had nooit echt geloofd wat hij beweerde te geloven. Hij was geen atheïst. We moeten zelfs niet veronderstellen dat hij een Sadduceeër was die geloofde dat er geen hiernamaals was. Net als de Farizeeën aan wie Christus het verhaal vertelde, zou hij waarschijnlijk hebben beweerd dat hij geloofde dat de Schrift het Woord van God was en dat er na de dood een oordeel kwam. Zijn fout was dat hij er helemaal nooit toe was gekomen om dat *au sérieux* te nemen. Dat kunnen we opmaken uit zijn gedrag. Het tweede grote gebod in het Oude Testament luidde: 'U zult uw naaste liefhebben als uzelf.' Vlak voor zijn deur, zo dichtbij dat hij bijna over hem struikelde elke keer als hij uitging, had een bedelaar gelegen, bedekt met zweren en verhongerend. Misschien dat af en toe wat stukjes en kruimels van wat van zijn tafel viel de bedelaar bereikten; maar hijzelf had nooit persoonlijk de moeite genomen om de man enige liefde of enig medelijden te bewijzen. Hij dacht niet dat het er toe deed of hij Gods wet gehoorzaamde of niet – in ieder geval dacht hij niet dat het er voor God genoeg toe deed om hem naar de hel te sturen omdat hij niet had gehoorzaamd. Alleen bekrompen mensen en fundamentalisten namen de Bijbel zo precies en letterlijk! Het idee alleen al dat God hem of wie ook van zijn ontwikkelde, beschaafde, heel prettige en welgemanierde vrienden naar de hel zou sturen, kwam hem bespottelijk voor. Niemand van zijn vriendenkring geloofde dat. Hij zeker niet. En het ongeloof dat ten grondslag lag aan zijn niet-handelend optreden, kwam uiteindelijk tot uiting in zijn laatste gesprek met Abraham (16:27-31). Toen hij smeekte dat Lazarus zou worden gezonden naar zijn broers om hen te waarschuwen, antwoordde Abraham dat dat niet nodig was, omdat zijn broers de Bijbel hadden en konden lezen wat daarin stond. Hierop bracht de rijke man in dat het nutteloos was te veronderstellen dat zijn

broers de Bijbel ernstig genoeg zouden nemen om zich te bekeren, tenzij er een spectaculaire geestverschijning naar hen toegestuurd zou worden. De rijke man was er zeker van: hijzelf had niet werkelijk geloofd wat de Schrift zei, en daarom was hij nu in de hel.

Abraham bleef bij zijn weigering om Lazarus naar zijn broers te sturen om hen te waarschuwen, en het is leerzaam om op te merken waarom. Het was niet zo dat Abraham, of God, vastbesloten was om de mensen niet meer dan het minimum aan bewijs te geven. Als het zien en horen van een geestverschijning de broers tot berouw zou hebben gebracht, zou elke kamer waarin ze zaten, elke straat waarlangs ze liepen, gewemeld hebben van verschijningen. Maar geestverschijningen zouden hen niet hebben geholpen. Het was niet nodig dat ze ervan werden overtuigd dat het hiernamaals echt bestaat, of dat na de dood het oordeel komt, of dat er een hel is. Ze moesten ervan worden overtuigd dat hun verwaarlozing van Gods wet ernstig genoeg was om hen persoonlijk in de hel te doen belanden. En dat was een morele kwestie, en uiteindelijk een kwestie van Gods morele karakter. Het grootst mogelijke bewijs in de zaak was daarom de duidelijke verklaring van zijn Woord, gericht tot het morele geweten en oordeel van de broers. En dat geldt ook voor ons. Als ons morele oordeel zo luchthartig is dat het de waarschuwingen van de Bijbel over onze schuld voor God (Jh3:18; Rm1:18,20; 2:1-3:20) licht opvat, zouden geen geestverschijningen, hoe groot ook in aantal, ons ervan overtuigen dat we persoonlijk in gevaar van verdoemenis verkeerden tenzij we ons bekeerden.

Nu wordt er van het verhaal van de rijke man niet gezegd dat het een gelijkenis is, en het is duidelijk dat dat ook niet zo is.² Maar de taal die erin wordt gebruikt om hun uiteindelijke toestand te beschrijven, is duidelijk figuurlijk. Het zal

² Een gelijkenis is gebaseerd op feitelijke dingen en bezigheden van deze wereld, bijvoorbeeld tarwe, onkruid, schapen, olielampen enz., die dan worden gebruikt als gelijkenissen van hogere werkelijkheden. Maar de hemel en de hel, waar Lazarus en de rijke man respectievelijk naartoe gingen, zijn geen gelijkenissen van hogere werkelijkheden: ze zijn zelf de ultieme werkelijkheden.

leerzaam zijn de beelden die hier worden gebruikt te vergelijken met die welke de Heer gebruikte in 13:22-30. Daar werden de verlorenen voorgesteld als in staat Abraham en de andere gasten te zien aankomen voor het feestmaal, terwijl ze zelf smeekten om binnengelaten te worden, maar buitengesloten bleven door een gesloten deur. Er is natuurlijk geen sprake van dat de deur gesloten was om te verhinderen dat de gasten naar buiten gingen. In de onderhavige passage wordt de rijke man eveneens voorgesteld als in staat Abraham en Lazarus te zien, maar deze keer wordt gezegd dat ze veraf waren (16:23). Tussen hen in bevindt zich geen deur, maar een kloof, die bovendien niet alleen de rijke man verhindert naar Lazarus over te steken, maar ook Lazarus om naar de rijke man te komen (16:26).

Op aarde bestond er geen kloof tussen de rijke man en Lazarus: de bedelaar lag bij zijn tuinhek. Ook was het voor de rijke man niet moeilijk om de treurige toestand van Lazarus te zien: zijn ziekte was afschuwelijk zichtbaar. Wat was de les die God de rijke man had opgegeven, duidelijk geweest, en wat had de gelegenheid om zijn naaste lief te hebben als zichzelf, voor de hand gelegen. Op elk gewenst tijdstip had hij hem in zijn huis kunnen brengen, zijn ziekte kunnen behandelen en hem voor een maaltijd kunnen uitnodigen. Als hij Lazarus zo had behandeld, zou dat het middel hebben kunnen zijn waardoor niet alleen nieuwe vreugde en voldoening in zijn leven waren gekomen, maar ook zijn morele karakter was ontwikkeld. Maar de rijke man bracht een onoverbrugbare kloof van meedogenloze zelfzucht aan tussen hemzelf en de zieke bedelaar.

Nu scheidt in de eeuwige wereld een grote kloof van een andere soort hen voor altijd. De rijke man kan niet oversteken naar Lazarus om hem enig goed te doen: daar heeft Lazarus trouwens geen behoefte aan. En ook kan Lazarus niet naar de rijke man oversteken om zijn toestand draaglijker te maken of te verbeteren. De rijke man heeft al zijn rijkdom en overvloedige gerechten achter moeten laten, maar hij heeft zijn karakter meegenomen. Zoals dat nu is, zal het altijd blijven. Zelfs zijn bezorgdheid over zijn broers heeft in de eeuwigheid geen enkele kans meer hen te helpen met de dingen waarvan hij nu inziet dat ze het belangrijkste zijn. En dat foltert hem.

Laten we ten slotte aandacht besteden aan Lazarus. Na al het lijden in zijn leven wordt hij nu vertroost (16:25). Hij wordt uitgebeeld 'in de schoot van Abraham'. Op aarde was hij klaarblijkelijk een ware zoon van Abraham geweest, de vader van de mannen van geloof. Er moest beslist een zeer sterk geloof voor nodig zijn geweest om de rol te verdragen die hij in het leven moest vervullen, zonder het geloof in God volledig op te geven. Het probleem van het lijden is een groot mysterie. Maar zoveel is duidelijk: het lijden van sommige mensen verschaft gelegenheden (of ze nu worden aangegrepen of niet) voor de ontwikkeling van kwaliteiten in anderen, die zonder dat lijden nauwelijks ontwikkeld zouden zijn. De gelovige medische zendeling die de realiteit van zijn geloof bewijst door toegewijde dienst aan melaatsen, ontwikkelt een karakter van onvervalste en eeuwige waarde, en zal zeker door God worden beloond in het toekomstige leven. Maar dit alles is veroorzaakt door het feit dat er melaatsen waren die hij kon dienen; en het is een veel moeilijker rol om melaatse te zijn dan een alom geprezen medische zendeling. Hoe staat het dan met de melaatsen? We mogen niet denken dat het loutere feit van hun lijden hun recht geeft op de hemel, evenmin als de weelde van de rijke man hem automatisch naar de hel verwees. Maar als de melaatsen ware zonen van Abraham zijn, zal hun geloof, gelouterd door hun lijden, blijken te zijn 'tot lof en heerlijkheid en eer bij de openbaring van Jezus Christus' (1Pt1:7). En God zal hen troosten voor al het lijden dat het middel in zijn hand werd om het karakter van anderen te volmaken. Sommige mensen spotten met het dogma dat de Lazarussen van deze wereld vertroost zullen worden in het hiernamaals. Ze zeggen dat het de welgestelden aanmoedigt te denken dat het er niet al te veel toe doet als ze zich niet om hen bekommeren. Ze schijnen te vergeten wat volgens Christus met de rijke man gebeurde die zich niet om Lazarus bekommerde.

II. De houding van discipelen ten opzichte van onvermijdelijke aanleidingen tot vallen (17:1-4)

Als waarachtig, oprecht en werkzaam geloof voor de eeuwigheid zo belangrijk is als we zojuist hebben gezien, is het

onmogelijk dat enige zonde jegens een medemens ernstiger is dan iets te doen door daad of woord om hem in zijn geloof te doen struikelen, of om dat geloof in God, in de Godheid van Christus, in het gezag van zijn Woord, in de waarde van zijn verlossing of de werkelijkheid van zijn behoudenis, af te breken. In deze onvolmaakte wereld (zegt Christus) moeten zulke struikelblokken wel voorkomen; maar de gevolgen voor de mensen die daarvoor verantwoordelijk zijn, zullen zo ernstig zijn, dat het beter voor hen zou zijn geweest, vóór ze iemands geloof schade hadden toegebracht, met een molensteen om hun hals in de zee te zijn geworpen, waar ze veilig opgeruimd zouden zijn en niet in staat wie dan ook te beïnvloeden.

Een ware discipel heeft daarom in dit verband twee plichten. Hij moet zijn broeder bestraffen als hij zondigt (17:3). Sommige mensen schijnen er plezier aan te beleven om dat te doen; en als dat het geval is, doen ze het duidelijk niet op de manier waarop het moet. De meesten van ons vinden het onplezierig en zijn zo laf het helemaal achterwege te laten. Maar als ons zwijgen iemand aanmoedigt te denken dat zijn zonde er niet toe doet, waar zou hij dan niet kunnen uitkomen? In deze zaak, zoals in alle zaken, is Christus ons voorbeeld. Hij bestrafte bijvoorbeeld 'die vos' Herodes, zelfs al bracht Hij menselijk gesproken daardoor zijn eigen leven in gevaar (13:31-33).

In de tweede plaats moet de ware discipel zijn berouwvolle broeder vergeven, zelfs als hij zevenmaal per dag zondigt en daarna berouw heeft (17:4). God weigert nooit vergeving te schenken aan hen die waarachtig berouw hebben. Maar wat zou het tragisch zijn als iemand die beleed Christus te kennen, zou weigeren zijn medemens te vergeven als die berouw had, en zijn medemens de indruk kreeg dat berouw geen zin heeft, en daarom vervolgens ophield berouw te hebben van zijn zonden jegens mensen, of ook jegens God. Als zevenmaal per dag een onmogelijk aantal keren schijnt om een zondigende broeder te moeten vergeven, laat de discipel dan denken aan Christus. Hij riep Jeruzalem op om zijn bescherming te aanvaarden. Hoe vele malen wezen ze Hem af! En hoe vele malen hernieuwde Hij desondanks zijn aanbod van genade (13:34).

*III. Wat de Heer toekomt en de behoeften van zijn slaven
(17:5-10)*

Geconfronteerd met veeleisende plichten zoals die geschetst in het tweede fragment, vroegen de apostelen aan Christus hun geloof te vermeerderen.

Ze kregen het stimulerende antwoord dat zelfs geloof zo klein als een mosterdzaad een boom zou ontwortelen en in de zee planten. Voor een zo sterk geloof zouden weinig plichten moeilijk blijken. Maar een zo krachtig geloof zou mogelijkerwijs verkeerde houdingen in ons kunnen voortbrengen: het succes dat erdoor werd behaald, zou ons nu juist geestelijk aanmatigend en arrogant kunnen maken. En daarom gaat Christus verder met ons te leren hoe onze houding tegenover God altijd moet zijn als zijn slaven. 'Wie van u,' vraagt Christus, 'die een slaaf heeft die ploegt of het vee hoedt, zal bij zijn thuiskomst van het veld tot hem zeggen: 'Kom terstond hier en lig aan'? Maar zal hij niet tot hem zeggen: 'Maak mijn maaltijd klaar, en omgord je en bedien mij, totdat ik heb gegeven en gedronken; en daarna kun jij eten en drinken'?' (17:7-10). De analoge vorm en de sterke nadruk op het woord 'terstond' maken het misschien nuttig om ter vergelijking ons de passage in 14:1-6 en de les die ons daar geleerd wordt in herinnering te brengen. Als God altijd de redding van een mens laat voorgaan voor de ceremonieën en de verheerlijking van zijn eigen naam, moeten wij die gered zijn altijd de dienst van God laten voorgaan voor onze eigen belangen. We moeten het nooit in ons hoofd halen te denken dat we God zo buitengewoon goed hebben gediend dat we er nu recht op hebben onze eigen behoeften en de bevrediging daarvan te laten voorgaan voor zijn verlangens. En nooit kunnen we God bij ons in de schuld doen staan door Hem te dienen. Als Hij, nadat we Hem naar onze mening goed hebben gediend, ons niet schijnt te bedanken (17:9), waarom zouden we dat dan van Hem verwachten? Als we alles hebben gedaan wat Hij van ons vraagt, is dat slechts wat we volgens onze plicht behoorden te doen. Aan het grote feestmaal zal de Heer Zelf ons bedienen (12:37). Inspireert ons dat niet om elke gelegenheid aan te grijpen om Hem eerst te dienen?

HOOFDSTUK IV

Lukas 17:11-19:28

DE VOORBEREIDING OP HET REGEREN MET CHRISTUS

Inleidend overzicht

De delen

- (1) Over de komst van het koninkrijk (17:11-18:14)
- (2) Over het binnengaan in het koninkrijk (18:15-19:28)

IV. De voorbereiding op het regeren met Christus

Inleidend overzicht

Hoofdstuk IV ligt tussen de reisaanduiding in 17:11 en de volgende in 19:28. Veel van de stof ervan heeft alleen Lukas, hetzij wat de inhoud, hetzij wat de plaatsing ervan betreft.

17:22-37 is een lang fragment dat de komst van de Zoon des mensen behandelt. Blijkbaar werd veel van deze stof herhaald tijdens de lijdensweek (Mt24:26-28, 37-41); alleen Lukas vertelt ons dat Christus er al eerder over sprak op zijn weg naar Jeruzalem.

De gelijkenis van de weduwe en de onrechtvaardige rechter in 18:1-8 heeft alleen Lukas; uitdrukkelijk gaat het daarover over de komst van de Zoon des mensen (18:8).

Het thema van de gelijkenis van de ponden in 19:11-27 is de beloning van Christus' dienaren bij zijn wederkomst. Alleen Lukas vermeldt het feit dat de Heer deze gelijkenis uitsprak tijdens zijn opgang naar Jeruzalem.¹

De komst van Christus en zijn regering over de aarde zijn dus de thema's die in dit hoofdstuk zullen domineren. De Heer was nu al ver gevorderd op zijn reis, en het lag voor de hand dat hoe dichterbij Hij bij de hoofdstad kwam, er des te vaker vragen te berde werden gebracht over het tijdstip waarop het koninkrijk van God naar alle waarschijnlijkheid

¹ Mattheüs' tegenhanger is de heel andere gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard (20:1-16), die werd uitgesproken tijdens de opgang en eveneens ging over de kwestie van de beloning.

zou verschijnen. Sommigen hadden het idee dat het op ieder moment kon verschijnen (19:11) en het moet vreselijk opwindend voor hen zijn geweest te denken dat ze de Zoon van David begeleidden op zijn laatste stappen naar zijn troonsbestijging en universele heerschappij.

Welke lessen vond Christus volgens Lukas toen geschikt en noodzakelijk voor de mensen in dit stadium van de reis? Klaarblijkelijk moest Hij hun tijds-perspectief corrigeren. Tweemaal zei Hij heel duidelijk dat de gebeurtenissen die onmiddellijk voor hen lagen, zijn verwerping, kruisiging, begrafenis en opstanding waren (17:25; 18:31-34). Toen vertelde Hij de gelijkenis van de weduwe en de onrechtvaardige rechter (18:1-8) om hen ervoor te waarschuwen dat hun geloof wel eens op de proef zou kunnen worden gesteld door een ogenschijnlijk uitstel van het moment waarop God recht zal verschaffen aan zijn volk, en de Zoon des mensen zal komen (18:1,8), ook al zouden deze gebeurtenissen naar Gods tijdsberekening spoedig plaatsvinden.² En de gelijkenis van de ponden, zo wordt ons uitdrukkelijk meegedeeld (19:11), werd verteld om het bij het volk levende idee tegen te gaan dat het koninkrijk van God aanstaande was, en om zijn discipelen te leren dat er voor hen een tussentijd van verantwoordelijke dienst zou liggen tussen zijn hemelvaart en wederkomst.

Afgezien van deze correcties en verduidelijkingen is het hoofddoel van het onderricht van de Heer in dit stadium echter de aandacht van zijn discipelen te concentreren op het komende koninkrijk. Er zou lijden zijn in Jeruzalem. Maar Hij was op weg 'naar een ver land om voor Zich een koninkrijk te ontvangen en terug te keren' (19:12); en als zijn discipelen Hem nu niet de hele weg konden vergezellen, moesten ze weten wat ze moesten verwachten als Hij terugkwam, en hoe ze zich ervoor gereed konden maken.

We kunnen dan allereerst opmerken hoe Lukas niet alleen zijn verslag van het onderricht van de Heer over de komst van de Zoon des mensen op de voorgrond plaatst,

² Zie Marshall 674-77 voor een lange en nuttige bespreking van de vertaling van 18:7.

maar ook hoe evenwichtig hij het weergeeft. Het lange fragment in 17:22-37 behandelt die komst als een tijd van catastrofaal oordeel, vergelijkbaar met de zondvloed en de verdelging van Sodom. De lange fragmenten in 18:18-30 en 19:11-27 laten andere aspecten zien: ze gaan niet alleen over de komst van het koninkrijk, maar ook over het binnengaan daarin, en ze spreken over de komst van Christus voornamelijk, hoewel niet uitsluitend, als de tijd waarin Christus zijn slaven zal belonen (zie speciaal 18:28-30).

Vervolgens moeten we letten op de methodes waarmee Lukas zijn meer en minder belangrijke thema's met elkaar vervlecht, zodat het hoofdstuk als geheel een samenhangende boodschap zal weergeven. De eerste van deze methodes is een eenvoudig kenmerk van zijn woordgebruik. Het hele hoofdstuk door speelt hij voortdurend met de bij elkaar horende begrippen 'zichtbaar worden' en 'zien', op zowel het lichamelijke als het figuurlijke vlak. Bij de wederkomst, zo wordt ons verteld, zal de Zoon des mensen zijn 'zoals de bliksem', die plotseling bliksemt en overal tegelijk en onontkoombaar zichtbaar is (17:24). De Zoon des mensen zal 'geopenbaard' worden (17:30). Het koninkrijk van God zal 'openbaar worden' (19:11). Ondertussen zullen Christus' discipelen begeren één van de dagen van de Zoon des mensen te 'zien', en zullen die niet 'zien' (17:22). Ze worden er bovendien voor gewaarschuwd niet misleid te worden om hier of daar uit te gaan zien naar de Messias (17:23). De bedoeling is dus dat de Zoon des mensen en zijn koninkrijk voor onbepaalde tijd verborgen, versluierd, onzichtbaar zullen zijn; en dan zal plotseling de sluier worden weggetrokken en de Koning en zijn koninkrijk zullen komen in zichtbare vorm.

Maar – en hier is de essentie van Lukas' beschrijving – de Zoon des mensen die dan zal worden geopenbaard en door iedereen herkend, zal niemand anders blijken te zijn dan Degene die al eerder onze aarde bezocht en de weg van Galiléa naar Jeruzalem aflegde. Betrekkelijk weinigen ontdekten toen Wie Hij was. Maar sommigen zagen het; en hun inzicht redde hen. Eén melaatse van de tien zag niet alleen dat hij lichamelijk was genezen (17:15), maar hij zag ook de betekenis ervan, en hij ging daarom terug naar Christus, van Wie hij het extra geschenk van geestelijke redding ont-

ving (17:19). Evenzo zag de blinde man bij Jericho dat Dege-
ne die de menigte zag als Jezus van Nazareth, in feite de
Messiaanse Zoon van David was; en zijn inzicht bracht hem
niet alleen het lichamelijk gezichtsvermogen, maar ook
behoudenis en een volslagen andere levenswijze (18:35-43).
Ook Zacheüs, de oppertollenaar, kreeg het verlangen 'te zien
Wie Jezus was'; en wat hij zag, leidde tot een grondige beke-
ring: 'Vandaag is aan dit huis behoudenis ten deel gevallen'
(19:1-10).

Daarentegen zag een rijke overste, ondanks de vleiende
manier waarop hij Christus aansprak (18:18-19), niet echt
Wie Christus was. Dientengevolge wees hij Christus' woord
af en gooide zo zijn kans weg om het koninkrijk van God bin-
nen te gaan als het uiteindelijk komt (18:23-24). Op dezelfde
wijze gooit in de gelijkenis van de ponden één slaaf van de
tien iedere mogelijkheid weg om actief met de Heer deel te
nemen aan de regering van zijn komend koninkrijk; en dat
doet hij als gevolg van zijn verkeerde inzicht in hoe de Heer
werkelijk is (19:21).

Een andere methode die Lukas gebruikt om zijn verschil-
lende thema's in dit hoofdstuk samen te vlechten, is, zoals
hij al vaak heeft gedaan, één van de op de voorgrond treden-
de kenmerken van een later verhaal te gebruiken om een
belangrijk kenmerk van een eerder verhaal in onze herinne-
ring te laten terugbrengen. Een simpel voorbeeld zal vol-
doende zijn. De les van de gelijkenis van de weduwe en de
onrechtvaardige rechter is de noodzaak van het doorgaan
met gebed ondanks ontmoediging (18:1), en de les verze-
kert hen 'die dag en nacht tot Hem roepen' (18:7) ervan dat
hun roepen zal worden gehoord en uiteindelijk beloond. Het
Griekse woord dat Lukas gebruikt voor 'roepen' is *βοαοο*.
Zo'n vijftienvintig verzen later begint hij weer een geschiede-
nis te vertellen (18:35-43). Die gaat over een bedelaar die
'riep: Jezus, Zoon van David, erbarm U over mij' (18:38). Het
Griekse woord dat Lukas gebruikt voor 'roepen', is weer
βοαοο. De menigte probeerde hem tot zwijgen te brengen,
maar hij ging door tot hij kreeg waarom hij riep (18:39-42).
De echo uit de gelijkenis in het verhaal is onmiskenbaar;
wat de strekking ervan is, zullen we later moeten overden-
ken.

Deel 1: Over de komst van het koninkrijk (17:11-18:14)**A I.** *De terugkomst van de melaatse (17:11-19).*

Tien melaatsen worden gereinigd, slechts één komt terug om de Heer te danken, maar dat leidt ertoe dat hij niet alleen genezen, maar ook behouden wordt.

B IIa. *De komst van het koninkrijk is niet zichtbaar (17:20-21).*

Het is een kwestie van de houding van het hart tegenover het koninkrijk, dat al 'midden onder u' is.

IIb. *De komst van de Zoon des mensen zal zichtbaar zijn (17:22-37).*

Een waarschuwing gebaseerd op de verwerping van Christus' aanspraken en geïllustreerd met de dagen van Noach en Lot, dat het bezig zijn met stoffelijke goederen en wereldse activiteiten de mensen onvoorbereid zal laten voor de komst van de Zoon des mensen.

C IIIa. *De weduwe en de onrechtvaardige rechter (18:1-8).*

Een gelijkenis over volharding in het gebed: een weduwe blijft ondanks ontmoediging door een onrechtvaardige rechter doorgaan met smeken totdat hij haar recht verschaft.

IIIb. *De farizeeër en de tollenaar (18:9-14).*

Een gelijkenis over twee mannen in gebed: een farizeeër die pocht over zijn goede werken en een tollenaar bekritiseert, wordt niet gerechtvaardigd; de tollenaar die eenvoudig God om genade smeekt, wèl.

Deel 2: Over het binnengaan in het koninkrijk (18:15-19:28)**B'** Ia. *De zegening van de kleine kinderen (18:15-17).*

Binnengaan in het koninkrijk wordt bepaald door de houding van het hart: iemand die het niet ontvangt als een kind, zal er nooit binnengaan.

Ib. *De rijke overste (18:18-34).*

Een waarschuwing gebaseerd op het voorbeeld van een overste, dat het bezit van rijkdom het mensen moeilijk maakt het koninkrijk binnen te gaan. Opoffering ter wille van het koninkrijk zal worden beloond, maar moet worden gezien in het licht van Christus' verwerping en lijden.

C' IIa. *Een blinde bedelaar (18:35-43).*

Hij roept: 'Jezus ... erbarm U over mij.' De menigte tracht hem tot zwijgen te brengen, maar hij gaat door tot Jezus hem geeft waarom hij vraagt, met de woorden: 'uw geloof heeft u behouden'.

IIb. *Een rijke tollenaar (19:1-10).*

Hij verlangde Jezus te zien. De menigte bekritiseert Jezus omdat Hij verblijft bij 'een zondig man'; maar de tollenaar geeft de helft van zijn bezittingen aan de armen en vergoedt wat hij heeft afgeperst. Jezus antwoordt: 'Vandaag is aan dit huis behoudenis ten deel gevallen.'

A' III. *De terugkomst van de Heer (19:11-28).*

Aan elk van tien slaven wordt een pond gegeven om zaken mee te doen totdat hun heer terugkomt. Bij zijn terugkomst beloofd hij de trouwe slaven. Eén slaaf heeft zijn pond niet gebruikt en beschimpt zijn heer. Het pond wordt hem afgenomen en gegeven aan de slaaf die al tien ponden heeft.

Nog een andere methode die Lukas heel vaak gebruikt in dit hoofdstuk, is twee fragmenten naast elkaar te plaatsen die gaan over een gemeenschappelijk thema vanuit tegenovergestelde maar elkaar aanvullende gezichtspunten. Maar al deze kenmerken kunnen we het gemakkelijkst zien in de inhoudstabel (zie p.344-345).

DE DELEN

Deel 1: Over de komst van het koninkrijk (17:11-18:14)

I. De terugkomst van de melaatse (17:11-19)

Het eerste waarop we moeten letten in dit verhaal is de belangrijke rol die wordt vervuld door aardrijkskundige en ruimtelijke bijzonderheden in het verloop van het verslag. Lukas stelt zich er niet mee tevreden ons te vertellen dat deze gebeurtenis plaatsvond in een dorp ergens op weg naar Jeruzalem, zoals hij dat bijvoorbeeld deed in 10:38. Hij vermeldt precies dat ze plaatsvond toen de Heer midden door* Samaria en Galiléa ging. Nu waren de Galileeërs Israëlieten, maar de Samaritanen waren vreemdelingen, zoals de Heer later opmerkt (17:18). Het vermelden van het grensgebied tussen Samaria en Galiléa geeft het verhaal zijn eerste aanduiding van bescheidenheid, afstand, vervreemding. Hoofdstuk 17:12 geeft ons de tweede: daarin ontmoetten tien melaatse mannen Hem. Ze bleven 'op een afstand' staan en moesten hard roepen om hun stemmen te laten dragen over de tussenliggende ruimte. De wet stond niet toe dat melaatsen in de nabijheid kwamen van gezonde mensen. Vervolgens merken we op dat Christus niet naar hen toeging, hen aanraakte en genas, zoals Hij met andere melaatsen had gedaan (5:12-13). Hij bleef op afstand en droeg hun alleen maar op zich aan de priesters te gaan laten zien. Pas toen ze wegliepen, werden ze gereinigd. Maar nu werd de afstand tussen hen en Christus natuurlijk groter.

Kort daarop beseft één van de melaatsen dat hij was gereinigd. Hij was God natuurlijk dankbaar; maar het is de

* Noot van de vertaler: NIV et al. 'langs de grens tussen' S. en G.

wijze waarop hij zijn dankbaarheid uitdrukte die beslissend is voor de les die dit verhaal moet leren. Hij had, zo zouden we misschien kunnen denken, God dankbaar kunnen zijn en rechtstreeks kunnen doorlopen naar de priesters zonder ooit naar Christus terug te keren. Maar nee! Wat de Heer van hem en al de anderen verwachtte, was dat ze naar Hem terugkeerden 'om God heerlijkheid te geven' (17:18). En Christus wilde niet alleen maar dat ze zowel Hem als God persoonlijk kwamen bedanken, hoewel de terugkerende melaatse dat wel deed; de bewoordingen van 17:18 houden in dat ze om God ware heerlijkheid te geven in deze zaak, naar Christus moesten terugkeren.

Eén melaatse kwam terug, en het is prachtig om te zien hoe, toen hij dat deed, alle afstand en vervreemding van welke soort dan ook tussen hemzelf en Christus, tussen hemzelf en God, opgeheven werd. De noodzaak van maatschappelijke gescheidenheid was natuurlijk verdwenen. Hij hoefde niet meer op een afstand te blijven staan: hij kwam en viel neer aan de voeten van de Heer. Hij was een Samaritaan, Jezus was een Jood; maar de nationale en godsdienstige barrière had nu geen betekenis meer. Zeker, melaatsheid had hem lang geleden samengebracht met negen Joodse melaatsen in gemeenschappelijke afscheiding van zowel Joden als Samaritanen; maar zijn reiniging had hem ertoe gebracht de Goddelijke kracht van Jezus, de Jood, te onderkennen en te accepteren wat dat inhield. Maar wat het aller belangrijkste was: toen dankbare erkentenis van Gods kracht in Christus hem terugbracht naar de Persoon door Wie die kracht was uitgedrukt, was die Persoon in staat hem behoudenis te schenken (17:19), niet alleen maar lichamelijke genezing zoals de andere negen ontvingen, maar vergeving en verzoening en eeuwig leven, en de opheffing van alle vervreemding en afstand tussen hemzelf en God, veroorzaakt door zijn zonde en morele onreinheid.

En wat gebeurde er met de negen? Het verhaal vertelt het ons niet. We mogen niet denken dat ze naar de priesters zijn gegaan als een stelletje atheïsten om zich met tegenzin te onderwerpen aan religieuze ceremonieën waarin ze niet geloofden. Het is best mogelijk dat ze naar de priesters zijn gegaan terwijl ze als goede orthodoxe Joden dankliederen

zongen ter verheerlijking van God. Maar dat was niet goed genoeg voor Christus. Vage, algemene dank aan God was geen toereikend antwoord op wat er was gebeurd. De wonderbaarlijke kracht van God had zich aan hen gemanifesteerd door Christus. In Christus was het koninkrijk van God tot hen gekomen, om eerdere woorden van de Heer aan te halen (11:20). Er werd van hen verwacht dat ze daarop reageerden door naar Christus terug te keren om heerlijkheid aan God te geven (17:18).

Ondankbaarheid voor de algemene gaven van de Schepper is al erg genoeg (Rm1:21). Er zijn veel mensen die in vreselijke ellende tot God roepen om bijzondere uitredding, en als ze die hebben gekregen, verder van God afdwalen dan ze daarvóór al waren. Maar ons verhaal gaat over iets nog droevigers en ernstigers. De genezing van de melaatsen was niet een gewoon geschenk van de Schepper aan al zijn schepse-len, en ook niet een speciaal geschenk van Goddelijke voorzienigheid. Het was een wonderteken, bedoeld om hen naar Christus te verwijzen, zodat ze door geloof in Christus behoudenis en eeuwig leven zouden kunnen ontvangen. Het had die uitwerking op de Samaritaan, de vreemdeling: het teken was tenslotte niet moeilijk om te zien, noch de richting waarin het wees. Maar de Joden in het gezelschap leken op de menigten bij de spijziging van de vijfduizend. Die menigten zagen het wonder, maar ze stelden er geen belang in om te zien waarvan het een teken was, en ook niet om Degene op te zoeken naar Wie het wees, behalve in de hoop meer brood en vis te krijgen (Jh6:26). Zo was het ook met de negen melaatsen. Behoudenis en eeuwig leven en het koninkrijk van God waren binnen hun bereik gekomen; maar zelfs dankbaarheid kon hen niet interesseren voor iets meer dan hun lichamelijke genezing. In hun melaatsheid waren ze tenminste dicht bij Christus gekomen; toen Hij hun lichamelijke genezing gaf, liepen ze weg uit zijn leven, voor altijd voor zover we weten. Al Gods gaven zijn bedoeld om ons te brengen bij de Persoon die zijn Hoogste Gave aan de mensen is. Het is vreemd als men die gaven aanneemt en Hem negeert.

Ila. De komst van het koninkrijk is niet zichtbaar (17:20-21)

Er volgen nu twee onderscheiden fragmenten, het ene ge-

richt tot de Farizeeën, het andere tot de discipelen. Beide gaan over de komst van het koninkrijk, maar elk vanuit een verschillende gezichtshoek.

In dit eerste fragment antwoordt de Heer, als de Farizeeën vragen: 'Wanneer komt het koninkrijk van God?', met de woorden: 'Het koninkrijk van God komt niet op waarneembare wijze; en men zal ook niet zeggen: 'Zie, hier,' of: 'daar'.' En de reden daarvan is dat het niet komt op enige uiterlijk zichtbare wijze, en daarom heeft het geen zin om uit te zien naar de komst ervan.

Nu bedoelde de Heer door dit te zeggen natuurlijk niet bij voorbaat te ontkennen wat Hij op het punt stond aan zijn discipelen te vertellen over de universele zichtbaarheid van de komst van het koninkrijk in zijn toekomstige uiterlijke vorm (17:24). Wat Hij tot de Farizeeën zei, was dat de komst van het koninkrijk moest worden beschouwd in een ander opzicht. In dat opzicht was het koninkrijk van God al midden onder hen (17:21).³ Op datzelfde moment keken ze naar de Koning Zelf, al beseften ze het niet. Hun onvermogen om te zien wie Hij was, was echter niet te wijten aan een gebrek aan tekenen. Hij had er vele gedaan. Maar de tekenen waren slechts heenwijzingen; echt Jezus herkennen als de Messias van God was (en is nog steeds) een zaak van innerlijke openbaring en geestelijke waarneming (10:21). Zo was ook het binnengaan in het koninkrijk in zijn geestelijke fase een in wezen geestelijk proces van bekering, geloof en geestelijke wedergeboorte, teweeggebracht door de Geest, Wiens werking onzichtbaar was als de wind (Jh3:3-8), en dat is nog steeds zo.

Wat de Farizeeën dus dringend moesten doen, was zich wat minder concentreren op de toekomstige, uiterlijke vorm van het koninkrijk en wat meer op de huidige, geestelijke fase ervan: de Koning herkennen en het koninkrijk binnengaan. Als ze dat niet deden, zouden ze niet gereed zijn voor de komst van het koninkrijk in zijn toekomstige vorm, zelfs als ze het zagen komen.

³ Het is onjuist om de woorden van de Heer te vertalen met 'het koninkrijk van God is binnenin u'. Zie Marshall, 655.

Iib. De komst van de Zoon des mensen zal zichtbaar zijn (17:22-37)

Aan de andere kant zou het even verkeerdt zijn in de tegenovergestelde fout te vervallen, en zich zó te concentreren op de huidige, geestelijke fase van het koninkrijk, dat men zou vergeten of zelfs ontkennen dat het koninkrijk eens openbaar zal komen in kracht en grote heerlijkheid. Allesbehalve onzichtbaar zal die komst in één ogenblik voor iedereen waarneembaar zijn (17:24).

In verband met deze komst gaf de Heer vervolgens twee waarschuwingen. In de eerste plaats zouden de discipelen natuurlijk gaan verlangen naar zijn verschijning; maar datzelfde verlangen zou hen ertoe brengen te geloven wat ze graag wilden, namelijk dat Hij al was gekomen, terwijl dat nog niet het geval was. Daarom wees Hij nogmaals op de dwaasheid van hen die zouden zeggen: 'zie, hier', of 'zie, daar' (17:23); alleen was de dwaasheid deze keer in iets anders gelegen dan hiervoor. In 17:21 was het dwaas om te zeggen 'zie, hier', omdat datgene waarop veronderstellenderwijs werd gewezen, per definitie onzichtbaar was. Hier (17:23) ligt de dwaasheid in de suggestie dat er op iets moet worden gewezen terwijl het onmogelijk is dat iemand het niet zou zien. De discipelen moesten daarom voorzichtig zijn met elke bewering dat de Messias echt ergens was waargenomen, of dat het koninkrijk al was gekomen. Als de Zoon des mensen verscheen, zou niemand dat aan iemand hoeven te vertellen.

De tweede waarschuwing was (17:25-30) dat Hij vóór zijn verschijning in heerlijkheid moest worden 'verworpen door dit geslacht'. Wanneer zijn discipelen Hem uiteindelijk zagen lijden, zou deze voorzegging hun geloof versterken (vgl. 24:6-8). Maar in de context van de toespraak diende ze nog een ander doel. Er wordt door verklaard waarom, ondanks vele geslachten van christelijke prediking, de wederkomst de wereld zal overrompelen. De uitdrukking 'verworpen door dit geslacht' wijst specifiek op het feit dat zijn geslacht zijn aanspraken dat Hij de Messias was, zou onderzoeken en afwijzen. Zolang Israël, en trouwens alle volken, op dat standpunt bleven staan, zouden ze de mogelijkheid van zijn wederkomst blijven ontkennen. Vandaar hun overrompeling en onvoorbereid-zijn.

Twee vergelijkingen worden gebruikt om de les goed duidelijk te maken. Tijdens 'de dagen van Noach' geloofden de mensen niet in diens prediking (2Pt2:5); de dag van de zondvloed overrompelde en verdelgde hen. Tijdens 'de dagen van Lot' lachten de Sodomieten om zijn getuigenis; op de dag dat Lot vertrok, kwam tot hun ontsteltenis het oordeel van God werkelijk neer en verdelgde hen.

Op dezelfde wijze zal er, na een lange periode van waarschuwingen die grotendeels door de wereld in de wind zijn geslagen, een dag komen waarop de Zoon des mensen plotseling en onverwachts zal worden geopenbaard (17:30; 1Th5:3). Het zal een dag zijn van apocalyptisch oordeel (2Th1:7-9; 2:8-12).

Nu waren Noachs tijdgenoten en de Sodomieten in de tijd van Lot bijzonder verdorven (Gn6:11-13; 19:1-11); maar het was niet hun overgave aan afschuwelijke zonde die hen zo onvoorbereid maakte op Gods oordeel toen het kwam. Volgens Christus was het hun volkomen opgaan in de gewone bezigheden van het leven, allemaal keurig netjes op zichzelf, met volledige buitensluiting van enige zorg om Gods waarschuwingen en evangelie (17:27-28). Ja, toen Sodom al achter haar brandde onder de toorn van de Almachtige God, keek Lots vrouw zelfs nog terugverlangend om naar de bezittingen en bezigheden die ze met zoveel tegenzin had achtergelaten; en terwijl ze dat deed, kwam ze om (17:32). De menselijke natuur verandert maar weinig. Sommige mensen worden zo in beslag genomen door materiële zaken dat Christus het nodig vindt hen te waarschuwen. Hij voorspelt dat zelfs op de dag waarop Hij zal worden geopenbaard om de toorn van God uit te oefenen op haarden van zonde en samenbundelingen van menselijke ongerechtigheden, ze nog in de verleiding zullen komen om in hun huis of stad terug te gaan om hun lievelingsbezittingen op te halen, omdat ze zich het leven zonder die dingen niet kunnen voorstellen. Ter wille van dingen zullen ze het leven zelf verliezen (17:31-33).

Nu nam, toen de zondvloed over een goddeloze wereld kwam, deze 'hen allen weg' (Gr. *airo*), zegt Mt24:39; ze 'verdelgde hen', zegt Lk17:27. Zo verwijderde de zondvloed de geweldenaar die de aarde vervulde (Gn6:13). De gelovige rechtvaardigen, veilig in de ark, bleven ongedeerd. Zo zal het ook weer zijn als de Zoon des mensen komt: de slechten zullen

worden weggenomen. In die nacht zullen er twee op één bed liggen, de ene zal worden weggenomen (Gr. *paralambano*), de andere achtergelaten. Er zullen twee vrouwen samen malen, de ene zal weggenomen, de andere achtergelaten worden (vgl. Mt13:41-43). De discipelen vragen waar dit discriminerende oordeel zal plaatsvinden. Het lijkt erop dat de waarschuwingen van de Heer om niet naar de stad of hun huizen terug te gaan hen ertoe had gebracht te denken dat het oordeel zich op een bepaalde plaats of plaatsen zou concentreren. De Heer antwoordt enigszins raadselachtig: 'Waar het lichaam is, daar zullen ook de gieren zich verzamelen' (17:37). Aas vretende gieren zijn een weerzinwekkend gezicht, maar ze doen een zeer noodzakelijk werk. Ze vormen een natuurlijke manier van verwijdering van rottende massa's van de aardbodem. Het oordeel is geen plezierig onderwerp; maar eens zal, om een eind te maken aan alle slechtheid die de aarde onherstelbaar verderft, Christus komen om 'te verderven hen die de aarde verderven' (Op11:18).

IIIa. De weduwe en de onrechtvaardige rechter (18:1-8)

Voor de goddelozen zal de komst van de Zoon des mensen dus een gebeurtenis van louter onheil zijn; maar het fragment dat nu volgt, bekijkt die komst uit een totaal ander gezichtspunt. Voor Gods uitverkorenen is de zekerheid van die komst een zeer verheugende zaak, want dan zal alle onrecht dat ze hebben geleden worden hersteld. Alle eeuwen door hebben Gods uitverkorenen van tijd tot tijd onrecht en vervolgingen ondergaan, en het lijden dat ze zullen moeten ondergaan aan het eind der tijden vóór de verschijning van Christus, zal van een ongeëvenaarde hevigheid zijn (Mt24:21-22). Het is niet meer dan logisch dat ze dan tot God zullen roepen, niet om wraak over hun vijanden, maar opdat God tussenbeide zal komen en een eind zal maken aan alle kwaad dat aan hen wordt bedreven door gewetenloze individuen en regeringen. Heeft God tenslotte geen belangstelling voor gerechtigheid en de uitoefening daarvan?

Zeker, sommigen beschouwen dit roepen om recht als een ietwat onchristelijke houding, misschien passend voor Joden van het vóórchristelijke tijdperk, maar niet echt passend voor christenen. Christenen behoren het voorbeeld van Jezus

te volgen, die om vergeving bad voor hen die Hem kruisigden. Maar de Schrift zegt ons ook dat Jezus 'Zich overgaf aan Hem die rechtvaardig oordeelt' (1Pt2:23); en de waarschuwing voor de christen zich niet te wreken is trouwens gebaseerd op Gods persoonlijke verzekering: 'aan Mij de wraak, Ik zal vergelden, zegt de Heer' (Rm12:19).

Het punt is dus niet dat christenen tot God moeten roepen om gewroken te worden, maar dat Hij zwijgt en niets schijnt te doen, tot Gods uitverkorenen tenslotte verleid worden te denken dat het geen zin heeft een beroep op God te doen. Of Hij hoort hen niet, of het kan Hem niet werkelijk wat schelen. Toch zegt Christus met nadruk dat het van het grootste belang is dat Gods uitverkorenen volharden in het gebed en het niet opgeven (18:1), want ophouden met bidden zou gelijkstaan met het in twijfel trekken van het karakter van God. De rechter in de gelijkenis was zeer goddeloos en gewetenloos, en bekommerde zich om God noch mens. Maar zelfs hij gaf uiteindelijk toe aan de volhardende smeekbede van de weduwe. En zullen wij het dan opgeven een beroep te doen op God, en Hem daardoor uitmaken voor Iemand die nog minder gevoel heeft en nog onrechtvaardiger is dan de onrechtvaardige rechter zelf? Ophouden met bidden zou rampzalig zijn: het zou inhouden dat God, als die er is, zó onverschillig staat tegenover onrechtvaardigheid dat we geen enkele redelijke hoop kunnen hebben op een komende heerschappij van het recht op aarde, noch op een hemel die de moeite waard is om naartoe te gaan.

Eens zal God zijn uitverkorenen wreken. Christus verbindt zijn geloofwaardigheid eraan (18:8). God zal tussenbeide komen: de Zoon des mensen zal komen. Er zal recht worden gedaan. Maar zal Hij ons nog aantreffen met geloof in Gods gerechtigheid? (18:8). Als we intussen zijn opgehouden met bidden, hoe zullen we Hem dan overtuigend kunnen uitleggen waarom we hebben getwijfeld aan zijn karakter?

IIIb. De farizeeër en de tollenaar (18:9-14)

Het nadenken over Christus als komende om het oordeel van God uit te oefenen over alle slechten en onrechtvaardigen leidt vanzelf tot de vraag die in deze volgende gelijkenis wordt gesteld: wie zijn de onrechtvaardigen, en wie de recht-

vaardigen? Hier moeten we voorzichtig zijn. Het is maar al te gemakkelijk voor de mensen, speciaal als ze het een of andere onrecht hebben ondergaan – en zelfs al hebben ze dat niet – om zichzelf te beschouwen als de onschuldigen en goeden, en als vanzelfsprekend aan te nemen dat de anderen slecht zijn. We moeten daarom de houding die we aannemen tegenover God in onze gebeden in de gaten houden; want terwijl onze volharding in het gebed aantoont hoe we over Gods karakter denken, onthullen onze gebeden ook, soms zonder dat we het beseffen, hoe we over onszelf denken. En daarin zouden we het op een afschuwelijke manier bij het verkeerde eind kunnen hebben.

De farizeeër in de gelijkenis was een zeer godsdienstige man, en ongetwijfeld waren hij en zijn vrienden vaak onrechtvaardig behandeld door tollenaars. Dit bracht hem er daarom toe voor God te gaan staan op de grond van zijn eigen goede daden en God erop te wijzen hoeveel beter hij was dan de losbandig levende mensen om hem heen, en natuurlijk beter dan die tollenaar daarginds. Dit was wel zeer misplaatst. Gemeten naar de relatieve rechtsnormen van de mensen was hij misschien beter dan de tollenaar; maar hij vergat dat hij, beoordeeld volgens Gods absolute rechtsmaatstaven, samen met alle mensen, godsdienstig of ongodsdienstig, bedrogenen zowel als bedriegers, vervolgden zowel als vervolgers, onder Gods beoordeling stond als zondaar die te kort kwam aan zijn heerlijkheid. Zich baserend op zijn eigen verdiensten ging de farizeeër niet aanvaard, niet gerechtvaardigd, en nog steeds onder Gods toorn, uit de tempel naar huis.

De tollenaar nam een andere houding aan: hij bleef op een afstand staan (18:13), net als de melaatsen uit 17:12, omdat hij de kloof erkende die zijn zonden tussen hem en God hadden aangebracht; en hij deed geen poging om die te overbruggen door te spreken over wat voor goede daden ook die hem tot eer zouden strekken. Zich onwaardig voelend om zelfs ook maar omhoog te zien naar Gods hemel, erkende hij de absolute rechtvaardigheid van Gods veroordeling van zijn zonde en deed hij in zijn uiterste geestelijke bankroet een beroep op de genade van God. Op die gronden aanvaardde God hem. Ook hoefde hij niet te wachten tot de wederkomst

om het te weten: hij ging uit de tempel gerechtvaardigd terug naar zijn huis (18:14). Alle afstand tussen hem en God was voorgoed verdwenen. Hij kon in vertrouwen en vrede uitzien naar de komst van de Heer.

Deel 2: Over het binnengaan in het koninkrijk van God (18:15-19:28)

Terwijl deel 1 grotendeels de komst van de Koning en zijn toekomstige koninkrijk heeft behandeld, zal deel 2 gaan over het binnengaan in dat koninkrijk. Ook hier, evenals in 17:20-37, zullen we zowel de huidige geestelijke fase van Christus' koninkrijk als de toekomstige, uiterlijke manifestatie ervan moeten overdenken, want als we willen binnengaan in het laatstgenoemde koninkrijk, moeten we ons ervan verzekeren dat we het eerstgenoemde binnengaan. Dus komen er eerst twee verhalen die uitdrukkelijk de voorwaarden voor het binnengaan behandelen.

1a. Het zegenen van de kleine kinderen (18:15-17)

In 17:20-21 herkenden de Farizeeën, gericht op de heerlijkheid en kracht van het komende koninkrijk, de Koning Zelf, die voor hen stond, niet. Hij was blijkbaar niet voornaam genoeg voor hen. Nu maken de discipelen de tegenovergestelde fout. Enkele moeders brengen hun kleine kinderen bij Christus om door Hem gezegend te worden, en de discipelen bestraffen hen. Klaarblijkelijk dachten ze dat kleine kinderen niet belangrijk en voornaam genoeg waren voor Christus om tijd en moeite aan te besteden; en de Heer moest hen terechtwijzen: 'van de zodanigen', zei Hij, 'is het koninkrijk van God'. Een klein kind neemt zijn voedsel, de liefde en de bescherming van zijn ouders aan, omdat ze worden gegeven zonder dat het kind er ook maar over nadenkt of het ze wel verdient, of dat het belangrijk genoeg is om zoveel aandacht te krijgen. Zo moeten wij allemaal Gods koninkrijk ontvangen en erin binnengaan (18:17).

Zeker, de meeste christenen zouden er geen moeite mee hebben zelf in deze samenhang de houding van een kind aan te nemen. Maar juist als we, zoals de apostelen, ons gaan begeven in 'christelijk werk' komen we in de verleiding te

denken dat het belangrijker is om 'leiders' en 'invloedrijken' voor Christus te winnen dan de onaanzienlijken van deze wereld. Volgens Jakobus (2:1-13) betekent dat het overtreden van de hele wet. In werkelijkheid is, als het om het binnengaan in het koninkrijk van God gaat, niemand belangrijker dan een ander.

Ib. De rijke overste (18:18-34)

Aan de andere kant zal dit volgend fragment ons leren dat de Koning en zijn koninkrijk belangrijker zijn dan wat dan ook, en als we niet geloven dat ze van het hoogste belang zijn, zullen we slechts met moeite binnengaan in het koninkrijk. De rijke overste is het klassieke voorbeeld van het principe. Omdat hij rijk was, had hij vermoedelijk genoten van het leven in deze wereld en dacht hij dat hij ook wel graag eeuwig leven in de toekomstige wereld zou hebben. Hij had altijd kunnen betalen voor wat hij in dit leven bezat, en hij was volkomen bereid om te betalen, zo dacht hij, voor het eeuwige leven in het koninkrijk: 'Wat moet ik doen, om eeuwig leven te beërven?' (18:18). In feite had hij zowel de Koning Zelf als het koninkrijk jammerlijk onderschat.

Hij sprak Christus aan met een beleefd 'Goede Meester', maar Christus riep hem scherp tot de orde. Begreep en bedoelde hij werkelijk wat hij zei? Niemand is goed behalve God alleen.

Dit was geen theologische spitsvondigheid. Als Jezus werkelijk God in het vlees was en de overste was gekomen om te zien of dat zo was, dan zou hij natuurlijk bereid zijn zonder vragen alles te doen wat Jezus zei. Het zou onzinnig zijn om te vragen om toegang tot het koninkrijk en dan meteen al te weigeren te doen wat de Koning Zelf zei. Maar de overste was niet bereid te doen wat Jezus hem opdroeg. Zijn 'Goede Meester' bleek slechts een beleefdheidsfrase te zijn.

Hij was komen vragen, zoals we ons herinneren, wat hij moest doen om eeuwig leven te beërven. Christus legde hem uit hoe hij niet alleen eeuwig leven kon krijgen, maar ook een schat in de hemel (18:22). Maar toen hij ontdekte dat hij zou moeten kiezen tussen een schat in de hemel en zijn aanzienlijke aardse bezittingen, besloot hij dat deze laatste per saldo de waardevolste van de twee voor hem waren. Dat is de

moeilijkheid voor mensen die enigermate rijk zijn. Niet alleen kan hun opgaan in hun bezittingen maken dat ze onvoorbereid blijven op de oordelen waarmee de komst van het koninkrijk gepaard zal gaan (17:26-33), maar ook zullen hun huidige bezittingen maken dat het koninkrijk van God hun veel minder waard lijkt dan het aller waardevolste dat er is. Het wordt hoogstens iets wat ze graag zouden hebben náást hun rijkdom, als ze het gemakkelijk konden krijgen, maar niet iets om zo nodig voor te kiezen met uitsluiting van al het andere. En zolang ze zo denken over het koninkrijk, is het twijfelachtig of ze het ooit zullen binnengaan.

Toen Petrus zag dat de rijke man vastzat in de strik van de rijkdom, voelde hij zich gedrongen Christus erop te wijzen dat hij en zijn mede-apostelen alles hadden achtergelaten om Christus te volgen (18:28). Zijn opmerking lijkt iets te suggereren van het ongelukkige idee dat hun opoffering, vergeleken bij de houding van de rijke jongeman, uitermate verdienstelijk was. Christus corrigeerde hem onmiddellijk met een opmerking (18:29-30) en later met nog een andere (18:31-34). Eerst wees Hij erop dat elke discipel overvloedig wordt gecompenseerd voor elk verlies dat hij misschien lijdt ter wille van het koninkrijk van God. Niet alleen krijgt hij het eeuwige leven in de toekomst, maar hier en nu in deze wereld krijgt hij veel meer vrienden, huizen en 'familie' dan hij ooit heeft moeten achterlaten. Opoffering voor Christus betekent geen echt verlies: het is een investering die zowel dividend als kapitaal-groei oplevert.

In de tweede plaats nam Christus enige tijd later – hoeveel later vertelt Lukas ons niet – de discipelen apart en vertelde hun meer (vgl. 17:25) bijzonderheden over het lijden dat Hem wachtte aan het eind van de weg en hoe na dat lijden de opstanding zou volgen. Als ze onmiddellijk hadden begrepen wat Hij zei, zou Petrus misschien beschaamd zijn geweest over het feit dat hij kortgeleden Christus eraan had herinnerd wat hij en zijn mede-apostelen hadden opgegeven ter wille van Christus. Maar ze begrepen het niet, en Lukas gebruikt drie zinnnetjes (18:34) om dat te onderstrepen, en de verklaring ervan: 'Dit woord was voor hen verborgen.' Eens zouden hun ogen natuurlijk worden geopend.

Ila. Een blinde bedelaar (18:35-43)

De twee volgende verhalen zullen herinneringen bij ons oproepen. Eerst zullen ze de waarschuwing van de Heer voor rijkdom in onze gedachten terugbrengen: 'Hoe moeilijk gaan zij die vermogen hebben, het koninkrijk van God binnen' (18:25), en het antwoord van de toehoorders: 'Wie kan dan behouden worden?' (18:26). De twee verhalen die nu volgen, geven het antwoord. Het ene gaat over een arme bedelaar (18:35-43), het andere over een rijke tollenaar (19:1-10). De arme werd behouden (18:42); ja, maar ook de rijke (19:9-10), hetgeen de waarheid bewijst van het eerdere commentaar van de Heer: 'Die dingen die onmogelijk zijn bij mensen, zijn mogelijk bij God' (18:27). De rijke man moest natuurlijk gered worden. Zijn manier van de kost verdienen was in hoge mate frauduleus; behoudenis moest hem onder andere redden van die manier van de kost verdienen. Maar voor het geval we zouden denken dat de arme man automatisch beter was dan de rijke, wijst Lukas erop dat de arme man ook gered moest worden. Zijn bedelen was even vernederend; ook hij moest worden gered van zijn onbevredigende manier van de kost verdienen.

De sleutel tot het behoud van de arme man zal nog meer herinneringen bij ons oproepen. Hoe de ogen van zijn hart verlicht waren geworden (Ef1:18), wordt ons niet verteld; maar lang voordat hij zijn lichamelijke gezichtsvermogen kreeg, had hij veel meer in Jezus gezien dan andere mensen waarnamen. Zij zagen in Jezus alleen de man uit Nazareth (18:37-38), met alle middelen van het koninkrijk van God te zijner beschikking. Krachtig smeekte hij Hem om de gave van het gezichtsvermogen en de Koning willigde zijn verzoek in. Nooit bedelde hij meer; zijn gebed had hem ware onafhankelijkheid verschaft. Ook vandaag nog kan iemand die lijdt aan een handicap die hem in één opzicht volkomen afhankelijk maakt van anderen, in het gebed een middel vinden om aan anderen veel grotere weldaden te bewijzen dan zij aan hem doen.

Toen de bedelaar echter voor de eerste keer naar de Heer riep, probeerde de menigte hem tot zwijgen te brengen (18:39). Zijn hardnekkig doorgaan met roepen tot hij kreeg wat hij wenste, móet ons wel doen terugdenken aan de weduwe, die ondanks eindeloze ontmoedigingen volhardde in haar

smeken bij de onrechtvaardige rechter tot ook zij kreeg wat ze wenste (18:1-8). Hun tactiek was dezelfde, maar het zal ons iets leren als we letten op het verschil in wat ze kregen. De weduwe slaagde erin de rechter ten slotte zover te krijgen dat hij haar recht verschaftte tegen haar tegenstander; en de Heer gebruikte de gelijkenis, zoals we ons herinneren, om ons geloof te richten op de tijd dat de Zoon des mensen zal komen (18:8) in al zijn Goddelijke kracht en majesteit, om Gods recht uit te oefenen en alle onrechtvaardigheden in deze wereld recht te zetten. Dat beeld van de komende Christus is juist, en zal ons kracht geven in tijden waarin we worden geroepen om onrecht te verdragen.

Maar het was een heel ander beeld dat de ogen van de blinde man vulde toen zijn volharding werd beloofd: natuurlijk niet de Zoon des mensen verschijnend in de heerlijkheid van zijn Vader en van de heilige engelen; maar zelfs niet een gestalte in koninklijke kleren, met een gevolg van edelen, op weg naar zijn troon. Alleen maar een stoffige reiziger op weg naar Jeruzalem en, zoals 18:31-33 ons zojuist heeft herinnerd, op weg om te worden bespot, mishandeld, bespuwd, geseld en gedood. Toch bedroog het nieuwe gezichtsvermogen van de blinde hem niet: dit *was* de Zoon van David, zo zag Hij eruit, dit was wat het Koningschap voor Hem moest betekenen. De blinde volgde Hem op zijn weg (18:43), God dankbaar dat de Zoon van David deze keer zijn kant was opgekomen. Toen hij uiteindelijk zag wat er met de Koning gebeurde in Jeruzalem, heeft hij misschien beseft dat als de Koning niet dicht genoeg bij de mensen was gekomen om Hem te kunnen bespuwen, Hij misschien ook nooit dicht genoeg bij een blinde man was gekomen om hem te kunnen horen roepen. Hoe dat ook zij, het karakter van de Koning zal nooit veranderen. De Koning die op aarde de mensen diende en voor hen leed, zal hen ook nog dienen in de heerlijkheid (12:37; 22:27). Vandaar dat het zo fantastisch fijn is om in zijn koninkrijk te zijn.

Zeker wetend dat eens onze gebeden zullen worden verhoord en de Zoon des mensen zal komen en alle onrecht aan ons begaan, zal worden rechtgezet, worden ook wij ondertussen nog steeds opgeroepen, zegt Petrus (1Pt2:18-24), om de Koning te volgen op zijn weg naar onschuldig lijden omwille

van het behoud van mensen. 'Door vele verdrukkingen moeten wij het koninkrijk van God binnengaan,' zegt Paulus (Hd14:22). In feite is het zó, dat als onze ogen zijn geopend om te zien en te begrijpen wat verborgen was voor de apostelen (18:34), namelijk dat het lijden van de Koning zijn voornaamste heerlijkheid is; als we hebben gezien dat de Koning, die rijk was, arm werd ter wille van ons, doodarme bedelaars, zodat we door zijn armoede rijk zouden worden – dan zullen we ons gewillig haasten om nu met Hem te lijden, zodat we eens zijn heerlijkheid zullen mogen delen (Rm8:17).

Iib. Een rijke tollenaar (19:1-10)

De rijke Zacheüs werd ook gered, en ook hij werd gered door een speciale manier van zien van de Here Jezus. Hij was klein van stuk (19:3) en werd misschien wel geprikkeld door de innerlijke aandrang van een klein persoon om zichzelf te bewijzen en waardering te krijgen. Als dat zo was, had zijn rijkdom hem in geen enkel opzicht aanvaarding gebracht bij God of de mensen. De synagoge keurde hem af en de mensen meden hem: ze verachtten hem en zijn oneerlijk verkregen rijkdom; en hij moet op wrede wijze hebben ontdekt dat geld het gemis van aanvaarding niet kan vergoeden. Hij was verloren. Hoe zou iemand die verloren was dan de weg kunnen vinden naar het koninkrijk? Dat kòn hij natuurlijk ook niet; maar hij kon wèl gevonden worden, en binnengebracht, als er Iemand bereid was om hem te komen opzoeken en aan zijn huis behoudenis te brengen (19:9-10).

En nu vertelt Lukas ons, zelfs nog veelvuldiger dan hij gewoon was, dat Christus op reis was (18:31,35; 19:1,4,5,7,9,10). Hij was al lange tijd op reis, maar toen Hij door Jericho ging, kwamen er bepaalde dingen snel op elkaar. Zacheüs kreeg het verlangen – wie zal zeggen waar vandaan? – om Jezus te zien, en klom in een boom om een beter uitzicht te hebben; en Jezus liep, met de nauwkeurigheid van een van eeuwigheid bestaande doelgerichtheid op de boom af, stond stil, keek omhoog in het naar beneden glurende gezicht, en zei hem naar beneden te komen omdat Hij in zijn huis moest verblijven. Op dat moment zag Zacheüs niet alleen Wie Jezus was, maar ook ontdekte hij zijn éigen langgelden verloren identiteit. Hij was een man die door God werd

bemind met een eeuwige liefde, en naar wie God zó verlangde dat Hij zijn Zoon had gezonden speciaal om hem te vinden, en hem te redden van zijn verlorenheid door persoonlijk naar zijn huis te komen en het besef van aanvaarding bij God in zijn hart te brengen.

Kort daarop ontdekte Zacheüs nog iets. Aanvaarding bij God had hem datgene gegeven wat hij jarenlang vergeefs gezocht had bij rijkdom. De obsederende aandrang om geld te verdienen was verdwenen. Ja, hij voelde zelfs dat hij de helft van zijn rijkdom niet langer nodig had en gaf die weg. Bovendien scheen de gedachte Christus op een maaltijd te onthalen betaald met geld dat hij door bedrog had verkregen, hem nu weerzinwekkend en onmogelijk toe. Hij beleed zijn zondige praktijken en beloofde volledige teruggave ervan, en compensatie voor zijn slachtoffers. Het was een plan van sociale bewogenheid, veel royaler dan zelfs de farizeeër had aangekondigd toen hij in de tempel stond (18:11-12). Het was niet de kritiek van de menigte die hem ertoe bracht (19:7); hun kritiek had tot dan toe geen enkel resultaat opgeleverd. En Christus had het beslist niet tot een voorwaarde gemaakt voor zijn aanvaarding van hem. Maar door te worden aanvaard, had Zacheüs zijn ware identiteit teruggerekregen: een echte zoon van Abraham (19:9), die zeer rijke voorvader van hem, die eerst werd gerechtvaardigd door zijn geloof (Gn 15:6) en vervolgens leefde om zijn geloofsbelijdenis te rechtvaardigen door zijn werken (Gn22; Jk2:21-23).

Hier bemerken we opnieuw de zorgvuldigheid waarmee Lukas zijn stof heeft uitgekozen en gerangschikt. De tollenaar uit de gelijkenis in 18:9-14 werd gerechtvaardigd door Gods genade, ook al kon hij zich niet beroemen op goede werken zoals de farizeeër dat wèl kon. Zacheüs werd aanvaard en gerechtvaardigd op dezelfde grond. Maar zijn behoudenis leidde tot een volledig veranderde houding ten opzichte van zijn sociale verantwoordelijkheden. En dat was heel belangrijk, want als Zacheüs moest gaan deel uitmaken van Christus' komende regering, moest hij de christelijke houding ten opzichte van rijkdom in deze huidige eeuw leren en in praktijk brengen. Belijden dat men bekeerd is en vervolgens doorgaan met gedrag als dat van de rijke overste, is met elkaar in tegenspraak.

III. De terugkomst van de Heer (19:11-27)

Dit hele hoofdstuk door hebben we overdacht wat het betekent en wat het van ons vraagt om het koninkrijk van God binnen te gaan. Merendeels hebben we het binnengaan in de huidige, geestelijke fase ervan door persoonlijk geloof in de Heiland overdacht. Nu zullen we in dit laatste fragment moeten nadenken over wat het betekent het koninkrijk in zijn toekomstige, uitwendige vorm binnen te gaan bij de komst van onze Here Jezus Christus.

Voor alle ware gelovigen zal het eeuwig leven betekenen (18:30). Maar het zal nog meer betekenen. Veel van deze gelijkenis is een duidelijke allegorie van de hemelvaart van Christus en van zijn wederkomst, als de koninkrijken van deze wereld uiteindelijk en volledig onderworpen zullen zijn aan zijn gezag (Op11:15-18). Zelfs al vermijden we de fout de allegorie te verwarren met wat ze allegoriseert, leert de gelijkenis toch nog duidelijk dat wanneer de Heer terugkomt om te regeren, zijn volk met Hem zal regeren (2Tm2:12; Op2:26-27).

Wat zal dat regeren dan inhouden? Het zal betekenen deel te hebben aan de heerlijkheid van het regerende huis (Rm 8:17; Hb2:5-10). Voor sommigen, misschien wel voor de meesten, zal het de actieve deelname aan het bestuur betekenen (Mt19:28; 25:31; 1Ko6:2-3). Maar op dit punt leert de gelijkenis ons een aantal buitengewoon belangrijke principes.

In de eerste plaats zal de mate van praktische verantwoordelijkheid die feitelijk aan elke individuele gelovige in het toekomstige koninkrijk zal worden gegeven, gedeeltelijk afhangen van het nauwgezette gebruik en de nauwgezette ontwikkeling van de middelen die aan zijn of haar beheer zijn toevertrouwd gedurende zijn afwezigheid. In dit verband doen we er goed aan ons de opmerking van de apostel Paulus te herinneren (2Pt1:10-11): het is één ding het eeuwige koninkrijk binnen te gaan; alle gelovigen zullen dat doen. Maar het is iets anders een rijkelijke ingang in dat koninkrijk verleend te worden. Die zal zijn voor hen die in de kracht van hun geloof Gods middelen hebben benut en aan hun natuur de nodige deugden en kwaliteiten hebben toegevoegd (2Pt1:3-8).

In de tweede plaats heeft de Heer iets van zijn middelen toevertrouwd aan elk van zijn slaven: het getal tien in de gelijkenis is waarschijnlijk een typerend getal.

In de derde plaats zal Hij bij zijn terugkeer al zijn slaven bij Zich roepen om rekenschap af te leggen van wat ze hebben gedaan met het hun toevertrouwde. De trouwen zullen worden beloond; en de beloning zal zijn in de vorm van verdere verantwoordelijkheid en groter vertrouwen en meer werk, zowel als de vreugde zich aan te mogen sluiten bij de Messias in zijn onvoorstelbaar grote en nieuwe ondernemingen. Maar hoe staat het met de ontrouwen?

Er is er zo één in onze gelijkenis, en hij stelt ons voor een probleem. Zijn tegenhanger in de gelijkenis van de talenten (Mt25:24-30) wordt geworpen in de buitenste duisternis, waar het geweest zal zijn en het tandengeknars. Hij lijkt duidelijk een valse slaaf voor te stellen die tenslotte wordt ontmaskerd als een ongelovige. Maar onze gelijkenis is anders; in onze gelijkenis wordt de ontrouwe slaaf anders behandeld. Zijn pond wordt van hem afgenomen; maar er wordt niet van hem gezegd dat hij in de buitenste duisternis wordt geworpen, en hij schijnt te worden onderscheiden van 'die vijanden van mij' die voor de Koning worden gebracht en afgeslacht (19:27).

Wat is het dan dat het toch moeilijk voor ons maakt om te denken dat de ontrouwe slaaf in onze gelijkenis een ware gelovige voorstelt? Het is het hele begrip dat hij heeft over de Koning. Gevraagd om verantwoording af te leggen voor het feit dat hij in gebreke is gebleven en niet heeft gewerkt voor zijn heer, antwoordt hij dat het de schuld is van zijn heer, omdat die iemand is die altijd heeft verwacht iets voor niets te krijgen, iets weg te nemen wat hij niet heeft neergelegd (19:21). Vrees voor hem, vrees om iets verkeerd te doen, voegt hij eraan toe, heeft hem verlamd.

Misschien is onze vraag te theoretisch of te literair. Misschien kunnen we ons beter afvragen hoe we over ons eigen gedrag denken, nu op dit ogenblik, terwijl we de Heer over onszelf vertellen, als wij, net als de slaaf, niet trouw bezig zijn met datgene wat Hij aan onze zorg heeft toevertrouwd.

Gelovige of niet, van de ontrouwe slaaf werd zijn pond afgenomen. In gebreke blijven door niet te werken voor de Heer zal een gelovige niet zijn behoud kosten; maar het zal hem zeker zijn beloning kosten (1Ko3:15).

Laten we echter eindigen in een feestelijker stemming. De

melaatse die de Heer dankbaar was voor wat Hij voor hem had gedaan, en naar Hem terugkwam om Hem te bedanken, ontdekte dat zijn dankbaarheid leidde tot iets hogers: behalve zijn genezing ontving hij ook de gave van zijn behoudenis. Zo ontdekte de slaaf in onze gelijkenis die trouw had gewerkt voor de heer, dat zijn trouw een sneeuwbal-effect had. Het ene pond bracht er tien op; de tien ponden brachten hem gezag over tien steden (19:16-17); en behalve dat alles werd hem ook nog het pond van de ontrouwe slaaf gegeven. Gezien zijn handigheid met ponden zou dit extra pond zich spoedig omzetten in een extra stad. Het is blijkbaar een wet van het koninkrijk dat aan degene die al heeft, meer zal worden gegeven (19:26).

HOOFDSTUK V

Lukas 19:29-24:53

DE KONING GAAT IN ZIJN HEERLIJKHEID IN

Inleidend overzicht

De delen: eerste serie

- (1) Jeruzalem en de eerste komst van de Koning (19:29-48)
- (2) De Koning en de vraag naar zijn godsdienstige gezag (20:1-19)
- (3) De Koning en de vraag naar zijn politieke gezag (20:20-21:4)
- (4) Jeruzalem en de wederkomst van de Koning (21:5-38)

De delen: tweede serie

- (5) De Koning eet in Jeruzalem: symbolen van zijn lijden (22:1-22:38)
- (6) De Koning gearresteerd en berecht door de godsdienstige autoriteiten (22:39-71)
- (7) De Koning gevonnist en gekruisigd door de politieke autoriteiten (23:1-56a)
- (8) De Koning eet in Jeruzalem: bewijs van zijn opstanding (23:56b-24:53)

V. De Koning gaat in zijn heerlijkheid in

Inleidend overzicht

We zijn gekomen bij het begin van het laatste stadium van het Vertrek. Het is het langste van alle hoofdstukken, en zo hoort het ook, want het vormt de climax van de grote reis, die is begonnen in 9:51 en vanaf dat punt steeds is voortgegaan. Het hoofdthema ervan ligt voor de hand, dus alles wat we hoeven doen in ons inleidend overzicht is te onderzoeken op welke manier Lukas zijn uitgekozen stof heeft gerangschikt. Die rangschikking zal de gebeurtenissen in dit laatste hoofdstuk het raamwerk en de scherpste geven waarin Lukas bedoelt dat wij ze zien.

Toen de reis begon in 9:51 werd ons nauwkeurig verteld dat, hoewel het doel van de reis niets minder zou zijn dan de opneming van Christus in de hemel, het laatste stadium van de weg Jeruzalem zou zijn. Dat moest zo zijn. Als Zoon van de Allerhoogste, aan Wie de Here God had beloofd dat Hij Hem de troon van zijn vader David zou geven (1:32), was onze Heer erfgenaam van alle beloften die God aan David had gedaan, en Jeruzalem was zijn hoofdstad. Als Hij daarom ten slotte zijn claim formeel en officieel aan het volk zou voorleggen, zou dat in Jeruzalem moeten gebeuren. In feite zal Lukas gedurende dit gehele, een hoogtepunt vormende, bezoek voortdurend Christus' gangen beschrijven in relatie tot de stad. We zullen Hem de stad zien naderen en erover wenen (19:29-44). Er zal op worden gewezen dat Hij iedere nacht, om voortijdige arrestatie te voorkomen, genoodzaakt was de stad te verlaten en de wijk te nemen naar de donkere schaduwen

van de Olijfberg (19:47-48; 21:37-38). We zullen Hem de verwoesting van de stad en de eeuwenlange onderwerping ervan horen voorzeggen (21:20-24). Lukas zal ons op nogal aangrijpende wijze vertellen over de geheime regelingen die de Koning moest treffen om in staat te zijn het Pascha te eten in zijn eigen hoofdstad (22:7-15). Ten slotte zullen we zien hoe Hij wordt weggeleid uit de stad om gekruisigd te worden, en op die weg horen we Hem de 'dochters van Jeruzalem' waarschuwen (23:26-31). En na zijn opstanding zullen we Hem zijn ontmoedigde discipelen zien verzamelen in Jeruzalem (24:13,33), hun opdragen te wachten in de stad tot ze kracht zouden ontvangen door de Heilige Geest, en hun aanwijzingen geven om Jeruzalem het beginpunt te maken voor hun zending naar de volken van de wereld (24:46-49).

Er is bij dit alles natuurlijk veel meer betrokken dan loutere topografie, maar in dit hoofdstuk zijn de hogere betekenis-niveaus gebouwd op topografische funderingen. Het hoofdstuk zelf begint (19:28-46) als Christus Bethfagé en Bethanië nadert, en van Bethanië in het gezelschap van zijn discipelen de Olijfberg afdaald en de stad Jeruzalem binnengaat. Het eindigt (24:33,50-51) als Hij zijn discipelen uit de stad Jeruzalem leidt, de Olijfberg op tot aan Bethanië, en hen daar verlaat.

In de loop van het hoofdstuk doet Christus tweemaal een zeer zorgvuldig voorbereide intocht in de stad, en Lukas vestigt daar onze aandacht op door de overeenkomst van zijn beschrijvingen ervan. In 19:29-35 vertelt hij ons dat Christus twee van zijn discipelen naar het dichtbij gelegen dorp stuurt om een ezelsveulen te lenen, met nauwkeurige instructies wat ze moeten zeggen tegen de eigenaars ervan (19:31-34). En de twee discipelen gingen weg en 'vonden het zoals Hij hun had gezegd' (19:32). Toen brachten ze het veulen naar Christus, die erop de stad inreed. In de dagen die volgden, maakte Hij dagelijks vele kleinere in- en uittochten, maar natuurlijk werd alleen de eerste intocht gemaakt in ceremoniële stijl op het ezelsveulen. De dagen werden gevuld met onderricht en discussie; en dan maakt Lukas een eind aan dit gedeelte met de algemene, beknopte opmerking: 'Overdag nu leerde Hij in de tempel (...) En al het volk kwam (...) naar Hem toe in de tempel (...)' (21:37-38).

Dan komt de tweede zorgvuldig voorbereide intocht (22:7-13). Christus zond opnieuw twee discipelen de stad in, dit keer om een kamer te lenen, met nauwkeurige instructies wat ze moesten zeggen tegen de eigenaar. 'Zij nu gingen weg en vonden het zoals Hij hun had gezegd' (22:13). Gebeurtenissen van groot gewicht volgden op die intocht; maar als ze tenslotte alle voorbij zijn, beëindigt Lukas dit tweede gedeelte van het hoofdstuk eveneens met een algemene, beknopte opmerking: 'Zij keerden terug naar Jeruzalem (...) En zij waren voortdurend in de tempel (...) '(24:53).

Deze twee belangrijkste intochten vertonen dus duidelijke overeenkomsten wat hun grondpatroon betreft, maar de verschillen ertussen zijn opvallend, en we moeten proberen de betekenis daarvan te ontdekken. Tegen de tijd dat de Heer Jeruzalem binnengaat aan het begin van dit hoofdstuk, zijn we goed voorbereid en weten we wat we moeten verwachten: Hij zal worden verworpen en gekruisigd (9:22,31; 17:25; 18:31-33). Tegelijkertijd zijn we er niet over in twijfel gelaten dat Hij de Messias van God is (9:20,35) en de koninklijke Zoon van David (18:38-39); en daarom is ons ook uitgelegd, soms expliciet en soms in de vorm van gelijkenissen, hoe zijn lijden zal passen in het plan dat tenslotte de Zoon van David in zijn koninkrijk zal brengen. Na zijn kruisiging zal Hij opstaan uit de dood (9:22; 18:33), en naar de hemel opvaren (19:12) en uiteindelijk terugkomen om te regeren (9:26; 17:22-37; 19:15). De vraag rijst daarom hoe het lijden precies in verband staat met het regeren. Is het lijden enkel een tijdelijk obstakel tussen zijn claim dat Hij Koning is en de feitelijke vestiging van zijn koninkrijk? Of misschien een door God voorzien intermezzo dat het de slaven van de koning mogelijk zal maken door de wereld te gaan en de eeuwen te besteden aan de voorbereiding van de volken op de komende regering van de Koning? Of is zijn lijden iets meer dan een obstakel of zelfs meer dan een bruikbaar intermezzo?

Het lijkt alsof Lukas deze vragen bedoelt te beantwoorden als hij onze aandacht vraagt voor het hoogst betekenisvolle feit dat toen de Heer ten slotte officieel naar zijn hoofdstad kwam als Sions Koning, Hij niet één maar twee zorgvuldig voorbereide intochten in de stad maakte. Bij de eerste intocht regelde Hij het zó dat Hij maximale publiciteit voor

Zichzelf kreeg; bij de tweede intocht regelde Hij de dingen met even grote zorgvuldigheid zó, dat alles zoveel mogelijk in het geheim plaatsvond. Bij de eerste gelegenheid leende Hij een ezelsveulen van de eigenaars ervan, en bij de tweede een bovenzaal van de heer van een huis. Bij beide gelegenheden werden deze directe regelingen getroffen om de vervulling van eeuwenoude plannen te vergemakkelijken. Toen Christus bij de eerste gelegenheid een ezel leende, deed Hij dat om de profetie in vervulling te doen gaan die eeuwen eerder door Zacharia (9:9) was gegeven, dat op een dag Jeruzalems Koning Messias de stad zou binnenrijden op een ezel. Toen Hij bij de tweede gelegenheid een bovenkamer in Jeruzalem leende, was dat om daar het allerlaatste Pascha te eten voordat de profetische belofte die onafscheidelijk verbonden is met de symbolen van die historische instelling, vervuld zou worden door zijn eigen lijden op Golgotha (22:16). Bij de eerste gelegenheid eiste Hij de rol op van Sions Koning, bij de tweede de rol van Israëls ware paaslam. De tweede rol was geen improvisatie bedacht om gebruik te maken van Israëls onverwachte verwerping van zijn Koning.

In Israëls geschiedenis ging de instelling van het Pascha eeuwen vooraf aan die van het koningschap; de beloften verbonden aan de viering ervan maakten aanspraak op een eerdere vervulling. Maar wat misschien het meest belangrijke is, is dat bij de eerste gelegenheid, toen zijn aanspraak op het koningschap in het openbaar werd verworpen, Hij profeteerde dat Hijzelf 'uit de wijngaard' zou worden geworpen en vermoord, en dat in zijn afwezigheid de stad zou worden vertrappt door de heidenen tot de tijd van zijn wederkomst (21:20-36). Toen Hij echter bij de tweede gelegenheid de stad in het geheim binnenging, ging Hij er op staande voet toe over zijn koninkrijk op te richten door het nieuwe verbond in te stellen, door de wetten waarvan zijn onderdanen van toen af zouden worden geregeerd. Hij deed dat eerst in de bovenzaal door middel van symbolen (22:20), en kort daarop op Golgotha in feitelijk lijden en bloed.

Het lijden van Christus was dus niet louter een tijdelijk obstakel, noch louter een gelukkig intermezzo; het lijden was de grondslag zelf waarop zijn koninkrijk werd opgericht. Maar Lukas' zorgvuldige benadrukking van het feit dat er

Deel 1: Jeruzalem en de eerste komst van de Koning (19:29-48)	Deel 2: De Koning en de vraag naar zijn godsdienstige gezag (20:1-19)	Deel 3: De Koning en de vraag naar zijn politieke gezag (20:20-21:4)	Deel 4: Jeruzalem en de wederkomst van de Koning (21:5-21:38)
I. <i>De komst van de Koning</i> (19:29-40).	I. <i>De Koning ondervraagd</i> (20:1-8).	I. <i>De Koning ondervraagd</i> (20:20-26).	I. <i>De komst van valse messiasen</i> (21:5-19).
(a) 'Gezegend is Hij die komt, de Koning, in de naam van de Heer.'	(a) 'Op welk gezag doet U deze dingen? of wie is het die U dit gezag heeft gegeven?'	(a) En om op Hem te letten zonden ze spionnen uit ... ten-einde Hem aan ... het gezag van de stadhouder over te leveren.	(a) 'Velen zullen komen onder mijn naam ...'
(b) ... de Farizeeën zeiden: ... 'bestraf Uw discipelen.' Hij zei: ... 'als dezen zwijgen, zullen de stenen roepen.'	(b) 'Was de doop van Johannes uit de hemel of uit mensen?'	(b) 'Is het geoorloofd de keizer belasting te betalen?' ... 'Geeft aan de keizer wat van de keizer is, en aan God wat van God is.'	(b) 'Ik zal u mond en wijsheid geven, die al uw tegenstanders niet zullen kunnen weerspreken...'
II. <i>Verwoesting van Jeruzalem</i> (19:41-44).	II. <i>Moord op de Messias en de straf daarop</i> (20:9-18).	II. <i>Opstanding en troonsbestijging van de Messias</i> (20:27-44).	II. <i>Verwoesting en verlossing van Jeruzalem</i> (21:20-33).
(a) '... uw vijanden zullen een wal rondom u opwerpen ... en zij zullen u met de grond gelijkmaken met uw kinderen in u.'	Ik zal mijn geliefde zoon zenden ... Zij ... doodden hem ... 'De steen die de bouwlieden hebben verworpen, die is geworden tot een hoeksteen ... op wie hij valt, die zal hij verpletteren.'	... zij kunnen ook niet meer sterven, want zij zijn ... zonen van God, daar zij zonen van de opstanding zijn ... Hoe zegt men dat de Christus een Zoon van David is? ... 'Zit aan mijn rechterhand, totdat Ik uw vijanden tot een voetbank voor uw voeten stel.'	(a) '... Jeruzalem door legerkampen omsingeld ... wee de zwangeren ... zij zullen vallen door het scherp van het zwaard ...'

(b) 'Nu is het echter verborgen voor uw ogen ... aangezien u de tijd waarin naar u werd omgezien, niet hebt erkend.'

(b) 'Dan zullen zij de Zoon des mensen zien komen ... wanneer u deze dingen zult zien gebeuren, weet dan dat het koninkrijk van God nabij is...'

III. *Christus gaat de tempel binnen* (19:45-48).

'... mijn huis zal een huis van gebed zijn; u hebt er echter een rovershol van gemaakt.' En Hij leerde dagelijks in de tempel. De overpriesters nu ... trachten Hem om te brengen. En zij vonden niet wat zij moesten doen, want al het volk hing aan zijn lippen.

III. *Reactie in de tempel* (20:19).

... en de Schriftgeleerden en de overpriesters trachten op datzelfde ogenblik de handen aan Hem te slaan, en zij waren bang voor het volk, want zij wisten dat Hij met het oog op hen deze gelijkenis had gesproken.'

III. *Beoordeling van tempelgaven* (20:45-21:4).

'Past u op voor de Schriftgeleerden ... die de huizen van de weduwen opeten en voor de schijn lang bidden...' Een weduwe werpt haar hele levensonderhoud in de tempelschatkist.

III. *Slotvermaning in de tempel* (21:34-38).

'Past ... op uzelf, dat uw harten niet misschien worden bezwaard door roes en dronkenschap...' Overdag nu leerde Hij in de tempel ... en al het volk kwam ... naar Hem toe ... om Hem te horen.

Deel 5: De Koning eet in Jeruzalem: symbolen van zijn dood (22:1-38)

- I. *Noodzakelijke voorbereidingen (22:1-13).*
- 'Gaaf heen en bereidt ons het Pascha' ... 'Waar wilt U dat wij het bereiden?' Zij ... vonden het zoals Hij hun had gezegd en bereidden het Pascha.
- II. *Hij eet met zijn discipelen (22:14-38).*
- (a) 'Ik heb vurig begeerd dit Pascha ... te eten voordat Ik lijd. Want Ik zeg u, dat Ik geenszins meer daarvan zal eten totdat het vervuld is (22:15-16) ... de Zoon des mensen gaat ... heen zoals bepaald is (22:22) ... Ik beschik u een koninkrijk ... opdat u eet ... aan mijn tafel in mijn koninkrijk' (22:24-30).

Deel 6: De Koning gearresteerd en berecht door de godsdienstige autoriteiten (22:39-71)

- I. *Arrestatie: priesters en het gezag van de duisternis (22:54-65).*
- 'Vader, als U het wilt, neem deze drinkbeker van Mij weg; moge evenwel niet mijn wil maar de Uwe gebeuren ...' En terwijl Hij in zware strijd raakte, bad Hij des te vuriger...
- II. *Christus wordt weggebracht naar het huis van de hogepriester (22:54-65).*
- (a) Een dienstmeisje nu ... zei: 'Ook deze was bij Hem.' Hij echter loochende het en zei: 'Ik ken Hem niet' ... en Petrus herinnerde zich het woord van de Heer ...

Deel 7: De Koning berecht, gevonnist en gekruisigd door de politieke autoriteiten (23:1-56a)

- I. *Burgerlijke berechting: Pilatus en het gezag (vs.7) van Herodes (23:1-25).*
- Pilatus nu riep ..., daar Hij Jezus wilde loslaten ... Met luider stem echter hielden zij aan ... en hun stemmen ... kregen de overhand. En Pilatus besliste dat hun eis moest gebeuren ... Jezus ... leverde hij over aan hun wil.
- II. *De wegleiding en kruisiging (23:26-49).*
- (a) En hij zei: 'Jezus, denk aan mij' ... en Hij zei ... 'Van-daag zult u met Mij in het paradijs zijn.'

Deel 8: De Koning eet in Jeruzalem: bewijs van zijn opstanding (23:56b-24:53)

- I. *Niet noodzakelijke voorbereidingen (23:56b-24:12).*
- Zij kwamen bij het graf met de specerijen die zij hadden bereid. Zij vonden echter de steen van het graf afgewenteld ... zij vonden het lichaam van de Here Jezus niet ... 'Herinnert u hoe Hij tot u gesproken heeft ...'
- II. *Hij eet met zijn discipelen (24:13-43).*
- (a) 'O ... dragen van hart in het geloven van alles wat de profeten hebben gesproken. Moest de Christus dit niet lijden en zo in zijn heerlijkheid binnengaan?' ... Hij legde hun uit wat in al de Schriften over Hem stond (24:25-27) ... 'Hebt u hier iets te eten?' ... En Hij nam het en at voor hun ogen (24:41-43).

- (b) En Hij nam brood ... en brak het en gaf het hun en zei; 'Dit is mijn lichaam ... doet dit tot mijn gedachtenis' ... (22:24-30).
- (b) En de mannen ... bespotten en sloegen Hem en ... vroegen ... 'Profeteer, wie is het die U heeft geslagen?'
- (b) Ook de oversten beschimpten Hem ... Ook de soldaten bespotten Hem ... één van de ... boosdoeners lasterde Hem.
- (b) Hij nam brood ... en nadat Hij het gebroken had, gaf Hij het hun ... hoe Hij hun bekend was geworden in het breken van het brood (24:30,35).
- III. *Maatregelen voor zending* (22:35-38).
- III. *De beslissing van de Raad* (22:66-71).
- III. *De beslissing van een raadsheer* (23:50-56a).
- III. *Instructies voor zending* (22:44-53).
- 'Toen Ik u uitzond zonder beurs ... heeft u soms iets ontbroken? ... Maar nu, laat hij die een beurs heeft, die nemen ... laat hij ... zijn kleed verkopen en een zwaard kopen. Want ... dit wat geschreven staat, moet aan Mij in vervulling gaan
- ... de raad van oudsten ... brachten Hem voor hun Raad ... en Hij zei ... 'de Zoon des mensen zal zitten aan de rechterhand van de kracht van God' ... Zij zeiden: 'Waarom hebben wij nog getuigenis nodig?'
- Een man genaamd Jozef, die raadsheer was ... (deze had niet ingestemd met hun raad en handelwijze) ... die het koninkrijk van God verwachtte ... ging naar Pilatus en vroeg om het lichaam ... en legde het in een ... graf
- 'Alles moest worden vervuld wat over Mij geschreven staat ... en zie, Ik zend de belofte van mijn Vader op u; u echter, blijft in de stad totdat u wordt bekleed met kracht uit de hoogte.'

twee intochten waren, één in de openbaarheid en één in alle stilte, versterkt de les die we al zijn tegengekomen in het Evangelie, namelijk dat er in twee opzichten moet worden gedacht over de oprichting van het koninkrijk. Bij zijn eerste intocht stelde Christus Zich publiekelijk voor als Koning, en zowel Hij als zijn koninkrijk werd publiekelijk verworpen. In dat publieke, openlijke opzicht zal het koninkrijk pas bij zijn wederkomst worden opgericht. Bij de tweede intocht werd het koninkrijk als het ware heimelijk opgericht. Het erbij behorende verbond betrof het schrijven van Gods wetten in de harten van de mensen (22:20; Jr31:33-34). De wereld in het algemeen zag uiteindelijk zijn lijden, bloed en dood, maar men had er geen idee van dat Hij juist door dat bloed het verbond bekrachtigde en zo zijn koninkrijk oprichtte. De betekenis van zijn dood en de instelling van het verbond werden bekendgemaakt en uitgelegd in de beslotenheid van de bovenzaal, zoals gepast was voor een koninkrijk dat totdat Hij komt uitsluitend moet bestaan in geestelijke vorm.

We zullen dan ook ontdekken dat Lukas de delen van dit laatste hoofdstuk heeft gerangschikt in twee groepen, ingeleid door de twee intochten van de Koning in zijn hoofdstad. Opnieuw zal een inhouds-tabel ons helpen de belangrijkste thema's van de delen en de gedachtengang ertussen te begrijpen.

DE DELEN: EERSTE SERIE

Deel 1: Jeruzalem en de eerste komst van de Koning (19:29-48)

I. De komst van de Koning (19:29-40)

Toen Christus aan het einde van de lange reis uiteindelijk Jeruzalem bereikte, stelde Hij de hoedanigheid waarin Hij kwam buiten iedere twijfel. Zacharia had geprofeteerd (9:9) dat Sions Koning zou komen 'rechtvaardig en zegevierend, nederig, en rijdende op een ezel, op een ezelhengst, een ezelinnejong'. Toen Christus Bethfagé en Bethanië naderde, liet Hij dan ook een ezel halen en reed er, in het volle gezicht van Jeruzalem plechtig en dicht omgeven door zijn discipelen, op

naar beneden langs de helling van de Olijfberg, de laatste honderden meters van zijn route naar de stad.

Zelfs voordat de optocht ontstond, had Hij de rechten van zijn Heer-zijn al doen gelden. Twee van Christus' discipelen werden gezonden naar het dichtbijgelegen dorp, waar ze, zo zei Christus hun, een vastgebonden veulen zouden vinden. Ze moesten het losmaken en naar Hem toebrengen. En toen voegde Christus eraan toe: 'Als iemand u vraagt: Waarom maakt u het los? – dan moet u aldus zeggen: de Heer heeft het nodig' (19:31). De twee discipelen gingen weg en, zegt Lukas, 'vonden het zoals Hij hun had gezegd' (19:32). Dit was duidelijk geen aan het toeval overgelaten zaak: Christus had alles onder controle, misschien wel door middel van een voorafgaande afspraak. Op dit punt was het enige wat Lukas dus had hoeven zeggen om het verhaal af te maken, dat de discipelen deden en zeiden wat hun was opgedragen. In plaats daarvan verkiest hij de details te herhalen: 'Toen zij nu het veulen losmaakten, zeiden de eigenaars ervan tot hen: Waarom maakt u het veulen los? Zij nu zeiden: De Heer heeft het nodig' (19:33-34). Tot tweemaal toe horen we dus de vraag: Welk recht heeft Christus om iemands ezel te nemen? – en tot tweemaal toe klinkt het antwoord: 'De Heer heeft het nodig.' Wat Hij nodig heeft, gaat boven alles.

Indien zijn rit op een ezel de stad binnen nog onzekerheid liet bestaan over zijn aanspraak dat Hij Sions Koning was, dan lieten zijn discipelen hier geen twijfel over bestaan. In een betuiging van persoonlijke hulde wierpen ze hun kleren op het veulen en zetten Jezus daarop. Terwijl Hij voortging, 'spreidden ze hun kleren uit op de weg' om Hem erover te laten rijden. Toen de optocht de helling van de Olijfberg naderde en de afdaling naar de stad begon, braken ze uit in spontane, blijde dankzegging aan God voor alle wonderen die ze Christus hadden zien doen, en juichten ze Jezus openlijk toe als de Messias: 'Gezegend Hij die komt, de Koning, in de naam van de Heer! In de hemel vrede en heerlijkheid in de hoogste hemelen' (19:35-38).

Onder de toeschouwers waren enkele Farizeeën. Ze wazen Christus erop dat Hij niet echt de overdreven aanspraken die zijn discipelen maakten, kon goedkeuren, en ze vroegen Hem hun buitensporige ijver te beteugelen. Chris-

tus daarentegen verzekerde hun in de krachtigst mogelijke taal dat de claim die de discipelen maakten, rechtmatig was en niet tot zwijgen gebracht kon worden. Als de discipelen die claim niet maakten, zouden de stenen van de stad het zelf uitschreeuwen in herkenning van de Koning, en het zwijgen van haar inwoners te schande maken. In de voorafgaande maanden had Jezus zijn discipelen verboden het feit bekend te maken dat Hij de Messias was (9:21); maar nu was de tijd gekomen dat Hij Zich formeel aan het volk voorstelde: met ondubbelzinnige duidelijkheid en maximale publiciteit kondigde Hij Zich aan als Sions lang beloofde Messias en Koning.

II. De komende verwoesting van Jeruzalem (19:41-44)

Maar hoewel er geen dubbelzinnigheid of onzekerheid was omtrent het naderen van de Koning van zijn hoofdstad, maakte de Koning Zich geen illusies dat de stad Hem zou erkennen of ontvangen. Daarom volgen er nu twee fragmenten. In het eerste daarvan treurt Hij over de consequenties van het feit dat Jeruzalem in gebreke zal blijven en Hem niet zal ontvangen, terwijl Hij in het tweede de oorzaak daarvan constateert. Voor de consequenties had Hij tranen, voor de oorzaak niets dan Goddelijke verontwaardiging.

Er zat geen zelfbeklag of gekrenkte trots in zijn wenen over Jeruzalem, noch enige dreiging van wraak. Voor Hem was de stad een moeder, wier instinctieve zorg de bescherming van haar kinderen betrof; en Hij was niet louter als haar Koning gekomen, maar ook als Eén die haar zou redden (Zc9:10). Ze had Hem zeker nodig. De ervaring van eeuwen had aangetoond dat zonder Gods beschermende aanwezigheid haar muren en bolwerken alleen onvoldoende waren om haar vijanden op een afstand te houden (Ps48; Js26). Als ze nu haar door God gezonden Koning en Redder verwierp, zouden haar muren de gevangenis worden waarin haar meedogenloze vijanden haar zouden opsluiten, en vervolgens haar en haar kinderen zouden afslachten. Haar ondergang was onvermijdelijk.

De Heer verweet Jeruzalem zelfs niets. Als een moeder zou ze doen wat ze dacht dat het beste was voor haar kinderen. Maar ze was verblind: wat haar tot vrede diende, was

verborgen voor haar ogen (19:42), ze erkende de tijd waarin naar haar werd omgezien, niet (19:44). Blindheid is misschien niet laakbaar, maar dat zou de tragische consequenties van haar verwerping van haar Heiland-Koning niet verzachten. Het vooruitzien van die consequenties bewoog Hem tot tranen; de latere geschiedenis heeft bewezen dat zijn tranen niet zonder grond waren.

III. Christus gaat de tempel binnen (19:45-48)

Direct nadat Christus de stad was binnengekomen, ging Hij naar de tempel, zoals Maleachi (3:1) het had geprofeteerd. Het was niet alleen dat Hij als Zoon van de Vader allereerst eerbied wilde bewijzen aan zijn Vaders huis, maar ook dat Hij als Sions Koning, die op het punt stond door Sion te worden verworpen, onmiddellijk naar de bron van de ellende wenste te gaan, om de oorzaak bloot te leggen die Sion blind maakte voor de rechtmatige aanspraken van zijn eigenaar-Koning: rovers hadden de tempel van God Zelf aangetast. Het zichtbare bewijs van die roverij was de schaamteloze commercialisering van de tempeldiensten. Die was op zichzelf al erg, maar dan nog slechts een symptoom van een dieperliggende kanker.

Er moesten natuurlijk mensen zijn die de vereiste schapen en vogels verkochten aan mensen die hun godsdienstige plichten wilden vervullen; maar deze verkopen hadden moeten worden overgelaten aan de niet-kerkelijke handel, die niet in verbinding stond met de gewijde ruimten en activiteiten van de tempel. Dat de tempelautoriteiten niet alleen toelieten dat deze handel werd gedreven op het tempelplein, maar zelf op onbehoorlijke wijze profiteerden van de verkopen, was niet alleen ongepast, het was schandelijk. In plaats van priesterlijke bemiddelaren te zijn die mensen hielpen bij het vervullen van hun plichten om door God gezegend te worden, waren ze tussenpersonen geworden die hun priesterschap omzetten in een handelsmonopolie om financieel voordeel te trekken uit het zoeken van de mensen naar God.

Zo beroofden ze de mensen, want het is moeilijk de genade van God en de vrije gave van zijn behoudenis te ervaren door bemiddeling van mensen die er op uit zijn geld te slaan uit je geestelijke nood. Ze beroofden ook God, want ze gingen

om met zijn Woord en sacramenten alsof die behoorden tot de inventaris van hun bedrijf, en ze behandelden Gods volk niet als het bezit van God, maar als een markt, waarop alleen zij als beroepsmensen de exclusieve rechten hadden.

In opperste verontwaardiging dreef Christus hen uit die daar verkochten, en begon de mensen dagelijks te leren in de tempel. Het was het begin van een gevecht ten dode toe. Aan de ene kant streden de tempelautoriteiten, vastbesloten om hun status, macht en inkomen te behouden. Aan de andere kant streed de Messias, gekomen 'in de naam van de Heer' om zijn Goddelijke rechten op te eisen. Op het spel stonden het geloof, de liefde, de gehoorzaamheid en de toewijding van de mensen. Van nu af aan zal dit gevecht om de harten van de mensen één van Lukas' belangrijkste onderwerpen zijn (20:1,6,19,26,45; 21:38; 22:2,6; 23:2-5,14,35; 24:19-20). De tempelautoriteiten hadden hun 'concurrent' het liefst op staande voet omgebracht; maar zijn geweldige populariteit bij het volk maakte een onmiddellijke poging tot arrestatie en terechtstelling onmogelijk en tactisch onverstandig. Als ze het volk in verwarring brachten, zou dat juist datgene waarvoor de slag werd geleverd, in gevaar brengen (19:47-48). Er zou een subtielere en geraffineerdere tactiek moeten worden aangewend.

Deel 2: De Koning en de vraag naar zijn godsdienstige gezag (20:1-19)

1. De Koning ondervraagd (20:1-8)

De verwachte aanval kwam al gauw. Op een dag toen Christus 'het volk in de tempel leerde en het evangelie verkondigde', kwamen de religieuze autoriteiten op Hem af en wensten ten overstaan van al het volk te weten welk gezag Hij had om deze dingen te doen, en wie Hem dat gezag had gegeven (20:1-2).

Wat hun het meest bezighield, was niet zozeer zijn leer als wel zijn in hun ogen hoogst ongewone en schokkende gedrag bij het uitdrijven van de kooplieden uit de tempel ('op welk gezag *doet* U deze dingen?'). En de vorm van hun vraag ('wie is het die U dit gezag heeft gegeven?') toont aan dat ze officieel gezag bedoelden. Volgens hun denkwijze had Jezus

geen officieel gezag, en ongetwijfeld dachten ze dat als ze Hem konden dwingen dat toe te geven in het bijzijn van het volk, dat Hem in diskrediet zou brengen, of althans hen zou rechtvaardigen voor het volk als ze Hem arresteerden.

Ze maakten de fout die alle 'gevestigde' religies geneigd zijn te maken. De eerste vraag die aan iedere leraar of prediker moet worden gesteld, is, of zijn boodschap waar is, niet of hij een bevoegdheid heeft om te preken. Zo was ook de eerste en belangrijkste vraag die gesteld had moeten worden over Christus' tempelreiniging, of die moreel en geestelijk deugdelijk was en of de Schrift waarop Hij Zich beriep (19:46; Js 56:7) zijn daad rechtvaardigde. Of Hij een officiële machtiging had van het kerkbestuur om op deze wijze te handelen was een zaak van geheel ondergeschikt belang. In feite had Hij als Messias al het officiële gezag dat Hij nodig had zonder Zich te hoeven wenden tot de hogepriesters en de tempel-leiding om hun toestemming. Maar de ultieme vraag was, zoals ze altijd moet zijn, er één van moreel en geestelijk (en niet van officieel) gezag. Het is natuurlijk mogelijk dat ze aanvoelden dat het opwerpen van de vraag naar het morele en geestelijke gezag achter Christus' tempelreiniging ten overstaan van het volk, pijnlijk en gevaarlijk zou zijn: de mensen zouden er misschien moeite mee hebben te begrijpen dat het moreel en geestelijk juist was voor de tempelautoriteiten om zoveel geld te verdienen aan hun offers. Hoe het ook zij, wat ze aanvielen was zijn officiële gezag.

Christus gaf hun geen rechtstreeks antwoord; in plaats daarvan stelde Hij hun een zorgvuldig ingeklede vraag over Johannes de Doper (20:3-4). Nu had Johannes geen enkel gezag aan Jezus verleend; maar hij had beweerd de wegbe-reider te zijn, voorzeggd door Jesaja (40:3-4), en hij had verklaard dat Jezus de Messias was. Christus had dus de priesters heel eenvoudig kunnen vragen: 'Herinnert u zich niet dat Johannes zei dat Ik de Messias was?' Maar dat zou alleen maar aanleiding hebben gegeven tot de volgende vraag: 'Maar hoe weten we of Johannes een ware profeet was en het gezag had om deze dingen te zeggen?' Wat Christus daarom vroeg, was: 'Was de *doop* van Johannes uit de hemel of uit mensen?' en de vraag, zo gesteld, richtte onmiddellijk de aandacht op het morele en geestelijke gezag van Johannes'

bediening. Johannes had op gezag van Jesaja verkondigd dat om gereed te zijn om de Messias te herkennen en te ontvangen, radicaal en diepgaand berouw nodig was van de kant van ieder lid van het volk; en Johannes had geëist dat van die bekering de doop een teken moest zijn. Het was in feite de geweldige morele en geestelijke kracht van Johannes' prediking van deze doop der bekering die de mensen ervan had overtuigd dat Johannes een door God gezonden profeet was.

Nu hadden velen van de Farizeeën, Sadduceeën, priesters en schriftgeleerden geweigerd zich door Johannes te laten dopen (7:30; Mt3:7). Waarschijnlijk waren ze persoonlijk van oordeel dat zij deze doop der bekering niet nodig hadden. Maar om publiekelijk te worden gevraagd, voor de ogen van het volk, of Johannes' doop al dan niet van God was, was buitengewoon pijnlijk. Als ze het morele en geestelijke gezag van Johannes' prediking ontkenden, zou dat volledig een eind maken aan het respect dat de mensen voor hen hadden. Te zeggen dat de mensen in het algemeen zijn oproep tot bekering nodig hadden, maar zij niet, zou ook niet werken: godsdienstige leiders kunnen hun morele tekortkomingen niet helemaal verbergen voor de mensen. Maar toegeven dat Johannes' doop van God was en verplicht voor iedereen, zou gelijkstaan met de openlijke erkenning dat ze hadden gerebelleerd tegen God door te weigeren om te worden gedoopt en de Messias aan te nemen van Wie Johannes had getuigd. Dus probeerden ze te vluchten in onzekerheid: 'We weten niet welk gezag Johannes' doop had.'

Als het nu waar was geweest dat ze niet genoeg moreel en geestelijk onderscheidingsvermogen hadden om te beslissen in zo'n belangrijke zaak, zouden ze niet bekwaam zijn geweest om de geestelijke leiders van het volk te zijn. Hun niet-weten was echter een voorwendsel, en ze ontkenden er de heilige verantwoordelijkheid van hun priesterambt mee. Als ze werkelijk hadden geloofd dat Johannes niet van God kwam, hadden ze de plicht gehad dat ook aan de mensen te zeggen; en als het volk hen dan had gestenigd, hadden ze de plicht gehad die steniging te ondergaan ter wille van de waarheid en de trouw. Ze verdoezelden opzettelijk de waarheid en de zaken waarom het ging, om hun greep op het volk te behouden, en zonken daarmee naar het niveau van louter

religieuze politici, zich meer bekommerend om hun positie en macht dan om de waarheid.

II. De moord op de Messias en de straf daarop (20:9-18)

De godsdienstige autoriteiten hadden getracht Christus bij het volk in diskrediet te brengen door het gezag voor zijn handelwijze in twijfel te trekken. Christus stelde hun onoprechtheid aan de kaak en weigerde te antwoorden op hun vraag. In plaats daarvan wendde Hij Zich tot het volk (20:9) en vertelde hun in het bijzijn van hun leiders een verhaal, bedoeld om precies uiteen te zetten welk gezag Hij had en hoe het zou worden gehandhaafd, en tegelijkertijd de mensen te waarschuwen dat hun leiders op het punt stonden het allerernstigste misbruik te maken van hun godsdienstige ambt dat maar mogelijk was.

Het verhaal ging uit een bekende oudtestamentische beeldspraak (bijv. Js5) en veranderde die in een gelijkenis waarin de mensen werden voorgesteld als een wijngaard, God als de Eigenaar van de wijngaard en de religieuze leiders als loonarbeiders, verantwoordelijk voor de bewerking van de wijngaard tot tevredenheid van de Eigenaar. Hiermee richtte Christus een dubbele beschuldiging tot Israëls godsdienstige gevestigde orde. In de eerste plaats hadden ze in het verleden zich herhaaldelijk van de wensen en de verlangens van de Eigenaar niets aangetrokken. En in de tweede plaats stonden ze in het heden op het punt dat toppunt van ambtsmisbruik te plegen waartoe iedere religieuze gevestigde orde geneigd is, namelijk de wijngaard over te nemen alsof zij de eigenaren waren, in openlijke opstand tegen de Eigenaar.

In het verleden, toen God zijn dienaren, de profeten, had gezonden om het volk op te roepen tot berouw, bekering en ware aanbidding, hadden de godsdienstige leiders zich dikwijls verzet tegen hun hervormingen. Ze hadden de profeten onderdrukt, vervolgd en soms gedood, en hadden zo God berooft van de reactie die Hij zocht bij zijn volk, namelijk de boetedoening die ze als religieuze leiders nu juist behoorden te bevorderen.

In het heden stonden ze op het punt nog slechter te handelen. In de taal van de gelijkenis zei Christus dat de eige-

naar nu zijn 'geliefde zoon' had gezonden (20:13), en het is buiten twijfel dat Hij Zichzelf daarmee bedoelde, en met de grootst mogelijke duidelijkheid te kennen gaf 'welk gezag Hij had om deze dingen te doen en Wie Hem dat gezag had gegeven' (20:2). De Zoon was gekomen met hetzelfde doel als de profeten, maar als Zoon van de Eigenaar stond Hij in een totaal andere relatie tot de wijngaard dan de profeten of de religieuze leiders. Zij waren slechts dienaren; Hij was de erfgenaam, mede-eigenaar met de Vader, met rechten niet alleen op de vruchten, maar ook op de wijngaard zelf. Met andere woorden: het volk was zijn eigendom. Hij had een persoonlijk recht op hun geloof, liefde, gehoorzaamheid en dienst, en het was de taak van hun godsdienstige leiders het volk ertoe te brengen te geloven in de Zoon en Hem als vrucht daarvan hun gehoorzaamheid te geven. Maar Christus kondigde aan dat ze in plaats daarvan Hem, de Zoon van de Eigenaar, ter dood zouden brengen, niet omdat ze vonden dat zijn aanspraken onrechtmatig waren, maar omdat ze diep in hun hart wisten dat Hij werkelijk de Zoon van de Eigenaar was, en ze vastbesloten waren de macht over het volk niet aan Hem over te geven, maar in eigen hand te houden. De komst van de Zoon van de Eigenaar was er voor nodig geweest om het feit te ontmaskeren dat ze hun ambt, dat een nederige dienst aan God en zijn volk inhield, hadden veranderd in een wederrechtelijke toeëigening van Gods rechten over zijn volk, op dezelfde manier (zo kunnen we hieraan toevoegen) als allerlei onschriftuurlijke organisaties zich later de rechten van Christus over zijn gemeenten toeëigenden, zijn Woord achterhielden en zijn evangelie-predikers vervolgden.

Vervolgens kondigde de gelijkenis de consequenties aan van hun wederrechtelijke toeëigening van de rechten van de Eigenaar. De Eigenaar, zo zei Christus, zou de moord op zijn Zoon beantwoorden met de verdelging van de loonarbeiders en met het geven van de wijngaard aan anderen. Gods geestelijke belangen bij de aarde en de zorg voor de mensen die geloofden in de ware God van Israël en Hem dienden, zouden het Joodse priesterschap uit handen worden genomen en uiteindelijk grotendeels uit handen van heel Israël. Toen de menigte dit hoorde, ontzetten ze zich (20:16).

Een cynicus had kunnen zeggen dat de ernst van Jezus' beschuldiging tegen de godsdienstige autoriteiten in werkelijkheid werd veroorzaakt door het feit dat Hij precies hetzelfde wilde als waarvan Hij de priesters beschuldigde, namelijk de macht over het volk van God. Het antwoord op een dergelijke beschuldiging is gelegen in de wijze waarop Jezus zei dat zijn aanspraken en zijn diagnose bewaarheid zouden worden. In de eerste plaats deelde zijn gelijkenis de mensen mee dat de godsdienstige autoriteiten erin zouden slagen Hem ter dood te brengen; en Hij deed geen poging om de mensen op te roepen om Hem te verdedigen. Hij was ermee tevreden dat de Eigenaar van de wijngaard Hem zou wreken na zijn dood. In de tweede plaats wees Hij erop dat zowel zijn diagnose als de geldigheid van zijn aanspraken was voorspeld door de Schrift. Ps118 werd algemeen beschouwd als Messiaans; daarom maakten de Farizeeën zo'n krachtig bezwaar toen Christus' discipelen de woorden ervan op Hem toepasten toen Hij Jeruzalem binnenreed en daarmee claimde Sions Koning te zijn (zie 19:38 = Ps 118:26). Maar die Psalm, die melding maakte van het huis des Heren en de offers van het altaar, verwees op figuurlijke wijze ook naar 'de bouwlieden'. Wie konden dat anders zijn dan Israëls priesters en religieuze leiders? De Psalm gaf ook aan dat deze leiders de steen zouden verwerpen die God vervolgens zou aanbrengen als de hoeksteen van de aanbidding van zijn volk. Wie kon die hoeksteen anders zijn dan de Messias? Juist omdat Hij wist dat Hij die Messias was, zou Jezus geen poging doen om de priesters te weerstaan, noch om het volk te verzamelen en met hun steun de wijngaard over te nemen. Hij kon het Zich veroorloven het aan God over te laten om zijn claim te bevestigen en Hem te plaatsen als de hoeksteen op de belangrijkste plaats temidden van zijn volk.

Ten slotte echter waarschuwde Hij zowel het volk als de godsdienstige leiders voor wat de consequenties moesten zijn als ze erin volhardden Hem te verwerpen. Hij was tenslotte de Zoon van de Eigenaar en erfgenaam van de wijngaard (van het heelal trouwens, zie Hb1:2). Eens zou Hij tot hoeksteen worden gemaakt in de eeuwige, geestelijke tempel van Gods universele aanbidding. Die Steen af te wijzen en te trachten zijn leven te bouwen op enig ander fundament zou

gelijkstaan met een keuze voor verbrijzeling en ondergang, terwijl daadwerkelijke tegenstand uiteindelijk zou worden verpletterd en uit de weg geruimd (20:18).

Als we deze ernstige woorden lezen, moeten we niet vergeten dat Hij in 19:41-44 weende toen Hij bedacht hoe Jeruzalems blinde verwerping van zijn behoudenis de stad zou blootstellen aan vernietiging door de hand van haar vijanden. Maar zijn medelijden met de blinden en onwetenden moet ons er niet toe brengen te vergeten wat Hij moet doen met degenen die zich willens en wetens wederrechtelijk de rechten van God toeëigenen, en in het bijzonder met hen die dat verbergen onder de dekmantel van hun religieuze ambt. Er is nergens in het heelal een wijngaard waar schepselen zich wederrechtelijk het gezag van de eigenaar of van zijn zoon kunnen toeëigenen en dan eeuwig kunnen blijven genieten van de druiven.

III. Reactie in de tempel (20:19)

In 19:47-48 vermeldde Lukas dat de godsdienstige autoriteiten Christus het liefst meteen hadden omgebracht, maar dat niet konden doen vanwege het volk. Nu, in 20:19, zijn de zaken er nog erger voor komen te staan, en Lukas vertelt ons dat de autoriteiten Hem onmiddellijk wilden arresteren, 'en ze waren bang voor het volk'. Dat wil zeggen, vrees voor het volk was niet langer een reden waarom ze Christus niet konden arresteren, maar een reden waarom ze van mening waren dat ze Hem zo spoedig mogelijk moesten arresteren en ombrengen. Dat was omdat, zoals Lukas uitlegt, 'zij [waarschijnlijk: het volk zowel als de autoriteiten] wisten dat Hij met het oog op hen [dat wil zeggen de godsdienstige autoriteiten] deze gelijkenis had gesproken'. De ogen van de mensen begonnen ervoor open te gaan dat de religieuze leiders hun gezag hadden misbruikt, en dat nog steeds deden. In Christus hadden ze nu bovendien iemand ontdekt die niet bang was zich te verzetten tegen de gevestigde orde en die openlijk aan de kaak te stellen. Niemand kon zeggen wat de mensen zouden doen als het zo doorging. In hun vrees voor het volk besloten de autoriteiten dat ze onmiddellijk moesten optreden tegen Christus.

Deel 3: De Koning en de vraag naar zijn politieke gezag (20:20-21:4)

I. De Koning ondervraagd (20:20-26)

In deel 2 liet Lukas ons zien wat Christus' aanspraak dat Hij de Koning was, betekende in verband met de gevestigde religieuze autoriteiten in het jodendom, en waarom die autoriteiten zijn claim afwezen. Nu zal hij het grootste gedeelte van deel 3 gebruiken om ons te laten zien wat Christus' aanspraak op het Koningschap betekende in verband met de politieke machten van die tijd. Lukas doet dat door te verhalen wat de Joodse autoriteiten deden toen ze bemerkten dat ze Christus' populariteit bij het volk niet konden aantasten door zijn godsdienstige en geestelijke gezag te ondermijnen: ze besloten Hem in de val te laten lopen en Hem te breken op het politieke vlak.

De verplichte betaling van belastingen aan de Romeinen zat vele Joden begrijpelijkerwijs dwars. Voor sommigen kwam de wrevel voort uit eenvoudige overwegingen, bij anderen uit nationale gevoelens. De religieuze rechtervleugel in het jodendom ging verder: zij waren van mening dat het betalen van schatting aan de Romeinen een overtreding was tegen God, een verkeerde besteding van inkomsten die rechtens moesten worden gegeven aan hun Goddelijke Heerser, de Almachtige. Bovendien hadden de grote profeten duidelijk verklaard dat als de Messias kwam, God Israël volledige bevrijding uit de heidense overheersing zou schenken. Dientengevolge zou elke Messiaanse figuur die bereid was het volk te leren dat het een godsdienstige plicht was om te weigeren belasting te betalen aan de Romeinen, onmiddellijk een grote aanhang krijgen onder de massa. Onder de religieuze leiders van het volk stelde men zich natuurlijk voorzichtiger op. Vooral de priesters van hoge rang, die hun ambt praktisch bij de gratie van de Romeinen bekleedden, keken met vrees en afkeuring naar iedere Messiaanse beweging (Jh11:47-50) die de Romeinen zou kunnen ontstemmen en zodoende uiteindelijk hun tempel, priesterlijke macht en inkomen zou kunnen bedreigen of zelfs vernietigen (zoals uiteindelijk ook gebeurde). Dus wachtten ze op een geschikte gelegenheid, toen er grote menigten stonden te luisteren, en stelden Hem toen een vraag

over het betalen van belasting aan de Romeinen, met een tactvolle dosis vleierij en een beroep op zijn gevoel voor rechtvaardigheid (20:20-21). Was het juist om belasting te betalen, of om te weigeren te betalen? De vraag was beraamd om Hem in een lastig dilemma te brengen. Als Hij zei dat het juist was om de belasting te betalen, zou Hij onmiddellijk de massa van Zich vervreemden, en dat zou het eind zijn van zijn godsdienstig leiderschap. Als Hij daarentegen zou zeggen dat het geoorloofd was om te weigeren belasting te betalen, konden ze Hem aangeven bij de Romeinse landvoogd, die Hem ter dood zou laten brengen vanwege ondermijnende politieke activiteiten. Ook dat zou het einde voor Hem betekenen. Christus' antwoord is spreekwoordelijk geworden. Vragend om een denaar liet Hij zijn ondervragers erkennen dat het beeld en opschrift op het geldstuk die van de keizer waren, en stelde daarna het principe vast 'Geeft dan aan de keizer wat van de keizer is, en aan God wat van God is' (20:25).

We merken onmiddellijk op dat het principe dat door Christus onder woorden werd gebracht, draait om de kwestie van 'eigendomsrecht', en dit doet ons onvermijdelijk terugdenken aan de diagnose van de godsdienstige situatie die Christus zojuist had gesteld in de gelijkenis van de wijngaard. Het hele punt van die gelijkenis was dat Israëls religieuze leiders, priesters en theologen zich de rechten van God de Eigenaar en van zijn Zoon en erfgenaam op de liefde, loyaliteit en gehoorzaamheid van het volk wederrechtelijk toe-eigenden. In duidelijk contrast daarmee zegt Christus hier niet dat de keizer met het eisen van schatting van Israël zich wederrechtelijk de eigendomsrechten van God toeëigent. Ook zegt Hij niet dat, nu de Messias en troonopvolger is gekomen, de keizer zijn recht op schatting moet opgeven, of zijn macht over Israël. Precies het tegenovergestelde. Hij verklaart dat de keizer handelt overeenkomstig zijn legitieme eigendomsrechten: geeft aan de keizer wat van de keizer is. Het was een begripsverwarring om te veronderstellen dat geloof in de waarheid en rechtvaardigheid van God (20:21) betekende dat men politieke stappen zou moeten doen om de regering van keizer Tiberius omver te werpen, hoe wreed en corrupt die regering ook was. En zoals ons later in bijzonder-

heden zal worden verteld, was het een verkeerd aflezen van het profetische tijdschema en een misverstaan van de methodes en strategieën van de Messias om te veronderstellen dat geloof in Jezus als de Messias zijn volgelingen ertoe moest brengen te pogen Israëls aloude ideaal van een theocratische staat te herstellen door politieke programma's van burgerlijke ongehoorzaamheid uit te voeren of een totale oorlog tegen de heidense imperialisten te beginnen.

Hoe was Christus' tijdschema voor de oprichting van zijn koninkrijk dan wèl ingericht? En wat zouden zijn methodes zijn? En wat was de aard van zijn koninkrijk? Op deze vragen richten zich de volgende fragmenten en delen.

II. Opstanding en troonsbestijging van de Messias (20:27-44)

Het geval wilde dat omstreeks deze tijd sommigen van de Sadduceeën – en de meesten van de voornaamste priesters die met Christus hadden geredetwist wáren Sadduceeën – Christus in een publiek debat verwikkelden over het onderwerp van de opstanding. In tegenstelling tot de Farizeeën geloofden de Sadduceeën niet in een opstanding (Hd23:8) en ze probeerden aan te tonen dat in het licht van de gezonde, praktische geboden van de Heilige Schrift het hele idee van een opstanding absurd was. Ter wille van de discussie namen ze het geval van een vrouw wier eerste man stierf zonder een zoon en erfgenaam te hebben voortgebracht. De wet (Dt25:5-10) vereiste dat de broer van de overledene diens vrouw trouwde en een zoon verwekte, die zou gelden als de zoon en erfgenaam van de overledene. Dus dat gebeurde. Maar de tweede man stierf ook zonder een zoon te hebben verwekt, en al de andere broers stierven ook, zeven in totaal, na te hebben getracht hun verplichtingen onder de wet na te komen. 'Toen,' zeiden de Sadduceeën, en voerden daarmee een in hun ogen onoverkomelijk beletsel voor het idee van een opstanding aan, 'stierf ook de vrouw. Wie van hen zal zij in de opstanding tot vrouw zijn?'

Nu kunnen wij natuurlijk nooit weten of de Sadduceeën hadden aangevoeld dat Christus in de gelijkenis van de wijngaard en met de aanhaling uit Ps118 bedoelde dat Hij na zijn terechtstelling door de autoriteiten weer zou opstaan, en ze dáárom dat idee de kop wilden indrukken voordat het vat

kreeg op het voorstellingsvermogen van het volk (Mt27:62-66), òf dat ze alleen maar graag een debat wilden winnen met deze Galilese profeet over een belangrijk dogma van hun theologische school. Maar hiervan kunnen we zeker zijn: de synoptische evangelisten zullen het cruciale belang en de relevantie van deze vraag met betrekking tot Jezus' claim dat Hij de Messias en Redder van de wereld was, hebben ingezien. Als er helemaal geen opstanding is, is Jezus noch Messias noch Redder, en is er weinig of niets van waarde in het christelijk geloof (1Ko15:12-19). Mattheüs, Markus en Lukas stellen daarom alle drie zowel de vraag als Christus' antwoord te boek.

Volgens Christus (20:34-40) was de argumentatie van de Sadduceeën gebaseerd op twee valse vooronderstellingen. De eerste was dat de omstandigheden in de wereld waartoe de opstanding een mens toegang verleent, eenvoudig een voortzetting zijn van dit leven, en dat de huwelijksrelaties die de mensen *hier* zijn aangegaan daarom *daar* zullen voortduren. Dat is natuurlijk niet zo. In de opstanding zullen de verlostten in twee opzichten zijn als de engelen: ze zullen nooit sterven, en ze zullen niet trouwen.

De tweede onjuiste vooronderstelling betrof het andere uiterste. Dit hield in dat de relatie die zich in dit leven had gevormd tussen God en mensen, slechts van tijdelijke aard was. Maar dat is niet zo. Omdat God eeuwig is, zijn de relaties die Hij vormt ook voor eeuwig. Eeuwen nadat Abraham, Izaäk en Jakob leefden, maakte God Zich aan Mozes bekend, zo voerde Christus aan, als 'de God van Abraham en de God van Izaäk en de God van Jakob' (20:37). Het eeuwige kan niet worden gekarakteriseerd door iets dat niet meer bestaat. De opstanding is dus geen fantasie-verhaal, verzonnen door het wensdenken van minder strenge theologen; de opstanding is de onvermijdelijke consequentie van het karakter en de aard van God.

Het was Christus echter niet voldoende het hierbij te laten. Hij ging tot de aanval over en haalde op zijn beurt een passage uit het Oude Testament aan. In Ps110:1, zo merkte Christus op, noemde David de Messias zijn Heer. Welke betekenis zou dat kunnen hebben als (1) de Messias niet al bestond in Davids tijd, en (2) als David ten tijde van de ge-

boorte van de Messias geheel had opgehouden te bestaan? Hoe kon David een niet-bestaande Messias zijn Heer noemen? Hoe kon de Messias de Heer zijn van een niet-bestaande David? Bovendien zou geen enkele oosterse vader, laat staan een oosterse vorst, ooit één van zijn eigen zonen 'Heer' noemen. De broers van Jozef hebben dan wel uiteindelijk Jozef 'Heer' genoemd, maar Jakob heeft dat nooit gedaan! David echter noemde de Messias zijn Heer: hoe kon Hij dan alleen maar zijn Zoon zijn?

De rest van het Nieuwe Testament levert het antwoord op deze vragen: de Messias was niet alleen maar de zoon van David. Hij was en is zowel de Wortel als het Geslacht van David (Op22:16). Hij had met betrekking tot David kunnen zeggen wat Hij zei met betrekking tot Abraham: 'Voor Abraham werd, ben Ik' (Jh8:58). Het was daarom onmogelijk dat Hij zou worden gedood en dan zou ophouden te bestaan. Hij was de geliefde Zoon van de Eigenaar in de allervolledigste betekenis van die woorden. Zijn dood zou onvermijdelijk worden gevolgd door zijn opstanding.

Als we verdergaan en vragen hoe het programma eruit zal zien voor het vestigen van zijn koninkrijk, zal de rest van Ps110:1 daar antwoord op geven. Het bevel van God aan de Messias: 'Zet U aan mijn rechterhand', zou zinloos zijn als de Messias daar in werkelijkheid zonder onderbreking altijd had gezeten. Het bevel impliceert een tijd waarin de Messias uitgegaan is van de Vader (Jh16:28), en niet heeft gezeten aan de rechterhand van God; en het impliceert eveneens zijn latere opstanding, hemelvaart en troonsbestijging aan de rechterhand van God. De tekst duidt er vervolgens op dat er een tussentijd zal zijn tussen zijn hemelvaart en de tijd dat zijn vijanden worden gelegd tot een voetbank voor zijn voeten (Hb10:13). Het zal de functie van deel 4 zijn ons te vertellen hoe en wanneer die operatie ten uitvoer zal worden gebracht.

III. Beoordeling van tempelgaven (20:45-21:4)

In 19:45-46 stelde Christus de priesters aan de kaak omdat ze van de tempel een rovershol hadden gemaakt. Nu veroordeelt Hij openlijk een soortgelijk misbruik van de kant van de schriftgeleerden, deskundigen in het uitleggen van de

Heilige Schrift (20:46-47). Zijn beschuldiging tegen hen was dat ze het gezag dat hun gespecialiseerde kennis van de Schrift hun gaf, gebruikten om van een niet geheel gewillig publiek buitensporige lof voor zichzelf op te eisen; en ten tweede dat hun beroepsmatige gebeden vaak meer een camouflage waren voor hun nietsontziende en hardvochtige afpersing van geld, niet alleen van de welgestelden, maar zelfs van weerloze weduwen. We moeten er nota van nemen (21:1-4) dat deze ernstige misbruiken van Israëls godsdienstige systeem Christus niet blind maakten voor de waarachtige vroomheid, ja, de indrukwekkende godsvrucht van veel privé-personen zoals de weduwe, over wier offer van twee koperstukjes Hij woorden van eeuwige lof en universele roem uitsprak. Tegelijkertijd blijkt uit zijn openlijke veroordelingen duidelijk dat de Joodse gebruiken van zijn tijd ernstig verdorven waren door misbruiken zoals ze in latere eeuwen zo'n grote schande zijn gebleken in de christenheid (1Tm6:5). Deze misbruiken zouden eens de tempel verwoesten, omdat er geen berouw was.

Daarom moeten we aandacht besteden aan de toepasselijkheid van Christus' bekritisering van Israëls tempeldienst op de politieke vraag waarmee deel 3 begon. In Jeremia's dagen waren er velen die dachten dat, hoe corrupt hun religieuze, sociale en commerciële gedrag ook was, God nooit zou toelaten dat het grote heidense rijk van hun tijd de tempel in Jeruzalem onder de voet zou lopen en verwoesten. Jeremia kreeg daarom de opdracht van God om te gaan staan in de poort van het huis des Heren en allen die kwamen aanbidden te waarschuwen dat dat precies was wat God de heidenen zou toelaten te doen (Jr7). De tempel zou hun geen bescherming bieden. In de tijd van Christus beweerden de religieuze leiders, en speciaal de aristocratische hogepriesterlijke klasse, dat ze bang waren dat als ze Jezus toestonden voort te gaan met het propageren van zijn Messiaanse aanspraken, dit zou kunnen leiden tot een politieke opstand van het volk, en dat de Romeinen wraak zouden nemen door zowel de stad Jeruzalem als de tempel te verwoesten (Jh11:47-53). In werkelijkheid vormden Christus' Messiaanse aanspraken, zoals deel 3 heeft uitgewezen, geen bedreiging, hetzij voor de Romeinse keizer, hetzij voor de tempel. Wat de

verwoesting van de tempel onvermijdelijk begon te maken was ten eerste de verdorvenheid van Israëls tempeldienst onder de handen van de religieuze leiders, en ten tweede de behandeling van de Messias die ze bezig waren te beramen. Ze zouden er in feite in slagen de Romeinen ertoe te brengen Jezus terecht te stellen; een generatie later zouden diezelfde Romeinen hun tempel meedogenloos verwoesten.

Deel 4: Jeruzalem en de wederkomst van de Koning (21:5-38)

Deel 1 maakte het van het begin af aan duidelijk dat toen Christus officieel naar Jeruzalem kwam, ceremonieel rijdend op de ezel als Sions lang-geprofeteerde Koning, Hij geen enkele illusie had over wat er zou gebeuren. Jeruzalem zou, dat wist Hij, zowel Hem als zijn behoudenis afwijzen (19:41-44). Onmiddellijk nadat Hij de stad was binnengekomen, was Hij naar de belangrijkste haard van ellende gegaan, de tempel en zijn verdorven dienst van God (19:45-46); en daarna hebben deel 2 en deel 3 uitgebreid over de vastbeslotenheid van Israëls godsdienstige leiders om Hem om te brengen. In die omstandigheden kon er geen sprake van zijn dat Christus zou bewijzen dat Hij Sions Redder was door Jeruzalem te bevrijden uit de heidense overheersing. Alle grote profeten hadden verklaard dat God Zelf Israël had beroofd van zijn politieke onafhankelijkheid en theocratische grondwet vanwege zijn zonden. Christus zou zeker niet gaan zwaaien met een toverstaf en Israël bevrijden uit de heidense overheersing ondanks het feit dat het nog geen berouw had en op dat moment van plan was de Zoon van de Eigenaar van de wijngaard te doden. Daniël had in het negende hoofdstuk van zijn profetie de ernstige les vastgelegd dat Gods beloften om Jeruzalem te herstellen nooit volledig zouden worden vervuld zolang Israël verstokt zou blijven in zijn zonde en in zijn verwerping van de Messias. En in deel 3 hebben we Sions Koning Zelf tot Israël horen zeggen dat men moet doorgaan met het betalen van belastingen aan de heidenen, omdat de overheersing door de heidenen voor onbepaalde tijd zou voortduren.

Nu, in deel 4, zullen we nog ernstiger dingen horen. Israël

zal niet alleen onder het heidense juk blijven, maar na de moord op de Messias zal de tempel, om zo te zeggen het hoofdkwartier van Israëls rebellie tegen zijn Messias en zijn God, worden weggevaagd en de stad Jeruzalem onder de voet gelopen door de heidenen.

Maar niet alles is somberheid. Daniël had in zijn zevende hoofdstuk geprofeteerd over de tijd dat Israël eindelijk zou worden bevrijd uit de heidense overheersing, en hij had die bevrijding in verband gebracht met de komst van de Zoon des mensen met de wolken des hemels (Dn7:13). Hier in deel 4 zal onze Heer Daniëls profetie bevestigen: Jeruzalems verlossing zal uiteindelijk plaatsvinden bij de komst van de Zoon des mensen in een wolk, met kracht en grote heerlijkheid (21:27-28).

I. De komst van valse messiassen (21:5-19)

Gegeven het ernstige feit van de ophanden zijnde verwoesting van de tempel en het heerlijke vooruitzicht van Jeruzalems toekomstige verlossing bij de wederkomst van Christus, is de hoofdzaak waarop de bijzonderheden van deel 4 zich richten, de volgorde van de gebeurtenissen die zullen voorafgaan aan deze twee gewichtige evenementen.

De discipelen werden in de eerste plaats gewaarschuwd voor vele valse messiassen die het ophanden zijn van het einde zouden komen prediken (21:8) op grond van heel bedrieglijk bewijs. Om hen te behoeden voor zulke misleidingen deelde Christus zijn discipelen mee dat de tekenen van dat naderende einde niets minder zouden zijn dan een combinatie van oorlogen, aardbevingen, hongersnoden, plagen, tezamen met verschrikkelijke kosmische rampen (21:11).

In de tweede plaats moesten de discipelen weten dat de verwoesting van Jeruzalem plaats zou vinden lang vóór de wederkomst en het einde (21:24-27), maar ook dat er enige tijd zou verstrijken na Christus' vertrek en voordat Jeruzalem en de tempel zouden worden verwoest (21:12-19). De reden daarvoor was dat het volk voordat de verwoesting plaatsvond, nog gelegenheid zou krijgen om zich te bekeren, en nieuw en volkomen uitzonderlijk bewijs zou krijgen om hen tot berouw te brengen. Dat bewijs zou worden geleverd in de vorm van het bovennatuurlijk geïnspireerde getuigenis

van de eerste christenen op alle niveaus van de samenleving, en het in stand blijven en de groei van dat getuigenis door Goddelijke kracht, ondanks zware en vaak buitensporige vervolging. Israël zou zo'n krachtig bewijs krijgen dat ze verkeerd hadden gedaan met het kruisigen van Jezus, en zo'n dwingend aanbod van vergeving en verzoening, dat ze geen verontschuldiging meer zouden hebben voor het voortzetten van de tegenstand, noch grond voor klachten als God uiteindelijk zou toelaten dat zowel hun stad als hun tempel werd verwoest.

II. De verwoesting en verlossing van Jeruzalem (21:20-33)

We weten uit de Handelingen van de Apostelen dat enkele duizenden individuele Joden gebruikmaakten van de periode die hun werd gegeven om zich te bekeren; maar officieel volhardde het volk in zijn verwerping van Jezus. Christus voorzag dit natuurlijk, en ook de profeet Daniël had dat voorzien. In zijn beroemde hoofdstuk over de stad Jeruzalem had Daniël voorspeld: '(...) een Gezalfde zal worden uitgeroeid, terwijl er niets tegen Hem is; en het volk van een vorst die komen zal, zal de stad en het heiligdom te gronde richten, maar zijn einde zal zijn in de overstroming; en tot het einde toe zal er strijd zijn: verwoestingen, waartoe vast besloten is' (9:26).

Dus wees Christus er nu op dat de tijd die Jeruzalem kreeg om zich te bekeren, ten einde zou komen, en in plaats daarvan zou de verwoesting ervan komen (21:20) en 'dagen van wraak, opdat alles wat geschreven staat, vervuld wordt' (21:22). Als de discipelen de heidense legers zagen aankomen, moesten ze vluchten uit de stad. Ze moesten dan niet hopen op een of ander wonder van Goddelijke bevrijding. De tijd voor de uitoefening van Gods wraak zou zijn gekomen: ze moesten niet proberen om weerstand te bieden (21:20-22). In zijn medelijden weeklaagde Hij opnieuw, zoals Hij al eerder had gedaan (19:41-44) over het vreselijke menselijke lijden dat over de stad zou komen, en in het bijzonder over de vrouwen en kinderen, als de inwoners van de stad zouden worden afgeslacht, of anders gevangengenomen en in ballingschap gevoerd (21:23-24). En met de nauwkeurigheid van Goddelijke gerechtigheid duidde Hij de belangrijkste vorm aan die de

Goddelijke wraak zou aannemen: '(...) zij zullen (...) als gevangenen worden weggevoerd onder alle volken; en Jeruzalem zal door de volken worden vertrapt, totdat de tijden van de volken zijn vervuld' (21:24). De ernst van de herhaling is opvallend. Eens had Jeruzalem alles vertegenwoordigd waarin de Joodse godsdienst zich onderscheidde van de heidense levenswijze en het heidense waardensysteem. Maar nu was zijn officiële godsdienst corrupt geworden, even heidens van aard als welke andere heidense godsdienst ook. Jeruzalems religieuze leiders stonden op het punt hun Messias gevangen te nemen en de heidenen tegen hun wil (23:1-25) te dwingen Hem ter dood te brengen. Het was daarom passend dat Jeruzalems straten zouden ondergaan wat Jeruzalems godsdienst al had ondergaan. God zou toelaten dat Jeruzalem niet zozeer zou worden verwoest als wel onder de voet gelopen en vertrapt door de heidenen. Jeruzalem, de heilige stad, zou een heidense stad worden, geregeerd door heidenen volgens heidense waarden.

De tempel zou natuurlijk worden verwoest, zijn eeuwenoude getuigenis van God worden uitgewist (21:5-6). Want toen zijn hogepriesters de veelgeliefde Zoon van de Vader gevangennamen en doodden, was God niet bereid hun tempel voor onbepaalde tijd te laten voortbestaan als een alternatief getuigenis van de ware God. Een godsdienst die officieel loochent dat Jezus de Zoon van God is, 'heeft ook de Vader niet', zegt Johannes (1Jh2:23).

Hier moeten we misschien de nogal voor de hand liggende opmerking maken dat de verwoesting van Jeruzalem geen taak was die God aan de christenen opdroeg: Hij gaf die taak aan de heidenen, zoals Hij hem in eerdere eeuwen had opgedragen aan de Assyriërs (Js10:5-15). Het antisemitisme van middeleeuwse en moderne, zogenaamd christelijke volken is van louter duivelse oorsprong.

Maar vervolgens moeten we opmerken dat de Goddelijke barmhartigheid de Goddelijke wraak over Jeruzalem al beperkte voor hij was begonnen: Jeruzalem, zei Christus, zou door de heidenen worden vertrapt, maar niet langer dan 'totdat de tijden van de volken zijn vervuld' (21:24).

De tijden van de volken zouden zijn bestemd als een eeuwendurende gelegenheid voor de heidenen om te horen over

de Heiland, en van het evangelie dat het jodendom officieel had afgewezen; en zoals we weten, zouden miljoenen mensen eraan gehoor geven. Maar op zich zouden de heidense volken niets beter, of minder zondig, blijken te zijn dan Israël; ook hun kans om het evangelie aan te nemen zou niet eeuwig duren, en ook hun overheersing over Jeruzalem niet. Bovendien zou, zoals Paulus later zijn heidense mede-christenen moest helpen onthouden, uiteindelijk afvalligheid de christenheid beroven van haar rol van belangrijkste getuige voor God op de aarde, even zeker als afvalligheid het jodendom ervan had beroofd; en als Israël tenslotte bekeerd was, zou het zijn plaats van getuige voor God weer terugkrijgen (Rm 11:13-32). Eens zal Jeruzalems rampspoed dus voorbij zijn. De Zoon des mensen zal komen in kracht en grote heerlijkheid (21:27), begeleid en aangekondigd door verstoringen van de kosmos; de verlossing zal plaatsvinden (21:28); het koninkrijk van God zal komen (21:31). Het lange wachten zal voorbij zijn.

In 19:29,37,41 beschreef Lukas nauwkeurig het steeds dichterbij komen van de komst van de Heer bij zijn eerste ceremoniële 'Komst' naar Jeruzalem. Hier in 21:28,30-31 beschrijft hij op dezelfde manier de tekenen die Christus gaf van de nadering van zijn wederkomst. Zo zeker als mensen die zich in Jeruzalem bevonden, Hem eens langzaam de Olijfberg zagen afdalen en daarna de tegenoverliggende heuvel zagen beklimmen, zo zeker zal de wereld eens de Zoon des mensen zien komen, neerdalend uit de hemelen. Dan zal Hij niet komen als zachtmoedige en nederige: Hij zal komen met kracht en grote heerlijkheid. Dan zal Hij niet komen op een ezel: Hij zal komen in een wolk, het zinnebeeldige voertuig van de Godheid. Dan zal Hij geen ezel hoeven lenen: dan zullen de voorbereidingen van zijn komst bestaan uit het bruisen van de zee en het wankelen van de krachten van de hemelen.¹

III. Slotvermaning in de tempel (21:34-38)

Het is een door commentatoren vaak opgemerkt feit dat de omlijsting van de profetische redevoering van de Heer in

¹ Zie volgende pagina

Lukas anders is dan bij Markus en Mattheüs. Markus (13:1-2) en Mattheüs (24:1-2) vertellen beiden dat toen Jezus de tempel uitging, zijn discipelen zijn aandacht vestigden op de grote stenen waarmee de tempel was gebouwd. Lukas vertelt ons niet dat Jezus de tempel uitging. In 21:5 is Christus nog in de tempel, en de mensen vestigen niet alleen zijn aandacht op de stenen van de tempel, maar ook op de wijgeschenken, die natuurlijk in de tempel hingen. Aan het eind van de redevoering plaatst Lukas bovendien twee beknopte verzen (21:37-38) die schijnen aan te duiden dat het onderwijs dat hij heeft opgeschreven in 20:1-21:36, werd gegeven tijdens de dagelijkse bijeenkomsten in de tempel, waar Christus onderwijs gaf. Het is heel aannemelijk dat Christus zijn profetische redevoering in de tempel begon ten aanhoren van het grote publiek, en dat als Hij naar buiten ging en op de

De verklaring van de Heer dat 'dit geslacht geenszins zal voorbijgaan voordat alles is gebeurd' (zie 21:32), heeft geleid tot veel woordenstrijd over de betekenis van de uitdrukking 'geslacht'. Zie Marshall p.779-81 voor een uitvoerige bespreking van het probleem. De loop van de gebeurtenissen heeft aangetoond dat 'geslacht' niet werd bedoeld in zijn tijdelijke betekenis. Van de andere mogelijke interpretaties is misschien de beste de hele zinsnede te beschouwen als een sterke en plechtige verzekering dat al deze dingen zullen worden vervuld, in dezelfde zin als het volgende vers (21:33). Dat wil zeggen: dit volk zou nog eerder omkomen dan dat deze dingen niet in vervulling zouden gaan. Een andere manier van interpretatie zou zijn het Joodse gebruik te volgen volgens hetwelk over bepaalde geslachten werd gedacht en gesproken als bijzonder slecht, met name het geslacht van de zondvloed, dat God moest verdelen, en het geslacht in de woestijn, dat van God afviel en werd veroordeeld om nooit het Beloofde Land binnen te gaan. Van alle verdorven geslachten die ooit hebben geleefd, was zonder twijfel het verdorvenste het geslacht dat zijn Koning Messias verwierp en overleverde aan de heidenen om ter dood te worden gebracht. Christus Zelf noemt het een boos geslacht (11:29), en verklaarde dat het bloed van alle oudtestamentische martelaren ervan zou worden geëist (11:50-51). Door dus te zeggen dat dit geslacht niet zou voorbijgaan tot zijn wederkomst, heeft de Heer misschien aangeduid dat het volk dat Hem verwierp, dat officieel zou blijven doen tot zijn wederkomst. Er zou geen verandering komen. Aan de andere kant zou Christus de uitdrukking 'geslacht' hebben kunnen gebruiken in haar andere (Griekse) betekenis, nl 'ras' of 'natie', en zo hebben bedoeld dat ondanks alle verstrooiing van Israël vanwege zijn verwerping van zijn Messias, de natie zelf niet zou ondergaan voordat de voorbestemde verlossing en verzoening zouden plaatsvinden bij de wederkomst.

Olijfberg ging zitten, zijn discipelen afzonderlijk naar Hem toekwamen, zoals Mattheüs en Markus zeggen, en dat Christus in antwoord op hun verzoek om nadere toelichting een groot deel van het behandelde nog eens met hen doornam met de nodige toevoegingen en verschillen in nadruk. Zoiets gebeurt tegenwoordig nog steeds met sprekers en studenten tijdens conferenties.

Hoe dat ook zij, wat wel móet opvallen, is de nadruk die Lukas door deze hoofdstukken heen heeft gelegd op de tempel. Elk deel is tot dusver geëindigd met een beschrijving van een of andere verkeerde toestand in de tempel (19:45-48; 20:19; 20:45-21:4); en nu eindigt deel 4 heel toepasselijk met een waarschuwing tegen nog iets verkeerd. Het deel begon (21:5), zoals we hebben opgemerkt, met mensen die de aandacht van de Heer vroegen voor de wijgeschenken in de tempel. Het is begrijpelijk dat zulke mooie dingen, die een uitdrukking waren van grote godsdienstige toewijding, de bewondering van de mensen opwekten. Maar het is maar al te goed mogelijk dat zulke bewondering niets anders is dan een esthetische waardering, die, omdat ze gevoelens van ontzag en verrukking oproept, wordt aangezien voor ware geestelijkheid, terwijl ze ondertussen iemands genotzucht en wereldsgezindheid onaangetast laat en de persoon moreel en geestelijk onvoorbereid laat op de komst van Christus (21:34-36). In plaats van dat de heerlijkheden van de tempel niet-wedergeboren harten in slaap zouden wiegen en brengen tot een zelfvoldane onvoorbereidheid op Christus' komst, was het beter dat de tempel zou worden weggevaagd.

DE DELEN: TWEEDE SERIE

Deel 1: De Koning eet in Jeruzalem: symbolen van zijn lijden (22:1-22:38)

I. Voorbereidingen voor het feest (22:1-13)

De eerste serie van 4 delen heeft onze gedachten eerst gericht op de officiële komst van de Koning naar Jeruzalem, vervolgens op het verslag van zijn verwerping, de voorzegging van zijn dood en de straf daarop, daarna op de verwoesting van de tempel, het onder de voet lopen van Jeru-

zalem, en ten slotte op de wederkomst van de Heer in heerlijkheid.

Nu voert Lukas, aan het begin van de tweede serie, onze gedachten terug naar de situatie zoals die in Jeruzalem was aan het einde van de week voor het Pascha. De religieuze autoriteiten moesten natuurlijk hun voorbereidingen treffen voor de viering van het nationale feest. Wat hun gedachten echter nog sterker in beslag nam, was de noodzaak om Jezus te isoleren van de menigten, zodat ze Hem konden ombrengen. Al gauw gaf Judas hun de gelegenheid waarnaar ze uitzagen, en ze zetten hun voorbereidingen voor de moord in gang.

En nu zullen we de meest spectaculaire demonstratie zien van de wijze waarop God een opstandig heelal regeert. De mensheid, wier opstandigheid in het begin in de hof van Eden door de satan werd teweeggebracht, is in dit stadium van de geschiedenis onder Satans voortdurende inspiratie (22:3) vastbesloten dat Jezus moet sterven. En Jezus is van zijn kant, om die opstandigheid te beantwoorden en Gods koninkrijk hier op aarde op te richten tegen die opstandigheid in, vastbesloten ... om te sterven! Met dat oogmerk treft Hij opnieuw voorbereidingen om Jeruzalem binnen te gaan, en zendt twee discipelen uit, deze keer niet om een ezel te lenen waarop Hij in ceremoniële optocht als Sions Koning zal rijden, maar om een kamer te lenen waarin Hij het Pascha zal kunnen eten. Het Pascha moest natuurlijk 's avonds worden gegeten, maar menselijkerwijs gesproken was het gevaarlijk voor Christus om 's avonds in de stad te zijn zonder de bescherming van de menigten rond Hem. Daarom had Hij de hele afgelopen week, zodra de avond viel en de menigten uiteengingen, de stad verlaten en was verdwenen in de donkere schaduwen van de Olijfberg om een voortijdige gevangenneming te vermijden (19:47-48; 21:37-38). Zijn binnenkomst in de stad die avond en de plaats waar Hij het Pascha zou eten, moesten geheim blijven. De twee discipelen kregen daarom bepaalde, vooraf afgesproken aanwijzingen die hen uiteindelijk bij een niet met name genoemde man zouden brengen, die bereid was Christus een kamer in zijn huis ter beschikking te stellen, waar Hij het Pascha in Jeruzalem kon vieren. Het was de eigen hoofdstad van de Ko-

ning; maar de autoriteiten hadden een prijs gesteld op zijn hoofd, en Jeruzalem was nu het aardse hoofdkwartier van de opstand tegen de Koning.

II. Hij eet met zijn discipelen (22:14-38)

Dus 'toen het uur gekomen was, ging Hij aanliggen, en de apostelen met Hem' (22:14). We merken de nauwkeurigheid van de tijdsaanduiding op. De Messias ging lijden (22:15), maar dat was niet toevallig, noch onvoorzien. De Zoon des mensen stond op het punt heen te gaan (22:22); maar dat heengaan was beschikt vóór de grondlegging van de wereld (1Pt1:20). Daarom had God in de loop van de geschiedenis, toen Israël bevrijd moest worden uit Egypte, beschikt dat de bevrijding moest worden teweeggebracht door het bloed van een paaslam in letterlijke zin. Daarna had de jaarlijkse viering van het Pascha twee functies. Het was een herdenking van Israëls bevrijding, die natuurlijk op zich een echte historische gebeurtenis was van geweldig grote betekenis. Tegelijkertijd was het Pascha bedoeld als prototype en belofte van die oneindig veel belangrijker bevrijding die God uiteindelijk zou teweegbrengen door het offer en het bloed van zijn Zoon.

En nu was in de loop van Gods bestuur het tijdstip gekomen om de belofte in te lossen. De laatste voorbereidselen waren al zorgvuldig gemaakt en de Koning kwam met een vurige begeerte om het laatste Pascha te eten vóór de belofte van het Pascha zou worden ingelost. Het vooruitzicht van zijn lijden had lange tijd zwaar op Hem gedrukt (12:50) en het besef dat het nu spoedig voorbij zou zijn, droeg ongetwijfeld enigszins bij aan die begeerte. Maar bovendien zou het eten van dat Pascha op de avond vóór zijn dood Hem in staat stellen zijn apostelen en al zijn latere volgelingen in te prenten dat zijn dood geen ramp was, en ook niet slechts het droevige succes van menselijke nijd, satanische machtswelust en religieuze verdorvenheid. Zijn dood was veeleer de Goddelijk voorbeschikte offerande voor de bevrijding van de mensen uit hun slavernij aan diezelfde lusten en verdorvenheden, en voor hun verzoening met God. Dat offer zou in feite zó afdoende zijn dat Hij, hoe lang het ook zou duren voor het koninkrijk van God tenslotte zou komen (22:18), nooit

meer zou hoeven drinken van de vrucht van de wijnstok, hetzij als een gewone drank, hetzij als een Pascha-symbool: de grote verlossingsofferande zou gebracht zijn, zijn werk op aarde voltooid.

Niet alleen vierde Christus het Pascha in Jeruzalem, Hij voerde ook een geheel nieuwe instelling in, het Avondmaal des Heren (1Ko11:20). Dit zou dienen voor zijn discipelen tot Hij terugkwam als een tweetal sprekende symbolen om hen te herinneren aan zijn lichaam en bloed, gegeven voor hen en hun bevrijding; het zou ook dienen als teken van het nieuwe verbond dat Hij straks zou inwijden met zijn bloed (22:19-20).

De voorwaarden van het nieuwe verbond, door God bekendgemaakt door Jeremia (31:33-34), hadden lang geleden de aard en het doel ervan al duidelijk gemaakt. Evenals het oude verbond dat het verving, zou het een heerschappij-verbond zijn: 'Ik zal mijn wet in hun binnenste leggen en die in hun hart schrijven, Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn (...) Ik zal hun ongerechtigheid vergeven en hun zonde niet meer gedenken.' Met het aanreiken van de drinkbeker van het nieuwe verbond aan zijn discipelen deed Christus niets minder dan het bekendmaken van de inwijding van zijn koninkrijk, waarin zij die de verlossing door zijn bloed aannamen, zouden worden toegelaten, en daar door de wedergeboorte, lering en kracht van de Heilige Geest zouden worden geoefend in gehoorzaamheid aan hun Heer en Koning. De oprichting van deze geestelijke fase van zijn koninkrijk zou bovendien niet hoeven te wachten op zijn wederkomst: het kon beginnen zodra het bloed van de verbondsofferande het verbond had verzegeld.

Nauwelijks had Christus echter de oprichting van zijn koninkrijk aangekondigd, of Hij vroeg de aandacht voor iets bijzonder ironisch. De satan had zijn handlanger Judas binnengesmokkeld in de opperzaal en hij zat daar nu, met zijn hand aan de tafel (22:21), om elke beweging van Christus in de gaten te houden, om Christus' gevangenneming te organiseren, om Christus' kruisiging en dood te vergemakkelijken; en op dezelfde tafel waarop de hand van de verrader lag, stonden symbolen die, nu de betekenis ervan door de Koning waren duidelijk gemaakt, bleken aan te duiden dat het altijd Gods plan van eeuwigheid was geweest dat de Koning zou

sterven, en door dat sterven Satans macht zou breken en zijn eigen koninkrijk zou inwijden. Judas' zonde was onvergeeflijk; maar zijn verradershand zou alleen maar in dienst staan van Gods plan voor de vernietiging van de macht van zijn duivelse meester.

De Koning ging verder. Behalve de aankondiging dat Hij zijn wet in het binnenste van zijn discipelen zou leggen, ontvouwde Hij zijn plannen om hen te oefenen om deel te hebben aan zijn regering, zowel hier als hierna. Ze moesten leren de heidense opvatting van regeren als overheersing van anderen van de hand te wijzen, en het ideale voorbeeld te volgen dat Hij hun had gegeven, namelijk dat van de Koning-Knecht (22:24-27). Als hun opleiding voltooid was en hun loyaliteit aan de Koning was beproefd door het delen in zijn lijden, zouden ze in de toekomstige eeuw worden beloofd met het genot van innige persoonlijke vriendschap met Hem in zijn heerlijkheid en met actieve betrokkenheid met Hem bij het regeren (22:28-30). Ondertussen zouden de discipelen niet worden afgeschermd tegen aanvallen van de satan, en ze zouden tijdelijke, gedeeltelijke nederlagen lijden; maar de vitale verbindingslijn van hun persoonlijke vertrouwen op de Heiland zou in stand blijven door de voorbede van hun Koning-Priester, zoals in het geval van Petrus; en de lessen die werden geleerd in nederlagen, zouden worden aangewend voor de verdere versterking van de groep (22:31-34). De Koning zou niet alleen zijn vijand verslaan: Hij zou ook Satans tegenstand gebruiken voor het vervolmaken van zijn eigen discipelen.

III. Maatregelen voor zending (22:35-38)

Als de verwerping van de Koning door het volk betekende dat Hij de oprichting van het koninkrijk moest aankondigen in de verborgenheid van de opperzaal, betekende dat niet dat het actieve zendingswerk van de afgelopen jaren nu moest ophouden. Integendeel. In plaats van de beperking ervan tot Israël, zou het christelijke zendingswerk nu worden uitgebreid over de hele wereld (24:47). Maar het feit dat de Koning Zelf op het punt stond buiten de wet te worden gesteld en ter dood gebracht door het volk, betekende dat zijn zendingen niet langer konden verwachten dat het volk de kosten van hun levensonderhoud zou dragen, zoals bij eerdere ge-

legenheden (9:1-6; 10:1-16); ze zouden hun eigen onkosten moeten betalen en moeten vechten voor hun onderhoud zonder financiële hulp van het volk of van onbekeerden.

De discipelen begrepen zijn figuurlijk bedoelde toespeling op de noodzaak van een zwaard verkeerd, haalden twee zwaarden en boden ze Hem aan. Hij negeerde ze zonder verdere uitleg: de volgende uren zouden hun heel duidelijk maken dat Hij het niet had over echte zwaarden, of dat Hij geweld propageerde, hetzij bij het verbreiden, hetzij bij het verdedigen van het geloof (22:49-51). Maar de nieuwe situatie, en de nieuwe verhouding die er noodzakelijkerwijs door zou ontstaan tussen christelijk zendingswerk en de wereld, waren (zo zei Hij) geen onvoorziene en tijdelijke moeilijkheden. Ook dit was een vervulling van wat de Schrift lang geleden had voorgezegd dat er zou gebeuren (22:37). Het feit dat Christus aan het kruis 'met de wettelozen is gerekend' is de ware grondslag van het evangelie van vergeving en vrede; maar datzelfde kruis heeft noodzakelijkerwijs een verhouding gecreëerd tussen de Koning en zijn volgelingen aan de ene kant en de wereld aan de andere, die ook een fundamenteel deel van het evangelie van de Gekruisigde uitmaakt. Met die verhouding kan niet worden geschipperd zonder het evangelie in opspraak te brengen (1Ko1:1-2:5; Gl6:14).

Hiermee voltooide Christus de aankondiging van zijn programma en strategieën voor de vestiging van zijn koninkrijk. Maar symbolen, programma's en profetieën hebben geen zin als ze niet in werking worden gesteld en vervuld. 'Wat geschreven staat, moet aan Mij in vervulling gaan,' zei Christus, '(...) dat wat Mij betreft heeft een vervulling' (22:37). En toen Hij dat gezegd had, ging de Koning naar buiten om zijn koninkrijk op te richten.

Deel 6: De Koning gearresteerd en berecht door de godsdienstige autoriteiten (22:39-71)

I. Arrestatie: priesters en het gezag van de duisternis (22:39-53)

Toen de Koning uit de opperzaal naar buiten kwam, ging Hij, zo wordt ons verteld (22:34), 'naar zijn gewoonte' naar 'die plaats' (22:40) op de Olijfberg waarheen Hij de hele afgelo-

pen week gegaan was als Hij de tempel bij het invallen van de avond verliet, de plaats die Judas goed kende en waarheen hij spoedig zou komen met de groep mensen die Hem gevangen zou nemen. Er was geen sprake van vluchten. Als het koninkrijk van God dan zou worden opgericht, moest de strijd met de machten van de duisternis worden gestreden, en hoe eerder daaraan werd begonnen hoe beter.

'Bidt,' zei Christus tot zijn discipelen, 'dat u niet in verzoeking komt.' De hel zelf zou nu al zijn krachten verenigen en zich verbinden met de menselijke boosaardigheid om zo mogelijk te voorkomen dat de wil van God werd gedaan. En dit zou hun verzoeking zijn: de strijd uit de weg gaan, zich gewonnen geven, wegvluchten, de wil van God niet doen.

Alsof Hij duidelijk wilde maken waar in dit beslissende, allergewichtigste uur in de geschiedenis van het heelal het centrum van de strijd zich bevond, verwijderde hij Zich ongeveer een steenworp ver van zijn discipelen (22:41). De strijd en de afloop ervan zouden alleen van Hem afhangen. Als Hij faalde, zou alles voor eeuwig verloren zijn; als Hij overwon, zou Hij een definitieve overwinning behalen.

En Hij knielde neer. Wat een gezicht! Wat een overwinning! De Koning neergeknield op de Olijfberg! Slechts een paar dagen geleden was Hij langs deze zelfde Olijfberg in koninklijke optocht naar beneden gereden, terecht toegejuicht als de Koning (19:35-38). Maar Hij had Jeruzalem, zijn hoofdstad, aangetroffen in de handen van opstandelingen, de tempel geteisterd door rovers. Hoe kon zo'n tegenstand worden overwonnen? Hoe konden zulke opstandigen gered worden van het oordeel van God en van de straf op hun opstand, en teruggebracht tot gehoorzaamheid en aanbidding van God? Rijden op het koninklijke rijdier door de straten van de stad zou dat beslist niet teweegbrengen. Praalvertoningen en ceremonieën hebben nog nooit een opstandeling veranderd in een heilige. Als Jeruzalem, Israël en de wereld ooit moesten worden teruggebracht tot gehoorzaamheid aan God, zou dat hier moeten beginnen: de Messias moest Zelf de wil van God op aarde tot stand brengen door er Zelf aan te gehoorzamen.

Dus knielde de Koning neer. Hij zou gehoorzamen, namens Zichzelf zoals altijd, maar ook namens Israël, namens de hele mensheid. 'Want zoals door de ongehoorzaamheid

van de ene mens de velen tot zondaars zijn gesteld, zo zullen ook door de gehoorzaamheid van de Ene de velen tot rechtvaardigen gesteld worden (Rm5:19). Er was in zijn gebed van gehoorzaamheid geen valse voorstelling dat de drinkbeker zoet was. Gehoorzaamheid in een niet-gevallen wereld is misschien alleen maar extatische vreugde, we weten het niet zeker. Maar toen in onze wereld de gehoorzaamheid werd geconfronteerd met het voornemen van God voor de verlossing van gevallen mensen, kon de drinkbeker niet anders dan onuitsprekelijk bitter zijn. In alle oprechtheid smeekte Christus dat de drinkbeker mocht worden weggenomen en dat Hij hem niet hoefde drinken. Hier was geen goedkoop, ondoordacht enthousiasme of oppervlakkige toewijding zoals van Petrus (22:33), een bereidheid tot lijden en sterven voorwendend die het resultaat was van onverantwoord irrealisme. Als iemand het vooruitzicht door God tot zonde gemaakt te zullen worden zou verwelkomen, zou dat of dwaze onbekendheid of een tartende uitdaging van de Allerheiligste God zijn. Dat de Vleesgeworden Heiligheid het vooruitzicht zou verwelkomen, is ondenkbaar. Oprecht bad Hij dat de drinkbeker zou voorbijgaan – als het Gods wil zou zijn. Maar zo niet, ook al kwam elke emotie in zijn hart, elke vezel en cel in zijn vlees tegen het vooruitzicht in opstand, en al zweette zijn lichaam bloed in doodsangst, toch bad Hij nadrukkelijk: 'Moge niet mijn wil maar de uwe gebeuren.'

Toen Hij terugkwam bij zijn discipelen, vond Hij hen slapend van verdriet en Hij berispte hen licht. Toch zal juist hun falen ons helpen een belangrijk verschil te zien. Onder de druk van boosaardige omstandigheden en verdriet hadden ze toegegeven aan natuurlijke zwakte en de verkwikking van de slaap. Dat maakte natuurlijk niet dat het kwade wegging, het maakte alleen dat ze zich er niet bewust van waren, en ze onvoorbereid waren op het toeslaan ervan. Christus gaf Zich aan niets gewonnen: Hij liet nadrukkelijk de wil van God gelden tegen alle boosaardigheid in. Zijn gebed toen Hij gekniel lag op de aarde, 'Uw wil geschiede', was de roep van de Overwinnaar: want 'wie de wil van God doet, blijft tot in eeuwigheid' (1Jh2:17).

Hierop arriveerde de troep die Hem gevangen moest nemen, en de plotselinge schok toen ze Judas' walgelijke hui-

chelaarij doorzagen en ze zich realiseerden wat er ging gebeuren, veroorzaakte een onmiddellijke reactie van de andere discipelen: 'Heer, zullen wij met het zwaard slaan?' Eén van hen wachtte zelfs niet op toestemming, maar trok zijn zwaard en sloeg met een slecht gemikte slag, maar dappere bedoeling, het rechteroor af van één van de slaven van de hogepriester. Deze reactie was een natuurlijke, al te natuurlijke reactie van pure menselijke aard, onvoorbereid door gebed, niet bestuurd door de wil en wijsheid van God, en volkomen ongepast, en onevenredig aan de aard van de strijd waarvoor ze nu stonden. Waar ze tegenover stonden, was niet louter vlees en bloed, maar overheden en machten, de wereldbeheersers van deze duisternis (22:53), wier kracht ligt in het verdraaien van alles wat oprecht menselijk en waar is tot een duivelse maar schijnbaar ware leugen. Dat is geen macht waarvan men kan worden bevrijd met tastbare wapens. Christus bedwong zijn volgelingen en heelde het oor van de man. Eén man zou tenminste luid en duidelijk, ondanks alle verwarring in de hof die nacht, precies horen waar Christus werkelijk voor stond, toen Hij vervolgens het bedrog van de overpriesters, de hoofdlieden van de tempel en de oudsten, die de operatie leidden, aan de kaak stelde. Daar stonden ze, zogenaamde dienaren van God, bewaarders van de tempel, handhavers van zijn heiligheid en waarheid, en deden alsof ze op expeditie waren tegen een of andere politieke activist. De hele zaak was een opzettelijke vertoning; en nu kunnen we zien hoe prachtig Petrus hun zonder erbij na te denken in de kaart had gespeeld als hij had mogen doorgaan met zijn gewapende verzet. Dan hadden ze het publiek kunnen vertellen dat ze Jezus in het holst van de nacht hadden aangetroffen aan het hoofd van een gewapende bende, bezig met een subversieve actie, en dat Hij en zijn volgelingen toen ze werden aangehouden, de autoriteiten met wapens hadden aangevallen. Wat zou de satan hebben gelachen als hij de Redder van de wereld had zien voorstellen als een guerrillastrijder die dacht dat het probleem van het kwaad kon worden opgelost door politieke revolutie en gewapende strijd.

In werkelijkheid waren ze in het openbaar op klaarlichte dag niet in staat geweest enige grond te vinden voor een poli-

tieke beschuldiging tegen Hem, en ze moesten er daarom één verzinnen en proberen Hem die onder de bescherming van de duisternis in de schoenen te schuiven. Hun tactiek en hun keuze van het tijdstip voor de arrestatie maakten het maar al te duidelijk wie de bron was van hun macht: 'Dit is uw uur en de macht van de duisternis,' zei Christus (22:53).

II. Christus wordt weggeleid naar het huis van de Hogepriester (22:54-65)

Ondertussen waren de meesten van zijn discipelen weggevlucht en hadden Christus in de steek gelaten. Petrus, laat dat tot zijn eeuwigdurende eer gezegd worden, was Hem tenminste gevolgd; maar plotseling ontdekte hij nu dat hij aan de verkeerde kant stond opgesteld in de strijd. Dat was niet zijn opzet geweest: maar hij had geen oog gehad voor de aard van de strijd, noch voor de wapens en middelen waarmee die uiteindelijk wordt gewonnen. De strijd gaat tussen de Waarheid en de leugen; de Waarheid is uiteindelijk een Persoon. De strijd wordt niet door lichaamskracht beslist – hoe zou hij ook? – maar door geestelijke sterkte (2Ko10:4). Wat er van iemand wordt verlangd, is aan de kant van de Waarheid te staan. Wat ook de consequenties mogen zijn, hij heeft getriomfeerd als hij is blijven staan aan de zijde van de Waarheid; hij heeft verloren als succes heeft betekend dat hij de Waarheid in de steek heeft gelaten.

In de voorhof van het huis van de Hogepriester staken de dienaren een vuur aan en gingen eromheen zitten. Petrus zat tussen hen in. Kort daarop laaide in het halfduister het vuur op, het licht scheen op Petrus' gezicht, en dat verraadde hem (22:56). Ze lieten hem spreken, en zijn Galilese tongval verraadde hem (22:59). 'In waarheid,' zei de laatste dienaar, overtuigd dat hij iets beweerde wat waar was (22:59); en dat gaf Petrus zijn laatste kans om zijn strijd te winnen en aan de zijde van de Waarheid te gaan staan. Maar hij verloochende de Waarheid, zijn toevlucht nemend, zoals hij dat toen voelde, tot de bescherming van voorgewende onwetendheid: 'Ik ken Hem niet', 'Ik ben het niet', 'Mens, ik weet niet wat u zegt' (22:57-58,60). Op dat moment, toen hij de Waarheid voor de derde keer had geloochend en alle verbinding tussen hemzelf en Christus scheen te hebben doorsneden,

kraaide ergens buiten in de duisternis van de nacht een haan, en de Heer keerde Zich om en keek Petrus aan. 'En Petrus herinnerde zich het woord van de Heer, hoe Hij tot hem gezegd had: Voordat de haan vandaag kraait, zul je Mij driemaal verloochenen' (22:61).

Petrus stond op en vluchtte in grote nood naar buiten, de beschutting van de nacht in. Maar de duisternis zou hem toch niet helemaal opslokken: de verbinding tussen Christus en hem was in stand gebleven, en Petrus' geloof in de waarheid van het woord van Christus was op dit moment feitelijk sterker dan ooit. Hij had bewezen dat Christus' woord waar was. En als Christus gelijk had gehad wat betreft de verloochening, en ook wat het detail van het hanegekraai betrof, zou Hij ook gelijk hebben met betrekking tot de rest van zijn profetie (22:31-32); Petrus zou zich bekeren en zijn broeders versterken. De herinnering aan die stellige uitspraak redde Petrus van heilloze wanhoop. De voorbeden van de Koning-Priester hadden voor Petrus gewaarborgd dat zijn geloof niet ophield (22:32). Ze zullen dat doen voor elke gelovige op elk slagveld van het leven.

Maar nu stond Jezus de rest van de nacht alleen. Zijn bewakers waren wrede en ruwe mannen die zich weinig bekommerden om de waarheid. Voor hen was godsdienst iets om grapjes over te maken, en speciaal over profeten die je bang probeerden te maken met waarschuwingen over een God van Wie ze zeggen dat Hij alles wat je doet, kan zien, en eens zondaars zal straffen. Dus blinddoekten ze Jezus. 'Nou,' zeiden ze, genietend van hun zojuist ontdekte vrijheid om Hem te slaan zonder dat Hij kon zien wie het deed, 'profeteer nu maar en vertel ons wie van ons U heeft geslagen.' Het was primitief gedacht; maar hoe konden zij weten dat met Petrus' verloochening zojuist vlak voor hun ogen een profetie was vervuld?

III. De beslissing van de Raad (22:66-71)

Zodra het dag werd (22:66), hielden de religieuze autoriteiten voor de schijn een raadsvergadering voor ondervraging. 'Als U de Christus bent,' zeiden ze tot Jezus, 'zeg het ons.' In werkelijkheid interesseerde het hun niet om de waarheid te weten te komen. Ze waren niet bereid om te geloven wat Hij

zei, noch om de zaak zelfs maar met Hem te bespreken. Het had geen zin om te trachten de dingen in detail uit te leggen, of om enig verweer aan te voeren. Ze waren vastbesloten om gronden te vinden om Hem ter dood te veroordelen. Daar Hij hun uitspraak voorzag, deelde Hij zijn identiteit mee in termen van zijn opstanding en hemelvaart. 'Van nu aan (...) zal de Zoon des mensen zitten aan de rechterhand van de kracht van God' (22:69).

Ze begrepen daaruit dat Hij feitelijke gelijkheid aan God claimde, zowel in positie als in macht, en ze waren verrukt over deze uitspraak, omdat die voor hen het toppunt van godslastering betekende en hun ruime gronden gaf om Hem ter dood te laten brengen. Ze controleerden alles echter nog even om er zeker van te zijn dat Hij beweerde dat Hij de Zoon van God was in de volle betekenis van het woord; en toen ze hoorden dat dat zo was, beëindigden ze hun onderzoek. Nu konden ze Hem ter dood laten brengen. Ironisch genoeg zou hun terechtstelling van Hem de eerste stap zijn in het proces om hun gevangene over te brengen naar zijn plaats aan de rechterhand van de kracht van God.

Deel 7: De Koning berecht, gevonnist en gekruisigd door de politieke autoriteiten (23:1-56^a)

I. De burgerlijke berechting:

Pilatus en het gezag van Herodes (23:1-25)

De religieuze autoriteiten zagen heel goed in dat een beschuldiging van godslastering moeilijk de uitspraak die ze wensten van de burgerlijke rechtbank zou loskrijgen, dus toen ze Christus voor Pilatus hadden gebracht, beschuldigden ze Hem in plaats daarvan van ondermijnende activiteiten vanwege politiek Messianisme (23:2). Het was natuurlijk een leugen, en zo'n duidelijke leugen dat Lukas niet eens de moeite neemt om daarop te wijzen. Pilatus ondervroeg de beschuldigde en kwam al gauw tot de conclusie dat de beschuldiging ongegrond was. Toen hij echter vernam dat de gevangene tot Herodes' gezagsgebied behoorde, verwees Pilatus Hem naar Herodes. Het idee alleen al dat Jezus streefde naar politiek koningschap kwam Herodes zo lachwekkend voor dat hij en zijn mannen de draak staken met de

hele zaak, Jezus een namaak-koninklijk kleed aantrokken en Hem, na veel vrolijkheid, uiteindelijk terugstuurden naar Pilatus. Er zat niets waars in de beschuldiging. Pilatus riep het hof weer bijeen en maakte de bevinding van het dubbele onderzoek bekend; maar toen ontdekte hij dat de priesters niet bereid waren zich aan zijn gezag te onderwerpen, noch aan dat van Herodes. Ze stonden erop dat Jezus moest worden terechtgesteld, en een zekere Barabbas vrijgelaten.

De situatie begon krankzinnig te worden. Hier stonden priesters te eisen dat Jezus ter dood moest worden gebracht op grond van de beschuldiging dat Hij de politieke autoriteiten ten val trachtte te brengen. Toch wilden deze zelfde priesters zelf niet buigen voor de politieke autoriteiten; en wat meer was, ze eisten de vrijlating van iemand van wie bekend was dat hij een politieke activist was, en die een moord had gepleegd in een recent burgerlijk oproer. Pilatus besloot dat de tijd was gekomen om zijn eigen wil te laten gelden. 'Daar hij Jezus wilde (Gr. *thelon*) loslaten,' richtte hij zich opnieuw tot zijn aanklagers (32:20). Maar zij schreeuwden: 'Kruisig Hem.' Pilatus deed een derde poging om zijn wil te laten gebeuren; maar opnieuw schreeuwden ze tegen hem in en hij gaf toe (23:22-23).

Op dit cruciale moment in het verhaal móeten we wel de aanhoudende herhalingen opmerken in Lukas' taal: '*Met luider stem* echter hielden zij aan en *eisten dat Hij zou worden gekruisigd*. En *hun stemmen* kregen de overhand. En Pilatus vonniste dat *hun eis* moest gebeuren. Hij nu liet hem los die wegens oproer en moord in de gevangenis was geworpen, *die zij eisten*; Jezus echter leverde hij over *aan hun wil* (Gr. *theloma*).' Het is nog maar enkele verzen geleden dat we luisterden naar de gebeden van een andere smekeling voor een andere autoriteit: 'Als U het wilt, neem deze drinkbeker van Mij weg; moge evenwel niet mijn wil maar de uwe gebeuren' (22:42). Dat was de Koning in gebed, en eens zal Hij als gevolg van dat gebed zitten aan de rechterhand van de kracht van God en regeren over het heelal dat aan Hem is toevertrouwd. Hoe anders de priesters en het volk. Staande voor het rechtmatig ingestelde politieke gezag (Rm13:1-7) waarvan het de door God opgelegde taak was de onschuldige te beschermen en de schuldige te veroordelen, stonden deze

priesters erop de wil van het politieke gezag opzij te zetten en hun wil te laten gebeuren. Hun eigen wil was dat de onschuldige werd veroordeeld en een moorddadige opstandeling werd vrijgelaten. Maar wat moet er ooit terechtkomen van mensen die zó op hun eigen wil staan?

II. De wegleiding en kruisiging (23:26-49)

Als Jezus Christus inderdaad de Zoon van God is, ligt het voor de hand dat zijn kruisiging hier op onze planeet diepgaande vragen oproept over Gods morele bestuur van het heelal. En als, zoals we hebben gehoord (22:20), Christus door zijn dood het nieuwe verbond ging oprichten als de basis van zijn regering, is het niet echt verwonderlijk dat Lukas' relaas van Christus' dood onze aandacht bepaalt bij enkele van de basisprincipes volgens welke de Goddelijke regering werkt.

Het eerste wat we kunnen opmerken, is hoe God zijn wil laat gebeuren in een opstandige wereld. Toen Christus werd weggeleid om te worden terechtgesteld (23:26), ronselde het Romeinse leger een voorbijganger en ze lieten hem Jezus' kruis dragen. De man had geen keus: het leger wilde het zo en ze dwongen hem ertoe. En daarmee uit. Hoe anders is Gods methode geweest. Het was de Goddelijke wil en voorbeschikking dat de Zoon van God zou sterven als een losprijs voor zondaars (22:22). De Hogepriester en overpriesters, Judas, de satan en het volk hebben allen hun aandeel gehad in het ter dood brengen van Gods Zoon. Geen van hen is door God daartoe gedwongen. Allen hebben hun eigen redenen en hun handelen is volkomen vrijwillig. Toch doen ze uiteindelijk wat Gods hand en wil tevoren heeft bestemd dat zou gebeuren (Hd4:28).

Het tweede is de wet van de onvermijdelijke gevolgen. Onder de menigten die Jezus volgden naar de plaats van zijn terechtstelling was een groot aantal vrouwen die weeklaagden en klaagliederen over Hem zongen. Het was, zo lijkt het, een psychologische reactie op de aanblik van 'zo'n aardige jongeman' die zo ruw werd weggeleid naar zo'n afschuwelijk wrede dood. Het had niets te maken met hun morele geweten of met berouw. Over een maand zouden ze het zijn vergeten. Een dergelijk medelijden wenste Christus niet. Hij zei

hun, veeleer te wenen over zichzelf en hun kinderen, daar er een zo groot lijden vóór hen lag dat alle natuurlijke verlangens en waarden erdoor zouden worden omgekeerd: kinderloosheid zou de gelukkigste toestand schijnen te zijn, en de dood te verkiezen boven het leven (23:29-30).

Dit is vreselijk; maar het komt voort uit de wet van oorzaak en gevolg, van zaaien en oogsten. De mensen van Jeruzalem, aangevoerd door hun priesters, oudsten en oversten, hadden zojuist van Pilatus geëist een onschuldige ter dood te veroordelen en een politieke activist vrij te laten in zijn plaats. Toen Pilatus, in de naam van een rechtvaardig bestuur, probeerde zo'n schandelijke eis af te wijzen, schreeuwden en tierden ze, en bleven erbij dat hij moest doen wat zij eisten, tegen alle rechtvaardigheid en bestuurlijke terughoudendheid in. Ze kregen wat ze eisten, helaas. Als directe, hoewel in de verre toekomst liggende consequentie van hun eisen van dit onrecht, zouden ze op een dag opnieuw roepen, dit keer tot de bergen om op hen te vallen om hen te redden van de gevolgen van hetgeen waarom ze de eerste keer waren blijven roepen.

'Want als men dit doet met het groene hout, wat zal er met het dorre gebeuren?' zei Christus (23:31). Als burgers, wonend in een redelijk beschaafde samenleving onder een tamelijk stabiel en redelijk rechtvaardig bestuur, dat bestuur kunnen overstemmen en staan op de terechtstelling van een onschuldige, om nog maar niet het feit te noemen dat Hij Gods Zoon was en hun Messias; als priesters in een nationaal erkende godsdienst die Gods wet en zedelijk gedrag vertegenwoordigt, leugens kunnen gebruiken die de burgerlijke macht onder druk zetten om een gerechtelijke moord te begaan – wat voor gedrag zal er dan de overhand krijgen in een maatschappij die alle respect voor recht, wet, moreel gedrag, godsdienst en God heeft verloren? Misschien duurt het een hele tijd voordat een groene boom is veranderd in een verdroogde stam, een paradijs in een woestijn. Maar als het morele levenssap uit een volk wordt afgetapt, zal het gevolg onvermijdelijk zijn, hoelang ook uitgesteld.

Dit zouden dus de consequenties zijn voor het volk van het vermoorden van de Messias. Maar de zonde brengt nog meer consequenties: ze brengt Goddelijke vergelding. De Ei-

genaar van de wijngaard, zo had Christus gewaarschuwd (20:15-16), zou niet lijdelijk toezien zonder iets te doen nadat de loonarbeiders zijn geliefde Zoon hadden genomen, buiten de wijngaard geworpen en gedood. De Eigenaar zou 'komen en deze landlieden ombrengen'. Echter, hoe ernstig het feit van de Goddelijke vergelding ook is, toch laat het de mogelijkheid van Goddelijke vergeving toe, en het relaas toont ons nu op welke voorwaarden vergeving wordt geschonken, en hoe die vergeving de kwestie van de gevolgen van de zonde beïnvloedt.

Eerst komen de soldaten, zonder de betekenis te beseffen van wat ze doen, Christus kruisigen samen met twee boosdoeners, alsof Hij alleen maar nòg een boosdoener was, en ze slaan spijkers door zijn trillende vlees. We moeten letten op de grond waarop Christus bad om vergeving voor hen: 'Vader, vergeef hun, *want zij weten niet wat zij doen*' (23:34). Dit gebed, uitgesproken op het moment van hevige pijn, ten behoeve van hen die de pijn veroorzaakten, heeft terecht de harten van miljoenen mensen ontroerd, en is het ideaal geworden dat talloze martelaren heeft geleerd zich niet over te geven aan blinde vergeldingsdrang, maar zelfs voor hun vijanden het goede te zoeken (Mt5:43-48). Het doet echter niets af aan de grootsheid van Christus' gebed om erop te wijzen dat het werd uitgesproken ten behoeve van soldaten die eerlijk niet wisten wat ze deden. Vals sentiment moet ons er niet toe brengen de reikwijdte van het gebed verder te leggen dan zijn bedoeling was. Bidden om vergeving voor iemand die heel goed weet wat hij doet en niet van plan is ermee op te houden of tot inkeer te komen, zou immoreel zijn: het zou neerkomen op het vergoelijken, zo niet het door de vingers zien van zijn zonde. Dat deed Christus beslist niet.

Vervolgens komt het principe op grond waarvan Christus het mogelijk maakt dat mensen worden gered van de toorn en de wraak van God. We horen het voor het eerst, vervormd als hatelijkheid, op de lippen van de oversten die zijn onvermogen bespotten om Zichzelf te redden: 'Anderen heeft Hij verlost, laat Hij Zichzelf verlossen, als Deze de Christus van God is, de Uitverkorene' (23:35). Ze dachten in lichamelijke termen. Ze gaven toe dat Hij op dit niveau verlossing had gebracht van ziekte voor velen van het volk. Maar nu hing

Hij hier lichamelijk gespijkerd aan een kruis en schijnbaar niet in staat om Zichzelf te bevrijden. Hoe kon Hij de door God gezonden Messias, Gods Uitverkorene, zijn? Als Hij niet kon voorkomen dat zijn vijanden Hem kruisigden, of niet op wonderbaarlijke wijze van het kruis af kon komen en het volk verlossen van zijn politieke vijanden, wat zou Hij dan als Messias voor nut hebben?

Hierop begonnen de Romeinse soldaten ook mee te doen. Ze begrepen niets van de woorden 'Messias van God, zijn Uitverkorene' en de betekenis die deze woorden hadden voor Joden die hun Oude Testament kenden. Maar naar hun eigen simpele begrippen was een koning die zichzelf niet kon redden, een volledig waardeloze figuur in de strijd om de politieke macht. Als Jezus alles was wat de Joden naar voren konden schuiven om de regering over Judéa met Caesar te betwisten, was de hele aanspraak op het koningschap bespottelijk. Minachtend spijkerden ze boven Hem aan het kruis een opschrift: 'Deze is de koning der Joden.' Het was lachwekkend; en totdat Christus weerkomt in macht en grote heerlijkheid, zullen alle pogingen om Christus en het ware christendom voor te stellen als een politiek koninkrijk in concurrentie met andere politieke koninkrijken tenslotte een soortgelijke minachting over zich brengen in de ogen van de heidense machten.

Maar wij weten wat noch de oversten, noch de soldaten konden weten. Toen Christus de eerste keer de stad binnenreed (19:29-48), maakte Hij daarmee beslist duidelijk kenbaar dat Hij opnieuw Koning was; maar toen Hij de stad binnenkwam (22:7-38), kwam Hij om het Pascha te volbrengen en de verlossing tot stand te brengen waarvan het Pascha een prototype was. Nu was het eerste Pascha natuurlijk een verlossing uit de politieke verdrukking van Farao; maar zelfs voor die letterlijke, politieke verlossing waren twee fasen nodig. In de tweede fase werd Israël verlost uit de macht van Egypte toen God het Egyptische leger verdelgde in de Rode Zee. Maar in de eerste fase, die duidelijk de allerbelangrijkste was van de twee, moest Israël worden verlost niet uit de macht van Farao, maar van de toorn van God. De nacht van het eerste Pascha was de nacht waarin Gods oordelen werden uitgevoerd (Ex12:12-13); en Exodus maakt heel duidelijk

dat, toen God opstond om Egypte met het oordeel te slaan, Israël even onderhevig was aan de toorn van God als de Egyptenaren. Het onderscheid tussen onderdrukker en onderdrukten had weinig om het lijf. Allen waren zondaars. Israëls eerstgeborenen zouden daarom even zeker zijn omgekomen als die van de Egyptenaren, als God niet had gezorgd voor het bloed van het paaslam als bescherming tegen de verderfengel (Ex12:21-23).

Als het ware Paaslam was Christus willens en wetens naar Golgotha gekomen om een zondige en schuldige mensheid te bevrijden van de toorn van God met zijn bloed. Zonder die bevrijding zouden alle andere bevrijdingen uiteindelijk tevergeefs zijn. Het bespotten van Christus van de oversten en de soldaten was een allerongelukigste misvatting: ze zouden evengoed een letterlijk paaslam hebben kunnen bespotten, omdat dat, hoewel het anderen verlost, zichzelf ook niet kon verlossen.

Aangenomen dat Christus' dood de Goddelijke vergeving mogelijk maakt, op welke voorwaarden ontvangt iemand dan die vergeving? En aangenomen dat vergeving iemand bevrijdt van de Goddelijke vergelding die de eeuwige straf op de zonde is, wat voor mogelijke uitwerking heeft die vergeving dan op de gevolgen van de zonde? Antwoorden op deze vragen worden nu gegeven in het verslag over de twee boosdoeners.

De eerste boosdoener onderging de gevolgen van zijn misdaden in de vorm van straf in dit leven die hem door de regering van die tijd was opgelegd. Niettegenstaande al zijn pijn was er bij hem blijkbaar geen vrees voor God, geen schuldbelijdenis voor God, geen uiting van berouw, zelfs geen verzoek om Goddelijke vergeving. Hij was bereid om te geloven dat Jezus de Messias was, als Hij een wonder zou doen en hem zou bevrijden van de straf in dit leven die het gevolg was van zijn misdaden. Toen Jezus geen poging deed om dat te doen, vervloekte hij Hem en zijn godsdienst als bedrog. Maar mensen alleen redden van de gevolgen van hun zonden in dit leven, zonder hen eerst te brengen tot berouw en verzoening met God, zou helemaal geen echte redding zijn. Het zou de mensen slechts aanmoedigen opnieuw te zondigen, doordat ze zouden denken dat alle akelige en onplezierige gevolgen

op wonderbaarlijke wijze konden en zouden worden opgeheven door een toverfee. Op zo'n onverantwoorde houding ten opzichte van de zonde kon geen paradijs worden gebouwd.

Bij de tweede boosdoener was het anders. Het nadenken over het feit dat Christus onschuldig was en toch leed samen met schuldigen, overtuigde zijn geweten ervan dat er in de toekomstige wereld een gericht moest zijn waarin de onrechtvaardigheden van deze wereld worden rechtgezet. Dat wekte vervolgens in zijn hart een heilzame vrees voor God, die hem tot berouw bracht en tot een openhartige erkenning van zijn zondigheid. Zelfs de straf in dit leven die hem door de staat was opgelegd, zo gaf hij toe, was verdiend, en hij vroeg niet om een wonder om hem van de gevolgen van zijn zonden te ontslaan (23:40-41). Verder nadenken over het feit dat Christus onschuldig leed, bracht hem ertoe te geloven dat Hij inderdaad de Koning Messias was; en als Hij de Messias was, en als er een God was die Zich bekommerde om gerechtigheid, dan moest alles wat hij had gehoord over een opstanding ook waar zijn: de Messias zou worden opgewekt uit de dood en 'in zijn koninkrijk komen'. Misschien was het het horen van Christus' gebed tot zijn Vader om de soldaten die Hem kruisigden te vergeven. Misschien was het een instinct in hem gelegd door de Heilige Geest. Maar wat het ook was dat het veroorzaakte, in zijn hart ontstond het geloof om te beseffen dat, hoewel er geen sprake van was dat hij zou worden verlost van de gevolgen in dit leven van zijn misdaden, het zeker mogelijk was verlost te worden van de toorn van God en van de eeuwige straf op de zonde. Tegelijk hiermee kwam er diep in zijn hart een verandering. Hij wilde niet langer een opstandeling zijn: hij verlangde niets meer dan een onderdaan te mogen worden van de Koning in zijn eeuwig koninkrijk, als de Koning hem wilde hebben. 'Jezus,' zei hij, 'denk aan mij wanneer U in uw koninkrijk komt' (23:42).

Het antwoord van de Koning schonk niet alleen onmiddellijke vergeving, maar maakte ook duidelijk voor de stervende boosdoener, en voor allen die zich bekeren en geloven, wat vergeving betekent: onmiddellijke en volledige aanvaarding door God; de verzekering dat hij meteen na zijn dood zonder enige tussenliggende tijd in de aanwezigheid van de Koning

'met Christus' zou zijn; en toegang tot het paradijs, waar geen pijn, geweest, zonde of vloek meer zal zijn. 'Vandaag zult u met Mij in het paradijs zijn,' zei Christus (22:43). Een opstandeling was bekeerd: is dat niet echt het werk van een koning?

Ten slotte laat Lukas zien dat God het zó had bestuurd dat er zelfs bij zijn lijden en dood een manifestatie was van Wie Hij was. Natuurlijk zou zijn opstanding een verdere en grotere manifestatie daarvan leveren. Maar bij zijn dood vonden er twee Goddelijke ingrepen plaats, één in het domein van de natuur en één in het domein van de godsdienst (23:44-45).

De duisternis die kwam, kan niet worden verklaard als een zonsverduistering. Maar de uitwerking ervan op hen die het schouwspel van de kruisiging hadden meegemaakt (23:48) en die nu getuigen waren van deze griezelige verstoring van de natuur, moet diepgaand zijn geweest. Als de normale processen in de natuur op onverklaarbare wijze worden verstoord, dan zal het gevoel van onzekerheid van de mensen hen meer dan ooit bewust maken van hun eigen kleinheid en van de ontzagwekkendheid van God, en het zal in hen schuldbeustzijn teweegbrengen en morele eerlijkheid, althans tegenover zichzelf.

Nu deed de hoofdman die het bevel had over het executiepeloton niet meer dan zijn plicht, en hij had wellicht in eerste instantie weinig belangstelling gehad voor de zaak waarom het ging tussen de Joodse leiders en Jezus, behalve dat hij had gemerkt dat het ging om bepaalde religieuze kwesties. De duisternis deed klaarblijkelijk zijn belangstelling toenemen en plaatste deze kruisiging voor hem in een diepzinniger verband. Lukas vertelt ons niet van Christus' kreet van verlatenheid; hij boekstaaft alleen het vertrouwen en de vrede waarmee Christus God tegemoet trad, als een Zoon die naar zijn Vader gaat (23:46). Dit was het wat tenslotte de hoofdman overtuigde. 'Werkelijk, deze mens was rechtvaardig,' zei hij; niet alleen was het recht aan zijn kant in zijn twist met de Joodse religieuze leiders, maar Hij stond ook in de rechte verhouding tot God. Een man die op die wijze kon sterven in zulke omstandigheden, móest wel goed zijn. De uitwerking op de menigte was het natuurlijke gevolg hier-

van: het onschuldige lijden van Christus, de wijze van zijn dood temidden van de onnatuurlijke verstoringsen in de natuur, bracht hen door het contrast tot het besef en de veroordeling van hun eigen zondige toestand: ze gingen weg terwijl ze zich op de borst sloegen (23:48).

Weinig mensen die om het kruis stonden, zullen ervan op de hoogte zijn geweest dat het voorhangsel in de tempel doormidden was gescheurd; maar toen bekend werd dat dit was gebeurd, en wel op het moment dat Jezus stierf, kreeg het verschijnsel een diepe symbolische betekenis. Zonder het voorhangsel, dat de aanwezigheid van God verborg, zou geen enkele Joodse priester hebben durven binnengaan in het heilige van de tempel. Het scheuren van het voorhangsel stelde het Joodse systeem van eredienst tijdelijk buiten werking. Later, toen mensen gingen inzien dat ze door de dood en het offer van Christus vergeving konden krijgen, en onmiddellijke aanvaarding door God, en geestelijke toegang tot zijn aanwezigheid (Hb10:19-22), maakte hun genieten van die geestelijke realiteiten dat ze begrepen dat de symbolische offers en de tempel van het jodendom nu verouderd waren. Bovendien voelden ze aan dat het kruis van Christus en wat Hij erdoor tot stand bracht, de belangrijkste aspecten van zijn heerlijkheid waren.

III. De beslissing van een raadsheer (23:50-56^a)

De volgende stap in het bewijs van de Goddelijkheid van onze Heer was zijn begrafenis in een afzonderlijk, door niemand gedeeld graf. Als zijn lichaam in een massagraf was geworpen samen met andere lichamen, zou het later onmogelijk zijn geweest te wijzen op het lege graf als duidelijk bewijs van zijn opstanding. Nu duidt Lukas zorgvuldig aan hoe en waar het lichaam werd neergelegd (23:53) en legt er voorts de nadruk op dat de vrouwen die Jezus uit Galiléa waren gevolgd, het graf zagen en de manier waarop het lichaam erin werd gelegd (23:55). Wanneer ze bij hun terugkomst het graf leeg aantroffen, zou dat niet zijn omdat ze abusievelijk naar het verkeerde graf waren gekomen of omdat ze niet vanaf het begin hadden geweten hoe of waar precies het lichaam binnen het graf was neergelegd.

Voor het moment echter richt Lukas' interesse zich op de

manier waarop God dit noodzakelijk onderdeel van het bewijs van het Goddelijk karakter van zijn Zoon tot stand bracht. Dat deed Hij door middel van de indruk die de dood van Christus maakte op het morele geweten van één van de Joodse raadsheren, Jozef van Arimathéa.

Lukas vertelt ons (23:50-51) dat hij 'een goed en rechtvaardig man was' en dat hij niet had ingestemd met de raad en handelwijze van de Raad, duidelijk op grond van het feit dat hij de handelwijze van de Raad als volkomen onrechtmatig beschouwde. Maar de Raad was een nationaal lichaam en hun daad een openlijke daad, en Jozef was lid van de Raad. Hij zag daarom in dat het niet genoeg was om in het geheim van mening te verschillen; als hij afstand wilde nemen van betrokkenheid bij de gerechtelijke moord op Christus, moest hij zich publiekelijk distantiëren van de handelwijze van de Raad.

Maar Jozef was, zo verklaart Lukas (23:51), meer dan 'een goed en rechtvaardig man'; hij 'verwachtte het koninkrijk van God', dat wil zeggen dat hij iemand was die op grond van het Oude Testament de komst van de Messias verwachtte om het koninkrijk van God op te richten. Nu had menig- een wel willen staande houden dat Jezus onrechtvaardig was terechtgesteld, zoals er heden ten dage inderdaad velen zijn die dat doen, zonder verder te willen gaan en te beweren dat Jezus die Messias was. Bovendien had Jezus voor de Raad aanspraak gemaakt op een uiterst unieke relatie met God: Hij had gezegd dat Hij de 'Zoon van God' was, voorbestemd om te zitten in de troon van God. Als dit niet waar was, was het godslastering, waarop volgens de Joodse wet de doodstraf stond, en zou Jozef hebben moeten instemmen met het vonnis.

Als Jezus daarentegen de Messias was, was het niet voldoende om alleen maar te betuigen dat zijn terechtstelling onrechtmatig was. Jozef beseftte dat zowel de logica als de loyaliteit vereiste dat hij zijn geloof in de waarheid van Jezus' claim beled en dat hij zich nu publiekelijk aan de kant van Jezus moest scharen in dit ogenblik van zijn diepe vernedering, als hij door Christus wilde worden erkend bij zijn verhoging, wanneer en hoe die verhoging ook tot stand zou komen. Dus ging hij naar Pilatus, en begroef hij Jezus, en

ongetwijfeld wist de Raad er heel gauw alles van, en zagen ze niet alleen de morele, maar ook de theologische en religieuze betekenis van Jozefs daad in.

De moordenaar aan het kruis werd enkele ogenblikken nadat hij zijn geloof in Christus had beleden, naar het paradijs gebracht, en er werd dus geen beroep op hem gedaan om de oprechtheid van zijn geloof te bewijzen. Wij, die net als Jozef hier achtergelaten zijn in een wereld waar Gods Zoon werd gekruisigd, zouden er goed aan doen ons af te vragen wat we hebben gedaan en nu doen om publiekelijk duidelijk te maken waar we staan ten aanzien van de aanspraken van Christus.

Deel 8: De Koning eet in Jeruzalem: bewijs van zijn opstanding (23:56^b-24:53)

Alle vier de evangelisten hebben vanzelfsprekend te boek gesteld dat Jezus onze Heer op de derde dag zegevierend is opgestaan uit de dood. Het speciale kenmerk van het relaas van Lukas is zonder twijfel zijn verhaal van de reis naar Emmaüs. Afgezien van een korte mogelijke zinspeling op deze reis in Mk16:12-13, staat er verder niets over in de andere Evangelieën. Het verhaal vormt het middelpunt van Lukas' opstandingsverslag en speelt een sleutelrol in de ontwikkeling van de gedachtengang erin. Het staat tussen de verbijstering, het ongeloof en de verwarring van de groep van apostelen in 24:4,11-12, en de uiteindelijke verdrijving van alle ongeloof door het verschijnen van de Heer aan de groep van apostelen in 24:36vv. (zie 24:41 in het bijzonder). Het begint met twee discipelen die diep ontgoocheld zijn; hun ongeloof in de opstanding was, zo mogen we veronderstellen, ook typerend voor de anderen. Daarna horen we hoe de Heer de oorzaken van hun ongeloof analyseert, dat ongeloof uitdrijft en het vervangt door blij en onwankelbaar geloof. Ten slotte vertelt het verhaal dat toen ze hun ervaringen verhaalden aan de groep van apostelen, de Heer plotseling temidden van hen verscheen, de aard van zijn opstandingslichaam toonde en hun instructies gaf voor hun wereldwijde zending (24:44-49).

Het is natuurlijk niet toevallig dat het verhaal dat Lukas

koos om het middelpunt te vormen van zijn opstandingsverslag, het verhaal van een reis is; maar Lukas wil dat we duidelijk zien dat de reis niet maar naar Emmaüs voerde. Hij ging van Jeruzalem naar Emmaüs en weer terug naar Jeruzalem. Als de twee discipelen Jeruzalem verlaten, vertelt hij ons dat de afstand naar Emmaüs zestig stadiën was (24:13); en aan het eind van het verhaal vertelt hij ons dat ze, zodra de Heer was verdwenen, meteen opstonden en terugkeerden naar Jeruzalem, ondanks de afstand en het feit dat het nu donker was (24:29,33). In de onmiddellijke context zowel als in de ruimere context van het Evangelie is zowel hun vertrek uit Jeruzalem als hun terugkeer uitermate belangrijk.

Helemaal aan het begin van zijn verslag van de reis van onze Heer van de aarde naar de hemel, vertelde Lukas ons dat Christus 'zijn gezicht vastbesloten wendde om naar Jeruzalem te gaan' (9:51); en daarna herinnerde hij ons er telkens aan dat Christus en zijn volgelingen op weg waren naar Jeruzalem (13:22; 17:11; 18:31; 19:11). Christus' aankomst in Jeruzalem liet ons zien waarom het zo belangrijk was dat Hij naar de stad kwam: Hij kwam naar Jeruzalem als Sions Koning, en om bekendheid te geven aan het feit dat de grote menigte van zijn discipelen Hem escorteerde Jeruzalem in, met koninklijke eerbewijzen en toejuichingen.

Nu verlieten twee discipelen Jeruzalem en gingen naar huis terug om redenen die het ergste deden vrezen. Ze waren zo ongeveer tot de conclusie gekomen dat de kruisiging van Jezus door de autoriteiten had bewezen dat Hij tenslotte toch niet de Koning was (24:19-21), en ze liepen gevaar door Jeruzalem te verlaten ook alle verwachtingen op te geven die ze oorspronkelijk hadden uitgedrukt door Christus te escorteren de stad in. Christus kon vanzelfsprekend niet toestaan dat die reis in omgekeerde richting eindigde in Emmaüs; Hij moest hen terugbrengen naar Jeruzalem. Als Sions Koning was Hij nog niet klaar met Jeruzalem.

Toegegeven, de religieuze autoriteiten 'hadden Hem buiten de wijngaard geworpen en Hem gedood' (20:14-15); maar er zat nog een andere kant aan dat verhaal. Zijn dood te Jeruzalem was zijn eigen, opzettelijke strategie geweest voor de oprichting van het nieuwe verbond en de vestiging van zijn koninkrijk. Nu zijn paasoffer volbracht was, moest Hij

zijn *exodus* nog volbrengen (9:31).² Hij zou zich niet terugtrekken uit Jeruzalem als een uitgeschakelde en verslagen Koning, en zijn reis naar de hemel volbrengen vanuit een andere plaats in Palestina. Zijn *exodus* moest worden volbracht, zoals voordien aangekondigd door Mozes en Elia, te Jeruzalem. Hij was naar Jeruzalem gekomen als Koning; Hij zou Jeruzalem verlaten als triomferende Heer. Het was daarom in Jeruzalem dat Hij zou verschijnen aan de elf en hun instructies zou geven voor hun wereldwijde zending (24:36-39). Jeruzalem, zo zou Hij bevelen, moest het beginpunt zijn voor de verspreiding van het evangelie (24:47). Het zou Jeruzalem zijn waarnaar de Heilige Geest zou komen om hen te bekleden met kracht voor hun zending, en ze moesten in de stad wachten tot Hij kwam (24:49). Het zou vanuit Jeruzalem zijn dat Christus Zelf hen tenslotte naar buiten zou leiden om getuigen te zijn van zijn hemelvaart (24:50); en het zou naar Jeruzalem zijn dat ze terugkeerden (24:52), en naar de tempel, waar ze voortdurend bijeen waren onder vreugdevolle lofprijzing, vanaf de hemelvaart tot Pinksteren.

Eerst moest Hij echter zijn ontmoedigde discipelen hernieuwd geloof geven en hen ervan overtuigen dat Hij was opgestaan; en het zal de functie van de eerste twee passages van dit deel zijn om uit te leggen waarom dat nodig was en waarom het eerst zo moeilijk was.

1. Niet-noodzakelijke voorbereidingen (23:56^b-24:12)

Toen de vrouwen op de eerste dag van de week bij het graf kwamen, hadden ze specerijen bij zich om het lichaam van de Heer te balsemen. Klaarblijkelijk verwachtten ze niet dat Hij uit de dood zou opstaan; en toen ze eerst ontdekten dat de steen was weggerold en daarna dat er geen lichaam in het graf was, waren ze dan ook verbijsterd. Daarop verschenen er twee engelen, die hen wezen op de oorzaak van hun verbijstering: ze hadden zich niet herinnerd wat Christus hun duidelijk had verteld toen Hij in Galiléa was – en deze vrouwen kwamen uit Galiléa (23:55) – over zijn aanstaande dood en opstanding (24:5-8).

² Uitgang = Gr. *exodus*.

Let u erop hoe Lukas' zorgvuldig woordgebruik dit feit onder onze aandacht brengt. Toen twee discipelen op instructie van Christus een veulen waren gaan lenen, 'vonden [ze] het zoals Hij hun had gezegd' (19:32). Toen twee discipelen op zijn woord een bovenzaal waren gaan lenen, 'vonden [ze] het zoals Hij hun had gezegd en bereidden het Pascha' (22:13). Als de apostelen en discipelen hadden geluisterd naar de woorden van de Heer in Galiléa, zouden de vrouwen helemaal geen specerijen hebben bereid en ze naar het graf hebben gebracht; en als ze toch naar het graf waren gekomen, zouden ze niet verbijsterd zijn geweest het aan te treffen precies zoals Hij had gezegd – leeg.

Toen de elf werden herinnerd aan de Galilese voorzegging van onze Heer van zijn dood en opstanding door het verslag van de vrouwen, maakte dat blijkbaar geen verschil. Ze weigerden eenvoudig te geloven dat de vrouwen engelen hadden gezien en dat de engelen hadden bekendgemaakt dat de Galilese voorzegging in vervulling was gegaan (24:11). Petrus ging wel naar het graf en trof het leeg aan, zoals de vrouwen hadden gezegd, op de grafdoeken na (24:12). Dat verwonderde en verwarde hem; maar nòg bracht dat hem er niet toe te denken dat Christus' profetie over zijn opstanding was uitgekomen.

Waarom de apostelen er zoveel moeite mee hadden de woorden van de Heer over zijn opstanding te geloven, zal worden uitgelegd in het volgende verhaal. Voor het moment moeten we de betekenis begrijpen van de feiten die deze eerste passage vertelt. Lukas zal ons straks vertellen dat het evangelie dat de apostelen werd opgedragen in de wereld te verspreiden, het aanbod van vergeving aan de berouwvollen was, gegrond op Christus' dood en opstanding (24:46-47). In deze eerste passage legt hij de nadruk op het feit dat dit evangelie zijn oorsprong had bij Christus. Het is niet juist om te zeggen, zoals sommigen doen, dat de boodschap die Jezus predikte, de simpele les was van Gods liefde voor de mens en de liefde van de mens tot God en zijn naaste, en dat het de apostelen waren die later het evangelie verzonnen dat beweert dat Christus stierf voor onze zonden en weer opstond op de derde dag (1Ko15:3-4). Jezus had liefde tot God en mens hebben kunnen prediken zonder ook maar in

de buurt van Jeruzalem te komen. Maar het was een essentieel vereiste voor het evangelie dat Hij op het punt stond de wereld in te zenden, dat Hij naar Jeruzalem zou gaan, daar zou worden gekruisigd en weer op zou staan; en omdat dat zo was, werd het doel van de reis, zo verzekert Lukas met klem, door Christus meegedeeld in Galiléa, voordat de reis begon. De discipelen hebben het niet verzonnen: een tijdlang hebben ze het feitelijk begrepen noch geloofd. Het vond zijn oorsprong bij Christus.

II. Hij eet met zijn discipelen (24:13-43)

Het was vriendelijk van de Heer, na zijn reis uit Galiléa en zijn intocht in Jeruzalem als Koning, om terug te reizen met twee van zijn discipelen langs de weg van hun ontgoocheling, en te luisteren naar al de redenen waarom ze nu twijfelden of Jezus uiteindelijk wel de Koning was. Vóór ze vertrokken, hoorden ze het verslag van de vrouwen over het lege graf en de boodschap van de engelen, en ze konden de Vreemdeling vertellen dat enkelen van de groep apostelen Jezus' graf hadden gecontroleerd en het leeg hadden aange troffen, eraan toevoegend met geweldige, onbewuste ironie, terwijl ze de Vreemdeling recht in zijn gezicht keken: 'Hem zagen zij echter niet' (24:24). Ze wezen de Vreemdeling er zelfs op dat dit al de derde dag was nadat Jezus was gekruisigd (24:21), en nóg scheen het idee dat de opstanding had plaatsgevonden niet tot hen door te dringen als een serieuze mogelijkheid. Waarom niet?

Allereerst was er het feit dat voor gewone mensen uit het publiek de priesters en religieuze autoriteiten nog enorme invloed uitoefenden. Hun besliste afwijzing van het bewijs waarop de discipelen hun verwachtingen hadden gebouwd, en hun terechtstelling van Jezus, waren duidelijk een zware slag voor het geloof van de discipelen dat Jezus de Messias was (24:19-20).

Nog belangrijker was het feit dat dood en opstanding geen deel uitmaakten van hun opvatting over de functie en het programma van de Messias, om welke reden ze niet echt tot zich hadden laten doordringen wat Jezus had gezegd over zijn aanstaande dood. Ze hoopten op een Messias die gewa penderhand een einde zou maken aan de imperialistische

overheersing van de Romeinen. Een Messias die het klaar-speelde Zich te laten gevangennemen door de Joodse autoriteiten, Zich te laten overleveren aan de Romeinen en Zich te laten kruisigen voordat Hij zelfs nog maar was begonnen guerrilla-acties, opstand van het volk of openlijke oorlog te organiseren – wat moesten ze daar nu mee? Als het Oude Testament een bevrijder had voorzegd die niet zou sterven maar zou triomferen, was Jezus al gediskwalificeerd: Hij was gestorven. Daarna was het bijna niet meer terzake dienend om van een opstanding te spreken.

Het eerste wat de opgestane Heer daarom moest doen om voor Kléopas en zijn metgezel het feit van zijn opstanding te bewijzen, was aan te tonen dat de Messias volgens het Oude Testament moest sterven; en in de tweede plaats dat de soort verlossing die de Messias tot stand moest brengen, slechts door zijn sterven tot stand kon worden gebracht. Hun verwachtingen van een triomferende Messias waren natuurlijk niet onjuist, maar ze waren gebaseerd op een zeer selectief lezen van het Oude Testament. Ze hadden zich uitsluitend gericht op die passages die spraken over overwinning over Israëls vijanden en het herstel van Israëls land, koning en onafhankelijkheid. De passages die spraken van het lijden en de dood van de Messias waren voor hen onbegrijpelijk geweest – als we mogen aannemen dat ze ze überhaupt gelezen hadden; en ze waren er maar aan voorbijgegaan: ze maakten geen deel uit van hun verwachtingen van de Messias. Ze hadden *geloofd* wat de profeten hadden gesproken; maar ze hadden niet *alles* geloofd wat de profeten hadden gesproken (24:25).

En dus moest de Vreemdeling uitvoerig en tot in bijzonderheden aantonen dat het programma dat voor de Messias was opgesteld, was dat Hij moest 'lijden, en zo in zijn heerlijkheid binnengaan' (24:26-27): dat wil zeggen dat zijn lijden het feitelijke middel was waardoor Hij zijn heerlijkheid zou binnengaan. Zijn dood zou geen obstakel zijn op de weg van zijn verlossing van Israël, maar juist de manier waarop die verlossing teweeggebracht moest worden. In de bovenzaal (22:14-20) had Christus verwezen naar de symboliek van het Pascha en naar Jeremia's profetie van het nieuwe verbond. Nu ging Hij met onze twee discipelen langs alle symbolen en

profetieën van het Oude Testament (24:27) die spraken van verlossing in termen van vergeving van zonden en verzoening met God door de offerdood van de Messias.

Tijdens de hele duur van het gesprek werden de discipelen er tot dusver van weerhouden de Vreemdeling te herkennen. Wat de Vreemdeling had bewezen was eenvoudig dat Jezus' dood geen obstakel was voor zijn Messias-zijn: eerder maakte die dood Jezus' aanspraak op het Messias-zijn overtuigender en het bericht over zijn opstanding meer geloofwaardig. Maar als Jezus leefde, waar was Hij dan? En hoe kon iemand Hem herkennen en er zeker van zijn dat Hij het was, als hij Hem zag?

Deze laatste vraag is voor ons misschien van zelfs nog groter belang dan voor de twee discipelen. Als algemeen werd erkend dat de Messias volgens het Oude Testament moest sterven en dan weer opstaan, wat kon een of andere religieuze opportunist er dan van weerhouden zich na Jezus' dood te kleden als Jezus en de eerste christenen te misleiden en te laten denken dat hij Jezus was die was teruggekeerd uit de dood? Hoe, zo vragen wij, overtuigde de Vreemdeling de twee discipelen ervan dat Hij Jezus was? Zeker niet door simpelweg te zeggen: 'Ik ben Jezus.' Elke bedrieger zou dat hebben kunnen doen. Hij deed het door een handeling die geen enkele bedrieger had kunnen bedenken, en op een manier die zo kenmerkend was voor Jezus en zo duidelijk de kern uitdrukte van wat Hij betrouwelijk over Zichzelf aan de discipelen had verteld, dat geen enkele bedrieger ervan kon weten, laat staan het doen.

Zittend aan de tafel nam Hij het brood in zijn handen, sprak de zegen uit, brak het en gaf het aan hen. Dat richtte onvermijdelijk hun aandacht op zijn handen, en daardoor zagen ze wellicht de tekenen van de nagels in zijn polsen. Maar het waren niet de tekenen van de nagels die ze later aan de apostelen noemden als het middel waardoor ze Hem hadden herkend, maar de handeling zelf van het breken van het brood: 'Zij verhaalden (...) hoe Hij hun bekend was geworden in het breken van het brood.'

Bij twee buitengewoon belangrijke gelegenheden had de Heer gebroken brood in zijn handen gehad en het uitgedeeld aan zijn discipelen. De eerste gelegenheid was bij het spijzi-

gen van de vijfduizend (9:16). De discipelen die er dicht genoeg bij zaten om te zien wat er gebeurde, zullen de verbijsterende aanblik van het zich vermenigvuldigende brood in die handen wel nooit zijn vergeten. Bovendien was het wonder later door de Heer gebruikt als gelijkenis van het geven van zijn vlees en bloed voor het leven van de wereld (Jh6:32-59). Nu nam de Vreemdeling, die zojuist een lang overzicht van het Oude Testament had gegeven en aangetoond dat het het Goddelijke plan voor de Messias was dat Hij zijn lichaam zou geven voor de zonden van de mensen, het brood in zijn handen, zegende het, brak het en deelde het aan hen uit. Onmiddellijk herkenden ze Hem: het was een onnavolgbaar gebaar van Zelfopenbaring.

De tweede gelegenheid had plaatsgevonden in de bovenzaal bij de viering van het laatste Pascha en de instelling van het Avondmaal. Kléopas was daarbij niet aanwezig geweest; het is best mogelijk dat hij ook niet aanwezig was geweest bij de spijziging van de vijfduizend. Maar hij had van beide gelegenheden ongetwijfeld gehoord. De geheimzinnige woorden bij beide gelegenheden, namelijk dat Christus zijn lichaam en bloed gaf, waren zonder twijfel onbegrijpelijk geweest voor de apostelen, laat staan voor Kléopas, zelfs na zijn dood, totdat zoëven de Vreemdeling had aangetoond dat het Oude Testament vol stond met profetieën, ceremonieën, symbolen en prototypen van de voorbestemde zelfovergave in het offer van de Messias. Nu de Vreemdeling opnieuw het brood brak en het hun gaf, paste alles in elkaar en werd begrijpelijk. 'Hun ogen werden geopend en zij herkenden Hem.'

Ook vandaag nog, hoewel op een hoger niveau, herkennen we de authentieke Redder van de wereld door datzelfde gebaar. Niemand anders in de wereld van de menselijke geschiedenis heeft ooit zijn lichaam opgeofferd voor onze persoonlijke verlossing.

Diezelfde avond nog keerden de twee discipelen terug naar Jeruzalem. De vorige keer dat ze naar Jeruzalem waren gegaan, hadden ze gehoopt dat Jezus Koning zou blijken te zijn en Israël zou verlossen (24:21). Deze keer was het anders. Nu wisten ze dat Hij Koning was. Nu waren ze erachter gekomen dat er een verlossing was die oneindig veel

groter was dan de beperkte politieke bevrijding waarop ze oorspronkelijk hadden gehoopt. En nu waren hun geloof en verwachtingen gegrond op een fundament dat noch tegenstand noch de dood zelf kon omverwerpen.

In Jeruzalem vonden ze de elf en anderen bijeen, die het bericht hadden dat de Heer werkelijk was opgestaan en verschenen aan Simon. Toen verscheen Hij opnieuw en deze keer waren ze een tijdlang doodsbang. Op de weg naar Emmaüs was Hij heel gewoon naast hen komen lopen, zoals elke medereiziger zou hebben gedaan; maar bij deze gelegenheid verscheen Hij plotseling in hun midden. Instinctief dachten ze dat dit een geest moest zijn en niet de mens, Jezus van Nazareth, die ze hadden gekend; en ze voelden de angst die mensen hebben in de aanwezigheid van onlichamelijke of ontlichaamde geesten.

Om hun angst te bedaren liet Hij zien, voorzover ze het konden begrijpen, wat 'opstanding' betekent. Eerst verklaarde Hij dat Hij werkelijk Dezelfde was als de Jezus die ze hadden gekend: 'Ik ben het Zelf,' zei Hij (24:39). Bovendien gold dat niet slechts op het niveau van de menselijke geest, maar ook op dat van het lichaam. 'Ziet mijn handen en mijn voeten,' zei Hij. Johannes vertelt ons dat die nog de tekenen van de nagels droegen (Jh20:27); maar wat Lukas opschrijft, is dat Christus zijn discipelen uitnodigde hun tastzin te gebruiken om vast te stellen dat Hij in de opstanding nog steeds een lichaam van vlees en beenderen bezat. Nog vonden ze het te mooi om waar te zijn. Daarom vroeg Hij iets te eten, en at de vis die ze Hem gaven, om verder aan te tonen dat, hoewel Hij in één opzicht zelfs terwijl Hij in hun midden stond, niet meer bij hen was (24:44), maar al in een andere wereld, onderworpen aan andere natuurwetten dan de hunne, Hij toch dezelfde Jezus was die Hij geweest was toen Hij nog bij hen was.

Hij had met hen een echt paaslam gegeten vóór Hij leed, dat van zijn dood getuigde. Nu at Hij (24:43) een echte vis, om de lichamelijke werkelijkheid van zijn opstanding te laten zien. Als we de Koning horen beloven (22:30) dat we met Hem zullen eten en drinken aan zijn tafel in zijn koninkrijk, zou het onverstandig kunnen zijn als we dachten dat 'eten' absoluut niets meer is dan beeldspraak voor geestelijke

gemeenschap. Ongetwijfeld zal eten daar iets totaal anders zijn dan eten hier. Maar hoe verschillend die wereld ook mag zijn van deze, ze is niet helemaal verschillend: ze bevat nu het echte, verheerlijkte, maar toch menselijke, lichaam van Jezus Christus, onze Heer.

III. Instructies voor zending (24:44-53)

In 22:35-38, aan het eind van de paasmaaltijd, had Christus zijn apostelen instructies gegeven voor hun wereldzending. Nu, aan het eind van deze maaltijd, doet Hij dat nog eens. Bij de vorige gelegenheid had Hij Zich grotendeels geconcentreerd op de bron waaruit het geld en andere stoffelijke zaken moesten komen die nodig waren voor hun zendingswerk. Bij deze gelegenheid concentreerde Hij Zich op de geestelijke aspecten van hun zending.

Eerst de grondslag en inhoud van het evangelie dat ze moesten prediken. Hun boodschap was geen filosofie gebouwd op de grondslag van algemene axioma's. Het was een evangelie gebaseerd op bepaalde historische gebeurtenissen geprofeeteerd in het Oude Testament en door Jezus vervuld in de geschiedenis, namelijk het lijden, de dood, de begrafenis en de opstanding van de Messias; en het feit dat zijn leven, dood, begrafenis en opstanding die bijbelse voorzeggingen in vervulling hadden doen gaan, moest zelf onderdeel uitmaken van het evangelie (24:44-46).

In de tweede plaats moest hun evangelie allen die zich wilden bekeren, vergeving aanbieden in de naam van Jezus: niet in algemene bewoordingen in de naam van Gods algemene goedheid en liefde, maar specifiek in de naam van de historische persoon Jezus, die leed, stierf en weer opstond (24:47).

In de derde plaats moest dit evangelie van vergeving wereldwijd worden gepredikt aan de hele mensheid, zonder enige discriminatie. Toch moest de prediking van dit evangelie beginnen bij Jeruzalem (24:47). Het evangelie mocht niet in verschillende delen van de wereld tegelijk bekend worden, alsof het gebaseerd was op een of andere algemene of universele, voor de hand liggende waarheid die tegelijkertijd bij verschillende mensen in verschillende tijden en op verschillende plaatsen kon opkomen. De prediking moest bij Jeruza-

lem beginnen, omdat de vergeving die het aanbood, gebaseerd was, en altijd gebaseerd moest blijven, op wat er plaatsvond toen Gods vleesgeworden Zoon leed, stierf en weer opstond even buiten de stad Jeruzalem. En de proclamatie van deze unieke, redding brengende gebeurtenis moest in eerste instantie worden verricht door mannen die konden optreden als getuigen van de historische waarheid ervan.

In de vierde plaats was er de kwestie van de bekrachtiging van de zending (24:49). Hoe belangrijk de historische grondslag van de proclamatie ook was, het koninkrijk van de Koning kon niet worden bevorderd door een simpele opsomming van de historische gebeurtenissen. De boodschappers zouden bij hun getuigenis worden bekleed met kracht door de Heilige Geest, die door de ten hemel gevaren Heiland op hen zou worden gezonden; en bekering tot Christus zou in de hoorders worden gewerkt door zijn bovennatuurlijke werk van wedergeboorte.

Dat waren de instructies die Christus aan zijn apostelen en discipelen gaf na zijn opstanding in Jeruzalem.

En nu is de laatste etappe van de reis van de Koning op aarde afgelegd, en moet Hij verder reizen naar de eindbestemming die altijd in het verschiet heeft gelegen vanaf de tijd dat de reis begon: de Koning zal 'na deze dingen geleden te hebben, nu zijn heerlijkheid binnengaan'. Vandaag moet Hij alleen gaan, en zijn dienaren achterlaten om in zijn dienst te staan, zijn evangelie te prediken en zijn koninkrijk hier op aarde te verbreiden. Eens zal Hij terugkomen en ook hen binnenleiden in zijn heerlijkheid.

Hiermee komt Lukas bij de beschrijving van die onbeschrijfelijk verheven gebeurtenis, de Hemelvaart van de Koning: 'Hij nu leidde hen uit naar buiten tot aan Bethanië; en Hij hief zijn handen op en zegende hen.'

Hier geen met stomheid geslagen priester zoals Zacharia zwijgend tegenover het verbijsterde volk (1:22), maar de ware Hogepriester, die bij zijn hemelvaart z'n weerklank van lofprijzing ontlokte aan zijn volk dat die nooit zal verstommen.

'En het gebeurde, terwijl Hij hen zegende, dat Hij van hen scheidde en werd opgenomen in de hemel. En zij aanbaden

Hem en keerden terug naar Jeruzalem met grote blijdschap. En zij waren voortdurend in de tempel en prezen en zegen-den God.'

Voor het moment is er niets meer te zeggen. Laten we ons bij hen aansluiten, en bij de gehele grote menigte van de ver-losten, in hun vreugde en aanbidding van de Koning.

Aanhangsels

1. Over de geldigheid van de toepassing van Aristoteles' wetten van de literaire kritiek op Lukas' werk.

Het bezwaar genoemd op p.20 (voetnoot 9) zou zeker gelden als we van plan waren het geheel van Aristoteles' kritische theorie zonder meer toe te passen op Lukas' werk. Onnodig te zeggen dat we iets dergelijks helemaal niet van plan zijn, maar slechts willen suggereren dat sommige van Aristoteles' opmerkingen over het belang van een zorgvuldige selectie, proportionering en rangschikking van stof, en over de wenselijkheid dat een werk een zekere samenhang heeft, een begin, een midden en een einde, met andere woorden een rationele gedachtengang, van toepassing zijn op alle serieuze werken, hetzij literaire, hetzij historische, in welke periode ze ook worden geschreven. We willen absoluut niet impliceren dat Lukas zijn bronnenmateriaal in een bepaalde vorm heeft gegoten met dezelfde vrijheid als die waarmee de Griekse toneelschrijvers de mythen omvormden waaruit ze hun tragedies opbouwden. Beoordeeld naar Aristoteles' eigen onderscheid, namelijk dat de historicus vertelt over dingen die zouden kunnen gebeuren,¹ moet Lukas zonder enige aarzeling worden ingedeeld als historicus. Aan de andere kant wijst Aristoteles erop² dat, hoewel over het algemeen geno-

¹ Poëtica 9.

² t.a.p.

men de poëzie zich bezighoudt met universele waarheden, en de geschiedenis met de bijzondere feiten over wat de een of andere persoon werkelijk deed, toch sommige van de dingen die werkelijk zijn gebeurd in de geschiedenis, voorbeelden van universele waarheden zijn geweest. Nu kan (nogmaals) deze opmerking niet ongewijzigd worden toegepast op Lukas' werk; maar ze kan dienen om ons te herinneren aan een belangrijk kenmerk van de Evangelieverhalen. De verhalen van de evangelisten over Christus' wonderen bijvoorbeeld zijn in de eerste plaats verslagen van dingen die werkelijk zijn gebeurd; maar instinctief hebben gelovigen van alle eeuwen ze bovendien gelezen als gelijkenissen en voorbeelden die waarheden van universele toepasbaarheid overbrengen. Deze opvatting van Christus' wonderen komt duidelijk uit in het Vierde Evangelie in bijvoorbeeld de behandeling van het spijzigen van de vijfduizend (zie hfst.6) en de gave van het gezicht aan de blinde (zie in het bijzonder 9:39-41). Het zou daarom moeilijk denkbaar zijn dat toen Lukas bijvoorbeeld de gave van het gezicht aan de blinde man in Jericho (18:35-43) te boek stelde, hij er niets méér in zag dan een speciaal historisch feit. Als men daarom toegeeft dat Lukas in zulke wonderen waarheden en lessen van universele toepasbaarheid moet hebben gezien, zal men er automatisch toe gebracht worden zich af te vragen of Lukas bij het uitkiezen en rangschikken van de verslagen van deze wonderen de bedoeling had dat de lessen die hij erin zag, op zichzelf zouden staan als afzonderlijke eenheden, of dat hij die lessen wilde laten meeklinken in de zaken die worden besproken in de context waarin hij ze plaatst. We zijn weer terug bij de kwestie van de gedachtengang.

2. Over de vraag of het gebruik van literaire symmetrie in een historisch werk verenigbaar is met strikte historiciteit.

Als het de taak van een historicus zou zijn om alles vast te leggen wat de personen die hij beschrijft deden en zeiden op elke dag van hun leven, dan zou hij ongetwijfeld de geschiedenis geen recht doen als hij probeerde de feiten weer te geven in symmetrische patronen: de gebeurtenissen in

het leven zijn daarvoor te veelsoortig en te onsamenvattend. Niemand stelt zich echter voor dat een historicus of biograaf zou kunnen of moeten proberen alles op te schrijven. Hij moet een keuze maken, en omdat keuze noodzakelijkerwijs interpretatie met zich meebrengt, zijn de fundamentele vragen die men aan elke historicus of biograaf moet stellen, of de feiten die hij vertelt waar zijn en zijn interpretaties juist. We moeten daarom opmerken dat het gebruik van symmetrische structuur door een oude geschiedschrijver of biograaf eenvoudig zijn manier is om interpretatie uit te drukken, iets dat een moderne geschiedschrijver zou doen met andere middelen. Als methode betekent symmetrische structuur op zichzelf niet noodzakelijk ontrouw aan de historiciteit, evenmin als de methode van de moderne historicus.

Neem het denkbeeldige geval van een man die een beroemde generaal was en daarna politicus werd en uiteindelijk president van zijn land. Een oude geschiedschrijver die de man en zijn veelzijdige persoonlijkheid recht wilde doen, zou heel goed twee van zijn veldtochten en twee muiterijen die hij neersloeg, kunnen uitkiezen om te boekstaven, en ze of vlak bij elkaar of met tussenliggend materiaal rangschikken zodat ze een symmetrische structuur vormden: één veldtocht gewonnen door het gebruik van bliksemsnelle aanvallen, en een serie zware, geregelde veldslagen; en muiterij neergeslagen door het toepassen van draconische strengheid; een tweede muiterij bedwongen door het aanwenden van oordeelkundige genadigheid; een tweede veldtocht gewonnen door opzettelijk vermijden van geregelde veldslagen en het aanwenden van vertragungstactieken en kuiperij. En de oude geschiedschrijver zou heel goed door zijn keuze en symmetrische structuur zijn interpretatie kunnen overbrengen zonder er veel of enig eigen commentaar aan toe te voegen. De moderne historicus op zijn beurt zou heel goed dezelfde interpretatie van de persoonlijkheid van de generaal kunnen wensen te geven, en hij zou die kunnen illustreren met dezelfde twee veldslagen en dezelfde twee muiterijen. Maar hij zou het anders doen. Hij zou waarschijnlijk de veldslagen en muiterijen samen in een hoofdstuk zetten dat gewijd is aan de bestudering van zijn personage als

generaal; en het hele hoofdstuk door zou hij zijn eigen expliciete commentaar en opmerkingen toevoegen over de veelzijdigheid van de generaal, teneinde zijn interpretaties tot uitdrukking te brengen en kracht bij te zetten. De moderne lezer zou zich misschien meer op zijn gemak voelen bij de moderne biograaf, omdat hij er expliciet op wijst dat hij zijn interpretatie toevoegt aan de historische feiten, maar het is moeilijk in te zien waarom het gebruik van symmetrische structuur zonder expliciet commentaar van de oude biograaf hem er noodzakelijkerwijze toe gebracht moet hebben de historische feiten geweld aan te doen.

Nòg een andere historicus, oud of modern, geïnteresseerd in dezelfde man maar in de eerste plaats als politicus, zou slechts één van de veldtochten kunnen uitkiezen en de andere drie verhalen negeren, en het plaatsen in een totaal andere reeks van sociale, economische en politieke gebeurtenissen, met het doel aan te tonen hoe zijn succes als generaal ertoe bijdroeg hem een bliksemcarrière in de politiek te laten maken. Het zou bij niemand opkomen dat zijn keuze van slechts één veldslag en zijn plaatsing ervan in een andere reeks gebeurtenissen noodzakelijkerwijs een verdraaiing van de historische feiten was.

De vraag nu of Lukas' keuze van de stof (of zijn afwijking van een strikt chronologische volgorde, of zijn gebruik van symmetrische structuur) hem in feite ertoe brengt de historische feiten te verdraaien, is een vraag die alleen kan worden afgedaan door een gedetailleerd onderzoek van elk individueel geval, omdat het bewijs dat het in negenenegentig gevallen niet zo is, niet hetzelfde hoeft te bewijzen voor het honderdste geval. Zo'n onderzoek ligt natuurlijk buiten het kader van dit boek. Wat we hier echter wel willen beweren is dat Lukas' constructie van symmetrieën op zichzelf niet noodzakelijk strijdig is met strikte historiciteit.

3. Over de vragen die worden opgeworpen door verschillende, elkaar uitsluitende analyses van de literaire structuren van bijbelverhalen.

Vele literaire structuren zijn gesuggereerd door verschillende geleerden.³ De suggesties van deze geleerden worden na-

tuurlijk ondersteund door gedetailleerde literaire analyse en argumentatie, en het zou uiteraard onmogelijk zijn een eerlijke kritiek te leveren over het werk van zelfs maar één van hen in de uiterst beperkte plaatsruimte die de schrijver van dit boek hier ter beschikking staat. Wat hij zich daarom voorstelt te doen, is eenvoudig in het kort zijn eigen houding ten opzichte van literaire structuren en wat hij daarvan verwacht, te vermelden, en dan één klein voorbeeld te geven van de soort van vraag die hij zou willen stellen over een gesuggereerde structuur.

Dat waarmee het onderhavige boek zich primair heeft beziggehouden, is bedoeling en gedachtengang te ontdekken veeleer dan symmetrische structuren vast te stellen. Zelfs die meer beperkte opzet kan, zo wordt ronduit toegegeven, een heleboel subjectieve interpretatie met zich meebrengen, getuige de suggesties van de oude Joodse 'juxtapositie-exegeten' en hun pogingen de parallelle gedachtengang op te sporen tussen de ene passage in de Thora en de andere (zie Babylonische Talmud, Berakoth, 216, en bijvoorbeeld de commentaren in de Midrash Rabbah over Nm20:14-29). De schrijver van dit boek zou daarom op twee manieren willen letten op literaire structuur om zijn uiteenzetting te sturen. In de eerste plaats, als de auteur twee verhalen tegenover elkaar heeft geplaatst in een symmetrische structuur, dan dwingt dat de uitlegger om de overeenkomsten en verschillen tussen de twee verhalen te overwegen die hij anders misschien zou missen of overslaan als onbelangrijk. In de tweede plaats kan elke gesuggereerde verklaring van een verhaal getoetst worden door te vragen of ze zinnig is binnen de structuur waarin de auteur het verhaal heeft geplaatst.

Hoewel de schrijver van dit boek zou willen letten op literaire structuur om zijn uiteenzetting te vergemakkelijken en te sturen, zou hij daarentegen structuur niet willen beschouwen als een keurslijf. In dit boek bijvoorbeeld heeft hij

³ Een heel bruikbaar overzicht ervan is te vinden in Charles H. Talbert, *Literary patterns, theological themes and the genre of Luke-Acts* (Scholars Press, 1974) en in Kenneth E. Bailey, *Post and Peasant, a literary-cultural approach to the parables in Luke* (Eerdmans, 1976).

erop gewezen dat de symmetrische structuur vereist dat de twee verhalen van de vrouw in Simons huis en de bloedvloeiende vrouw in elkaars licht moeten worden geïnterpreteerd. Door het missen van onderlinge overeenkomsten en contrasten, zouden we iets missen waarover Lukas wilde dat we nadachten. Maar dat gezegd zijnde, zou de schrijver van dit boek niet willen beweren dat het ongewettigd zou zijn om bijvoorbeeld het verhaal van de vrouw in Simons huis te nemen en haar zalving van de Heer met balsem te vergelijken en te stellen tegenover bijvoorbeeld het onverstandige voornemen van de vrouwen in 24:1-9 om het dode lichaam van de Heer te eren met specerijen. Het is heel goed mogelijk dat het Lukas niet voor ogen stond dat zijn lezers deze twee verhalen zouden vergelijken, maar daar zijn werk een verslag is van historische gebeurtenissen, staat het zijn lezers vrij naar believen twee of meer van zijn verhalen, welke dan ook, met elkaar te vergelijken en te contrasteren.

Bovendien maakt de schrijver van dit boek er geen aanspraak op dat de structuren die hij heeft gesuggereerd, de enige zijn die rechtmatig in Lukas kunnen worden ontdekt. Een ingewikkeld artistiek patroon zal vaak één bepaalde symmetrie vertonen als het uit één bepaalde hoek of één bepaald uitgangspunt wordt bekeken, en een andere vanuit een verschillende hoek of verschillend uitgangspunt. De schrijver van dit boek heeft er zelf op gewezen dat, afhankelijk van de vraag welk thema of welke thema's men volgt door bijvoorbeeld het Evangelie van Mattheüs, men sterke argumenten kan aanvoeren voor het aanwezig zijn van twee of drie belangrijke patronen die door het boek lopen.⁴

Hierna volgt een gedeelte van een symmetrische structuur gesuggereerd door professor C.H. Talbert voor een deel van het Evangelie van Lukas.

Laat nogmaals heel duidelijk zijn gezegd dat we hier geen volledige kritiek op professor Talberts werk bieden, dat op uiterst gedetailleerde en wetenschappelijke analyse is geba-

⁴ Zie 'Structure littéraire de Matthieu, XIII, 35 à XVIII, 5', *Revue Biblique*, 85, 1978, p.236-38.

4:31-41 Jezus in conflict met demonen. Eén schreeuwt: 'Wat hebben wij met U te maken, Jezus, Nazaréner? Bent U gekomen om ons te verderven? Ik weet Wie U bent: de Heilige van God.'	(1)	8:26-39 Jezus is in conflict met demonen. Ze zeggen: 'Wat heb ik met U te maken, Jezus, Zoon van God de Allerhoogste? Ik bid U, pijnig mij niet.'
5:1-11 Jezus is in een schip met Simon. Er vindt een wonder in de natuur plaats.	(2)	8:22-25 Jezus is in een schip met zijn discipelen. Er vindt een wonder in de natuur plaats.
5:17-26 Terwijl Jezus in het gezelschap van enkele Farizeeën is, rijst de vraag naar zijn bevoegdheid om zonden te vergeven. Jezus zegt tegen de man: 'Mens, uw zonden zijn u vergeven.'	(3)	7:36-50 Terwijl Jezus eet bij een farizeeër, rijst de vraag naar zijn bevoegdheid om zonden te vergeven. Jezus zegt tegen de vrouw: 'Uw zonden zijn vergeven.'
5:27-6:5 Jezus en zijn discipelen worden etend en drinkend getoond, in tegenstelling tot Johannes' discipelen, die dikwijls vasten.	(4)	7:31-35 Johannes kwam etend noch drinkend. De Zoon des mensen kwam etend en drinkend.
6:12-16 De twaalf worden uitgekozen. Dit gaat onmiddellijk vooraf aan Jezus' prediking ten aanhoren van de menigten.	(5)	8:1-3 Jezus is bij de twaalf. Dit gaat onmiddellijk vooraf aan Jezus' prediking tot de menigten.
6:17-49 Jezus onderricht de menigten. De conclusie betreft het 'horen' van Jezus' onderricht en het 'doen' ervan.	(6)	8:4-8,16-21 Jezus onderricht de menigten. De conclusie betreft het 'horen' en het 'doen' van Jezus' onderricht.

seerd. We citeren slechts dit kleine stukje van zijn werk om een voorbeeld te leveren van de soort van vragen die de schrijver van dit boek zou willen stellen over veel van de literaire structuren die door verschillende geleerden worden voorgesteld.

In de eerste plaats: kunnen we werkelijk denken dat de oorspronkelijke rangschikking als symmetrisch werd bedoeld, als de volgorde in Lukas' relaas, om de symmetrie te ontdekken, zo drastisch moet worden veranderd als in de rechter kolom? In de tweede plaats: kan een gesuggereerde structuur werkelijk als symmetrisch worden beschouwd als ze passages overslaat als de genezing van de melaatse (5:12-16) en de genezing van de man met de verschrompelde hand (6:6-11) zowel als andere?

Maar belangrijker dan deze twee vragen zouden de volgende twee zijn: wat is de essentie van de symmetrie als geheel? En hoe helpt de structuur ons om de betekenis van haar afzonderlijke onderdelen te zien?

Neem bijvoorbeeld de gesuggereerde overeenstemming tussen 5:1-11 en 8:22-25. Het is waar dat beide passages een wonder in de natuur vermelden, maar hoe helpt de les die wordt geleerd door het tweede wonder ons dan om de les geleerd in het eerste wonder beter te begrijpen? Het detail in het eerste verhaal is zeer volledig en betreft Petrus' gehoorzamen aan het bevel van de Heer, zijn overtuigd worden van tot dan toe niet besepte zonde en de apostolische bediening die hem wordt opgedragen. Op welke wijze werpt het detail van het tweede verhaal verder licht op het eerste verhaal, of hoe benadrukt het het detail van het eerste verhaal verder?

Ten slotte: hoe helpt het bestaan van deze gesuggereerde structuur ons om te ontdekken hoe het verhaal in 5:1-11 in verband staat met zijn onmiddellijk context? 5:1-11 komt, zoals we ons herinneren, tot zijn climax bij Petrus' belijdenis van zonde. In dat opzicht heeft het meer gemeen met de twee verhalen in 5:17-26 en 7:36-50 dan met het verhaal in 8:22-25. Maar hoe helpt de structuur ons het denkverband te zien waarom Lukas het verhaal van de melaatse (5:12-16) onmiddellijk na 5:1-11 plaatste?

Met andere woorden: de schrijver van dit boek zou literaire structuur willen beschouwen als eenvoudig een praktisch

(en zeer ondergeschikt) middel, dat het doel heeft de lezer te helpen de gedetailleerde betekenis en gedachtengang van het relaas vollediger te begrijpen. Zodra ze aan dat doel heeft beantwoord, kan ze het beste worden vergeten; en als ze niet aan dat doel beantwoordt, heeft ze weinig zin.

